Истории

НА КРЪСТА

Даскалски

Размишления

За пред

Ранобудни

Ученици

Прочетено,

Видяно,

Чуто

Разсъдено и

Записано от

Стойчо Кьосев

На Мария, Димо и Джони - децата ми

С обич и надежда

На Славчето - голямата ми любов

С обич и болка

На майка ми и баща ми

С благодарност

СЪДЪРЖАНИЕ

СЪДЪРЖАНИЕ по ТЕМИ
- История
- Философстване
- Християнство
- По Света
- България
- Куба
- Времето ни
- Масали

ПОСВЕЩЕНИЯ
- Обичните ми
- Ученици
- Университета
- "19 ноември"
- Кораба
- Колеги от студентството
- Другарчета от гимназията
- Учители и колеги
- Аверчета, другарчета, познати
- Тези, на които съм много длъжен

Истории НА КРЪСТА Даскалски Размишления За пред Ранобудни Ученици
Прочетено, Видяно, Чуто Разсъдено и Записано от Стойчо Кьосев
- Въведение
- Схемата
  - Тезата
  - Философско-исторически предубеждения
  - Християнската метафизика
  - Критериите
- I. Тибо дьо Шампан
- II. Пиетро ди Капуа
- III. Фулк дьо Нюйи
- IV. Енрико Дандоло
- V. Бонифас дьо Монфера
- VI Симон дьо Монфор
- VII Алексий IV Ангел
- VIII. Конон де Бетюн
- IX. Алексий V Мурзуфул

X. Никита Хониат
XI. Балдуин дьо Фландър и дьо Ено
XII. Асеневци
XIV. Рене дьо Три
XV. Две истории, две мълчания
XVI. Св. Григорий Палама
XVII.Киприан Болгарин
XVIII. Св. Марк Ефески
XIX. Селинджър
XX. Като епилог. „Реч с открита глава“
Истории от Първата Торба
I.Тибо дьо Шампан
0.1 Четивност на историческото разследване
1.1 Рицарските турнири по него време
1.2 Луи VII и Шампаните
1.3 Кръстоносната идея
2.1 Тамплиерите на Еврар дьо Баре
2.2 Движението на Втория Поход в Анадола
2.3 За сирената и вината
2.4 Първият Поход, „народният“ поход
3.1 Клетвата на Рено дьо Дампиер
3.2 Рашел и четирите деца
3.3 Щастливите кокошки
II.Пиетро ди Капуа
1.1. Чиновниците в царството Рюкюс
1.2 Ясухиро Накасоне и Доко Тошио
1.3 Кардо
2.1 Месина
2.2 Кипърската история
2.3 Морело и Хидалго
3.1 Сенека
3.2 Софистите
3.3 Халкедонският догмат
4.1 Средновековната тъмнина
4.2 „Храбрият“ почти-лимърик
5.1 Вкусовете
III.Фулк дьо Нюйи
1.1 Превземането на Антиохия
1.2 Вероятностите и историята
1.3 Папите - Стефан VI, Фомоза, Целестин V, Бенедикт VIII

2.1 Светото семейство
2.2 Недосегаемите
2.3 Кръстовете на Соломон бар Симсон
IV.Енрико Дандоло
2.1 За жестовете
2.2 Андроник
V. Бонифас дьо Монфера
1.1 Ханзата и ханзеатските деца в Берген
2.1 Каталина Байона и Чакон
2.2 Хрониката на монаха Ансберт
2.3 Шампаните и Монфератите
2.4 Една сметка на Времето
3.1 Тамплиерите – банкери
3.2 Жофроа дьо Буйон „Йерусалимитанус“
3.3 „Извънземната“ Пиза
4.1 Тиери Фландърски при Адалия
4.2 Филип IV Хубави и тамплиерите
4.3 Германските „министериалес“, флотата от Кьолн и Бремен
5.1 Адемар де Пуи
VI. Симон дьо Монфор
1.1 Вилардуен за Отремер
1.2 Жертвата на Инквизицията
1.3 Боемунд, мозарабите, Фридрих Барбароса и Исак II Ангел
1.4 „Една заповед ще ви дам…“
1.5 Иракската война, „Групите за съпротива“
2.1 Батак и Смирна
2.2. Историята с генерал Заимов – двете пропаганди
2.3 Пиетро Луседио
3.1 Историята на Бернал Диас
3.2 Кардинал Карафа
3.3 Странната защита в „Апология на Сократ“
VII. Алексий IV Ангел
1.1 Тайната история на Прокопий
3.1 Схизмата
3.3 Ренесансът в интерпретацията на Георги Тодоров
3.4 Църквата в Берген, Дом-ът в Хелзинки, Катедралата в Талин
3.5 Църквата в Аячо
VIII. Конон де Бетюн
1.1 Специалните хора
2.1 „Бесове“, масонските ложи в Куба

2.2 Ниш и Чаталджа
4.1 Уни
5.1 Лех Валенса и бирата
5.2 Случката при Маара
5.3 "Под чинара" на Димитър Подвързчов
6.1 Виковете в Историята
IX. Алексий V Мурзуфул
1.1 Викингите в Берген
2.1 Сарт и Съпротивата
2.2 Скити, преторианци, еничари, гвардейци
X. Никита Хониат
2.1 Гръцкият път към християнството
2.2 Кръстовете
2.3 Катедралата в Упсала
2.4 Ратхауса в Стокхолм, Китайската стена, Великденските острови
3.1. Античността и християнството при Ана Комнина
4.1 Александър Георгиев – Коджакафалията
4.2 Загадката „Пърл Харбър“
5.1 Домостроителството
XI. Балдуин дьо Фландър и дьо Ено
1.1 Морал и храброст
1.2 Бигамия и политика
1.3 Езикът на античната и на рицарската любов
2.1 Таксиджията – историк-филолог
3.1 Конрад дьо Монфера и баща му Гийом
3.2 Социологията
3.3 Victoria de las Ideas. Томазо Морозини
XII. Асеневци
2.1 Сърбия през Втората световна и калта в Русия
3.1 СПИН и невинните смърти
XIV. Рене дьо Три
2.1 Константин Турникес. Ченгетата
6.1 Реставраторът и Дрого
6.2 Кръщението и майка ми
6.3 Учудващата съдба на зороастризма
6.4 Праведниците и всекидневието
XV. Две истории, две мълчания
3.1 Парите на Грау Сан Мартин
3.2 За малките имена на големите хора
XVI. Св. Григорий Палама

4.1 Франсис Бейкън
4.2 Put a smile on your face
4.3 Имената на индианците и белите
5.1 За метафизиката
5.2 Числа
5.3 Черната кутия
5.4 Ролята на читателя
5.5 Ангелът на Лаодакийската Църква
5.6 Евангелието за категоричността
6.1 Воробянинов и краставичките
7.1 Inter Esse
7.2 Звездите над Визица
7.3 Исихазмът и руската народометафизика
XVII. Киприан Болгарин
1.1 За очите – руските, западните, българските
1.2 Владимир Кръстител и Българската Патриаршия
1.4 Пимен и архимандрит Феодор
2.1 Сестрата в „Полет над кукувиче гнездо“
2.2 Автокефалията и монокефалността.
6.1 Жора
6.2 Дембелханата
XVIII. Св. Марк Ефески
XIX. Селинджър
1.1 Удобството на занаятчията
1.2 Ванка Тепляшкин
2.1 Маито във Франкфурт
3.1 Портсмутската история
3.2 Саул и Давид
6.1 Ол инклузивът
6.2 „Мисля“ и „вярвам“
6.3 Гимнастика
6.4 „Лувр“ и „Севиля“
XX. „Реч с открита глава“
1.1 Детският поход
1.3 Чичо Карекин и пишещата машина
1.4 Дъщерята на Хаджи Генчо
2.1 Делата на Филип II Август
2.2 Сей Шонагон „Записки изпод възглавката“
2.3 Професорът и певицата
3.1 Отричането

3.2 Илюминатите и алумбрадосите
Истории от втората торба
I.Тибо дьо Шампан
1.2.1 Сибил Фландърска и хайнонският нашественик
2.1.1 Храбростта
2.1.2 Дисциплината
2.1.3 Воините-монаси
2.1.4 Богоотдадеността
2.2.1 Странните роднини
2.4.1 Кирил в Хазарския каганат
2.4.2 Грехът на Пилат
2.4.3 Чака
II.Пиетро ди Капуа
1.2.1 Трите хиляди
1.3.1 Карнавалът на Копакабана
1.3.2 Мисирката
2.1.1 „Елзе, злато мое…“
2.3.1 Окръжните на другаря Димитров
3.1.1 Смъртните грехове
3.2.1 Tabula rasa
3.2.2 Homo Ludens
3.2.3 Гражданин и полис
3.2.4 Елефсинските мистерии
3.2.5 Теа – teatron – Theos
3.2.6 Френ
3.3.1 Мармеладов
3.3.2 Догмата
3.3.3 Скептикът и Университетът
3.3.4 Църковните корнизи. Flatline
3.3.5 Хаитянинът и СПИН
III.Фулк дьо Нюйи
1.1.2 Тафурите
1.3.1 Григор и залозите
1.3.2 Бостонският чай, бойците на Сан Мартин и Боливар
1.3.3 Походът и народът
1.3.4 „Мейн“, „Лузитания“, Пърл Харбър
1.3.5 Китайските истории на Бай Хй
1.3.6 Лотарийните успехи на дон Анхел Кастро
2.1.1 Кубинските прегонероси
2.1.2 Клетвопрестъпничеството на Коломан I

IV.Енрико Дандоло
V. Бонифас дьо Монфера
1.1.1 Мозарабите при Лисабон
2.2.1 Фиатчето на Пенко
2.2.2 Норвежките наблюдения на Радостин
2.2.3 Разказите на ибн Мункид
2.3.1 Йерусалимската история на Саладин
2.3.2 Историята с епископа на Бовез
3.1.1 Думата на кубинците
3.2.1 Възцаряването на Балдуин дьо Булийон
4.2.1 Убийството на папа Бонифаций VIII
4.2.2 Бернар Клервоски и папа Евгений III
4.2.3 Луи XVI и Мария Антоанета
5.1.1 Падането на Антиохия
VI. Симон дьо Монфор
3.1.1 „Аспарух“ – филмът
3.1.2 Оръжията на Малта
3.1.3 Фабриката за сънища
3.1.4 Кирилов от „Бесове“
VII. Алексий IV Ангел
VIII. Конон де Бетюн
4.1.1. Сан Мартин
IX. Алексий V Мурзуфул
1.1.1 Немската окупация
1.1.2 Рибният пазар в Берген
2.1.1 Калвиновото "И понеже обикна човек повече от Бога"
2.1.2 Санта Рита, Юда Тадей - адвоката на невъзможното
2.2.1 Посрещането в Килунг
X. Никита Хониат
2.1.1 Индивидът на Мишел Онфре
2.1.2 Историята на царица Астин
2.1.3 Сатанизмът на тялото
2.2.1 Предателството на Петър
2.2.2 Балконът на Веласкес
2.2.3 Арбол де ла Паз
2.2.4 Коренното население на Тенерифе
2.2.5 Дувър и саксонската църква
2.2.6 Знамената на Маракана
2.4.1 Песничката за Бинго Бонго
5.1.1 Лекцията на Йордан Василев

XI. Балдуин дьо Фландър и дьо Ено
1.3.1 За Светата Дева и Богородица
1.3.2 Песничката на Мерлин Монро
1.3.3 „Парфюмчетата“ на Буров
XII. Асеневци
XIV. Рене дьо Три
2.1.1 Ричардс Бей
6.4.1 Руснакът и Фиренце
XV. Две истории, две мълчания
XVI. Св. Григорий Палама
4.1.1 Лозунгите
7.3.1 Еничарският мит
7.3.2 Мигел де Унамуно и Милан Астрай
XVII. Киприан Болгарин
1.2.1 Панчо Виля и полковниците
1.4.1 Мостът на „Граф Игнатиев“
XVIII. Св. Марк Ефески
XIX. Селинджър
1.1.1 Далматинецът на Живко
3.2.1 Сватбата и Калигула
XX. „Реч с открита глава“
Истории от Третата Торба
I.Тибо дьо Шампан
1.2.1.1 Клюни и Сито
2.4.2.1 Христо Георгиев и четата на Хаджи Димитър
II.Пиетро ди Капуа
1.3.1.1 Преструвките
1.3.1.2 Тангото на „Сан Телмо“
3.2.1.1 Колониите на Англия и Испания
3.2.1.2 Кастите на Шарма
3.3.2.1 Абсолютът и проклятието на относителността
III.Фулк дьо Нюйи
1.1.2.1 Гурките при Малвините
1.1.2.2 Кинтин Бандерас Бетанкур
1.3.2.1 Странните сметки на Банк ъф Америка
1.3.5.1 Гласовитите истории на Анна Комнина
1.3.5.2 Смяната на караула в Лима
IV.Енрико Дандоло
V. Бонифас дьо Монфера
1.1.1.1 Странният Дюнкерк

1.1.1.2 „Старите“ пари
1.1.1.3 Бизнесът на Станимирчо
1.1.1.4 „Екатерининитe“ немци
5.1.1.1 „Тюленитe“ при Трухильо и в Сомалия
VI. Симон дьо Монфор
VII. Алексий IV Ангел
VIII. Конон де Бетюн
IX. Алексий V Мурзуфул
1.1.1.1 Българските евреи
1.1.1.2 Дарданелската история
1.1.2.1 Ганка и омарите
X. Никита Хониат
2.1.1.1 Храмът в Кочин
2.1.1.2 Защо Бог създава човека
2.1.1.3 Иов
2.1.3.1 Рудолф Хес в Шотландия
2.1.3.2 Момичето във Виетнам
2.2.2.1 Дон Анхел Кастро – галициецът
2.2.2.2 Преди и сега
2.2.2.3 Историята на Каукубу
2.2.5.1 Полските летци в РАФ
XI. Балдуин дьо Фландър и дьо Ено
XII. Асеневци
XIV. Рене дьо Три
XV. Две истории, две мълчания
XVI. Св. Григорий Палама
XVII. Киприан Болгарин
1.4.1.1 Социалистическият реализъм
XVIII. Св. Марк Ефески
XIX. Селинджър
XX. „Реч с открита глава“
Истории от Четвъртата Торба
I.Тибо дьо Шампан
1.2.1.1.1 Донатистката ерес
1.2.1.1.2 Анабаптистките страхотии
1.2.1.1.3 Орденът Сито
1.2.1.1.4 „Нестяжателите“ и Йосиф Волоцки
II.Пиетро ди Капуа
3.2.1.1.1 Бащата на чичо Сам
3.2.1.1.2 Папуа

3.2.1.1.3 Рибката и слънцето
III.Фулк дьо Нюйи
1.1.2.1.1 Фондюто
1.1.2.2.1 Писмото на генерал Каликсто Гарсия и генералите-мамби
1.1.2.2.2 Томас Естрада Палма и трамваят
IV.Енрико Дандоло
V. Бонифас дьо Монфера
1.1.1.2.1 „На мене – на тебе“
1.1.1.2.2 За парите
1.1.1.2.3 Табакерото
1.1.1.4.1 Тотлебен и Скобелев
VI. Симон дьо Монфор
VII. Алексий IV Ангел
VIII. Конон де Бетюн
IX. Алексий V Мурзуфул
1.1.1.2.1 Арменската история
X. Никита Хониат
2.1.1.1.1 Сарито в Сингапур
2.1.1.3.1 Историите с децата
2.2.2.2.1 Уйскито на Обан
2.2.2.2.2 Мадейра
2.2.5.1.1 Варшавското въстание
XI. Балдуин дьо Фландър и дьо Ено
XII. Асеневци
XIV. Рене дьо Три
XV. Две истории, две мълчания
XVI. Св. Григорий Палама
XVII. Киприан Болгарин
XVIII. Св. Марк Ефески
XIX. Селинджър
XX. „Реч с открита глава“
Пета Торба
I.Тибо дьо Шампан
1.2.1.1.3.1 Компромисите
II.Пиетро ди Капуа
3.2.1.1.1.1 Босун
3.2.1.1.1.2 Манджите и историята
3.2.1.1.1.2а Бакалао
3.2.1.1.1.2б Занха Реал
3.2.1.1.2.1 Магазинът във Фиджи

3.2.1.1.2.2 Марбъл Маунтин - Виетнам
III.Фулк дьо Нюйи
IV.Енрико Дандоло
V. Бонифас дьо Монфера
1.1.1.2.2.1 Стърлинговото сребро в Малта
1.1.1.2.2.1а Златото и среброто
1.1.1.2.2.2 Търговците от Мурая
VI. Симон дьо Монфор
VII. Алексий IV Ангел
VIII. Конон де Бетюн
IX. Алексий V Мурзуфул
1.1.2.1.1 Бостънската история
X. Никита Хониат
2.1.1.1.1.1 Манджите в Килунг
2.1.1.1.1.1а Битката на Дракона с Тигъра
2.1.1.1.1.1б Японската баня
2.1.1.1.1.1в Думата „юнак“
2.1.1.1.1.1г Масаж на око
2.1.1.1.1.1д Морските продукти във Валпарайсо
2.1.1.1.1.1б1 Турското кафене в Свищов
XI. Балдуин дьо Фландър и дьо Ено
XII. Асеневци
XIV. Рене дьо Три
XV. Две истории, две мълчания
XVI. Св. Григорий Палама
XVII. Киприан Болгарин
XVIII. Св. Марк Ефески
XIX. Селинджър
XX. „Реч с открита глава“

СЪДЪРЖАНИЕ по ТЕМИ

История

I.1.1 Рицарските турнири в XII век

I.1.2 Луи VII и свадата с Шампаните

I.2.1 Еврар дьо Баре и парижаните

I.2.2 Движението на Втория поход в Анадола и решението да се подчини армията на тамплиерите

I.2.4 Първият Поход, "народният поход", Калъч Аслан и двете колони

I.3.1 Клетвата на Рено дьо Дампиер

I.3.2 Историята за Рашел и четирите деца

I.1.2.1 Сибил Фландърска и хайнонецът

I.2.1.1 Тамплиерската храброст

I.2.1.2 Дисциплината при тамплиерите

I.2.1.3 Монасите-воини

I.2.1.4 Отдадеността на Бога

I.2.2.1 Странните роднини на Юг дьо Вермандоа и Робер Нормандски

I.2.4.1 Кирил в Хазарския каганат

I.2.4.3 Чака

II.1.1 Чиновниците в царството Рюкюс

II.1.2 Кардо

II.2.1 Историята с гълъба

II.2.2 Кипърската история

II.2.3 Морело и Хидалго

II.3.2.1.1.1.1 Босунът

III.1.1 Превземането на Антиохия

III.1.3 Папите – Формоза, Стефан, Борджиите,Григорий VII на Анка

III.2.2 Недосегаемите – Петър Пустинника

III.2.3 Кръстовете на Соломон бар Симсон

III.1.3.3 Походът и народът – рекапитулация

III.2.1.2 Клетвопрестъпничеството на Коломан I

III.1.3.5.1 Гласовитие истории на Ана Комнина

IV.2.2 Историята с Андроник

V.2.2 Хрониката на монаха Ансберт

V.2.3 Шампаните и Монфератите

V.3.1 Тамплиерите-Банкери

V.3.2 Историята за Йерусалимитанус

V.4.1 Тиери Фландърски при Втория Поход

V.4.2 Филип IV Хубави и Тамплиерите

V.4.3 Германските „минестериалис“

V.5.1 Адемар де Пуи

V.1.1.1 Мозарабите при Лисабон

V.2.2.3 Ал Мункид

V.2.3.1 Йерусалимската история на Саладин

V.2.3.2 Историята за епископа на Бовез

V.3.2.1 Възцаряването на Балдуин дьо Булон

V.4.2.1 Убийството на папа Бонифаций VIII

V. 4.2.2 Бернар Клервоски и папа Евгений III

V.4.2.3 Луи XVI и Мария Антоанета

V.5.1.1 Падането на Антиохия

V.1.1.1.4 Екатерининиите немци

VI.1.1Вилардуен за Отремер

VI.1.3 Боемунд, мозарабите, Барбароса и Исак II Ангел

VI.2.3 Пиетро Луседио

VI.3.1 Историята на Бернал Диас

VII.1.1 Тайната история на Прокопий

VIII.2.1"Бесове", масонските ложи в Куба на Цеспедес

VIII.5.2 Маара

IX.2.2 Скити, преторианци, еничари, гвардейци

X.2.1.2 Историята на царица Астин

X.2.2.1 Предателството на Петър

X.2.1.1.3.1 Историите

XI.1.1 Жоселин дьо Кортенай

XI.1.2 Балдуин, Конрад, Бонифас

XI.3.1 Конрад и стария Гийом

XII.2.1 Калта в Русия и сръбската война

XIV.2.1 Константин Турникес

XVI.4.1 Франсис Бейкън

XVI.7.3.2 Мигел де Унамуно и Милан Астрай

XVII.1.2.Историята за Владимир и Българската Патриаршия, после – Ярослав и Константинополската) - Русия

XVII.1.4 Пимен и архимандрит Феодор при турците

Философстване

I.1.3 Кръстоносната идея

I.2.4.2 Пилатовият грях

I.1.2.1.1.3.1 Компромисите

II.3.1 Лицемерният Сенека

II.3.2 Индивидуалността на античността - авторството на живота си. Универсалността - авторство на Историята

II.4.1 Es mayet

II.3.1.1 Смъртните грехове

II.3.2.1 Египтяните и tabula rasa

II.3.2.2 Homo Ludens

II.3.2.3 Гражданин и полис/

II.3.2.5 Teatron - tea - theos

II.3.2.6 Френ

II.1.3.1.1 Смисълът на Преструвките

II.3.3.2.1 Абсолютът и проклятието на относителността

III.1.2 За Историята и вероятностите

III.1.1.2 Тафурите

III.1.3.1 Григор и залозите

III.1.3.2 Скуката – Бостонският чай, бойците на Сан Мартин

V.2.4 Една сметка на Времето

V.1.1.1.2 „Старите“ пари

V.1.1.1.2.2 Парите - Философия

V.1.1.1.4.1 Тотлебен и Скобелев

VI.3.2 Кардинал Карафа

VI.3.3 Странната защита на Платон

VII.3.3 Ренесансът

VI.3.1.4 Кирилов

VIII.1.1 За специалните хора и щангистите

VIII.5.3 Димитър Подвързачов

IX.2.1 Сартр и съпротивата

X.2.1 Гръцкият път към християнството

X.2.1.1 Индивидът на Мишел Онфре

X.2.1.3 Сатанизмът на телесността

X.2.1.1.2 Защо Бог създава човека

XI.3.3 Морозини

XII.3.1 СПИН и невинните смърти

XIV.6.3 Зороастризмът и Александър Македонски

XIV.6.4 Праведниците и всекидневието

XVI.5.1 За метафизиката

XVI.5.3 Черната кутия

XVI.5.4 Ролята на читателя

XVI.7.1 Inter esse

XVI.4.1.1 За лозунгите

XVII.1.1 Очите на Запада, Русия, България

XVII.2.1 Сестрата в „Полет над кукувиче гнездо“

XIX.1.1 Удобството на занаятчията - Философия

XIX.1.2 Ванка Тепляшкин

XIX.3.2 Саул и Давид

Християнство

I.1.2.1.1 Историята на Клюни

I.1.2.1.1.1 Донатистката ерес

I.1.2.1.1.2 Анабаптистките страхотии

I.1.2.1.1.3 Орденът на Сито

I.1.2.1.1.4 Нестяжателите и Йосиф Волоцки

II.3.3 Халкедонският догмат

II.3.3.1 Мармеладов

II.3.3.2 Догмата

II.3.3.4 Чудовищата по църковните корнизи, Flatline

II.3.3.5 Plen'y Good Room, индианчето от "Мисията" и хаитянинът от СПИН

VI.1.2 Жертвата на Инквизицията

VI.1.4 Христовото „Една заповед ще ви дам…“

VII.3.1 Схизмата, филиокфе, Халкедонския догмат, последици

X.2.2 Кръстовете

X.3.1. Античността и християнството при Ана Комнина

X.5.1. Домостроителството

X.2.1.1.3 Иов

XI.1.3 Езика на античната и на средновековната любов

XI.1.3.1 Светата Дева и Света Богородица

XVI.5.5 Ангелът на Лаодакийската църква

XVI.5.6 Категоричността в Евангелието

VI.7.3 Исихазмът и руската народометафизика

XVII.2.2 За автокефалията и монокефалността

По Света

II.1.1 Чиновниците в царството Рюкюс

II.5.1 За вкусовете - изсраното кафе, гъсеницата в мецкала, миризливите сирена, суровите стриди, сушито, "Бели нощи"

II.1.2.1 Историята за 3000те младежи

II.1.3.1 Копакабана

II.3.2.4 Елефсина и мистериите

II.1.3.1.2 Тангото на „Сан Телмо”

II.3.2.1.1 Английските и испанските колонии

II.3.2.1.2 Кастите на Шарма

II.3.2.1.1.2 Папуа

II.3.2.1.1.1.2 Манджите и историята

II.3.2.1.1.2.1 Магазинът във Фиджи

II.3.2.1.1.2.2 Марбъл Маунтин – Виетнам

II.3.2.1.1.1.2a Бакалао

III.2.1 Светото семейство в Лима

III.1.3.5 Китайските истории на Бай Х.й

III.1.1.2.1 Гурките при Малвините

III.1.3.5.2 Смяната на караула в Лима

IV.2.1 За италианските жестове – Палермо

V.1.1 Ханзата и ханзеатските деца в Берген

V.3.3 Наклонената Пиза

V.1.1.1.2.2.1 Стърлинговото сребро в Малта

V.1.1.1.2.2.1a Златото и среброто

VII.3.4 Църквата в Берген, дом-ът в Хелсинки, катедралата в Талин

VII.3.5 Църквата в Аячо

VIII.5.1 Лех Валенса и бирата

IX.1.1 историята с викингите в Берген

IX.1.1.1 Немската окупация

IX.1.1.2 За рибния пазар

IX.2.2.1 Посрещането в Килунг

X.2.3 Катедралата и „Театърът“ в Упсала

X.2.4 "Свети Стефан" в Стокхолм, Великденските острови

X.2.2.4 Коренното население на Тенерифе

X.2.2.5 Саксонската църква в Дувър

X.2.2.6 Знамената на Маракана

X.2.1.1.1 Храмът в Кочин

X.2.1.2.2 Момичето във Виетнам

X.2.1.1.1.1 Сарито в Сингапур

X.2.2.2.2.1 Уйскито в Обан

X.2.2.2.2.2 Мадейрата

X.2.1.1.1.1.1 За манджите в Тайван

X.2.1.1.1.1.1а Битката на Дракона с Тигъра

X.2.1.1.1.1.1б Японската баня

X.2.1.1.1.1.1г Масаж на око

X.2.1.1.1.1.1д Морските продукти във Валпарайсо

XI.2.1 Таксиста-историк от Лима

XIV.2.1.1. Ричардс Бей

XIV.6.4.1 Руснакът и Фиренце

XIX.3.1 Портсмутската история

България

II.3.2.1.1.3 Рибката и Слънцето

II.3.3.3 Скептикът и Университетът

VI.2.2 Историята с Владимир Заимов – двете пропаганди

VII.3.1.1 Филмът "Аспарух"

VIII.2.2 Ниш и Чаталджа

VIII.4.1Уни

IX.1.1.1.1 Евреите в България

IX.1.1.1.2.1 Арменците

X.4.1 Александър Георгиев – Коджакафалията

X.5.1.1 Лекцията на Йордан Василев

XI.1.3.3 Парфюмчетата на Буров

XVI.7.2 Звездите над Визица

XVI.7.3.1 Еничарският мит

XVIII.1.4.1 За моста на „Граф Игнатиев“

XIX.6.2 „Мисля“ и „вярвам“

Куба

II.1.3.2 Мисирката

II.3.2.1.1.1.2б Занха Реал

III.1.3.6 Лотарийните успехи на дон Анхел Кастро.

III.2.1.1 Кубинските прегонероси

III.1.1.2.2 Кинтин Бандерас

III.1.1.2.2.1 Писмото на генерал Каликсто Гарсия и генералите-мамби

III.1.1.2.2.2 Томас Естрада Палма и трамваят

V.2.1 Каталина Байона и Чакон

V.3.1.1 Думата на кубинците

V.1.1.1.2.3 „Табакерото“

V.1.1.1.2.2.2 Търговците от Мурая

X.2.2.2 Балконът на Веласкес

X.2.2.3 Арбол де ла Паз

X.2.2.2.1 Дон Анхел Кастро

X.2.2.2.2 Преди и сега

X.2.2.2.3 Историята на Каукубу

XV.3.1 Парите на Грау Сан Мартин

XVI.5.2 Числа

XIX.6.4 „Лувр“ и „Севиля“

Времето ни

I.2.3 За сирената и вината

I.3.3 Щастливите кокошки

II.2.3.1 Окръжните на другаря Димитров

II.3.2.1.1.1 Бащата на чичо Сам

III.1.3.4 „Мейн“, „Лузитания“, Пърл Харбър

III.1.3.2.1 Странните сметки на „Банк ъв Америка“

V.1.1.1.1 Странният Дюнкерк

V. 5.1.1.1 „Тюлените“ при Трухильо и в Сомалия

VI.1.5 Иракската война, „Групите за съпротива“ през 60те

VI.2.1 Батак и Смирна

VI.3.1.3 Фабриката за сънища

IX.1.1.1.2 Дарданелската история

IX.1.1.1.2.1.1 Бостонската история

X.4.2 Пърл Харбър

X.2.1.2.1 Рудолф Хес в Шотландия

X.2.2.5.1 Полските летци в РАФ

X.2.2.5.1.1 Варшавското въстание

XI.3.2 За социологията

XII.3.1 СПИН историята

XIV.6.1 Реставраторът и Дрого

XIV.6.2 Кръщението и майка ми

XV.3.2 За пълните имена

XVI.4.2 Put a smile on your face

XIX.2.1 Маито във Франкфурт

XIX.6.1 Ол инклузива

Масали

II.2.1.1 „Елзе, злато мое…“

II.4.2 To be brave...

V.2.2.1 Фиатчето на Пенко

V.2.2.2 Норвежките наблюдения на Радостин

V.1.1.1.3 Бизнесът на Станимирчо

V.1.1.1.2.1 На мене, на тебе

IX.1.1.2.1 Ганка и омарите

X.2.4.1 Песничката за Бинго-Бонго

X.2.1.1.1.1.1в Думата „юнак“

X.2.1.1.1.1.1б1 Турското кафене в Свищов

XI.1.3.2 Песничката на Мерлин Монро

XVI.4.3 Имената на индианците и белите

XVI.6.1 Воробянинов и краставичките

XVII.6.1 Историята за Жора

XVII.6.2 Дембелханата

XVIII.1.2.1 Панчо Виля и полковниците

XIX.6.3 Гимнастика

XIX.1.1.1 Далматинецът на Живко

XIX. 3.2.1 Калигула на сватба

ПОСВЕЩЕНИЯ

Обичните ми

Славчето: X 2.2.2.3 и XI 1.3
Маито: XI 1.3.1
Дядо ми Сотир: II 3.2.1.1.1.2
Баба ми Софка: III 2.1 и XX 1.4
Лилянчето: III 2.1.1
Дядо ми Стойчо: I 2.4.2.1
Баба ми Йорданка: V 3.3

Ученици

Динчето: XI 3.3; XVI 6.1
Ванко Австрийски: XVI 7.2
Радостин: II 3.2
Диана: XIX
Викито: XX 2.2
Катето Татарска: XVI 5.5
Даниел Божков: XV 4.
Даниел Смилов: VI 3.3; XIV 6.3
Ваня Недялкова: XVI 5.3
Надето: V 2.2.2
Анета: VI 3.1.4
Мърито: V 2.2.3
Пешко Калоянов: II 3.3.4
Здравко Ухото: I 2.4
Данчо Бистрев: V 5.1
Минчо: V 4.3
Цецо Якия: V 1.1.1
Мария: XVI 4.1
Ана: XVII 2.1
Ричката: I 1.3
Венци: VII 3.4
Миленка Дичева: XIV 2.1
Стиляна и Лиляна Милкови: XVII 2.2

Диана Праматарова: I 3; XVII 1.4
Каренчо: XX 1.3
Цвета: X 3
Боряна II 3.3.2
Феодора: V.1.1.1.2.2.1
Марио: IV.2.2; XIV.6.1
Васковците: III 1.3.2
Хората от "Сократ": I 1.2.1.1.3

Университета

Юлия: VIII 4.1
Доко Доков: XX 3.2
Иванка Апостолова:III
Донка Салакова: II 3.3.3
Ицан: I 2.2.1
Светла Ковачева: III 1.1.2.2.2
Иван Карагитлиев: IX 2
Иван Анастасов: I 1.2.1.1.3.1
Пенка Йовчева: XVI 5.4
Александър Кизирян: XX 2.1
Аристотел Димов: XVI 7.3.2
Тодорка Мурджева: I 2.4.1
Отец Купен Михайлов: I 1.2.1.1
Отец Иван Драгнев: I 2.4.2
Атанас Чорбаджиев: I 1.2.1.1.4
Студентчетата, дето извоюваха Университета: III 1.3.3

"19 ноември"

Здравко Ангелов: III 2.2; VII 5.1
Росен Петров: VIII
Веска Петрова: XVI 7.3
Ончо Читакян: IX 2.1
Манук: IX 1.1.1.2.1
Брат'чеда: XI 1.1
Уляна: II 1.3.1.2
Весела Йосифова: I 1.2.1.1.2
Андрей Балашов: VI 1.2

Сестра Мария Петрова: I 1.2.1.1.1
Бай Гочо: XVI 5.6
Бате Петьо: I 3.1
Краско Кацаров: III 1.3
Цветан Пенчев: VI 3.2
Фани Черноглазова: I 2.1
Емелян Байрактаров: VI.3.1.2
Пройко Михалев: X.5.1.1
Деветнайстоноемврийци: III 1.1.2

Кораба

Батьо: XVII 6.1
Катеринка: XIV 6.4
Капитан Никола Лакич: VI
Дочко: X 2.1.1.1.1
Джордж Стататос: XVIII
Теодора: II 3.2.1.1.2.1
Бахарчето: XVI 7.3.1
Тошики Окуяма: II 1.2.1
Капитан Хасапис: II.3.2.5
Васето: IX 2.1.2
Янко: X 2.1.1.3
Джоан Гаровияс - Ате: II 2.1
Шуе " Снежната Череша": II 1.1
Туи: II 3.2.1.1.2.2
Била: II 3.2.1.1.2
Панделаки: X 2.1.1.1.1.1.г
Андреас Хаджиалександру: II 2.2
Сестретата Славена и Кремена: I 1.3
Надеж: II 3.2.3
Красо: IX 1.1.2
Асенчо: X 2.2.2.1; VI 3.1
Махмуд: V 2.3.1
Шошо: V 1.1.1.1
Рикардо Мирет: III 1.3.6
Шарма: X 2.1.1.1
Мелвин: II 3.2.1.2

Цезар Лаго Каморо: IX 1.1.2.1
Ботсмана Али: II 3.2.1.1.1.1
Сакай-сан: II 5.1
Вангелис: II 3.2.4
Ники Варненския: XIV 2.1.1
Димитри КритянинаВВВ
Пенка:II 3.2.1.1.1.2 а

Колеги от студентството

Райчо: I.2.3
Румбака: XIX.3.1
Жорето: XX.2.3
Петя: XI.3.2
Милен и Светла: IV. 2
Маруся: X.2.1.3.2
Дамян: II 2.3
Томана: XVI.7.1
Попа: I.2.4.3; I.1.1
Здравко Попов: X; II 3.3
Цочо Бояджиев: V.1.1; II 3.3
Емо Димитров: V.1.1.1.2.2.1а
Боби Станкушев: 0.1

Другарчета от гимназията

Явор: XVI.4.3
Митю: II.4.2
Кирил: II. 3.2.1.1
Емил: IX.1.1.1.1
Вивиана: II.3.2.1
Добчо: VI.2.2
Веселин: X.2.1.1.1.1.1б1
Савата Масларов: III.1.1.2.1.1
Ачечи: X 2.4.
Йоско Герон: I.3.2
Хелена Митева: X.2.2.5.1
Ивото Златев: IX 1.1

Учители и колеги

Драганка Митева: XVI.5.1
Виолета Здравкова: VI.3.1.1
Петя Георгиева: XVI.4.1.1
Стоян Данов: III 1.3.2.1
Колет, Холдън, Рийд, Фарингтън, Смит: X.2.2.5
Радка Памукова: I 1.2
Дора Николова: II 3.3.1

Аверчета, другарчета, познати

Пенко: II.3.3.2.1; II 3.1
Петърчо: II.3.2.1.1.1.2б
Чичо Стоян Шестаков: X.2.2.2.2
Евгени: X.2.1.1.1.1.1а
Мария: XVII.2
Иван Раев: V.4.2
Бахчата: XI.1.3.2
Сашо Кинов: V.1.1.1.2.3
Ирена Патулова: V.1.1.1.4
Антон Пиперов: XI.3.1
Любака: XVII.1.1
Денко: XIX.2.1
Вангелов: II.2.3.1
Каравасилев:V.2.2.1
Тонко Фотев: XX.3.1
Флорентинката: XIX.1.1
Иринхен: X.2.1.1.1.1.1в
Нелито и Ичко: III 1.3.5.2
Бат' Яни: V.2.3; IX.2.2
Владо Зротев: V.1.1.1.4.1
Охеда: II.1.3.2
Пипо: V.3.1.1
Оскар де ла Круз: X.2.2.2

Манолито (муй бонито): III 1.1.2.2
Ана-Хосефина Родригес: III.2.1.1
Миша:III.1.1.2.2
Ичко: VIII 4 .
Ружко: VIII 5.3
Миро: IX 2.2.1

Тези, на които съм много длъжен

Д-р Мария и Стефан Възелови: XVI.5.2
Лорис: II.1.3.1.1; VII 3.3
Д-р Ян Пройков: VI.1.4
Ван: VIII 2.2 ; X.2.2.4
София Хлебарова: VI 2.1
Д-р Владо Мутафчиев: II 3.3.5
Д-р Стоян Златев: V.4.2.1
Тошко Хънков: II.3.2.2
Д-р Евелина и Тодор Табакови: V.2.1
Людмила Драгоева: II.1.2
Д-р Воденичаров: II. 1.3.1
Кен Форд:II.3.2.1.1.1

Истории НА КРЪСТА Даскалски Размишления За пред Ранобудни Ученици Прочетено, Видяно, Чуто Разсъдено и Записано от Стойчо Кьосев

Автор: Стойчо Кьосев
Дата на публикуване: 14/10/ 2016

Въведение

Боже, в какво време живеем. Великолепно и страшно, страшно и великолепно. Летим по-високо от Икар, но нямаме вярата дори на Дедал. Само Ти знаеш пътищата Си, Господи, но нека ни е позволено да поглеждаме назад, та да разбираме съдбата, която Ти си ни избрал.
Как бих искал да вярвам в това, което казах. Да мога с душата си да поставя главните букви при всяко упоменаване на Бог. Колко спокойно щеше да бъде сърцето ми, колко незначителна смъртта, колко плътна и силна любовта ми, колко топлина и сигурност щях да дам на децата си, колко много несмущавана

радост щяха да носят дните и нощите ми. Но нямам дара на вярата. Времето ми го отне. И колкото остарявам, толкова повече разбирам безнадеждната празнота на отнетата вяра. Страшен е този живот без вяра, страшен е. Страшна е и смъртта. Деца, семейство, приятели, преживявания, дела, спомени - в момента на смъртта си сам, сам и тази самота е по-страшна от празнотата на нищото отвъд. И същото това време не ми позволи да се отпусна в дремливите прегръдки на всекидневието. Не ми даде утехата на милионите всекидневници, нищо, което да погълне съществуването ми - мача или кръчмата, лотарията или жените, вещите или суетата, парите или победите. Нищо, нищо, в което да избягам от тревогите, от празнотата след тях, от черното безформено чудовище, което понякога се блъска по стените на нощите и оставя миризливата си лига да лепне по сивата светлина на утрините ми. Не ми даде да се слея с нито една роля, та да подреди мислите, чувствата и живота ми. Но виж за това не се оплаквам. Не искам, а и никога не исках да живея равно. Хиляди пъти предпочитам "Столът" на Ван Гог пред разкошните кресла, ако разбирате какво искам да кажа. Но вярата, вярата, така ми липсва тази вяра. А може би това е наказание за проклетата ми гордост. Задето не искам да вярвам ей така, както си вярват другите в разни работи. Между тях и в Бог. Задето искам вяра-пламък, вяра възторжена, цяла, истинска. Вяра на отшелник, на заключеник, вяра не на призван, а на избран. Не знам дали бих имал сили да понеса тази изгаряща вяра, може би, но знам, че времето ми я направи невъзможна, нереална, не-вярна. Показа ми го с крушението на последната вяра - комунизма, със самоубийството на Сатар, единствения истински пламенен комунист, който познавах, със стиховете на Валери Петров, със... но за това не искам да говоря. Не, няма място за цветето на такава вяра под тържествуващото скриптене на валяка на всекидневието. И ми остана само едно местенце за самотната ми жажда за вяра, една надежда. И тя е... Тя е, че нашето време, времето на безверие, е само антракт, само един ауфтакт, само един пропуснат удар от синкопа във великолепната Песен на песните на божествения човешки живот с вяра, любов и красота. Е, малко сантиментално излезе, ама така е, даскалска работа. Но щом си давам сметка, значи не е толкова страшно. Като Камен Воденичаров дето изпя прочувствено и с овчи поглед "Вървят ли дваааама..." и после въздъхна "Господи, какви глупости...". Ама пък ако е истина? Ако е истина, че ние сега изстрадваме живота си на безверници, за да прегърне отново човечеството вярата, своята майка и утешителка, своята любов и упование? Ако времето ни на знание, сила и власт само ни подготвя за времето на вяра и любов, но вече по-близо до Бога, вече пожелали го с воля по-светла, по-свободна, по-човешка? Как само с един ход се превърта цялата трагедия на съвременното ни съществуване и от пътници в една безконтролна ракета, залутана някъде в неопределеността на време и пространство, се удостояваме с ролята на актьори

(най-малкото на зрители) в може би най-величавата и прелестна част от драмата на пътя, пътя на човек към Бога. Не знам дали е така, бъдещето не е дадено на знанието ни, но бих искал да вярвам, че е така. И за да оразумея тази си желана вяра, за да намеря Архимедовата /Декартовата/ ѝ твърда точка, искам да разкажа какво виждам в едно отдавнашно време. Виждам го с недоверчивите очи на уморен от скептицизма си следовател. Виждам го през непоетичните вериги на нескончаеми въпроси и неокончателни отговори, през недоказуеми възможности и изстрадан опит, през лутаниците си в реалности много различни от сегашните ни очевидности и все пак накрая знам, не мога да постигна нищо повече от една картина. Всъщност е схема. Ще ѝ добавя малко акварелени петна от моя си опит, малко гваш от чудесиите, дето Ти, Господи, ми показа по света, ще подсиля някоя линия с маслените бои на истории от историята, та дано стане картина. Картина, която може и да описва истината, а може и да е измислица. Но ако е истина...

Добре, започвам... Мисля, всички ще се съгласят, че няма такова нещо като НЕПРЕДУБЕДЕНО историческо изследване, разследване, възстановка, все тая. И мисля, че е въпрос на почтеност авторът му да си даде сметка (доколкото може) и преди да занимае публиката с работата си, да изложи – простичко и прегледно (доколкото може) тези си предубеждения. Ето ги моите:

Схемата

Тезата

1. Четвъртият Кръстоносен Поход има цели съвсем различни от традиционно мисленото освобождаване на Божи гроб.
2. Голямата задача на Похода е да измести центъра на Православието от Византия към Русия.
3. Заедно с това Походът трябва да изпълни ред други задачи:
а/ да счупи копието на силния Запад, за да не се загуби православната половина от кръста
б/ да направи за дълго време необратимо противопоставянето на католическия Запад и православния Изток, за да не се прибързва с опитите за съединяване на разчупения от Схизмата кръст
в/ да разкъса връзката между православието и Византия защото духът на Византия не е вече адекватен на православието
4. Участниците в Плана имат своите цели и ги постигат

а/ за големите истински играчи всичко в 2 и 3 е постигнато
б/ франките получават Византийската Империя
в/ Венеция получава флота и дълготрайно присъствие в Леванта, което я прави наистина световна сила
г/ Византия е освободена от тежкото бреме да бъде център на православието
д/ Русия ще стане Третия Рим
е/ България затвърждава правото си да съществува в европейския свят
5. Разбира се има и съвсем ниски нива на цели, също постигнати
а/ Тибо дьо Шампан завинаги остава в историята като главнокомандващ кръстоносен поход
б/ дожът Дандоло е най-славният дож в историята на Венеция
в/ Алексий IV Ангел все пак става император на Византия
г/ Балдуин Фландърски и брат му Анри стават последователно императори на Латинската империя
д/ Бонифас дьо Монфера получава графството на Тесалоники и ръката на императрица Мария Унгарска
е/ Симон дьо Монфор става главнокомандващ на следващия, Албигойския, поход и натрупва грамадна власт и богатство
ж/ Калоян разгромява императорската армия на латинците и господства над цяла византийска Тракия
з/ Венеция получава патриаршеския престол на Константинопол - Томазо Морозини
и/ Пиер дьо Брашийо, Пайен д'Орлеан, Жофроя дьо Вилардуен /племенника/, Ансо дьо Кайю и всички други от баронажа получават владения, за които не са могли и да мечтаят
й/ абат Мартин и другите от големия клир помъкват несънувана плячка от реликви
к/ епископ Конрад Халберщадски отървава папския гняв за поддържката на Филип Швабски срещу папския кандидат, Ото фон Брунсвик за императорския престол на Германия
л/ Балдуин дьо Фландър се разминава с последиците от свадата с краля на Франция Филип Август
6. Планът се изработва и изпълнява по методологията на Книга Естир.
а/ кралете и императорите или са заскобени или функциите им са съвсем минимални. По минимални от тези на Артаксеркс в Книга Естир
б/ седемте велможи, които са видимите автори на схемата в Книга Естир. в нашия случай са представени от папа Инокентий III, легатът Пиетро ди Капуа, дожът на Венеция Енрико Дандоло, маршалът на Шампан и на Романия Жофроа дьо Вилардуен, великият логотет на секрета /министър-председателят/ на Византия Никита Хониат, главнокомандващият Похода Бонифас дьо

Монфера, кандидат-императорът на Германия Филип Швабски
в/ "момците на царя", тези, които в Книга Естир обличат схемата в плът и кръв, тези, дето грижливо изпипват всяка подробност, присъстват и в осъществяването на Плана - Манасие дьо Лил, Милон льо Бребан, Конон дьо Бетюн, хората от Малкия съвет на Венеция, евнухът Филоксенит - императорският ковчежник, Константин Торникес - многократният пратеник с огромното влияние над Калоян
г/ разбира се, има и "измамени годзилчета", аналозите на Аман и приближените му от Книгата
' Тибо дьо Шампан е бързо-бързо "отстранен" от Похода /и от живота/
'‘ Фулк дьо Нюйи, светият човек, е оклеветен и умира опозорен
"‘ Луи дьо Блоа е пожертван при Адрианопол
"'‘ Балдуин дьо Фландър също
"''‘ Бонифас дьо Монфера не се радва дълго на Солун и на Мария
"'''‘ Ангелите - Исак II, Алексий III и Алексий IV са безславно избити
"''''‘ Асеневци - Асен, Петър и Калоян са избити от заговорници
"'''''‘ Никита Хониат не получава никаква значима роля в двора на Теодор Ласкарис в Никея
Интересното е, че всички те са пожертвани СЛЕД като са изпълнили ролите си

Философско-исторически предубеждения

1. Историята е откраи докраи човешко дело. Но в истинския смисъл на думата, а не като страхливите мистификации на немската класическа философия – уж не е Бог, ще бъде човека, а завършваме в някакви абсолютни духове и категориални стълбици. Всичко се прави, планира, осъществява от конкретни хора в конкретни условия, създавани от други конкретни хора.
2. Има такова нещо като „човешка природа“ и точно съобразяването с нея бихме могли да наречем исторически реализъм. Но тази „природа“ съвсем не може да бъде сведена до елементарните потребности, описани в класическото „хляб и зрелища“. В самата тази „природа“ влиза и стремежът към надмогването ѝ, преодоляването ѝ.
3. Историята не е поредица от случайни събития. На случайността е оставена роля в ниските нива на историческата значимост – колкото по-ниско е равнището, толкова по-голяма е ролята на случайността.
4. Ранжирането на нивата на историческа значимост също е човешко дело. Конкретни хора с конкретни възможности, конкретна подготовка, на конкретни места, са въвлечени в правенето на история до най-високо (с най-малка доза

случайност) равнище.
5. Това съвсем не снема отговорността за историческото действие от нас, масовите хора. В крайна сметка едно историческо формирование оцелява в зависимост от резонанса му в хората.
6. Съществуването ни като общество не може да бъде сведено до материалните условия. Има такова нещо като дух – градски, национален, културен, световен, създаван, носен и осъществяван от съвсем конкретни хора. И в дългото бягане той е водещият.

Християнската метафизика

1. Християнството е великолепното постижение на европейския свят, неговата база, програма и цел
2. Постигнато е чрез невероятен синтез на най-високите постижения на човечността - монотеистичната вяра на евреите и диалектиката на индивидуалност и универсалност на гърците.
3. Богочовечността на Христос е непозната и непостижима за другите две монотеистични религии, с които има досег Европа - юдаизма и мюсюлманството.
4. Богочовечността дава на човешкото ни съществуване хоризонт, който е възторжено-красив, смисъл, който е абсолютен. Ни повече, ни по-малко, божествеността на човека.
5. В същото време Богочовечността е изключително опасна заигравка, защото отваря вратите на човечността пред най-големия ѝ враг - относителността. Опрян в човека, Бог губи абсолютността си. Абсолютната си абсолютност.
6. Индивидуалността и универсалността /свободата и любовта/ са наистина в диалектическа /воюваща/ връзка. Едното е невъзможно без другото, но реализирането на едното е направо невъзможно заради другото. В теорията съществуване и реализиране могат да бъдат разделени, в живота - не. Религията е жива чрез живия живот (е, клише е, ама хубаво клише) и тази диалектика поставя страшно тежки избори пред нея.
7. Така възниква Великата Схизма, разделението на Католицизъм и Православие. Кръстът се разцепва на две половини, тая с индивидуалността и свободата отива при католиците, а другата - универсалността и любовта, остава при православните.
8. Тази травма е много тежка, Кръстът е счупен, Царството Божие е разполовено, но няма друг начин всяка от двете грададни ценности да разгърне възможностите си в човешкия свят.
9. И пак в този човешки свят става реално опасно едната половина да осъществи "съединението" насила, неистински, просто да възпроизведе своята "половина"

още веднъж и с това да затрие другата. Което ще рече веднъж завинаги да затрие кръста. Силната половина е католическата, западната и затова периодически Западът трябва да губи битки - военни, икономически, идеологически, да бъде обезсилван и обезкръвяван, за да се запази възможността да се съедини наистина Кръстът, да дойде наистина Царството Божие.
10. Много смел, много важен, много христолюбив и с огромни последици е Планът, който осъществяват авторите на Четвъртия Кръстоносен Поход - кой колкото знаел, кой колкото можел. Вечна им памет.

Критериите

1. Светото Писание. Съвсем отдавна, още в университетските години, загубих вкус към конференциите. Никак не можах да добия доверие в истинността и сериозността на пренията. Много по-късно започнах да разбирам, че в основата е все пак проблемът за критерия. "Кой го казва? Защо трябва да му вярвам?" Ленин, Хегел, Кант, Хусерл, Витгенщайн - моите уважения, но не са ми опора. Светото Писание - който ще да го е писал, както ще да са се появявали текстовете му, това е нещо съвсем друго. Дори човек да е невярващ, гностик, атеист, дори да е войнстващ враг на религиозността, никак не може да отрече, че Светото Писание държи огромен смислов концентрат от историята и метафизиката на европейския свят. Просто несравнимо по-голям от опитите на най-различни учени дърдорковци, заченати в претенциозната кухня на запечения Лютер.
2. Логиката. За съжаление, мисля че времето на Голямата Логика, времето на ФилософияТА е свършило с Аристотел. Фигурите на немската класическа философия просто не ги вярвам, абракадабри, а гносеологическите упражнения на пост-Хюмовия британски скептицизъм въобще не ми вършат никаква работа. "Ясното говорене" на Витгенщайн е откровена грубиянщина и така... Логиката е важна в смисъла ѝ на техне, на силна и неизбежна връзка между действия и последици, между действия и условия, на безапелационно поставяне на човешките действия в рамките на времето – физическо и историческо. Толкова.
3. Опитът. Той, според мене, е много съществен коректив на абстрактно-логическите построения, на абстрактно-логическата равнопоставеност на възможностите. Да, асасините може да са ликвидирали Конрад дьо Монфера по ред причини и само една от тях е евентуалната поръчка на Ричард Лъвското Сърце (поддръжник на Ги дьо Лузинян и после на Анри дьо Шампан). Лютата омраза на епископа на Бовез (приятелят на Конрад) не е доказателство, но силно натежава в посока на поръчката на Ричард. Знаем си го, човек не мрази току така. Опитът, разбира се, не бива да се абсолютизира, но по никакъв начин не следва да бъде пренебрегван при разставяне на вероятностите.

4. Свидетелствата. Те са човешко дело, дело на конкретни хора и към тях, както и към липсата им, трябва да се подхожда критично. Паралелът между Историята и съда си е все пак една метафора и не бива да се прекалява с нея. В Историята „невинен до ДОКАЗВАНЕ на противното“ винаги означава, че някой друг е виновен и то пак без ДОКАЗВАНЕ на вината. Фактът, че четирите Евангелия представят четири доста различни свидетелства на един и същи ред от събития, би трябвало да е достатъчно предупреждение да не злоупотребяваме със свидетелствата. Или с липсата им.
5. Толерантността. Ама, задължително, истинската толерантност, не онова страхливо и арогантно безразличие, с което се кичат всекидневните „удобници“. Става въпрос за уважение към авторите на и замесените в действителните исторически събития. Не може с лека ръка да се раздават квалификации – Инокентий изгубил контрол над похода, Пиетро ди Капуа бил глупак, Енрико Дандоло сключил необмислен договор, тафурите били оскотели людоеди, венецианците са алчни мошеници и т.н. Да не говорим за присъди, като тая, дето я произнася Стивън Рънсиман, пардон, сър Стивън Рънсиман „Четвъртият кръстоносен поход е най-тежкото престъпление в историята на човечеството“. Голяма работа е сър Стивън, сериозно го казвам, ама чак пък толкова да се изсипе. Прекалил е с ролята на съдия. Самовлюбен съдия. Та, голяма работа е сър Стивън, ама на фона на фигури като папа Инокентий Трети, дожът Енрико Дандоло, Великият Логотет на склера Никита Хониат ми се види бая малка мишка, хайде, плъх, да кажем, книжен. Аз и един истински тафур не давам за него, той тръгнал присъди да раздава. Не му отива, нали? Същата толерантност трябва да ни кара да избягваме любимия инструмент на Прокруст. Да ни напомня, че ценностите на времето ни не са ценностите на всички времена. Да ни възпира от „подпъхването“ на тези без поне да ги заявим. Да възпита една самоирония, която да ни предпазва от собствената ни „непогрешимост“.
6. Вероятностите. При който и да е опит за възстановяване на каквито и да е събития, ние винаги имаме работа с вероятности. Създаваната картина е повече или по-малко вероятна, това е. От друга страна в човешкия ни свят действията на човеците са обуславяни от мотиви, излизащи далеч извън рамките на вероятностите. Вяра, страст, героизъм, жертва, случайност и сто други работи, често тикат хората към едно или друго действие, определят резултатите от едно или друго събитие. Но, така или иначе, в дългото бягане, в края на деня и разни такива метафори, реалността клони към вероятностите.

Ами ако още ви се чете, заповядайте.

I. Тибо дьо Шампан

1. Колко жалко наистина, но младият граф е трябвало да умре. Маршалът сигурно се е досещал от самото начало, даже и преди това, далеч преди онзи зашеметяващ и трагичен турнир. Те винаги турнирите в двора на Шампаните са били различни от прашно-кървавите мелета, наричани турнири по него време [1.1]. Мари дьо Шампан, голямата, искрящата красавица от сънищата на Маршала, направила двора на Шампаните един оазис на поезия, фантастични разкази от различни краища на тогавашния свят, изтънчен разкош - по възможностите и мярките на него време и, сигурно, на голяма политика. Събирали се менестрели, ветерани от кръстоносните походи, важни барони и свещеници, самите Шампани били сред най-важните барони, понякога по-важни от краля на Франция [1.2]. Отремер, загадъчната земя отвъд моретата, завладяна от воините на кръста, съвсем не им била чужда и от всичко това Мари направила наистина център на тогавашна Европа. Та не е за чудене, че турнирът в Екри ще да е бил очакван с голямо нетърпение от всички, на първо място от светския елит. Но само посветените (със сигурност Маршалът е бил един от тях), са знаели, че предстои и едно събитие, колкото светско, толкова и духовно, духовническо. Колкото героично и възвишено, толкова страшно и безумно, колкото поетично, толкова пълно с досадна всекидневна работа, сметки, договори. И най-вече пари. Пари, пари - презряната необходимост на всяко едно време, на всяко едно начинание. Но за всичко това е било още рано. Не, не за посветените. Всъщност Планът вече е бил задействан, работили са решително и бързо, по тогавашните мерки за бързо. Папа Инокентий III бил точно човекът за тази работа. Кръстил я Negocio Christi, Бизнесът на Христос и я организирал и ръководил като истински бизнесмен. Не като някакъв печалбарин, а като съвсем истински, истински бизнесмен - с ясни цели, със съзнание за всички фактори, от които зависел успеха на едно такова грандиозно дело - кръстоносен поход, без илюзии и мъгляви надежди, със съвсем конкретно осъзнаване на историческите мащаби на мисията си. Не се гнусял от парите, чудесно разбирал значението им, нямал излишни политически скрупули, добре бил усвоил уроците по недоверие към човешката природа, грижливо преподавани от Августин, както и кървавите лекции на предишните походи. И започнал подготовката далеч преди Екри.

Но Екри, Екри бил като церемонията при откриване на Олимпиада, прелестен, лъскав фойерверк, който тържествено, страстно и весело да освети началото на нещо наистина голямо. Двамата братовчеди – Тибо дьо Шампан и Луи дьо Блоа, обявили, че вземат кръста и подканили другите рицари тук и сега, пред очите на смаяните и очаровани дами, да ги последват в най-богоугодното от всички богоугодни дела на земята [1.3]. Успехът на неочаквания жест показва ясно

далновидността на папския щаб. Редом с подготвените ентусиасти, на първо място, разбира се, Маршалът, на опашката пред платнените лентички, пришивали са ги на рамото на храбреците, избрали службата на Бог, се наредили кажи-речи всички участници в несъстоялия се турнир. И как няма? Кой би искал да изглежда страхливец в очите на красавиците? Кой не би претендирал за парченце от славата, която тутакси ще прекоси земите, а за някои и времената? Кой не би искал да се нареди до двамата млади, красиви и славни барони, същински богове на войната, в този най-сладък, най-пиян момент, когато нектарът на войната още не е зацапан от грижи, сметки, кръв, слуз, глад, предателства и подлости, прозаичната плът на най-мъжкото от мъжките занимания. Планът вече е имал Знамето си, Походът е имал Водача си. Само дето това, за жалост, са различни работи и Маршалът чудесно го е разбирал. Не случайно бил от най-вътрешния кръг на папските избраници.

1.1 Рицарските турнири в XII век
1.2 Луи VII и свадата с Шампаните
1.3 Кръстоносната идея

2. Разотишли се - рицари, дами, посветени, оглашени, ентусиазирани, уплашени, вярващи, пресметливи и всякакви и зачакали какво ще стане. От доста време се приказвало за новия поход, хората от по-долна ръка се били изпозаписали при разните проповедници, много от тях при самия Фулк, светията от Ньоий. Но от сто години се знаело, тя, сиромашията, е винаги готова да тръгне, за къде да е. Едно, че това тука живот ли е? И второ - звучи някакси обидно, но този уж по-долен "материал", лишен от разум, зрение, обоняние, като че ли държал сърцето си по-близо до Бога, по-отворено както за посланията Божии, така и за страстите Христови. Явно Инокентий III добре е разбирал, че колкото и да е negocio неговият поход, щом е Christi не може да мине без страстите на тълпата [2.1]. И рано-рано, далеч преди Екри, наредил на Фулк да проповядва Похода. Е, както ще стане ясно след около три години, използвал страстта на тълпата, но самата тълпа безцеремонно изхвърлил от делото. Както и Фулк. И колкото и да е тъжно да го кажем, бил е прав.

Скоро се пръснала окуражаваща новина, двама от големите барони - Рено дьо Монмирай и Симон дьо Монфор, също взели кръста. Спонтанно ли било това решение или било част от сценария - за Рено дьо Монмирай не съм сигурен, но Симон дьо Монфор, хм, сигурен съм, че е бил подготвен. Ще се върнем към този кръволок по-късно. Та значи работата била сериозна. Защото турнир, храбреци, красавици, развети щандарти, също както и проповеди, ентусиазъм, очи, забити в небето, вопли и викове "Бог го иска" са хубави, направо опияняващи работи, ама и най-глупавият се досещал, че далееч, ама далеч не са достатъчни за кой да е поход, камо ли за кръстоносен. И колко му е красивият жест на апетитните братовчеди да си остане... ами, един жест и толкова.

Хлапашка работа. Виж с двамата новооглашени нещата са съвсем други - хора на възраст, с опит, с авторитет и, разбира се, влияние и власт. И снежната топка се затъркаляла, заприсъединявали се нови и нови - от големите Сен Пол, Етиен дьо Перш, от по-малките Пиер д'Амиен, а в началото на поста кръстът взел и Балдуин Фландърски, тежка, много тежка фигура. Дотолкова, че се бил опънал на парижката хиена, може би най-опасния човек в него време - Филип Август. Заедно с Балдуин кръстоносен обет дала жена му Мари, двамата му братя - Анри и Юсташ и практически цяла Фландрия. Дошло време да се тури ред, Походът вече бил факт и трябвало да се управлява. Още тук е добре да си дадем сметка, че един поход в средновековието е бил нещо много различно от коя да е военна операция в съвременните ни представи. Идеята за единоначалие, conditio sine qua non на идеята за армия, била суперразмита в него време. От най-долу до най-горе. Военновременните отношения между сеньор и васал на първо място се ограничават от задължението на васала да се отзовава на военната тръба на сеньора си за четиредест дни годишно, това е. Второ - храбростта и лоялността, основните качества, които се очаквали от тогавашния воин, съвсем не предполагат дисциплина [2.2]. Да не говорим за направо невъзможното очакване един сеньор да позволи някой друг да командва войската му или, Боже упази, да дава заповеди на самия него. Та е много логично при големи походи бароните постоянно да се съвещават, за да я има, да не се разпадне армията. Наричали са тия съвещания Парламенти. Парламенти, парларе, голямо дърдорене, точно каквото се случило на съвещанията, свикани по инициатива на Тибо в Соасон и Компиен. Маршалът ги описва кратичко и недвусмислено - "Много неща се казаха, но...". Реално тези сборища имат една-единствена цел и я постигат точ в точ. Властта върху първите стъпки на Похода, всъщност върху целия Поход, ще го видим по-нататък, е предадена без условия и уговорки в ръцете на една група мъже, за които май най-подхождат думите на Маршала "първите измежду тези без корони". Решено е да им се дадат празни бланки, прословутото карт бланш, пленипотари и т.н, с подписите и печатите на тримата най-значими барони в начеващия се Поход - Тибо дьо Шампан и дьо Бри [2.3] , Луи дьо Блоа и Балдуин дьо Фландър и дьо Ено. Посочени били по двама от приближените им. Струва си да упоменем имената им - Алар Макро, Конон дьо Бетюн, Жан дьо Фриез, Милон льо Бребан, Годонвил и, разбира се, Маршала. По-късно някои ще се загубят от аналите на Похода, ще се появят нови - Манасие дьо Лил, още по-нови - Пайен д'Орлеан, Пиер дьо Брашийо, Ансо дьо Каю... но групата винаги ще е там когато има да става нещо важно. И сега важното било как ще се предвижи Походът до Светите земи. Истината е, че дотогава големите походи винаги са вървели по суша. И истината е, че са търпели тежкита си поражения преди да стигнат Светите земи. Анадола била страшно изпитание. Безводна, назъбена, изгаряща през деня и студена до смърт

нощем, самата земя била враг за воините на Кръста. Истинският враг обаче били турците. Не само били храбри и свирепи, но и много добре обучени и дисциплинирани войници. Докато не им вземеш страха, де. След Дорилеум ..., ама за това след малко. Дето казва поп Минчо Кънчев във „Видрицата“ си "Пусти турци, вземи им веднъж страха...". Ами не ги обичам, нямам защо да ги обичам. Но истината си е истина. Били добри и в засадите, и във внезапните нападения, не отстъпвали и в грандиозните сблъсъци на равно поле, чудесно се бранели зад крепостни стени. Съвсем, ама съвсем неслучайно завладели целия арабски свят, че след Манзикерт и половината Византийска империя. Слава Богу, че до Отоманското време още било далеч, различните племена, различните военачалници се давели като кучета за властта тук, за земя там... Но така или иначе, след успеха при Дорилеум, никой повече не успял да преведе армията си що годе цяла през турските земи до Отремер. Та по пътищата на Анадола, между неясната Византия и мечтания Йерусалим, се бил разположил враг, който бил надвит само веднъж и то с помощта на ред случайности [2.4].

От свидетелството на Маршала изглежда, че решението да се тръгне през Венеция е взето някакси имперсонално, звучи като скромно признание, че са го решили шестимата избраници. Професионалните историци говорят дори за техните опити да помирят Генуа и Пиза, та евентуално да ползват флотите им. Истината е различна, при това очевидна. Даже още преди да бъде огласен, новият Поход имал ясна посока - по море, през Венеция. Една от първите "походни" работи на Инокентий III била да изпрати кардинал Софредо в уникалната морска република, за да уточни условията на транспортната задача. Не че е било лесно решение. Не просто така, от глупост, предните походи тръгвали все по суша. Морският свят, светът на юг от Алпите, бил чужд, непознат и враждебен на франки и германци. Тогава, и после и по-после. Не че чак толкова не били виждали море /много от тях не били виждали, де/, но морето на север отглеждало съвсем различни хора от топлото и синьо море МеждуЗемите. Можем само да си представим как е изглеждало пътуването в тогавашните нефове и юисиери, можем да си представим вулканичното повръщане и жалните погледи на иначе могъщите конници, клаустрофобичното безсилие пред стихиите без земя под краката. Не е лошо да си припомним и цената. Често пъти историците ще обвиняват венецианската алчност за катастрофичното отклоняване на Похода. Не че съм от групата на венецианските защитници, ама цената не е алчнярска. Не им е там истинският прицел на баровците от Риалто. Четири сребърни марки за кон и две за човек си е нормална цена - горе-долу винаги толкова е излизало. И са си грамадна сума. Не че по суша е много евтино, яденето и пиенето си струват пари, особено в него оскъдно време. Но пък все нещо ще се случи - императорът /византийският/ може да помага и тогава ще е евтинийка, императорът /пак той,

византийският/ може да се опъне и тогава ще е съвсем без пари, някой я жупан, я княз по пътя..., абе все нещо ще се случи, та и плячка да се понатрупа. По море - чиста загуба. И си е така. Само дето по море кажи-речи всички експедиции успяват. И един трезв и безкомпромисен реалист, Инокентий III, няма никакви колебания в избора. По море.
Когато емисарите стигат Венеция Тибо вече е пътник. Само че не по море. По реката Стикс лодката идвала.
2.1 Еврар дьо Баре и парижаните
2.2 Движението на Втория поход в Анадола и решението да се подчини армията на тамплиерите
2.3 За сирената и вината
2.4 Първият Поход, "народният поход", Калъч Аслан и двете колони
3. Не знам, няма от къде да го знам, но си мисля, че във върхарската кариера на Маршала, решителната крачка е била направена с помощта на Мари. Както стотиците придворни из графствата на Европа, Маршалът ще да е дошъл в прославения двор като паж - оръженосец, високопоставен слуга, довереник и всичко друго. И като хилядите други пажове е бил замаян от красотата и грацията на господарката на двора. Особено пък в двора на Мари. И тогава, както и сега, любов и кашлица не могат да се скрият, но и тогава, както и сега, едва ли някой е обръщал сериозно внимание на дълбоките въздишки и замаяните погледи на някой пъпльо с перчем в очите. Но при Маршала ще да е било различно. Той поначало си бил различен. Не само, че бързо напреднал в бойните занаяти, то това се разбирало от самосебе си, но от рано показал разсъдливост, организираност и самодисциплина направо невъзможни за един начинаещ храбрец. А такива редки качества, особено при оръженосец, особено в двора на Шампаните, не минават незабелязани. Оставало най-важното - лоялността. Без нея другите качества изведнъж могат да се превърнат в смъртоносни недостатъци. И Маршалът я заковал, справил се блестящо със "случая Мари". Запазил любовта, в целия му пространен доклад за Похода се споменават само две жени - Мари Благочестивата, дъщерята на неговата Мари и Мария Ангел, императрицата, императрицата на Византия. Запазил любовта си и то не само от забравата, не само от досадата на ежедневието, а и от гадостта на предателството, от вонята на потайността, от лепкавите петна на изневярата. И то още докато бил съвсем млад. Овладял се, наложил си..., забранил си... Всъщност спечелил първото сражение от онази, най-важната война, за която споменава Бернар Клервоски и която в Исляма е по-важна от джихада, войната със себе си. Това също не минало незабелязано. Не, не от господаря. Далеч по-важни очи пресявали човешкия материал из дворовете на Европа.
Не зная, може би с времето сърцето на Маршала да е поизстинало към Тибо. Минали годините, когато го учил да язди, когато малкият в захлас слушал

фантастичните истории на героя си. Минали. И мога да си представя раничките, нанасяни от един новоизлюпен властник по душата на доскорошния му довереник, покровител и изповедник. Мога да си представя драскотините на разочарованията от един наскоро придобит заповеднически тон. Но, каквото и да е ставало между двамата, Маршалът винаги носел Мари в сърцето си и поне заради нея ще да е направил всичко, за да отклони смъртта от пътя ѝ към Тибо. А може и прочутата му лоялност да е прибавила няколко капки настойчивост към безнадеждната му борба. Сигурно е намерил начин да се обърне към самия Пиетро ди Капуа. А може би не е. Може би по-добре е разбирал цената на пламъка, на възторга, на боговдъхновението. Дори и за година, месец, няколко дни... Няколко дни в които Бог, свят, живот са се слели в едно и това си ти, ТИ. Нима може да се сравни протяжното „траене” с един такъв миг на жизнения порив? Нима въобще може да става дума за „цена”, за „струва ли си”?
Живея съвсем близо до "Монкада" и мине се не мине попадам на някой надпис "От тука групата на... хвана трамвая, за да нападне...¨, ¨В тази къща били съставени плановете..." и т.н. И все ме мъчат въпросите "Защо? Защо са се решили? Нима са вярвали, че ще превземат казармата, че пламъкът в душите им ще надмогне над армейските картечници? А и да стане чудото, да успеят, после какво? Нима ще победят цялата армия, цялата държава на омразния им Батиста?" Щото не е някаква игра, залагат живота си. Ей го парка "Абел Сантамария", над фонтана ме гледа един дечко с плоско носле и щръкнали ушаци, ооооx, горкичкият, какви мъки е изтърпял, по-страшни от Христовите. Толкова ли са били глупави, толкова ли не са можели да смятат, какво точно са искали да направят?". Научил съм се на недоверие към официалните версии и ми е много трудно да приема, че толкова момчета ще са съгласни да дадат живота си, за да се чуе, да стане известно, че има, има съпротива, че Куба не е заспала веднъж завинаги, че времената на мамбисата не са забравени, че не могат разни чучела с по сто костюма (Батиста е бил маниакално конте, наистина имал сто костюма) да правят каквото си искат. Не, не че не е важно, не че чак толкова не го разбирам, но не ми излиза сметката - това ли е най-ефективния начин на разгласа, струва ли един, десет, сто човешки живота, особено ако между тях е твоят, единственият, неповторимият? Не, не ми е истинска сметката, не става въпрос за разгласа, работата въобще не опира до технологии. Символите, символите чертаят човешкия ни живот през жаждите и преходността на плътта. И без да са минавали курс по символика, тези момчета са прекарали младата си плът през огъня на страданието. За да стане животът им символ, смъртта им символ. Като Христовата жертва на кръста. Ама не бил кръстът с кръстна форма, ама в началото символът бил риба, дали защото риба на арамейски..., а Петър бил рибар и Христос му рекъл... Да, да, да, така е. И все пак всички тези приказки са топъл вятър, прах и пепел. А кръстът стои и

милиони човешки години преминават под сянката му. И истински умните го разбират. Бях в Каблешковата къща в Копривщица. Платихме си за гид и една ведра стринка ни заразказва, знае си урока жената, ама не си е дала труда да разбере какво казва. Все едно описва "портрета от стената". А зад тези плоски думички и цифри надничат страшни работи. Цялото въстание за Копривщица е продължило 10 дена, с "Кървавото писмо" и с всичко. И после... После башибозукът стои, скърца със зъби и се готви за кръв, огън и насилия. Копривщица тогава богата, много умни и заможни мъже в нея, с връзки, с влияние, та... Откупили я, събрали злато с килограми, изпратили един свещеник да преговаря, турците го заклали, отишъл втори, хъката-мъката, работата станала. Ама пак имало кръв, пак имало насилия, Боже, защо позволяваш на кучетата да се гаврят с народа ни, но поне спасили Копривщица от огъня. И слушам и се чудя. Тодор го разбирам, младо момче, учено, тъкмо превеждал "Клетниците" по него време, с треска в очите - маларичен бил, горкия и свободата, България, смъртта били неговата нива. Но баща му, как баща му позволил да се набърка в такава каша? Бащата бил бегликчия, откупувал данъка по овцете. Представям си какво значи това. Да откупиш данъка трябват пари и то много пари - за търга, за рушветите. Трябва да те знаят влиятелни хора от турските чиновници. После? После как се събира този данък, дали много са били съгласни овчарите да се разделят с така скъпите парички, така трудната стока? Трябват ти хайдуци, хора хем да са от кол и въже, ама хем да те слушат, та да сплашат овчарите и да си вземеш парите. Трябва да си ош-беш с бандитите, дето кръстосват планината, та да не ти закачат хората, да не ти затрият къщата. А и търгувал човекът. Кой в тогавашните времена ще ти има лири, махмудии. Разплащали са се в натура - овце, кози, крави, кой каквото гледа. Туй се прави на пастърми, саздърми и се продава из Турция, най-вече за армията. Пак връзки, пак рушвети. И много, ама много пътуване. До Одрин, до Истамбул, че и из Азия, че чак до Африка. Много нещо било минало през главата на бащата Каблешков, много свят обиколил, много чудесии видял, знаел какво нещо е Империята, нямал много илюзии за доброто в човека, елем пък в турчина. И имал дванадесет деца. Тодор бил най-големия. Боже, Боже, дванадесет дечица, като едното нищо да минат под ятагана заради една небъдница. Някаква свобода, която друго значи-не значи ама със сигурност ще ни извади от турските пазари. Както и станало. Вуйчото на кубинската ми тъща бил обущар. Всъщност имал обущарска работилница, кажи-речи малка фабричка с осемнадесет работници. Не бил богат, но семейството било осигурено. И пращал обувки в планината, за бунтовниците на Фидел. Та като дошъл Фидел му взели и работилницата и всичко. Оставили му къщата, но трябвало да си я плати на държавата. А така. Луд, луд е този свят и се подрежда не по разчетите на плътта, не само по тях. Плътта си е плът, но без Знака на символите ще си остане

гнусна буца лигаво месо. И истински умните хора го разбират. Ясно е било за бащата на Каблешков, давал си е сметка кубинският вуйчо. Разбирал го е и Маршалът, как иначе. А пък и без това отговорът на "силния човек", Пиетро ди Капуа, бил дошъл, кратък и категоричен "Исая 4.3". Имал още малко живот графът. Изчакал да се върнат хората му, да му съобщят радостната новина, че Походът ще го бъде, договор с венецианците има, даже се ободрил дотолкова, че поискал да поязди. Поне така пише Маршалът. Дано така да е било, че малко се съмнявам. Щото после повикал Рено дьо Дампиер /странно, защо не Маршала, дали вече не се е досещал за другото му лице, за другата му роля, за другите му господари/, предал му парите за похода и го заклел да следва пътя през Венеция.[3.1] Поне така пише Маршалът. Само дето Рено хванал съвсем на друга страна. Абе, странна история. Дали грешно бил разбрал васалът или сеньорът така му казал, ама вместо през Венеция довереникът на Тибо твърдо и решително се наредил сред първите, които заминали за Отремер без да се съобразяват с „мейнстреийм“ посоката? Хм, мътна работа. Те и парите били едни... Не, не малко, то да бяха малко, е, те винаги са малко, ами мръсноватички, пустите пари, то те май винаги са такива. Ама тези и с кръв били позацапани. Събирал ги бил Тибо от евреите. Че от кой друг? И си ги събирал по тогавашния адет - без да обещава лихви, без илюзии за връщане и такива лиготии. Дай, щото иначе... И евреите давали. Имало още сто години до Англия, от там още сто до Франция и други сто до Испания, някак през сто години ги изгнавали горкичките, ама вече били минали таман сто от Първия поход, а тогава било страшно, много страшно, почти като Русия през деветнайсти, макар доста по-хаотично от Германия през двайсти век. [3.2] Добре че като се готвил Втория Поход силният човек, Бернар Клервоски, свети Бернар, се намесил – умно, храбро, решително, че прекъснал гадната традиция на погромите, ама виж, парички винаги се смучкали. Че и Тибо.

Но да се върнем в Шампан. Не знам, може и всичко това да са мои измислици. Може просто да се е разболял графът и без време да си е отишъл. От света и от Похода. Но не ми се вярва. Прекалено удобна е тази смърт, прекалено навременна, прекалено много фигури си идват на местата с нея, а Инокентий III не е човек, дето ще се поколебае да си оправи уравненията с цената на един живот. В негоциото няма място за много човеци, трябват фигури, трябват роли. И ролята на знамето вече се била поизчерпала. А един хлапак на двадесет и четири, при това Шампан, да ръководи похода и то точно този Поход, това не може да стане. Звучи грозно, звучи жестоко. Но дали е така? Дали не е по-мъдър, по-истински, младият папа от съвременните ни клишета за човечност [3.3.] Дали с „жестокото” решение не е отредил на Тибо светец, вечен ореол, с който да го извади от забравата на времето? Херодот разказва една история за Крез и Солон. Крез се имал за много, много богат и честит и като

всеки богат празноглавец решил да си уйдиса на каприза суета. По него време, а май и във всички времена, много на мода бил Солон, зер един от десетината мъдреци на Гърция. И Крез го поканил в двореца си, черпотил го, дарявал го, гевезил го и накрая предявил сметката - "Кой, според теб, Солоне, е най-щастливия човек на света?". Очаквал, както си му е реда, че хич, от едната любезност, Солон ще каже... нали. И Солон тръснал някакво име. А - зяпнал Крез, тоя пък кой е? Ами, тъй и тъй, тъй и тъй и после умрял. Хм, изсумтял Крез, добре де, а втори... Втора се оказала някаква майка, дето синовете и, тъй и тъй, а накрая взели, че умрели. Е-е-е, отегчил се Крез, след като му отказали и третото място, ами аз къде съм? Ти ли, ами никъде, още не си умрял. На, гледай го сега, ти го почиташ, сума ти и пари пръсна по него, той - ами не си умрял. Ааайде, да си ходи, то аслъ, "янлъш пророци по дюнята бол". Ама историята продължава. Минало колкото минало и ей го, пред Екбатана се изсипал Кир с цялото персийско воинство и набързо сложил край на държавата Лидия. И на честитите дни на господаря ѝ. В буквалния смисъл. Още същия ден струпал една клада и курдисал Крез отгоре ѝ. И, истина ли е, не ли, Крез си спомнил за червивите думи на мъдреца. "Солонеееe! Солонеее!" развикал се, колкото да стане за смях на победителите. "Абе какво джуболи този" - смръщил вежди персиецът - "като кокона живя и като кокона иска да умре. Лигльо". "Ама не - осмелил се да се обади един от съветниците - той не се оплаква, ами вика оня грък, мъдреца". А, ново двайсе, я доведете го да обясни. И като чул, се размислил и отсъдил "Отърва копчето, ей, ще живееш и все край мен ще се въртиш, че да не я забравя и аз тая мъдрост". Не знам каква е за Херодот пouката, ама за мене е доста тъжна. До нас има една бензиностанцийка и на нея портрета на Камило Сиенфуегос. Ей, завалията, млад, красив, с буйна брада и една очарователна кубинска усмивка. И си отишъл без време, как пък не можа да го прескочи Смъртта с десетина години. Видя Победата, но защо да не се нарадва на Живота, да участва в Строителството и други такива. На, до него е Фидел Кастро. И той млад, и той красив, и той харизматичен и всичко... И се чудя за кого ми е повече жал. Горкият Фидел - политика, съветските инструктори, компромиси, предателства, измени на старите, бойните другари, а на всичкото отгоре сега на хиляда години, с разкапваща се плът, празни очи и ръка, вдигана от братчето. Раул, най-после, след 50 години в сянката на брат си, доживя да чуе "Вива Фидел и Раул", понякога в обратен ред. И той на хиляда години. И се чудя за кой ми е повече жал. Боже, Боже, колко жестоко нещо е Живота, по-жестоко от Смъртта. Нали? Май това е пouката от историята, дето я разказа Херодот. А пък нека да си ги дрънка онова безбожно германско диване "Това ли беше живота? Чудесно. Да се повтори". Предпочитам да вярвам, че Лотарио ди Сеньи е отстранил графа с мисълта, че върши нещо справедливо, смислено, истинско и за самия Тибо. Взел му годините, но го дарил с

възторжения миг. А и с място в Историята. Ако не друго Лотарио поне е носил отговорността да бъде папа Инокентий III. Ницше - нищо, откачалски дрънканици. Те войник не го взели, той "великолепното светлорусо животно". Арииец.
Пък и една друга работа има. Математическа. Ама заедно ще я свършим като дойде ред да си разказваме за Бонифас дьо Монфера.
Е, както и да е, лека да му е пръстта, отишъл си Тибо. Виж, другият, жълтокожият папски довереник, останал. Бил там от началото, даже преди него и останал докрая. Даже и след него.
3.1 Клетвата на Рено дьо Дампиер
3.2 Рашел и четирите деца.
3.3 Щастливите кокошки

II. Пиетро ди Капуа

1. Като си чукнах няколко пъти носа в "стените на администрацията"[1.1] открих един малък технически трик. Ако искаш да разбереш какво наистина мисли началника, гледай какво правят доверените му хора. Много, страшно много работи можем да разберем за истинските намерения на Инокентий III ако проследим внимателно стъпките на бъдещия му нунций. Не че съм сигурен каква точно е базата на отношенията Пиетро ди Капуа - Лотарио ди Сеньи. Много често ще изглежда, че Пиетро взема решения през главата на папата. Понякога дори право противоположни на изричната воля на понтифа. Не знам, няма как да знам, какви ангажименти е поемал Лотарио, когато са се редяли картите за избора му . Нито пред кого. Но съм сигурен, че е съвсем възможно Пиетро ди Капуа да е бил една от клаузите на транзакцията. Но и така да е. Важното е, че до края, до самия край на огромното начинание, каквото и да става, Пиетро нито веднъж не губи доверието на Инокентий III. И е в играта от самото начало. Истинското, не онова в Екри. Както можем да очакваме от един млад, енергичен и високообразован юрист, от един истински отговорен бизнесмен [1.2] Негово Преосвещенство започва начинанието на живота си с внимателна политическа и логистична подготовка. Изпраща двама кардинали [1.3] в две противоположни посоки. Софредо тръгва към Венеция, за да изчезне от Похода, от Историята и от всичко. Защо? Ще видите по-нататък. Пиетро поема към двата най-кръстоносни, най-мощни кралски двора - Плантагенетския и Капетинския. Защо? Ами много ясно, да осигури подкрепата на най-известния, най-знаковия кръстоносец на всички времена, Ричард Лъвското сърце и на най-бързо развиващото се кралство, Франция, при Филип Август. Никак, ама никак не е била лесна тази задача. Затова и изпращат бъдещия нунций, я. Ричард е бил

онеправдан, измамен, жестоко ограбен и с пълно основание е мразил Светия Престол. Нали още от Първия поход Курията е поемала, напълно и без никакви уговорки, задачата да брани имуществата на кръстоносците, докато те, за славата Божия, гинат из пясъците на Палестина. И какво стана - най-храбрият, най-верният, Ричард - знамето на цялото кръстоносство сега и завинаги, стана жертва на враговете си. Ама не на сарацините. О, не. Тъкмо напротив. При сарацините Ричард среща своя партньор и съперник по кавалерство и рицарство. Саладин, Саллах ал Дин, нито веднъж не е воювал с коварство. Даже и след ужасяващото клане когато Ричард избива две хиляди и петстотин пленени мюсулмански войници. Със или без основание. Ще да е било потърсваща гледка. Не че Саладин е бил мекушав, съвсем не. Още когато младият генерал, не без съдействието на Аллах, Съдбата или както решим, посяга към властта над митичното царство Египет, на пътя му се изправя Черният Судан, страховито войнство, тридесет хиляди саби, набирани из пясъците на Судан, накървавени в битки и битки, предани на Фатимидския престол. Но слабичкият кюрд не трепва. И тука вече не е Съдбата, тука е той, лично. Избива дръзките, купува гъвкавите и нарежда Черния Судан сред войските си. По-късно, след решаващата си победа, при Хатин, пак не проявява никаква милост, този път към Тамплиерите, великолепните, направо невъзможни страдалци, монасите-воини на Божия Гроб. Ама, така е. Властта си е власт, мекушавите изхвръкват. Право нагоре – душите, право надолу – телата им. И далеч не само в ония времена. Можел е да бъде твърд Слънцето на правоверните. Но е знаел и как да проявява кавалерство. Ричард, Лъвът, никога не се е задоволявал с ролята на стратег, началник. Кръвта му е пламтяла, биела е с чуковете си в ушите и бясният Плантагенет не си отказвал пиянството на боя. Така и умрял. Ама като му дойде времето. Та веднъж, в най-гъстото на битката, нечие копие промушило коня под Ричард, кралят-кръстоносец се стоварил с всичките си сто и кусур кила - негови лични, на броня, оръжие, петниста съвест и т.н., за да може Саладин да остане в историята на рицарството. С елегантен жест, така типичен за него, Саладин изпратил два коня с молба Ричард да ги приеме, та да продължи великолепното представление. Друг път станало така, че арабите обсаждали замъка, където вървяла сватбата на Изабел - дъщера на крал Амори и византийската принцеса Мария с Хъмфри де Торон. Саладин изискано се осведомил в коя кула е тържеството и заповядал на мангонелите и петрариите да спрат огъня. Майката на младоженката, по византийски, избрала най-хубавите блюда и ги изпратила на благородния неверник. Брех, брех. Сега, дали е била роля, хитро пресметната от Саладин, та с цената на няколко жеста да си осигури място във вечността? Не знам. Ама и така да е, пак се изискват мащаби, иска се размах, дето са го нямали предишните Слънца - пияницата ал Занги, че дори и правоверният аскет Нур ад Дин, синът му.

1.1 Чиновниците в царството Рюкюс
1.2 Доко Тошио и Ясухиро Накасоне
1.3 Кардо
2. За жалост съвсем друг размер хора са враговете на Ричард в християнския лагер. Сред своите. Той, Ричард, си има голям талант да образува врагове. Ако имаше спорт "Създаване на врагове" Ричард щеше да е неговия Джеси Оуенс. Или Пааво Нурми, че да му отговаря на цвета. Много унижения е трябвало да изгълта горкият Филип Август. Когато се подготвял Третият, най-коронованият поход към Светите места, по френските и по английските /всъщност Капетските и Плантагенетските, щото е бая различно/ земи бил обявен "кръстоносен десятък". Само че Ричард го събрал, Филип Август - не. Не можал ли, не пожелал ли лукавият французин да пожертва толкова пари за Божията кауза, не знаем. И сигурно никога няма да научим. Но, така или иначе, като тръгвали, Ричард разполагал със здрава войска и здрава кесия, а Филип - не. Имал си някаква войска, имал си и някакви парици, ама малко, слабички. А Ричард не прощава на слабаци. Дразнел го е, гаврил се. Надменно му предлагал помощ, а в същото време примамвал войниците му с по-висока заплата. И Филип складирал ли, складирал в душата си огорчение и омраза, че по-късно да ги превърне в истински капитал. Както подобава на един истински Капет. По пътя Ричард продължавал да трупа врагове. Да си има за навръщане, та да трябва като някой жалък разбойник-контрабандист да се крие и маскира, че да не го познаят. Налетял на Месина [2.1], намачкал Кипър [2.2] и най-накрая се озовал при Акр. Там показал на какво е способен и като военачалник и като воин, бил се, бъхтал се и накрая Акр паднал. Негова била голямата заслуга, спор няма, ама все пак не бил сам, нали? Къде по-добре, къде по-зле, но и други се сражавали - Филип Август, Леополд Австрийски и т.н. Ама Лъвът си е Лъв, не признава други. Отказал и най-малката частичка слава на французина. И човекът си заминал разплакан, освиркан от чужди и свои. Войскарите на Филип се присъединили към дюдюканията на английските грубияни. Така е, несправедливи, жестоко несправедливи са "народите" към делата на водачите си [2.3]. Леополд Австрийски пък намерил знамената си да се върдалят на дъното на крепостния ров. Ричард ги видял забучени по стените на превзетия Акр и ги изхвърлил. Ама най-безцеремонно. Май по-добре да не го беше правил. Щото по-късно, когато след победи и поражения, напред-назад, натъй-наиначе, стоенето му в Светите земи станало безсмислено и Ричард тръгнал да си ходи, точно хората на Леополд го спипали, преоблечен и маскиран, на някаква гемия и Лъвът изчезнал от сцената. За четири години. Търкал затворническите нарове, хем май наистина, имал си е персонални врагове, които се грижели да вгорчавят живота му в пандиза. Първо австрийски, после германски. А в това време старото му другарче, Филип Август, грабел на воля лъвските владения в

Аквитания, Артоа, Поату. Съчетавал приятното с полезното. Хем пиел на едри глътки от сладката чаша на отмъщението, хем прибавял тлъсти парчета към земите на френската корона - наследствената мисия на Капетите. При това с помощта на един Плантагенет, Джон Безземни, братът на Ричард. И при пълното безучастие на Светия престол. Уф, че гадно. И сега Негово Преосвещенство изпраща човек да склони Ричард да забрави грабежите и оскърбленията, да преглътне загубата на половината си кралство, да се помири с мъчителите и грабителите си и да повярва в новата справедливост и почтеност на Светия Престол. Затова и Инокентий III изпраща най-сигурния си човек.

2.1 Месина и гълъба
2.2 Кипърската история
2.3 Морело и Хидалго

3. Пиетро ди Капуа е тънък дипломат; администратор на дезоксирибонуклеиново равнище; истински богослов - сам си е писал трактатите (не като бай Тошо); вдъхновен проповедник . Твърд /или безскрупулен/ - ще се убедим по-късно; храбър - съвсем скоро ще го видим в действие; при Зара и след Адрианопол ще прояви решителност и така рядко срещаното при чиновниците качество - способността да носи отговорност. И най-важното, верен на папата, верен на общото им дело, до най-малката подробност. Верен дотолкова, че понякога сякаш изпреварва патрона си в това, което той е трябвало да разпореди. Тежък, тежък е жребият на администратора. Още Платон ни го съобщава. Но и той, както и аз /станахме двама/ е имал предвид истинския държавен мъж, не тия лекета по канцелариите. И си мисля, мисля си какво ще да е предложил папата /или хората, които командват и папата/ на бъдещия и несменяем нунций, та Пиетро да се превърне буквално във вълшебното му "Огледалце, огледалце от стената"? Виждал съм доста разнокалибрени администратори. Е, все родни, де, или корабни, демек от съвсем ниските позиции на таблицата. Наясно съм с опиянението, което обзема тясната душица щом надуши власт над този или онзи. Дали го е имало това и при Капуанеца? Сигурно. "Любви все возрасти подвластни" - дрън-дрън, "Власти, власти" - на туй не само възрасти, ами и интелекти, и характери и всичко е наистина подвластно. А и някакси пасва на капуанския портрет - болезнено жълтокож, с тесни очи и мазни маниери. Но не вярвам властничеството да изчерпва мотивацията на човек от такъв голям калибър. Още по-малко вярвам в разни придобивки - пари, постове, изгоди. Там силен е Сенека [3.1]. Може и да греша, но мисля, че упоритостта, с която стои в Похода - въпреки всичко и въпреки всички, говори за друго. За голямата, за великата съблазън да си автор, автор на История[3.2] . Да надскочиш мигновението на живота си, да се прехвърлиш отвъд мравешката мяра на всекидневното

съществуване, да се наредиш в кохортата зад, а защо не и до - Създателя [3.3] . Ето това е чистият спирт и който веднъж вкуси от него завинаги губи вкус към разни компромисни варива. Това ще да е спогодбата с Инокентий III /или с големите баровци/, артикулирана или не - място в Историята срещу безусловно и безпогрешно служене. И не можем да отречем, че папата спазва фанатично своята част от договорката. Пиетро ди Капуа остава в Историята с категоричност, която много малко свещенослужители са получили. Не ли? Значи и Капуанецът трябва да си е изпълнявал ролята. Това е много важно. От действията на несменяемия нунций ще научим много неща не само за Похода, но и за управлението на европейския свят, за реалните центрове на властта. Не само за истинските цели на Похода, но и за посоките на европейската ни История. Ще видите. Напред към Плантагенетия.

3.1 Лицемерният Сенека
3.2 Индивидуалността на античността - авторството на живота си. Универсалността - авторство на Историята
3.3 Халкедонският догмат

4. В една студена, тъмна декемврийска нощ, даваме ли си сметка колко тъмни са били средновековните нощи [4.1], с тежко сърце и торба непосилни задачи, папският пратеник се отправя към влажните земи около Ламанша. При един ограбен, оскърбен и свръхмяра раздразнителен лъв. За да изпълни задача, която можем да нарече всякак, но не и безопасна. Какви ли черни мисли са налитали жълтогушия в ритъм с тласъците на пътническия фургон? /Все си го представям като фургона на папските служители в "Името на розата" - филма./ Страхувал се е. Това е ясно. Като всеки печен администратор е знаел, че не просто трябва да изпълни задачата си, но да я изпълни така, че "отгоре" да забележат успеха. А тя си е тежка, опасна и без това задължително престараване. Защото въобще не става въпрос да бъде склонен Ричард да сътрудничи в бъдещия Поход. Точно обратното. ТРЯБВАЛО ТАКА ДА СЕ РАЗИГРАЕ СИТУАЦИЯТА, ЧЕ РИЧАРД САМ, КАТЕГОРИЧНО И ЗАВИНАГИ, ДА ОТКАЖЕ "ЛЮБЕЗНОТО ПРЕДЛОЖЕНИЕ". И Пиетро ди Капуа хваща най-стръмната пътека. Не може да му се отрече храброст. Точно като на корида забива бандерилите на противно-мазните си маниери в гърбицата на бика. После, без никакви церемонии, натиска пиката право в раната. Изисква Ричард незабавно да прекрати всякакви враждебни действия срещу Филип Август. Нищо че оня му заграбил земите и замъците. Лъвът изръмжава, но голямо е Лъвското сърце. За изненада на всички, предполагам и на самия Пиетро, Ричард се съгласява на дълготрайно примирие. Щом е за доброто на Кръста. Но като истински голям играч папският пратеник има резервен вариант. Натиска матадорската сабя. Епископът на Бовез. "И с какво право ти /хубаво, че не беше Хаджи Генчо, оня можеше да добави "магарски сине"/, някакво си светско лице /макар и крал/ си позволяваш

да държиш като пленник един свещенослужител, един епископ, а?" За пояснение – този епископ, съвсем в духа на времето си, вместо да си гледа духовните задължения, се набъркал до лакти в политика, управление, че и във военни действия. Настъпил го бил Ричард, ще видим къде, той, Ричард, нали бил известен с деликатността си и епископът го мразел с наженена до бяло злоба. Истински се развъртял по време на германския плен. При това не така някак подмолно, не да лапне някое замъче, някоя привилегийка, дето не му се полага. Не. Съвсем откровено, тук и сега, направо е тормозил и измъчвал Ричард сякаш не е крал, а най-обикновен пандизчия. От девет чешми вода носел само и само да удължи престоя му в това място "злачно и покойно". След това, когато най-после диарбекирският период на Ричард свършил, храбрият свещеник не се поколебава да воюва срещу му. Да, воюва в буквалния смисъл на думата, не ритниче тук, пръдница там, а с копие и шлем, както го описва самият крал. Да, ама... Ричард го пипва, луп, в пандиза и не знам какво точно е препатил епископалният задник, ама много и не искам да си го представям. Та точно тази сабя вади Пиетро Матадора /или Матадоро - по пернишки/ и я натиска до край. Ричард побеснява /колко изненадващо/, рипва, изригва всичко, което дотогава в преглъщал. Не знам какви са били средновековните псувни (в сегашните короната принадлежи на румънците, много са креативни комшиите, най-свенливи са кубинците, хвала им) ама бая хора от рода Сеньи ще да са се чесали по разни деликатни места. Ами, тъй де, ама хааа. С кръвясали очи се готви да заповяда да кастрират жълтокожия наглец, "ще си ги закача на шапката мандрахулите ти, ей, гадино". Гадината панически напуска сцената. И с пълно право. В Рая кастрати не пускат. Сигурно си има защо. Не знам, ама в "Капитан Михалис" Казандзакис така разправя. Кардиналът отнапред си е знаел, че така ще стане. Хвала му на храбростта да задави тоя си страх. Излиза малко като в оня почти-лимърик [4.2] ама си е така. Но ще да е имало и нещо друго. За човек с изострен апетит за присъствие в историята ще да е бая задушаваща мисълта, че мястото, дето ще си го осигури, може да е сред най-големите глупаци в нея. Защото и днес има хора, съвсем академични хора, готови да приемат, че Пиетро е оплел конците от чист институционален идиотизъм. Не знам как е възможно, но знам, че има такива хора, че направо са парадигмално конституирани - да ползваме жаргона им. И, сигурен съм, тази втората, по-голямата, опасност е била чудесно известна на кардинала. Два пъти хвала му за храбростта и пред присъдата на историците.

4.1 Es mayet

4.2 To be brave...

5. Такааа. Страшното мина, остава истински страшното. Сега трябва да изхвърли от Похода Филип Август. Тази задача не е по-малко опасна. Филип II въобще не е по гневните изблици, но нито забравя, нито прощава, нито се гнуси

от средствата [5.1]. Няма да има ревове и подскоци, ама в подземията на кралското Id има натрупана опасна либидозно-садо-мазо енергия, дето един Господ знае как може да сублимира през цензурата към Ego-то, така тежко обременено с Alter Ego-то на роялните задължения. /Ама че я оплеска с картинките си оня виенски евреин. Да, ама не е луд, който яде зелника, ами който му вярва, че и до днес някои го смятат за голяма работа/. Ей сега ще разкажем историята и работите ще си дойдат на място. Значи млад, съвсем дечко, Филип станал крал и още преди да се закрепи, да нарита разните властитути около себе си, на петнадесет години, се оженил за Хайнонската баронеса Изабела /нали си спомняте историята за баба Сибил и алчното хайнонско говно, дето искал да ѝ грабне графството/. Живели си като гълъбчета двамата - с Хайнонската принцеса, не с баба Сибил, десет години, дарила го с наследник, но при второто раждане се споминала, горкушинката. Филип я жалил, имал си душа човекът, а и по свой начин си имал и вяра и морал. Осемстотин години преди градската управа на Брюксел въвел глоби за ругатни, псувни и богохулства. Обаче нещо с жените не му вървяло. Не че бил ляво храстче или нещо такова, съвсем в ред си бил човекът, даже прекалено в ред, падал си и по пийването и всичко. Ама не му вървяло на жени. Като поизбледнял споменът, решил да повтори. Избрал си внимателно новата булка. Ингеборг Датска била забележителна хубавица, списъкът със зестрата ѝ бил бая цифрест и на всичкото отгоре датската корона била съществен съюзник в борбата с германските императори. Хубава, чиста, точна сметка. Само че нещо кръчмарят го нямало като я правили. Появил се най-внезапно в самия сватбен ден. Филип, разбира се, си имал разни утешителки / хубавата английска дума consort/. Млад, здрав, французин... То си е задължително. Както ще разберем по-късно, споделял е слабостта на толкова мъже към вулгарни жени. И си имал една фаворитка, Агнес дьо Меран, нещо като Дюбари на оня, по-късния Капет. Чудо голямо. Да, ама някъде под полата на въпросната Агнес бил скътан липсващият от уравнението кръчмар. Така разправят. Уж го била омагьосала, стривала крила от прилеп, крака от жаба, змийска кръв и козя четина, плюла, духала, грухтяла, ама добре се справила. Нашият усетил, че е малко странен вкусът на онуй вино, дето му го сипала рано-рано сутринта, преди сватбата. Ама сигурно го е приел като интересна пикантерия. Нещо като препиканото кафе в оня чуден филм на Нино Манфреди.
5.1 И като се изправили пред олтара Филип Август съвсем не приличал на щастлив младоженик. Какъв ти младоженик, той на крал не приличал, на себе си не приличал, абе, изобщо на нищо не приличал. Прижълтял, разтреперан, коленете му се огъват и въобще не иска да чуе ни за сватба, ни за булка. Подпрели го, закрепили го, придворни, съветници, архиепископът, избягнали някакси грандиозния скандал. Не станала съвсем циганска работа като в "Черна котка, бял котарак", ама... Измърморил едно глухо "да" нашият, ама по-добре да

си беше мълчал щото после такова мазало станало, не е за разправяне. Горкичката Ингеборг не съпруг, бял ден не видяла. Не давал да се мярне пред очите му, не я пускал никъде, все затворена - ако не е в затвор, ще е в някой манастир, не давал никой да я вижда, оплаквала се, завалийката, че и свещеник не смеел да я посети. Бре, пустата Агнес. Ама аз много не я вярвам тая история. Магии, уроки, Хермес Трисмегъз - глупости. Другаде, под друга пола ще да се е криел и то не кръчмарят, а един друг предмет, дето съвсем не трябвало да бъде там. Пуснал лъстива ръчица сладострастният Филип под гащетата на булката, зер, трябва да си опипа стоката, котка в чувал не се купува. И съпрааааайс. Тя булката излязла мъжка - дето вика поп Минчо Кънчев. Горката Ингеборг, каква вина има, родила се е с проклетото нещо /като свинските опашки на рода Буендия/. Ама в тоя лош свят все така става, най-тежко страдат невинните. Не, не че знам нещо двуполово за Ингеборг, ама тая версия - с внезапното разтреперване, категоричния отказ да сподели кревата си и най-вече грижливото криене от света - ми се види бая по вероятна от бабини деветини агнесини. А пък аз си падам по вероятните работи. И само да завърша, след години се споминала и Агнес и Филип най-сетне стигнал мечтаното дъно. Заживял си, човекът, в прегръдките на някаква безименна проститутка от Арас. Ами... Да, обаче гледай какво прави Светият Престол. Не непременно и не изцяло Инокентий III, миризливата история се разиграла преди да започне понтификатът му. Но основният огън идва именно от него. И то успоредно с подготовката на новия поход, в който основни фигури уж трябвало да бъдат Ричард I и Филип II. Още сложил-несложил тиарата и линията "Ингеборг" забумтяла, затрещяла - Цар Пушка, Дебелата Берта и всякакви такива монстри влезли в употреба. През май 1198, обърнете внимание, само месец преди да започнат приказките за кръстоносния поход, младата папа изпратил категоричен ултиматум на най-католическия... "или си вземаш обратно Ингеборг или интердикт /забрана за публични църковни служби/". Филип му изсвирил сиктир-марша и от своя страна заплашил френските свещеници със санкции ако слушат заповедите на новоизлюпения дрислю. Как така ще лишават паството си от църковна утеха? М-да. И какво има да прави Пиетро? Ами просто да потвърди папската позиция и в протокола да бъде отбелязано "Опитахме се да привлечем за кръстоносната кауза кралете на Англия и Франция, но те отказаха". Така и става. Бееели, бели конци, нескопосни тропоски. Обаче явно не е така. Щом и до сега сериозни историци, хора с внушителни академични биографии продължават да вярват... Чуден, странен е този свят.

И, който ще да вярва, ето ти го големият дипломат, образованият богослов, опитният държавник, подрискан до уши, изгонил с тъпото си, хлапашко държане двамата най-важни хора от Похода. А патронът му, началникът,

големият умник Инокентий III ни дума, ни вопъл, ни стон. Крепи си го, дава си му доверие, постове, отговорности, сякаш не провал, а някаква голяма, важна победа му донесъл Пиетро ди Капуа от проваленатa си мисия. Абе, хора, събудете се, отворете очи, не ги слушайте онези, парадигмалните. Разбира се, че така е станало, разбира се, че точно такава е била задачата на Пиетро – да отстрани короните от Похода. И той я изпълнил – умно, последователно и най-вече храбро и затова получил наградата си. Логично.

5.1 За вкусовете - изсраното кафе, гъсеницата в мецкала, миризливите сирена,суровите стриди, сушито, "Бели нощи"

И така – походът си имал Знаме. Имал си и Дипломат, истински, не някое говно, дето е попаднало в Московския МО, заради заслугите на татко към Сталинските служби, истински Дипломат – оня, дето връзва и развързва работите тук, на земята.

III. Фулк дьо Нюйи

На проф. Иванка Апостолова

1. Някъде по него време изгряла звездата на Фулк. Започнал като скромно кюре, посредствен проповедник, нищо, ама нищо особено. Но чувствал, че не трябва да си отиде от света ей така, като овца без история. Тази драма с историята май люлее всички, кой си дава сметка, кой не, ама май всички си плащаме данъка "история". И то със страст, с настървение, а понякога и с цената на живота. Няма да забравя документалката за събитията на "Тянънмън". Онзи пред танка. С пазарската чанта. Е, той си е христоматиен. Ама най ме порази една странна студентка, дето беше от някакъв комитет, те колко ли такива комитета са се навъдили из претъпкания площад, та и тя говореше за "нашите идеали", за "предателите" и най-вече за смърт - "готови сме да умрем", "ще браним до смърт" и все с тази странна за прагматичното ни време лексика. А и очите ѝ едни такива, запратени някъде надалече, лицето ѝ и то не е от тука, кой знае защо, напомни ми лицето на баба Ванга. Слушам я, близка ми е, но не мога да се отърва от ясното разбиране, че ако някакси бяха победили студентчетата, такива като нея, ако някакси Дън Сяопин си беше отишъл нищо добро не го чакаше Китай. Колкото и цинично да звучи, куршумите, надупчили студентските тела, родиха Велик Китай, такъв, какъвто май никога не е бил. И не мога да разбера, какво искаше това момиче, защо толкова искаше да умре? А и другите? А те повтаряли една схема, миличките. Когато в началото на века / миналия, двайстия/ Китай бил просто една готина, мазна хапка и управляван от жалки, ама наистина жалки слуги на разни велики сили, бил просто един

разграден двор, студентите се вдигнали и от техните демонстрации, от тяхната кръв започнал пътят на съвременен Китай към себе си. И ей ги сега, тези студентчета, без да питат ама същото ли е, ама дали тези приказки за демокрация не са всъщност точно пътя на чуждите интереси, без да знаят какво точно искат от бъдещето, се опитват да бъдат същите, спасителите на Китай. Ами ясно е, видно е, колкото и смътно да е в детските души, не от бъдещето очакват истината си, не за бъдещето искат да дадат живота си, отиваха към площада и пееха "Интернационала", миналото е тяхната нива, историята е тяхната плът и смъртта не е голяма цена, за да се покриеш с плътта на историята.

Колко по-наясно с Нейно Величество Историята е бил Лотарио ди Сеньи. Сеньи е от най-тежките римски родове и, разбира се, набъркан не до лакти, ами направо до кръста в голямата, голяма политика. Докато се рових в деянията на онзи лакомник Боемунд попаднах на следната история. Ами нали все иска повече и повече, не, не е толкова просто, не е толкова еднозначно клишето "алчност". Я каква вярна реч държа Майкъл Дъглас в "Уолстрийт" в прослава на алчността. Прав си е Милтън Фридмън с теорията за разхищението. Даже Маршалът, дето де стане някоя бела и веднага обвинява "алчността на света" и той се плъзга по явно очевидната тогава плоскост на завоеванията - "няма да направи кой знае какви завоевания, ако..." т.е. пак алчност. И пак със знак „+”. Така или иначе, грамаданчо изпуснал Антиохия [1.1], племенникът Танкред хич не му отстъпвал по лакомия и се оказало, че Боемундовият път към Отремер е затворен, поне на този Боемунд, де, Първия, те после са един бюлюк. И къде от сърце, къде по сметка, Боемунд Едно решил да се върне към бащините пътеки и да налапа каквото може от Византия, а ако може цяла Византия. И нали се имал за много славен, пък и май наистина си бил славен, щом ломбардите от Поход едно и половина отклонили целия поход, за да го освобождават, тръгнал с царя напред, курдисал папата да го подкрепи да правят нов поход, кръстоносен. Ама този път срещу Византия. И почнал обиколки из дворовете да събира кръстоносци. Придружавал го папски пратеник. И той бил... Бруно ДИ СЕНЬИ. А така. Не само важни, не само набъркани в голямата политика са Сеньитата, ами и със стабиилна анти-византийска позиция. Лотарио е образован, много образован - това го знаем, вписан е в традициите на рода си - това е очевидно, станал е папа, но острото му чувство за история трябва специално да се подчертае. Мисля, че с един щрих ще ударя няколко заека. Той е човекът, въвел кореспондентския регистър на папската канцелария. Всяко писъмце, което пристигало, всяко листче, изпращано нанякъде, получавало номер, завеждало се в съответния том и така - ред и порядък. Уловил, кристализирал времето. Е, ясно, то сега всяка канцелария го има. Да, ама дотогава го нямало. И ако дотук нововъведението показва подредеността и деловитостта на новия папа, от тук

нататък стават странни неща. Времето си тече, какви ли не бедствия минават през главите на човечеството и много пъти запазването на разни исторически работи е последният му дерт. Та някога си избухнал пожар и регистрите на Инокентий III изгорели. Ама не всичките, даже не и много от тях. Само тези, дето били за годините когато се строяла венецианската флота. Е, случва се, какво толкова.

ДА, АМА СТО ПЪТИ ПО-СТРАННО Е, ЧЕ ВЪВ ВЕНЕЦИАНСКИТЕ НОТАРИАЛНИ РЕГИСТРИ НЯМА И БУКВА, БУКВИЧКА, ОТНАСЯЩА СЕ ДО ВЪПРОСНАТА ФЛОТА. Хиляда пъти по-странно е, че по него време нотариалното дело във великата република е цъфтяло, ама цъфтяло. Всяка сделчица, всяко съдружийце, всяко завещание и т.н. хоп, при нотариус. И няма пожари, няма дяволи, всичко е запазено до наше време. Обаче няма нито буква... Можем да си представим какво чудо е флота от триста-четиристотин кораба, още повече, че всичко е било на частно, прочутият Арсенал на Венеция още не е съществувал. Каква вълна от договори за финансиране, за доставки, за работна ръка, за екипажи, за подялби на приходи и хиляда други работи ще да е блъснала венецианските нотариуси. И колко работа се е отворила на историческите цензори след това. Колко грижливо, подробно, изчерпателно ще да са работили десетки свръхдоверени служители, за да изтрият всички следи, да махнат не само документите, ами и регистрите за постъпването им, позоваванията и т.н. Направо им загрели прахосмукачките. И за да бъде картината пълна пропуснали един, един-едничък. Завещанието на рицаря Волфрам от Кремона /интересно име за италианец, ама няма нищо чудно, то и тосканското име на папа Грегорий VII е Хилдебранд/ в полза на съпругата му Палмера. Те тогава и манастирите са имали статут на нотариати, та пропуснали са "творците" на историята това документче, затънтено нейде из манастирските книжа. Дааа. Е, как да вярва човек на случайности? Нотариатите изтрити, папският регистър избирателно изгорен, малко множко идва. Разбирам защо са ги трили, ясно, проследим ли парите веднага ще разберем кои са истинските играчи, истинските интереси в бъдещия Четвърти поход. Не разбирам обаче защо официалната историческа наука официално си затваря очите за очевидните странности. Абе и за това се досещам, ама... Ама сега думата е за историческото чувство на Инокентий III. Щото лесно можем да кажем, да, трили са, туй е безспорно, ама ще да е станало след него време, той може хабер да си е нямал. Да, може, може, ама не ми се вярва. [1.2.] Точно пък Лотарио ди Сеньи, точно той да е толкова късоглед. И да чака друг да му върши работата. Това първо. И второ - много е грижлив към следите, които оставя, ще го видим много пъти. Само не знам как да определя тази му специфична грижа, като цинизъм или като реализъм. Или по-скоро като двете. Цинично, но такава е реалността - храната на историците са документите, хартишките, така е. И те

ще получат това, което искат. И което заслужават. А другата, голямата, истинската, историята на духа, ще си остане и приносът му към нея ще бъде и трябва да бъде анонимен. Както се живописва икона. Едва ли е първият от папите, които си дават сметка за строителството на голямата история, но е може би първият, който съчетава тази си роля с една силна светска ориентация [1.3]

1.1 Превземането на Антиохия
1.2 За Историята и вероятностите
1.3 Папите – Формоза, СтефанVI, Бенедикт IX, Грегорий VII, Борджиите, Бонифаций VIII и Целестин V

2. При Фулк едва ли било точно така, ниска му е позицията, нисък му е произходът, за да е с чак толкова остро чувство за история. Не зная. Но едно нещо е добре известно и то съвсем не е маловажно. Сам разбирал посредствеността си и вместо тихичко да се отпусне в нея - както правим милионите посредственици, а и както съветва Еклезиаста (кн.12 стих 12, православната версия), решил, че и взел и го направил, да се бори с нея, посредствеността и със себе си. И колкото и странно да звучи за нас, пътят на тази борба го отвел до Богословския Университет в Париж. Да внимаваме, отишъл да се учи не за да усвои високоплатен занаят, не за да получи диплома с възможности за престижна професия, отишъл да се учи, за да скъса с посредствеността, да се усъвършенства, да прочисти духа си, да се доближи до Бог. Много странно. Много странна индивидуална мотивация и много странно, дето ни звучи странно. Във века на масовата просветеност, във времето на процъфтяващите Университети, в апогея на мощта на науката? Странно е, но е факт, колко са хората, тръгнали да учат, за да усъвършенстват духа си, да знаят, да им е светло поне в главите, ако не в душите? Само не ми казвайте, че стотиците хиляди компютърджии ги учат тия страхотии, за да знаят. Или бъдещите адвокатя се борят с ужасната материя, водени от страстта си към справедливост. Не, не че съм против масовото образование. Напротив - наистина ме трогват с красотата, със светлината си гръцкото училище в Созопол, другото в Ахтопол, училището в Копривщица /само да не бяха го така обезобразили по някаква "програма" горкото/, даскалоливницата в Елена, да не говорим за чудните училища на Куба, само те да бяха, халал им на Кастровците революцията. Наистина му виждам резултатите, друг, друг бичим хора се раждат от училищата. Но безверното или ако предпочитате, прагматичното ни време унищожи и вярата в знанието. Замени я с необходимост. Кой знае, може би така трябва, може би необходимостта е печата на масовостта. Вярата е само за избрани. А-а, не, хич не искам да я чувам тази протестантска гнусотия. Вярвам, искам да вярвам, че и знанието, такова, каквото е сега, е само етап, антракт, знание без вяра, да може да се разгърне свободно и масово, та да се изпълни

после със светла, красива, истинска вяра не за избрани, не за незнайните специални, а за хората, за всички, дето имат души. Вярвам, че пак ще има хора като цинцарина от спомените на София Забравихкаксеказваше, дето се разплакал като чул внучката си да чете. И подарил златния си часовник на даскалицата. Като поп Минчо Кънчев, дето набил оня селяндурин щото злословил за новото училище. И като Фулк от Нюйи, дето тръгнал към светостта си, така го наричали - "светия човек от Ньойи", през публичните тайнства на Парижкия Университет. Дали заради придобитите знания, дали получил някакво мистично просветление, дали просто узрял с времето, но Фулк излязъл нов човек. Проповедите му били огнени, имал куража да размаха бича на вярата над пороците на силните - алчността, лихварството, симонията, все опасни работи, все заредени с опасни врагове. Не се боял и от тълпата, прицелил се в развратната й природа. И не само с проповеди, съвсем на практика реформирал проститутките - кои пращал в манастир, кои успявал да задоми. Абе то е лесно така, на думи, ама нека само да си представим една, една-едничка проститутка в манастир. Дали ще ѝ е лесно, това не ти е "Сестра Акт", филмче. Дали ще е лесно решението на коя да е абатиса да допусне такава зараза в Божията обител? Една-едничка, ами десетки, ами стотици? Ами сводниците, дали ще гледат със скръстени ръце как някакво университетско гевезе им затрива бизнеса? Ами задомените? Ооох, вълкът козината си мени, нрава не. А пък и да го смени, кой ще му повярва. Колко хубаво и простичко в "Кабаре" Лайза Минели я разправяше тази история на смаяния Майкъл Йорк. И не е филмче, не е игра, не са някакви фигурки, живи хора са това и всеки е най-важен в света си. Да пробуташ на някой замаян дърводелец или мелничар, да речем на бай ти Симкин от "Кентърбърийските разкази" някоя парцалка, да подпре нашият с рогата си горния праг на вратата, че иди после обяснявай "Ама, чакай сега, нали ти сам ... и т.н." Ооох. Ами лихварите? Ами баровците от клира? А-а, не, аз такъв кураж нямам. Е, за туй съм Господин Никой. А Фулк е дръзнал. Не само е дръзнал, а и успял. Видях го, видях един такъв в Гватемала. Трябваше да купувам някакви работи за кораба и се озовах на пазара в Пуерто Кецал. Жегааа, ама жега, пазарът покрит с разни парцали - брезенти, черги, мръсни чаршафи. Пази сянка, пази и вонята да не се разсее случайно. Какви ли не сурати се гушеха под парцалите. Или така ми се видя. Може би заради странните сцени, странните стоки. На една сергия продаваха, под слоя мухи, очи. Говежди, говежди, ама очи. На чифтове. По нататък на ниско, потрошено столче се беше разположила някаква вещица и от една газена тенекия продаваше печени игуани. С опашките, с люспите, с ноктите, с всичко. Брррр. И едно човече, ниско, криво, смачкано, с някакво сако, навлечено в тая жега, рецитираше Евангелието. Ама каква сила имаше в гласа си, как горяха очите му, как растяха, растяха тези очи докато погълнат лицето, фигурата, пазара, всичко

и през тях те загледа самият Христос. И пеоните го слушаха. С почитание, с благост, със смирение. Техният Бог им говореше, техния Път им показваше, тяхната Истина се лееше с неговата страст. Видях го на стената на Францисканския манастир в Лима. "Свети Франциск прислужва на болните в колонията за прокажени". Перспективата си беше сбъркана. Ами, сбъркана, толкова разбираме ние, безбожниците, дето много бързо решихме, че пространството, че светът започва и свършва с нас. Че и ония там холандци, малките ли бяха, големите ли, успяха да уйдурдисат портретите си все тебе да гледат. Протестантска уйдурма. Остави перспективата, ами и фигурите бяха едни такива тежки, квадратни. Свети Франциск някак странно, на една страна, се беше прегънал, разповил бинтовете от един разкапан крак и с ЕЗИК почистваше гнойта от ужасните рани. Знам, знам дето Франческо от Азиси още като младо търговче изпитвал истински ужас от проказата, то си е за ужас, ама неговото било направо параноя. И като срещнал Бог зарязал всичко и отишъл да прислужва на прокажените. Ама с ЕЗИК? И най ме порази самият език, беше като някаква цепеница, напъхана в устата му. Уж сбъркана, уж живописно некадърна картинка, а така ме смая. Давам си сметка - от стената на манастира, от Филипинското Разпятие в Катедралата в Лима, от шарените дрехи на Девата в Козюмел, от червените бузки на перуанския Младенец [2.1], от брашняното лице на Санта Лучия в Сантяго, от бембетата в Куба, от Руфиня Чанго, от Очун де ла Каридад, давам си сметка, това е образността там, образността в християнската представа на чудния и неразбираем свят от "Сто години самота". На този ЕЗИК говорят хората там, този език разбират, този език използват проповедниците им. В църквите, по пазарите, по стените. Та и Фулк. Имал куража, имал огъня, говорил с езика на хората си. Славата му растяла, отвсякъде се стичали при него, разнесла се приказка, че има силата да цери болни, прославил се като чудотворец и станал недосегаем. Точно какъвто трябвало на Инокентий, за да проповядва Похода му [2.2]. Проповядвал, обикалял, беднотията с готовност пришивала кръстосани платнени ивици по мършавите си рамене [2.3], но не само сиромасите слушали огнените му слова. Доста парички се застичали в ковчежето за дарения. Да се чуди човек откъде, в тях оскъдни, оскъдни времена. По-сложно е било средновековното общество, доста по-сложно от учебникарските ни представи, имало е всякакви хора, пъстрото и динамично Трето съсловие е започнало да се структурира и редом с беднотията е имало и свободен, имотен народ. И тоя народ участвал, истински и активно участвал в големите събития на времето си. Виждаме го по палубите пред Лисабон през Втория, ще го видим - "без маска и грим" при Филип IV Хубавия , присъствал е и при Фулк. Няма от къде да дойдат иначе парите. Проклети да са. Те му изядоха главата. Ама по-късно.

Ето, една след друга започват да се подреждат картите в колодата. Вече имаме и

Светецът. С цялата Страст, която светостта носи.
2.1 Светото семейство в Лима
2.2 Недосегаемите – Петър Пустинника (всъщност Отшелника)
2.3 Кръстовете на Соломон бар Симсон

IV. Енрико Дандоло

1. И така, пристигнали пленипотарите във Венеция. Маршалът е доста пестелив в описанията на картини и чувства, но няма как да не са се възторгнали от красотата на Риалто. Не говоря за каналите, гондолиерите и т.н. Тогава любовта и романтиката са имали друг фон, друг пейзаж. Особено на север от Алпите. Но Палацо Дукале и особено "Сан Марко" са си и са си били шеметна гледка. Особено за посетители отвъд Алпите. Дори и сега, при цялата умора на сетивата, през купищата джунджурии, наблъскани по коридорите на информацията, "Сан Марко" е удивителен. Златен, грамаден, спокоен и изобилен, наистина в центъра на християнския свят. Какво ли не е - духът на византизма с истинското му великолепие и имперски разкош, духът на Запада с цялата му войнстваща страстност и самоуверена себецентрираност, морето, разкошното море на Венеция, лазурно, златно, мамещо, както само италианското море го може, му е рамката и ти казва, ама не "сякаш", а съвсем направо, само да имаш уши да чуваш, да имаш очи да виждаш - тук, тук е центърът на света. И ги виждаш - кораби от къде ли не, какви ли не, заминават, идват, носят пъстри, весели стоки. И ги чуваш - пеят ти като сирените на Одисей чууудни, загадъчни, странни и нечувани истории от цял свят, за цял свят. Много работи ми разказа този "Сан Марко", много работи ми помогна да разбера. Не, не че Генуа е второстепенна, хич даже. Боже, а пък тя колко е разкошна. Пристанището, старата порта на крепостната стена, центърът с най-тежкия и елегантен барок, който съм виждал. Дори не можех да си го представя, да си призная. Чудната мраморна църква в строгите черни и бели ивици, прелестната плетеница от тесни, загадъчни улички до нея, кварталът с немислимите, наистина немислими по разкоша си вили отпреди четири-петстотин години. И дюкяните, канторите, истински щабове на икономиката на него време. Мощни и внушителни тогава, загадъчни и надъхани с време сега, под каменните сводове, в нощта, осветена от кристалите в смеха на някоя африканска Венера. Ами Пиза? Ох, невероятна, невероятно красива е Италия. Но Венеция си е перлата в короната. Нищо чудно да е изпреварила другото Средиземноморие точно тогава, точно в годините около Похода, Четвъртия поход. Не че преди това се е гушкала срамежливо в ъгъла на времето. Сега обаче се работи целенасочено, мащабно и отдалече. Невероятно, наистина

неизчислимо събитие е осигуряването на флота за 33 500 души, с коне, провизии и всичко. Какви ли не работи ще се кажат - за самочувствието на венецианци - и има защо, за голямата любов на Енрико Дандоло към неговата Венеция, за неистовото му желание да се окичи с лаврите на Доменико Мишиел, славния дож от времената между Първия и Втория поход, за особената управленска структура на морската република. И всичко това е вярно, всичко има принос към храброто и възторжено решение на венецианци. Но кой, венецианците ли, старото куче Дандоло ли не знаят, че без сметки, без парички, без внимателна и продължиителна подготовка нищо не става? Камо ли поход срещу Константинопол? Или очакваме Лотарио ди Сеньи да е някакъв наивен случайник и така някакси да очаква, че Бог ще му изпрати готова, грамадна, немислима за времето си флота? Няма такова нещо, разбира се. Негоциото се прави с много сметки, много пари и подготовка. Няма да кажа нищо изненадващо, фактите са известни. Но изненадващото е, че връзките между тях остават неосветени, направо са си затъмнени. И аз не знам защо. Не много преди Похода Венеция реорганизира валутата си. Можем да си представим какво пъстро оперение от монети е щъкало из тогавашния свят. И е кръстосвало пътеките си на венецианските пазари. Имало е злато, разбира се, но голямото обръщение е било в сребро. При това от ниска проба. Ами няма нищо чудно. Кой да е баровец, дето сече парички, е натясно със среброто и нашироко с нуждата от пари. Добавяме малко калай, туйцък-онуйцък и работата става. Е, не че съвсем става, но се позакрепва. Толкоз им са мащабите, толкоз им е акъла, толкоз могат хората. Като Панчо Виля от оня филм с Уолъс Бири. Революцията победи, юнаците взеха властта, ама разни миши души, досадни чиновници, все мрънкат за пари. Туй не може - пари няма, онуй ще видим - парите не стигат. Че като кипна този ми ти Панчо, че като поръча да отпечатат два сандъка пари. Хайде, сега да видим какво още ви трябва. Ама тези, дето са на себе си и дето имат отговорности знаят, така не може. (Абе, не може, май може. Е, две десетилетия Щатите как си оправят балансите? Печатат париичи. Ама ще ѝ се чуе гласа, ще се чуе.) И ето че точно Венеция, точно във времето на Дандоло, точно, когато ще се подготви голямото събитие на века, че май и на всички времена, прави нещо много смислено и мащабно. Въвежда гроссото, голяма, тежка монето от сребро с висока проба. И за нула време, съвсем по системата на Бретън-Ууд, се превръща в златно-доларовия еталон на времето си. Всичко започва да се означава в гроссо. За дребни, всекидневни нужди се използва квадрант – дребна монетка, но и тя нова, венецианска. И за дребните работи не трябва да се допуска мръсната вълна от фалшиво сребро. С тази операция Венеция скача едно ниво по-нагоре от поизчерпаните мащаби на търговски център, превръща се във финансовия център на света. Вярно, други са били времената. Структурите не са били толкова смазващи, имало е далеч по-широко

поле за инициативата на отделна държава, на даден град, даже на един човек. Но все не ми се вярва, че дори и Венеция би могла просто ей така, да реши и да завърже всичко що е пари към своите сарафи. Къде-къде по-дребна била привилегията във венецианските квартали на Тир да се прилагат венецианските везни и изобщо венецианските мерки и пак колко трудно е станало – та участие в Похода (Втория минус една четвърт), та флота, та самият дож Доменико Мишиел, та рискове, та чудесии. Камо ли да се реорганизира валутната система на света. Планирана ще да е била тая работа, по-широко и по-дълбоко, с много по-голяма власт и възможности от тези на Големия съвет на републиката. И кардинал Софредо е тръгнал към Венеция веднага след инагурацията на Лотарио не за да отпразнува случая, а да даде старт на договореното. И е потънал в мрака на неизвестността не защото Енрико Дандоло го е забравил - прастарият слепец имал кристална памет, не защото Маршалът не бил чувал за него, а защото е движил суперсекретни, суперфатални операции. Наистина се е прекроявала финансовата карта на Европа. И нещо много повече се пренаправя - християнското време-пространство на света. С гроссото Венеция получава първата разплащателна вноска за участието си в опасните маньоври. С пристигането на Маршала е била предявена и първата асигнация - флотата.

На Светла и Милен

2. Според съвременната ни драматургичност дожът е попресолил манджата. Страхооотно се изненадал от пристигането на такива знатни емисари, ниищо не бил чувал за походи-моходи и горял от нетърпение да разбере защо такива високи гости са дошли в скромната му република. Е, всяко време си има собствена жестикулация, собствена мяра за изразителност[2.1]. Знаел е, всичко е знаел - и за Похода, и какво ще искат от него и колко са страшни и великолепни следващите години. За вековете не знам - макар да е единствения венецианец, намерил място в доклада на Маршала, макар да е винаги в центъра на събитията, макар да се радва на доверието и явната симпатия на барони и войска, не вярвам да е бил от най-вътрешния кръг посветени. А и не е нужно. Достатъчно е, че вижда вековете пред Венеция, голямата му любов, голямата му страст. Бил политик, голям политик от кариерата. Преди да стигне върха - шапката на дож, бил посланик. Посланик на Венеция, ехеее. Не знам с колко още ееее-та мога да означа страшно високата позиция на венециански посланик в Константинопол. Трудно ни е да си представим сега значението на посланика. Колко смешно го описа Робърт де Ниро в "Да разлаем кучетата" - по цял ден нищо не правиш, возят те в кола с шофьор, чукаш си колкото искаш. Сигурно. При сегашните комуникации. Секретарките пращат факсове, носят ти съответните разпореждания, ти само надуваш бузи и гледаш строго. Ама тогава? Няма факсове, телефони, поща, Венеция е на сто години път, решенията се

вземат тук и сега и отговаряш ти. И това тук и сега е Константинопол в края на XI век. Разбира се, грозните картинки, които рисува Маршалът при описанието на политическите нрави край Босфора са попресилени, най-вече в сравнителната им част - византийците приемали измамата и предателството за норма, на Запад такива работи нямало. Иц, иц, да не се знаем, че да си вярваме. Ама, виж, при Михаил Псел лабаво няма. Познава си материята човекът, личи си даже по стила. И наистина косата да ти се изправи. Ама ще се върнем при него по-нататък. Уплетена, сложна, свръхинтригантска история е византийската политика. Атмосферата, разбира се, е била враждебна. Чужденец си, съперник си, шпионин си, какво очакваш? Хем не само от двореца. Улиците са били опасни, много опасни. Де кой му хрумне може да тръгне да си оправя кривите политически сметки чрез омразата на тълпата. На първо място към чужденците. А тълпата умее да мрази, ох, как умее [2.2]. И Енрико се е справял с всичко това, че и за дълго време. Разправят, че си бил тръгнал от Константинопол с цял склад омраза, струпана в сърцето. Бил ослепял от удар по време на Андрониковите погроми. Може. То тогава, както и сега, омразата е майка на света - запълва ти живота, ангажира мислите ти, свързва те с другите - махала срещу махала, град срещу град, държава срещу държава. Да, няма какво да се лъжем, омразата е най-силната спойка. Няма да забравя историята, дето прочетох на стената в Тилбъри. Построили англичаните крепостта, с акъл я строили, да брани Лондон по Темза. Струпали топове, пушки, барут, гюллета, назначили гарнизон и готово. Перфектна английска работа. Не само че никой никога не превзел крепостта, ами даже не я и нападнал. С изключение на самите англичани. На стената пишеше, че през не знам си коя година между две околни села се състоял мач по крикет. То пък един спорт, спокойно можеш да заспиш докато гледаш и като се събудиш след половин час нищо да не си пропуснал. Каза ми го един англичанин. Та по време на мача страстите така се разпалили, че група запалянковци от село Х нападнала гарнизона, проникнала в крепостта, въоръжила се и атакувала вражеската агитка. При нападението загинали и няколко войника. Иди го разбери. Имат, имат нужда хората да мразят, винаги са си падали по мразенето. Но си мисля, че даже и да е било така, при Енрико Дандоло по-силни чувства, по-реални сметки са движели дожа по кръстоносните пътища към Константинопол. Та бил политик. Бил и държавник. Преди да тръгне към голямото приключение на живота си уредил добре ръководството на осиротялата република. /Не е безопасно едно такова "осиротяване". Като тръгнали за Третия поход херцог Хайнрих III и двамата му сина, околностите на Лимбург изцяло станали владение на разни бунтовни банди./ Функциите на дож поел сина му. При сегашното ни цинично мислене веднага ще кажем "Хм, уредил държавата, глупости. Уредил сина си." И това го има. Но е важно да си дадем сметка за тогавашните връзки на вярност, за

спойките на тогавашната сигурност. Много филипики са захвърляни срещу непотизма, шуро-баджанашкото раздаване на постове. Грозна история наистина. Особено сред Пастирите на Свети Петър. Ама има и друга страна монетата. Как се управлява един цял свят без верни хора? Тоз бил кадърен, онзи силно вярващ. Хубаво, ама малко да се обърне палачинката и гледай какво става с кадърните и вярващите. В различни години животът ме направи свидетел на последния ден на трима властници. Дребни мишоци, ама нищичко общо нямат с истинските баровци, камо ли с папи, дожове и т.н. И пак, ух, че гадно. Довчерашните хлебарки, дето им беше чест да носят кафето, като наизвадили едни зъбаци, като се зверят и блещят на падналата икона, ох, Господи, не ме наказвай вече с такива гледки. Та разбирам ги, разбирам ги. Роднината ти е верен щото отидеш ли си ти, заминава и той. Печат си е било роднинството, за добро и за зло. А Венеция има да качва стръмен път, няма друг начин да се стигат върхове. Гроссото било само начало.

2.1 За италианските жестове - Палермо

2.2 Историята с Андроник

3. Та правил се на ударен дожът - ама защо сте дошли, с какво можем да бъдем полезни и разни такива. Не от чиста любов към идиотските роли, шутовщината не било негово амплоа, наистина му предстоял сложен и важен театър. Решението за флотата отдавна било взето ама хич, хич не било маловажно мнението на венецианци. Хем на венецианци, не на разни структури, апарати и т.н. Явно морските републики още носили нещо от духа на античния полис, тежала е думата на венецианеца в делата на държавата му, а предстоящото дело било страховито. Изисквало всичко, което републиката можела да даде - кораби, пари, хора, храна, всичко, всичко, че и повече. Много венецианци щели да дадат живота си, на риск, истински, огромен риск бил изложен животът на самата република. Стигнало се до решение да се забранят за година и половина всякакви търговски дела, всякакви експедиции, пътувания, направо си миришело на разорение, само и само да стане флотата. И дожът трябвало да разиграе куклите така, че венецианци сами да вземат опасното решение. И да го вземат с възторг, с ентусиазъм. Да не забележат рисковете, да затворят устите на скептиците, да направят опасна всяка забележка или противоречие. Познавал си хората Дандоло и се бил подготвил. Идеята била простичка - да се въвеждат хората в Плана постепенно, на концентрични кръгове, та при всяка нова група "узнаваши" да има вече един солиден хор "убедени". Първо Малкият съвет - десетина души, десетина ама важни, богати, с авторитет. После Големият съвет - стотина управляващи. Мисля, че там е бил Рубикон. Няма начин да не е имало опозиция, няма как да са всичките "за" едно такова чудо и никой да не се

възползва от удобния момент да вдигне собствените си политически акции. Тук ще да е била важната подготовка. Сигурно са играли парички, обещания, заплахи. Няма да се учудя ако са изчезнали един-двама. Ама това са дреболии и дожът сам ще да се е справил с тях. Не е можел да рискува с тия работи. Един да викне "против" и току-виж отрезнели гражданите. Това не ти е 9.11. Хората си приказват, специалистите обясняват - абе не може сграда, ударена отстрани, да се свлече върху основите си, имало е микровзривове в носещите колони, ББС съобщи за рухването на още един небостъргач, а той се вижда, изправен, жив и здрав на фона на говорителката, самолетът, дето удари Пентагона няма как да направи такава дупка и... нищо, нищо, ама нищичко. Отидоха си 6-7 000 души курбан на мегаполитиката, зачерниха се двадесетина хиляди семейства и толкоз. И сме граждани. Ох, отиде си, отиде си гражданството с античния полис. Та ще да се е справил предварително Енрико Дандоло, ама пак до последния момент трябва да се внимава, знаеш ли на кой какво ще му хрумне. Минал това препятствие, убеден бил Големият съвет, приел с акламации богоугодното предложение. После по двеста, по триста, привиквали гражданите на големи групи, разказвали им, надъхвали ги, сигурно са викали "Да живее", "Бог го иска", "Венеция uber alles¨, "Patria o muerte“ и други такива от склада с декорите. Голямото представление било подготвено за където му е мястото - "Сан Марко", разбира се. Но преди да се гмурнем в лавата от страсти, вдъхновения, богопочитания, хлипове, ридания, (самите емисари се разридали в прегръдките на дожа, той ще да е бил голяма капия с кръст, пришит върху грамадната си шапка, отде да знае Маршалът, че това е всъшност короната на властта на дожа), ми се иска да минем през хладния душ на сметките. Да няма съмнения. Като чул Дандоло за какво са дошли знатните западняци побързал да ги предупреди, че републиката има свои закони, свои процедури, че той няма властта на някой сатрап ей така, хоп и да реши и че колкото и да му е близка до сърцето идеята за Божия служба, ще трябва да почакат докато решението се вземе от който трябва и както трябва. Хайде, да видим, като колко време е необходимо, за да се вземе подобно решение. Опитвам се да си го представя. Не, няма да го сравнявам с парламентарните процедури, които ще отидат с години. Нито с процедурите на съвременното ни правосъдие - ще отиде едно поколение. Но, да речем (да използваме картинката на един историк), някаква авиокомпания получава предложение да вложи всичките си авоари, да прекрати полетите си за година и половина, да осребри и вложи в бъдещото начинание застраховките на служителите си. Предложението е от неясен субект, внесено чрез посредници, разплащането - вноски, срокове и т.н. по никакъв начин не е уточнено, всъщност всичко се крепи на думата на въпросния субект, не се знае дали разполага с финанси, но се знае, че грубата му физическа сила може да бъде много опасна. Не искам да засягам сега въпроса дали ще бъде прието, дали

въобще ще бъде внесено за разглеждане такова предложение. Думата ми е само за срокове, за време. Защото Дандоло е готов с отговора в рамките на една седмица. Една. Седмица. Сега, разбирам - в различни времена живеем, различни са управленските методи, светкавични решения са се вземали, няма как, често боговдъхновението е трябвало да замества трезвата преценка. И може да се повярва, че всичко това се е събрало в лупата на тая седмица, за да прогори дупка в европейската душевност, която и до днес не може да зарасте. Туй, виж и аз го вярвам. Но че Енрико Дандоло, големият любовник на Венеция, ще захвърли току-така любимата си в огъня на едно преопасно, пренатъпкано с рискове и страдания необмислено приключение, приключение, което просто може да я убие, туй да го вярва, който ще, аз не. Че старата, печена лисица, посланикът във Византия и дож на Венеция, човекът, който прекрасно познава Константинопол и едва ли много вярва на историята за Давид и Голиат, след броени дни разсъждения ще даде в невъзвръщаем заем всичко, което има любимата му Венеция - не, не го вярвам. Не че е съвсем невъзможно, ама не го вярвам. Тогава? АМИ ТОГАВА ЯСНО, ЦЯЛАТА РАБОТА Е ОБМИСЛЕНА, УТОЧНЕНА, ПРЕСМЕТНАТА И НАГЛАСЕНА МНОГО ПО-РАНО, ДАЛЕЧ ПО-РАНО, ПРЕДИ "САН МАРКО", ОЩЕ ПРЕДИ ГРОССОТО. Така е, няма как да е иначе. Но това вече са преплувани води, минали работи, Планът върви и сега е в блестящата църква. Десет хиляди души, така пише Маршалът, се били наблъскали, за да присъстват на най-важния, най-пияния момент от историята на Венецията си. Всичко минало гладко. Аз поначало си мисля, че всичко в тоя поход е вървяло учудващо гладко. Даже невероятната сцена при Зара. Истински е бил изтърван контролът веднъж - в Корфу. Вторият път, когато тръгнали да си ходят от Константинопол хората на Луи де Блоа, нещата просто са прехвърлили границите, но по принцип са си вървели по сценария. Но всяко нещо с времето си. Още сме в "Сан Марко", още сме замаяни от изблиците, вдъхновени от успеха и хич не сме в настроение да обсъждаме разни досадни подробности. Договорът е подписан an gros, после ще уточняваме детайлите, после, когато ще е безвъзвратно - късно, скъпо и всичко. Кой каквото ще да казва, не вярвам, че само Маршалът и Енрико Дандоло са били наясно с дупките в договора. На първо място, най-важното е цифрата 33 500. Кой може да каже колко души ще се съберат при Венеция? Как ги сметнаха 33 500? Хайде, да разсъждаваме трезво, като за едно мероприятие. Да речем, една сбирка на рода. Ще се събираме, ще празнуваме, ще изядем наяколко агнета, ще изпием няколко туби вино, сбирката ще е в Невестино, там е коренът, но повечето сме в Бургас. Най-добре е да се наеме едно бусче. Да, ама за колко души? Ако е с 13 места може да дойде малко. Тези с 22 са бая по-скъпи. Хм. Ами ще говорим с някоя фирма, ще внесем едно капаро и ще им кажем, че при всички случаи ще наемем бус, но ще знаем какъв една седмица преди сбирката. Ако в последния момент се обадят

много роднини ще видим, могат да хванат автобуса до Сигмен, а от там ще ги превозим с някоя кола, все ще го уредим. Или от Бургас може да тръгне някой с кола, а ще му платим бензина. А може и фирмата да има в момента свободен по-голям бус и да го сменим. Проста работа. Да, ама онуй, малоумното, на Минка, да вземе да заяви два автобуса, от по 44 места. Сериозно ли бе? Даааа. И какво правим сега? Ами ще ги отменим, ще изгорим с част от капарото, ама по-добре така, откълкото да плащаме 88 места, а да пътуват 15 души. И други разни такива. За една нищо и никаква фамилна сбирка. А представете си Венеция. При Венеция обаче няма тън-мън, няма съгласуваници, евентуални промени, резервни варианти и т.н. Тридесет и три хиляди и петстотин, 4500 коня, храна, вино и фураж за една година, петдесет венециански бойни галери, екипаж, воиска, всичко. Едри, големи, стряскащи цифри. И никакви детайли. Има някакво капаро ама е съвсем несъизмеримо с колосалната сума, а и то е взето от Венеция, назаем. Договорено е и изплащане на четири вноски, но то пък въобще не се състои. Най-важното - съгласуване на изграждане на флота с набирането на кръстоносната войска е тотално пренебрегнато. Възможността да се използват едни и същи транспорти по два-три пъти - също. Нека да я разгледаме тази възможност. Сборният пункт е назначен за празника на Апостолите Петър и Павел - съвсем в началото на сезона за навигация. И най-големият глупак знае, че е абсурд цялата войска да се събере тогава. Какво толкова невъзможно има да се превозват кръстоносците на части. Да речем, по десет хиляди. Има предостатъчно време за два-три курса. Вярно, че предишните походи събираха по четиридесет-петдесет, че и повече хиляди, но те се движеха по суша, кой откъдето може, кой както може до Константинопол и от там - на големи групи. Тука е съвсем друго, Походът е по море и ако ще се дебаркира при Ашкалон, в Тир, Свети Симеон, че даже и при Дамиета, десет-петнадесет хиляди са напълно достатъчни. А като прибавим и петдесетте венециански галери, охооо. Охооо, обаче нататък всички се държат като пълни глупаци. Бетер онуй, Минкиното. Дожът блокира целия икономически живот на републиката, хвърлят се огромни средства за строителство на кораби, за наемането на други. Емисари щъкат из цялото Средиземноморие, трябва да се купува храна много повече отколкото може да произведе хинтерландът на Венеция, цените ще да са скочили до небето при такова търсене. Представям си как се осигурява екипаж за триста кораба плюс войниците за венецианските галери. Щом седем века по-късно англичаните ще трябва да отвличат хора, собствените си хора, за да попълват екипажите си. Абе, ужасия. И хич, ни веднъж Кум Лисан не се сети да попита, не прати хора да проверят как върви подготовката на похода - събират ли се хора, трупат ли се парички, да не стане после олеле-мале. Щото колко му е да се съберат десетина-дванадесет хиляди, да си платят със зор собствените марки и тогава? Тогава какво правим? Хазната празна, храната струпана,

екипажите договорени, триста кораба какво ще ги правиш? По-лошо от криза, много по-лошо, чист фалит за Венеция. Ама бароните били обещали, емисарите им подписали. Дрън-дрън, с обещания и подписи една надница не можеш плати, камо ли да извадиш Венеция от батака, в който си я натикал. Може да си перде като Алън Грийнспан, току-виж, изтъпанил се Енрикото по Рай Уно и зараздавал акъли как се решава фалит на морска република. Срещу мазен хонорар. Ама не, не е бил от това тесто дожът, колко е почитал Бог не знам, ама е бил по младежки влюбен в своята Венеция, това е добре известно и не ще да му е допадала ролята на гьон сурат, дето така хубаво я играят сегашните икономически шамани. А и венецианци не са съвременните ни "граждани". Я какво направиха с един от дожовете си, Витали Мишиел (Мишиел, от същата фамилия на ония, иконния от Втория поход), само дето не можа да устои венецианските привилегии в Константинопол. Убиха го с камъни. Като краставо куче. Не, не, сериозно - изключено е дожът, тежките баровци от Малкия съвет, търговците от Големия, отраканите, устати венецианци от улицата, да са така замаяни от "Сан Марко Шоу", че да прозяпат опасните дупки в организацията на супер флотата. Ами Маршалът? На петдесет години е, участвал е в Третия поход, четири години е гнил по арабските зандани, поетичните възторзи хич не са му амплоа, там е силен Конон де Бетюн, колко години вече е маршал на Шампан, колко важни неща е трябвало да решава при управлението на мощното графство. Нима не си дава сметка колко трудно се набират 33 500 души. Хайде, хора ще се намерят. Ами пари? Къде са тези 33 500 с по една торба сребро всеки? И всичките топтан готови за началото на лятото. Не знам дали е чувал за Шехерезада, но ако гледаме договорът му, тя ще да е дамата на сърцето му. На сърцето, на сърцето, щото той акъл въобще трябва да няма. Хайде стига задявки и глупости - Енрико Дандоло е дърт изкуфялник, Жофроа дьо Вилардуен лапнишаран, Инокентий III тъп буквояд и т.н. още поне стотина малоумника, като онуй, Минкиното. Ако искат историците да се занимават с тях и да ги слуша който си иска. Ние не сме овце да ни тикат към разни глупави митове и да ни пробутват разни насилени не, ами направо изнасилени измислици. Нямаме никакви, никакви основания да подценяваме първите мъже на Западния свят. Я вижте договорката за петдесетте венециански галери. Там няма „ще видим“, „както дойде“, „времето ще покаже“ и разни такива. Много точно, много ясно – венецианците ще участват за своя сметка, със съвсем конкретна значима бойна сила срещу половината от завоюваното. И ще държат като бесни на това. Или тайната клауза за Кайро (Вавилон)? Колко прагматична и оразмерена е тази клауза. Още при йерусалимския крал Амори станало ясно, че „ключът за Йерусалим лежи в Кайро“. Не от глупави инати опитал цели пет пъти шишкавият монарх да превземе Кайро (той тъй докарал и Саладин на власт, я). Стратегически

Йерусалим бил толкова незащитим, че един Ашкалон бил по-важен от него. Това го разбирал и Ричард, Лъвското сърце, затова и толкова се старал да укрепи Ашкалон, а Йерусалиииим… Ама и е така, и не е съвсем така. Щото кой в Европа е чувал Ашкалон? Кой ще тръгне да търси спасението на душата си освобождавайки Тир? Нищо не значат за кръстоносците тия градове, пък барабар и с Акр, Антиохия, Едеса и каквото се сетим. Йерусалим, Йерусалим, това е Божието място и затова ще вървим към Йерусалим. И истинските автори на Договора много умно са го направили: да, ще вървим към Кайро, там е истинската цел, но официално ще говорим за Йерусалим, за да не разочароваме хората, да не охлаждаме ентусиазма им. Та много добре са знаели какво правят авторите и на Похода и на Договора, много добре са разбирали дупките в договора от двете страни на Алпите, Инокентий III много ясно е знаел какво предстои и всеки е правил своите големи, истински сметки. И накрая ще излязат прави. Те и още многото играчи, които тепърва ще се включват в голямата схема. Ще видите.

По-сложна, по-многозначна карта е Енрико Дандоло. Двете му лица сякаш са несъвместими – големият, метафизичен Любовник и трезвият, практичен, храбър Търговец. Е, ами голяма фигура е, всички го признават, не се побира в една роля.

V. Бонифас дьо Монфера

1. Ето го скритият ход на Инокентий III. Първият от тях. Разбира се, преди това се изиграва един гавот. Първа стъпка - Тибо е мъртъв, траурна церемония; Мари, обляна в сълзи, искрени майчински сълзи, тежко е призванието на майка, загубила двамата си сина. Маршалът, сигурно и той със сълзи, хем искрено, хем по изискванията на пагона; "Реквиемът" Моцарт; Рено дьо Дампиер, силно разколебан; Луи дьо Блоа като че ли усеща нещо; съболезнования от Пиетро ди Капуа, от самия Инокентий - евтините труфила на ipso facto. Следва търсенето на нов водач, не е необходимо да е така знаменен, вече е времето на голямата политика. Защото положението никак не е розово. Първата задача е изпълнена. Пиетро ди Капуа умно и сърцато изпълни патронната поръчка - короните са извън Похода. Ричард сумти и псува, запокитен някъде под стените на собствените си замъци в Шалуз или там някъде. Филип Август още хапе устни и гледа раздвоено като се сети за северното чудо, дето му се стовари на главата, вещицата ѝ с вещица, а пък да е красива колкото си ще. И онзи, жълтокожият, и той ще му я навира в очите, че и тон ще му държи. Ама, знам аз кой го навива, знам. Поход ли, ще им дам аз един поход. По-интересно е положението с германския император. Щото такъв няма. По-точно има двама, което е същото.

Великата Римска Империя, империята на германците е била наистина сложна система, за която клишето "конгломерат" е много подходящо. Има какво ли не - графства, архиепископства, свободни градове, всеки със свой статут, със свое правно устройство, със свои свободи, със своя икономика, тя от там се е родила Ханзата, я [1.1.] Самият император е изборен, не е наследствен. Бреее, че прогресивно звучи. Звучи. Нищо повече. Щото се избира от петима електори. Трима принца и двама архиепископа. Оле, какво политическо плетене е падало, какви важняци са били електорите, каква ефирни мрежа от ангажименти, договорки, тъъънки сметки и кръвни връзки са плели между тях паяците от имперските канцеларии. И какви перфидни и съвсем неперфидни, брутални, чисто по германски, предателства са проваляли труда им, за да отворят нови ходове, нови тайници за паяжините, по които тече синята кръв на империята. По него време Инокентий взел страната на баварския претендент, Ото фон Брунсвик. И се завързала една мъртва хватка, не ти е работа. Ни напред, ни назад. Филип Швабски щял да се справи, те, баварските Велфи някак винаги са откъм губещата страна, ама папата си държал за Ото и това обърквало картите. Та така. От една страна си било много добре - няма разни аръм-императори да му се пречкат в Похода. Обаче, Инокентий не е някакво сополиво идеалистче, много добре знае, не можеш да си срещу всички. Добре, няма да са в Похода, но не трябва и да са срещу него. Сила е това, власт и много пъти връща ударите по-сложно от билярда. Е, например, докато ги няма Фландърците, знаеш ли какво ще направи парижкият със земите им. Има после да обсаждат собствените си замъци като Ричард не знам си там какво сърце беше, нали. И за хора става въпрос, я колко от сеньорите биха тръгнали ако ги подкани Филип Август или онзи германски инат. Бургундците, например, слаабичко се записаха, сеньорът им бил против. И за пари иде реч и за какво ли не. Пиетро добре си свърши работата, той винаги добре се справя, папата не съжалява, че му го сложиха в щаба, ама има още много, много за довършване . Че и една друга работа се готви, ама тя по-късно. Най-интересното е, че в джобчето на папската мантия подходящата фигурка е вече приготвена. Есть такъв човек, както би казал Ленин. Наистина има човек, дето е много добре поставен пред Филип Август, във васални отношения е с Филип Германеца и, верен на фамилната традиция, демонстрира безупречна лоялност, която на всичкото отгоре е и високо ценена. Родът му е много навътре в историята на Отремер, здравата е набъркан във византийската политика на най-високо, императорско равнище. Самият той известен, храбър, щедър и в идеалната зряла възраст около петдесетте. Откъдето и да го погледнеш - десятка. Но преди това трябва да се довърши гавота. Стъпка втора - водачеството на Похода е предложено на дука на Бургундия. Отказва. Стъпка трета - високата чест втори да откаже се пада на Льо Бар льо Дюк. И с това край. Все си мислех, че са ритуални фигури маньоврите с Бургундеца и льо

Дюк, ама, знам ли, може и наистина да са се лутали кръстоносните баровци. Мнооого малко вероятно е, Бонифас дьо Монфера си е направо златен, ама знам ли. И, хоп, изскочи зайчето от цилиндъра, тя тая фигура с двамата отказали се явно си е любимата на Инокентий. Изпълнява се точ в точ при Албигойския поход. Симон дьо Монфор ще му е шефа, той тая служба си я заработи още при Зара, обаче не бива да се знае, много работи ще лъснат и затова - едно - Одо Бургундски, две - Ерве дьо Невер, поклон и готово, никой не може да каже, че папата не е бил принуден да се обърне към... към който там си е намислил доста отдавна. Много обича да се крийка Инокентии зад обстоятелствата, много му допада да го мислят за жертва. Умен, много умен човек е бил, това го казвам напълно сериозно. Чудесно е разбирал, че няма да бъде оценено делото му, сякаш е чувал университетската присъда - "Четвъртият кръстоносен поход е най-тежкото престъпление срещу човечеството" и като добре обучен боксьор си е подготвил една дузина ескиважи, та да не остане в историята като Инокентий Дракула.
[1.1 Ханзата и ханзеатските деца в Берген]

2. И така - Бонифас дьо Монфера. И кой ще го предложи? Маршалът, кой друг. А-а, къде била заровена умрялата мишка, откъде идвала миризмата, дето карала Тибо гнусливо да бърчи нос при вида на Жофроа и да предпочете Рено дьо Дампиер за свой приемник. Двата рода - Шампаните и Монфератите, са в много тежки отношения. Странното е, че никъде, ама никъде не се споменава думичка за това. Не е чудно, че Маршалът си трайка, много са му сериозни основанията. Каже ли го, веднага ще го обвинят него, лично, в измяна. Маршалът на Шампаните предлага лютия им враг за върховен пълководец?!? Второ - коренът на болестта "Тибо" тутакси се отправя към някое аптекарско хаванче стил "Мария Медичи" [2.1.] А за такива намеци бият през пръстите. Не само в историята. Тук и сега, на място. "С прашка", както казва Остап Бендер. Но Маршалът няма нужда от заплахи, знае си работата. То туй хаванче честичко ще се появява по-нататък. Много е удобно. Даже един път и Маршалът ще се изтърве да го намекне. А, то като че ли го нямаше при монахът Ансберт [2.2.] Ама за това после, когато уж "алчността на света" ще хвърли херцог срещу император. Робер дьо Клари едва ли въобще е чувал за историите в Тир, много нисичък му е рангът, много затънтена е Пикардия та да е наясно. Обаче историците? Много, много добре е известно на всички какви са ги дробили Конрад дьо Монфера и Анри дьо Шампан в Отремер[2.3.] Защо не се прави много късичката, много логична крачка към несъвместимостта на Тибо и Бонифас на върха на Похода? Не знам, наистина не знам. Дали е пак прочутата липса на доказателства? Да, съгласен съм, преки доказателства, например някакви враждебни писма на Бонифас до Тибо или някакви дневници, в които да става

въпрос за отстраняването на Тибо, няма. Но няма преки доказателства и за обратното. Тогава нека да изслушаме историята и опрени на едно нормално мислене и на житейския си опит, да преценим сами [2.4.]

2.1 Каталина Байона и Чакон
2.2 Хрониката на монаха Ансберт
2.3 Шампаните и Монфератите
2.4 Една сметка на Времето

3. Поканили Бонифас, той приел, отпразнували го, както си му е реда. В това отношение Монфера е много известна. И работата продължила. От двете страни на Алпите. Венецианците бачкат като луди, корабите се множат, франките правят каквото могат, резултатът скоро ще лъсне. Наближило уговореното време и рицарите тръгнали. Лесно е да се каже "рицарите тръгнали". Ама туй е кръстоносен поход, логистиката му е сложна, пресложна, не е като да организираш симпозиум за него. Особено пък за този. Как се намират четири сребърни марки, трудна, страшно трудна работа. Църкавата помага, вярно, то по него време тя си е била основния банкер, тамплиерите още не били пипнали този бизнес [3.1]. Ама колкото и богата да е, току-така пари не дава. За това е и богата, я. А пък и като кажем Църквата веднага си представяме някакъв единен субект. Въобще не е било така. Известно е, че дори папата, самият Инокентий, се е натъкнал на свирепа съпротива когато решил да обложи с "кръстоносен данък" приходите на църкви, манастири и т.н. Това едно. После нали трябва да си уредиш работите вкъщи. А те са си бъркотия и половина - борчове, комшии, наследници. И туй иска време, иска пари. Редичко, ама се случва, някоя булка да се заинати и да не пуска мъжа си, а пък според правилата воинът на Христос трябва да има "добро" от жена си. И вече самото пътуване. Как се стига от Нормандия до Венеция? Ами от Пикардия? Ами от Фландрия? Е, те, фландърците, си имат флот, собствен флот. Ама добре, че повечето не тръгнаха с него. Щото той хвана друга посока. И не само той, намират се и други, дето имат собствени планове за пътя към Светите земи. И се започва - рев, ама голям рев, специално от Маршала и най-вече от него. Ами как няма, нали трябва 33 500 да тръгнат от Венеция? А те не могат да докарат и 10 000. Мене ако питате, тия, отклонените, са много добре дошли. За Маршала и не само за него. Щото сега вече си имаме официално оправдание. Що не тръгваме? Ами как да тръгнем, не можем да си платим такситата. Що не можем? Ами, малко сме. Ами що поръчахте толкоз много? А-а, не че са много, ами ония не дойдоха, тръгнаха да хващат влака и останахме малко. И се навинтва тая теза, Маршалът си плаче, времената го слушат и проявяват разбиране. Ами, няма как, обстоятелствата са ги принудили... Нищо, че сега се намериха историци приблизително да изчислят отклоненията, излязоха към 1200, а не достигат над

20 000. Но пък е така удобна, така приспивна, тезата за "обстоятелствата". И преди и сега. Мен тия обстоятелства не са ми проблем, били са изчислени, очевидно е. Но ме мъчи една друга драмица. Маршалът споменава за Луи дьо Блоа. Как бил забил крак някъде около Сен Дени и се чудел кой път да хваща - към Венеция ли, към Равена ли, надругаде ли. Та му пратили хора, разяснили му туй-онуй и оня се метнал към правия път. Че Маршалът няма високо мнение за баронажа е ясно от доклада му за Соасон и Компиен. Но пък чак толкова изумял да е Луи? Все пак не е дете, минава двадесет и седем, в Похода е от самото начало, води сериозна група хора - после, когато хукват да бягат от Константинопол, наброяват някъде към 3 000. И той ли нещо...? Като Рено дьо Дампиер, наследника на Тибо? Има нещо тука, много стават. И все от една и съща дружина, екрийската. Май има теч по информационните пътеки. Или съвсем не са толкова глупави бароните и се досещат какво мюре го играят. И после, как пък са го склонили да свърне към Венеция? Той си е важен човек, явно не е такъв наивник на какъвто го правят, храбър е, силен, не е лесно да му дърпаш конците. Трябва да е имал някакъв аргумент Маршалът, нещо, скрито в торбата с фокуси. Мисля, че се досещам. И защо боледува през целия Поход и защо така странно се държи при Адрианопол също се договедям, дето вика поп Минчо Кънчев. Ама до Адрианопол има още много път. А не могат да тръгнат, съвсем не могат да тръгнат. Венецианците си държат на своите 80 000 марки / много не излиза сметката, нали, 33 500 по 4 не прави 80 000, не, ама 4+2 е за рицар с коня му, за другите е различно/, войската има двадесетина хиляди. Венецианците не отстъпват, прави са си хората, откъде-накъде, нали имат договор. А, имат? Я да видим с кого имат договор? Тибо вече го няма, на Луи толкова му пука за договора, че трябва насила да го мъкнат към Венеция. Остава Балдуин. Той е сериозен човек, надежден. Толкова, че въобще няма да се поколебае да тръгне да граби земите на Бонифас въпреки свещените клетви в "Хагия София". Ще видите. Клетви, договори, глупости. И кои са гарантите на договора ти? Ония ли, дето вече скърцат със зъби при Лидо и псуват проклетата венецианска алчност? Вярно, има вода между Лидо и Риалто, хитро постъпихте, дето ги разквартирувахте сред пясъците, няма да прескочат току-така, ама интересно ти какво ще им направиш ако не ти платят. Я да видим кой какво има да губи. Кръстоносците? Да, бароните ще си тръгнат бая на петна. Уж големи юнаци, тръгнаха Божи гроб да освобождават, а докъде стигнаха - до Венеция и толкоз им беше юнаклъкът, ха-ха. Звучи несериозно, за нашите уши е несериозно, ама тогава едно такова петно поколения го търкат и не успяват да го изтъркат. Дето казва Хайтов "Половин саатче бягане, после цял живот връщане и пак не можеш се върна там, откъдето тръгна". А има и друго, кой знае какви залози и какви планове са правени за след Похода [3.2]. Върнат ли се, край - губят имот, губят перспективи, губят име. Лошо. За дребните още по-

лошо. Църквата опрощава борчовете само ако изпълниш кръстоносната си клетва. И си има процедура за това. Тежката дума е на нунция, той преценява. А няма как да ти вдигнат бяло флагче ако цялата ти заслуга е една разходка до Венеция. И, прошчай, Григорий, хвръкна ти именийцето и сега си едно пълно нищо. Като в кубинската песничка за оня, дето се влюбил в някаква млада красавица и за да ѝ купува гиздила си продал имота – един петел и банановата градинка. И сега “no valgo na, no valgo na” /нищо не струвам/. Айретен срама и подигравките. Много лошо. Ама най-, най-лошо е за Венеция. Провал на похода си значи банкрут и я няма, цялата. А, цялата? Не вярвате? Добре, къде е Амалфи? Хем някакви чак такива провали няма. Или Пиза? Хубаво, че ѝ се наклони кулата, е, не само това де, несправедлив съм, ама ако не беше наистина извънземният комплекс около кулата, Пиза щеше да си е едно симпатично градче в околностите на Ливорно [3.3]. Ами пустите пясъци засипали пристанището ѝ. Едни пясъци и гледай как изтриха цяла Пиза от картата на важните. А Венеция? Флотата готова - добре, ама като няма товари. Пазарите затворени. Не че въобще са затворени, ама нали дожът заповяда да се спре всякаква търговия, за година и половина, сега се намърдаха разни - генуезци, пизанци, амалфитяни. Иди ги изкъшкай. Ние как изтървахме руския пазар? Ей, няма да забравя, работех докер на пристанището, вагоните идваха един след друг, какво ли не, сокове, компоти, консерви и всичко, бух, в търбуха на кораба. И бързат, бързат, във Владивосток брояли дните до пристигането. Сега - разправям какви ли не истории на рускините в Слънчев бряг, белким си купят москалче розова вода. И какво, ще си го върнем ли? Друг път. "Тате каза, че ще ми купи колело. Ама друг път." И тъй, Венеция. Борчове до гуша - за кораби, за храна, за екипажи. И всичко това, чиста загуба. Какво правим? Ами, караме я внимателската. Колкото западняци дойдоха, за толкова ще тръгнат кораби. И нашите петдесет галери, е, сила си е и все ще има какво да се налапа. Ще позадържим празните нефове и юйсиери някоя седмица, ако се появят и други кръстоносци, ако не, освобождаваме екипажите, разплащаме се с тях в храна, ще приемат, къде ще ходят, "Океански риболов" как се разплати със скумрия. Търговските кораби тръгват по килватера на флота, където клъвне нещо войската пазарите са за нас и така малко по малко ще опитаме да се измъкнем от батака, дето ни набута оня дърт изкуфялник. Енрико Дандоло вече е опънал жартиерите и друг да му бере срама. Да, ама не става така. Дандоло одрискан до уши, ама вместо да се опита да спаси каквото може да се спасява, направил една намутрена физиономия, звери се на бароните, тропа по масата и си иска парите. На кого тропаш ти бе, ей? Тия са страшилища, пред които мутрите на ВИС са като сополиви първокласници. Че са и под носа ти, че вече почват и да огладняват, представа нямаш какво може да ти се случи, на тебе и на Венецията ти. И хич не е шега, ще го видим при Константинопол. Ама не, не можело,

съюзници сме, християни. Хм, че задарци да не са мюсюлмани, а на всичкото отгоре сеньорът им, кралят на Унгария, прие кръста. Те, Гърция и Турция бяха в НАТО ама я как турците прегазиха Кипър. За един ден. Съюзници, християни, вятър работа. Като са съюзници франки и венецианци защо се сбиха, че и кръв се ля - при Задар, при Константинопол? Не, не ме учудва толкова фактът, че накрая все пак са намерили решение. И двата отбора са заинтересовани походът да го има. Необяснима ми е самоуверената настъпателност на Енрико Дандоло. Като оня разказ на Джек Лондон, май беше "Съдбата на белия". Мяучели котките посред нощ, някакъв отворил прозореца, гръмнал и дори не погледнал резултата. ЗНАЕЛ ГО. Е, Саксторф, е, Джек Лондон. Ама тука е дожът на Венеция и се играе наистина. Имам само едно обяснение, а така и не успях да прочета някакво друго, ЗНАЕЛ Е, знаел е човекът накъде ще се пукне работата. Още преди да дойдат емисарите с Маршала се е знаело, че ще се стигне до този цугцванг. Бароните се държат като школски отличници, пъшкат, охкат, събират парички, даже един си дал сребърните чинии и пак доникъде не могат да я докарат. Повече от половината сума стои неплатена. Бреее. Мачкат главите, мачка я най-вече Бонифас, ами как няма, шеф на Похода е. Може и да я мачка. Ама другаде. Щото по него време главнокомандващият въобще го няма на Лидо. Апостолите Петър и Павел (за техния празник, 21 юни било назначено отплаването на флотата) дойдоха и си заминаха хората, дето казал кръчмарят на двамата обущари - Писан Кольо и Дако Гумения, лятото наръси водите около "Сан Марко" със златни цветчета, флотата рови с копито, а Бонифас го няма. Туй, времето, е лоша история, ей. От много работи можеш да се скриеш, паричните потоци някак ще ги замажеш, най-много да се чуе как ковчежникът на ДПС дал на Волен един милион и кусур, да продължи "Атака" да атакува ДПС. Дребни мишки, дребни шилинги. Едрото - скрито-покрито, никой не знае, никой не се сеща. Що тръгна Рудолф Хес за Шотландия, бе? Що нито една бомба не падна над щаба в Дувър? Айде сега, де да знаем. Обаче времето, времето няма как да се скрие.

3.1 Тамплиерите-Банкери
3.2 Историята за Йерусалимитанус
3.3 „Наклонението“ комплекс в Пиза

4. Та и при Бонифас времето много работи може да ни разкаже. Ако го попитаме. Хайде, време, кажи... И то започва - Бонифас пристигнал когато август вече бил бая напреднал. Чистата технология, ако не друго, изисква поне още две седмици. Договаряния, разпределения, натоварване, подходящ вятър, не е работа за седмица /намеквам за Договора/. И отидохме септември, т.е. когато сезонът за плаване вече е на закриване. Ами плащането, още нищо не е решено за плащането. Вече два месеца се туткаме с него и доникъде не сме я докарали.

Значи тури го още един месец. Ял съм му попарата на Средиземно море през октомври, една седмица не можахме да намерим пристанище. Никъде не ни приемат, такава тунджа беше. С 40 000 тонен пасажер. Представям си с юйсиер. Всъщност, да го кажа веднага, главнокомандващият е закъснял не с два месеца, два и нещо, а точно с един поход. Какви са септемврийските възможности? Тръгване към Кайро, както е според тайната клауза на Венецианския договор - мнооооо, много рисковано, направо изключено. Да се тръгне каботажно покрай Италия, Далмация, до Константинопол и после, пак каботажно покрай Сирия и до Тир, Акр или там някъде - по-може, ама първо ще отиде за ноември и второ - покрай суша не значи по суша, морето пак си е опасно и по такъв дълъг маршрут веднъж да стане белата и... Да се изчака зимата на Лидо, а-а, това не. Нито храна има, нито жилища, ще почнат да шават гладниците из Риалто и най-важното, договорът с венецианците е за една година, а както се видя, те въобще не са склонни на отстъпки. Тогава? Ами да каже Бонифас, той защо дойде толкова късно? Наистина, нелепо е, флотата готова, датата назначена, Лидо ще се пръсне от проблеми, а главнокомандващият го няма. И още по-странно е, че папата не се притеснява. Няма напомняния, няма тревожни депеши "Айде, бе Бони, айде, че закъсняхме". Нищо, нищичко. Походът се срутва, творците му не помръдват. Възможно ли е? Не знам, аз не вярвам. Още повече, че с идването на Бонифас нещата не се ускоряват. Мотането продължава и за да я оцапат съвсем отива до ноември. ЯСНО Е. ПОХОДЪТ ВЪОБЩЕ НЕ Е ТРЯБВАЛО ДА ТРЪГВА. Какво, аз по-умен ли съм от Енрико Дандоло, от Инокентий III, от Маршала и Бонифас дьо Монфера та мога да събера две и две и да видя, че е нямало как да тръгне? Не са ли виждали още през юни накъде отиват работите, че са изчакали опасните ноемврийски води? Ами. Просто си играйкаме с обстоятелствата - много невероятният Договор, след това неотстъпчивият дож, закъснелият Бонифас, продължилите пазарлъци и накрая накъде, ами няма накъде другаде, към Зара /Задар/. И бароните, тези, непосветените, де, няма къде да ходят, на войската вече ѝ е все едно, само да се тръгне нанякъде, а и за Историята оправданието е готово - няма как, обстоятелствата го налагат. Има и една друга загадка - паричките на Фулк. Ох, пак мръсна история, пак трябва да я разказвам. Употребили го човечецът, не е първия, няма и да е последния. Ей, че ми стана мъчно за Жана д'Арк, Орлеанската Дева. Много им е трябвало едно такова знаме и много навреме им е дошла. Дала дух на народа, каквото и да е значело народ по него време, войската получила символ и водач, в който да вярва, англичаните били прогонени, Франция - възродена, кралят - овластен. И после - край, предателство, осъдена като еретик, изгорена. Горкичката, колко самотна изглеждаше във виолетовите сенки на Нотр Дам. Но поне остана името ѝ. А Фулк? Изиграл си ролята, възпламенил барута и после огънят станал излишен.

Особено в негоциото на Инокентий. Истината е, че тази черн винаги е пречела, винаги е бавела, затруднявала... Но никой не се е осмелявал да я отстрани. Дали защото не са можели, дали защото са имали повече съвест и страх от Бога - не можеш да ползваш хора, особено хора с такава вяра, хора пожертвали се за Бога и после просто да ги захвърлиш, дали не са очаквали, че все така ще се получава както при Ксеригордо при Първия поход или просто не им пукало [4.1]. Сега тия всичките "или" ги няма, всичко е ясно, на всичкото отгоре трябва и да се плаща и момчето за мокрите поръчки, Пиетро ди Капуа, ще трябва пак да покаже жълтата си физиономия изпод водите на Лидо /изглежда словесна фигура, ама не е, той винаги така, изневиделица, се появява според доклада на Маршала/ и без никакви сантименти да отстрани всякакъв човешки баласт - жени, болни, безпарични т.е. всякая черн. Не само са излишни ами са и опасни. Ясно, нали? Фулк е станал излишен. Че и опасен. За разлика от Тибо, светият човек от Ньоий има ореол, живее в сърцата на масите и не може да го убиеш току-тъй, току-виж си го превърнал в мъченик. И щабът на Инокентий III изпреварва времето на Филип Хубави със 100 години [4.2] и грижливо подготвя "десантификацията", дегероизацията на народния носител на кръста. Спретват му една, по-лоша от тая на Уйкилийкс. Фулк наистина е имал харизма, хвали се, че е пришил 200 000 кръста. Те тогава са били малко небрежни с нулите, та нищо чудно една нула да е подобавена. Ама и 20 000 да са - страшно много е. И е събирал пари за Похода. И е събирал наистина. Кой каквото има. Не бива да мислим, че само черн се е стичала на проповедите му. Английската част от Втория поход, тая, дето отвоюва Лисабон, далеч не беше черн [4.3]. Имало е такова нещо като граждани, йомани и както там да ги наречем, хора, които здраво са стояли - и духовно, и политически и икономически, на краката си в средновековното общество. И пари се събират. При това, свидетелствата са единодушни, доста пари. Добре дошли за Похода. Обаче, при толкова пари дали всички са заминали за Рим. Как беше, който бърка в меда все ще си оближе пръстите, нали? Харизми-маризми, ама все си е хубаво в "джобчето да дрънкат семки и бонбонки". Знае ли човек? Лично аз не вярвам, не е от това тесто Фулк, не е дребна душа, той един бай Тошо си отиде без кола и вила, че Фулк... Ама за масата е малко трудно да си представи, че не всички са като нея. Тези високи мотиви - Бог, възторг, история, идеали, трудно се артикулират, а паричките, паричките, а? А? И, хайдеее, замина си Фулк. Замина си и името му. Подготвиха му "история", ами пипал бил от паретата, изпяха му Арията на клеветата, направих го на Цветан Василев и горкият светия набързо си отиде, оскърбен, омерзен. Ех, Лотарио, ех Пиетро, бива ли така. Ама те ди Сеньи, ди Капуа, цялата им клика, са си, винаги са били от другия отбор. Ами твоите хора, онези дето ти викаха Осанна, онези, дето лекуваше, онези, дето щеше да водиш към величие и смърт, те защо те изоставиха, защо повярваха на клеветите? Но ти си

знаеш, още преди Париж, същите викаха Осанна и после Разпни го, така е. Мир и светлина на душата ти, ти също имаше звездните си мигове, нали? Обаче парите, какво стана с парите, които можеха да спасят похода. А и не са само те. Инокентий III е обложил църковните доходи, сложил е "кръстоносен дискос" във всяка църква и е събирал, събирал... Къде отидоха тези пари, що не се появиха, нито те, нито фулковите при Лидо? Да не би Лотариото, така нещо, крадецът да вика дръжте крадеца, а? А? Не, не, папата и той има други представи за живота, а и е мнооого, много внимателен за името си. Паричките - изброени, описани, са изпратени за Отремер, да се ремонтират крепостите там. Гледай сега. Може ли някой да каже нещо? Благородна работа, необходима. Като юлара на кравата. Точно, ама точно така става - тя кравата избяга, ние юлара търсим. Походът се проваля, ние стени ремонтираме. Туй ако не е сбъркан тайминг. И то точно от Инокентий III. Не го вярвам. Просто си е била планирана безизходицата и планът се изпълнява, това е.

4.1 Тиери Фландърски при Адалия
4.2. Филип IV и тамплиерите
4.3 Германските „минестериалес“, флотата от Кьолн и Бремен

5. Та не се появява Бонифас на сбора в Лидо, най-малкото е знаел, че не е необходим там. А какво е правил докато другите барони газят до колене гъстата кал, в която ги набута странният Договор? Уреждал си домашните работи, пазил си именцето чисто, да не го попържа войската? Може и това да го е имало, той при една друга обсада пак ще изчезне. Или "ще го изчезнат", както чу Йосариян да казват за Дънбар в "Параграф 22". Ама тука има по-важни задачи, хем тъй и тъй няма за къде да бърза, Походът няма да тръгне до октомври-ноември. Дошло е ред Монфера да попълнят празнотите в папската политическа мрежа, да покрият проблемните полета на френския двор и германския имперски кандидат. В месеците на отсъствие Бонифас посещава Филип Август, какво са си приказвали не знам, ама няма данни да са се разделили скарани, ще да е получил едно мълчаливо "добро" Бонифас, пука му на Филип щом няма да му искат пари, а пък може и да го е светнал за Плана. Доколкото е бил вътре, де. Не знам. Важното е, че откъм френската корона пречки не е имало. При германеца нещата също минали гладко, човекът бил на себе си и умеел добре да смята. Там обаче била "другата работа". Византийската връзка. Филип Швабски бил женен за дъщерята на Исак II Ангел, Ирина. Бре, бре, сериозна работа. Да, сериозна, ама Исак вече не е император. Братчето му, ух, тез братя, му спретнало една ултравизантийска геджуря, свалил го от трона, ослепил го, заточил го в някакъв манастир и се покатерил на негово място. Алексий III Ангел, да е жив и здрав на майка си и баща си. Византийски работи. Византийски ама така ще халосат цяла Европа, че и до ден-днешен ще мига и ще гледа изпод вежди. Та в този

объркан двор (един кандидат-император и един син на екс-император) ходил Бонифас, подредил работите и там и най-накрая се запътил към Лидо. А там крушата била узряла. Дожът най-внезапно намерил изход от ситуацията. Стига да се съгласят северните. Значи каквото дадоха-дадоха, останалото остава в борч, ще си го плащат от бъдещата плячка. Договорът си остава в сила, кораби, екипажи, храна - всичко, венецианците ще участват с петдесетте си галери срещу 50% от плячката, както се уговорихме, сроковете остават същите, но... За да се съгласят на разсрочването на дълга венецианците ще искат една малка услуга. Имат едно камъче в обувката и северняците ще им помогнат да го извадят. Главоболи ги една тяхна колония - Зара. Проклетите далматинци не щат да признаят законния си сеньор Венеция. Бунтуват се, не си плащат, а преди няколко години взеха, че се обявиха за независими и минаха под короната на унгарския крал. На унгареца какво му е, хубава колония, богато пристанище, сами се навират - глътна си ги. Глът. Ама не е честно, не е законно. Че и бели взеха да правят - пиратстват, бутат се в нашите пазари и какво ли не. То ние щяхме хубаво да ги наредим ама нали бяхме заети да строим флота, нали уж всичко за похода и гледай сега. Та ще ви помолим да ни помогнете. А пък и една друга работа има. Забавихте се, сезонът свърши, пари нямате, къде ще карате зимата? Я да ни помогнете за Зара, там ще изкараме и зимата, те са богати, бълха ги ухапала, че ще нахранят двадесет-тридесет хиляди души, а пък напролет, като се оправи времето за две седмици ще ви прекараме до Вавилон или където там искате, туй от нас го имате. Нали така направи Леополд V, херцогът на Австрия, преди десетина години? И си пристигна и всичко. Ама Зара е християнска, унгарецът - не е вчерашен и той, побърза да вземе кръста, ай, да му се невиди. Абе, християни, какви християни са едни бунтовници, бунтовник религия има ли, нали сам Христос каза "Божието Богу, кесаревото кесарю", този ред на земята нали Бог го даде, който го нарушава върви срещу Бога. И така нататък. Който си мисли, че сегашните адвокатя са по-печени от магистрите на каноническото право, греши. Много често ще се убеждаваме нататък. А унгарецът - ами ясно е, че в сърцето си не носи никакъв кръст, всичко е игра и не заслужава никаква пощада. А пък и борча... зимата... Ясно. И за посветени и за непосветени - ще се тръгва към Зара. Ами Зара - Зара, само да се измъкнем веднъж от пясъците на проклетото Лидо. Ама то, Лидото, после голям курорт щяло да става, „шампанско“ щяло да се лее, „бри“ да се сервира, „блу д'оверн“ за по-специалните. Да правят каквото щат, само да се махнем, че не мога да го гледам вече. Натоварили се, тръгнали, не минало без инциденти, зер, толкова много кораби, половината чисто нови, все нещо ще е прозяпано, ама то без хич може ли и кляфта-клюфта, ей ги, при Зара. Но преди това една друга работа станала. Венецианците, не знам защо, твърдо, категорично и т.н. отказали да приемат Пиетро ди Капуа за нунций, предствител на папата, демек.

Че онзи бил голяма лисица, бил. Че като италианец кой знае с кои съперници техни се е заигравал - и това може да го има. Че нунцият е много важен човек, така е [5.1.] Ама чак пък такъв инат. Не че на папата му било зле. По пътя към Константинопол щяло да има много, ама много двусмислени моменти, по-добре е папата да е далеч, ще си изтеглим посланика, а то си има хора да я свършат. А пък стане ли Константинополската работа много ще ги пита някой венецианците. Толкова е удобна тази поза, че се питам дали и тука няма предварителни договорки. Гледам да не прекалявам с подозренията, но едно наум си имам. Та, свършил си Пиетро работата, изгонил всичко що е "народ" от похода, придружил флотата до Зара, за по-сигурно, да не стане някоя бела, че е още рано. И се омел. По пътя флотата се отбила тук-там, всички бързат да се поклонят, кой от сърце, кой от няма и къде. Венецианците отзад жълто имат. А Бонифас го няма. Пак изчезна. Нещо да не се е възгечтисал, да не дава ъс? Ами, няма такива работи, ще се върне, ще се върне, всичко е съгласувано, всичко е подредено. Ще се върне, че още много работа, истинска работа има да свърши. Както се полага на един истински Вожд.
5.1 Адемар де Пуи

VI Симон дьо Монфор

На капитан Никола Лакич - Мечо

1. И така, в Зара са. Задарци гледат от стените и не вярват. Абе, кръстоносци са. Вярно, проклетите венецианци ги возят, ама войската, бароните, свещениците, са франки. Ще има глава да пати, ясно, ще искат храна, ще струват пари - кръстоносци, не-кръстоносци, ще трябва да ядат, ще им правим пазар, ще изреве някоя мома, няма как, войска е туй, ама да ни нападат, да грабят, да безчинстват - едва ли. Да вземат там, каквото ще вземат и да се махат, че то... Я чакай да видим. Пратили делегация, бре, работата лоша. Начумерили се бароните /то туй никой не го пише, ама Никита Хониат много хубаво описва как посрещнали франките гръцката делегация след победата в Константинопол/, гледат изпод вежди, венецианците не могат да си съберат устите - весели, доволни, а, ще се бунтувате, а сега... Предлагат задарци пари, храна, то добре, ама града искаме, града. Анадън му? Абе, тия да не вземат да ни ударят... И не са вчерашни далматинците, търговци са и те, много свят са видели, разбрали - трябва да се готвим. Затворили портите, гарнизон в оръжие, стражите усилени, храната - на порцион и всичко по правилата. И за да няма съмнения пуснали знамена, какви ти знамена, цели завеси със знака на кръста по стените. А да видим, ще посмеят ли воините на Христа да обстрелват Христовото разпятие.

Ооооох, ще посмеят и още как. Представа нямате какво има да става. Ама наистина не било така лесно, като на черната дъска. Още от Лидо се появила една партия, дето не била съгласна да се напада Зара. Разбира се, че ще се появи, никак не е шега тази работа - кръстоносци да нападат християнски град. А съм сигурен, че е имало и доста хора, който много преди това, може и преди Лидо, са виждали накъде отиват работите. Убеден съм, че не само аз мога да смятам. Но съм убеден и че щабът на папата е смятал сто пъти по-добре /поне от мене, де/ и тази бъдеща опозиция е била предвидена. Ще си проличи. И така - франките обсаждат стените, венецианците блокират водите около Зара. Започва се истинска война. Но в лагера на кръстоносците дружината на несъгласните става все по гласовита. В преносния и в буквалния смисъл на думата. Един епископ, Пиер дьо Во дьо Чернай, е обединителя, шефът е Симон дьо Монфор, оня, същия, дето заедно с Рено дьо Монмирай даде сериозния старт на Похода. Едър сеньор от Нормандия, едър във всяко отношение, корав, свиреп, алчен, неуморен. На всичкото отгоре с кръстоносно CV. Когато започнала Екрийската хава, тъкмо се бил прибрал от Светите земи, е-хе. Дотук нищо особено, такова описание ще подхожда на всеки втори от сеньорите. Но от тук нататък става бамбашка. Първо, другарчето му Рено въобще не хваща венецианската пътека. Дали е знаел нещо, дали е бил от далновидните и хич не му харесало каквото видял в далнината, дали просто някой от големите му е бил антипатяга, не знам, мисля, че никой не знае. Ама не ми се вярва хич да не са се координирали двамата - де Монмирай и дьо Монфор, дето са толкова важни в новото начинание, че в началото Маршалът ще им даде по-предно място от Тибо и Луи. Та ще да е бил с едно наум Симон още преди Зара. Защо тогава е тръгнал? Е, наистина може да има много причини - може да не е бил сигурен, че наистина ще се стигне до война със задарци. Може, наистина може, макар че не ми се вярва, Симон дьо Монфор съвсем не е от колебливите. И това не са спекулации, действията му при другия, Албигойския, поход са обагрени от много кръв и много решителност, по-скоро бих казал безпардонност и жестокост. Може, това е и по-вероятно, да се е мислел способен да обърне работите, да избегне нападението, а и да превърти ръководството на Похода и сам да стане главнокомандващ. Това по му прилича. Обаче и тука имам обаче... Толкова ли е бил тъп и неинформиран Инокентий, не е ли разбирал световния егоизъм на дьо Монфор? Не вижда ли какви ще ги свърши Големът, още малко и да му провали Похода. И после, вместо да го разболее или да поразкаже някоя от гнусните му истории, та да не се покаже от дупката си, взема, че го прави големия шеф на поход, /говоря за следващия, Албигойския поход/ в който каква ще му е славата един Господ знае, ама какво ще налапа, какво ще налапа, амен-амен половин Лангедок. Не ми се връзва пъзелът. Такива хапки не се раздават току-така. Много, ама много по-логична е системата на бушоните. Има да се

свърши някоя мръсна работа, Голямото Добрутро, разбира се, не може да се покаже, някое мюре става за резил, изгаря като бушон, та да се запази инсталацията и после си получава своето - парички, пост, каквото там дадат. Ама да оплетеш конците на някой голям и после той да те храни от ръчичка, това става само по кофтите филми. Не съм ли прав? Допускам и друга възможност - грубиян и идиот е бил дьо Монфор, но е бил силно вярващ, туй го мисля насериозно. В името на тази си вяра тръгва да мъти водите на големите при Зара, рискува реномето си пред папата, хуква после към Отремер да прави не знам какво [1.1], връща се в Константинопол, за да озапти развилнелите се западняци, а после приема жертвата да ръководи поход срещу сънародници, макар и с различен език, защото са изпаднали в ерес [1.2]. И папата си затваря очите пред дивотиите му защото силната Монфорска вяра, заедно с безспорните качества на военачалник и организатор, компенсират отклоненията му. Не ми се вярва, не ми се вярва. Не знам някой, някога наистина да е получил такава прошка. А и не ми се вярва въпреки всичките си качества да е бил чак толкова незаменим Симон дьо Монфор. А пък и в Константинопол се появява с претенции за дял от плячката, а не за да спре плячкосването. Не че в европейската история алчността изключва вярата. Май е тъкмо обратното. Но нека, до указване на противното, да се спрем на тезата за силната вяра Монфорова, която е на път да разцепи войската. Така твърди Маршалът и аз му вярвам, ще видите какво става при Корфу. Дьо Во дьо Чернай е красноречив, направо боговдъхновен. Клейми и громи отстъпниците. Ама защо отстъпници, те са по-скоро престъпници, щом се готвят за кръв и огън срещу единоверците си? Не, не, прав си е Во-то, отстъпници са, нали папата изрично, съвсем изрично и съвсем в прав текст разпореди по никакъв повод да не се нападат братя-християни. Много е интересна тази заповед на Инокентий III. Преди всичко нуждата от такава заповед е показателна, не се издава изрична заповед за нещо, дето си е очевидно. Абе, то май никога не е било особено очевидно [1.3], но сега нещата ще да са станали наистина напечени. Така или иначе папата реагира, ясно забранява посегателствата. Може ли някой да каже нещо? Папата е чист. Сега, може забраните му да не се спазят, може разни барони, войскари, да отстъпят от папските позиции, ама папата за това кабаят няма. И обществено мнение, История и т.н. не могат да го съдят. Така е. Стига наистина да е така. Защото папската заповед съдържа два момента - забранява, да, категорично забранява и после... отменя забраната. Да, да, отменя я и това е кристално ясно [1.4]. Добавката "освен в случаите, когато това е наложително" не може да значи нищо друго. Представете си, само си представете адвокатската вакханалия, която би настанала ако законите имаха такава една добавчица. То и сега..., че какво би било с един такъв амендмънт. Аз нямам съмнения, ИНОКЕНТИЙ III СИ Е "ИЗМИЛ РЪЦЕТЕ ОТ ТАЗИ РАБОТА" - ЗА ПРЕД

ХОРАТА, А ЗА ВЪТРЕШНИТЕ Е ДАЛ ЗЕЛЕНА СВЕТЛИНА - ДЕЙСТВАЙТЕ ПО ЦЕЛЕ СЪОБРАЗНОСТ. Единственото, което ме притеснява, е грубата обработка. Толкова е очевидна истинската позиция. Не знам, може би е нямало друг начин, може би, както съвременната ни практика на пропагандата показва, особени деликатности не са нужни [1.5], но, колкото и нетипична да е грубата хватка за Инокентии, думите са там и казват "освен....".

1.1 Вилардуен за Отремер
1.2 Жертвата на Инквизицията
1.3 Боемунд, мозарабите, Барбароса и Исак II Ангел
1.4 Христово „Една заповед ще ви дам…“
1.5 Иракската война, „Групите за съпротива“ през 60те, Кенеди и Алън Фостър Дълес

2. Та Во си беснее, обаче насреща му стои не по-малко титулован свещеник - Пиетро Луседио, Во е от трупата на Симон, Луседио е човек на Бонифас, нормално, духът, по-скоро духовниците, вървят след силата. Да каже Явор Дачков. Дотук нормално, ненормалното тепърва предстои. Обсадата е в ход. Колкото и да изглежда антипатична задачата - попаднах на следното обяснение "Кръстоносците били отвратени от необходимостта да превземат християнска крепост и гледали да приключат цялата история колкото може по-бързо",(ох, какви ли не дивотии са готови да измислят „професионалните” само да си оправдаят предубежденията), армията действа по правилата, обсадни машини, галерии под стените и т.н. Стените на Зара ще да са били страховити, в Задар не съм ходил, но тия на съседния Дубровник ги знам, здравата са строяли хърватите. Под тях обаче са се струпали най-добрите войници на света и задарци разбират, че са осъдени. Умни хора са, отговорни, няма защо да си затриват града, децата... Пращат делегация, която да уточни условията за капитулация. Еееx, че щастливо разрешение. Чак аз, че съм на 7-8 хиляди километра и на осемстотин години далеч, се радвам. Щото, разбирам ги тия от армията. Как се кара цяла зима на палатки, с оскъдна храна, без нищо да ти стопли измръзналата душица? А от друга страна същата тая душица колко ще страда да трепе жени, деца, християни. Гадна, противна дилема. Ами задарци? Ох, Боже, не съм преживявал такова нещо, баба ми е разправяла за сенегалците от френската армия след Първата световна. Ама те пак нищо не са, редовна армия, все пак. Ама Батак, това каква е ужасия. Или Смирна. Ами арменците [2.1]. Хич не искам да го мисля. И ето сега, не, не че е лесно да капитулираш, ама така щастливо се решават нещата за всички. А и няма нищо срамно да капитулираш пред такова воинство като кръстоносното. Даже е гордост. Венеция, дето е Венеция, сама не можа да се оправи с нас, че надокара тия страшилища, нали? Е, сега ще се разправят лицемерите от Риалто, ще заминат курбан няколко фамилии, лошо, лошо, ама няма как. Иначе целият град отиде.

Пристигат делегатите, водят ги право в шатрата на Дандоло, дядко щастлив, захилен, толкова работи му се решиха. И сега, и за вбъдеще и за хиляда години напред. Най-малко хиляда, сериозно го казвам. И бърза да занесе радостната вест на бароните. Едно, че и на тях камък ще им падне от сърцето, друго, че сега е моментът да се покаже венецианска лоялност, сплотеност на ръководството, тиймуърк и т.н. Хем може и така да е било, много са похвалите за Дандоло. И от Маршала, че и от Робер дьо Клари. "А, почакайте малко, хем тука да стоите, да не мърдате" - разпъргавил се дядко. И хукнал навън. Черпотили ли са ги, какво е ставало не знам. Но, според думите на Маршала, в тези няколко минути, докато Дандоло пълзял из баронските палатки, се задействала партията "Чернай-Монфор". Междувременно Чернайците получили мощна подкрепа. Маршалът, а пък и историците някак пропускат да обяснят как, но... Историята е следната. Значи, "въпреки" инструкциите на папата армията е тръгнала към Зара с ясни намерения, доверени хора докладват на Негово Преосвещенство и той, суперпритеснен, изпраща срочно послание до кръстоносците - НИКАКВА ЗАРА, ясно ли е? Хубаво. Посланието обаче закъснява. Fait acompli. Монфорците твърдят, че съвсем не е така, съвсем навреме си е пристигнала депешата, ами Монфератите я скрили. Може, колко му е. Още повече, че така е съвсем удобно за папата. "Ами, правят каквото си щат. Даже на генералите не мога да вярвам". Той, Борис III, мир и светлина на душата му, цяла България спаси с цената на един генерал [2.2], че колко му е с едно такова петънце Бонифас да отърве цялата Църква от позор. А може папата съвсем директно, в допълнително писменце, да е посъветвал Бонифас да не разглася документчето. Во, монфорският високоговорител, бърза да изпълни задачката си и да разгласи, че е пристигнала папската забрана, ама Бонифасовци я скрили. А да видим сега, скрита ли е или не. Щото се получава малко "Епаменид критянина" дето твърдял, че всички критяни са лъжци. Блокаж. Ако е вярно то тогава и той е лъжец и не е вярно, че всички критяни са лъжци. Ако е лъжец, то пак не е вярно, че всички критяни са лъжци. Хм, логически игрички, несериозна работа. Да, ама при Зара е била сериозна и все по-сериозна става. Ако Бонифас е скрил папската заповед откъде дьо Чернай знае за нея? Да не е имало дубликат и за него само че с малко по-различни указания. Май стана много сложно, много нагласено, май много взех да си ги измислям. Може, нищо не казвам. Но туй, което сега ще се разиграе в палатката на дожа е не нагласено, а нагласисимус. Все съм чувал за светкавични действия, ама тука таймингът е недостижим даже и за екипа на Робърт де Ниро в "Да разлаем кучетата". Значи колко ще да се е бавил Дандоло в баронските палатки - половин час, хайде, един час ако нещо са се договаряли за условия. В това време в шатрата му се промъква Симон дьо Монфор, лично и с всичките си сто кила. Познавайки, макар и задочно, индивида ми е малко трудно да си го представя

как се про-мъква, по-скоро се е на-мъкнал. И никой не го видял, никой не го чул. Хайде, стражата, те ще са застанали "мирно" и са пропуснали именития барон. Ама канцеларистите, секретарят на Дандоло, другите чиновници, те хич ли не знаят в кой лагер е господарят им, в кой лагер е гостът. Хайде, опасновато е да го спираш, ще те перне с нещо, силен е простакът му, ама хич никой ли не се намери да хукне и да обади на Дандоло какво става? М, измишльотини. Но сега сме в палатката. "А, здравейте" "А живо-здраво" "Вие, така, по каква работа сте дошли?" "Абе, остави се, не е за разправяне. Вашите хора много ни натиснаха. И дойдохме да се разберем, що да се лее кръв, айде, нас остави, ами децата..." И т.н. "А, че кой ви натисна? Ония поплювковци, венецианците ли?" "Какви венецианци, бе брат'чет, ние венецианците на закуска ги изяждаме. Ама с вас, с франките, не можем да се разправяме. Много сте силни, я се виж в огледалото /ще да е имало някое огледало в шатрата на дожа, нали венецианците я измислиха тая световна играчка/, а и с вас какво имаме да делим" "А, каза ли го? Точно така - изгрухтял Симон /на какъв език са си говорили не е ясно/ - нямаме какво да делим. И не знам кой ви каза, че франките ще ви нападат. Тая е венецианска геджуря и никой франк пръста си няма да мръдне за техните сметки. Или си мислите, че лъжа, а? А?" Спогледали се делегатите, не искат да му противоречат на това дивото прасе, ама е малко като по Хашек, в писмото, дето го писала невярната Маришка "Онуй, дето го видя, не е вярно". Какво пръста си няма да мръднат? Тези германци, дето подкопават стената чии са? Ония, дето врещят в окопите отпред, хич не мязат на италианци. Абе какви ги дрънка тоя, я да си гледа работата. Само че вместо да му свирнат сиктир-марша умните и отговорни мъже, дето цял Задар на техните рамене лежи сега, се държат инфантилно не, ами направо ембрионално. Захапват въдицата и са готови да си тръгнат без да дочакат дожа и другите. И пак от щаба на Дандоло никой хабер няма, никой ни чул, ни видял. В това време пристига още една новина - градът е готов да подкрепи пратениците си ако решат да воюват. Един от групата около Симон, казва се Робер дьо Бов, се протопорчил до стените далматински, изправил се и реве с цяло гърло /пак въпроса за езика, на какъв език, бе байо, на какъв език/ - „Еееей, задарлии, да знаете, че венецианците ви лъжат. Няма да ги подкрепим, нямаааа. Абе, вий мъже ли сте, какви сте? Нали ви казвам, няма да ги подкрепим. Вий с едни италиански лигльовци ако не можете да се оправите язък ви за хърватската слава. Усташи ще ми ставате, страхливци такива". И въпросът бил решен. Щом гражданите ги подкрепят, щом франките крещят пред всички, че няма да нападат града, тогава няма да се предават. Така и станало. Така го разказва Маршалът. Робер дьо Клари не го питам, много е дребноват, няма от къде да знае какво е ставало в палатката. Само дето на тая история не шаран, не кротушка, ами и попова лъжичка няма да се хване. Значи навивал ги Симон, дерял се Робер под стените, пратениците

някак чули всичко това, само Дандоло, Балдуин, Маршалът и всички от тяхната партия точно по това време някак оглушали. Никой не попитал какво става, никой не свърнал към "Дожовата шатра" /много хубаво име за кръчма на Слънчев бряг/, чиновниците точно тогава в обедна почивка, така ли? И още има. Дигнали се пратениците и ни се обадили, ни някой ги видял, та се прибрали вкъщи. И да се пита човек, туй, кръстоносното, военен лагер ли било или селски сбор, кой кога иска идва, кой кога иска си отива. И се чудя на Маршала с кой акъл ги приказва тия работи. "Абе, не го слущайте тоя - ще каже за мене - вижте го само с какъв тон говори. Хулиган" Хайде, хайде. Моите уважения към доклада на Маршала, хем искрено, моите уважения към цялата папска дружина, хем наистина, ама не обичам да ме правят на овца. Като викне издебело коча "Беее" и аз да припкам, накъдето ме поведе. Нагласена е цялата работа, кой знае кой и кой знае какво е разправял на горките хорица. Не знам, няма откъде да знам. Но всички - и Дандоло, и Балдуин, и Бонифас, и Маршалът, и Инокентий, и тези, дето са го наредили, всички, всички са в супата, в гадната, кървава супа, с която започва престъплението Константинопол. Симон опира пешкира, Во и той е опръскан, ама ще си получат те наградата - и двамата добре ще хапнат в Лангедок. Интересното е, че Пиетро Луседио също [2.3].

2.1 Батак и Смирна
2.2 Историята с Владимир Заимов – двете пропаганди
2.3 Пиетро Луседио

3. Армията атакува Зара, франките са там, разбира се, крепостта пада, лее се кръв, ама кръв. После армията е разквартирувана за зимата, венецианците методично се разправят със задарци, секвестира се всичко що има цена, товари се на кораби и се изпраща във Венеция. Франките скърцат със зъби, много им се иска да топнат и те човка, ама няма как, много още плячка имат сами да събират венецианците преди да се изравни дълга. Ако изобщо се изравни. Защото все още идеята е, че напролет ще се ходи във Вавилон. Обаче не е лошо първо малко да посмятаме. Кажи-речи половината дълг е платен. Остават още 40 000 марки. Те ще се плащат от плячката. При такова разплащане обаче стават 80 000. Защо? Ами много просто, венецианците за петдесетте си фрегати, според договора, имат право на половината плячка. Значи, за да се изравнят сметките трябва да се грабнат едни цели, хубави 80 000 марки - половината по право на венецианците, другата половина пак на венецианците, за да се покрие дълга. Много пари ли са, малко пари ли са 80 000 марки сребро? Ами всичките приходи на Англия за две години. Ехеее? Че къде има толкова плячка, къде има толкова пари? На всичкото отгоре нали и франките трябва да гризнат нещо, няма само да махат гащи? И задачката почва да става нерешимка. За да има финансов смисъл цялата операция плячката трябва да мине 100-120 000 чисти. Ще изприпкам напред до Константинопол и този път ще питам Робер дьо

Клари.. Той, виж, по този въпрос е съвсем наясно. Глупаците, които се вслушали в заповедта и предали на бароните всичко награбено /не се знае той от тях ли е, деликатно мълчи, като Маршалът за венецианския договор/ накрая при разпределението се оказали с по 5 марки в джоба. При положение, че плячката в Константинопол при всички случаи минала 300 000 марки /някои я изчисляват на 500 000/. Като прибавим едни поне 50-60 000, платени от Алексий IV преди да се скарат, става мнооого кръгла сума. И накрая - нищо. Пет марки, ами че то само билетчето струваше 4. Е, почти, де. Де е Киро на кирия? [3.1] Та се питам накъде ще тръгва експедицията? Щото в Египет толкова пари няма. Правилно смятат историците, че тайната посока Вавилон не е била лишена от смисъл. Знаел го е Амори, разбирал го е Ричард, сега вече и за конете от обоза е ясно, че ключът за Йерусалим лежи в Кайро. Нали по-сетне онуй, обърканото - норманин по рождение, италианец по паспорт, арабин по образование, германец по диагноза, католик по кръщение, скептик по убеждение, сключи някакъв договор с на Саладин момчето заедно да владеят Йерусалим. Побъркана работа. Колкото всички да разберат колко му е значението на Божия град. Та Египет - Египет, но той и по времето на Амори Египет не бил кой знае колко цъфнал, а пък сега съвсем я бил загазил. И ако го халоса внезапно венецианската флота, както сега е натоварена с франки, току-виж... Какво "току-виж" не знам, ама че ще намери хазната празна - знам. Пет поредни провалени реколти. Пет „мършави крави” се улучили точно тогава. И ще събере нужните парички на куково лято. Тогава? Ами тогава ясно. Още повече, че Бонифас Храбреца пак бил изчезнал. Абе, много изчезва този човек. Напече се положението и той, хоп, изчезне. Що така? Не, не е страхливец Бонифас, да ме прощава, че се закачам. Съвсем, съвсем други задачки решава. А и папата си го пази. Защо да му цапа името с кръвта на задарци. Още повече, че жертвената овца вече е била спретната. Венецианците. Франките и без това люто ги мразели. Още от Лидо почнали за всичко да винят проклетата венецианска алчност. Не че са нямали право. Донякъде. Сега, като гледали как се товари плячката на корабите за Венеция, а за тях нищо, нищичко, направо се почувствали като оная акула от "Немо", дето беше обещала да не напада живинките. Мъъъка, мъъъка и изведнъж - кръв, кръвчица. Как се блъскаше в желязото, горката. Тъй ще да е подскачало изстрадалото френско сърчице. Че и ни накараха, мръсните му италианци, да колим бедничките задарци. А-а, не, няма да ги трая и праас, една хубава, мазна свада, с мечове, с брадви, с прашки. Венецианците и те не падат по-долу, пък и за парички става въпрос, за хубавата, тяхната плячка. Бам-бум, че и един полуотговорен фактор паднал, някой си Жил Ланда, ще да е бил важен човек щом го споменава Маршалът. Бре, бела, припнали барони, дожове, да ги разтърват, да ги умирят, не могат. Спрат на едно място, почнат на друго, а тука, а там, така до сутринта. Най-накрая мирясали.

Засега. Но плетката вече се плетяла. Хубаво, превзехме Зара, зимуването осигурено, венецианците поне засега си траят, получиха си колонията. Ама папата какво ще каже? Щото забраняваше, после се чу, че за Зара пък бил направо категоричен. Вярно, че епископите се събираха, обсъждаха, после официално обявиха - не, няма грях да се нападне Зара, ама пък абат Во друго казваше и най-добре да питаме папата. Най-добре за всички - за войската, за бароните, за клира. И то няма какво да питаме, направо ще си признаем греха и ще помолим за прошка. Приготвили делегацията, малка, стегната група, кой знае как в нея попаднал и дьо Бов, оня, гласовития от Симоновата партия, не ѝ знам отговора на тази загадка, пратили я в Рим да моли прошка от името на всички. Почти. Венецианците не се имали за виновни и не виждали защо трябва пък да искат прошка. Колонията си е тяхна, намериха начин да я усмирят и толкоз. Къде е грешката, че да искат прошка. Звучи съвсем като разсъждение на петокласник, дето трябва да се извини на другарчето си. Вярно, венецианците си били известни безбожници. Не, не е точно така, по-скоро не-църковници. "Християни сме, но по-първо сме венецианци" така дрънкали навсякъде. Надменни били и с основание. Ама не били глупаци. Никога не са били глупаци. Защо сега се цепят, защо се държат настрана? Ами папата беше ясен - който наруши заповедта му ще бъде отлъчен. А това не венецианец да си, ами и за германския император е опасна работа. И за какво? За да се изпъчиш и да кажеш "Не, аз съм правия". Не я вярвам тая работа. Та дойде моментът да браня Венеция. ИЗПОЛЗВАЛИ СА ГИ, ИЗПОЛЗВАЛИ СА ВЕНЕЦИАНСКАТА НАДМЕНЕОСТ, СЛАВАТА ИМ НА АЛЧНО ПЛЕМЕ, ПРЕКОМЕРНАТА СИЛА И РАЗКОШ НА РЕПУБЛИКАТА, ЗА ДА ГИ ПРЕВЪРНАТ В ЧЕРНАТА ОВЦА, да стоварят всички "вини" за Константинопол отгоре им. Кой имаше интерес да отстрани Константинопол? Венеция. Кой принуди кръстоносците да тръгнат към Зара? Венеция. Кой разграби Зара? Венеция. Кой бе отлъчен от Църквата? Венеция. Кой я отлъчи? Папа Инокентий III. Four legs good, two legs bad. Four legs good, two legs bad. Точно така става. Папата опрощава кръстоносците за престъплението при Зара. Скандал, лицемерие, заговор. Което и да кажем все е вярно. Скандално е наистина, на какво прилича това. Кръстоносците извършиха черно престъпление, нападнаха, разграбиха, насилиха християнски град, избиваха християни-католици, стреляха срещу кръста, потъпкаха изричната папска забрана и сега са опростени. Скандал, искаме оставка и т.н. Този лицемер няма място на върха на Светата католическа църква. Уж забранява, а всъщност разрешава, уж заплашва, а всъщност поощрява, уж е викарият на Бога, а вместо да пасе овцете си ги коли най-безпощадно. И не е сам, цялата тази баронска пасмина е с него. Жълтокожата лисица и тя е от тях. Кой знае кой им дърпа конците и на тях. Мръсни лицемери, престъпници, заговорници. Ами да, много лесно, много логично е да се случи всичко това. Условията са налице -

забрана, престъпление, прошка, изгода. Бързо, ясно и лесно. "Икономност на мисленето", както ще означи по-късно, няколко века по-късно, философията тези ценности на западната душа. И точка. Колко ще са тези, дето ще имат търпението да проследят историята докрай? Колко ще са тези, дето ще поискат да разберат смисъла на цялата работа? Вярно - голямата, истинската История ще бъде създавана, задачата на задачите, великолепният поход на християнството, походът на човек към Бога ще направи голяма крачка, но Господи, колко е тежко всичко това, какви ужасни решения трябва да се вземат и колко е лесно човек да си спечели хулите на твърдоглавото човечество [3.2]. Дали е разбирал всичко това Енрико Дандоло? За мене няма съмнение, че е обмислял дълго и внимателно цялата задарска авантюра. Изключено е да се е поддал на някакъв старчески инат и да е превърнал просто така любимата си Венеция в исторически злодей. По-скоро се питам от кое равнище на мотивация е взел решението си. Дали е промислял Халкедонския догмат? Не вярвам, прекалено ангажиран с практически задачи е бил, за да си позволи да потъва в богословие. Ама знам ли. Големи хора са това, друг ум, друго сърце носят. Веднъж, така се случи в живота ми, че участвах в издаването на първия сборник литературно-философски трудове на папа Йоан-Павел II на български. Книжлето излезе нескопосно, финансовият успех беше силно отрицателен, ама силно, едва не фалирахме, но, Господи, колко изтънчени, колко прелестни бяха философските есета, истинска, красива духовна работа, работа на Божи човек, не някоя поръчкова история, колкото за заплатата и ако падне някоя конференцийка... И кога е имал време да се занимава с всичко това, толкова много работи ще да е имал да прави като папа, преди това като кардинал, преди това като епископ? И, разбира се, сам си ги е писал, не като соц хитроумниците, дето искаха да са и големи теоретици, брех, брех. Наистина е велик човек, друго нещо, друга направа, друга среда, друго образование, друго очакване, друга дисциплина, всичкото му друго. Ех, как му се зарадвах като го видях в Ел Кобре. Та знам ли, може да е бил наясно Дандоло. А може да ги е смятал по-плитко нещата. Венеция си стана финансов център. С гроссото. Сега ще получи флота, щото ще свърши и това кръстоносно приключение, ще свърши, но флотата ще си остане и чия ще бъде, венецианска, чия. И с тая флота ще господарства над всички тогавашни морета. А венецианците са знаели, дълго преди англичаните, абе какви англичани, те май венецианците създадоха и англичаните - за справка професор Райнов, че който владее моретата, владее света. От туй по-голяма жертва, да направиш любимата си владетелка на света, хем наистина, не като онуй, лудото, дето си обяви гаджето за Дева Мария, е, от туй по-голяма жертва олтарът на любовта не познава. А може и да е нямал накъде да мърда. Ония, дето му финансираха флотата, същите, дето изтриха нотариалните следи и избирателно подпалиха папския регистър, може и въобще да не са го питали -

равнис, мирно и толкова. Не знам. Макар Дандоло да ми е симпатичен, каквото не знам, не знам. Та отнесла го Венеция, още го носи, правят ѝ разни защити в стил "Апологията на Сократ" [3.3], но нещо не се получава. Така или иначе папската работа станала. Едно, че Походът е спасен - имат къде да изкарат зимата, второ - венецианците си получиха своето и засега не мърморят за пари, трето - не след дълго ще се разбере, че няма накъде и трябва да тръгнат към Константинопол. Само едно още не е ясно - защо трябваше да се разиграва Монфорския театър? Колко гладко щеше да е всичко с една капитулация и колко карикатурно е нагласено всичко, за да не се състои безкръвният договор. Ако забършем настрана глупостите за "обстоятелствата" остава едно-единствено смислено обяснение. Зара е важна, за да презимува армията, още по-важна, за да тръгне Походът към Константинопол и не по-малко важна, за да свикне армията да превзема ХРИСТИЯНСКИ ГРАДОВЕ, да пролива ХРИСТИЯНСКА КРЪВ. Сигурно звучи чудовищно, но логиката много пъти е чудовищна. 11/9 се състоя, за да удари Буш Ирак на Саддам. Глупостите за оръжията за масово поразяване си останха кухи даже и при американските пропагандни възможности. Грозно, отвратително, ужасно, но... логично.

[3.1 Историята на Бернал Диас]

[3.2 Кардинал Карафа]

[3.3 Странната защита на Платон]

4. А при нашите хора има и едно друго указание. Преди армията да удари Зара се налага висшия клир на Похода - епископи, абати, нунцият и т.н. да се съвещават и да обявят на войската, че не е антихристиянско да се атакуват задарските стени. При Константинопол такова нещо няма, не се налага. И една очарователна подробност. Хубавата немска брутална праволинейност. В армията е един много цветен германски епископ – Конрад Халберщадски. Те тогава епископите не знам колко са били духовни, ама здравата са командарили, че и с копието добре боравили. Нали помните епископът на Бовез от историите с Ричард? Та и тоя с бая войска бил дошъл. Не е от добро, май, от зор бил пристигнал. Стъпил бил в киреча, подкрепил папския антагонист в борбата за императорската корона на Германия, много рано било още за Лютер и като го загледал папата накриво побързал да смени лицето си и да се включи в надпреварата за индулгенции. И сега треска го тресе да не оплете пак конците. И нали е германец, обърква се човекът, не са му ясни тия италиански византийщини. И за да няма туй-онуй пита, направо, без заобикалки. "Абе какво да правя сега? Какво точно иска папата?". И пита не кой да е, пита самия Пиетро ди Капуа, папският глас в Похода. Пита го с писмо. Това не ме учудва. Във всички времена казаното отлита, писаното остава. Но наистина ми е трудно да си представя как е стигнало това писмо, заедно с отговора, до нас. Защото само този отговор е предостатъчен да смъкне много маски. "ПАПАТА ИСКА

ПОХОДЪТ ДА ПРОДЪЛЖИ И ЗАТОВА ЗАРА ТРЯБВА ДА БЪДЕ ПРЕВЗЕТА. НО НЯМА КАК ТОВА ДА ИЗЛЕЗЕ ОТ НЕГОВАТА УСТА". Разбра ли, тъпако - сякаш чувам да продължава вбесеният нунций. Може и да са нунциеви измислици, може папата истински да не е желаел кръвопролитие. Ама става все по-малко вероятно. За такива своеволия, като това на Пиетро и това на Монфор, хаванчетата вече чукат. И вместо отрова и двамата получават високи награди - Пиетро докрай си остава папския човек в Похода, Симон става шеф на следващия.
Но къде е Бонифас, другият висок папски довереник? Споменах вече - пак го няма. И правилно, какво ще си цапа ръцете със задарската гнусотия. Но, както при Лидо, не само именцето си пази славният благородник, ами и работа върши. Важна, преважна за всичко, което има да става и за всичко станало дотук. Та къде е главнокомандващият? Пак прави совалки до германския кандидат-императорски двор. Едно, да се потвърди крепката дружба и разни такива и две – при Филип Швабски има едно съкровище, което идеално се вписва в схемата на цялото начинание Поход.
Ама да се върнем за малко при Симон дьо Монфор. Какъв го играе, каква карта да му пришием? Смъртта? А-а, малка мишка е Монфор за такава важна, такава фатална карта. Кръвта? Огъня? Не, не. Даже и Бесилото му е много. Може би... в следващия Поход... Засега най му отива Злодея. Е, не е от асата, то няма само аса в колодата, ама от оньорите е, от цветните карти. А и необходим е, във всяка голяма работа го има. На, питайте Гьоте – „аз съм силата, дето все зло желае, а все добро създава”. Малко се изхвърля немският олимпиец, ама ще му повярваме. Щом ни устройва.

VII Алексий IV Ангел

1. Не е багрянороден Алексий. Това ще му създаде някои Пи аР проблеми, ама навремето може и да му е помогнало. А може и вуйчо му просто да си е бил милостив по душа. Ама всичко по реда си.
Западнали Комнините, не им помогнала много дългата заигравка със Запада. Имало нещо гнило в империята и докато да дойде скалпелът на Четвъртия поход какви ли не животинки се развъдили в гноясващата ѝ плът. Разбира се, най-лесно е да се описва в черно и бяло, с големи носове и изпъкнали комбали, но дори Никита Хониат признава качества на узурпатора Андроник. Тъй както го описва ми прилича на някой латино диктатор, който си има своите си идеи, въобще няма да търпи башибозущините на разни местни величия, чиновници и т.н., много е склонен да си следва прищевките си, наясно е, че силата е истината и честичко прекрачва границата сила - насилие. Не гнуси от интриги и всякакви

радикални мерки, за да запази властчицата. Мачка разни царедворци, играе го популистки, моралните работи са му скучни... Абе, народен водач. Той така и идва на власт. Обаче народът е невярна любовница. Десетина-петнадесет години и същите тези, дето хич не се посвениха да изхвърлят болните през прозорците и да влачат труповете им по Цариградските сокаци и чаршии, сега взеха да се възмущават от дворцовите жестокости. Бреее, много морални станаха константинополските Том, Дик и Хари. Морални. Доскуча им, поогладняха и се намери кой да им навинти пружините. Няма panem, няма circenses. На парижани как им доскучаха речите на Робеспиер и равномерното тракане на мосю Гилотен. Малко пропаганда, малко сърцераздирателни истории, една по-авантюристична фамилия - Ангелите, агитката на "Левски" пред Народното събрание и Андроник от хищник се превърна в жертва. И историята е наистина отвратителна, у-у, ужасно нещо е тълпата. Скубали го, мушкали го, ръгали го, наврели му кол в задника, превързали го на гърба на някаква крастава камила и го размотавали по улиците, плюли го, горили му брадата, една проститутка изляла отгоре му гърне с лайна. Уффф. Мъча се да си кажа "Ами, заслужи си го" и пак ми е грозно, жал ми е за Андроник. И дошли Ангелите. Исак, по-малкият, главният герой в сърцераздирателното приключение от оная нощ, бил млад, красив, червенокос и червенобрад, абе знаел си е работата някой Стоок /оня, евнуха от Михаил Псел/ подбрал го е като за сапунен сериал. С големи амбиции и доста по-малки възможности. И това го знам не само от Никита Хониат, то кой властник се радва на уважението на летописеца си [1.1]. Четох му внимателно българските походи на Исак. Четох и ония, другите, хвалебствените речи Хониатови. Ами надут пуяк Исакето, друго не можах да видя. Видно е и от Третия поход. Тъпа работа. Сключил съюз със Саладин и се опънал на Фридрих Барбароса. Бива ли такова нещо? Интересите са си интереси, политиката си е политика, германските тъпоглавци на Барбароса не са стока, всички го знаем. Ама оня е друговерец, бе приятел, мюсюлманин. Кучешка му е вярата, гледа те в очите и те лъже. И ти ли се хващаш на същата въдица като великата американска политика? И ти ли си мислиш, че талибаните ще тръгнат да се бият за тебе. Комунистческа Русия лоша, демократичен Афганистан - много хубав. Алсъна сега. Политика, икономика, интереси - всичко е до време. Вярата е вечна, вярата. Ама тя май нещо се е била поизчерпала във Византия. Не знам, може да си ги нагласям, ама не ми дава мира онази реч на Асен "Докато Ангелите царуват за България страшно няма". Може и ей така да си го е тръснал, за кураж. Може и да е знаел нещо по-така, иззад кулисите. А може и просто да е усещал византийската импотентност. Не може, не може да съществува свят без вяра, не могат стълбовете му да бъдат разни сръчни чиновници. Не че си умирам по чудовищата на Робърт Гуйскард, например, но имат дух, имат нещо, дето и за

вяра може да мине. А в Константинопол и монасите вече за нищо не стават, питайте Никитата. И императорът и той. Големи приказки, големи изхвъргачки, нулеви резултати. Той с двама кумански бунтовника не може да се оправи, тръгнал на Барбароса да се репчи. Намачкал му кокалите германецът, ама си имал други задачки та му се разминало на Ангела. Ама от германеца му се разминало, от брат му, Алексий, хич не. Царувал си Исак, пропадала империята, строяли бани и градини, флотата се топяла и всеки си гледал неговата. Така е, почне ли да се разлага вярата всичко е обречено. В Турция ще дойде време "агънцата на султана", Еничарският корпус, да си ги менка султаните, както реши. В Русия гвардейците я помиришат война, я не, ама виж, да колят императорите - еша им няма. Всичко се разпада. Ще дойде ред за оная история, дето я разправя Шукшин. Задала се руско-японската война. Русия, голяма мечка, кой ще ѝ излезе насреща. Ама времената други, техника трябва, модерно оръжие, кораби. И чилийците измислили, че и построили, едни бойни корабчета - мечта. На кой ще ги продават, на Русия. Оказало се обаче, че имат един недостатък, един-едничък, при това лесно отстраним. Били прекалено евтини. Да, да, правилно прочетохте. Прекалено малко им искали, та откъде да дойдат рушветите - за чиновници, министри и най-вече за главнокомандващия, царското братче, ох, тез братчета. Трябвали му парички, французойката искала все повече и повече, ама всичко си има граници. Когато си има граници. В Русия всичко рухвало и границите се разпадали. Чилийците в началото помислили, че не са разбрали, после, като се уверили, си взели чертежите и всичко и отишли... при японците. И снарядите на чилийските кръстосвачи пробивали като кашкавал руските броненосци, по-скоро дървоносци, защото за да се крадат парички броните им били дървени. Е-е, как няма да дойде Бронщайн? И другите? Във Византия засега дошъл Алексий Братът. Използвал един случай, брат му бил на лов, той отишъл в бивака, грабнал короната, агитката викнала "Ура" и докато да се върне императорът, вече не бил император. Разсеяни са били Ангелите, подценявали детайлите. На и сега Алексий проявил неуместна милостивост. Вместо да убие брат си само му извадил очите. Вярно, че според византийските разбирания с това сложил край на престолоседенето му, слепец не може да бъде император, както и евнух, те затуй императорите се заобикаляли с евнуси - не може да ти ваеме местенцето, ама все пак по-сигурно си е "нет человек, нету проблема". Пратил Алексий слепия вече брат в манастир, а племенника си, адаша Алексий /може пък и на него да е бил кръстен/ арестувал. "Арестувал" в такива случаи си значи "убил", както и ще стане по-сетне. Ама не, не само че не го туй-онуй, ами и прозяпал бягството му. Как се бяга от византийска тъмница не ми е ясно. Може да е било и домашен арест, знам ли, всички мълчат по въпроса. Но нататък се знае. Заповядал Алексии, вуйчото, да блокират пристанището и запретърсвали

корабите. Нашият се бил скътал на един генуезки танкер и от тук свидетелствата се раздвояват, едни казват, че го подстригали, облекли го със западняшки дрехи, правил се на ням и минал. Може, ама и аз се правих на ням, за да ми направят ЕКГ в Куба, въобще не хвана дикиш. Работата стана с връзки. Други разправят, че го скрили в някаква бъчва, престорил се нашият на зехтин и го прекарали. С връзки. Та се питам връзките откъде са дошли. Е, той е голям човек, престолонаследник, макар и не багрянороден, бил се родил вече когато се разиграла "Многострадална Геновева" с главен герой татко му. Ама може и това, дето раничко се родил, да е помогнало та вуйчо да не е много перфектен. Като не е порфирогенитус претенциите му за престола са по-тънички, по-афиф и не е много страшен. Та - порфиро, непорфиро, престолонаследник е човекът, все ще си има партийка, а сигурно и кака е помагала. Нали се сещате, оная от Хагенау, кандидат-императрицата. Щото от Константинопол право при нея е доприпкал. Да му се радва шурито. Представям си я сцената - дисциплиниран, строг, амбициозен германец, с една торба главоболия и едно гадно, византийско гевезе, пълно с пороци, наследствени и негови си, собствени - чашка, зарчета, едно-друго. Не, не са измислици, ще си ги напише Маршалът като му дойде времето. Та как ли го е изтрайвал, ама какво да прави, рода на булката, разбирам го. А има и друго. Туй, дето за нищо не става Ангелчо, се вписва изненадващо добре в една голяма и важна, мнооого по-важна от империята, схема. Не че без него не може, той Мардухай на самата Естир каза, че "спасението на еврейския народ и от другаде ще дойде, ама...", ама... И щом я има тая другата, голямата работа, ще си го търпим. Едва ли му се е усмихвал, те, германците не са много по усмивките, няма да забравя като ни взе "Туи", през ден-през два ни подкарваха към киносалона да ни прожектират филмче за стратегията на "Туи" и от екрана някакакъв екзекутив ни ррразясняваше за "усмивката на "Туи", демек да ходим по коридорите с физиономия на разрязана тиква, а в очите му се виждаше, че аксесоарът "усмивка" е изчезнал от фамилния шкаф преди поколения, ама поне е затискал ръмженето /туй Филип, не екзекутива туи-ст/. И започнали совалките. Бонифас дьо Монфера го е играел Кисинджър. С Филип лесно са се разбрали, стара дружба са, едно им е тестото. С онуй земане... Не ги диша много Бонифас византийците, как да ги диша, Ангелите измамиха Конрад, Андроник уби Рене. Ама не може веднага да се разправяш с всички, Бонифас не е дете, ето, Шампаните си минаха по реда, ще дойде времето и на Ангелите. И, както си е широко скроен, това всички го казват, за Бонифас не е трудно да го играе приятел и да си станат близки с Альошата. Толкова близки, че по време на задарската зима гърчето се премества да живее в Падуа, да се виждат с приятеля. Приятелят започнал да води и други, работата се задълбочавала, самият Капуанец пристигнал, май наминал и Маршалът и я скършили. Пак Дандоло трябвало да бъде лошото момче, ама нито му е за първи път, нито ще го

изненадат с нещо.

1.1 Тайната история на Прокопий

2. Та сделката е следната - и двете страни са блокирани, византийчето никога няма да види престол, а ако много шава може и много от живота да не види, не само западняците знаят как се бъркат отрови. Походът намери временно разрешение. И за зимата и за дълга. Обаче междувременно цъка един друг часовник, че ако не му се намери копчето така ще изтрещи, че походи-моходи ще се разлетят на парчета. Договорът с венецианците е за една година. Считано от началото на похода. Ама кога точно е началото на похода – когато го обявиха или когато тръгнаха? Далматинската зима свършва през април, сезонът за плаване се открива през май. А да видим, за петнадесет дена (да не са петнадесет, четиридесет и пет да са) къде ще отидат кръстоносците, с какви пари, с какви ресурси, какво ще завоюват и изобщо... Не че венецианците нямат какво да губят, борчът си стои, ама са сто пъти по-добре от времето на Лидо. Флотата им се разшава, отбеляза присъствие и всички се стреснаха, видяхме го по пътя към Зара. Хич да не е, едно 5-6 000 марки си дръпнаха от плячка. И най-важното - вземаха си Зара. Те преди, когато бяха пълно мунти, не отстъпиха една марка назад, че сега, като им се нареждат нещата, ще се съгласят, ей така, без пари, кръстоносци да возят, че и да ги хрантутят. Проклетите алчни венецианци, искат си тяхното и това е. Отстъпници, екскомуникати. Така е, спор няма, но зимата си върви, договорът си тече и в края на пролетта изтича. И тогава...? И тогава, ей го Алексий. Предложението е: идвам с вас, връщате ми трона, аз покривам всички венециански разноски - настоящи и бъдещи, участвам в похода с мои войски - 10 000 души, осигурявам вовеки издръжката на един корав гарнизон за Йерусалим - 500 рицаря и... И? И? Хайде де, изплюй камъчето... И ви броя едно 200 000 марки. Лелеее, че готино, леле, че кеф и ако беше по времето на Николай Колев щеше да има "Господ е българин! Господ е българин!" или не знам какъв в случая. Готино, откъдето и да го погледнеш. Вместо пясъците на Палестина - чаршиите на Константинопол, вместо глад и разорение - манджа и готови пари на ръка, плячката и бакшишите отделно, работата е сигурна, законна, нали чухте, то, момчето си е престолонаследник, вуйчо му свалил брат си и го ослепил, fucken greeks, както възкликна Робърт де Ниро, съвременният ни Пиер д'Амиен, да речем, в оная, психоаналитичната комедия. Тъъъй ли? Напред към Константинопол и да се махаме от тая опоскана Зара. Войската, разбира се, се радва, вика "ура". Бароните потриват ръце, нарежда се работата, нарежда се. Колко пъти повтори Маршалът "нищо полезно не може да свършим в Отремер". И си е така, там всичко отдавна е заето, не че не може да се клъвне, така, с върха на човчицата ама къде е да клъвнеш, къде е да напълниш гушата, а и славата, славата... Йерусалим е издухана флигорна, славен си е, ама напълно безполезен. Дамаск, добре, ама те

още тогава, при Луи VII засраха положението, Кайро, ох, пет пъти го пробва Амори, нищо не излезе. А Константинопол? Quantam gloriam, quantam honorem..., а, другарю Фландърски /туй е Анрито, ама и батко му тъй ще да е мислил/? Дожът направо подскача. Абе, кой знае. Едно - как се подскача на деветдесет и кусур. Той, Маршалът, по-късно ще опише как е припкал като козленце Дандоло по константинополските кули, че и с байряк в ръката, ама си предупреждава "сега ще ви разкажа едно чудо". А, сто процента съм сигурен, посоката Константинопол отдавна му е била известна и не заради разни чудесии, а защото така си е по План. Още от идването на Софредо.

3. Остават свещениците. Щото за другите ясно-неясно, ама свещениците са професионалистите по въпроса и не знам как трябва да се усучат, за да оправдаят кръстоносен поход, дето ще превзема Константинопол, градът на "Света София", Царицата на градовете. А, не е чак толкова трудна работа. Родоотстъпникът, братоубиецът Алексий трябва да бъде наказан - туй е Божа работа. Младият Алексий трябва да бъде възстановен на престола, иначе се нарушава не само справедливостта, но и Божия ред. Гърците? Бе те се именуват ромеи, но са си гърци, колко пъти вече ни предаваха - като почнеш от Антиохия и като свършиш със Саладинския съюз и на всичкото отгоре са вероотстъпници. Ние тука едни венецианци гледаме накриво, че ги отлъчи папата за оная там, задарската геджуря, дето и ние бяхме набъркани, а ония, ония, цялата им империя е еретическа, хайде, не еретическа, ама схизматици са, тука шест-пет няма [3.1]. Даааа. Сега вече много неща стават ясни. Поне на пръв поглед. Разбира се, че папата ще има много по-сериозни интереси към Константинопол, отколкото към Йерусалим. Ислямът си е ислям, с него главоболията тепърва предстоят, ще му натрошат копията чак при Малта, чак през 1565та. С арбалети[3.2]. Страшен враг е. Но има и още по-страшно, много по-страшно. Разложението на вярата. Видях го в Ливорно. Нов град, динамичен, любимото място на Гарибалди. И прочут с веротърпимостта си. Наистина на една и съща уличка, мирно и тихо си съседстват францискански клостер, гръцка църква и арменски грегориански храм. И прочутият площад където в наше време отслужили служба едновременно католически свещенник, еврейски равин и мюсюлмански ходжа. Боже, какво ли ги свързва? Вярата, вярата страда и страданието ѝ е толкова страшно, че дори потърсващата драма на Христос - Син Божи за едните, смъртен враг за другите, третостепенен герой за третите, трябва да сниши гласа си пред чумата на времето ни, безверието. Наистина много път има да се извърви - до Ренесанса [3.3], до Лютер [3.4], Просвещението, Наполеон [3.5]. Но - туй, китайците са царе на банализмите - и най-дългият път започва с първите крачки. И онази странна, престранна история със схизмата, много прилича на въпросната крачка. Нарочно пропуснах едно от обещанията на Алексий - да върне Византия в лоното на католическата църква, да я подчини

на папския престол. И с това да извърши едно велико, велико дело - да възстанови единството на Тялото Христово. Е-е, това вече е сериозна, много, много сериозна работа. Толкова сериозна, че само това да е, отклонението на Похода вече става оправдано. Придобива друг смисъл. И няма какво да се измислят глупави оправдания - ама папата не знаел, Пиетро ди Капуа правел грешка след грещка, Дандоло бил алчен, Бонифас си играел негова игра, войската объркана и т.н. Замислена да е, открай до край подготвена да е цялата хава, ако залогът е единството на Църквата, о-целяването на вярата, тогава - колкото и лекомислено да звучи - халал му на Инокентий страхотиите. От Зара, чак до затриването на Константинопол. И за походния клир тази теза е идеално оправдание за подмяната на посоката, прекрасен детергент и за най-правоверната душа. А и, криво да седим, право да съдим, латинското духовенство се оказа не по-малко алчно от войската. По друг начин, за други работи, но пак така алчно. Я какви ги разправя Гюнтер от Пайрис при това за патрона, за иконата си - абат Мартин. Ама си мисля, че и тая е била смятана. Ще разкажа като му дойде времето. Разбира се, несъгласните си останали, онзи, Симон Кръволока, дето тържествено бил заявил "Аз не съм тръгнал да воювам с християни", дето бил напуснал кръстоносния лагер, та да не участва в престъплението, престъпникът му с престъпник, след превземането на стените си се намъкнал в Зара, прекарал зимата на топличко, ръмжал и навивал другите, заговорничил и напролет, с помощта на унгарския крал, се омел към Отремер. Е, такъв наистина заслужава да го предадеш на сарацините. Мисля си, че и тая я е имало. Много щателно са попадали отклонилите се в сарацински засади, той им разправяше Маршалът "нямаме работа в Отремер", не слушат, те са си криви. Обаче Симончо си го пазим. Той и сам си се пази, де, колкото и да ми е противен, имал е качества, папата не ги избира току-така. Той се омел, ама много останали - скептици, разколебани, а пък и уплашени, каквото и да си приказваме. Щото кой да ти знае, че Константинопол ще е такава гнила ябълка. Сега е лесно, ама аз съм ги виждал ония ми ти, Теодосиевите стени, хич да не те стрелят, да ти помагат биля, пак не се изкачва туй чудо. Вярно, храбри са си рицарите, дума да няма, вярвам и на Ана та Комнина, хем без разни психо - аналитични, драматични, според мен чисто психиатрични, тълкувания, ама дебелички ми се видят стените, трудно ще ги пробият с едно засилване. Та сега е лесно... И тогава може да е било лесно. За посветените. Най-малкото Енрико Дандоло е криел някой заек в ръкава. Той, пехливанинът Боемунд, намери пето асо при Антиохия, че старата пушка от посолството в Константинопол няма да има някоя къртичка. Сто на сто така е било. Ще се уверите.

Скъсали пазарлъка, докарали момчето, да го види мало и голямо, момче младо, хубаво, как да не се смилиш над съдбата му, как да не повярваш на обещанията му. Разколебани, скептици, уплашени и те. Къде да ходят? Хич, ама хич не бяха

тъпи тия, дето измислиха тренажора Зара.
И ето че след Злодея дойде ред и на Чучелото. Подреждат се, подреждат се работите. Попълва се картинката. Да потрием и ние ръце като юнаците от Похода.
3.1 Схизмата, филиокфе, Халкедонския догмат, последици
3.2 Арбалетите, Ла Валет, хоспиталиерите, малтийците
3.3 Ренесансът в интерпретацията на Георги Тодоров
3.4 Църквата в Берген, дом-ът в Хелсинки, катедралата в Талин
3.5 Църквата в Аячо

VIII. Конон де Бетюн

1. Тръгнали за Константинопол. Съгласни, несъгласни - тръгнали. Е, Симон Лъжеца и Робер Гръмогласния - не, завили за Отремер. Там, в Отремер, се озовал и Пиетро ди Капуа. Има нещо гнило в тая работа. "Оправдателите" на папата бързат да викнат "а, видяхте ли, тръгнаха си папските хора накъдето трябва, ама бароните не слушат, венецианците алчни" и разни такива. Чакай сега, Капуанецът папски човек ли е? Към Отремер ли иска да поведе Похода? Ако е така какви ги дрънка на Конрад от Халберщад? Защо подпря венецианците за задарската касапница? Какви ги накака при Ричард и Филип Август? И ако всичко това са грешки или още по-зле, противопоставяне на папата, защо тогава Инокентий го държи, и държи и държи нунций, че хем и заради него и главоболия има с главния контрагент, с венецианците? Или Инокентий е някакъв голям глупак, какъвто решително не е или по-големи от него хора държат Пиетро Жълтеничавия и тогава посоката Константинопол става още по-предварителна и подготвена[1.1]. Виж, пред тях може да е бил безсилен Лотарио ди Сеньи, с тях да се е съобразявал без никакво, никаквичко перчене и изсилки. Ама дето бил загубил контрол над Похода, над бароните, над венецианците - бабини деветини. Над кого загубил контрол, над Бонифас дьо Монфера, дето от толкова време му подготвя мястото. Или над Дандоло, дето такава флота му подари? Или над Маршала, дето цялата машинария поддържа - от Екри, през Венеция, при Зара, с Алексий, сега ще го видим при Корфу какво ще направи, а колко още имаме да го виждаме? Или над Балдуин, дето император ще става? Охоо, той Балдуин един път се опита, че после със скимтене се завърна, ще видите. Дрън-дрън. Просто Отремер си е много удобен клапан. Що се отклони Походът? Ами, пари няма. Ами къде отидоха тия, дето ги събираха по дискосите, ами Фулковите? А-а, тях ги дадохме в Отремер, крепости да ремонтират. Браво. Ами тогава защо поръчахте такава голяма флота? Тя не е голяма, ами много народ направо към Отремер тръгна, та останаха празни места. Тъй ли, пфууу, да му се невиди. Ами Пиетро? Е-е, стига

с тоз Пиетро де, ей го, в Отремер си е човекът. Ами Симон дьо Монфор? Ами че и той е в Отремер, не разбрахте ли? Само дето Маршалът повтаря и повтаря "нищо полезно не може да се свърши в Отремер". Че и така е било. А пък Отремер, хубаво Отремер, ама нали във Венеция се разбрахме за Кайро да тръгваме? И правилно. Тогава? Ами тогава Отремер си е един чудесен базов лагер за изчакване на твоя ред в играта, за изпиране на позацапани имена и репутации, за подготовка на удобни отговори за неудобни въпроси и т.н. Не, не казвам, че е било някакъв курорт, едва ли са се пекли по израелските плажове Пиетро и Симон, "Радисън", "Континентал" още ги нямало, колкото и ВИП да са били местата им по корабите, пресичането на морето си е тежка, опасна и повръщателна история. Ама ония са корави хора, залозите са големи и като трябва да се ходи в Отремер, козируваш и тръгваш. Та след Зара, след сделката с Алексий, кондукторът се готвил да извика "Следваща спирка Константинооопол". Наистина било очевидно - няма друг път. Обстоятелствата, тази магия на рационалността, са си били грижливо и умно подреждани и флотата си ловяла вятър към Босфора. Обаче... Тука наистина има "обаче". Чисто технически, разумно и "обстоятелствено" флотата се нуждаела от една междинна спирка, където да се събере, да се доокомплектува, да се подреди, не може на парчета, на парчета да си катери през протока на Свети Георги / Дарданелите/. Идеалната спирка е Корфу. И се засъбирали - армия, флота, а и Алексий Ангел от там щял да хване влака за престола. Обаче...

1.1 За специалните хора и щангистите

2. Обаче не са глупости тия, дето ги разправя Епикур за атомите. И неговите, както тия на Демокрит, си пааадат, падат надолу, надолу ами накъде, нагоре ли да падат. При Демокрит равно си се движат, падат си по законите на земното притегляне, G и т.н. Ама при Епикур не са така послушни, тегли ги и тях на Антонио Масео да се правят. Падат, падат и хоп, мръднат, сменят траекторията, ежат се, гледат сърдито и махат с мачетето. Защо? Ами как защо, къде отиде свободата? Какво, ние все ще сме роби на условия, обстоятелства, на разни разумни схемички, а-а, не и връц, атомчето се отклонило, при Сен Куентин англичаните изпотрепали французите, хем били много по-малко, хем почти жертви не дали. Генерал Вазов при Дойран с една българска дивизия седем англофренски поплачоса. Сърбите сината си сума ти и жертви дадоха, ама забавиха Вермахта с една седмица и тази седмица потопи "великолепните светлоруси животни" в морета от кал, преди да закове термометъра на -30. Алсъна. До Москва, в Химки, то сега е московски квартал, немците вече пробили. Отблъснали ги набързо въоръжени отряди работници. А, разбери го. Та и при Корфу се случило непредвидимото. А-а - казвате си - поизчерпаха ти се обясненията, туй било нагласено, онова подработено и сега, като нямаш какво да измислиш, се хвана за "непредвидимото". Че и надути

философстването - Епи-не знам си какво си, Демокрит-Демократ и разни такива пробутваш, а? Да бе, така е, нямам обяснение и си мисля, че въобще не е имало. Не защото така ми е удобно, а защото ясно личи от доклада на Маршала. Стояла войската, мърморела си, тя кога ли не мърмори, ама, хайде да не се лъжем, за какво мърмори, я да питаме Робер дьо Клари, той най-добре знае и ще ни каже. Ами за пари мърмори, за манджа и псува началството, ей тъй, да не се разпищолва. Ще да е имало още от Монфорските хора, не ще да са всичките в Отремер. Ще да е имало и други несъгласни и непасивни, щъкали са из армията, където двама, те трети. Не са, не са без значение тия уж мижави пропагандисти [2.1], ама те винаги си ги е имало. Този път обаче нещо станало, умората ли си казала думата, наистина ли им писнало от попски увъртни на хората, сигурната посока Константинопол приспала Аргусовата бдителност ли, не знаем. И едва ли някой е знаел, но сред войската започнало безпрецедентно брожение, както малки, така и големи започнали да крещят, че са измамени, че не искат повече приказки, обяснения и обещания. "Дайте ни кораби и веднага тръгваме към Светите места. Веднага. Ясно ли е?". Бонифас го няма, Пиетро се крийка отвъд морето, Дандоло по-хубаво да не се показва, че заради него стана цялата тая. И тогава, за втори път след Соасон-Компиенската епопея, се видя Who's Who. Решително, жертвено, без да гледат честове, достоинства, навирени носища и други такива, групата на вторите, тези около Маршала се хвърлят да спасяват Похода. Има ги, има ги и другите – Сен Пол, Балдуин, да не се лъжем, но, първо, баш башовете ги няма, второ – усеща се маршаловата ръчица в сценария и трето – няма съмнение, че именно класът на „шестимата от Венеция“ е водещият. По действията им - отчаяни, проблематични, несигурни, се вижда, че този път са без инструкции [2.2]. Грабват се вторите, отиват в лагера на бунтовниците, скачат от конете, падат на колене, на колене - представяте ли си, представяте ли си, страховитите мъжища, честта и гордостта на половин Европа, на рицарска Европа, на колене. За да стане картинката по-релефна ще изтичам малко напред, когато тия, двамата - Жофроа и Конон, пак го играят пратеници, пак в решителен момент, но не са сред свои, сърдити, разбунтувани, но свои, една кръв, една вяра. В Константинопол, в двора на Исак II Ангел ги чакат чужди, силни, опасни и най-лошото, коварни врагове. Било е страшно, много страшно, Маршалът си го признава, а той е храбрец, истински храбрец, не някое нагло копче, дето се прави на юнак, а вътре е цялото наакано. И там, при византийците, какво - молби , коленичене? Да, да. Ех, че ни е хубав езика с това двойно утвърдително-отрицателно. Стоят двамата, прави като дънери и Конон, на него такива мисии му дай, говори, ама тъй, пичовската, през носа си говори и ръси предизвикателства и закани. Чак генуезецът-преводач се уплашил. Като излезли Маршалът не вярвал, че са живи. А сега, връщаме се при своите - молят, умоляват, просят милост. Боже, можем ли да си представим

жертвата им? Молили, умолявали, плакали, ридали и изглежда, че така са слисали бунтовниците, така са ги объркали. Всичко са очаквали ония - заплахи, крясъци, дрънкане на мечове, ама да се просне пред тях Жофроа, коравият, корав мъж от сарацинските зандани, да се разплаче, да моли, да се струпордяса редом неговия Док Холидей - Конон дьо Бетюн, това истина ли е? Или филм? Филм, истина, няма значение. Важното е, че сцената успяла. Нестандартен проблем - нестандартни действия. Невероятно е изглеждало, че при Корфу кръстоносците ще се разбунтуват - разбунтували се. Невероятно е било молби и сълзи да обърнат събитията - обърнали ги. Вторите, вторите свършили работата, тогава е бил най-опасния момент, тогава, не при Лидо, не при Зара, не при Константинопол, даже не и при Одрин, а в Корфу е можел истински да потъне Похода. Но вторите го спасили. Нека ви разкажа една друга хъслия, за едни други втори. Хем няма тън-мън, няма ама тъй ли било, иначе ли. Написана е тая история, черно на бяло, в най-четената книга. Не, не е "Нерон Вълка", нито даже Цитатите на другаря Мао. Библията, Старият Завет, Книга Естир. Само малко, едно парченце, не се притеснявайте. Ще карам по православния текст, англиканският, пък и католическият са много по-подредени, ама са малко като на черната дъска. Православният, както си му е реда, е объркан, времената се прескачат едно друго и кое стана първо, кое после, малко не се разбира, ама на мен така ми е по-близко, по като в живота ми се вижда.

2.1 "Бесове", масонските ложи в Куба на Цеспедес
2.2 Ниш и Чаталджа

3. И тъй, подочул Мардохай-еврейчето, че двама от големите башове, евнусите Гавата и Тара, нещо готвят. На шаха, императора, царя, знам ли го какъв всъщност е персийският главатар, на Артаксеркс, дето разправя Ксенофонт за него, той ще да е. Та готвели ли, не готвели ли, да са готвили. Топнал ги набързо нашият, ония увиснали на въжето, той подскочил в службата и толкоз. Обаче... Има две обачета. Първо, че всякакви такива работи се записвали в книгата на Дворцовата летопис и делото на Мардохай останало в нещо много по-надеждно от народната памет. И второто - Гавата и Тара си имали другарче и то люто се заканило, "мамка му еврейска". И някак, не ще да са отишли напразно уроците на евнух- чиновниците, успял въпросният Аман, аверчето им, да влезе под кожата на Артаксеркс и метнал Мардохай. "Верицата му чифутска, ще му разпилея семката аз на него". Колко пъти, ама колко пъти ни води злобицата към собствената ни смърт. Ако Сатаната е рибар, червейчето му се казва злоба. Мардохай, вместо да викне Аман-заман, някакси никак не се притеснил. Напротив, де седне, де стане все Аман попържа. Ама там работата е друга, еврейска плетка. И така хубаво я оплел, че накрая Артаксеркс закачил Амана, барабар със синовете му /те пък защо - персийска работа/ на същото дърво, което за Мардо било гласено. Ама не стават така тия работи, хитър

Мардохай, глупав Аман и готово. Хора трябват, връзки, мотиви. Щото Артаксеркс наистина на маймуна го направили, само дето не го накарали да се целуне по червения задник. И кои са тия хора, дето и на Мардохай ще напишат какво да прави, и на Естир ходовете стъпка по стъпка ще начертаят и Артаксеркса накъдето бутнат натам ще се наклони? И вече го чувам хора - "Евреитееее". Все едно Аман го е поръчвал. Никъде обаче, в цялата Книга Естир, не се споменават такива. Три бичима хора играят в текста - най-дребната мишка е началникът-евнух на царските харем, дето специално се погрижил за Естир; най-големите баровци са седмината велможи - Каршен, Шетар, Адмат, Тарсис, Мерес, Марсен, Мемухан, дето на пира, в завръзката на сюжета, удрят печата под присъдата на Астин, царицата. И една трета, безименна група, дето свършва цялата черна работа. Пак ще я коментираме, сега само ще кажа, че едни от тях всяка вечер, за приспиване, четяли на царя страници от Дворцовата летопис. И като се напекла работата около Мардохай взели да му четат /на царя, не на Мардохай/, с интонация, с поанти, с всичко, епизода с Гавата и Тара и най-вече там, за героя-доносник. Демек, нали и мигат с двете очи. Че велможите са замесили работата, съмнение няма, по-дребни риби не могат да отсекат главата на царицата. Но и там има черна работа и там трябват втори хора, безпогрешни втори хора. Щото една грешчица и край, ще хвърчат високопоставени кратуни. Ей на, Аман, само се бил навел над полегналата Естир, шепнел и поверително какви яхти и вили, какъв "Майбах" /пък може и да не е дочула новата царица, кофти звучи, двусмислено, пустия "Май ..бах"/ ще ѝ подари, само да не навива мъжа си против него, само толкова. Ама писнала Естир, решил Артаксеркс, че оня нещо жена му, собствената му жена, в собствената му къща... и айдеее, замина си Аман, барабар със синовете си /те пък защо.../. При вторите обаче грешка няма, ни голяма, ни мъничка. Операцията е проведена блестящо, големите ѝ цели друг ги поставя, друг, дето е и от велможите по-нагоре, ама вторите свършват работата. Текстове чели - където и когато трябва, идеята за голямото... опитване на кандидат-царици пак те я нашепнали, точно когато трябва, когато съвсем бил втасал Артаксеркс. Пак те подреждали бомбоните в кутията, та на Арти да му писне от бездушни цицо-гъзки /помните ли "Лекарски визити"/. Те ще да са я и свършили с Астин работата. Нещо не ми се вярва толкоз нагла, тъпа и пияна да е била Царицата. Тя, по-късно, Естир ще ревне, че неповикана яви ли се, наказанието е смърт. Камо ли повикана да не дойде. Нещо по пътя между двата двореца пратеникът ще да е едно-друго, нали. Какво каза Артаксеркс на Астин, какво каза Астин на Артаксеркс знае ли се? Знае се какво каза пратеникът. Ама то същото ли е? После кой побърза да изпълни присъдата, кой накара Арти Ксери пиян-залян да подпише, а? Все вторите, безпогрешните втори.

На Ичката

4. Та и нашите момчета, не, не го казвам насмешливо, просто в библейския текст тъй ги наричат - "царските момци", и те така. Падали, ставали, ридали, хлипали, ама я свършили. Ревнали и бунтовниците /в смисъл на разплакали се/, паднали един другиму в обятията, после като се поуспокоили се разбрали - армията сега няма да я цепим, хлип-хлип, ама ако завбъдеще нещо пак, туй-онуй, без повече пазарлъци, без увъртни, давате ни кораби и си тръгваме към Отремер. Ясно? Ясно, бе, ясно. Дадено, от нас го имате. И т.н. И флотата тръгнала. Голямо, огромно ще да е било облекчението на Маршала, щом чак на поезия го избива. Много работи е Маршалът, за всичко става, дялан камък, ама поет не е. И той като Левски. Светиня ни е, наистина светиня, по-голям е от светец, нищо, че не капе миро от костите му /дето не ги знаем къде са/, светла му памет на Николай Генчев, такава свещ запали на Дякона с онова книжле, та да разберем и ние какъв човек си е отишъл за нас, дали за нас, дали го заслужаваме, дали ни е мислил по-добри [4.1]? Ох, не знам. Ама поет не е. За жалост, с усмивка го казвам, една негова "поема" е запазена, олеле-мале... Сега, да беше Конон, там работата е друга, менестрел, човекът, трубадур и разни такива. Като извърне глава на една страна, като забие очи в тавана, че като ги занарежда с гълъбов глас едни такива, на госпожичките, а и не само, сърчицата тик-так, като часовник правят, нали, бай Чудомире. Поет, тъй наречената куртоазна поезия прави. Пък и хубавец, че и храбрец, ехеее. А Маршалът, една природна картинка описана няма. То чунким в Библията има. Туй, природата, май Алеко Константинов я измисли. Обаче сега, след Корфу, като му олекнало на сърцето, развързала му се душицата, приискало му се едно ихуууу да извика и си го извикал човекът, ама като оня, дето като му дръпнел по издебело искал тихичко да си гръмне с пушката, айде сега, коджамити маршал ихууу ще вика и взел, че го нарисувал като картинка. Прелестна, трептяща картина на флота, с надутите платна, с разветите пъстроцветни флагове, рицарски щитове по палубите, с гербове, с всичко, пурпурната галера на дожа и се къдри, къдри онова ми ти копринено море, пърха и пърпори под киловете на бързоходните юйсиери. Сигурно като джетове му са се виждали, нищо че я са правили, я не, три възела скорост.

Прескочили Корфу, отдъхнали си всички, времето прекрасно, морето пролетно, свежо, справили се с течението и наближили. Дошло време Алексий Братоубиецът да се стресне или поне да се заинтересува. Заинтересувал се. Имал по-важни работи - бани да строи, градини да оправя, ама няма как, идват хората, да видим какво искат. За всеки случай пригответе флотата. Малко невероятно звучи тая картинка, нали? Хайде бе, чак пък такава овца да е императорът, хич толкова да няма разузнаване, да не знае какво става на Лидо,

после в Зара, Корфу? Хайде, той - император, сериозно е зает да разнася светлия си лик, имал си специални хора, силенциарии им викат, да осигуряват тишина, където иде, щото... нали разбирате? Стига му само дворцовите ритуали да поддържа и ей го, денят заминал. Той, добре. Ама чиновниците? Евнусите? Те да прозяпат какво им се струпва от Запад, нещо не е за вярване. И аз не го вярвах. Ама две камбанки ми дрънкат и ме подсещат - друг свят е, друго време е, не си мисли, че много можеш да го разбереш. Първата се казва Михаил Псел. Умен човек, начетен, придворен по времето на един бюлюк императори преди Ангелите, че даже и преди Комнините и такива работи пише, ама такива работи пише, че косата да ти настръхне. При това, не като оня, като Прокопий, дето бил доксограф, демек, придворен летописец на Юстиниан и Теодора, та писал-брисал, лизал-мазал, подмазвачът му с подмазвач, представям си какви ги е дрищил - като чета речите на Никита Хониат чак мен ме хваща срам, византийски стил, това е и докато най-безсрамно е хвалтутил всяко тръц и пръц на величествата тайничко най-безсрамно си е водил бележчици с най-, ама най-извратеняшки измишльондрениции за тях, същите. Дребна душичка, страхлива и злобна. При Миша Псел такива работи няма. Харесва си Василий II Вулгароктонос, не мога да му се сърдя, онзи май наистина е знаел какво прави - мир да не види душата му. Другите - имат си добри, имат си лошите страни, човешка работа. Не от това ми настръхва косата. Де да беше ги писал като Прокопий - за разни вампирщини или за разни вечно разкрачени императрици, кажи-речи от люлката още. Ама не, съвестно, информирано, така, спокойно и размерено, разказва за живота в двора и точно от този спокоен тон лъха ужаса. Защото си е ужас. Няма империя, няма армия, няма финанси, няма дяволи. Най-безсрамно блюдолизство, най-долно сводничество, гнусни жигола, блъсканица около кревата на императрицата, ритници по кокалчетата, ръфане за ушите и нищо, ама нищичко повече. Божичко, това ли е Империята? Това ли заслужава Царицата на градовете? Ооох, то какво още има да става. Ама като го чета, чета и си мисля - май наистина е възможно, май наистина светът се раздвоява във върховете на империите, май тези невероятни щуротии на сенките, които танцуват по властническите воали, могат да изместят всякакви реалности и да произведат някакъв извратен, изчанчен свят, който трябва, на всяка цена трябва да бъде разбит, унищожен. Щото оная флота, дето наредил Алексий III да я приготвят, въобще не съществувала. Да, да, Византия нямала флота, никаква. За срам и позор в Златния рог се клатушкали двадесетина червясали барджи, клатушкат се, клатушкат се и хоп, някоя потъне. Е, нямала, нямала, но не мога да разбера как императорът не е знаел. А той наистина не е знаел. И това ми е втората камбанка. Има нещо гнило на Босфора и за съжаление, далеч не са само барджите.

4.1 Уни

5. Та пристигнали пратениците, латинец ги водил, генуезецът Никола Ру. И така, отвисоко-отвисоко, запитали като за какво са дошли тия хора, какво ще да искат. Византийска работа, флота нямат, ама да се надуват - еша им няма. Тамам работа за Конон, да им изпуска въздуха на такива. Щото византетата са си надути, така, отвътре им идва, ама Западът какво може да покаже, там работата чак религиозни корени има. Не говори празни приказки Григорий Палама. Щом стане дума за латинец автомат му пришива едно "надменен". И набързо им обяснил наш Коно, че са дошли императора да сменят, че този, дето сега се е тръшнал на престола, е престъпник и братоубиец, че истинският ей тука, при тях се гушка и докато не си го върнат на престола те, латинците, няма да мирясат. Но, виж, една услуга могат да направят. Ако той /Алексий III/ си признае греха и отстъпи престола си на законния император /Алексий IV/, те /латинците/ ще го помолят /Алексий IV/ да бъде милостив и да пожали живота му /на Алексий III/ и да му даде /на Алексий III/ достатъчно средства да изживее дните си. И ако те /византийците/ дойдат втори път при тях /латинците/ с друга мисия, а не да преговарят по въпроса, те /латинците/ ще ги накарат тях /византийците/ горчиво, у-у, хинин-горчиво, да съжаляват. Малко по Джеръм Джеръм се получи, но таман такава си е била ситуацията. И се започнала войната... Така пише Маршалът, така пише и Тайерман-историкът. Войната на чудесата. Така пише Маршалът, така мисля и аз. В началото всичко си е нормално. Ромеите дърпат веригата и затварят Златния рог, укрепват Галата, поставят гарнизон и т.н. Франките устройват една здрава патаклама, туй го могат, спор няма, насмитат гърчулята, особено се отличава Жан д'Авен, венецианците пускат галерите си с пълен ход срещу веригата, накъсват я, влизат в Златния рог и с това Действие първо приключва. От тук натъй следва правенето на планове и договорки и, както знаем, всеки дърпа чергата към себе си. Венецианците настояват да се атакува по море, франките - по суша. И двете работи много янлъш изглеждат. По море, как, аджеба, да стане тая работа? Вярно, венецианците въобще не са вчерашни, сума ти и обсадни машини са струпани по палубите на нефовете и юйсиерите, имат и едни летящи мостове, връзват една греда напречно на върха на мачтата, пускат две летви отстрани да може да се държи войникът, омотват всичко това с въжета и готово, действай. Не знам, ама то само да стъпиш на такова нещо и вече си напълнил гащите, камо ли да те стрелят, секат и т.н. отсреща. И с тая залъгалка да превземеш стените на Константинопол, вярно, откъм морето са по-нисички, по-афиф, но пак е загубена работа - течения има, как ще приближиш да атакуваш без да те метнат вълните върху камъните, абе, невъзможна работа. По суша пък си е направо смешно. За обсада и дума не може да става, няма хора. Решено е да се обсадят две врати. Тя каква е тая обсада, дето всеки може да влиза, да излиза когато си поиска? Пълна бъркотия. Ама венецианците са силни по море,

кръстоносците по суша и кой където може там ще натиска. Като оня, пияния, дето се гърбутил под един уличен фенер. "Какво правиш, бе аркадаш?" - попитал го един. "Уффф, изтървах си ключовете и сега ги търся." "Къде, тук ли ги изтърва?" "Не, там, в храсталака. Една вода пуснах и..." "Ми що тука ги търсиш?" "Ми там много тъмно, нищо не се вижда". Горе-долу и нашите хора. На всичкото отгоре вътре, зад стените, срещу всеки латинец стоят десет ромея. Не знам как ви звучи, аз десет пъти го четох и не го разбирам, как въобще ще стане тази работа. На всичкото отгоре Алексий III чудесно е оценявал смешноватата малобройност латинска. Маршалът дава една картинка, дето като я разплетем, прави ситуацията още по-заплетена. Значи, разположили се кръстоносците под стените, направили си лагер, оградили го с дървени палисади, действат си по правилата, хората. И, ето че от съседните порти се заисипвали ромейските тагми. Излизат, излизат, излизат, излизат, полето се напълнило - те продължават да излизат. Рицарите, какво да правят, назад, назад и опрели гръб в палисадите, навели копията, пуснали забралата и загледали люто през цепките. Хубаво, сега гърците задника в тавана да си ударят не могат да ги разбият, прегазят и т.н. Ама, питам, колко време могат франките да издържат така? Ромеите ще се сменят, от града ще идват нови войски, храна, вода. А франките? Саладин нали така изпотрепа християните при Хатин. Собиески как намачка турчолята при Хотим, нали така ги държа под напрежение и ония се натъркаляха преди да почне боят. Хем турците бяха повече. Ох, Собиески, пане Яне и ти ще си знаен повече като име на водка, ама, нейсе, запуши я [5.1].

Латинците полезен ход нямат. Напред - не могат, ще ги напъплят ромеите и край, няма ги. Назад - няма накъде, гърбовете в стената. И, хоп, ей го чудото, тагмите една по една почват да се прибират, демек, гррр, видяхте ли колко сме страшни, хайде сега друм, да ви няма. Не знам, пълководческа некъдърност ли е, известното вече безхаберие на Алексий ли е - като слушам и Михаил Псел и Никита Хониат почвам да вярвам, че и това може да е - някой нещо е нагласил ли, някой от Ангелския хор или още по-нагоре, не знам, но чудото става. Толкова е чудно туй чудо, че оная работа, там дето фландърци изтърваха авангарда и станаха за смях, нищо, че и стратегически и тактически бяха прави, остана почти незабелязана. Ама да не се чудим после защо при Адрианопол Балдуин последва безумната атака на Луи дьо Блоа. До Адрианопол има време, ама в тях години такива петна траят дълго.

После стават още по-големи чудеса. Венецианците успяват. А, успяват? Да, превземат грамаден участък от стената, цели двадесет и пет кули. Ама преди това, без чудесии и бабини деветини, показват какви моряци са. За чудо и приказ. Гърчетата замислили една гяволия, ти на тях такива работи им дай, насъбрали разни таралясници, натъпкали ги със смола, мазнотии, стърготини,

издебнали добър вятър и посред нощ ги пуснали запалени към флотата. За малко да стане белата ама венецианците наскачали, грабнали се, всеки си знае мястото, всеки си знае работата и отървали корабите. Само някаква генуезка барджа, дето следвала флотата малко, тъй, търговийка да прави, изгоряла. Е-е, рискове на професията. На оня как му се вмирисаха хиляда дузини яйца, хем при минус 30? Та, успели венецианците и при стените. Как? Какво се случи? Документите мълчат. Мнооого деликатно и завоалирано го съобщава Маршалът. При това акцентът е върху личните качества на дожа, как настоявал да приближат галерите, как викал, че или ще победи или ще умре заедно с пилигримите и най-вече как го видели да тича по стената с крилатия лъв, пърпорещ над главата му. Казва си го Маршалът - чудо е. И в стила си се аргументира "най-малко от десет души го чух". Нали обеща, че няма да лъже. Вярно, чудо е - сляп като къртица старец, на деветдесет и кусур, да се изкатери по стените, да бяга по тях, да вее байрака, не може да бъде. Ама "най-малко от десет души го чух". И толкоз. А за другото чудо - как бе, как го превзеха това стенище, не става дума. И сега идва чудото на чудесата - превзеха го и го отстъпиха. Който ще да вярва. Не го разбирам и не го разбирам. Вярно, не съм експерт по обсадно дело, нищо не разбирам от военни работи, но все си мисля, че и тях логика ги движи, не ще да е все Архангел Михаил начело на победителите. За какво дремят под стените, нали да ги превземат? Разбирам да е някоя там портичка, да се е намъкнала някоя там групичка и да се омете бързо-бързо преди да са я накълцали варангианците с ужасните си секири, това да. Ама двадесет и пет кули и ги отстъпили? Чудо на чудесата. Венецианските апологети от историческата фаланга допускат разни ултравоенностратегически обяснения. Допускам ги и аз, ама повече ми се връзва уравнението с нагласистиката на антиАлексиевите сили. Първо - превземането на кулите е по системата "Антиохия". Някой високопоставен византийски Фируз е отворил вратичката, поизтеглил е отбраната и готово. Не вярвате? Добре, малко ще поизбързаме и ще отидем при втората, истинската обсада.Година и нещо по-късно. Денят на решителната битка. Варангианците, най-страховитата, най-боеспособната част от защитниците на Константинопол НЕ е на стените, седи си в казармите. Точно тогава, ама точно тогава решили да си искат заплатите. Да бе, а пък аз съм колибри. Та единадесет хиляди скъпи наемници - датчани, англичани и всякакви свирепища, свързани с клетва за лична вярност към императора, са отстранени от стените, ей така, някакси, че калпавите гърчуля няма да поосвободят някое и друго куле като им каже който трябва. Хайде, бе. Ще освободят и още как. После обаче нещата няма да станат по Плана. Да си представим - влизат венецианците, налитат и франките, Константинопол е превзет, армията свирепства, граби, трепе, пали. Грозна, ненужно грозна история. А може и друго да стане. Константинопол е огромен, гъсто населен,

много войска е натъпкана в него, те на открито поле пилигримите можеха да се разтопят между ромейските войски, какво остава в лабиринтите на Цариград. И тогава работите наистина ще излязат извън контрол [5.2]. И си е така. Защо лумва големият Константинополски пожар нея нощ? За да отдели кръстоносци от местни - по това са единодушни всички. Е? Алексий ще си го свалиме, защо трябват жертви, а и защо да рискуваме цялото мероприятие? Ми да. Венецианците отстъпват стените, пожарът върлува, Алексий тъпче джобаците с държавно злато. И на сутринта, о, чудо, вратите отворени, никой не ги пази, кръстоносците не вярват, то не е и за вярване, царедворците действат, измъкват Исак, поизтупват го, изчеткват го, нагласят го с корона и каквото там се полага и готово. Хайде сега, другари от братския Запад, заповядайте, посетете нашия град, не всичките, множко сте, ранко е още за масов туризъм, ама на групи, на групи, да видите, да оставите по някой лев и после да си ходите. Вие нали дойдохте да сваляте Алексий, правилно, узурпатор си беше, ама вече го няма, няма го, императорът си е законен и пито-платено. А такааа, да си дойдат нещата по местата. Че взе свят да ни се завива от "чудеса". Деветдесетгодишен дядо стени катери, крепости падат като да са от шоколад, венецианци завзето връщат - пиян арменец пари хвърля, еврейн ги събира да му ги върне, с десет пъти повече войска императорът бяга и изобщо "туй, дето го видя, не е вярно". Сега вече по му мяза. Ще си отиде Алексий, Константинопол ще оцелее, е, поизгорял, ама не е болка за умиралка, армията непокътната, флотата също, бароните щастливи - хем си изпълниха обещанията, хем християнска кръв не се ля, не много, де. Чудесно, балансирано решение, истински шедьовър на дворцово изкуство. Да, ама туй си е предвидено и въобще не устройва истинските автори на Плана. Не устройва и по-дребните риби. Първо - никой не е тръгнал чак от майна си Райна, за да възстановява Исак на престола. Ама той бил законния. Абе, я стига глупости, тия приказки му отива на Конон да ги приказва, ние много добре си знаем, че нещо е законно ако ни отърва. А Исак въобще не ни отърва. Имаме да връщаме пари и пари, трябва на Божи гроб да ходим - с какви пари, с какви войски, а и ние дотук сме пълен валат, кога ще гризнем и ние нещо? Ами обещанията Византия да се подчини на папския престол? Исак такова нещо даже не е споменавал. А-а, не, не, хич да си ги нямаме такива. Младият Алексий е нашия човек, с него се договаряхме, от него ще си търсим далаверката и той ще е императорът. Ясно? Тропат с ботуши, дзънкат със шпори, сърдят се и Исак приема формулата би-император. Няма да я бъде тая формула, ама това по-късно, сега чейнето му увисва като му представят сметката. Все едно, отиваш да платиш за рождения ден на синчето, досещаш се, че са се поотпуснали младите, е, ще се плаща, няма как. И изведнъж разбираш, че са пълнили вани с "Дом Периньон", къпали вътре Наоми Кембъл и Камерън Диас, ДиДжей им бил Фифти Сент, а Елтън Джон им свирил

на ущенце. И сметката здраво надхвърля цената на къщата ти, пълзи към средата на пенсионната ти застраховка и може да се погаси само ако спечелиш на лотария. "Ааййй" - писваш, обясняваш разни работи, ама дикиш не хващат, появяват се съответните охранители, гледат строго /доколкото могат да изимитират съсредоточен поглед/, управителят ти обяснява, че няма как, разноските са направени, сметките са подписани и "или... или". Хем не по Киркегор, ами съвсем по бай Григор, а той не обича да го въртят с парите. Как ви звучи тая история? Защото точно така си става. Исак подписва сметката, приема задълженията на сина си, но много добре знае, че са несъбираеми. Двеста хиляди марки сребро - трябва да продаде Константинопол. Нито може, нито има кой да го купи. И като таткото с "Дом Периньона" подписва, за да отърве кожата, а после може и чудо да стане. Гедже гебедър, нощта е бременна 5.3. Ама те, чудесата, току-така не стават, нали се разбрахме и едва ли някой го знае по-добре от управителя, дето и Наомито извика, оная, истинската, не Наомито от "Крушките" и ваните пълни, сега, с какво ги пълни, ама и "Советское Игристое" да е пак сума ти пари струва. И т.н. Щото и най-смотаният управител няма да тръгне да прави такива харчове по поръчка на някакъв пъпчив пубер. Още повече ако знае, че въпросния пубер ще е бъдещия му работодател.

5.1 Лех Валенса и бирата
5.2 Маара
5.3 Димитър Подвързачов

6. И питам аз, къде е блял Енрико Дандоло като се правеха договорките с Алексий Пубера? Нима не е знаел, че няма на света император, ако ще византийския да е, който може да посрещне такова плащане. Целият Запад не успя и 40 000 да събере, така ли е? Така е. Тогава? Кой приема несъбираеми борчове? Има само един отговор - който иска да разори длъжника си. Ако някой има друго обяснение - има думата. Хайде, Енрико може и това да е искал. Ами папата? Какво, той хабер си няма каква я гласят в Падуа, хич не може да смята и си въобразява, че Византия златни ги кака? Хайде, пак ги взехме за глупаци. Най-умните, най-пресметливите, най-далновидните мъже на него време. Защо, защо са я така нагласили? Междувременно двамата съ-императори нещо уж управляват, младокът стои повече при латинците, хем да не гледа вечно киселата физиономия на дъртия, хем зарчета да потрака с аверчетата, някое друго коктейлче, шмрък-шмрък една-две линийки, а пък и те, аверчетата, толкова го обичат, че а е тръгнал да си ходи, а почнат да правят физиономии. Ще правят ами, как не, нали той им е златната кокошка. Щото в началото няма как - по някоя и друга хилядарка, в сребърни марки, ще да е потегляла към кръстоносния лагер. После - един мъчителен лупинг, малко като на ония, дето уж ги съживяват с дефибрилатора. "Вижте сега, малко се поизхвърлих с

обещанията. Не, не че се изхвърлих, ама трябва още да ми помогнете. Заради вас гърците ме мразят и не само стотинка не дават, ами я сте мръднали и я са ме... Останете още малко, година, не повече, да стъпя здраво на престола, че гледайте златен дъжд на какво се вика. А?" Съгласили се, приели, какво имат да губят, колкото клъвнат все файда е... Не знам общо колко са били, никой не знае, счетоводителите са мрели по-бързо от тия в мафията, ама си мисля, че много хубаво ще са ги сметнали, тамам да ги изцедят здравата и да си съберат парите, които наистина са похарчени дотук. "На парите си дойдох", дето викат комарджиите. И ето че плащанията ставали все по-сухи, периодите между тях все по-дълги, като физиономиите на доскорошните дружки, чудото продължавало да не се случва и императорската двойка изпаднала в класически шах-шех. "Малко мръднеш, маймун станеш. Много мръднеш, хептен шебек" - дето викаше арменецът-фотограф от махалата. Дават ли - хем разорение, хем гърците ще ги разкъсат. Не дават ли - латинците ще им стопят лагерите. Случило се и едното и другото. Давали, давали, чак църковна утвар претопявали. Разорили се и гърците люто ги намразили. Спрели да дават - латинците пратили Маршалът и Конон да им казват "бау" и още - "Каквото не дадете, сами ще си го вземем". И вземали. Май тогава се родила славата на западняшката методичност, щателно опоскали всичко, до което се докопали. Не че частите на руските "Москвичи" не бяха с щемпел "Опел" или композициите с шевни машини не вървяха от Запад на Изток, ама там историята е малко по-друга. И станало, каквото се очаквало да стане - една нощ един веждест, ама само вежди бил, придворен, някъде от предградията на фамилията, нахълтал в покоите императорски, грабнал нещастните Ангели и обул пурпурните опинци. Татко Исак вече си бил съвсем неадекватен, той кога ли е бил адекватен, питайте Хониат - ако му имате вяра, ама вече съвсем на Руфиня Чанго се правел и сега бързо и услужливо починал. Със сина му било по-сложно. Малко. Разболял се горкият в затвора, помъчил се, помъчил се ... Нещо некъдърен се улучил дворцовият биохимик, не като наш Иван Абаджиев, та се наложило да се намеси новият началник, разправят, собственоръчно. И сега вече Алексий Бивши издъхнал. Пустият му Веждьо, вероломен садист. И още по-лошо - лишен от въображение, взел, че се кръстил Алексий, Алексий V Мурзуфул. Мурзуфул - ама че име. Имал си качества, човекът, не бил само вероломен. Имал си някакъв кураж, на сегашен жаргон - гатс или болз, джигери или топки, хм, защо това така ценено качество на духа винаги се свързва с някакво месо? [6.1] Имал някаква харизма, повярвали му столичани, че ще нарита латинските задници. Добре се оправял в лабиринтите на придворното интригантство - варангианците му се заклели във вярност. И си бил надменен грък, надменен далеч над възможностите си.

Ами Конон, какво стана с Конон де Бетюн, нали на него беше кръстена глава

осма? Нищо му няма на Конон, охоооо, още колко бури ще мине. Нали е Вале, а валето, макар да е далеч от Асата, че и от Попвете, си е важна карта, а в тази игра, константинополската, се оказва и най-безсмъртната. Ще видите при Адрианопол.
6.1 Историческите викове

IX. Алексий V Мурзуфул

1. Честичко чета, че през цялото време - и при първата, тренировъчната и при втората, сериозната, обсада, жителите на Константинопол някакси успели да запазят ролята на зрители. Видите ли, империята била така навикнала с разни дворцови преврати, че появата на едни или други чуждоземни наемници под стените на Константинопол вече предизвиквали само гримаси на пресищане. Не им било чак интересно на гражданите да слушат гъгнива западна реч. Има даже един списък от преврати с наемническа помощ през последните петдесет години /преди кръстоносната обсада, не сега, сега е само един - на Кенан Еврен и те не са чужденци, американци са хората/. Да, съгласен съм. Със списъка. Но не и с тезата. Забравих да разкажа как при първата обсада бароните предприемат една ПР акция, натоварват младия Алексий на една галера, избират двама-трима по гръмогласнички и с бавен ход се завъртат под стените. "Ейййй, столичаниии, този е, този, вашия законен император". И гражданите се хурват да целуват крайчеца на туниката му и изпаднали в благодарствено умиление, организират мощен гуляй в чест на латинците, своите просветители и освободители. Глупости, нищо такова не се случва. Стените мълчат, само тук-таме някое сочно "Гамотууу" или "Архидия" цепи въздуха колкото да наруши ритуалния ритъм на "Малака-малака-малака", ааах, как хубаво си ги знам гърците. Не е трудно да си представим принципиалното, изначално безразличие на столичани към въпроса коя точно Ангелска брънка заема престола. Ама, виж, латинците, ох, няма как и няма начин да не ги мразим, ненавиждаме в червата, отзад и в цялата анатомия. От къде да почна? От Робърт Гуйскард и Солун ли, от Татикиос при Антиохия или от оная, специалната 1171? И къде да свърша - с Венецианския пожар, погрома в Естанор, затриването на цял Константинопол? Ами кой помагаше при защитата на Галата, не бяха ли цивилни - с хиляди и хиляди? Ами с какви войски Конрад дьо Монфера намачка Брана, не бяха ли латинци от цивилното население? Абе, небивалици са тия за безразличието на гражданите. Какво да ходим чак в Цариград. Представете си как четири автобуса пловдивчани идват в Перник и силом сменят кмета. Пука им на перничани за кмета, ама майните?, да им сменята кметааа? охоо... Сега. Ами тогава? Та не вярвам гърмяните зайци начело на кръстоносната армия да са вярвали на бъдещите историци. По-скоро с този ПР са целили собствената си

войска. Виждате ли - вероломен народ, вероотстъпници са гърците, законния си император не признават, трябва със сила да ги заставим. Тихичка, кротичка акция - няма кръв, няма дяволи, няма и нужда, войската си е обработена, още от Зара.

Та започва да се готви Мурзуфул, за съвсем сериозна война се готви. Хем всички предимства са на негова страна - огромно числено превъзходство, страховитите стени на Константинопол, едно суперпрофесионално армейско ядро - варангианците. Те, ако си говорим честно, само варангианците стигат, за да опазят стените. Корпусът е съставен от наемници - предимно норсмени, но има и англичани, шотландци и всякакви други страшилища от варварските / според гърците/ земи. Вярно, имат един съществен недостатък, изпълняват преторциански функции, навикнали са повече да разхождат секирите си из константинополските тържища отколкото да ги топят в кръв и прах по бойните полета, така е. Но са професионалисти, много добре подготвени, храбри и кръвожадни, силно дисциплинирани. Казвам го, защото често чета, че византийската армия е била така насметена заради глупавата военна реформа на Комнините, която предполага всеобща военна повинност и така създава армия от най-ниско качество. Разбира се, тия работи имат значение [1.1], но с над десет хиляди варангианци по стените Константинопол си е непристъпен. И Мурзуфул се готви. Маршалът оставя едно недвусмислено свидетелство - колкото и да са високи и яки стените, императорът заповядва да ги надстроят с нови и нови етажи, обвиват ги с кожи, трупат смола и калчища, за да не остане и местенце, където да се провратят летящите мостове на венецианските кораби, да не остане нищо на случайността. Кръстоносците и те се готвят, венецианците вдигат мостовете си нависоко, ама къде е мачта, къде е стена. Виж, измислят едно нещо, което ще свърши голяма работа. Решават да сдвоят нефовете, да направят мостовете по-стабилни и най-важното - ударите по-тежки и концентрирани. Вермахт гиби. И тръгват. Както по-преди. Венецианците по море, франките по суша. Този път насериозно. И става ясно, че задачката въобще не е лесна, че по-скоро отива към нерешимките. Нефовете се приближават колкото могат, толкова, че нападатели и защитници почти могат да се ръчкат един-друг с върховете на копията. Е, и? Така крепост превзема ли се? По суша пък съвсем нищо не става. Няма да се учудя ако са се намерили юнаци да пробват рецептата на Ана Комнина - с пълна скорост и бух, срещу стената. Чух, че Фидел като малък бил много упорит и веднъж, за да го докаже, засилил колелото си с пълна скорост и се бухнал срещу една стена. Хлапашки работи. Фиделовите и на франките. Краят на деня заварил западняците бая оклюмани, този път чудесата нещо се били позабавили и фактите показали грозната си плът - стените си стоят, зъбят се, накичени с войска и народ, корабите безпомощни, кръстоносците жалки с двете портички, дето обсаждат. И духът французки

стъпва на бобслея и фиииии, надолу. Гърците - обратно, захилени, щастливи, победители, един вид, императорът - на седмото небе, не само удържаха стените, ами и излази правиха, пленници водят. Бре.
1.1 Историята с викингите в Берген

На Иван Карагитлиев

2. Действие второ. Втори щурм няколко дена по-късно. Този път чудото става. Стените са пак така яки, гърците още по-многобройни, още по-нагли, обаче точно когато двойките нефове натискат към стената Господ изпраща добър вятър и летящите мостове почти докосват стените. И какво от това? Ама наистина - какво от това? Един венецианец (за жалост няма да узнаем името му, пълен съм с уважение към Маршала, но в едно отношение е много несправедлив, бих казал направо злобничък - в целия му пространен доклад не се споменава нито едно венецианско име, нито едно освен Енрико Дандоло) скача върху стената, скача човекът (безименният, не Дандоло), отчаян храбрец трябва да е бил. И, разбира се, моментално е насечен на парченца. Логично. При втория повей обаче скача един франк и Маршалът става щедър в подробностите. Казва се Андре Дюрбоаз, трябва да се запомни, име на истински храбрец е. Както Иван Карагитлиев, дето се покатери по решетките, за да стане Партийния дом - не ги е срам, комунисти, а такъв дом си построиха, цял палат, да стане Университет. И Андре Дюрбоаз, както преди него венецианеца, едва се докопва, лази на четири крака, успява да се изправи, измъква меча, храбър е, свиреп и боговдъхновен. Е, и? Ами, отбива награцалите го гърци. Е, и? Ами в това време и други - франки, венецианци, плъпват по въжетата и скачат на стената. Е, и? Ами превземат горния етаж на кулата. Е, и? Превземат цялата кула. Много важно, преди година венецианците превзеха 25 кули и нищо. А-а, не е така. Щото, както пише Маршалът, кулите започват да падат една след друга, една след друга, като плочки на домино. Като видят, че съседната кула е паднала гърците набързо опразват своята, тя пада и ей ти я опразнена следващата. Звучи направо невероятно, като в много лош филм и нямаше да го повярвам ако не бяха някой други точици в описваната акупунктура. Ще оставим за малко Маршала и ще се отбием при Робер дьо Клари, той има много интересна история за разказване. Нашичкият принадлежи към групата на Пиер д'Амиен, пикардийци са и техният баш сеньор е граф дьо Сен Пол. Макар и дребни риби, явно дьо Клари са малко по-различни, по духовни хора - Робер си е войник и нищо повече, но го тегли перото, има картинен език и чувството за история не му е чуждо. Брат му, Алеумнес, е свещеник, но и него го сърбят петите, тясно му е в някоя енория в дъждовлива Пикардия, та набързо се записал сред пилигримите и тръгнал свят да

обикаля. В решителния ден хората на Пиер д'Амиен си блъскат блъските срещу една от стените без да знаят какво всъщност правят. Юнаци. Ама Господ си знае работата и ето, че им показал една вратичка. Тя, вратичката, била отдавна зазидана, ама все пак зидария, тухли, хоросан, не са ония ми ти стенища. И почнали франките да я ръчкат. С лостове, кирки, с копия, чак с дръжките на мечовете. Яка работа ще да е била, старовремска изработка, не като сега, голям зор видели да изчовъркат една дупчица, колкото да пропълзи някой. Ама как се пропълзява, то, лесно е да се каже, ама зад стената чакат византийци, войска, може и датчани и всякаква друга смъртоносна паплач. И, ей ти го, Алеумнес, хвърлил се на земята, промушил напред меча и се гърчи да пропълзи през стената. "Бе ти луд ли си бе, ей? На какво, на герой ли ми се правиш? Само да се върнем, ще кажа на тате, ще ти насини задника" разкрякъл се Робер, братчето. Обаче Алеумнес ни чува, ни спира. Събудил се е в него някой дядо от времената на берсерките и замирише ли му на бой губи образ и картина и само на кръв гледа. Метнал се отгоре му Робер, затиснал го, да не прави глупости оня, но берсерк как се спира, измушило се отчето, само обувките му останали в ръцете братски. "Бре, загина си млад-зелен" - викнали всички. И наистина, промушил се Алеумнес, пролазил, поизправил се оттатъка, като един истински Арамис поизтупал праха с ръкавиците си и... какво да види, един батальон, цял-целеничък батальон ромеи стои и го чака. И отчето си спомнило за отец Тък, решил да е герой като него и като ревнал Боримечка стайл се метнал връз ромеите. И, този път наистина чудо, ромеите се превърнали в ято птички и се разлетели, оставяйки само пух и пера след себе си. Да ме извинява Алеумнес дьо Клари, че така се майтапя с храбростта му. Той пък сигурно ще ме нарече я книжен плъх, я очилат трътльо и ще сме квит. Сенкевич как се подиграва с учените архимандрити в сцената с хусарския гуляй. Истината е, че изпитвам огромно уважение към смелостта и вярата му, още повече, че както се е засилил отгоре им и те, както са се разбягали, ми рисуват една картинка, която просто прекрасно онагледява май основната ми теза. И тя е, че има такова нещо като дух - дух на един народ, дух на едно време, дух по-важен от фактите, сметките, обстоятелствата. И този дух човечеството възпроизведе най-истински във вярата. Най-истински, мисля, че можем да я видим, запечатана в религията, но я има и другаде, и другаде [2.1].

Е, аз съм малка мишка, на мене може и да не вярвате. Само че същото, хем много подробно, много разгънато, ни разказва Никита Хониат. А той е голям, много голям човек - велик логотет на Империята. Че и повече. Но, чакай, чакай, какво стана с Мурзуфул? А, Мурзуфул. Цялата му работа такава. Като видял как се сриват защитниците му, като разбрал, че Царицата на градовете е вече в прахта решил поне да умре като герой. Смушкал коня, извадил меча и с цялото си вежделство императорско великолепие връхлетял върху франките, които на

тълпи, на тълпи минавали отсам стената. Само че забравил, горкият, че не пред поданиците се перчи, нямало ги силенциариите да смушкат тълпата и тя да се смълчи. Франките много се зарадвали на неочаквания подарък, мнозина запресмятали колко ли ще вземат за коня и позлатената броня. Напърчили копия, затракали с мечове и Мурзуфул възвил кончето. За да умре после със смъртта на страхливците. Ами варангианците? Какво стана с тия чутовни герои от кръчмите и площадите? Е, те поне не са страхливци. Наемници са, преторианци и макар че се кълнат на императора друг им дърпа конците и този друг него ден им наредил да си стоят в казармите и да си искат платата. И си стояли. Константинопол рухвал, императорът (а уж му се клели, лично на него, да са му предани до гроб) загива, а те си стоят в казармите. Точно този ден се сетиха да стачкуват. Негодници. Да, да. И те са хубава картинка. Картинка на упадъка. Като Аеций. Бил голям юнак, ходил къде ли не, познавал и скити, и готи и всякакви други, дето служели във войската му. Говорил езиците им, знаел обичаите им и като истински, голям военачалник, честичко обикалял лагерните огньове и си приказвал с армията, римската армия. "Ти какъв си" - "Алеман" ще смутолеви оня. "А-а, знам ви, храбри мъже сте, е, в оная битка, ако не бяха алеманите..." и т.н. Докато веднъж едно момче, почти засрамено отговорило "Римлянин съм". "И аз" - тъжно казал Аеций. Та толкова за Мурзуфул, толкова и за варангианците. Разсипници. Ама нито са първите, нито ще са последните. [2.2] Грозна, грозна история е Мурзуфулус. Как стана император, как загуби Константинопол, как се направи на мъж и нищо не излезе – грозна, жалка, палячовска работа. И смъртта му – грозна, грозна, че чак жалка. Палячо. Шут. Ама не оня, веселия от цирка, а зловещ, отвратителен. Като онова, гадното, дето подгони човека по въжето при Ницше. Или като от филма с Джак Никълсън. Джокер. Хем е в колодата, хем не е.

Сега за Византия

2.1 Сартр и съпротивата
2.2 Скити, преторианци, еничари, гвардейци

X. Никита Хониат

На Здравко Попов

Има една глава в "Москва - Петушки" на Венедикт Ерофеев, която се състои от едно-единствено недовършено изречение, прескочил я авторът щото не била за деликатни читателски уши. Макар и по съвсем други причини, препоръчвам на читателите с по-слаб стомах да прескочат "Никита Хониат". Като д-р Петър Берон, дето когато пристъпва към действията умножение и деление в "Рибния буквар" предупреждава "Тия, следующите две действия, не са за всякоя една

глава"

1. Гледам му портрета, дето го нарисува Умберто Еко, гледам и се чудя - портрет ли е, автопортрет ли е? Като му чета речите - портрет, че оттатък. Ама от "Историята" ме гледа друг човек. Много му е тъжна, направо отчайващо тъжна, разказката за Византия. Сибаритът, дето ни представя Еко, не може да напише такова нещо. Зехтини, вина, риби, дивечови меса, всичко хубаво, ама познавам ги, познавам, такъв род корем-мъдреци, не им е по силите тъгата, не стават за рицари на разочарованието. За рицари на нищо не стават. А Никита Хониат има очите на истински мъдрец и на истински воин. Ще видите, ще разберете. Първо - не е просто някакъв чиновник или платен историк. Винаги е бил по високите етажи на императорското управление, винаги е бил близо до императора и е знаел от първа ръка какво става в империята. Дочаква и часа си да стане велик логотет. Това е човекът, който завежда административните дела на империята, един вид премиер-министър. На Византия. Какво ще кажете, а? Разбира се, до такива постове не се достига с инати, своеволия и т.н. Трябва и качества да имаш, но и много да внимаваш, в минно поле си, една грешна стъпчица, един поглед накриво и край. Спомняте ли си "Амадеус", колко ревниво следяха придворните музиканти прозявките на императора - просветен, културен, изискан човек, с уклони към демократични изяви. И пак - една прозявка значи не повече от десет представления; две - пет; три - първо и последно. За някаква си музика, вярно, пада си НВ по музиката, ама си е един каприз. Ами като иде реч за истинско управление, за пари, за интереси? И като си имаш работа с малко странните Ангели. Ще пишеш хвалби не, ами... А и ритуалната реч си иска такъв бичим приказки. Не знам, все ми се искаше речите хониатови да не са просто нормалното дворцово лижи-мажи, все ми се искаше да открия смислови линии, да ги вържа с онова необяснимо изказване на Асен "Докато са Ангелите на власт за България страшно няма". Не можах. Нищо. Не съм му аз съдника на Никита, да си държи там речите. Не, не че са тъпи, например тази, за приятелството е къде-къде по-хубава от Платоновия "Лизис", ама... Играе си по правилата, хвалтути, превъзнася се, но вижда, много добре вижда какво става. И най-важното - вижда много по-дълбоко от къде идва всичко и накъде ще отиде. И той като Инокентий има много остро чувство за история - това второ. Ще си призная, че го чувствам близък заради духа, заради оценката му на значението на духа в историческата, а и във фактическата реалност. Една-едничка истинска светлинка трепка в "Историята" и тя е светлинката на светия човек от Солун. Има и две други – Никита, свещенникът от родния му Хонай и патриархът на Константинопол от оная история с Андроник, ама те бледички, мънички, тъй, на пресекулки блещукат, като звездетата на Сантяго /туй после ще ви го разкажа/, та не са за сравняване, не са май даже и за споменаване. Ама, хайде, заради пустата коректност... Та тази,

голямата, Солунската, някакси ми прилича на светлинката в изпитанията, на които Бог подлага избрания си народ. Колко пъти, колко пъти ще накаже евреите си, колко пъти ще им повтаря "Вие сте народ твърдоглав", колко пъти асирийците ще точат копията си за смърт и моавците ще топят мечовете си в кръвта на избраните. Но всеки път ще има едно "...но ще запазя семето ви", всеки път ще има светлинка. При евреите е Бог, техният Бог, единственият Бог. При Никита - светият, Божият Човек. А не, да ме извинява Умберто Еко, чрево-, гърбо-, гъзоугодник не казва такива неща. Зехтините и дивеча да ги прати на Еразъм, барабар с рецината.(Ама стига с тоз Еразъм, повече няма да се връщам към него.) Щото всичко друго, ама всичко друго във Византия, е не западащо, не разлагащо се, ами направо червясало. Императорът е напълно неспособен за нещо смислено. Византийските патриции от векове насам само за собствените си гъзинки мислят, как да налапат властчица, как да се подмажат на силните, как да изпързалят другарчето. Гражданите не заслужават друго название освен „промискуитетната тълпа“, с което ги кичи Хониат. Църковните иерарси така са се заплели във властническите боричкания, че не Бог, не Църква, ами и най-елементарна човечност подминава покрай им без да ги закачи. Монасите са се ояли, загрубели, затъпели и заалчнели и ни Бог, ни Свят, ни Човек не би „приел жертвите им“.

2. Разбирал е великият логотет мисията на Византия. И го е гризяло едно ужасно съмнение, което бързо се е превърнало в тъжна, безнадеждна увереност - Византия няма духа за да понесе частта от кръста, която се пада на православието. Тежък и страшен е пътят на православието, път, който, по определението си, е изгърбен от страдание [2.1]. Раздробяването на кръста, великата схизма от 1054 година, не е дело на вдетинени старци, много важно, много, страшно много отговорно нещо е. Ще се опитам да го разкажа. Имаме ли съмнение за огромното значение на символите? Мисля, очевидно е колко живота са похарчени, колко живота са осмислени чрез кръста, полумесеца, звездата на Давид, петолъчката, свастиката. За съвсем, съвсем ранните християни символът е рибата. Кръстът се появява по-късно и е вярно, че трябва бая да подсилим линиите, за да видим Разпятието като кръст. Може би кръстът на Тенерифе е най-близо до автентичната му форма. Видях го за първи път на стената на Португалската къща близо до Катедралата и изглеждаше поразително различен, грамаден, тежък и с много къса горна част. Така ще да е изглеждал стълбът на мъките Христови с табелката INRI /Iisus Nazorei Regnum Iudei/ [2.2]. Тези два факта - късната поява и изменената форма, са ми ясно указание за съзнателното и настойчиво търсене на знак, натоварен с най-важните за християнството смисли. Кръстът е наистина гениално постижение. В дълбоката древност, мнооого преди гърците, е изобразявал разгънат куб. Ако се вслушаме в елеатите и в Питагор, а това ще рече и в египетските жреци, съвършеното тяло

е сферата. И има защо - единственото тяло, в което всичко е еднакво, равнопоставено, съвършено равновесно. И съвършено неопределимо, ако не го определим чрез наложена отвън мрежа. Полюсите пак ние ги измисляме, нали е ясно? Следващата по равномерност фигура е кубът. Но за разлика от сферата тя, самата тя, носи ясни определителности на ръбове, ъгли, върхове, диагонали и т.н. Разгънатият куб е разгърнатото определено съвършенство. Всъщност символа на това съвършенство. Както при Питагор тройката вече е равновесие, но четворката е пълно равновесие, в нея двойката - войната, раздора, се самоотрича - 2+2; 2x2; 2^2, но истинското, разгънато съвършенство е десятката, тази, дето снема в себе си всички цифри-принципи. И тя, десятката, става основа на математиката, нищо, че практиката иска други цифри /касите с бутилки са с по 12 или 24 - по-лесно се нареждат, немци и англичани броят до дузина и след това започват "три-на-десет, четири-на-десет", испанците ги почват след петнадесет, английската лира се делеше на двадесет шилинга, а шилингът на дванадесет пенса, часът има 60 минути, денят двадесет и четири часа, годината дванадесет месеца и т.н./ Та този много древен и много мощен смисъл на кръста си е много важен. Но кръстът става Кръст когато поглъща новите реалности, които донася християнството и които, през моя ограничен поглед, си остават вече две хиляди години гръбнак на европейската, а мисля и на световната човечност. ВЕЛИКОЛЕПНОТО, ХТОНИЧЕСКИ МОЩНО И ДАНТЕЛЕНО КРАСИВО РЕШЕНИЕ НА ГРЪЦКАТА АНТИЧНОСТ ЗА ЧОВЕЧНОСТТА - ИНДИВИДА И СТРАШНО ТРДНОТО МУ, МЪЧИТЕЛНО ИЗРАЗЯВАНЕ ЧРЕЗ СВЕТОВНОСТТА, УНИВЕРСАЛНОСТТА, СА ДВАТА КРАЯ НА ГОЛЯМАТА, ВЕРТИКАЛНАТА ОС. Не вярвате ли? Добре. Погледнете която искате автентична православна църква - "Света Неделя"/"Свети Крал"/ или "Александър Невски" в София, "Успение Богородично" или "Спас на крови" в Петербург, "Василий Блажени" в Москва, и ще видите - погледът се плъзга по повърхността на църковния купол и се заковава в основата на кръста. Кръстът, който е понесен от събраното човешко множество под купола, е най-важен с основата си за православието, православието, за което е така много, много важна съборността. Кръстът е важен, като вкопан в земята, разпръскващ благодатта си за целия земен свят, за целия човешки универсум. Затова и основният кръст на православната църква е на куполът върху кораба. Сега погледнете коя да е католическа черква в най-класическия й вид - готическия. Двете огрооомни камбанарии във фронтона са сбутали между себе си кораба със събраните богомолци, защото не те, в съборността си, са най-важното. Вдигнете поглед там, където е основния кръст, по камбанариите - на Кьолнската катедрала, на Катедралата в Упсала[2.3], Нотр Дам де ла Гард и ще видите как ще се спре чак на върха на кръста. Там, там е важното, там, където индивидуалният човек се е устремил с един Икаров порив към небето, към Бога.

Ами, глупости, недоучени импровизации, от моя страна - нали? Добре. Колко ще да струват тия кули? В ония години, а? Строили са ги по три века, че и отгоре. Представяте ли си за какво става дума? Представяте ли си колко по-важен е смисълът, който носят тези кули, от функцията им на камбанарии [2.4] И какъв, какъв може да е той? Само не ми отговаряйте - ами, мода, стил, маркинг пойнт. За тия глупости човек похарчва някой и друг лев, корпорацията му инвестира някой пресметнат милион, ама не дава 300 години от живота си. Ще да е нещо много по-важно и за мене това важно е смисълът на Богоустремената индивидуалност. И Реформацията, която католицизмът роди, завърши идеала на този стремеж. Гледах, гледах Талин от палубата и все по-ясно го виждах. Вече не кули, направо игли се забиваха в небето над куполите на чудните естонски църкви. Тънки, остри, като пътя на малцината избрани към Бога, към завършената им индивидуалност, а паството отдолу ще се окаже само тор, нали Ницше, нали нещастнико? Може и да не е така, но аз друго обяснение не виждам. Земята, светът, универсумът са основата на кръста, индивидуалността, изключителността, небесността са на върха му. Така е и с другата, хоризонталната ос, само че преведено на човешки, всекидневен език.

2.1 Гръцкият път към християнството
2.2 Кръстовете
2.3 Упсала
2.4 Китайската стена, "Свети Стефан" в Стокхолм

На Цвета

3. Ако църквата е величието, мащаба, тоталността на богопреживяването на човечеството, то кръстният знак е най-интимната, най-личната конфесия на човек пред Бога. И там православие и католицизъм се различават. Колко важни са тия малки жестове. Имахме си на кораба една китайка и бяхме добри приятели. Веднъж, в Барселона, видях на Ла Рамбла да продават едни пъстри, красиви пеперуди, от някакъв целулоид, ама такива ефирни и си купих една. И гледам, насреща ми китайчето, а, заповядай, моето момиче, твоя е. Ама не я взе, не, та не. Брех, че се засегнах. После ми обясни, че в Китай е признак на алчност ако приемеш нещо преди да са ти го предложили три пъти. Гледай, гледай. Индийците пък много странно ядяха супа - загребват с външната страна на лъжицата, иначе било признак на лакомия. Ние, като отпием, въздъхваме. Нали помните "Опасен чар" - Тошко Колев отпива, Седларов въздъхва. В Куба жена ми предупреди, че било признак на много лошо възпитание. Също да се чуе звук като ядеш супа. Точно тогава даваха един прелестен японски филм и разказвачът се впечатли от едно момиче, дето като си ядяло супата, сърбало също като баба му. Дреболии, ама важни. Е, дали начинът на прекръстване е

маловажен? Католиците се прекръстват от ляво надясно, затварят гърдите си с кръста и след това целуват затворената си ръка - независимо има ли в нея ....какво беше. Православните се кръстят от дясно наляво, откриват сърцето си и го изпращат в света. Защото и хоризонталната ос има два различно означени върха - свобода и любов, същото като индивидуалност и универсалност, но вече в човешкия свят, света на Сина. И всичко това идва от великото гръцко откритие – ценността на индивида и проекцията му върху света. От гръцкото време, великата история на Византия [3.1]. Разбира се, че ще е влюбен в своята Византия Никита Хониат и неговата любов има всички основания да е по-дълбока и по-разтърсваща от любовта на Енрико Дандоло към Венецията му. На този гръцки кръст виси Сина, единосъщия с Отца си Син, който винаги нарича себе си "сина човечески" и двете оси се кръстосват на сърцето му. Много време, почти хиляда години, е удържала Църквата единството на тези разкъсващи сили - свободата и любовта, индивидуалността и универсалността. Но Тялото Христово няма, няма как да има нито силата, нито чистотата на Духа, мисията му е тука, сред щенията, страданията и миазмите на плътта човешка и е дошло време кръстът, Светият Кръст, да се разцепи, да се раздели, годината 1054 пратила половината, тази с индивидуалността и свободата, на Запад, а източното православие приело мисията да носи частта на универсалността и любовта.

[3.1 Античността и християнството при Ана Комнина]

4. Дали е знаел тези работи Великият Логотет? А, не бе, аз се досещам, аз, малката мишка, а Никита Хониат си гледа зехтините и вината, че да му е мазна и дъхава речта и хич хабер няма от християнство, православие, кръст, свобода, любов. Глупости. Знаел ги е, разбира се и много още работи е знаел. Че православието е ужасен, страдалчески избор. Любов и универсалност не се пазят, не се въплътяват току-така. Съвсем неслучайно православната формула категорично отказва Светият Дух да произтича "и от Сина". За да остане открит за света, за да бъде проницаем за Божията любов, човек по никакъв начин не бива да е съизмерим с Бога, да е божи съавтор на светостта на света. Съизмеримостта, подобието, са външни връзки. Не случайно Западът измисли свирепо нелогичното "Свобода, БРАТСТВО, РАВЕНСТВО". Да останеш проницаем за Бога може ако нямаш претенции за Бого-подобност. А това значи, на човешки език, да запази смирение, нищета на духа, снижение. Не стават така тия работи, както аз ги каканижа, на думи е много лесно. Нека да си спомним колко страдания изпраща Бог на избрания си народ случи ли се да се подлъже по идолите на всекидневието. Направили си евреите Златен телец. Че какво по-естествено, нима ние не го правим ежечасно? Хем ясно ни го казаха "Птичката нито оре, нито сее и Бог не я оставя да загине. Камо ли...", ама ние пак. И затова - пророк след пророк носеха известията за Божиите наказания. А при

православните, нима ще е по-лесно да се запази смирението и да се прогони гордостта? Нека да ви разкажа една. Винаги - и на Изток и на Запад е имало хора, които толкова страстно са желаели Бога, с такава сила ги е викал Той, че са се отричали още приживе от Земята, от земната лъст и корупцията й. И по различен начин са се затваряли от света и при Бога - живеели са в пустинята, криели се от света в пещери, овързвали се с вериги, живеели са на върха на стълб, приемали са да бъдат зазидани и какво ли не. И на Запад и на Изток. Но православните са носели и още едно мъчение, още едно страдание, най-тежкото страдание да не знаеш правилно ли постъпваш. Защото никога не е знаел православният мъченик на кого всъщност служи - на Бог или на Сатаната, заради Бога ли приема мъките си или слугува на дяволската си гордост. Бернар Клервоски например е знаел, че носи сърце така горещо, че ако не го посвети на Бога със сигурност ще го грабне дявола и с делата си е бил при Бога, знаел го е, викал и други при себе си. Православният не знае. Няма по лош изкусител от гордостта и ако всичките тежести, дето носи, са дар за нея - тежко му, страшен и голям грешник е [4.1]. Византия поела този жребий - жребият на страданието, на смирението, на унижението, на несигурността. И също като Божия народ, евреите, е трябвало да бъде възнаградена като Богоносец. Страшна задача - висока плата. Но за Никита Хониат ставало ясно, кристално ясно, че любимата му, неговата великолепна Византия, не може да носи тази мисия, няма сили за такова дело, няма дух, за да пренесе през вековете страдалческата част от Кръста. Сякаш за нея бил казал Григорий Богослов „ЗА НЕЧИСТИЯ ДАЖЕ НЕ Е БЕЗОПАСНО ДА СЕ ДОКОСНЕ ДО ЧИСТОТО, СЪЩО КАКТО СЛЪНЧЕВИЯТ ЛЪЧ НЕ Е БЕЗОПАСЕН ЗА СЛАБОТО ЗРЕНИЕ". И какво прави мъжът, истинският мъж, не тъй наречените пичове, на които все ми се налага да бърша дупетата? Колко е чуден оня разказ на Джек Лондон, е, за Люси Монокуи, певицата. Какъв храбрец бил любимият ѝ, хем богат, силен човек, не някаква улична отрепка, как се справил с отровната стоножка и т.н. И как се чудил къде да скрие очите си, когато видял Люси на кораба на прокажените. Пръдльо, избягал е. Можеш и да се завайкаш, ай, ай, защо и т.н. и пак е същото. Така прави и Никита Хониат. Вайка се. Но не спира дотука. Любимата му е болна, неизлечимо болна, рожбата, която е понесла, ще я убие. И мъжът, истинският мъж, трябва да вземе решението - недоносеният плод трябва да бъде отстранен, любимата никога няма да стане майка, голямата й мечта и гордост няма да ги има, но ще живее, ще живее, а в живота има и други радости, нали? Пък и нека да си признаем - детето е голяма радост, май единствения безспорен смисъл в живота ти. Но и голяма мъка, милион отговорности, безсъници и...абе, ясно. Колко по-лесно и весело е иначе, нали? А пък Византия все повече е заприличвала на леконравна, повърхностна жена - щом хуква да бяга стига едно попче да и кресне, ще видите. Операцията е тежка, кървава, опасна, но

наложителна. И Великият Логотет поема отговорностите си. Само не ми казвайте, че премиер-министърът на Византия няма връзки и възможности, че не може да влияе на делата на империята. Колко всевластни бяха седемте велможи в Книга Естир, хем историята и дума не казва за някаква неадекватност на Артаксеркс, напротив. При един странен Исак Ангел фигурата на логотета ще да е била още по-тежка. Какво точно е ставало не знам, няма как да знам, но е твърде възможно Никита да е свързан с повечето странности от гръцка страна в цялата престранна история на Похода. Още от оная игра на Исак с Асен, когато ту единия, ту другия знае невероятни работи и пак те, двамата, ту единия, ту другия не знае още по-невероятни неща. Дали е замесен в комичното падане на Исак от трона? Абе как стават тия работи - издебваш императора да си забрави някъде короната, нахлупваш я и хайде, готово, вече си император. Хлапашки работи. Кой знае колко ръчички са се преплели, за да направят "партизанско столче" за браточката Алексий. Дали една не е била Хониатова? После, когато синчето Алексий се прави на запданяк, крие се в бъчви и разни такива небивалици, дали не е имало няколко специални разговора с корабособственика, с началника на пристанищната стража и дали Никитушка наш не е знаел за тези шушу-мушу? Ами странното поведение и още по-нелепото бягство на Алексий III при първото завладяване на Константинопол, дали "момците" не са подработвали въпроса? И кой ще да ги е инструктирал, а? Ами сметките на младия Алексий с кръстоносците. Един Исак Ангел го знае, едно дете може да го сметне, но премиер-министърът хабер няма. Да, бе, да. Или, може би, не е знаел? Вярно, той, разузнаването го измисли Рихард Зорге. Ами "подгответе флотата", Никита Хониат ли не е знаел, че няма такава? Или в канцеларията не са знаели, че година и половина венецианците готвят огромна, невиждана дотогава флота. Че половин година на Лидо се събират най-страшните воини - франкските рицари? Че превзеха Зара и презимуваха там? Туй не камилска птица, ами попово прасе да си, пак ще го видиш. Иска се сериозна организация, сериозни, високоспециализирани усилия, за да запушиш собствените си информационни канали. Като Пърл Харбър [4.2]. Ами странните варангианци? Вярно, Мурзуфул вече бил изхвърлил Великия Логотет от логотетството му, така е ставало тогава, ама чиновничеството е неизтребимо, връзките си стоят, особено при такива високи велможи. Кой може да каже как точно е станала "варангианската геджуря"? Кой ще каже чии меки чиновнически пръстчета са дръпнали тетивата на викингската вярност?

[4.1 Александър Георгиев – Коджакафалията]

[4.2 Загадата Пърл Харбър]

5 Може ли да е станала тая? Може ли да се окаже Планът по-голям от пасището на Божия викарий, може ли Инокентий III да е само единия от играчите, може би най-големия, но все пак един от, а не единствен? Не знам. Но

размахът на начинанието е много голям, задачите са за векове напред и засягат смисли и ценности над облаците на Западна Европа. Щом Филип Швабски и Инокентий III могат да работят в един отбор, щом отлъчените венецианци ще излъчат патриархът на Константинопол, щом ... Ще се появят още много "щом". И при Бонифас, и при Калоян, и при Анри и Борил, но да не изпреварваме разказа. Дотук само искам да илюстрирам мащабите - на Плана, а и на Похода. Не съм никак категоричен, може и да са мои мъгли, но поне едно е сигурно - не е изключено, напротив, логично е в развитието на Плана да участват важни византийци. Едва ли много от тях са били слепи за разложението на Втория Рим. Едва ли е въобще възможно да забравят, че голямата мисия на Византия е православието. И едва ли някой от тези, истинските, не е разбирал, че плодът се е превърнал в тумор. И НЯМА ДРУГ НАЧИН, ПРАВОСЛАВИЕТО ТРЯБВА ДА БЪДЕ ЕВАКУИРАНО, ЦЕНТЪРЪТ МУ ТРЯБВА ДА ОТПЪТУВА. ТАКА ЩЕ БЪДАТ СПАСЕНИ И ВИЗАНТИЯ, И ПРАВОСЛАВИЕТО И САМОТО ХРИСТИЧЯНСТВО. Сигурно не е единствения начин, винаги има и друг начин, но страшно удобен за тая болезнена операция е скалпелът на западното воинство. И не виждам причина, която сериозно да възпрепятства съвместното разработване на Плана. Големите, истинските, във византийския свят са по-заинтересовани от операцията дори от папата. И те от своя страна екзактно провеждат подготовката си. Обърканият Исак, успешното българо-куманско въстание, пучът на Алексий III, бягството на младия Алексий, глупавият му договор с кръстоносците, предаването на Константинопол, пучът на Мурзуфул, варангианците в казармите и Константинопол е превзет. Не знам докъде са я смятали, дали са си представяли какво точно ще се случи на Втория Рим. Някои може да са си представяли едно не така болезнено рязане, нещо като първото завладяване. Други да са очаквали неизбежните издевателства върху превзетия град, но, както трябва да се очаква, без посегателства върху църкви, светини, духовници. Но си мисля, че е имало и такива, които са разбирали, че всичко това ще се случи и както Жофроа дьо Вилардуен обвинява за всички кръстоносни нещастия "алчността на света" и "наказанието на греховете ни", така и те са разбирали, че кръвта по латинските мечове, мирисът на изгоряло, изпотрошените икони, претопената утвар, поруганите църкви и насилени монахини, са логичния завършек на византийската порочност, на светската лъст, завладяла отдавна-отдавна Царицата на градовете. Или генерално греша или няма как Никита Хониат да не е един от тези виждащите. Не вярвате, нали? Чакайте, има още. После ще видите, като ми дойдат историците на гости. Ама ония, истинските, дето не само я пишат, ами и я правят. Историята й с история. Ще видите [5.1]. Разбира се, колкото и отговорен да е бил, колкото и присърце да му е била Византия - във величието и в унижението си, Никита Хониат е човек, от плът и кръв, свикнал на придворния разкош, човек, натоварен с радостите и

мъките на бащинството и страхотиите, които последват, са го разтърсили и ужасили - личи си от "Историята" му. Зашото е било страшно, много страшно. Това - за търпеливите читатели. За "диагоналните" - "И незабавно обърнах една чаша..." Венедикт Ерофеев.
5.1 Домостроителството

XI. Балдуин дьо Фландър и дьо Ено

1. В началото всичко започнало нормално. "Нова булка, нов късмет". Яд ги е било, разбира се, направо били бесни константинополските гражданя, хич не е приятно да те натупат латинците. Те за една загуба на Хиподрума са ставали граждански размирици, кръв се е ляла, че какво остава да ти превземат града и сега да им гледаш надменните вълшясали сурати по улиците. Ама не е много здравословно да се закачаш с тях, туй не са ти болните и старците да ги изхвърлиш през прозореца на болницата. Толкова грамадна била гръцката надменност, толкова прояден духът, че всичко, даже превземането на Константинопол, може да бъде преживяно. Градът посрещнал първата утрин смълчан, в очакване на събитията, но без особени признаци на безпокойство. Даже по-предприемчивите се готвят да осребрят проницателността си и да се подмажат на новата власт. Нова, нова, не е чак толкоз нова. Монфератите отдавна са във византийската политика, Рене за малко се размина с червените обувки, е, загуби си главата, ама така е при императорите - риск губи, риск печели. Конрад си беше византийски царедворец, пълководец, получи почести и титли, до кесар я докара, е, вярно, извъртяха го придворните интриганти, ама тя, византийската политика, е тънък занаят, не е за дебелите западни кратуни. Те и тия ще са ден до пладне, ама чакай да видим. И тук-там по сокаците започва да се чува - "Да живее императорът, дук дьо Монфера". Вятърничави ромеи. Отгоре също се готвят. Съставят една делегация, все духовни лица, все разкошни одежди, кой знае какво точно искат - да умилостивят победителите ли, да ги смаят и стъписат ли, ама каквото и да са искали, не са го постигнали. Латинците ги посрещнали с каменни физиономии, смръщени вежди, опънати горни устни, the stiff upper lip, познаваме я от английските пуритани, нали. Най-намръщен бил Балдуин. Той май наистина бил пуритан. Не знам - любов ли е, набожност ли е, но при целия военен разгул, при цялата аморфна моралност при кръстоносните походи [1.1], бигамията при политическите сделки [1.2] и т.н. дьо Фландър си останал верен на своята Мари. До дива, раздута крайност. Като станал император издал заповед, че в двореца му никой не може да спи с чужда жена. Никой - няма слуги, няма дьо-та, няма гости. НИКОЙ. Тя, Мари, си е била за обичане. Като дъщеря на Мари дьо Шампан, чудната чаровница от сънищата на Маршала, ще да е наследила цялата ѝ хубост, цялата изисканост. Но още,

един Господ знае откъде, имала и силна набожност - пламенна, гореща и кротка, тиха, отвъдна. Малко като Ремедиос Хубавата от "Сто години самота", не е от този свят, не е за него. Ама как го знам ли? Ще ви разкажа. Балдуин беше един от първите, дето взе кръста, помните ли? В първия ден на поста. Е, Балдуин. Естествено. Те, Фландърците, са с корава, корава кръстоносна традиция. А и за Балдуин било много удобно да поизчезне малко от сцената, че нещо бил объркал кашата на опасното батко Филип Август и Кръстоносният поход си бил направо печалба от тотото. Балдуин добре, ама и жена му взела кръста с него. Е, чудо голямо, тя и Елеонор Аквитанска го взе. Така е, ама първо - и Елеонор не е коя да е. И второ - Елеонор си слугуваше на авантюристкия нрав и на оная си работа. Казвам го с пълно уважение към оная работа. Някой някога да чу нещо подобно за Мари? Ни слух, ни думичка, ни нищо. Тиха, богобоязлива, верна и прилепнала към мъжа си, като на оня релеф, дето всичкото му сбъркано, ни лица, като лица, ни фигури нещо има като за свят, ама с такава сила, с такава дълбока, всеотдайна нежност се е прилепила жената към мъжа си, кръстоносеца, направо са като слезли от Библейския текст "И ще забрави мъжа майка си и баща си и ще се ПРИЛЕПИ, към жена си". Ааах, време, време, това само да е платата за кръстоносния подвиг, хич няма да му мисля, записвам се утре. Но и сила е имала Мари Богобоязливата, силата на божите хора. С пълна вяра я оставил Балдуин да тръгне с флотата му, имали флота Фландърците и като се отбил Походът към Константинопол пратил вест на жена си да поведе корабите към Корфу и от там, към столицата. Станало нещо обаче. По-точно две неща, може и да нямат връзка, но си мисля, че са така наредени, че... Флотата така и не пристигнала, хванала пътя направо за Светите земи. Ама как така, как става тая работа? Тя една мутра да скръцне със зъби и надолу по веригата само пляскане на пети ще се чува, че камо ли Балдуин Фландърски. Граф сега, император утре. Спретнали са го, спретнали са го и него, как, не знам, кой, не знам, ама не ще да е било с промяната на вятъра да се е отклонил флота. И какво прави Мари? Скрива се под фустата си, то една слаба жена какво може да стори на тия чудовища, дето от сеньора си страх нямат. Ама не ще да е било тъй, не са от това тесто нито дьо Шампан, нито дьо Фландър, още по-малко Мари. Познавам този род хора, тихи, кротки и корави, корави, истински корави хора. Достоевски описва един такъв Петров в "Записки от мъртвия дом". Няма да се е оставила Мари да я водят за носа разни изменици. Още по-немислимо е да е влязла в играта им. Опънала се е, викала, настоявала, опитала се е да намери съмишленици. Милата, достойна Мари, тези геройства винаги биват възнаградени - в приказките и филмите. Във фактическия живот се наказват. Убили са я, горката. Твърде много рискове вече е бил поел тоя, който решил да отклони флотата, не можел да си позволи един втори Балдуин на борда. Нищо не казва за това Маршалът, може и да не е знаел много, но сигурно

се е досещал. Повече ще да е знаел Балдуин, сигурно го е разяждало ужасното чувство за вина, ох, познато ми е, чувството, че си можел да спасиш любимата си - този път не някаква фикция, не Дандоловата Венеция, не Хониатовата Византия, не оная ваза, в която се влюбил преситеният патриций от "Кво вадис", не Пигмалион, дори не Мери на Хенри Хигинс, а твоята Мари, твоят по-важен от самия теб живот, можел си да я спасиш и не си го направил. Не знам, това са по-късни приказки, в онова време, за онези хора, замъците и титлите май са били по-важни от ах и ох, куртоазната поезия още е била младичка, ама пък и Балдуин не е съвсем от "онези хора", с тези стиснати устни, (не знам защо все като Ернан Кортес си го представям, а онзи е кисел „сякаш не от легло излиза сутрин, а от каца с кисело зеле“) с това свирепо целебатство, ами, вижте, дори не се е включил в надпреварата за другата Мария, Мария Унгарска, императрицата, а това си е важен, ама много важен чисто политически акт и хем ще има да сърба попарата на тази си упоритост. Та, знам ли, може да е чувствал, сигурно е чувствал своята Мари както Тристан приказната си Изолда [1.3]. Е, когато свещениците, с хоругвите, одеждите и другите му мандалми - ами, визнтийски номера, това си знае баба, това си бае, се отправили на литийно шествие към бароните, Балдуин вече си бил платил цената, ужасната цена да властва над Византия. От такъв човек милост не чакай.

1.1 Морал и храброст
1.2 Бигамия и политика
1.3 Езикът на античната и средновековната любов

2. Наритали ги отчетата едно хубаво и отворили кутията на Пандора, пуснали войската да разграбва Константинопол. То, едва ли и много са можели да я удържат, ама все някакъв ред ще е имало. Мехмед Завоевателя как опази църквите. Хем от дивите, друговерски кучета, турците. Сложи стражи пред Божиите храмове и точка. Бароните се погрижили само за едно - златото и среброто. Всичко награбено трябва да се събере наедно и после ще се дели. Не че много са го спазвали дивите франки, Робер дьо Клари ще ни го каже, ама все пак някакъв страх е имало. Щото опре ли работата до пари бароните хич не си поплюват, направо бесят. Че и един бая голям батко увиснал на въжето. Грабил за своя сметка, а-а-а. Та - паричките тука, останалото - както си знаете. Ох, все не искам да ги вярвам тия работи. Разбирам, времената са жестоки, човешкият живот не е никаква ценност - Маршалът честичко употребява фразата "хората, които не струваха нищо", армията е освирепяла от недоимък, от въздържание, обхванал я е карнавалният дух на "всичко е позволено" след каскадите попски увъртни при нападенията на Зара и Константинопол. Пък и армия е, не е пансион за благородни девици. Разбирам грабежите, пиянството, палежите, насилванията, не, не ги оправдавам, но ги разбирам. Обаче туй, в Константинопол, минава всякакви граници - монахини насилвани в черквите,

проститутка танцува върху патриаршеския престол в Хагия София, коне в храмовете, икони, замервани с пилешки кълки, църковна утвар се ползва за пукница и плюскане, че и за по-лоши работи. Не, това не ти е просто разюздана банда победители, тук има някакво перверзно желание да похулиш Бога, да го унижиш, да го влачиш по пода сред конски фъшкии и кучешка бълвоч. И черешката на сладоледа, най-неочаквано, идва от свещениците. Алчността си е алчност, треперели са му ръчичките на абата Мартин, треперели от алчност, тъпчел торби, джобове, чак в ръкавите си сварил да набута свещени кокали, пирони, слуз, кръв и какво ли още не. У-у, видях я реликвата, ръката на апостол Марко, още ме побиват тръпки като се сетя. Едно такова, тънко, изветряло, хрущялесто, прилича на перка на някакво земноводно, извратеняшка работа. Нищо не казвам, не съм аз, дето ще дава акъл на Църквата, ама всички тия плътски вехтории са ми някак нелепи. Ама сега сме при абата ти Мартин. Хайде, алчен си, ясно. Ама малко срама няма ли? Бива ли да крадеш реликви. Няма да забравя, навремето, една колега-даскалица, как се радваше, че свила две от куфарчетата за тръбите на гимназиалния оркестър, щяла да си ги ползва. Абе, куфарчета, глупости, ще кажете, ни за нещо трябват, ни нещо струват, ама не е така. Хайде, да откраднеш чаршафи от някой хотел, да чопнеш торба силитра от текезесарската, да пъхнеш две парчета месо от „Родопа” под колана – нито ми пука, нито нищо. Ама да крадеш от училище, от собственото си училище, уф, чак ми замирисва на гадно. Ама тя, даскалица-патка, ходи на раабота, не на училище, ясно, толкоз ѝ е акълът, а сърчицето от лешник по малко, колкото за кръвообращението... А абат Мартин? Не е от това патешко тесто абатът. А съвсем разбойнически действа. Нахълтали в храма, ама византийците не са вчерашни, скрили си реликвите. Тъъъй ли? Хоп, сгащили един престарял клирик, я ела тук, я бързо казвай, че видиш ли ножа, „вратът ти тънък, као връв ми се види” – дето рекъл един от бабаитите на Постол-войвода. И той си казал човека. И тая работа не ми харесва, не че се правя на юнак, ама... Накратко, казал си, дядкото и реликвите потънали. Грозна история и абатът ти Мартин далеч не е единствения, сума та и реликви потеглили на Запад. Трудно ми е да си я обясня тая работа. Вслушвам се в Маршала, вслушвам се в Лютер, готов съм да приема тезите и за алчността и за римската корупция, ама все ми се струва, че има още нещо, нещо повече. Даже и безчинствата на войската са прекомерни, извратеняшки, какво да говорим за абати, епископи – духовници, начетени хора, страх от Бога нямат ли. Ама той, Бога, в Константинопол е друг. Лесно обяснение, само че не е така. Различни са двете Църкви – православната и католическата, но никога католици не са горили православни храмове, никога православни не са избивали католици, даже поп Глигор, обяви думата „номенклатура” за протестантска /не за католическа/ и гръмко заяви „а пък аз на протестантите /не на католиците – б.м/ и ермалките им не ща да знам”. Сега,

сериозно, каквито ще да са политиките, каквото и да е ставало между Византия и Запада, никой, никога не е отричал /не, не е съвсем така, попаднах на два текста, но са си изключения/, че и едните и другите са християни. Още при Първия поход Алексий Комнин повика единоверците си на помощ срещу Исляма. Сега, при Четвъртия, имаше сериозни проблеми и при нападението на Зара, и при Корфу на път за Константинопол. Не знам доколко надолу се е спускал Плана, колко хора са знаели за аборта на православната мисия на Византия. Войската, разбира се, не, не е и нужно. Бароните, някои може би. Но духовенството, висшето духовенство, де, трябва поне да се е досещало. И ако за войската е достатъчно бароните просто да й отпуснат юздите, то грабенето на реликви, от висшето, просветено и отговорно духовенство, си е било мисия, задача. Така или иначе Константинопол вече ще е просто един голям град, едно тържище и не заслужава да се кичи със знаците и да ползва благодатта на реликвите. Не знам, повтарям, колко хора са били наясно, но тия работи инстинктивно се долавят. Само така мога да си обясня прекомерната, перверзната разпуснатост на кръстоносците и чисто богохулните кражби на духовенството. На всичкото отгоре са били прави. Никита Хониат го е знаел, вярно, едно е да знаеш, друго е да го преживеещ, но си е знаел, че това е краят на Византия. Голям, голям грях носят всички в границите на империята, голям позор е да се откажеш от най-високата мисия, мисията на Кръста. Евреите как не се отказаха, хем през какви изпитания ги прекара Бог [2.1].

2.1 Таксистът-историк от Лима

3. И Константинопол получил каквото заслужава - разграбен, опустошен, насилен, тръшнат в прах, кръв, огън, миризма на мърша и изгоряло. Царицата на градовете. В това време баровците се заели с важните работи, че много нещо ги чакало - пари да се събират, плячка да се разпределя и най-важното, Империя да се прави. Империя ли? Ами какво стана с Йерусалим? Нали затам се бяха запътили кръстоносците, нали се отбиха до Зара и Константинопол под натиска на обстоятелствата, най-вече липсата на пари? Сега - добро, лошо, Константинопол падна, двестата хиляди марки /най-малко/ си ги взехме, има средства, армията си е цяла, флотата - непокътната, сума ти и бази по византийските земи сега са кръстоносни, времето таман подходящо - късна пролет, какво липсва, за да се отпътува за Светите земи? Ама не е благоприятен момента, той таман крал Амори позакрепи работите... Така е, само че преди две години пак беше така, Маршалът през цялото време все това повтаря. ОТ КАКЪВ ЗОР ТОГАВА ГО ИЗМИСЛИХА ПУСТИЯ ПОХОД, КЪДЕ ЩЯХА ДА СЕ ДЯВАТ? АМИ В КОНСТАНТИНОПОЛ, КЪДЕ.ЕТО, ДОЙДЕ ВРЕМЕ ДА ЛЪСНЕ ИСТИНАТА ЗА 'ОБСТОЯТЕЛСТВАТА". НИКАКЪВ ЙЕРУСАЛИМ, НИКАКВО КАЙРО НЕ Е ИМАЛО, ВСИЧКО ТОВА СА ПРИКАЗКИ. Още от Екри, още преди това, който е трябвало е знаел - кръстните задачи са в

Константинопол, в Светите земи нищо смислено не може да се направи. Не че не можем пак да включим латерната - папата бил безсилен, бароните алчни, венецианците си играят тяхната игра и т.н. Глупости на таркалета. Бароните са алчни, такива са и винаги са били такива, ако не беше така откъде щеше да дойде "жаждата за завоевания", на която се крепи мускулът на всеки Поход. Венецианците си играят тяхната игра, а, стига бе. Играят си я ако могат. С какви пари направиха флота? Ами играят, ама музиката друг я плаща, друг я поръчва. Че и сега, като падна Константинопол, за патриарх поставиха венецианец - Морозини. А, ами нали бяха отлъчени? Бяха, я. Ама нали папата не ги иска? Уж не ги иска. Ами тогава? Ами вие кажете. Да бяха вземали земи, търговски привилегии и разни такива, ще кажем - ами бароните им ги дали, нали по договора имаха дял от плячката. Ама не, Патриарх на Константинопол. Ей, не е да не са нахални, на маймуни ни правят, а ние само мигаме и мижем. А що се отнася до безсилието на папата само едно нещо ще попитам - какво прави Пиетро ди Капуа в Константинопол. Ама той в Константинопол ли е, нали беше из Отремер. Беше ама сега бързо доприпка. Обяви Похода за приключил, освободи кръстоносците от клетвата им, браво, момчета, чудесна работа свършихте, сега стига сме се будалкали с тези кръстоносни глупости, че сериозна работа ни чака. Ама него нали венецианците не го искаха. Не го искаха, сега го поискаха, какво толкова. А пък и той не им се пречка, гледа си папските интереси и не им се пречка - за патриарха нищо не каза, паричките от плячката си ги взеха, по всички сборни пунктове имаше венецианци, в изборната комисия участваха на паритетен принцип - дванадесет франки, дванадесет венецианци. Каква изборна комисия? Как каква - за Император. Много интересна е тая история и в началото бая ѝ се чудех, ама после разбрах - петната още от Първия. Много грозно се развиха тогава събитията. И с тежки последици за Делото. Раймонд IV Тулузки, Сен Жил, си е имал основанията да мисли, че той ще е краля на Йерусалим. Кръстоносец с история – участвал е в испанската Реконквиста; близък на Голямото Баро, папският нунций Адемар де Пуи, при това не така, „близък от младежките забави“, рамо до рамо са се били в Реконквистата, стара, бойна дружба; най-големият контингент войска той го води, е, какво повече. Ама от другата страна е Жофроа де Буийон, този, дето още преди да тръгне Похода вече сечеше монети и около образа му бе изписано Йерусалимитанус. И дето се отличи и при Дорилеум, а в Йерусалим конят му до корем газеше в кръв. Сложна, тежка история и като не беше ясно от самото начало кой ще е кралят накрая всичко се уплете, Сен Жил се зачука чак към Триполи и най-последен си взема херцогство в Отремер, а Жофроа царува една година. Толкоз. Та прави са си били хората, прави са били да лъскат тигана докато рибката е още в морето. Щото хванат ли я, тогава се почва - рибата една, рибарите много. И се уговорили, работата отива към две тежки фигури -

Бонифас дьо Монфера и Балдуин дьо Фландър, който спечели, спечели, другият взема малоазийските земи на Византия /бъдещата бивша Византия, малко по „Тутси”/. Охаа, да се чудиш кое е по-добре. А така, умно измислено. Само дето излиза, че ВЪПРОСЪТ ЗА БЪДЕЩА ИМПЕРИЯ Т.Е. ЗА ПРЕКРАТЯВАНЕ НА ПОХОДА, Е РЕШЕН ПО-РАНО, МНОГО ПРЕДИ ПРЕВЗЕМАНЕТО. Кога? Никой не казва. Маршалът също мълчи. Една-едничка "зла, упорита, остаряла", ама не любов, както пее Богдана Карадочева, а логика, както постоянно мрънкоти редопишещият, логика малко подпряна от житейски опит, ни връща към изхода. По-точно към входа на цялата дунанма. Логика. Скукотия. Било каквото било, обръщаме нова страница. Имаше Поход, няма Поход. Нямаше Империя, има Империя. И на тази Империя и трябва император. Всички очакват да е Бонифас. Избират Балдуин. Демокрация. Да, точно така. Латинците гласуват различно - всеки според инструкциите си. Венецианците гласуват еднакво, според инструкцията. Кой знае защо, нещо Монфера ли била близичко до Венеция и кой си обича комшията, Балдуин ли им се струвал по-дървеничък та ще му трябват опитни хора, ще опре до Дандоло и компания, от по-високо място ли е дошла инструкцията не знам, никой не казва. Но дванадесетте венецианци an bloc гласуват за Балдуин. По съвест, ах, добрата стара демокрация. Бонифас не прави физиономии, пръв се спуща да вдигне новоизбрания на ръце. Благородник си е Бонифас, всички са единодушни. Ама чак да се радва, че пак се размина с голямата власт... Не знам, може и от чисто сърце да е, може и да са му обещавали нещо, може и да си е знаел от начало. А пък и това, дето ще получи според договорката, хич не е малко, какво ти малко, направо е огромно. Само дето по-нататък ще се случи нещо странно - Бонифас ще предложи да смени грамадното херцогство, което му се полага, с далеч по-малкото и съвсем откровено второстепенното графство на Солун. Наистина кой знае защо. Ако беше само това, веднага щяхме да му намерим обяснение - ами, ей го Солун, а Мала Азия къде е, то не ти е сега с колата по моста над Босфора и с една туба бензин си в Анкара. Солун си е близичко до Италия, на пътя за Монфера е, след Константинопол съпротива няма да има, лап и готово, а в Мала Азия кой знае какво те чака, а пък и турците са наблизо, а-а, по-добре птичка в ръката отколкото орел в небето. Да, има резон. Ама не ми се вярва, Монферatите въобще не са от страхливите [3.1], Бонифас е знаен храбрец, а пък и в него време някой да се откаже от грамадно херцогство, защото го е страх да го завладее - много е невероятно. Има нещо мистично в тоя Солун, все нещо се върти около него. Особено в тях години. Ще оставим интереса на лакомия Боемунд, той има интерес към всичко, което може да докопа. Ама когато двамата братя гиганти, били са по два метра, а тогава мъжете били по кинта и шейсет - Асен и Петър, решили да разбунят българите, подхванали цялата работа с чудотворната икона на Свети Димитър Солунски. Показвали я из

Търново, твърдели, че Свети Димитър се отказал от гърците и сега идва да помогне на България да се освободи. И хем се освободила. Друг е въпросът колко иконата е помогнала, но странното е, че никой от византийските хронисти не споменава нещо за кражба, за фалшификат, а те не са от българофилите. Ама съвсем не са. Как е дошла иконата, какво е станало - мрак. Но работата е станала и от Солун е дошъл светията, никой не отрича. После Никита Хониат ще отбележи едно-единствено ярко кръгче светлина по картата на разлагаща се Византия и то е в Солун. Край Солун ще се забърка оная зловеща история с Калоян и Манастър и гърците ще сменят змея под копието на Свети Димитър с фигурката на поразения български цар. Кръстосват се разни странни линии в това Тесалоники, на и дядо ми е от Солунско /майтап, бе Уйли/. И Бонифас дава от себе си - цяла Мала Азия за Солун. Дали пък Мария, красивата унгарка, императрицата на Византия, не му е нашепнала нещо по-така на ушенцето. Много я хвали Маршалът, а той няма да тръгне да хвали Мерлин Монро, не си пада по баджаци и мръвки, изработил си е вкус към жените от школата на Мари Шампанска. Истинска хубавица ще да е била Мария, умна, проницателна и за толкоз години покрай Исак ще да е понаучила доста за империята. Не знам как, внезапна любов ли, взаимна изгода ли, двете ли, нещо трето ли, не знам, но докато мине цялата ура-тута - обсадата, обезкостяването на Константинопол, разпределяне на парички, избори, едно-друго, двамата с Бонифас се разбрали и се взели. Както казва Чудомир "палили-гасили, наредили я". И в тия нареди хич не е невъзможно императрицата да е поразправяла някои работи и Бонифас, както си е разбран и умен, да е последвал съветите ѝ. А може да си е знаел нещо и от по-преди, от брат си Рение, на него нали му бяха дали Тесалоникито. Вижте, не са глупави тези хора. Нашето време ни приучи да ценим предметите, да мерим силата и значението на хора и народи с ресурса им, Карло Маркс /не, не от "По пътя", нашенския си, от манифестациите/ и той даде от себе си с неговата "база и надстройка". Ама не е така. Ресурсът си е ресурс, само голям глупак ще го отрече, ама в този човешки свят нещата се правят от човеци, а те далеч, ама много далеч, не са просто изчислими предмети. Каквото и ще да казва маркетингът по въпроса [3.2]. Ето, вижте венецианците с техния Морозини [3.3]. Глупости, ще кажете, попски работи. Ама не е така, умни, умни хора са били и са разбирали - търговия, кораби, пазари, важно, важно нещо са. Ама са правили по-далечна сметка, смятали са столетия да останат в района, хем какъв район, а такова нещо не става само с търговия, кораби и т.н. Дух, дух трябва и който владее духа, ще владее и земите, и моретата и хората из тях. И са били прави, били са прави. Така са останали, в района и в историята, че когато избухва утракистката криза те, венецианците, са които единствено имат алтернативата. Чехите ще останат католици, но архиепископът им ще назначава Венеция, не Рим. Да си живата

алтернатива на Рим, а? Та и тези жили с духовна кръв, която е течала през Солун ще да са били, може да са били това, дето го е знаел Бонифас, за да предложи замяната. Балдуин с радост се съгласил. Дали от чисто сърце, ами задължен е на Монфера, онзи как не се прави на Сен Жил, дали по сметка - с това Солунче не му е никакъв конкурент Бонифас, дали и двете, дали нещо трето, не знам. Но съгласил се. И после историята изведнъж взела остър завой. Латинците тръгнали да си завоюват земите - няма нищо завойчесто в това, таман по техен терк си е. Ходили насам, ходили натам и където се появят, навсякъде успяват, Византия явно е била съвсем зряла круша, един ритник на столицата и с готовност пада в ръцете латински. Завоят идва, ох, колко често ще идва, от "врага с партиен билет", от своите. Май не само Мария е знаела за Солун. Май в щаба на Балдуин е имало и други "илюминати". Ама аслъ, що все ги мислим за бунаци ония хора? Ами, разбира се, че ще има сума ти и бивши императорски съветници, които са готови да продемонстрират прочутата "адаптивна принципност" на чиновника. А и Балдуин да не е глупак, разбира се, че ще се обзаведе с "консултанти по Византия", тия работи не ги измисли Едо Манукян. Малко се позабавили, все пак не са класата на императрицата - едно е Хилъри Клинтън, друго Сара Пейлин, но са се усетили за хода на Бонифас. И изведнъж Балдуин реагира бясно. Не, не и не, Солун, не. Дотолкова не, че се започва истинска война.

3.1 Конрад и стария Гийом
3.2 За социологията
3.3 Морозини

4 Малко доста неочаквана идва тая работа, става опасно, не е каква да е междуособица, може да рискува цялата схема. И се пристъпва към ударно лечение. Срам, несрам, трябва да излязат на светло истински важните хора. И те отново се оказват познатите ни "втори". Острието им е, що ли не се чудя, Маршалът. Един бърз демарш при Бонифас. Оня веднага кляка. По-скоро, проявява благоразумие. И отговорност. Всичко си има Бонифас Солунски, наистина е човек за уважение. Ето и сега - натиска го Балдуин, граби му земите, не зачита ни закон, ни дума, а Бонифас е готов да отстъпи. Да не загине Империята. А и умен човек е, добре се ориентира в центровете на истинската власт. Поприказвали си с Жофроа, той /Жофроа/ бая му се поскарал /на Бонифас/, ама нали много си допадали - туй Маршалът го казва, маршалът на Шампан и на Романия, не е моя измислица, Бонифас се съгласил да остави цялата драма бароните /демек "вторите хора"/ да я решават. Каквото те кажат, туй да бъде. Виж, при Балдуин не било толкова лесно. Нали е вече император, взел, че се взел насериозно. А пък и да не се изложи пред хората си, чувам ги, чувам ги, как носово, бабаитски нареждат "Кои са тия, бе, барончета. Че и от дребните". Ох, миличките ми, с такива приказки що мутри си заминаха в най-

новата ни, малка, българска история. Що Картофи, Репи и каква ли не флора, набързо се оказа под земята. Голяма простотия е да се вземеш насериозно, да забравиш, че не си "станал", ами са те "направили". Те много скоро и императорските ще го усетят. Само да си продължа историята. Маршалът, види се, подочул тия приказки и хич и не отишъл, да не му пада авторитетът с безплодни мисии. Пратили друг устатник, по-дребен, ама с остри думи. "Да се оставиш от тия глупости - написали му думичките и оня си ги казал - да върнеш на Бонифас земите, че в Константинопол бароните набързо ще те сготвят, хубаво си помисли". Знаели си, че само с думи няма да стани и затракало хаванчето. Онова, Медичиното. И като пламнала една епидемия, като се затръшкали Балдуиновите хора, бре, не сварват да ги закопават. Усетил Балдуин каква пала го пали и набързо "разбрал, че е зле посъветван", както пише Маршалът. И пишейки, Жофроа ни е оставил едно джокерче, че да не умре съвсем истината - последен си отишъл, вече ненужно, един свестен човек и Маршалът ни осведомява "по грешка" станало. Какво ще кажете, а? Как така "по грешка" епидемията отнася някого? А? Разбирам го, бе, разбирам го Жофроа дьо Вилардуен - дисциплиниран, верен на каузата, ама и на него му се иска да остане в историята, не само спомени да пише. Та хаванчето здравата подпомогнало баронската убедителност и свадата стихнала. Но тогава пък затракала една друга тенджерка. Българската.

XII. Асеневци

1. Загадъчни са тия братя - Петър, Асен, Калоян. Кумани ще да са били, гиганти на ръст всичките, силни, властни.... А пък нали и сега откриха някаква пещера с кокали, грамадни кокалища на грамадни мъжища, кумани били. Ще да са имали куманките ош-беш с Енаковите синове, има я там някаква недоизяснена, ама не е важно. Важното е, че наистина са гиганти Асеневци. Те, латинците, са си надменни, метафизически, знаем го от Григорий Палама /и той е Солунски/. Ама специално към българите и вече съвсем специално към Асеневците си били изработили специална традиция. Предложил им Петър съюз, със сериозна войска щял да ги подпре ако имат някаква закачка с византетата. Е, поискал в замяна да го признаят латинетата за цар. А то си значи Император (каквито и да ги усуква Васил Златарски). За Император на кое, бе бачо Петре? Щото там Мизийка, малко Влахийка и парченце Македонийка за Империя не стигат. Ама съвсем не стигат. И остава Византия. Ох, на дядааа, Византия. Бая уста отворил нашият. И май правилно му отказал Барбаросата, май с основание вирили нос "италианците". Ама ще им яде гъза баница, ще им яде.

Гърците, като ги замачкали здраво франките, ама по-късните, на Балдуин франките, взели да се озъртат, абе няма ли как да им се опънем на тия диваци. И се сетили за нашите диваци. Кой знае какви сметки са правили паликаретата, кой знае как са разбърквали тестето, че да опрат до съюз с вековния си трън - българите. Какъв ти съюз, то си е направо капитулация. "Аман-заман, братя българе, помогнете ни да махнем тия, миризливите, а пък ние ще признаем царя ви за наш господар и каквото кажете, туй ще правим". И наш‘те, нали хиляда години все Цариградските сокаци са им в очите и все "белите гъркини" сънуват, хоп, в капанчето. /Абе, къде ги видяха тия, белите гъркини? На кораба все с мустаци и бакенбарди бяха. А пък и Робин Уйлямс нали каза в "Добро утро, Виетнам" всичките на Алексис Зорбас мязат./ Да, таман тъй да беше. Много, много внимателно си е подготвяна цялата работа. Тия совалки между Калоян и Инокентий III защо ги забравяме? Маршалът се прави, че нищо не знае, ама ние сме си светнати. Само да не бързаме с опростенчеството. Видите ли, голям хитрец бил Калоян и като замирисало на Поход, побързал да се застрахова и да се съюзи с вермахта. Чували ли сме ги тия? Чували сме ги. Еййй, много дълбоко е залегнал Джингиби по "високите" етажи на българската култура. Все на хитреци се правим и все хитреци ни изглеждат големите ни мъже. Ами да попитам тогава - откъде е знаел Калоян, че ще удари и България новият Поход? Е, щом ще е към Цариград, ще закачи и нас. Да, ама нали не беше към Константинопол. Нали по море и право към Йерусалим/Кайро щеше да върви. Хайде, унгарският крал, да речем, има основания. Знае се, че с венециански флот ще се пътува, Венеция като едното нищо да си поиска Зара, а като вземе и той кръста, край, готово. А пък и те, унгарците, си имат мястото, хем още как, в кръстоносните движения. Ами ние? Хм. Хм. Но да видим нататък.

2. Сговорили се, каквото се сговорили гърците с нашите и ей я, пламнала гората. Адрианопол се разбунтувал. А-а, не е хубава тая работа. И тръгнали латинците към Одрин. Ама не всичките, то нямало и как, нали се били пръснали всеки да си завладява графството. А пък и гърци, хе, той един Алеумнес ги направи на пух и перушина, че коджамити барони, с Императора начело, с Дандоло и венецианците до тях. Какво ще им се церемонят? Обсадили набързо стените, ама този път нещо се закокичила работата и не паднал градът, както били свикнали, ей тъй, от самосебе си. Че и друга бела взела да се заформя. Чуло се, че насам се бил запътил Йоаница, българският крал с цяла пасмина българи, власи, кумани, скити. Конници, пешаци и всякаква черн. Абе тия не са гърци, ама диваци - роги, четини, криваци, прашки и лъкове, няма какво толкова да ги мислим. Така ще да са разсъждавали оксиденталите. И вместо да се окопаят, да построят правилен лагер с палисадите му, с всичкото, както беше навремето при Константинопол, да строят танковете отпред и така, непристъпни, непобедими, да изчакат другите и да смажат роги, четини и

лукави гърци, се направили на големи и я оплескали. Ама я оплескали. Неслучайно го споменавам оня Константинопол, от времето на Алексий братоубиеца. Много ключенца ще намерим там, много. Ама първо историята. Надошли - българи, власи, половци и още дошли-недошли, налетели на латинците. И - вечната стара история - дребни, космати, бързи кончета, грозни, монголски мутри, досадни стрелички, копийца, мръсни псувни. И - вечната стара история - оксиденталите, бух, в капана. Хукнали танковете на Гудериан да гонят кончетата на Будьони. Ония /куманите, де/ бягат, стрелят, попържат на Богородица, тия /латинците/ гонят, потят се - и те и конете им, уф, каква смрад ще да е било, псуват, ах, само да те пипна. И... Да бе, знаем я историята: мочурливото поле, пешаците с куки и примки и...ДА, АМА НЕ Я ЗНАЕМ. НАЙ-ВАЖНОТО НЕ ЗНАЕМ. ЧЕ НЕ СТАВ ТАКА. Въобще не става така. Играят си него ден, играят си на гоненица оксидентали и другите, нашите. Изплезили език рицарите /и конете им/, ще да са си рекли /някой от тях, де, конете - не/ "Еййй, големи глупаци сме да ги гоним тия" и почти цели, непокътнати, се прибрали в лагера. В лагера ги чака началството - събрало вежди, стиснало устни, ясно, ще има гамотене. Направили съвета, един през друг се нахвърляли на глупаците, които за едното чудо да докарат голяма бела, най-разпален бил Луи дьо Блоа. Гледай го ти, че е голям барон, голям барон е, че е най-, най-първия в Похода, така е. Ама я да не се фръцка много, кой се беше посадил насред Италия и се чудеше дали да ходи във Венеция. А пък и като се тръшна да лежи - уж все болен, все чамав, как не оздравя цял поход. Не че е страхлив, никой не казва такова нещо, макар че... хайде, за това - после. Та прав-крив, Луи дьо Блоа бил най-яростния защитник на дисциплината. И другите барони го послушали и постановили "Никой да не е толкова дързък, че пак да хукне да гони варварите. Никой да не нарушава редиците. Под страх от смъртно наказание". А-а, значи работата е сериозна. Най-важното оръжие на Калоян - изненадата, го счупиха. Франките ще се бият в строй, организирано и на открито поле никой не може им насмогна. Нещо повече - създава се стройна, ясна стратегия за целия бой. Не само варварите, но и гърците са застраховани. Тези и тези ще нападат, онези и онези ще вардят лагера от гръцки излази. Дааа. Всичко ясно, нали? Ясно, ама защо ние тази история не я знаехме? Защо навсякъде - и в училище, и по филмите и навсякъде такова нещо не се разказва? Ами, знам ли, Маршалът го разказва и в разказа му няма никакви двусмислици, никакви "ама"... На другия ден, НА ДРУГИЯ ДЕН, Калояновите пак идват. И пак същите номера. Четен вестник. Кой ще се хване, бе ей? Тези и тези строени, навели копията, пуснали забралата - стена. Онези и онези - наредени от другата страна, пазят лагера откъм града. Ама я да ги погледнем кои са "тези и онези", че малко ми е гнила тая Дания. Дръжте се, започва дълга разходка в Страната на чудесата. Значи, по него време вече са се очертали няколко слоя "втори". Нали

се сещате, ония, дето вършат работа, не като оная кокона, Царя, дето само по едно поленце пристъпва, ама пипнат ли го - край, свършва Играта. Оная, индийската. Ама и с тая, европейската, май е така. Та да видим вторите. От най-старите кучета, топовете на шахматната дъска, са останали Милон льо Бребан, Конон дьо Бетюн, Манасие дьо Лил - голямата дружка на Маршала и разбира се, самият Маршал. Тия, всичките, са тук, с армията. Втората линия, е, дето се отличиха още преди Константинопол, са представени от Пиер дьо Брашийо и Пайен д'Орлеан. Храбри бойци, умни мъже, но, за съжаление, при Адрианопол ги няма. Не е тяхна вината, тръгнали са, наблизо се, но ги няма. Няма я и третата вълна - Ансо дьо Кайю, Жофроа дьо Вилардуен /не, не Маршалът, племенникът му/. Отсъстват, не са ги изчакали. Е, кой ще води войската, кой ще пази лагера? Ясно, големите имена - с войската, по-дребните риби - в лагера. Само че става точно, ама точно обратното. И Милон, и Манасие и Маршалът си стоят в лагера. Пазят го. Да не избяга. Щото друго няма какво да му се случи. Гърците се спотайват зад стените и хабер нямат да правят излази и разни такива. И, разбира се, всичките тия тежкари си остават цели-целенички, докато в това време армията я кълцат на парченца. Ама как тъй? Ами, ей тъй. Чудесата продължават. Взеха, че пак подгониха куманите, ония ги набутаха в едно поле - локви, тресавища, кал [2.1], че и гадните варвари го набучили са колове, разни парчетии от мечове, копия, навързали въжета, канапи, тасми. Варварска работа, така война води ли се? Води се, води се, какво още има да ви пати главата. Туй и при турците го нямаше. Сякаш нея Адрианополска битка не цар, не генерали, а някой професор културолог със слабост към метафизиката я е водил. Дето набута танковете в мочурищата - ясно, знаем го. Обаче всичките похвати все като че ли сбъркани, неочаквани, направо неочакваеми за оксиденталите. Каквито и тактики да измисляме, каквито и чалъми да прилагаме боят си е бои - напредваш, натискаш, мачкаш и ако си по-силен, врагът се огъва, пречупва и обръща гръб. Нали това е и прочутия jousting - сблъсъкът на рицарите по турнирите. В най-различни варианти. Тука варварите не отблъскват, не натискат, напротив, дърпат страшните железни чудовища към себе си. Куки, примки, въжета, всякакви такива откачени работи. Откачени, ама страшно ефикасни. Армията е набутана в калта, страшният железен устрем е прекършен. Посоката на боя е объркана - напред, смърт, назад, смърт, накъде да се бият? Професор Калоян чудесно ги е насмятал работите и наистина цветът на западното рицарство е натъркаляно в калта.

[2.1 Вермахтът в Сърбия и руската есен]

3. Само дето е малко трудно да се разбере, как така се набутаха в тая каша латинците. Нали всичко беше уточнено, нали никой нямаше да гони варварите, нали граф Луи дьо Блоа каза и бароните повториха - който наруши строя, смърт. И, дръжте се, точно Луи дьо Блоа пръв хуква да гони косматите конници. Чудо

на чудесата. Сега - всичко може да е станало, може слънцето да го е напекло, може нещо махмур да е бил, може конят му да се е уплашил и да е хукнал накъдето му видят очите, така е, само че много не ми се вярва. Хайде, той слънчасал, главоболен, неадекватен, конят му плашлив, ама другите, бароните, самият Император и те ли забравиха какви ги дрънкаха вчера. Не, не го вярвам туй. Подготвена е била цялата работа. Не знам какви точно копчета са натискали плеймейкърите, ама си мисля, че подценяваме неща като семейна чест, например. Имали са си дьо Блоа едно гнусно, черно петно в историята на фамилията. Ние сега можем много да се забавляваме със злощастните приключения на "барона под чехъл", горкия Етиен дьо Блоа. Но истината е, че въпросният зет на Вилхелм Завоевателя е дезертирал. И то тъкмо, когато е станал главнокомандващ на кръстоносната армия. При Антиохия. Един ден преди Антиохия да падне. И после - той, синове, внуци търкат и търкат проклетото петно и изтъркване няма. А за ония хора, в ония времена, по-страшен грях от страхливостта няма. Е-е, колко обяснява, колко се тръшка Раймонд преди Хатин, градът си пожертва, жена си пожертва, само да спаси християнската сила в Отремер. Ама като гракнаха парвенютата - Рейнал дьо Шатийон, Ги дьо Лузинян, че и онзи сбърканяк Жерар де Ритефорд, великият магистър на тамплиерите "Страхливец", "Предател". "С вас съм, един от вас съм - изстенал Раймонд - ама зле, много зле ще свърши всичко". И много зле свършило. Ама чуе ли се "Страхливец" - край. А за дьо Блоа, Етиен, де, не се чувало, ами гърмяло и трещяло. Там ще да са натиснали батковците и там ще да се е счупил графът. "И ти ли - ще да са натяквали - и ти ли? Ей, голямо проклятие носи родът ви, страхливци. Страхливци". Там са натискали и при Балдуин. Щото, като рекли да го спрат, да го измъкнат от битката, се изпъчил "Да не дава Бог да се чуе, че съм напуснал битка, дето са загинали толкова достойни рицари". Има нещо сбъркано - първо, защо позволи да се състои тази битка? Хайде, не изчака да се събере Армията, подцени варварите - не си първия, няма да си последния. Ама защо последва Луи? Защо изобщо го пусна да тръгне. Пиянството на боя, кипналата кръв и други такива глупости, да, така е било, особено в него време. Ама нали решавахте, нали всички се клехте. Хайде, каквото станало - станало, ама като се тръшнеш и ти в калта с какво ще помогнеш? А-а, сметнали са го и туй, подготвили са го батковците. Помните ли Константинопол, е-е-е, когато занаизлизаха тагмите и латинците щяха да се стопят като лански сняг в множеството им. Ама после, един Господ знае защо, византийците тръгнаха да се прибират и латинците атакуваха отстъпващите. Авангардът беше на фландърци. Балдуин - храбър и умен, решително, но и с акъл води войската си. Почва обаче да става опасно, много се отдалечават кръстоносците, губят визуална връзка с лагера, натъкват се на някаква рекичка. Балдуин, както и трябва да бъде, спира, изчаква. И тогава втория отряд,

пикардийците, начело с Пиер д'Амиен ги настигат. "Срамота! Страхливци! Отказаха се от авангарда. Наш, наш е авангардът, напред, ние ще се окичим със славата на днешния ден". Абе, щяха да се окичат те, Алексий III щеше да окичи градските стени с глупавите им кратуни, ама... И, разбира се, никой не оценява благоразумието и отговорността на Балдуин. Собствените му васали, СОБСТВЕНИТЕ МУ ВАСАЛИ, идват да му правят криви физиономии и да му анатърдисват, че оскърбил честта им. Как се забравя такова нещо, а? Как ще тръгне да спира дьо Блоа, а? Как ще излиза от боя. От боя излязоха, ами, въобще не влязоха, ония, важните, дето му се звереха, като рече да се разправи с Монфератския, а сега останаха лагера да пазят. Ама те не са страхливци. А той - е, така ли? И хайдееее, в боя. И, хайдеее, в Търново, в пандиза, в ръчичиките Калоянови. Ама за Търново и Станимака - после. И това може да е случайност. Ама може и да не е. Кой знае? Можем само да се досещаме. Но истината е, че пешките една след друга падат. Изпълняват си ролята - падат. Първо Тибо - развя знамето, призова "хората, които струват нещо", както се изразява Маршалът, насъбра пари, даде тласък на Похода, даде пълномощия на Маршала. Умря. Млад, здрав, ама разболя се и умря. Изигра си ролята и трябваше да отстъпи първото място на Бонифас дьо Монфера. След него Фулк, "светият човек", запали хората, заши 200 000 кръста, насъбра пари и си свърши работата. Умря. Е, в него време умирането не е толкоз трудно. Може и просто да му се е свършила нишката. Ама, че умря очернен, омерзен, детрониран, не е случайно. После дойде ред на младия Алексий, не-багрянородния. Направи, каквото се искаше, избяга от вуйчо си, братоубиеца, вписа се в плетката Инокентий - Бонифас - Филип Швабски, поведе Похода към Константинопол, прие невъзможните условия на кръстоносците, събра и даде немалко парички, ама съвсем немалко, задържа Похода в Константинопол, после скара непоправимо гърци и латинци и ... Умря. Или го умряха. Като Дънбар в "Параграф 22". Не, тази смърт си е съвсем очаквана. Ако не беше Мурзуфул, все някой щеше да е, положението на Исак и Алексий беше неудържимо. Така е. Но кой го направи неудържимо? Латинците, разбира се, с непомерните си искания. Двеста хиляди сребърни марки е непосилна сума. Не че латинската алчност /да не говорим за венецианската/ не може да глътне три пъти по толкоз и пак да са ѝ малко /то горе-долу така и става, питайте Робер дьо Клари/. Но не вярвам, че големите счетоводители - Енрико Дандоло и Инокентий III, не са го знаели, не са го смятали и че цялата история не е била "Хроника на една предизвестена смърт". Идваме до следващата смърт, то направо си е вълна от смърти. Съветниците на вече Император Балдуин. Мрат като мухи. Не че е невъзможно да се е развихрила някоя салмонела, да речем, някой птичи, някой свински грип. Знае ли човек, в епохата преди "санитарната мания" всичко става. Ама много навреме, бе, много вразумителна се оказва пустата епидемия. Направо като

прекурсор /и ние знаем модерни думички и "ядем бомбони тик-так" на СПИН [3.1]. А пък и онази забележчица на Маршала за оня, дето погрешка си отишъл, завалията. А пък и резултатът - впечатляващ, тутакси разбрал Балдуин, че е бил "зле посъветван". И вече сме при Адрианопол. Луи дьо Блоа отдавна беше готов. Още от времето на Тибо. Ама тогава щеше да стане много подозрително, а пък и на никого не пречеше, не като Тибо. Печатът на присъдата си удари като се заколеба да ходи ли във Венеция, да не ходи ли. Такива работи не се прощават. Тези, дето на своя глава тръгнаха към Светите Земи, го изпитаха на гърба си - засади, епидемии и разбраха, не са кухи предупрежденията на Маршала "нямаме работа в Отремер". Не вярвам толкова наивен да е бил графът, че да не си е давал сметка в какъв опасен филм влиза с това колебание. И не мога точно да си отговоря защо, защо го прави. Дали нещо са му нашепнали, дали се е досетил, че братовчедът Тибо не се е така, случайно разболял. Или е нещо друго? Не знам. И от тук нататъка не знам - боледува Луи, цял Поход боледува, ама дали си боледува или, напротив, бил толкова здрав, че "прахчетата" не го хващали, дали "майсторът на хаванчето" не бил на нужната висота, дали си нямал Луи някой "контра майстор", дали са си го държали за оная, Адрианополската геджуря, не знам. Но знам, че в разрез с всякаква логика се заколебал за Венеция, че в разрез с всякаква логика хукнал да гони варварите на Калоян. И че после, след разгрома, от Константинопол тръгнали да си ходят, не искали повече да имат нищо общо с Похода, с Империята и с нищо, точно хората на Луи дьо Блоа. И вече сме при Балдуин. Не знам неговата откъде започва. Дали плетката на Бонифас с Филип Август /бре, голям плетач този Бонифас, бе/ не включва "отстраняването" на Балдуин. Тежки, напрегнати били отношенията на Фландърския с Френския. Ама много възходящ е пътят на Балдуин, е-хее, Император, та много не ми се вярва. Чак пък толкоз търпелив да е Филип Август, чак толкова надалеч да гледа. Не ми се вярва. По-скоро около флотата ще да се е заплела работата. Ама не венецианската, а другата, фландърската. Дето трябваше да дойде в Константинопол, а се оказа в Акр. Как е било, що е било, ама ще да е бил пооцапан Балдуин, ще да са започнали "едни подозрениййяя" /дето казал оня, като го пипнала жена му с някаква друга в кревата/. Не знам, не съм сигурен. Ама за свадата с Бонифас съм сигурен. Не може, няма как да му се размине, Император е, голяма клечка и може много да объркa играта, ако се вземе насериозно. А се е взел насериозно, ясно личи от тона на Маршала. И след онова петно, "Константинополската страхливост", е бил идеален за Адрианополската драма. Те в тая редичка и други ще се наредят. Ама всеки с времето си. Всеки според ролята си.

[3.1. СПИН и невинните смърти]

4. Сега, обратно, на бойното поле. То какво бойно поле, "няма веч сражение, има хекатомба". Падат латинците, изчисляват ги, нещо като триста рицари,

огромна сила, падат. Паниката залива армията, а, както казва Ана Комнина, почувстват ли се победени, западняците надбягват даже и турците. И не само Комнина. И Маршалът го казва. Някаква група, тежка, франкска конница, като хукнала назад, чак при Константинопол се спряла. Адрианопол - Константинопол е десет дена път, ония за пет го взели. С тежки, бойни коне. С тежко, рицарско оръжие. А-ах, вермахт, вермахт. И какво става? За да не хукнат и другите подире им, Маршалът, Манасие, Милон извеждат колкото войска имат, нареждат я по пътя на бягащите и започват да ги задържат, спират, организират. А-а-а, каква била работата? Гледай ти защо най-важните, най-отговорните били останали в лагера, в тила. Като политкомисарите в Червената армия. Такива, индивидуални бягства, да си ги нямаме. Има задачи да се изпълняват и тези задачи са къде-къде, ама несъизмеримо по-важни от разни животи на разни хора. Изобщо "какво тук значи някаква си личност", "не съм ни Радевски, ни Христо, а съм безимен твой войник" и целия ком-репертоар. Успяват, успяват големите втори, затова ги и оставят, де. Успяват да спрат бягащите, задава се и Енрико Дандоло, помага да завърнат и венецианците, почва да се събира армия, сила. Ама колко сила ще е. Останки. И Калоян както се е засилил ще ги намачка като валяк цинкова кофа, като куцо пиле домат ще ги отнесе. Нали? Да, ама пътешествието в Страната на чудесата едва сега започва. Кой знае защо кумани, българи, власи никакви не се появяват. Гърците и те си трайкат зад стените. Абе, знаеш ли ги. Гърците са известни хитреци, що да стават курбан, варварите могат цялата работа да свършат, а после ще си ги изработим. Куманите воюват по някакви си техни правила и по съвсем особен тайминг. Появяват се и изчезват когато си решат. Българи, власи може да са се заиграли около плячката. Като оня шоп, дето по времето когато Америка и Европа "миротворстваха" в Югославия, с ракети, танкове и самолети миротворстваха, попитал "Като колко така, горе-долу, ще да струва една ракета. От по-малките". И като разбрал, че е барем стотина хиляди долара, мечтателно въздъхнал "Еееx, да ми падне едно такова в двора". Та представяте ли си колко "такива" са се вардаляли из мочурищата на боя - мечове, шлемове, ризници, че и коне, истински бойни коне, кой колкото "Ламборджини", кой колкото "Майбах" струва, ох, на дядаааа. Може, може така да е било. Не го вярвам, като знам колко луд е бил Калоян, как за едно няма нищо реже глави на поразия не ми се вярва да проспи шанса окончателно да размаже чудовището заради някакви причудливи бойни обичаи или за съвсем непричудливото балканско плячкаджийство. Но... може. Затуй чудото от него ден ще го кръстим малкото чуденце. Тъй, за разгрявка. И беше ден, беше нощ, ден втори. Латинците отстъпват, треперят им сърчицата, но организирано си отстъпват. Калоян - подире им. Ама някак особено. Наблизо е, виждат се пушеците на полевите кухни, мирише на варвари, ама не се появяват, не нападат. Виж това вече си е

чудо. Какво чака? На втория ден - същото. На третия - пак. Дистанцията е има-няма час, но все някакси не успяват да го прегазят тоя час Калояновите войници. Деморализирана, тежка войска бяга из чужда, враждебна, непозната земя. Победителите ги следват, на леки, бързи кончета, на своя територия и все не могат да ги стигнат. Почва да прилича на друго. Калоян сякаш охранява латинците, пази ги. Ама от кого ги пази, ще попитате, нали той им е врагът. И е така и не е така, както обичаше да казва един арменец. Има от кого да ги пази. "Хората на земята" както ги нарича Маршалът. Ама те опасни ли са? О-ох, питайте Анри дьо Танремонд и най-вече Бонифас дьо Монфера. Като му дойде времето. А дали врагът им е Калоян, ей сега ще видим. Развръзката идва при Родесто. Туй вече си е град, крепост. Латинците имат две възможности - да я заобиколят и да продължат кроса към Константинопол или да я превземат и да решат въпроса със спасението. Вие ако сте, какво ще направите? Само да не забравяме, че страшните победители от Адрианопол са на час път. Е, няма такова нещо като успешна обсада за един час. Даже и за един ден. Латинците обаче някакси атакуват крепостта, превземат я, наместват се вътре и както са си добри войници, спасяват кожите. Как е станало? Ами може стражите по стените да са спинкали и да не са забелязали прахоляка от хилядите латинци отстъпващи/настъпващи към града им. Може да са ги помислили за търговски керван, може... какво ли не може, ама все си е чудо на чудесата. Най-малко чудесния вариант е вратите да са си били отворени и Хоспиталът приготвен, че най-после да свършат митарствата латински. Вече съвсем не-чудесно в околностите се оказват двамата "втори втори" - Пиер дьо Брашийо и Пайен д'Орлеан, с хората си, латинската армия нараства, укрепва, връща самочувствието си, има укрепена база, въобще - възражда се. Феникс. Край на чудесата. Междувременно сцената напуска Енрико Дандоло. Навремено и услужливо. Не че има нещо чудно. Напротив - чудното е, че толкова време удържа слепият старец на ужасяващите несгоди на тогавашната война. Едни казват, че паднал от коня и си счупил врата, други нищо не казват /Маршалът например/. Може инфаркт, може инсулт, може... Важното е, че Енрико Дандоло вече го няма и с него си отиват много тайни, много договорки. Много клетки от мрежата на Плана заминават под земята с многоуважавания дож. Лека да му е пръстта. Не си падам по ченгета, а около Дандоло силно мирише на тая флора. Или все пак фауна? Но дожът си заслужава уважението. Аз лично съм винаги готов да сваля шапка пред огнената му любов, пред нежната ласка към Венеция, Венецията му. Или... ама, хайде, за това - друг път.

5. Всичко това под носа на Калоян. Който ще да го вярва. И паралелът със Саладин и Тир след Хатин не е много уместен. Там са месеци, тук са часове. Там са крепости, градове, територии. Тук - голо поле и едно Родесто. ПЛАНИРАНА Е БИЛА ЦЯЛАТА РАБОТА, РЕЖИСИРАНА И ОРГАНИЗИРАНА.

Ама от кого - ще попитате. Ами от "велможите в "Книга Естир" - плеймейкърите. А изпълнителите са вторите - сред латинците, гърците и българите. Ония, дето останаха в лагера и после организираха оцеляването. Ония, дето направиха Асен "белгун", ония, дето направиха бунта на гърците, свързаха непримиримите врагове - българи и гърци, дето организираха разгрома, после охраната, дето задържаха гърците зад стените на Адрианопол и дето отвориха вратите на Родесто. Може и да си ги измислям, ама другата теза - за случайностите и обстоятелствата, е къде-къде по-насилена. Нищо, че я пише по дебелите книги. Добре, тези така, онези иначе - нагласили я. Ама защо, защо? И тука вече идва голямата работа. Ама ще трябва да прочетете философската част, няма как. Истината се заплаща. Аз петнадесет години ги глася тия работи. Вие ще трябва да пожертвате час четене.
Голяма рана е схизмата. Със страшни последици. Ако я нямаше ни Константинопол щеше да бъде турски, ни ние щяхме да си загубим златните години от историята под мръсния турски ярем. Ама умни, много по-умни от мене хора са решили, че е нужна и вече деветстотин и кусур години я има. Тука само искам да проследя една от посоките на реализация на схизмата, посока, която, според мене, може да обясни много странности от историческото развитие на Европа и света. Посоката на силата. Силата, от римско време насам, значи организция. Не храброст, не юнаклък, не чутовна издражливост, вяра в победата и други такива, а организция. Така е и с въоръжението на легионера, така е и с римските пътища, с римското право и всичко друго. Силата е организция. Но и организцията, като всяко едно значимо явление, опира в основите си в метафизиката. И тука, точно тука, в метафизиката на организацията, ще открием просто невероятно съответствие с католическите и магистрално разминаване с православните ориентации. Ефективната организация се опира в затворения индивид, обвързан с външни, формални връзки с другите индивиди. Католическият самозатворен, бого-подобен индивид е идеалният герой на организацията. Външните, безсъдържателни връзки – подобие, интереси, закони, регулации, са съвършената форма на обвързване на многото индивиди в едно. Независимо дали става въпрос за държава, армия, икономика, правна система и каквото и да е, което генерира сила. И не е необходимо човек да е Макс Вебер, за да си даде сметка, че с времето, неизбежно силата ще отиде към системата, базирана на католическите ценности. Всяка една сила. В което, само по себе си, няма нищо лошо. Лошото идва когато, натрупал сила, католическият Запад тръгне да лекува схизматичната язва. На много-много равнища изцелението на тази язва изглежда силов проблем. Както при Ферарско-Флорентинския събор. Византия се срива, турците са пред Константинопол и папата предлага помощ. Може би спасителна помощ. Но условието е преодоляване на схизмата. И православните

епископи, Патриархът, Императорът потеглят към Ферара, за да покажат на „италианците“, че филиокфето е заблуда, да ги завърнат в правия път и така схизмата да бъде преодоляна. Но става съвсем друго, защо ли не се учудвам? Папата настоява православните йереи безусловно да приемат и филиокфе, и римската монокефалност и очевидната измислица – чистилище. Ако искат да получат помощ. Естествено. Силният налага правилата. Слава Богу, нищо не излиза. Е, как така, слава Богу – ще попита кой да е новоизпечен интелектуалец-инженер. Нима е по-добре турците да грабнат Константинопол, да поробят половината православен свят, че и до ден днешен да им търпим вонята, вместо да бяха приели епископите формулата на католицизма и сега да сме си една благоденстваща, културна Португалия, да речем и да имаме развит туризъм, да речем? Не, не е по-добре. И това не го казвам аз, интелектуалното джудже, а Марк Ефески, монасите от Света Гора и, което е най-странното, гражданите на Византия в него страшно и безсилно време. ЗАЩОТО ЕДНО СИЛОВО СЪЕДИНЯВАНЕ НА КРЪСТА, А КАТО СИЛОВО ТО МОЖЕ ДА БЪДЕ САМО ЕДНОПОСОЧНО НАЛАГАНЕ НА КАТОЛИЧЕСКИЯ МОДЕЛ, НЯМА ДА БЪДЕ ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ЕДИНСТВОТО МУ, А УДВОЯВАНЕ НА КАТОЛИЧЕСКАТА ПОЛОВИНА. Ако схизмата беше една грешка, една приумица на вдетинени старци, един дефект на тялото на християнството, то тогава каквато и да е операция за премахването ѝ би била добре дошла. Но дълбокото ми убеждение, а най-вече движението на историята го показва, че СХИЗМАТА Е НЕОБХОДИМА, ВАЖНА, ОСНОВОПОЛАГАЩА СТЪПКА В ИЗГРАЖДАНЕТО НА ХРИСТИЯНСКИЯ СВЯТ, В РАЗГРЪЩАНЕТО НА МЕТАФИЗИЧЕСКИТЕ МУ ВЪЗМОЖНОСТИ, В РЕАЛИЗИРАНЕ НА НАЙ-СЪКРОВЕНИЯ ХРИСТИЯНСКИ ПЪТ, ПЪТЯ КЪМ БОГОЧОВЕЧЕСТВОТО. При това положение една операция, която да отстрани слабата, неефективна православна част от кръста и да я замени с дублаж на силната, католическа ще има фатални последици. Последици много по-тежки от турското нашествие в православния свят. Загубата на православната част от кръста ще означава загуба на самия Кръст. Ще означава загуба на Богоустремеността на християнския човек. А това вече е ужасно.

И за „домостроителите“, за хората с позиция, подготовка, потенциал, отговорности за бъдещето на християнството, става много, бих казал, решително важно да предотвратят тази инвазия на естествено силния Запад към неорганизирания, противоречив, непоследователен и хаотичен Православен свят. На няколко пъти ще се повтаря този сценарий – и при Наполеон, и при Хитлер, но първопроходника му е Латиската империя, а ролята на първи съкрушител на набиращия сила Запад се пада на Калоян. Но не е предвидено дивите кумани, влася и българи да станат господари на Византия. Затова и същите ония, които направиха Калоян победител, нещо много повече,

съкрушител, не му дадоха да смаже латинците и да грабне Царицата на градовете. Как – не знам. Няма как да знам. Но това е единственото обяснение, което ми осмисля странното поведение на латинците при Адрианопол, странната роля на важните барони, начело с Маршала, странната тактика на Калоян, невероятната капитулация на Родесто и всички тия чудеса на „късния“ Калоян.
И МИ СЕ ИСКА ДА СПОДЕЛЯ ПРЕДУБЕЖДЕНИЕТО СИ, ЧЕ НАРОДИТЕ, КОИТО ОСТАВТ ДА СЪЩЕСТВУВАТ, ДЪЛЖАТ ТОВ НЕ НА НЯКАКЪВ "ИСТОРИЧЕСКИ КЪСМЕТ". ПРОСЪЩЕСТВУВАНЕТО СИ ДЪЛЖАТ НА РОЛЯТА, КОЯТО СА ИЗИГРАЛИ ЗА ОБЩАТА ЕВРОПЕЙСК, СВЕТОВНА ИСТОРИЯ. Е, една от причините все още да съществуваме (макар че един Господ знае докога) е Калоян, дето строши копието на силния Запад и за много време отстрани опасността от загубване на православната половина от Кръста.

XIV. Рене дьо Три

1. И тая е една странна, престранна история. Не, всъщност, започва нормално, даже си се развива нормално, ама краят... Още в силните времена на латинците, като тръгнали тоз насам, оня нататък, да си завоюват фиефите, да си позиционират графства, маркизети и т.н. един баровец, Рене дьо Три, с хората си се завъртял към Пловдив. Хубав край, хубави хора... Ама работата не излязла съвсем както я смятал Ренето, награбонтили го хубавите хора на Калоян и той се заприщил със своите хубави хора в крепостта на Станимака. Обсадили ги калояновци, ама корава крепост, корави войници и положението се затегнало. А днеска, а утре, а още по-утре, не и не, не пада Станимака. И толкова не пада, че преживяла разгрома при Адрианопол, големия маратон Адрианопол – Родесто, после латинския Ренесанс и ето, че дочакала освобождението. Пристигнали обновените латинци и освободили хубавците на Рене. Междувременно се случили разни работи. Родесто, Родесто ама сума ти латинци се били насъбрали в Константинопол и приличали на малки деца, дето се чудят каква да я хващат. Паниката голяма, положението – ни напред, ни назад, не, не съвсем, една преголяма група дала решително назад. Нещо към три хиляди души се натъпкали на де що кораби има и храбро се отправила назад, към родината. Аман от гръцки номера, аман от варварски хитрини, не ви щем графствата, не ви щем херцогствата. На корабите и към къщи. Даааа. Работата замирисала на „изуй гащи”, на разгром и ето че изпод водата изплувал познатият ни Пиетро, Пиетро Капуанеца. И като завикал, като се завайкал – моля ви се, братя, не оставяйте Делото, не оставяйте Кръста, всичко ще се оправи, Бог няма да остави перегрините си, ще ви възнагради и тука и на вечни времена. И т.н. Брех, Капуанецът му с Капуанец, има нерви този човек, за толкоз нахалство нерви се

искат, ей. Бетер Алън Грийнспан, дето докара кризата и си докара сумати и пари да разказва как е дошла. Та и нашият. Хич и не помисли за братята си като изгони най-мощните стълбове на бъдещия Поход – кралете на Англия и Франция. Окото му не трепна като изхвърли всички слаби, болни, бедни т.е. всичко що е народ, от Похода. Като дойде ред да се пролива братска, християнска кръв при Зара не се поколеба да напъти Конрад Халберщадски, епископа, да не му мисли, ами да изпълнява щото „папата така иска, ама няма как да го каже". Не се посвени да се омете най-подло, най-предателски, като замириса на голямата авантюра, на голямото престъпление – Константинопол. Омете се, та да са му гладки и пухкави ръчичките. Ааах, мизерник, че не те пипна тогава Ричард Лъва, че да ти ги отскубне ония работи... И накрая, като падна Константинопол, забрави и Божи Гроб, и Кръст и Бог, обяви Похода за прилючил и „давай сега Империя да правим". Ама като ги натъркаля Калоян имперците барабар с императора им при Адрианопол, изведнъж си спомни и Бог, и Делото и Кръста. Аман-заман, аман-заман, че работата дуду. И къде беше през цялото време, с какво се занимаваше, какви плетки плетеше? Мълчина. Мълчи Маршалът, Робер дьо Клари няма откъде да знае, Никита Хониат заврян в миша дупка. А онуй, жълтокожото, си шета из подземията, връзва, развързва и си изпълнява програмата. Каква, защо, как – никой не знае, никой никога няма да научи. Ама като се напекла работата – изскочил на слънце. Този път обаче, нещо не хванал дикиш. Ония, трите хиляди, хич и не го слушали, ами си се натоварили и заминали. Сега, може от страх да е било, може паниката да ги е заляла с мътните си води и те да са се хурнали като стадо, може нещо недоволни да са били от плячката, измамени да са се почувствали, нали така разправя Робер. Всичко може. Ама има и един детайл – все от хората на Луи дьо Блоа били. Еййй, що така, бе? Това Блоа все страхливци ли ражда? Да не би нещо почвата, нещо водата. Че я няма Ерин Брокович, да се запретне (бе тя май нямаше много какво да запрята, то и без това не само пликчетата се виждаха, ами и писмата се четяха), да ги разнищи, че да го отнесе някое „Ессо", някое „Амоко", за страхливите блоазци. Може, може и това да е. Ама по ми се вярва да се е процедила някоя информацийка около Луи. Каква са му я спретнали, как на маймуна са го направили, ей, Тибо някак странно умря, Луи хич и не искаше да ходи в тази проклета Венеция, после тровиха ли го, какво го правиха, все болен, все чамав, сега го туриха на топа на устата, че хем на вечни времена да е Глупака на Похода, хем го заклаха варварите. А с него замина и последният от тримата първи – Императора. И хем всеки си имаше нещо, нещо, дето много не се връзваше с Константинопол, с трижди проклетия Поход. Довереникът на Тибо, Рено дьо Дампиер, така и не стъпи ни във Венеция, ни в Константинопол. Луи се запъна в Алпите и не щеше, та не щеше Венеция, на Балдуин флотата така и не дойде в Константинопол. Уж и тримата настояваха за Венеция, уж

бяха Тримата Големи, Тримата Първи, ама и тримата се опъваха, а сега и тримата вече ги няма. Е, какво да стоим, какво да им играем по фалшивата свирка на тия, папските? Те и нас ще затрият без да им мигне окото. И – към къщи. Може да са мои измислици, ама всичко, дето го казвам, са факти, факти. А когато фактите говорят и боговете мълчат. Е-е, ама големите батковци от историческите катедри са над фактите. Той още Хегел, дето смени Берлин за Йена срещу няколко чувала въглища, беше се изцепил, нали помните „Ако фактите противоречат на системата ми, толкова по-зле за фактите". Тъй. Заминаха си блоазци, кряка си кряка Пиетро ди К (в Сантяго има един бейзболист ла О, та ми харесва това ди К), от крякането му голяма файда няма, ама те работите и по друг начин се занареждали. Посъвзела се латинската армия, гърците без хич да му мислят предали Калоян, нещо не се сбъднали плановете на куманския ни цар, бил си изиграл ролята и от тук нататък звездата му бързо започнала да захожда.

2. Усетил Калоян накъде отива хавата, беснял, ритал, псувал, ама като си фигура на дъската, дойде ли ти времето – жертват те. В тази мешавица паднала главата на Балдуин. Че и на един византиец – Константин Турникес [2.1]. Тъй ще да е било, не ги вярвайте тия глупости за Ирина, за голямата любов с Балдуин (точно пък Балдуин, дето и като император си запази целебатството) и за ревнивата браточка. Все тия потни истории, все тая измислена романтика, дето на жлези мирише. В Константинопол обаче не знаят, не знаят какво става с Балдуин. Откъде да знаят? То не е като сега – Интернет, Уйкилийкс, ал Джазира и т.н. И се чудят какво да правят. Имат ли си император, нямат ли? Да чакат ли, друг ли да коронясат? И ето, че им се разрешил проблемът. Както били позаякнали латинците, както се бил поприбрал Калоян, ето че най-после Станимака се освободила. Голяма радост била, голямо подскачане и как няма, толкова време, месеци, месеци, месеци, животът ти на косъм, затворен в тази крепост, запрещен отвсякъде и ни вест, ни кост от света. И най-после – ураааа, най-после спасени, свободни. Сигурно здравата ще да са били изгладнели обсадените латини, голямо лапане ще да е паднало като най-после са ги освободили. И голямо питане – какво, бе, какво става по света. Че колко, колко време ни вест, ни кост. Нали знам, като бяха траулерите, то на Бургас траулерите дадоха, най-тежката, най-неблагодарната работа, другото тарикат-варналиите го лапнаха. Шест месеца, като ги зачукат нашите на едно коритце насред океана, осемдесет души екипаж на една палубка колкото два балкона има-няма и накъдето се обърнеш море, море, море и небе. Шест месеца. После „хващало ги желязото", ще ги хваща не, ами как изобщо ги пущаше? И веднъж в месеца ще дойде „майката" – да разтовари рибата, да донесе храна и най-вече, най-важното, да смени филмите и да донесе малко поща – писъмце, телеграмка за по-така случаите и завалиите моряци чакат, чакат другия месец, пак за някоя

новинка, че то „желязото”... А тези, в Станимака, представям си. И наистина. Те в ония времена такива разни гевезелъци – филми, писма от къщи, въобще не са ги признавали, ама все пак, какво става, ще я бъде ли Империята, какво ново по света, са си вечни въпроси и гладът за отговорите им си е вечен. Така и станало, нахвърлили се рицарите да питат – ама жив ли е Балдуин, имаме ли император, какво предстои да става в Константинопол, а какво става в Калояновия двор и т.н. И си получили отговори въпросите – ами не, за жалост Балдуин вече не е между живите, онзи звяр, Калоян, го убил и май садистично го убил, сега Империята е без император и срочно трябва да се короняса нов и т.н. Нормални въпроси, нормални отговори. Странното обаче е, че питат освободителите, отговарят освободените. Да, точно така го разказва Жофроа дьо Вилардуен и най-важното, без изобщо да се чувства длъжен да обясни, ама как така, от къде тия, с месеци затворени в Станимака, ще знаят работи, дето ония, от Константинопол и от всякъде не са ги и чували. Ненормална работа, не може да бъде, да, ама е точно така. И никъде не прочетох някой, някога да се учуди, някой някога да попита – абе, как така, от къде накъде. И за сериозна работа става въпрос, ей, корона е това, корона императорска, не е някой жупан, някой княз да се е загубил, ами император, Императорът на Латинската Империя. И си го казва Жофроа – след като Рене дьо Три потвърди, че Балдуин е убит, на негово място короната получи брат му – Анри дьо Фландър и дьо Ено. Точка.

2.1 Константин Турникес

3. Малко по-късно идва редът и на Калоян. И отново мястото е Солун. Пустият Солун, все там стават важните работи. Че и какво още има да става. Ама за това – после. Та тръгнал Калоян да обсажда Солун. Годината е 1207. Много ми е тъжно това време. Просто се чувства – представлението е свършило, драмата е изчерпала сюжета си, режисьорът е разхлабил вратовръзка, седи вече в барчето на театъра, до него сценографът трака с ледчетата в чашата, оркестърът прибира инструментите, диригентът бърза да се присъедини към компанията, суфльорът си е тръгнал, даже еспециентът няма работа на сцената. Там влачат крака сценичните работници и с безучастни физиономии, суркайки служебните обуща, събарят и прибират ненужните вече декори. „Рок-концертът отшумя, залата е вече празна...” Още малко, ще влезе чистачката и ще замете и последните следи от станалата вече безинтересна драма. Героите измряха, кой по-рано, кой по-късно, няма ги вече Тибо, Фулк, Мари, Балдуин, Луи, Дандоло, Исак и Алексий, останалите загубиха плътността, присъствието си, вън от сюжета се превърнаха в двуизмерни, безплътни декори, достойни само за небрежната ласка на сценичните работници. И те си ги прибират. Първо Калоян. Убит в палатката си. Дали е Манастър, вождът на куманите? Или някой гръцки шпионин е свършил работата? Или пак е Манастър, ама подкупен от гръцкия шпионин? Всъщност какво значение има? По-важното е, че гърците

така се зарадвали, че запоставяли Калоян по иконите си, тези със свети Димитър Солунски. Яхнал св. Димитър коня, награбил копието, малко така, като свети Георги го дава, само че свети Георги е намушкал змея (дявола, демек), а свети Димитър – нашия цар. Гръцки щуротии. И Калоян просто си отишъл, няма го вече. Така, някак ненужно глупаво ще си отиде и Бонифас дьо Монфера. И той Солунски. Нападнали му отряда „хората от земята", знаели ли са, не са ли, кого нападат, изненадали ги, Бонифас, както винаги храбър, грабнал меча, нямал време за брони, щитове, метнал се в меллето и там го намушкали, съсекли, после му отрязали главата и оставили трупа на дивите зверове. И това Бонифас, Бонифас дьо Монфера. Жестоко нещо е голямата политика. Няма милост за ненужните. Отишъл си Бонифас, с него си отишли всички Монфера – лудият храбрец Гийом Стария, после Гийом Дългата Сабя - бащата на последния ерусалимски крал , красавецът Рене – без малко император на Византия, големият воин, храбрец и държавник Конрад. Всички, всички си отишли, прах и пепел. Така с Калоян си отишли Асеневци. Белгунят Асен, храбрият Петър – заминали си, прах и пепел. Сега има да се доиграва още малко. Това тука не ти е театър, няма да се тръшне Инокентий III да смучи гадния менток от барчето и да пуши украинско Малборо с Пиетро ди Капуа. Основното действие приключи, ама има още, още кръв да се лее, още плетки да се вият и развиват, че къде е още тя – години и години, десетки, стотици има да минават в сянката на Делото. Ама на истинското, Делото на посветените, не оня байряк, дето го развяваше Пиетро, като припари под краката на латинците след Адрианопол. Играчите се сменят. На мястото на Балдуин идва брат му Анри, на мястото на Калоян, сестриникът му Борил. По-дребни са, ще се види, ама и те имат роля да играят и те имат драма да разрешават.

4. Анри, разбира се, се позамаял от високата длъжност. Побързал да перне едно писмо да вкъщи, дето започва с "Quantam gloriam, quantam honorem…" „Колко слава, колко почести донесохме на земите фландърски и хайнонски...". Е, император е, има си право човекът. Император на Латинската Империя. Нека се порадва, нека се пофука. Щото не е лесна тая, дето го чака. Не е бил никак глупав, добре разбирал колко е тънък ледецът на империята му и струва ми се, усещал е колко безразлична започва да става Империята за големите играчи в Рим и където там другаде са. Завързал жива кореспонденция, замолил за помощ, досещал се къде да натиска. Ама напразно. НЕ Е БИЛА ПРЕДВИДЕНА ДА ОЦЕЛЕЕ ИМПЕРИЯТА. Какво искал, за какво молил Анри? Ами за помощ, за жива сила. Молил папата да му изпрати едно петстотин рицаря. Не че е малко, един рицар води след себе си тридесетина оръженосци, сержанти, знаменосци, слуги... За едно петнадесет хиляди души става въпрос. Ама той не ги вика ей така, аман, моля ви се, елате да ме изкарате от батака. Нищо подобно. Не е глупак Анри, не е наивник, а и съвсем сериозен ресурс има. Приготвил съм

– пише – земя за всеки, който дойде. Готова, завладяна земя, да идва, да се разполага, да господарува. И хем е така, не лъже. И всички знаят, византийската земя е богата, плодородна, климатът е мек, гърците са се сврели в миша дупка и всичко е за тях, за новите господари. Охоо, сериозна работа. Само че нищо не излиза. Защо? Хайде да поразсъждаваме. Едно време какво учихме в училище – в кръстоносните походи се включвали предимно „вторите синове", по законите още от Шарлеманово време земята не се деляла, наследявал я цялата първият син. А вторите? Ами вторите да духат супата, както се изрази Любо Пенев за бедните. Да си търсят лесното – чиновници ли ще стават, попове ли, в армията ли ще служат, абе, да се спасяват. И ето ти ги кръстоносните походи. **Е, хубаво де, свършиха ли се „вторите синове" в Европа? Разреши ли се кризата със земята?** Що не идват тия хора, бе? Готова земя ги чака – хубава, тлъста, завоювана земя ги чака и те тц. Ами, нито са се свършили, нито се е разрешила, ами клишето нещо не работи. Не е толкова просто, нямам земя, еди къде си има, хайде, да отида да си я взема. Те така стават работите в разказите на Джек Лондон, дето господин белият ако чуел, че в ада има диаманти, след месец е там, с един бел сланина и коритце за пресяване на златен пясък. Ама и там не стават така, стига малко да помислим. Обаче и наистина както стават, пак нещо не се получава. Като тръгнаха кръстоносците след Зара към Константинопол какво ги чакаше, я да видим? Ами грамадна, мощна Империя, дето досега никой не е завладявал. Страшните стени на Константинопол, градът дето в едното си ъгълче може да смушка Париж, в другото Венеция, а Шампан, Фландрия и други такива джуджета може да ги разквартирува в по два-три квартала. Огромната армия на Алексий, дето само с броя си може напълно да претопи кръстоносното воинство. Никаква логистика, никакво снабдяване, врагове, врагове и само врагове. На всичкото отгоре и тежък духовен проблем – верски и морален. Кръстоносната армия ще избива християни, ще опожари световния център на християнството, ще се гаври с най-големия християнски храм „Света София". Въобще невъзможна работа. И все пак се състоя. С всичките против, състоя се. А сега? Всичко готово, завладяно, уредено, Империята изправена на крака, „алчността на света", за която така често говори Маршалът, стои и трака със зъби и все пак няма ги и ги няма очакваните петстотин рицари. А-а, вече имаме по-сериозен проблем от клишето за „вторите синове". Проблемът с баланса между управленски възможности и обективни условия. Обективните условия в случая са просто невероятно благоприятни. Опитвам се да си представя как съм някакъв дребен мишок, рицар някъде из Фризия или Лузитания (хич няма какво да си представям, че съм дребен мишок, аз съм си дребен мишок, виж рицар...), сиво, мокро, скалисто, глад и въшки, с две думи „Маркета Лазарова". И ми се отваря парашутът да емигрирам във Византия, ама не да бера маслини или да пека хляб в някоя жегава фурна ами на мене да ми

берат маслини и да ми пекат хляб. А? А? Хич не му мисля, грабвам жената, мятам прасето в каруцата и с ръждивото копие и очукания дядов шлем потеглям, пък ако ще турско да стане. А ония не тръгват. Не тръгват, бе, не тръгват. Има един само начин. Не са искали плеймейкърите ония да тръгнат. Имали са си и те средствата, имали са си начините. Ние все си мислим, че светът с нас започва и че хората като не са знаели английски (то, анджък английски още не е имало), хич хабер са си нямали от имиджмейкинг, от паблик рилейшънс, паблик информейшън и т.н. И за Византия никой не потеглил. Молил, скимтял Анри, обаче исканата помощ не пристигала. Хем правилно се ориентирал, заобяснявал как с тия петстотин рицари ще успеят да съшият „разрязаната багреница на Христос". Нали това била голямата идея – да се свърши схизмата, да се събере пак в едно Невестата, Тялото Христово, Църквата. Да си приобщят схизматиците-гърци (сърби, българи, власи – кой ги брои за хора) към истинната църква, да признаят върховенството на папата. И с цената на какво, на петстотин рицари, дето живот ще си живеят, дето богаташи и господари ще ги направя. Не разбирам, не разбирам – ще да си е блъскал главата Анри. И фландърската и хайнонската. Ооох, завалията, не разбираш я, не разбираш.ТОЧНО ТОВА Е ЦЕЛТА, ПО-ТОЧНО ЕДНА ОТ ЦЕЛИТЕ. ДА НЕ СЕ СЪБИРАТ ЦЪРКВИТЕ. Особено под властта на папата. Не си го разбрал, няма как да го разбереш. Съберат ли се църквите така, насила, от това по-лошо няма. Тогава няма да се възстанови разцепеният кръст или, ако предпочиташ да ползвам твоята терминология, разрязаната багреница, а едната половина ще унищожи, ще смаже другата и тогава край, край, никога няма да го има повече Кръста. Завинаги ще остане някаква уродлива, двуглеста половинка, отразяваща сама себе си като във вода. Вода, ненавистната за християнството алтернатива на земята. И край. Такъв кръст е от полумесеца по-лош. Ще видите като му дойде времето. Аз сега, вие като му дойде времето, а големите, истинските автори на историята ни, винаги са го знаели, особено в тази кръстата, кръстоносна история с падането на Константинопол. Затова и не пристига, въобще не потегля никаква помощ за Империята на Анри. Империята не трябва да просъществува. Дойде, изпълни си мисията, има още някой неща за довършване и толкова. Ама да остане, да се утвърди, православието да залинее заедно с една изчезваща Византия, това не, в никакъв случай. И за тази работа не петстотин, не пет хиляди, не пет милиона, ами и петдесет милиона живота не е висока цена. Ще го видим през Втората Световна. Та да си прави сметката Анри, каква ще я хваща, каква ще я върти и суче, ама да си знае – Империята няма да я бъде. Така и станало.

5. Борил и той, опитал да имитира Калоян, да се пробва в голямата, европейската политика, да лавира с латинците, да дърпа чергичката към себе си. И хем, наглед, ужким се получавало. Всъщност нищо не се получавало.

Опитал се да повтори Калояновия Адрианопол. При Пловдив. Ама този път нямало тайни инструкции, нелогични действия, оттренирани изненади. На никой не му пукало за Борил (нито пък за Анри) и франките се сражавали зряло и искусно, Маршалът не стоял да пази лагера (да не избяга), а направил дълбок обход с хората си, лепнал една професионална обсада на Борил и франките така попилели нашите, че тая обица направо щяла да скъса ушака Борилов. Пробвал се нашият със сърбите, срещу сърбите, с ромеите, против ромеите и все тая, все същата - не се получава, не излиза. Все пак успял с Анри, Императорът, да се сроди, сватове станали, ехеее. Взел Императорът доведената щерка на Борил, всъщност дъщеря на Калоян, куманската красавица Мария и Борилча рахатясал. Ама не знаел, горкият, от къде да знае, че Анри е издухана флигорна и кръвоснабдяването му откъм Рим и Европа е отрязано. Папата вече готвел друг Поход, вниманието му било изцяло натам обърнато и в новата партия Анри се явявал девета пешка, тази, дето изобщо я няма на дъската. Виж, Борил, най-неочаквано, се оказал с място в нея. Не кой знае какво, да речем бял офицер, от младшите. И си го използвали, ох, как си го използвали. Както не бил наясно с голямата игра, даже без възнаграждение си го използвали. Пробутали му един чек без покритие, сватовството с Императора и нашият послушно свикал събора срещу богомилите. И по оценката на Васил Златарски този събор бил единственото нещо започнато и успешно реализирано от Борил. Що ли не се чудя? А професорът, Златарски, упорито отказва да го забележи. Даже настоява, че не може да има връзка между антибогомилския събор и папската курия защото, видите ли, папският пратеник пристигнал след събора.А че с пристигането му пристигнала и разплатата - женитбата на Анри и Мария, че въпросният кардинал уредил веднъж за винаги отношенията между латинци и българи, че от най-люти врагове Анри и Борил се превърнали в сърдечни приятели и верни съюзници, това всичко някакси се отбелязва, но не се коментира. А то си е просто очевидно. Още от самото начало. От какъв зор ще се гърбути Борил, от кога станаха Асеневци такива богослови, че се хванаха богомилите да оправят? Той, Мануил Комнин, коджа ми ти Мануил Комнин, веднъж се хвана да оправя църковните давии, че Никита ти Хониат го направи на п..ки и парцали, че на Борил цялата Мара втаса, само до събори му е. А тя ще да е била сериозна тази работа, много сериозна. И нещо все не мога да ѝ измисля причината. Четох при Тайерман, за албигойския поход, пита се човекът (и аз с него), „абе защо в богатия Лангедок, при оня независим, задоволен, по буржоазному разкошен живот, хората и то не кои да е хора, а елитът, аристокрацията, хората с парите и земите, така безразсъдно са се хвърлили в една ерес, хем ерес, направо бого-отрицание? Остави, дето е опасна, кървава работа, остави, дето накрая всичко ще изгубят, ами някакси логика няма. Точно богатите и щастливите да отричат богатството и щастието на този свят”. Така е,

съгласен съм, логика няма. Ама катари има. Почти като при Венедикт Ерофеев, дето се чу, че на бюфета на гарата имало херес. Ама като отиде, се оказа, че херес няма. Вместо него му предложиха виме и той в недоумение повтаряше – „Виме има, херес няма”. Катари има, логика няма. Чета и си мисля, чета и си мисля, по едно време гледам, че само си мисля и мисля, че е бош-лаф тая с логиката, с раз-мишленията. Че даже и с два-мишленията. Не е работата колко пъти ще го мислиш. И даже не е работата как ще го мислиш. Ами другаде, другаде се крие мишката. Трябва някакси през гърба да ти мине една работа, да ти смъкне една фаша кожа, че тогава да започнеш да се усещаш. Е, не звучи много лицеприятно тази гърбо-логика, ама другата, тая „Да седнем, да помислим” си е гъзо-логика и толкова ѝ е файдата. Знам си я аз тази работа, не се сега „договедям” (ааах, попе, ах, Минчо), знам че драмата, болката, е храната на истината, ама някак към катарите все не мога да я докарам, все не мога да си представя какво ги е мъчило тия хора, „от какво не си заспивал”, както пее сантименталната песничка за „след десет години”. Докато ми дойде редът да се зачопля в оная, уж тънка разлика, между цивилизция и култура. Истински опрях до нея когато започнах да си давам сметка, че кризата на вярата в модерния (добре де, в пост-модерния) ни свят е криза на църквата. И то не заради катадневни глупости – корупция, власт, пари, имоти, с тия работи да се занимава Марио Пузо, а заради собствената логика на великолепното ни християнство. Ама за това после, в главата за Селинджър. Сега – цивилизцията.

6. Давам си сметка колко важно, пред-предикатно важно нещо е цивилизцията. Как ни формира, прави, излива в калъпи, без които ще ни залее и отнесе Хераклитовата река. Колко шизофренно зависими ще станем от писъците на необузданата ни телесност, от космати чудовища на безпричинните си страхове, от натрапливостта на разни самоволни визии, да не говорим за хаоса на съсъществуването ни с другите. Само си представете една клаустрофобия, скъсала бентовете на представата за пространство. Боже, това си е лудост, ужасна лудост, опази ни от нея. Кой си дава сметка, кой не, но, слава Богу, всички сме в нея, в цивилизцията и всички не само я ползваме, а и я правим – кой повече, кой по-малко. От сутрешната четка за зъби до Пасхалната литургия, от 2+2=4 до ценността на човешкия живот, всичко, всичко е цивилизация. И успява да потъне под летвата на въпроса „Защо?”. В света на безвъпросната яснота. Да, нищо ново. Съвсем банални истини. Така е, съгласен съм. Ама нека да си дадем сметка и за обратната страна. Съществуването в безвъпросна яснота. В мита. Пак стара история, дъвкана, предъвквана. Банална. И актуална. Особено за християнството. Особено сега.

Няма какво да се лъжем. Колкото и да е различна (а тя наистина е диаметрално различна) метафизиката на християнството, то не може, никак не може, да пренебрегне механиката на езическите, митологическите времена. Няма как,

хората са си хора, трупаното с хилядолетия в складовете на душата не може да изчезне с едно благовещение. И като всяка една религия християнството, особено то, не може да си позволи лукса да се държи надменно, да настоява на „така трябва” и да забравя „така е”. Борбата за голямата ценност на християнството, индивида, действително свободния човек, е всекидневна и многовековна. И в нея няма място за хлапашки бързаници. Бавно, много бавно, внимателно, много внимателно, трябва да се извършва голямата операция – Богочовечеството. И големите отци на християнството въобще не си позволяват дори илюзията да се отделят от мита. И дори в много отношения от политеизма, многобожието. Не с рязане, не с горене ще маркира човек истинския си път към Богочовечеството. Бавно, трудно, внимателно ще расте човекът, ще става все по-истински, все по-човек и с това все повече ще реализира Бога в себе си. Нали така беше в Халкедонския догмат. Великолепният Халкедонски догмат. Цивилизцията ще дава основата, гаранциите за човечността на съществуването му, християнството ще се вписва все по-силно в корените ѝ, цивилизацията ще репродуцира формите – социални, културни, икономически, образователни, всякакви, в които ще функционира християнството и така, с вековете хората ще стават човеци, човекът ще върви към Божествеността си. Всеки според силите си, всеки според историята си. Тази картинка, разбира се, е идилична. Малко нещо намирисва на Вато. Истинската плът на истинския живот е и мръсна, и миризлива, и алчуща, и страхлива и какво ли още не. Ще трябва да се лее кръв, да мирише на изгоряло месо, да тича наоколо кучето с факел в устата (знака на доминиканците), ще има още много тъпотия, нужна, необходима тъпотия, вонята на сержантски партенки и полицейски подмишници ще трябва да следва, а понякога и предшества християнските истини, много още „тухли в стената” трябва да иззиждат образователната система, много вериги, белезници, пранги ще трябва да обуздават прибързаната хлапащина, а понякога и чисто криминалната разюзданост, за да не изчезне, да не се погуби християнският човек, а с него и Бога. Така е.

Но логиката, логиката е на човека, тръгнал към Божествеността си. Иначе християнството става безсмислено, остава някъде около старозаветната книга Съдии Израилеви. Ние това го познаваме. Точно там се оказахме като се отрекохме от вярата си и я заменихме с кодекси, закони, правилници. Въобще не казвам, че законите са празна или ненужна работа. Напротив. Но лишени от вяра, неподплатени с дух, законите си остават външни форми, приложими към дребно, страхливо, чиновническо съществуване. Даже те задължават да водиш такова дребно, страхливо, чиновническо съществуване [6.1]. Индивидът, авторът на смислите на съществуването си, човекът, отговорен пред света, не могат по никакъв начин да бъдат изведени от законите. Цивилизацията задава опорите на човешкото ни съществуване, но индивидуалността ни, Богоустремеността ни,

изисква друго, изисква реалност, превъзмогваща цивилизцията. Изисква култура. И ето че лекичко започва да се вдига пердето пред „загадката Лангедок“. Започва да просветва някаква мотивация за богатите, вероятно културни и изискани хора, да занапускат традиционното, институционализирано и очиновничено християнство и да търсят, по свой път, по свой си начин, път към отвъда, към абсолюта, към Божествеността. Разбираемо е точно на такива хора вече да не им харесват проповедите на латински, да не им изглеждат спасителни религиозните ритуали на една институция, оплетена в данъци, власти, правилници, да не им е по мярата духовното водачество на съмнителни църковни чиновници [6.2]. Започва да изглежда логично и изборът на това зороастристко манихейство [6.3] заради ролята на огъня, на светлината, на слънцето в него. Тези работи мога да ги видя в Лангедок. За съжаление не ги виждам в нашето богомилство. Най-вероятно защото не съм много грамотен и нямам истинска представа за действителното богомилство. Но някак ми се струва прекалено „природно“ нашето богомилство, поне такова ми се видя от „Повест за кръстното дърво“ на отец Йеремия и ме кара да приема малко клишираната схема за социалните му корени – идеология на бедните, на отчаяните, на смазаните. Но, така или иначе, ручейчето, което е докарало манихейския дуализъм до Лангедок, пристига от България и папа Инокентий грижливо бърза да го затули. Ползва Борил, „подшушва“ му да свика Богомилския събор, да нанесе тежък, кървав удар на българското манихейство и с това Борил изчерпва „смисъла на съществуването“ си. А истинската, ужасно-кървавата драма, ще се разиграе другаде и там тежките фигури – коне, топове са други. Макар и вече познати – Симон дьо Монфор, абат Ги дьо Во дьо Чернай. Жертвите също са познати – потомците на Сен Жил и Раймонд VI Тулузки. Но и там си има своята логика [6.4]. Така, негероично, неепично, със затихващи трептения, завършва историята на Четвъртия Поход. Всъщност, събитията около Четвъртия Поход. Последиците му още си ги носим и кой знае колко още ще ги носим. Но все още имам неща да ви разказвам и те са все за него, Четвъртия, Константинополския (а защо не и Българския) Поход. Защото не събитията, не случките и даже не личностите, свързани с Похода, са драмата на историята ми. Вярата, светлата, красива християнска вяра, която така страшно липсва на времето ни, е истинската ми болка. И голямата ми надежда е, че ще можем да видим, вие и аз, как това ни тежко изпитание – безверието, е само антракт, само един ауфтакт, за да засвети – по-нужна, по-великолепна, по-реална от всякога, Богоустремената ни човечност. Слушайте…

6.1 Реставраторът и Дрого
6.2 Кръщението и майка ми
6.3 Зороастризмът и Александър Македонски

6.4 Праведниците

XV. Две истории, две мълчания

(Питанки към професионални историци)

1. Много са различни и все пак много си приличат двете истории - на Жофроа дьо Вилардуен и на Никита Хониат. Различни са и си приличат авторите им. И двамата са много важни хора. Признават им го много важни хора. За Жофроа го казва сам Никита. По особен, наглед сдържан, почти служебен, но всъщност много акцентен начин. Изрежда разни барони, все от големите, все от първите, но единственият, който получава специален коментар "много важен човек" е Жофроа дьо Вилардуен. Който не е барон. За Никита Хониат пък "референции" дава Михаил, брат му. Вече е архиепископ на Атина и в едно писмо до Теодор Кастамонит, нарича брат си "най-могъщият логотет, който управлява всички неща". Наистина, невероятен шанс имаме, че двама от най-вътрешните хора, двама от големите плеймейкъри на историческите събития около крушението на Константинопол, са решили да напишат историите си. Единият е маршал на Шампан, а по-късно и на Романия т.е. началник-щаб на Похода, а после на Латинската империя, другият е Велик логотет на секрета т.е. министър-председател и председател на Сената. Разбира се и двамата са "без корона", но имаме сериозни основания да приемем, че и двамата са били по-важни от короните. Нека да разкажа.
Константинопол е паднал. Балдуин дьо Фландър и дьо Ено е избран за император в едни избори "с предизвестен край". Съперникът му, Бонифас дьо Монфера, главнокомандващ Похода, приема поражението си, пръв се впуска да вдигне на рамо новоизбрания и съгласно предварителните договорки получава цялата малоазийска част от новозавладяната империя. Междувременно Бонифас се оженва за вдовицата на Исак II Ангел, красивата и добродетелна унгарка Мария-Маргарита и може би по неин съвет решава да замени полагащата му се Мала Азия с наглед по-скромното графство на Тесалоники. Балдуин с радост се съгласява, но после, един Господ знае защо, се завърта на сто и осемдесет градуса и предизвиква една, поне наглед, необоснована и много опасна междуособица, направо война с маркиз дьо Монфера. Човекът, който, решително и властно, се намесва и урежда спора е Жофроа дьо Вилардуен. Маркизът много бързо се смирява пред укорите на Вилардуен и приема безпрекословно посредничеството му. Императорът е по-вироглав, но с това само принуждава Жофроа да покаже част от властническите си възможности. В лагера на императора пламва такъв мор, че Балдуин тутакси разбира, "че е бил зле посъветван" и се подчинява на маршалската воля.

Константинопол още си е византийски, само че Алексий III вече е избягал, франки и венецианци са пред вратите. Официалната им версия е, че са дошли да възстановят законния владетел на императорския престол. Става въпрос за Алексий, син на детронирания Исак II Ангел и племенник на узурпатора Алексий III Ангел. Сега някаква група, хитра, опитна група политици, измисля много фина плетка - възстановяването на Исак. Наистина този ход ще лиши франките от всякакви правни основания за завземане на Константинопол - узурпаторът е изгонен, законният император е възстановен. Но, за да се приведе в ход, плетката се нуждае от съгласието на "мускула", варангианската гвардия. Задачата да осигури съгласието им се пада на евнуха Константин Филоксенит, императорски ковчежник /нещо като министър на финансите/, който се справя без никакви проблеми. По-късно, когато Ангелите стават нетърпими, пак същият Филоксенит осигурява варангианците за кандидатурата на Алексий V Мурзуфул. Знаем го от историята на Никита Хониат. Да, ясно, въпросният Филоксенит е бил създателят на императори. Пита се какъв е бил самият Никита. Точно по него време е бил в апогея на властта си. Когато избягва Алексий III Никита вече осем години е бил Велик логотет, а в навечерието на превратa на Мурзуфул - девет.

2. Интересното обаче е, че и двамата историци проявяват някаква силно необяснима скромност за собствената си роля в събитията. А тя е огромна. Нека да разкажа.

Маршалът е авторът на най-важния, фатално важния Венециански договор. Договорът, заради който Походът се отклони първо към Зара и после към Константинопол. Формално под грамотите стоят подписите на тримата барони от началото на Похода - Тибо дьо Шампан, Луи дьо Блоа и Балдуин дьо Фландър, но добре известно е, сам Маршалът го казва, че те са подписали празни бланки и са овластили шестимата пратеници начело с Маршала да сключат Договора както намерят за добре. Разбира се, винаги може да се спекулира за обхвата и степента на конкретност на инструкциите, които са получили пратениците - срокове, брой кораби, цени, начин на разплащане, но от коментара на Жофроа за Парламентите в Соасон и Компиен е пределно ясно, че ако въобще е имало някаква конкретика тя не е дошла от бароните.

Маршалът е кадровика на Похода. След смъртта на суверена си той избира, съгласува и налага кандидатурата на Бонифас дьо Монфера за главнокомандващ на Похода. Тази роля на довереник едновременно на двата рода - Шампан и Монфера, е силно, ама много силно проблематична. Покрай братята на Тибо и Бонифас - съответно Анри дьо Шампан и Конрад дьо Монфера, отношенията между двата рода са смъртно враждебни.

Маршалът се справя с най-страшната угроза, надвиснала над Похода - бунтът при Корфу. Водени от него, верните му сподвижници, а и важни барони, падат

на колене, ридаят, молят се и накрая успяват да склонят бунтовниците да не затриват армията, да останат в Похода. И с това го спасяват.
Маршалът, заедно с Конон дьо Бетюн, е пратеникът, който унищожава византийската дворцова плетка за възстановяването на Исак и анихилирането на франките в играта за Константинопол.
За ролята на Маршала в междуособната война между Балдуин и Бонифас вече казахме.
Маршалът е и който спасява армията след разгрома при Адрианопол. Той задържа бягащите, той организира разбитите роти в някаква армия, той успява да преведе армията пред преследващите я войски на Калоян, той я въвежда в Родесто и с това спасява и армията и Империята.
Накрая Маршалът е авторът на Историята, с която Походът остава във вечността.
При Никита Хониат нещата са по-трудни за идентифициране, трябва повече да гадаем, повече да се досещаме.
Първо - бил е с власт, с голяма власт. Въпреки, че в предговора си преводачът и коментатор Хари Магулис казва, че чиновниците едва ли са имали реална власт доколкото разни императорски фаворити са правели каквото си щат, мисля, че имаме сериозни основания да се съмняваме в това допускане. Самият Никита Хониат изрежда редица чиновници, които били по-властни от императора - Йоан от Пуце при Мануил Комнин, Теодор Кастамонит при Исак II Ангел, Константин Месопотамит при Алексий III, дори при Андроник има един Леон Монастерит, съдия от велума, който видимо стои отвъд императорската власт.
За Константин Филоксенит вече говорихме. Трудно ще допуснем, че точно във времето на слабите Ангели, особено при мекия Алексий - сам Никита го казава /за разлика от Мануил Комнин, който "се отнасял с министрите си като с роби"/ властта на Великия логотет ще бъде разядена до степен на външни безсъдържателни знаци.
Второ - бил е наясно с тежката, дълбока криза, в която изпаднала Византия. Всъщност цялата му история е един Йеремиев плач за повсеместния упадък, повсеместен, във всичко - императори, благородници, гражданство, армия, монаси, свещеници, всичко, всичко е гнило, гноясало и достойно само за гнева Божи. И това е Византия, която той управлява. "Във всички неща" - да припомним думите на брат му.
Трето - за разлика от Маршала Великият логотет е бил високо, високо образован и с много тънко познаване на богословската материя. При това, смея да твърдя, с истинска оценка на значението, което богословската метафизика има в големия мащаб на човешката история. Само ще припомня, че и трите светлинки, които проблясват в цялата му история на Византия, са свързани с духовници – ярката е на Солунският архиепископ Евстатий, двете мънички,

съответно на епископът на родния му Хонай, евнухът Никита и на Константинополския Патриарх по времето на Андроник.
Четвърто - имал е пари, големи, истински пари. Изгорелият при пожарите частен палат на Никита, както и къщата му в близост до "Хагия София" не оставят съмнение за материалното му благополучие. Не е ненормално, при такъв висок пост, но това просто потвърждава както възможностите, така и трезвата житейска ориентация на Великия логотет.
Пето - разочарованието от отстраняването му от власт при Мурзуфул, а по-късно и при Теодор Ласкарис ясно показват човек, който счита себе си достоен и подготвен за власт.
Шесто - той е човекът, който се нагърбва да остави на човечеството историята на може би най-голямото събитие в съществуването на Европа. И на света.
3. Това е истината и за двамата, много трудно можем да кажем нещо различно. И при това положение скромното им мълчание, мълчанието за собствените им дела, става тревожно изпълнено с проблеми. Защо, защо мълчат за механиката на истинските решения, на истинските събития, за истинските герои на голямата История на Света? Може би от скромност. Нека да видим. Действително Никита Хониат зъб не обелва за себе си до идването на Алексий V Мурзуфул и после падането на Константинопол. От там нататък обаче сам не може да се спре. Негови са думите "но защо ли ви занимавам със себе си" и въпреки това ни занимава, занимава, занимава. Как без формални основания го уволнил Мурзуфулус, как тръгнали да се изнасят от Константинопол, пък как накарали жените да зацапат лицата си с кал, как откраднало онуй животно дъщерята на един от групата, пък как приятелят-венецианец я отървал, пък как се оказали в Селимври, колко лошо ги посрещнали, как направо гладували, после пък се появили куманите, хайде, да се връщаме в Константинопол, а пък там латинците станали съвсем нетърпими, че беж, в Никея, там не били по-свестни съгражданите и въобще голяма драма, голям плач. Не че е невъзможно, не че не го разбирам. Ама ако беше някакъв дневник, ако бяха някакви репортажи от мястото на събитието. Само че не е. Това си е история. Внимателно писана от изтънчен, образован – истински образован, страшно информиран, отговорен човек. Та скромността, "авторовото себеотрицание" ми е малко неприемлива. Да не говорим, че малко не ми се вярва министър-председателят на Византия да е толкова наивен, че да остави себе си и семейството си на произвола на събитията и хич, така, да не е заделил някой лев, да не си е подготвил някое, така, прибежище и някой полезен приятел от добрите времена [3.1]. Ама за това после.
Има и друга възможност. И двамата - Маршалът и Логотетът, имат от какво да се срамуват, имат какво да крият и затова им е удобно мълчанието. При Жофроа това положение е наистина плакатно - Венецианският договор. Той му е

авторът, той носи отговорността, заради него Походът се отклони първо към Зара, после към Константинопол. При Никита, както винаги, нещата са по-приглушени, по-тънки, с повече нюанси. Да, ама и там напират неудобните въпроси. Например с флотата. Как я докараха дотам, Византия да няма флота? Виновен е Йоан от Пуце, Никита го казва. С глупавото си и безотговорно чиновничество сметна, че на хазната ѝ идва скъпо да поддържа флота и я ликвидира. Безотговорен глупак, познати са ни. Но това беше при Мануил. При Андроник още имаше 100 трирерми, ония, с които му се представи Контостефанос. Защо осем години - при Исак и при Алексий, министър-председателят стоеше и гледаше как се достопява флотата на Византия? И, ето ги, гузни, обвити в мълчание, историците на грамданото събитие, мълчат, мълчат и мълчат за важните, истинските неща. Разбираемо. Може и така да е. Но на мене не ми се вярва. Мисля, че и двамата са хора от друго тесто, от друг мащаб. И двамата са не просто историци, а автори на история и такава една сбутана, гузна поза на мълчание би била обидна до степен да зачертае въобще намерението им да пишат история. Още повече, че трябва много грубо да подценим и двамата, за да решим, че са толкова глупави, за да си помислят, че с мълчание ще се измъкнат от неудобните ситуации.
Тогава? Защо мълчат?
Хайде да видим за какво мълчат. Маршалът:
Първо - турнирът в Екри. Възможно ли е маршалът на Шампан да не знае за подготвяното вземане на кръста от сюзерена му? Тибо е на двадесет и три, Маршалът на петдесет. Невъзможно. Защо нищо не казва? Кой, как, кога е решил да се проведе представлението?
Второ - парламентите в Соасон и Компиен. Кой ги е свикал, кои са участвали, кой е определил дневния ред. какво са трябвали да решат /или да не решат/?
Трето - параметрите на Венецианския договор. Кой и как е определял цифрите, сроковете, разплащането, кой е давал инструкциите? Защо така сляпо са определени параметрите без никаква възможност за съгласуване? В края на краищата година и половина ще продължава строителството на флотата. Кой и как е решил включването на тайната клауза за посоката Египет? Къде изчезна кардинал Софредо, защо никъде не се споменава за неговата мисия във Венеция?
Четвърто - изборът на Бонифас. Кой, как и кога реши главнокомандващ на мястото на Тибо дьо Шампан да бъде Бонифас дьо Монфера? Как така инициативата дойде от маршала на Шампан, нали Монфератите са смъртни врагове на Шампаните? А как успя да смести във времето от края на май до края на август съгласуването, избора, известяването, приемането, организирането на делегацията, пътуването, посещението във френския двор, утвърждаването и инагурацията на Бонифас? Между Соасон и Монфера са 700

километра и Алпите.
Пето - Луи дьо Блоа. Как така един от тримата, подписали Венецианския договор, се разколебава в намерението си да дойде във Венеция? С какви аргументи го убедиха да дойде във Венеция?
Шесто - Лидо. Защо дожът е толкова неотстъпчив, реално неговата позиция е по-слаба от тази на бароните? Защо никой не забеляза, че времето за пътуване изтича и после платил-неплатил, Походът става невъзможен? Защо го няма главнокомандващият? Когато пристига в напредналия август нещата вече са станали необратими.
Седмо - посоката Зара. Какво е истинското мнение на Инокентий III? Защото нунцият му, Пиетро ди Капуа, ясно казва на епископ Конрад Халберщадски "Папата иска армията да бъде запазена и Походът да продължи. Но няма как той да го каже". Защо папата праща забраната си по кардинал Пиетро Луседио, човекът, който олицетворява партията на "посоката Зара"? От къде другата партия, тази на Ги дьо Во дьо Чернай, знае за забраната?
Осмо - превземането на Зара. Нима Маршалът не вижда абсурдната постановка в "Шатрата на дожа"? Как така никой не разбра, че Симон дьо Монфор гласи такава кървава развръзка, как така никой не чу когато Робер дьо Бов се дереше пред стените, че франките няма да подкрепят венецианците при обсадата?
Девето - след превземането. Как така Инокентий III опрости кръстоносците, нарушили изричната му забрана и окървавили Похода с християнска кръв? И как така венецианците предпочетоха тежките рискове на отлъчването пред едно чисто фарсово разкаяние, подобно на бароните? Как така в делегацията по прошката се оказа Робер дьо Бов?
Десето - Алексий. Как така "изходът Алексий" се появи в последния момент? Нима не прекара половин година Бонифас в Хагенау и в совалки между Хагенау и Рим? Какво прави толкова време там докато войската се чудеше каква да я хваща в Лидо? Нима Алексий не беше в Хагенау? После, докато войската зимуваше в Зара не се ли премести Алексий в Павия, да е по-наблизо? И как така никой не забеляза, че Армията няма полезен ход напролет, когато договорът с венецианците изтича?
Единадесет - Алексий III. Защо никак не е готов да се бие? Защо, натъпкан с войска, избягва и зарязва короната? Ама по тези въпроси май по-добре да се справим с Никита.
Дванадесет - непосилните искания към Алексий IV и Исак, 200 000 сребърни марки. Нима не е ясно, че не могат да посрещнат такива финансови условия? Че така ще бъде убита златната кокошка? Кой и как решава да изиска спазването им?
Тринадесет - изборът на Балдуин. Кой и как решава Бонифас да бъде отстранен от власт? Нима не е ясно как ще гласуват венецианците? Защо Бонифас решава

да замени Мала Азия за Солун?
Четиринадесет - Томзао Морозини. Как така успяха венецианците да получат Константинополската патриаршия? Нали бяха отлъчени? И как успяха да се спогодят с Пиетро ди Капуа, той нали отплува още преди Зара защото венецианците не го искаха?
Петнадесет - войната Балдуин - Бонифас. Защо така рязко променя позицията си Балдуин? Как така удобно и точно навреме се появява морът в свитата на императора? Как така се съгласяват император и главнокомандващ да се подчинят на един все пак "небарон"?
Шестнадесет - Адрианопол. Как така необмислено и глупашки се навря армията в подготвената клопка? Нали предният ден взеха решение никой да не се впуска на своя глава след варварите? Под страх от смъртно наказание. Нали най-настойчив беше Луи дьо Блоа?
Седемнадесет - как така най-опитните, най-именуваните бойци /Милон льо Бребан, Манасие дьо Лил, Конон дьо Бетюн, самият Маршал/ останаха да пазят лагера и не участваха в битката?
Осемнадесет - как така дни наред Калоян не успя да настигне и размаже останките от Балдуиновата армия? Как така, преследвани от куманите, ослабени и деморализирани, франките успяха да превземат в движение Родесто и да се закрепят там? И още много други.
Великият Логотет:
Първо - Андроник и Леон Монастерит. Как така бесният тиранин ще промени сатанинските си намерения защото някакъв си съдия му се озъбил? И съдията ще си остане жив, здрав и непокътнат?
Второ - Исак Ангел. Как така Андроник не само няма да екзекутира водачът на бунта в Никея ами и ще го изпрати с почести за Константинопол? Нали преди това завърза майка му за челото на тарана, нали изпрати да го арестуват заедно с брат му и баща му, нали зверски се разправи с малкия му брат за далеч по-малка вина?
Трето - коронованието на Исак. Как така ще се реши Исак на представлението в "Хагия София"? Как ще подцени Андроник предупреждението на гадателя? А и забележката на съдията-подмазвач? Как ще подцени развитието на ситуацията и ще се мотка извън столицата?
Четвърто - унищожаването на флота. Как така ще прозяпат такова важно нещо министрите? Защо говори Никита за "министрите-домоседи", които зорлан докараха латинците в Константинопол? Той къде беше?
Пето - абсурдният преврат на Алексий III. Кой стои зад него, кой го организира, кой осигурява варангианците, къде са министрите и по-специално министър-председателят? Защо заменят Исак с Алексий?
Шесто - забележката "Алексий знаеше за събитията при Лидо и Зара, но

нарочно не ги забелязваше". Как така? Защо? Какво правеха министрите? И те ли бяха слепи или искаха да бъдат такива.
Седмо - странното поведение на обсадената армия. Маршалът свидетелства, че византийските войски били толкова многобройни, че можели да претопят с масата си франките. Защо армията не излиза "в боен строй" както свидетелства Никита? Къде са варангианците?
Осмо - подготвеното бягство на Алексий. Защо бяга? Кой подготвя бягството? Колко време преди да избяга се знае, че ще напусне столицата? Кога е решено възстановяването на Исак?
Девето - превратът на Мурзуфул. Кой решава да короняса Мурзу? Защо?
Десето - странното оставане на варангианците по казармите при втория ден от атаката на Константинопол. Кой го е организирал? Защо?
Единадесет - оскверняването на Константинопол. Защо с такова ожесточение, с такова сатанинство е оскверняна Царицата? Двадесет години по-рано норманите също безчинстваха из Солун, но имаха почит към гроба на св. Димитър и в един момент със заповед началникът им прекрати разграбването на църквите. Но по този въпрос май по-добре да питаме Жофроа.
Дванадесет - кой и как реши въстанието в Тракийските градове? Кой и как реши съюза с Калоян? Защо?
Тринадесет - защо Адрианопол остана безучастен към битката? Лагерът беше слабо охраняван и при едно съгласуване цялата латинска армия щеше да бъде размазана.
Четиринадесет - защо Калоян не унищожи останките от латинците след Адрианопол, защо ги остави да се оттеглят, организират, укрепят?
Петнадесет - защо се предаде Родесто? Кой и как организира капитулацията? И още много други.
Шеснадесет - Константин Торникес. Какво е това "огромно влияние", за което говори Никита, дето го имал някогашния византийски пратеник при Калоян? И къде се изпари то та сега го насякоха на парчета и го хвърлиха на кучетата?
Така. Достатъчно. Мисля, че е ясно. Нима сериозно мислим, че хора от класата на Маршала и Великия Логотет ще са толкова наивни да допуснат, че с мълчанието си ще запушат всички тези въпроси? Напротив, съвсем очевидно е, че така поемат много вини, много тежести. Които, сигурен съм, не са техни. Как така ще сключва на своя глава Венецианският договор Жофроа? Какъв черен предател трябва да е, за да издигне един Монфера на мястото на Тибо дьо Шампан? Нима е такъв тъпак, че да прозяпа станалото в шатрата на Дандоло? На чия страна е при избора на Бонифас? Какъв го играе, че ще се стряска на главнокомандуващия и с какви сили разполага, че успява да организира мор в свитата на императора? Само това да беше и Жофроа вече е някакъв Франкенщайн сглобен от тъпотия, наглост, злодейство, отровителство и какво

ли не. При Никита, както обикновено, нещата са по-приглушни, по-нюансирани. Но пак е глупак - проспа унищожаването на флотата, мълча като п... докато Ангелите разграбваха собствените си храмове и плячкосваха гробниците на предшествениците си, за да плащат на ненаситните латинци, участва в превратите на Алексий III, на Исак и сина му, на Мурзуфул, оцапа се с кръвта на удушения Алексий, има пръст в падането на Константинопол, организира варангианците да си стоят в казармите и т.н.
И двамата ще носят тежки, кървави грехове. И двамата, най-вече тях двамата, ще ги закове за позорния стълб Стивън Рънсиман с академичната си присъда "Разграбването на Константинопол е най-тежкото престъпление в историята на човечеството". Еййй, голям умник. Те щото Маршалът и Великият Логотет са по-тъпи от него и хич и не подозираха какво ще произлезе от многозначителното им мълчание.
Сещате ли се за Димитър Общи? Ами трябвали им пари на комитите. За народни дела, мисля, не да се разхожда Раковски с бял файтон из белградските сокаци. И обрали пощата в Арабаконак. Спипали ги и Димитър не щял да остане в историята като някакъв обирджия и заразправял - за свободата, за България, за комитетите, за революцията. И засрал цялата работа. Хванали Левски и той поел възхитителния риск да изчезне, напълно да изчезне от времето, решил да се прави на полуумен селяк и така останал в протоколите около процеса - тъп, прост, овца без история. Е, към кой клонят двамата големи от историята с Константинопол?
Разбира се, че е имал инструкции Жофроа. Ама какво, да вземе да се оправдава "Е-е, ами той, папата, така заповяда"? Разбира се, че друг и много по-рано е решил Бонифас. Но Жофроа героично мълчи и търпи да му викат "Предател. Неблагодарник". Знаел е и за Зара и за Константинопол, ама какво, да се държи като някой сополанко и да си показва вратовръзката „Версачи”? Вижте ме какъв съм важен. Разбира се, че е бил наясно с представлението на Симон дьо Монфор в Зара, ама да вземе и да обяви „Ами трябваше войската да свикне с мисълта, че ще пролива християнска кръв”, така ли?
Прави се на шебек Никита Хониат - "пострадахме, жена ми бременна, нямаме какво да ядем", сам си тегли една майна "проклети да са нашите шибани министри, те докараха латинската напаст", само и само да скрие "комитета", да си мисли историята - ами то така стана, обстоятелствата така се подредиха. Нищо не споменава за флотата. Разбира се, иначе ще излезе на яве Планът. Защо избяга Алексий III? Ами защото не е тъпак и добре разбираше какво става. Ама Логотетът няма как да го каже. Защото хората не разбират. Мързи ги да разбират. Не е модерно. Тогава. И сега. Колко по-лесно, по-приятно е да се наредиш в стадото зад академичния коч и като проточи той издебело "Бееее" да викнеш и ти с хора "У-у. престъпници, глупаци, крадци". Затуй и мълчат. И това

е голямата им жертва. Защото голямо им е делото.
Ама, да се направя и аз на Сократ, нека тези ми логически смятанки да приемем за „реч с покрита глава”. Не, не че не ги вярвам или не ги говоря насериозно тия работи. Просто, някак така, от свенливост, ме е срам да си призная, че отношенията ми с двамата историци, са много повече от един логически дискурс. За мене. А – ще се престраша да го кажа, мисля и за тях. Съвсем не искам да се правя на Хегел, дето Абсолютният Дух го чакал, чакал да се роди, да порасне, да се образова, всичко това да стане в прусашката империя и така, в системата му (на него, Хегел) да постигне себе си (Той, Абсолютният Дух). Бре, бре. Голяма работа е батко Хегел, ама не е като да му е липсвало самочувствие. Та нито Жофроа дьо Вилардуен, нито Никита Хониат [3.2] са се запрепъвали за мене – да се родя, да поостарея, да се поизуча отгоре-отгоре, да дочакам времето на бат’ Бойко и те да заблестят с истинската си светлина. Дрън-дрън. Ама, сигурен съм, още като са си писали историите са се надявали, че някой (е, по-мастит, по-гласовит от мене) ще ги прочете истински, ще поиска да ги разбере, не просто да се позове на някоя парчетия, измъкната от текста им. Искали са, уверен съм, все пак, в края на краищата, да се чуе, да се види великолепното им дело. Някакси хората да узнаят, че е имало време с такива грамадни мащаби, време, в което хора, съвсем конкретни човеци, са чертаели, през кръв и пожарища, пътищата на Вярата, на Духа, на Човечността ни опираща чак в Бога. И те двамата, всеки един по отделно и двамата заедно, са изпълнили дълга си, били са част от Голямото Дело и няма да останат анонимни, незабелязани, просто две от многото имена в дългия и досаден списък от конспекта за изпита по средновековна история.
3.1 Парите на Грау Сан Мартин
3.2 За малките имена

На Даниел Божков

4. И ме чакат, чакат да се спуснат воалите на кубинската мадругада, в часовете между два и шест, когато нощта е покрила спящия град, моето Маи диша равномерно и сладко, кучета, папагали, палми и орхидеи спят тихо и нежно, свежо е, даже хладновато, измъквам се тихо, Маито ще ме усети, но знае, на важна, много важна среща отивам, ще измърмори нещо в просъница и вече съм в патиото. Нито кафе, нито нищо. Даже и най-дискретният шум може да смути кристалното равновесие на мадругадата и магията да се разпръсне. И, ето ги, идват, Маршалът, разбира се, тропа с ботуши, звънтят шпори, скрипти дръжката на меча, опряла металните украшения на колана. Ама, няма страшно, никой няма да се събуди, никой няма да се стресне, само аз ги чувам тези шумове, само при мене идва големият воин, на мене идва да разкаже. Великият Логотет малко е позакъснял, е, грък е, а пък и важен човек, полага му се. Разнася се парфюмът му, прошумолява брокатът на мантията, с Маршала се споглеждаме,

той едва забележимо бърчи нос, подсмихваме се и двамата и след секунда вече сме трима. Мисля, че успяхме навреме да изтрием не съвсем почтителните гримаси, ама съм сигурен, че Никита Хониат си ги знае и без това. Нищо не казва, това са дреболии, ама си ги отбелязва, отмята си ги в листа. Тази вечер той ще води, той ще казва и трябва много да се внимава. Той всичко може, може да разказва бързо, леко и увлекателно, има нескончаем запас от истории. Цар е на двусмислиците и тънкия намек, чак ме засърбява да му кажа като на Акли „Цар си, рожбо, знаеш ли това", ама си трайкам, quod licet Jovi, non licet bovi. Или по старобългарски – нерде ешек сикен, нерде деве амджик (къде е Акли, къде Никита Хониат). А ако реши да се прави на царедворец вече нищо не му се разбира заради пустите украшения на византийската ритуална реч. Та трябва да се внимава. Тази вечер ни заразказва за Домостроението, богословския си труд. Аз вече се досещах туй-онуй. Ама много работи трябваше да се изкажат, много въпроси да се обговорят. Великият Логотет не се скъпи на приказки, тази тема, Домостроението, му е много близка, много сърцата. С много страст заобяснява за делата на Христос тук, на земята. За великата му мисия, за световното му и Божествено призвание – да спаси човеците. Колко хубаво разказа – да спаси човеците, не човечеството, не Човека, а човеците, човеците тук и сега, конкретните човеци, тук, сега и завинаги. И как това е истинската нива, на която трябва да се работи, не сме в силата си да движим делата Божии, но истинската цел, истинският смисъл на делата ни човешки е да дадем на човеците пътя, посоката за човечността им, посоката на търсенето на Бога. В себе си, чрез себе си, заради себе си. Е, не мога да отрека, цар е на двусмислиците Никита Хониат. И не знам, ползва ги като красиви и удобни словесни похвати или, всъщност, така е по-близо до действителността. Делата „човешки" ще посочват пътя на „човеците"!? „В себе си, чрез себе си, заради себе си", ама кой е „себе си" – човеците или Бог? Или и двете? Май разбрах. Ами нека всеки сам да решава, думите на Великия Логотет не са някакви дидактически наставления, някакви школски поучения. Жива, туптяща плът засягат и тази плът всеки сам трябва да оживи за себе си. Нали е казано „Никой не може да спаси душата ти", само ти, само в твоята отговорност се крие истината на съществуването ти. Велика, изумително красива история е християнството. И продължи нататък. „Ама сега ще ти кажа и нещо, дето няма как да си представиш, няма как да го почувстваш. Моята „антология" (засегна се, че така му нарекох работата) е насъбрала най-важните текстове за Домостроението, защото иначе като нищо щяха да изчезнат. Можеше ли някой да каже докъде ще стигнат латинците? А нали видя какво направиха с Царицата?" Неудобно му е да погледне Маршала, а той забил поглед във върха на ботуша си, смръщил вежди и избягва да вдигне очи ни към него, ни към мене. „Царицата, Константинопол, тя беше наша, после стана латинска, после пак наша, накрая

турците я взеха. По едно време се чу, че на руснаците са я обещали, ама се размина работата. Така е, земни работи, преходни. Но свещените текстове, основите на човешката ни вяра, това не може, не можеше (поправи се бързо) да се загуби. Сега на тебе може и да ти е чудно, даже да ти е смешно, „антология”..., ама тогава...”. „Разбра ли – глухо избуча Маршалът – разбра ли? Че наистина така си беше. Има ли още?” – обърна се към Великия Логотет.
„Има. Идваме до най-важното. Брат ми. Радвам се, че оцени връзката ни, разбра, че в една бразда работим, една мисия изпълняваме. Всеки в ролята си, всеки със задачата си. И ако искаш да узнаеш какво се случи с Делото, за което работихме, обърни внимание на това, дето ти го каза Ученикът ти.”
Да, трябва да разкажа. На шега започна, но после на много сериозно го обърна. Един клуб по философия. По-точно история на философията. Тогава даскалувах в Химическия техникум, учениците ми бяха много свестни, едни такива момчетии, умни, запалени, аз бях млад, имах кураж и къде на майтап, къде на истина започнах да ги събирам, два пъти седмично - неделя и четвъртък, неделя и четвъртък и да им приказвам. За Сократ, за Платон, за Ренесанса, за Витгенщайн, за Камю, то колко ли знаех (като че ли сега много знам), ама започнаха да идват няколко приятели от Философски факултет, млади, запалени, интересни момчета, разказваха им какви ли не чудесии, учениците слушаха, светеха им очите, на мене ми се радва сърцето, радва се, ще хвръкне. После надойдоха и други – Английска, Немска, Френска гимназия, умни, хубави, светли деца и така – десет години. Неделя и четвъртък, неделя и четвъртък. Нито те някаква файда имат, нито аз стотинка получавам, ама такива деца, такива чудесни хора излязоха от това клубче, дето къде ли не го сбутвахме, къде ли не го криехме, че и тая я имаше. Улучи се в края на социализма, взеха да идват хора от Клуба за гласност и демокрация, лекции да четата, ченгетата изведнъж взеха да се интересуват от история на философията и почнаха да ни привикват. Мене остави, ами и на децата взеха да се зъбят. Е, слава Богу, бързо приключи цялата работа, никой не пострада, ама и тая я имаше. Та чудни, пречудни деца излязоха от това клубче. И сега вече са таман в силата си, какви ли не доктори - философи, политолози, филолози, психолози, юристи, един Пеню завърши икономика, стана голям богаташ и където се срещнем налита да ми се извинява, чудни, пречудни деца. Ама любим си ми остана Динко, хем работник в един склад остана. С доктората си и с всичко. Ама какво чудо знае, с какво сърце чете, а пък и много близки са ми темите му. И дойде време да бера плодове, късните плодове на страстната ми философска младост. Динчето чете, аз слушам и се уча. Колко работи научих покрай него. И на сега, чел някакъв автор, водил си записки и попаднал на коментар върху някакъв текст, който се водил за Паламитски, но новите изследвания показали, че бил писан от Михаил Хониат. Михаил, архиепископът на Атина, братът на Никита. И текстът си

звучал съвсем исихастски, затуй го и препратили към кръга около Палама, ама... бил писан век и половина по-рано. И Динчето побърза да ме светне. „Може – казва – да е важно за работата ти.” Важно е, важно и преважно. Ама за това, като дойде време да разказвам за Палама. Сега, да си изпратя гостите, да има благодаря за посещението, другият път на ред е Жофроа дьо Вилардуен, какво ли ще разкаже, в сумрака проблясна един тъмно виолетов турмалин, един плащ закачи с крайчеца си палмата до входа и свърши, заминаха си. Време е да полея цветята, да пусна Томи да пишка, че вече се разсъмва, продавачите подхващат ариите си и Маито се разшава. До утре, до следващата среща, че колко съм им нужен на Маршала и Логотета не знам, ама те колко са ми нужни, те колко са ми нужни... Ами остарявам и времето ми става малко, свиди ми се да го харча ей така, за глупости – кой ще бие в неделя, как се прави еди-коя си манджа, кой коя, кой колко и други такива пасо лафове. Не че съм надменен, хич не съм безразличен към манджите, обичам уюта на тези тихи, непретенциозни фамилни разговори. Обичам и вицове. Ама времето ми е малко, временцето ми свършва и не ми се иска ей така да го харча. А с кого да си говоря за Вяра, за История, за Човечност, за Бог? С тях, с истинските ми сънувани събеседници – Жофроа дьо Вилардуен и Никита Хониат. Щото на другите, старите приятели, бившите ученици, им е досадно, почвам да се превръщам в „клубна напаст”. А и всеки потъна в работата си, професионализира се, демек и позагуби очи и уши. Ах, това дяволско клише, професионализмът.

XVI. Св. Григорий Палама

1. Съвсем неслучайно е победил Платон, съвсем неслучайно. Битката му с Демокрит не е била ей така, кой да излезе по-умен. Никак не е шега работа атомът и празното пространство. Много лесно се разбира, само трябва да надскочим школската представа за „веществото“, да си дадем сметка, че не за някакви вещества, не за някакви предмети се води борбата, а за човека, човеците, човечността, за живота, смислите, стремежите, Божествеността. И всичко бързо си идва на място, драмата придобива очертанията си, залозите – тежестта си. Атомът в Демокритовия свят се отличава от човека само по космичността, която безспорно присъства в атома (а като кажем „човек“ все с някаква конкретна муцуна излиза – я, Костас Гавнаропулус, я Манолис Газатакис и хич не се вързва с космоса) . В идеята за атома, разбира се. Тези материализми, али-бали, ги измисли рационалността, когато започна да става точна наука (за платените адепти на марксизма не искам да коментирам). Работата е съвсем друга. Гигантските последици от атома (и празното пространство) са рационалността и абстрактността (непроницаемостта, самотата – в измеренията на конкретния човешки живот). И в този смисъл

атомът съвсем не е грешка, недомислица някаква, както изглежда в съвременната физика. Напротив, бих казал, че свеж, самодостатъчен, идентичен на себе си, силен и напълно лишен от вътрешни противоречия, абе направо един Явор Михов, е застанал на кръстопътя на гръцката, европейската цивилизация и си е цяло чудо, че все пак накрая Платон е победил. Ама временно. Сега битката се е подновила с пълна сила, атомът е набрал сили, научно-техническият прогрес е на негова страна, демокрацията е на негова страна, толерантността е негово чедо и Платон изглежда в пълно отстъпление. Да видим.
Защо, аджеба, е толкова привлекателен атомът, каква му е толкова връзката с рационалността? Ами стига да погледнем Аристотелевата логика, не цялата, не много, само едно нещо – фундаменталното й условие и ще видим, че това е точно формулата на атома. А=А, самодостатъчна себетъждественост. От там нататък следва яснотата. Атомите нямат друг избор освен да се подреждат във фигури, ясни, видими (умо-зрителни, ако предпочитате) фигури, свързани с външни, една друга обуславящи се връзки. Тука на помощ идва празното пространство – нищо не пречи, нищо не се намесва в овъншненото подреждане на атомите, никакви сили, магнетизми, магистики и т.н. не съществуват. Просто празно пространство. Пълно и несмутимо господство на фигурите.
Силогистика. Никак, ама никак не подценявам яснотата, напротив, мисля, че е една от най-важните черти на европейския ни поглед, на европейския ни дух. Без да съм привърженик на Фройд, ама никак, мога донякъде да си представя мътните до ужас колела, скрипци и цялата противна машинария в по-долните етажи на човешкото съзнание, клаустрофобичната му задръстеност. Какво спасение е яснотата, как подрежда, просветлява, вентилира живота ни. И атомът я фиксира, олицетворява я. За вечни времена. С яснотата идва и нещо още по-голямо – светлината. Само си представете живот без зрение, няма какво повече да говорим. И атомът я носи – светлина в света, светлина в живота, ясна, непротиворечива, еднозначна светлина. Атомът решава и един друг огромен проблем – колебанието, несигурността. Затворен в себе си, непроницаем – за другите и за самия себе си, атомът изключва двусмислеността, противоречивостта на собствените позиции, на собствените критерии, цялата реалност произтича от външни, проследими връзки и позицията на атома е аналогически, ясно и недвусмислено определена. Само да припомня – става дума за идеята за атом от Демокритовата античност. Сегашната, „научна“ концепция за атома отдавна се самоотрече, отдавна престана да има каквито и да е претенции за окончателност, непротиворечивост, безпроблемност. Даже няма какво да го коментираме, банално е. Но, виж, мирогледните последици на атомизма съвсем не са банални, напротив, ще видите.
Обратно при Демокрит. Атомът е, по мое мнение, паспортът на рационалността

за висшите сфери на човечността. Банално знайно е, че рационалността, разбира се, възниква естествено в предметната практика. Да де, става въпрос за индуктивната логика, но какво от това, индуктивната логика си е рационалност. Но колко време, колко векове и векове, тези предметни опитности, тези пазарни умения си остават извън истински важните сфери, тези на смисления и Божествеността. А атомът е космическа реалност, той претендира за ролята на основен образ, фундаментален концепт на действителността и с последиците, които се навързват след него, измъква рационалността от чисто предметното й битие и я прави смислова реалност, бих казал, смисловаТА реалност. Ама при това положение, даже да оставим настрана по-късните материалистически шаманизми, Платон наистина започва да изглежда като черен ретроград, заклет враг на светлината, мизантроп, възневидял ясното, чисто, безпроблемно съществуване на хората. Хм. Ама, чакайте, чакайте, нека да поровим още малко атома (и празното пространство).

2. Ще започна с една профанация на сферичното битие на елеатите – май първите, дето изразиха идеята за неизразимо, самоидентично и самодостатъчно битие. Така. Искам да ви разкажа една кратичка и непоучителна историйка и после „атомарно“ да я анализирам. С некратичка и поучителна цел. Значи, съвсем млади момчета сме, тъкмо завършваме гимназия. Лято, чудното бургаско лято и честичко започнахме да ходим на Острова. Островът тогава беше прелестно романтично кътче, една малка, „островна“ територия, запазена за останките стари бургазлии, безпощадно мачкани и заливани от просташката, социалистическа урбанизация. И вече е септември, някои от нас имат повиквателните си за казармата, на Острова няма почти никой – Матю фаропазача, един бай Георги – малко нелеп софиянец и чичо Васко с лодката си „Извинете, мадам“. Вечер почват да подухват студени ивици вятър, залезът е преминал, профилът на Бургас се е стопил на хоризонта, ставаме от кейчето и се запътваме нагоре, към манастира. Отпред чичо Васко е запалил огън, вече има жар, наловил е едни едри есенни сафриди, валя ги в червен пипер, някакъв странен гръцки чалъм, вече е съвсем тъмно, чува се само как диша морето, светът се е смълчал и огънят събира погледите и душите на всички ни. На едно място тъмнината се сгъстява, уплътнява се и от нея изскача Матю, видял какво става и бърза да се присъедини с бутилка вино, негово си, Памид някакъв. И тогава Виното улови една искра от Огъня, взе я, пречупи я през капките си, през стъклото на бутилката и замята разноцветни искри, покри с някакъв дъжд от светулки всички ни, целия Остров, целия Свят. От тогава Памидът е моя цар на вината. Не че е най-вкусното, най-луксозното, най-дъхавото и не знам какво още вино, ама то е виното, дето заля света ми със светлина. Е, и? Ами, нищо. Дайте да видим какво ви разказах. Ама така, атомарно, да го видим. Първо – уточнихме времето, тогава и тогава, през лятото, на заесеняване. Дадохме

информация и за мястото – България, Бургас, Острова. Героите – този и този, мизансценът – море, фар, лодка, огън, сафриди. Случката – общо-взето никаква. И толкова. Казвам нещо – виното, светлините, света, ама това са си някакви мои работи, които дали ще стигнат до вас. А всъщност те са най-важните, другото, време, място, участници е общо-взето гарнитура, пържолата е преживяването. А точно за него хич не съм сигурен, че ще успея да го с-поделя. Защото си е мое преживяване. На един ще изглежда твърде тривиално, на друг – сладникаво-сантиментално, за трети скучно, нищо особено и на какво мога да разчитам, че все пак да си разкажа нещото, каквото и да е то? Ами на аналогиите. На чистите, външни подобия. Ако сте преживели нещо подобно, ако сте прочели нещо такова, ако сте гледали някакъв такъв филм или пък някоя картина в някоя галерия ви е впечатлила с атмосферата на огнище, кана вино и т.н. няма значение какво. Но при всички случаи е подобие, някакво си ваше преживяване и ако чрез моя разказ успея да събудя спомен, картинка, мириска от това ви преживяване, ще съм успял. Ама аз не исках това. Исках да ви предам моето преживяване, да споделя част от живота си, да имаме заедно това преживяване. Само че „атомарно“ това не може да стане. И не е проблемът в атомарността на разказа ми, а в атомарността на съществуването ни. Аз съм си Аз, Ти си си Ти и най-многото, на което можем да разчитаме, са някакви подобия, някакви случайни аналогии. Най-многото. В повечето случаи, в огромното мнозинство случаи всъщност каквото разказваме, го разказваме на себе си, да си оживим собствения спомен, да повторим, да хванем, да артикулираме преживяното, ама за себе си, за себе си, не за другите. Затова, забелязали ли сте, са толкова малко добрите слушатели, всеки напира да разкаже той историята си. Или другата – колко често са безсмислени общуванията ни. Всекидневни, втръснали приказки, познати до болка форми, вицове, безцветни разкази, мълчаливо предъвкване докато по телевизора върви „Биг Брадър“. Ндааа… тихият ужас на атомарното съществуване. И това още са „дребните работи“. Щото ще има и едри, много по-едри.

3. Великолепната гръцка идея за свободата като индивидуалност, като авторство. Ако границата на свободата е пълноправното ти гражданско съществуване в полиса, който ти се е паднал, тогава ситуацията на атом в конфигурация от атоми е просто идеална. И тайничко си мисля, че точно така се е родила идеята на Демокрит. Да, ама гърците я прескочиха, поискаха нещо много повече и си платиха цената за тая своя лакомия за свобода. На първо място – загубиха уюта, сигурността, яснотата на атомарното съществуване. Индивидът, авторът, е с поле много по-широко, много по-трудно определимо, по-неоднозначно от полиса. Светът е мярата на индивида, светът е определителя на смислите му, материала на авторството му и в това правене на света индивидът прави, истински ражда, сам себе си. Бррр, трудна, объркана,

рискована работа. И най-важното – неатомарна. Няма яснота – не е прави едно, прави две и готово. Няма Аз съм си Аз, Ти си си Ти. Светлината вече е изправена пред много по-сериозни претенции, на окото вече не му е достатъчно да вижда, то иска да вижда и себе си.

Ами Бога? Весела, цветна и шумна картинка са били античните богове. И лесна за разбиране – ами на нас приличат, какво ти приличат, ние, същински ние. Тоз откраднал, оня излъгал, трети куцал, а пък четвърти и пети му се подигравали, тоз се прекарал, оня изневерил, ние, същински ние. А и колко лесно се общува с такива божества, все едно си на пазара. „Слушай, спретнал съм един кораб с бронзови джунджурийки от Коринт. Дай едно рамо, помогни да стигнат живи и здрави до Атина и ще останеш доволен. Една статуйка, така, златна, от мене я имаш. Става ли?“ Става, що да не става, а ако не стане, значи не е станало. Ама явно и божествата, в този си, „аналогов“ вид, нещо не са задостигали на античните. Не задето тоз или оня не помогнали за корабчето или за някой друг такъв бизнес, не, друга е работата. Въобще идеята за такава външна, пазарна божественост започнала да им се вижда неистинска, недействителна, изобщо не-Божествена. Той, по-късно, Епикур, другият голям атомист, прекрасно ще се възползва от тази божеска „несъщественост“ на Пантеона, като тръгне да лекува, да спасява античността от дефицита й на смисли, и пробва да се центрира около човека, отделният човек сам по себе си. „Боговете съществуват, съществуват, разбира се – ще каже – но те са толкова божествени, толкова съвършени, че нямат и не могат да имат нищо общо с нас.“ Точно така. Богове по аналогия, Богове, с които имаме външна, връзка по подобие, не могат да бъдат Богове. Могат да са каквото си искаме – обичаи, традиции, цивилизция, въобще каквото си искаме, но не са Богове. Не аз, Епикур, атомистът, той го казва. Ама не му става работата, нищо не излекува, нищо не спасява. Разбирам го, симпатизирам му, не от суета, не за някой лев и някоя конференцийка се е бъхтал „лечителят“. Боляло го е за болното му време, привличала го е яснотата, подредеността. Светлината е била дамата на сърцето му, поклон пред нея и пред него. Но просто античният свят е следвал пътя си и и тези работи, тези полисни ценности, вече били недостатъчни. Повече от това, станали са повърхностни, лековати, примитивни и убоги, душна, провинциална и селяндурска, е заизглеждала перспективата на полисното съществуване. А с нея и тази на атома. Други хоризонти, други пространства, други възможности са стояли пред гръцкото авторство и доволството на самодостатъчния, закрит и непроницаем атом, им е било опротивяло.

Добре, ама това е после. След Александър, след Империята, при Елинизма и т.н. Ами в ранните, класическите времена? Тогава, когато съвсем наистина полисът си е бил хоризонта на свободата, агората е била полето на индивида, когато диалогическите упражнения на Сократ му донесли смъртна присъда?

Защото „измислял нови Богове“, дето ще разцентроват и полиса и гражданина? Тогава как „идеите“, тези художествени образи, вярно, логически осветени, но художествени образи, са надмогнали над толкова удобните, толкова рационалните и „напредничави“ атоми? Въобще не ми е ирония питанката. Никак даже. Като гледам как е плувнал в самодоволство, как самовлюбено се е разпищолил съвременният „атомизъм“. При това не на някакво софистицирано, научно равнище, съвсем не, тук и сега, във всекидневието, по улиците и кафенетата, по вестниците и филмите, маршируват фаланги мунщровани атомисти и всякакви Платонови, всякакви християнски формулирани дефицити на аналоговото съществуване, се отхвърлят с презрение, ако въобще биват изслушани. Та съвсем неироничен, съвсем изстрадан, плътско-кръвен ми е въпросът – как победи Платон? Помагали са му, помагали. И тогава е имало плеймейкъри. И тогава са се чертаели големите карти и както в Юдея къпината горяла и не изгаряла, а пръст от небето изписвал скрижалите на Мойсей, така някоя грижлива ръчичка е кършила клоните и изтръгвала тръните пред пътеките Платонови. Не че нещо знам, чисто аналогови са ми разсъжденията, само дето ме подбожда връзката Платон – Питагор, а Питагор си е съвсем откровен „Египетски агент“. Смятал е някой сметките, много добре му дошли софистите и Сократ, внимателно са му гледали очичките и слушали ушичките сред учениците сократови, много правилно са избрали Платон и са занатискали точните копчета. Хич не твърдя, че така е станало. Ама който има по-добра версия нека я предложи. Че много е нужна и сега. В ужасното време на безликите атоми. Фигурирани в безразличното пространство.

4. Ами Палама? Къде остана Григорий Палама? Нали за него трябваше да говорим? Да де, точно за него говорим. Точно тази е драмата, на която се натъква християнството след Великото разцепление, схизмата. Защото атомът има още едно предимство. Гигантско. Сещате ли се за Бейкън? Френсис Бейкън, граф Веруламски и херцог на Олбани, канцлер на Англия, пазител на Големия печат и т.н. Авторът на онова досадно съчинение “Novum Organum”, дето какво му е новума, една стара, известна до втръсване индуктивна логика. Същият, дето остана в човешкото съзнание с лозунга „Знанието е сила“. [4.1] Щото си е така и все по-така става. Знанието е огромна, безспорна сила в света на предметите. Има ли някакво съмнение? Все по-голяма сила става и в света на човеците. Маркетингът, измерванията на общественото мнение, рейтингите на мас-медиите са само началото. Техниките за успешни манипулации на общественото мнение, рекламните кампании, политическите агитации, продуктовото параметриране чак до равнище изкуство – всичко това е всъщност приложно човешко знание, нали така? Така. Ама честичко пропускаме да отбележим, че това знание, по аналитико-синтетичната си структура, си е знание по модела на атомарното светоусещане. Анализирането си е

раздробяване на формите, съставени от безразлични атоми. Раздробяваш, проследяваш връзките и след това синтезираш, връщаш лентата назад, само че вече осветена, узната, възпроизводима. Правилно. И тази връзка на безразличните атоми със силата въобще не е от вчера. Прекрасно са я разбирали римляните когато са съставяли и въоръжавали легионите си. Юнаклъци, индивидуална храброст, берсеркско безумие – всичко туй са хубави работи, но ако искаш победи, а не истории край лагерния огън, трябва да направиш от многото единици, от многото воини, едно цяло. И вижте римското оръжие. Големи щитове с приспособления за закачане. Дълги копия, които стърчат между скопчените щитове. Къси мечове, гладиуси, дето въобще не стават за сеч, но са много удобни за мушкане в гъстото на боя. Най-интересно внезапно се оказва копието. Съставено е от три части: стоманен връх, предна част от меко желязо, дървена дръжка. Идеално за обърквање на противниковия строй. Забиваш го в щита на вражата редица, огъва се мекото желязо, започва да се бучи дървената дръжка в земята и иди, върви в строй. Въобще оръжията на римския легион не са толкова за убиване колкото за противопоставяне строя на хаоса. Защото в строя, в организацията е силата, има ли някакво съмнение? А най-реално постижимата организация е тази на атомите. Организацията е царство на ролите, не на индивидите, на параметрите, не на същностите. [4.2] Така, ефективно и безапелационно, се постига Ex pluribus unum. Това, дето го пише на лентата, сграбчена от орела в държавния герб на САЩ. Е, може и друг смисъл да са влагали авторите на картинката, ама нещо не ми се вярва. [4.3]

4.1 Франсис Бейкън

4.2 Put a smile on your face

4.3 Имената на индианците и белите

5. А като се разделяха Църквите заради филиокфето (произхода на Светия Дух), нали разделиха Кръста и при католиците отиде Индивидуалността и Свободата. А Индивидуалността без Света, Свободата без Любовта, се опират на атома, Аз съм си Аз, Ти си си Ти, на аналогията, на безличните фигури от атоми в празното пространство. На Силата. Православието остана с тежката задача да опази Универсалността, съборността, Любовта, смирението, без опората на такова знание, което е Сила. И хич не е шега, хич не е подробност тази разлика. Така, както аз виждам нещата, много работи от историята на Европа и на Света могат да получат фундаменталното си обяснение чрез нея – Силата на атома. Събитията около Палама свидетелстват, ярко свидетелстват, за силовата последица от разцеплението на Църквите. Исихазмът на Григорий Палама се разгорял в битките му с Варлаам (наречен по-късно Калабриеца). Варлаам, съвсем добронамерено, според мен, си е застъпвал една рационална и просветена теза. Теза, която сама по себе си, не е толкова важна. Важно е тежнението към рационалност от типа на аналитико-синтетичната т.е.

атомарната. Като византиец и църковник Варлаам не би трябвало да бъде обвиняван за това. Разбира се, големи са примамките на Рационалността и Силата. Но и той носи греха на Пилат Понтийски, греха да постави гражданския си дълг пред Божествения. Не е разбирал, не е могъл, не е искал да разбере Варлаам, не знам, но колкото и вярна да изглежда позицията му в борбата с Григорий Палама, в истинската си дълбочина, в дълголетните си последици, е не само напълно, но и фатално погрешна. Ще го видим и друг път – при Исидор и Марк Ефески. Разбира се, страстите истински се разгорели, битката станала на живот и смърт, когато в спора се набъркала политиката. Едната от константиноплските патрициански партии застанала зад Варлаам, другата – зад Палама. Превес печелил ту единия, ту другия, докато накрая, след пет години, победила партията зад Палама, Варлаам избягал и тъй като си бил силен теолог, а и позициите му плътно съвпадали с тези на западното християнство, получил епископията на Калабрия и с това патакламата приключила. Не знам, така си мисля. Ама никак не е невъзможно и той, Варлаам, да е изпълнявал някоя задачка, която да се е сплитала в папската курия и Калабрия да му е разплатата. Не знам. Ама, както и да е, тази е външната, събитийната страна.

Истински важното нещо, истински драматичното е богословието на Палама, което аз, един неверник, нецърковник, небогослов и т.н. няма как да представя иначе освен като метафизика. Това никак не ме притеснява, мисля си, че истинските измерения на тези богословски битки са метафизическите, истинското им гориво е драматичното човешко съществуване. Така си мисля. [5.1]

Исихазмът на Палама се разгръща около един евангелски епизод, странната случка на планината Тавор. Отива Христос с няколко свои ученика на планината Тавор, там се явяват Елия и Мойсей, приказват си нещо, но истински важното, истински странното и уникалното е, че Христос изведнъж сякаш губи плътта си и засиява в една чиста, бяла, абсолютна светлина. Това е толкова прекрасно, че най-непосредственият, най-импулсивният от учениците му, Симон-Петър, възкликва „Колко е хубаво тука, раби. Хайде да останем да живеем тука, ще направим по една шатра за Елия, за Мойсей и за тебе и ще си живеем в тази красота“. Църквата впоследствие съвсем неслучайно ще нарече епизода Превъплъщение Христово, ще му назначи празничен ден, а богословите, пак съвсем неслучайно, ще го обозначат като Трансфигурацията. Основната идея, (според мене, де) която Палама разгръща, е за светлината като надмогване на фигурата. Една стъпка по-нататък и сме при атомите, подредени, конфигурирани в празното пространство. Светлината на първо, по-елементарно равнище, е енергия, която като реалност не губи плътскостта, телесността си, но категорично се диференцира от атомарното „вещество“. В съвремието ни

думата „енергия“ доста се позахаби. Всяка претенциозна патица твърди, че не просто фръцка грижливо отгледаното си дупе по алеите на някой парк, а се „зарежда с енергия“. „Ауууу, как ме зарежда сутрин морето (планината, слънцето, няма значение какво)“, нали? Всеки кривоглед търсач на публично внимание бърза да сподели преживяванията си при срещата със „страааахооотни“ енергии. Да не говорим за т.нар. „езотерична литература“, там от енергии не можем да се разминем. И горкият Палама много лесно може да стане (и става) жертва на подобни „мистични“ заигравки с енергията. Все пак искам да кажа нещо в защита и на претенциозните патици и на кривогледите медиуми – ами, налагат се, хората ги слушат, телевизиите бъкат от тях и заедно с категоричната присъда „ПРОСТОТИИ“ можем да се запитаме „Защо?“. Мисля, че редом с естественото отвращение на безсмислените хора към Логиката има и един елемент на усещане, чувстване, интуиция за тежките логически дефицити. [5.2] Ама за това след малко. Сега обратно при енергията. Защо да е плътска, защо да е телесна? Ами каква да е? Този ергон (дело, действие), дето е ен (във, в) в какво да е, с какво да е, спрямо какво да е? Не е духовна, не е идеална реалността на енергията, няма нищо общо със самодвижението на Абсолютния дух, Светът е нейното обиталище и то, ясно и категорично заявено, (много по-ясно отколкото при веществото) в, чрез, като действие. Въобще не е по линията плътскост, телесност, разделителната полоса между вещество и енергия. Съвсем друго е идейното разминаване. Атомарността, фиксираната фигуративност, възможността да бъде заковано и изследвано с логически схеми, е огромното познавателно и идеологическо предимство на веществото. Прагматическото удобство на веществото е вън от конкуренция. [5.3] Ама не всичко е удобство, „не всичко е пари, приятелю, не всичко е пари“, както пееше Лили Иванова. Дори за мене, един абсолютен лаик в света на науката физика, е знайно, че вече век и нещо господството на веществено-атомарната концепция въобще не е непоклатимия монарх в разбирането на предметите. Фотони, парадоксът Майкелсон-Морли, теорията на относителността, принципът на неопределеността, принципът на допълнителността и какво ли не още, отдавна надскочиха атомарното вещество. И това е в света на науката, на частните науки. А човечността? Сещате ли се за ентусиазма около есперанто – универсалния език? Е, бая отдавна беше, ама що шум, що реклама, що курсове, клубове и не знам какво се завъртя около идиотската идея да бъде въведен език, на който всички можем да си говорим, да се разбираме, да бъдем едно голямо световно семейство. И продължавам да не мога да разбера какъв скалпиран мозък може да роди идеята за езика като единствено и само СРЕДСТВО за обмен на ИНФОРМАЦИЯ. Обаче така гръмовно се провали, така смехотворно се разпадна „ученатa“ идея, че направо се превърна в идеалния пример за границите на атомарността. Хайде сега, пак атомарността, че какво общо има

атомарността? Има, има. Тоя обмен на информация, тази идея за „операционализиране“ на човечността, са си типични продължения на непроницаемия атом и празното пространство. Стоят си непроницаемите човеци-атоми, подредени в рационални конфигурации, свързват се помежду си с външна, безразлична и операционална информация и разни стари смислови образувания, струпани в мазетата на ползваните сега езици само задръстват и усложняват пътищата, по които текат информационните потоци. Нали така? И хоп – есперанто. И рухххх – тъпата идея, по-тъпа и от тази за превръщане на София във Венеция (изкопите още стоят около Студентския град) и обръщане теченията на Ок и Енисей, за да напояват Къзълкум, Каракум и не знам още чий кум. И това езикът. Ами поезията? Музиката? Вдъхновението? Талантът? Мечтите? Приятелството? Любовта? Вярата? Или това са глупости, измислици, щом не могат да се измерят с „обективна“ (т.е. безразлична) мярка, степенуват, подредят в стегнати унифицирани редички и да ни оставят да си ги ползваме или да си въртим палците, положили самодоволни гъзове по сплесканите възглавници на дивана пред телевизора?
Енергията безспорно отстъпва на атома. И по научно удобство, и по логическа податливост, и по идеологически прагматизъм тя си е проблематична. Така, както Богочовечността създава проблеми. Къде-къде по-удобна, по-операционална е идеята за единия Аллах, с цялостна, безспорна и ненакърнена от човешко вмешателство Божественост. Виждаме го съвсем наживо и съвсем наистина, нали? Ама съвсем неслучайно при Исляма индивидът е заменен с общността, уммата, проблемът за свободата на личността не съществува, човекът е подчинен, а не устремен към Бога и още хиляда работи. Не казвам, че това си няма предимствата, има си ги, очевидно е, особено сега и особено за нас. Но християнството е толкова великолепно точно с Богочовечността, точно с Индивидуалността, Богоустремеността, че всякакви такива жалки предимства, противни удобства, са недостойни. Нали? Та удобствата на атома никак не могат да изместят ниското равнище на човечност, което изразяват. Какви са потенциалите на телесността като енергия? Какво е в състояние да обеме енергията, което не е достъпно за атома? На първо място, най-важно, концепцията за енергия не е задължително свързана с непроницаемост и самодостатъчност. Точно обратното. Съдържащото се в телесността действие (ен ергон) предполага излизане вън от себе си, надмогване на себе си, извеждане на себе си към другото, другите, другостта. Второ – пак най-важно, енергията въобще не изисква празно пространство. Точно обратното. Енергийните кванти предполагат една изначална свързаност, взаимозависимост, взаимоопределителност на телесността, нещо, което разрушава концепта за самозатворените атоми, конфигурирани в безразлично пространство. Това, разбира се, има съвсем конкретни, съвсем непосредствени изражения в

човешкото ни съществуване. „Енергийната концепция“ отключва такива съдбовно важни (извинете за клишето, ама наистина мисля, че е така) възможности като проницаемостта ни – за идеи, за хора, за Бог. Самотата престава да бъде вечния жребий на съществуването ни, напротив, по определение, по субстанция, битието ни става съ-битие. Вече можем да си разказваме преживяванията, моите преживявания са част от опита на тези, на които ги разказвам. Аз истински въплъщавам Света си и в хоризонта на този Свят всички участващи в него Човеци са част от мене, засягат ме, кръвно сме свързани. Техните истории са и моята История, техните избори истински радват сърцето ми или болезнено късат парчета от жизнената ми плът, моят Път минава през техните пътища, Вярата ми се уповава на тях, зависи от подкрепата им. Четенето, слушането ми, не са развлечение, драмата на автори и герои е моята драма, не е просто нещо, с което да се забавлявам или да демонстрирам „начетеност“. Наясно съм с ролята си на читател, на слушател и никак не съм склонен да я подценявам. [5.4] Божичко, колко пътеки открива, на колко сенки дава плът и кръв тази простичка телесна операция – преходът от атоми към енергия. Само дето се преборва с безразличието на „толерантността“, само това стига. Само да махне този гнусен ангел на лаодакийската църква, на който така отвратително служи съвремието ни и вече имаме нещо наистина великолепно. [5.5] А колко още, колко още са красивите, вълшебни неща, закодирани в „енергийната телесност“. Концентрирани в Превъплъщението, а още по-ясно, в Трансфигурацията на Христос на планината Тавор.
Следва, обаче, един много важен въпрос. Рационално постижима ли е „енергийността“ или отношението към нея е задължително мистично? Лепкавите следи на претенциозните патици и кривогледите медиуми така замацаха „енергията“, че някак първосигнално сме готови да приемем енергията като сигурен сигнал за мистичност. Ама има и друго. Силата, яснотата, просветлеността на атомарната рационалност се оказаха толкова примамливи, че далеч преди съвременните ни енерго-мистици метафизиката на Палама получи етикета „мистика“. И не само заради енергиите. Ама за това – след малко.
По никакъв начин не може, а и няма защо, да се отрече, че по отношение на яснотата и още повече, на недвусмислеността, енергията решително отстъпва на атома. Достатъчно е да си дадем сметка за бинарния модел атом – празно пространство; да – не; 1 – 0; черно – бяло и каквото още се сетим. Но в историята на европейската ни цивилизция това е многократно изминаван път. Още като почнем от Сократ, Платоновата версия на Сократ, де. Това, което го отличи от софистите беше отказът да се подчини на една от основните форми на тяхното философстване – отговорите с да ИЛИ не. При него винаги се появяваха условия, друг план, други възможности, при това съвсем реално,

наистина, не просто като някаква измишльондреница колкото да опонираме на софистическите фигури. Дотолкова реално, че човек започва да се замисля над основанията на двуизмерната рационална плоскост. Докато не понатрупа опит и не си даде сметка за силата на категоричността. [5.6] След това Тертулиан скъса Хартата на двуизмерната рационалност със своето „Вярвам, защото е абсурдно“ и прогласи господството на Вярата и независимостта й от веригите на рационалната последователност. Още веднъж Логиката бе успешно атакувана в един от стълбовете й – Изключеното Трето, Tercium non Datur, с решението за Божествената и Човешка същност на Христос. Халкедонският догмат. Много по-късно, в съвсем друг контекст, класическата немска философия също се дистанцира от двуизмерната представа за Логика. Колко е Логика рожбата на Хегел е друг въпрос (Витгенщайн, например, въобще не я разглежда като логическа възможност), дали наистина са логически връзките между тройките категории, в случая не е толкова важно. ВАЖНОТО Е, ЧЕ В ГОЛЕМИ ОТРЯЗЪЦИ ЕВРОПЕЙСКА ЦИВИЛИЗЦИЯ, ОТРЯЗЪЦИ РАЗЛИЧНИ И В МНОГО ОТНОШЕНИЯ ПРОТИВОПЛОЖНИ, ЯСНОТАТА И КАТЕГОРЧНОСТТА НА МОДЕЛА "АТОМИ (НЕПРОНИЦАЕМИ) - ПРАЗНО ПРОСТРАНСТВО (БЕЗКАЧЕСТВЕНО)" СЕ ОКАЗАХА ТЕСНИ ЗА ЕКСПЛИКАЦИЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ДУХ.Това го разказвам, за да обоснова тезата си, че рационалността не е задължително завързана за бинарната категоричност на атома и празното пространство.
Мисля, че от момента, в който рационалността е напуснала сферата на технето, на предметната практика, на елементарните занаятчийски мерениц и прозаичните пазарски сметки, тя не просто се е озовала в друго пространство, не само е получила нов статут и нови, съвършено различни задачи, а самата тя, сама за себе си, е започнала да се променя. В случая не е толкова интересна технологичната част, как, доколко, колко артикулирано и т.н., интересен е смисловият пласт. Какво изразява рационалността, какви смисли от човешкия живот уплътнява, как започва да изглежда Светът през нейното увеличително стъкло, това са всъщност важните неща (или поне част от тях), които съставят Рационалността в метафизическото й съществуване. Мисля, че голямата идея на Рационалността, поне в рамките на европейската цивилизация, е светлината. Да, ясно ми е, че вече започваме да напускаме света на понятията и започваме да се оглеждаме в художествените образи, но в случая си имам един голям защитник – Платон. Точно това прави Платон (не, не че защитава мене, откъде да подозира горкият, че ще се извъдя такъв умник) – осветява художествени образи. Още Сократ го правеше, само че при Сократ образите по един демонстративно мистичен начин изскачаха от тъмнината и попадаха в осветения кръг на диалозите му. Ами да. И Демонът, и внезапните вцепенения на Сократ, и прибягването до мита като финален аргумент (има го при

Ксенофонт), са все такива мистични маевтики на живата кръв на диалозите му. При Платон светът на идеите е интелегибелен (еййй, какви думички знам, гаден, наукообразен жаргон), умопостигаем, не-мистичен, осветлим. Съзерцанието на идеите не е операционално действие с ясни параметри, ама това не означава, че е някакво мистично, анти-рационално преживяване, някакъв ритуал за викане на духове или непонятно „изпълване с космическа енергия“. Виждането, виждането е истински, важен, неотменен елемент на рационалността. Питайте Декарт. Той нали реши да подлага всичко на съмнение. После измисли една абракадабра, че съмнението е мислене, следователно съмнявайки се във всичко, аз не мога да се съмнявам във факта на мисленето. И накрая с един съвършено неочакван лупинг реши, че щом мисля, съм субстанция мислеща. Фиууу. Добре, ама после му затрябва критерий за истинността на мисленето и опря до „очевидността“. Старо куче е Декарт, неслучайно е обикалял света, бил е наемен войник и какво ли още не. Дава си сметка, че фигурите на мисленето са хубава работа, ама без оценцето, без очевидността всичко остава ала-бала. Виждането, виждането е изходната точка и съвсем не става въпрос за непосредственото, физическо виждане, а за оная сетивност, която докосва света като Свят, а не като „съвкупност“ от факти, предмети, вещества и все такива разни абстракции. Сетивността на Наш с математиката, на Тартини с „Дяволските трилери“, на Моцарт с музиката, дето просто я чувал и записвал, на онези полинезийци, дето нямало как да знаят, че на един месец път насред морето се намират Великденските острови, но гребяли, гребяли, гребяли в нея посока, защото усещали, били сигурни, че са там, на Лионел Меси, дето нито има време, нито апаратура, за да сметне на какво точно разстояние трябва да е топката, за да я контролира, но го знае, усеща го и тя (топката) си е там, той (Меси), си я контролира. Какво, няма ли ги тези работи? Или всичко това е мистика? Дрън-дрън, съвсем истински, от мира сего са си тия работи и са съвсем осветлими, разбираеми и словообозначими. Сега, за другите, ясновидци, прорицатели, врачки, баячки, не знам. Вуду, черни магии, екзорсисти, коремоговорители – не знам. И не искам да знам. Тези не са в Света ми. Нека им вярва който иска, нека си имат резултатите, популярността. Тези не са в Света ми.

Мисля, че в този смисъл Таворската светлина на Палама изразява много добре идеята за рационалност, необременена от пустотата на пространството и непроницаемостта на атома. Много по-добре от енергията и мисля, затова остава исихазмът му при светлината. Така, а не по формите на Варлаам, православието има своята рационалност без да жертва смирението, откритостта на човек към Бога и към хората, без да осъжда човека на изначална, космическа самота, без да превръща общуването му в серии от външни, аналогови връзки. Но това не значи, че в християнския свят светлината е патент

единствено и само на Православието. Католицизмът е също така подвластен на магнетизма на светлината и поне двама от големите му дейци – абат Сюжер и Тома Аквински, се нареждат в редиците на воините ѝ. Но там историята е по-друга. Абат Сюжер, силният човек по времето на Луи VII (помните ли го, оня, дето се скара с вуйчо Антиохийски за Елеонорината… и набута Втория поход в гъстата кал около Дамаск) редом с реалното управление на Франция (малко Мазарини стайл) сварил да направи още цял куп удивителни неща. Оказва се, че той е първопроходеца на готическата архитектура. Гледай, гледай. А и бил силно обзет от идеята за светлината в Христовия свят. Браво. Ама нека да ви разкажа. Прочетох едно произведение, ами толкоз имаше, толкоз прочетох, на абата и наистина ми изкара акъла. Докато го четях не спрях да се питам – ама аз какво чета, трактат на виден църковник или доклад на мениджър? Защото бай ти Сюжер ги нареждаше едно след друго, едно след друго, ясни, отчетливи, със суми, сметки, движение по сметка и все такива едни, счетоводни, събитията около икономическото укрепване на манастира си. Никакви шикалкавения, никакви така, ама не така, нищо подобно. Купихме това за толкова, реорганизирахме го така и така, рентата беше толкова и толкова, сега е толкова. Еди кой си феодал грабеше хората си и така вървеше към фалит, принудихме го да ни продаде селото, въведохме ред и сега вадим такива и такива ренти. Абе красива, стегната, добре описана икономическа дейност. И докато четях, лекичка-полекичка започнах да си давам сметка, че хич не е не-богословски този трактат, хич не е не-философски. Ами да, съвсем непосредствено, съвсем в плът, тук и сега си присъстваше светлината, логично, последователно, в цифри и уравнения, си присъстваше светлината. И от тая, точно от нея, не от Таворската, „трансфигуративната“, се е родила устремената нагоре, нагоре, към небето, към светлината Божия, готическа архитектура.
Много различна, ама в дълбочината си същата (поне на мене така ми се струва), е историята на Тома Аквински. Защо, от какъв зор се е родила тази странна мешавица от християнство и перипатетизъм? Кашалот и стара маймуна, както казваха за Народния блок, дето обедини навремето Демократическата партия (по определение най-дясната) и БЗНС (най-лявата по същото определение политическа фракция). Не, не, тъпа ми е задявката. Там са Аристотел и Христос (по ред във времето), тука Анастасия Мозер и Стефан Савов (по азбучен ред – в списъка на ченгетата). Ама си е странно, нищо че схоластиката има страховита традиция. Мисля, че в дъното е пак същата тема, за светлината. Ама за светлината в най-важното – вярата. И Логиката на Аристотел е наистина най-мощния прожектор. Вярваш, вярваш, то това си е основното, това е съществено, ама колко прелестно, колко дантелено филигранно е и да знаеш в какво вярваш, как вярваш, какво означава това, в което вярваш. Нали? Само дето, да уточним, защо по Аристотел? Нима ония, по-късните, флорентинският

кръг около Пико де ла Мирандола, дето си повикаха Платон, бяха по-глупави, по-неуки? Не, въобще не става въпрос за такова нещо. Просто като се разделяше Кръста католицизмът си отиде с частта на Индивидуалността и Свободата и това естествено направи светлината атомарна, Аристотелова. Та всеки със светлината си.
Знам, знам, че са ми повърхностни, не-учени сравненията и все пак мисля, че пролича една последица, една проекция на светлината. Католическа или православна. Човечността. Никой не пише огромни томища (виждали ли сте „Сумма Теология“), никой не строи катедрали по 180 метра високи, никой не реорганизира една цяла религия ей така, за да си угоди на каприза. Щото му харесала една такава идея, светла. Ако зад нея не прозира човека, човечността. И светлината е така магнетична, ражда такива световни чудеса, защото човешкото съществуване, истинското човешко съществуване и при Платоновото художество и при Христовата вяра изисква авторство, човешко авторство на Света. Истинска свобода и истинска любов. И колко е лесно да се разбере – няма свобода при слятостта. В най-добрия случай ще е някаква общностна дължимост, нещо такова. Няма любов при слятостта, най-много някакви инстинкти. Човекът трябва да се учлени, да бъде Индивид, за да има и свобода и любов. А това значи Светлина. Човекът трябва да избере Пътя си, Съдбата си и в този избор Светът е критерия му, Светът, а не инстинктите (дето пишеше Павел Вежинов „Не бъркай любовта със склонността си към дебели задници“), удобствата, изгодите, са тези, които определят хората, спътниците му. А това означава Светлина. Или не е така?
5.1 За метафизиката
5.2 Числа
5.3 Черната кутия
5.4 Ролята на читателя
5.5 Ангелът на Лаодакийската църква
5.6 Категоричността в Евангелието
6. И в тази работа католици-православни няма. Валидна е за всички. Християни, искам да кажа. Но има съществена и с много тежки последици разлика между начините, по които присъства, по които се реализира тя. Така стигаме до следващата драматична черта в портрета на метафизиката на Палама. Насочеността на светлината. Тука ще проблесне и една от причините исихазмът да бъде определян като мистика. За разлика от светлината и при Тома Аквински и, особено видно, при абат Сюжер, светлината на Григорий Палама е призвана да освети душата на човека, живота му. Съвсем не искам да кажа, че при католицизма светлината е „бездушна“, абстрактна. Не, както не искам да кажа, че при Палама е някаква „килийна“, светлина „под крина“, затворена в индивидуалното псюхе светлина. Просто при католицизма душата е

проецирана върху света, овъншнена, „обективирана“ в него, а при Палама Светът е изразен, проникнал, определил душата. И за да има Света си, Света на Христос, човек трябва да прочисти, просветли душата си. И това съвсем не са някакви „Ом“каници, някакви дервишки въртенета на пета или поглъщане на разни отвари и изпарения докато светът придобие съвършено илюзорна форма и от мармаладените небета занадничат психоделични образи с калейдоскопични очи. Напротив, точно обратното, става дума за проясняване, просветляване. В душата са се утаили всякакви образи, пълна е с какви ли не, често пъти незнайни, много пъти нежелани лица, цветове, линии, запечатала е събития, които никак не са зависили от волята й. Даваме ли си сметка в каква супа, каква мътилка преминават минутите на драгоценния ни живот? Колко драматично съдържание всъщност носи онази смешка за „Седя и си мисля, седя и си мисля и по едно време усещам, че само седя“? Колко рядко и колко за мъничко успяваме да примамим светлината на мисълта и как ни заливат, на талази, на талази, водите на всякакви утайки от образност? Колко рядко успяваме да бъдем господари на действията, на решенията, на мотивите си? [6.1] Мисля, сигурен съм, че това е всъщност „реката“, която според Хераклит Ефески ни залива, премята, захвърля, върти и дави, дави битието ни, а „сухата светлина“, спасителната за човечността ни „суха светлина“, е дето може да го изведе на брега, да ни даде живот, да ни освободи от давещите ни кални потоци, да ни даде да виждаме, да разбираме, да сме човеци, свободни човеци. Само проследете един час, един-едничък час от всекидневния си живот и ще видите какъв страшен дан плащаме на незнайни образи, безобразни инстинкти, наслагвания на чужди визии, усещания, потайни преживелици. Вземете една реклама, коя да е реклама. Пристига едно ято дечурлига, момчета, момичета, нахълтват в един киоск на края на света, на ръба на времето. Собственикът е на 800 години или поне на толкова изглежда. Но… има дъвка „Холивуд“. Дечурлигите вземат, лапват по една, хукват навън и от ръба на една скала се хвърлят в изумруденозелените води на вира под нея. Старчокът лапва и той един „Холивуд“ и така, пичовската, изотгоре, поглежда бабата. Край на рекламата. Майтапче. Майтапче, ама само да си помислим какви луди пари струва излъчването на едно такова клипче и вече майтапът изчезва. Гледай сега хора. Вместо да вземе някой учен – химик, биолог, дентист, да ни обясни какви елементи съдържа дъвката, колко е полезна, какви бели ни стават зъбите, те – някакви дечурлига, дядка някакъв и изумруденозелени води. Нерде Шам, нерде Багдад. Няма никаква логика. Няма, ами, на кой му пука за логиката. Образче тук, внушенийце там и ако искаш да си млад и весел, да те чакат свежи води без никакви скали отдолу, лапвай „Холивуд“ и много не му мисли. Уф, че гадно. Гадно, ама факт. Така е, тази супа е съществуването ни и който иска прагматични резултати (повечко продажби, да речем) се съобразява и бърка в

чорбичката на реалността. Човешката реалност.
Ндааа, всичко това (и още хиляди неща) предопределя възприятието на света. А Светът, това е възприятието му. За конкретния човек. А друг няма. Другото са абстракции, разни неща с главна буква, които в най-добрия случай ще повлияят, но пак така, опосредствано, при формирането на човешки души. Или – по-реалистично, върху формирането на други човешки конфигурации. Не че тези абстракции са без значение, не че не влияят върху човеците, но конкретният човек тук и сега е душата си и ако искаме да му помогнем да приеме в себе си Света и Бога трябва да му помогнем да я управлява. Или по-малко претенциозно – да я освети и прочисти. Това, доколкото мога да преценя, е същността на Умната молитва. Вижте, не са дребни тия работи. Пак при МакГълох четох за скандирането при реформаторите. Глупава работа, напомня манифестациите при социализма. Да, ама действа, действа. Чиста технология, противно технологична, ама действа. Умната молитва е къде-къде по-фин, по-смислен инструмент. Няма ритмувания, няма груповщини и такива дивотии. Човек е сам с душата си, наясно е с реалността на душата като призма на Света и Бога и молейки се, повтаряйки един простичък стих с името на Исус Христос, се стреми да измести натрупаните гадости, глупости или просто излишни образувания и да я изпълни с Името Божие. И никак не е нужно да си имеславец, за да си дадеш сметка за големия метафизически потенциал на цялата конструкция. За сега, за моето изложение, ВАЖНОТО Е, ЧЕ В НЕЯ НЯМА НИКАКВА МИСТИКА. СЪВСЕМ РАЦИОНАЛНА Е, СМИСЛЕНА И СВЕТЛА. Никой и по никакъв начин не може да оспори, че условията, конфигурациите и формите имат голяма, истинска роля при формирането на човека. Но само истински глупак ще приеме, че всичко в реалния, истински човешки живот се свежда до условия, конфигурации и форми. Като тъпотиите на Лисенко и Мичурин. Този, дето умрял като паднал от един триметров магданоз докато берял круши. Другите, на Грегор Мендел, са наука, експериментална практическа работа, ама какви чудовища, какви гемеота народиха, по-лоши от Мичуриновите. И като онзи предразсъдък, че законите някак сами по себе си означават правосъдие. Хората, човеците, са реалността на света и ако хората са тъмни и светът е тъмен. В дългото бягане. И на късите дистанции. Така, както условията трябва да бъдат творени, формите усъвършенствани, така и на хората трябва да се помага, да им се предлага път към Бога, към Света, към Човечността им. Ясно, светло, смислено. Няма чакри, космически енергии, глупости. И голямата борба е за просветляване, истинско просветляване, не папагалско просвещение, на човешкия свят. Умна, отговорна, наистина хуманна метафизика. Филигранна православна работа. Родена в манастирите на Атон от един Солунски (хайде, пак Солун) монах. Но това е християнство, още повече – православие. Богословието, метафизиката, са

великолепни неща, но без практика, без въплъщение в този ни тука свят, ще си останат красиви играчки на ума и толкоз. И докато Григорий Палама води свирепите си битки с Варлаам, един друг Григорий, Синаит, приятел и сподвижник на Палама, вече започва с основаването на първия исихастки манастир.

[6.1 Воробянинов и краставичките]

7. Боже Господи, колко време мина, колко поколения краеведи и краевъди се смениха на топлата научна ясла, докато най-накрая едно момче се светна да проучи, да подреди и разкаже едно нещо, толкова важно, толкова гордо и достойно за историята на България ни. А то, нещото, си е пред очите ни, само трябваше да решим да го видим. Този първи исихастски манастир Григорий Синаит създава в България, в Странджа, някъде между сегашните села Визица, Граматиково, Стоилово, в една местност, наречена Парория. Не знам как, защо, по какъв повод, в тази сложна и опасна богословска бъркотия се е намесил българският цар Иван Александър. При това удачно, деликатно, по начина на Юг дьо Шампан, не като император Мануил Комнин, дето взел да раздава акъли, по разказа на Никита Хониат. Или като другаря Сталин, дето имаше труд по езикознание. Иван Александър предоставил Парория на монасите на новия ред и то ПРЕДИ исихазмът да е станал официалната версия на православието. За съжаление не знам как, не знам защо. А е толкова важно, би било толкова интересно. [7.1] Дали по някакви причини хората на Григорий Синаит са поискали точно това място? Дали Иван Александър е решил, че тая пустош за нищо не става (то и сега си е бая пустичко) и решил с един куршум да удари два заека и хем на монасите да угоди, хем да се отърве от тая татарска пустиня (то Клерво какво беше преди да дойде Бернар с хората си), дали чисто географски – в България е, ама е толкова близо до Византия, че хем… хем…? Дали някога ще научим? [7.2] И в този манастир Григорий Синаит създал модела на исихастската практика. Не оцелял много време манастирът, турците скоро се появили и с прочутата верска търпимост, проповядвана от Корана, унищожили и манастира, и граматическата школа (иначе от къде ще дойде името Граматиково) към него и всичко. Ама семето било посято и въобще не отишли напразно усилията на Григорий Синаит и благодеянието на Иван Александър. Исихастите се преместили в столицата, във Велико Търново, основали си граматическата школа в Килифарево и тя, както и странджанската, останала в езика. Странджанската с името Граматиково, търновската – с израза „усуква я по килифарски“ (демек сложно, заплетено, учено). Разбира се, столицата си е столица, в исихасткия манастир се събрали големи светила, но истински голямата му роля била да пренесе исихазма в Русия. Там, за където сякаш е бил правен. [7.3]

И тука идва моментът на оня текст, дето се е смятал за исихастски, но

последните изследвания показали, че авторът му е Михаил Хониат, архиепископът на Атина, братът на Никита. Разбира се, че не е доказателство, особено пред съдебния състав на мейнстрийм историческата наука. Може и да са прави официалните учени, може и наистина да е чиста случайност, няма някакви документи, които да го потвърждават. Една погрешна класификация и толкова. Ама може и нещата да са свързани. ЕВАКУИРАНЕТО НА ЦЕНТЪРА НА ПРАВОСЛАВИЕТО КЪМ РУСИЯ ДА Е ПОДГОТВЕНО НЕ САМО ПОЛИТИЧЕСКИ, НЕ САМО ВОЕННО, А И БОГОСЛОВСКИ, МЕТАФИЗИЧЕСКИ. Защото наистина сякаш за руснаците е правен исихазмът. Сякаш за исихазма са правени руснаците. Има логика да е така, подготовката да е вървяла по двете линии, резултатите го показват. И много логично са разпределени ролите – политиката при Никита, великият логотет, богословието при Михаил, архиепископът на Атина.

7.1 Inter esse
7.2 Звездите над Визица
7.3 Исихазмът и руската народометафизика

XVII.Киприан Болгарин

1. Българин е бил Киприан, Митрополит Киевски и на цяла Рус. Свети Киприан. Българин, от фамилията Цамблак. И по кръв и по душа е бил българин, макар Антон Карташов в „Историята на Руската Църква“ да го квалифицира като толкова погърчен, че повече от гърците държал за каузата на Византия, за каузата на Константинополската Патриаршия. Не ги обича българите уважаемият професор. Опитва се да бъде обективен, признава пъпната връв между покръстването на Русия и Охридската Патриаршия, на много места отбелязва, че успешната християнизация се дължи на книжнината и мисионерите, които идват от България. И все пак си му личи. Не му се сърдя, даже мисля, че го разбирам. Не е по руската мяра българската пресметливост, съобразителността ни изглежда като опортюнизъм, търпеливостта ни е от съвсем друг порядък, ироничността ни е съвсем чужда на руския човек, даже очите ни са други [1.1] . Вижте ги само духовниците на тогавашна Русия. За Митяй после ще говорим, ама доста преди него е онзи Фьодор, откровеният бандит, дето хич не му пречело свещеничеството да пиянства, да ругае монасите, да прелюбодейства с настървение, да се кипри с бял хитон, дето никак не му се полагал. И това човек с претенции за първосвещеник, подкрепян от княз еди-кой си. От другата страна – отец Сергий Радонежки, Нил Сорски, все хора свети и пресвети тук и сега, сякаш направо от небето слезли. И съвсем не стават за църквостроители – и едните и другите. За Фьодорец, както го наричали руснаците, всичко е ясно, на него му дай да буйства, да безчинства, каква ти

Църква ще строи. Ама другите – защо? Ами защото не стават. Съвсем друг им е жребият, съвсем за друго ги е гласял Господ като ги изпращал на земята и съвсем неслучайно ги избрал руснаци. Че и с ум ги дарил, да не се бутат там, където не им е мястото. На, Сергий Радонежки, светият човек, дето наставял Дмитрий Донски да се опъне на монголите, дето благославял и вдъхновявал войнството му за Куликовската битка, като дошло време да се търси заместник на свети Алексий за Митрополит Киевски и на цяла Рус, решително отказал, отказал да се захваща с такова чудо. Просто друга направа хора са за тази работа и Сергий Радонежки много добре го е знаел.
Църква да се прави е работа трудна, бавна, хиляда неизвестни са в уравнението, трябва много да се внимава, за нищо да не се прибързва, ама и нищо да не се проспива. Трябва да можеш да преглътнеш, да отстъпиш, ама да не се отказваш, да не късаш джаста-праста, да забравяш себе си, когато трябва, но да не губиш границата на компромиса. Да си пазиш авторитета, ама да не го превръщаш в крайна цел на делото си, изобщо мнооого балансирана, много внимателна и пресметната работа. Къде при руснаците такива нагласи? И не случайно, съвсем не случайно толкова и толкова поколения църковници се изреждат в Русия и митрополитите все гърци. Разбира се, има си обяснения тази работа и професор Карташов си ги изрежда, конструира ги. Не е само до Църква работата, Византия е центъра на света, единствената истинска Империя (тая на Шарлеман хич не са я брояли, измислена работа, дивашка майстория), Византийската култура е истинският духовен колос, Византийското богословие е големия авторитет в делата на човек пред Бога и тези работи не се вземат ей така, връц – направихме си църква, тръц – имаме си княз, дръц – имаме писменост, хайде, готово. Връц-, тръц-, дръц-, ама без гръц-ките митрополити нищо не става [1.2]. Добре, така е. Спор няма. После – авторитетът на Патриаршията, на Константинополската Патриаршия, е много, страшно необходимо нещо, за да не затъне митрополитът, а с него и цялата Руска Църква в кашотините на княжеските боричкания. Така е. И събитията го показват. Ама го има и другото – не е за руската направа църковното строителство. И най-хубавите им (хем светии) митрополити все успяват да заплескат работите. Ще видите – и при Митрополит Алексий (Свети Алексий) и при архиепископ Дионисий Суздалски (Свети Дионисий) . Да не говорим за бандюгите. И там еша си нямат руснаците[1.3].

[1.1 Очите на Запада, на Русия и на България]
[1.2 Свети Владимир Кръстител и Българската Патриаршия]
[1.3 Пимен и архимандрит Феодор при турците]

2. Та, разбирам го професора. Хлъзгави му се видят тия българи, с едни такива гъвкави гръбнаци, сметкаджии, интересчии и тази не-православна сглобка (по руските мери) на подсъзнателно равнище го притеснява, мъчи,

антипатягва го. Аз, да си призная, съм наследствен русофил, от дядо ми май го нося. Ама не щото нещо ми е симпатичен другарят Жданов, да речем или пък си падам по пост-комунистически режими с мирис на ченгета. Мисля, че е заради православието. И то точно руското, исихасткото, възторженото и неистово православие. Разбира се, има го в русофилството ми и елемента на благодарност задето ни отърваха от мръсния турски ярем. Има и признателност за толкова многото, ей Боже, милиони животи, дадени, за да бъде сломен отвратителният нацизъм. Има ги, как да ги няма тия работи, аз да не съм от коляното на Кирияк Стефчов, ама най-вече е заради възхитителното им, великолепно православие. И, добре, съгласен съм, на фона на това подвижничество пред Бога, на безмерната отдаденост на Бога, нашата, българска ироничност, пресметливост, последователност, житейска умятност и повратливост, изглеждат по-достойни за ролята на Пилат, нежели за Христос. Ама и Пилат си трябва, трябва си [2.1]. Само с дух, пък бил той и Дух Свети, работата не става. Трябва и плът, тяло, подреждане, смятане. Особено когато ще се гради Тялото Христово – Църквата. На никого не искам да давам акъли, най-малко на авторитети от разреда на Антон Карташов, ама в името на справедливостта ми се струва важно да видим, да оценим наистина делата и мотивите на един толкова основен стълб на националната ни гордост, на националното ни самочувствие. Българи сме в края на краищата. Или не? Свирепа е била борбата на Киприан Болгарин, за да вземе и задържи митрополитския престол на Киев и цяла Рус. Враг, личен враг му е бил не някой друг, а самият Дмитрий Донски. Само това е вече предостатъчно да му се сключат от страх ченетата на човек. Ами то все едно да ти е личен враг Хитлер по времето на Третия Райх. Той, Дмитрий Донски, си е бил таман по мярката, буен, та бесен, как иначе ще им се опъне на монголците. Ама с тази си мярка хич не го бивало църква да прави. А тя, руската църква по него време била май по-важна и от разгрома на монголите. Слушайте, да ви разкажа. Значи, ура-тута, бабушка Олга, Ярополк, св. Владимир Кръстител, минала цялата работа, утвърдило се християнството в Русия, ама, както си е нормално, Църквата си следвала властта и митрополитът ѝ (така се казва началникът на подчинените, не-патриаршеските православни църкви)[2.2] си бил в Киев. Там ѝ бил и центърът. Киев е на важно, стратегическо място, както за Русия, така и за Европа (а в него време Европа, това си е значело християнския свят) – видяхме му Майдана, нали. По средата между югозападна и североизточна Русия е. За политика – чудесно, ама за него време, времето след Великата схизма, времето на настъплението на силния латински Запад, на евакуация центъра на православието, когато истинската, голямата политическа задача е съхраняването на двете половини на Кръста, Киев е много близичко, опасно западничък. Полша, особено след като налапва Галичкото княжество, Литва,

особено след обединението си при Миндовт, са способни съвсем наистина да глътнат и Киев (както на няколко пъти става) и цялата грижливо готвена, перфектно проведена операция, Negocio Christi, на Инокентий Трети и големите плеймейкъри ще отиде нахалост. И затова (сигурно не само за това, ама, мисля такава е основата) започва „транспортиране“ на Руската Църква на Североизток. Не казвам към Москва. Там мога да приема, че са играли разни лични сметки, глупави грешки, тверският княз не могъл да преглътне антипатията си към митрополит Петър и светиня му (той наистина впоследствие е канонизиран) се отправил към Москва – доста мижаво и неугледно градче по него време, далеч по-провинциално от великокняжеския Владимир, да речем. Ама на мижава Москва княз бил Иван Калита и той по знаел да смята, а симпатии – антипатии и разни такива си ги носил вкъщи, на булката. Това – да. Ама да напусне Киев, да тръгне да върви през девет планини в десета, на Кънда в кътния и да се набута в най-гъстата каша на княжеските ритници, това Константинополската Патриаршия няма да го направи заради мераците на този или онзи местен баровец. Друга е идеята и си е много правилна – трябва да отиде на сигурно място православието. И географски, и метафизически. Трябва да потъне дълбоко в руския безкрай и в руската душа, за да изпълни предназначението си. За след хиляда години. И къде гръцки, къде руски митрополити правили-стрували ама вървели на изток и север и пренасяли Църквата, православната Църква, ще видите колко по православна от Константинополската. По същия път тръгнал и Киприан. Много е бил наясно със задачата си българинът. Неслучайно е автор на житието на Свети Петър, един от първите „транспортьори“ и първият „москвоцентрист“. И от текста личи колко добре е разбирал празнотите, оставени в Делото. Празноти метафизически, празноти, които само един истински дипломат и църковник, един смислов, примерен и в същото време отдаден докрай на християнството човек е можел да запълни. И то българин.

2.1 Сестрата в „Полет над кукувиче гнездо“
2.2 За автокефалията и монокефалността

На Мария

3. Не че гърците не си изпълнявали задачата. Къде ще ходят? На много по-високо, на патриаршеско и нагоре равнище, се вземали решенията и митрополитите козируват и действат. Ама Константинополската игра е сложно, заплетено, объркано нещо. Там е хем голяма политика, хем съвсем ситни, недостойни боричканета, хем световен план се изпълнява, хем Империя трябва да се колани. А пък и гърци са, кой грък ще тръгне, ей така, залудо да се хвърля в руската пустош без да дръпне, хапне, скубне? Колко често ще се споменава за

„внимателното следене на приходите“ от страна на гръцките митрополити. Е, ами така е. Империя, имперска Патриаршия, а руската митрополия заемала някъде между 64то и 71во място в списъка на Константинопол. Няма да се учудя ако е била зад Несебърската (иц, иц, не се надувайте, гърчуля, толкоз сте и гърци, знам ви, три семейства има само от старите гърци, другите сте преселници, ама се гърчеете). Руснаците и те изпълняват, ама нали ви казах – руска работа. С рогите напред, набъркани до лакти в политиката, джаста-праста и горката митрополия трещи, пука се по шевовете, рои се и аха, да се разпадне. На, да вземем митрополит Алексий, свети Алексий. Предшествал го Теогност. Грък и половина, ама предан на Делото, следва, човекът, Плана и утвърждава Москва, строи църкви, каменни, че преди това почти само дървени били, обикаля епархиите, върши си работата. Ама дошло време Господ да си го прибере и той, пак съвестен, пак отговорен, се загрижил за заместник, че нищо не се знае, ще дойде някой бутни-колиба и ще оплеска всичко. Хич не било по канона това, митрополит да си избира заместник, ама Теогност намерил сили да пренебрегне закона заради смисъла. И избрали – той и московският княз, достоен заместник. Алексий. За достоен, достоен бил – от болярски род, много образован, богоотдаден, за шест години успял да смая хората с монашеската си твърдост, с монашеските си подвизи. После десет години бил наместник на митрополита в престолния му град Владимир. Потекло имал, образованост, твърда вяра, опит, а и верен човек се оказал. Само едно нямал – мяра. Вижте. Че няма как един митрополит да остане далеч от политиката, това е ясно. Ама Алексий се метнал с такъв плам в политическите дела на Московското княжество, че каквото и да стане, той все начело. В битките с князете на Твер ли не бил, че в борбите между суздалските владетели ли не се набъркал, настойник на младите московски князе ли не станал, отлъчвал, анатемосвал, интердикти (забрана на църковни богослужения) налагал, епископи снемал, ама не по църковни, а по чисто политически причини. Че и с клетвопрестъпничество успял да се оцапа, със Златната Орда плетки заплел, а на Дмитрий, бъдещия Донски, станал съвсем леге артис регент. Чудо нечувано за един митрополит. И не от властолюбие, не от корист била цялата работа. Не, просто човекът си имал задача, сам си я поставил, сам си я прегърнал – Москва, та Москва да бъде център на Руската църква, а с това и на руския свят и толкоз. И си я гонил задачата с премного плам и възмалко акъл. Защото, гледайте какво става – Москва, хубаво, Московското княжество, добре, ама тази прекомерна, тази излишествена центрираност естествено ражда страхове, подозрения, реакции. И почва да се пука митрополията. От една страна Новгород, този уникален руски Хамбург, започва да се опъва. Още при Теогност нещо им се зазловидяло на търговците дето трябва да плащат диви пари за някакъв измислен „митрополитски съд“, а пък с тях Тео да строи църкви в Москва.

Белокаменна да я прави. При Алексий съвсем подскочили новгородци. Чак сектата на стриголниците там възникнала. Там и тогава, при Алексий. Стриголниците призовавали към неподчинение на църковните йерарси защото всички били поразени от симония (продажбата на църковни длъжности). Не, не че Алексий бил рушветчия, алчняк или нещо такова. Ама с прекомерната си москофилия насъскал новгородци и за тази реакция. От другата страна полският крал Кажимеж взел да напъва в галичко-волинските му земи да учредят отделна митрополия, имал си човек за митрополит – някой си Антоний, „че всичко за Москва отива, а нашите тук православни стоят без закон и пастирска грижа“. И лекичко добавил, така, за разкош, „щото иначе, не се сърдете, ще повикаме латинците“. Сега, ясно, следвал си полякът интересите, правил си и той сметките, кой иска да изтърве влака. Ама май и Алексий не бил с много чист косъм, щом Патриархът, дето все му брани авторитета, му пратил едно укоризнено писмо в смисъл „Е, ама ти съвсем през просото я подкара. И сега няма как да им откажа.“. И хоп, ей ти я, галичка митрополия. Не се забавили и литовците. Княжество голямо, мощно, армия силна, дисциплинирана, през 1368ма за малко Москва да превземат, князете им не са вчерашни, искат и те митрополия. Имат я. Хайдеее, станаха три. Те и при Теогност пак така никнеха, ама гъркът знаеше как, имаше си връзките и ги затулваше, гасеше пожара. Наш Алексий не може. Иначе, на княза таман такъв му трябва, юнак да е, много-много басма да не цепи и да му е верен. На Москва и на него, лично. Вечната деспотска драма. Не могат и не могат да разберат дебелите чутури, че личната преданост пари не струва. Или е фалшива или е некадърна. Заобграждат се с такива „преданици“ и после мигат на парцали когато от благородния полог занаизлизат едно от друго по-грозни патета. Ами да бяхте проверили яйцата, на които ви насаждат преданите ви. Истинската преданост е преданост на идея, на принцип, на Бог. Ама сложнички, тежички им идват тия разсъждения на деспотите. Те, горките, по определение трябва да се имат за център на света. Че какъв деспот ще е, ако не се има за съвършен. Нещо такова чувах за футболистите. Няма как да е величина един футболист ако не е Господ. Зачуди ли се, заколебае ли се, край, взеха му топката. И ще прави глупости, длъжен е да прави глупости, иначе какъв футболист е. Та и нашият Донски, къде ще ти понася премерени хора, търпеливи, с план, подредени. Той където се обърне иска огледала да вижда и като се заразцепва митрополията все другите са му виновни. А Алексий си е моя човек и точка. Оох, какво има още да пати коравата Донска кратуна. Ама и нашият Киприан колко има да тегли.

4 Те, Цамблаците, не са от вчера. Ни в политиката, ни в монашеството, ни в църковното дело. От поколения фамилията е по върховете на Константинополския свят. Киприан е бил истински ерудит, но това си е ясно, Търновската школа, книжовниците, ясно. По-особеното е, че е бил страстен

монах и то от „нестяжателите“, помните ли, стана въпрос за нестяжателите при Клюни и Сито, при Нил Сорски и Йосиф Волоцки. Тези, дето били против манастирските имения, против манастирските разкошества, дето настоявали, че монашеският живот трябва да е труд, тежък, физически труд и молитва, страстна, искрена, дълбока вътрешна молитва. Та и Киприан. Бил е противник на манастирските имущества, на „мекия“ монашески живот. Неслучайно е поддържал кореспонденция с живия светец на тогавашна Русия – Сергий Радонежки. Разказвам ги тези работи, че да не стане някоя грешка. Да не вземе някой модерен скептик-българин да си каже в стила на бай Тотю Чушката „А, а, Цамблаци-Мамблаци, ми за пари е цялата работа, бейййй, за пари“, да се почеше по плешивата тиква и да забие нос в телевизора. Не е за пари, такива чудеса като на Киприан за пари не се правят. Ще видиш. Ама тука гледай, тука, остави я Лепа Брена. И с фамилията, с личните си качества, Киприан получил високата задача да бъде пратеник на Патриарха и да проучи какво става в Москва. Защото наистина положението било лошо. Свети Алексий наистина минал всякакви граници на приличие и литовският княз Олгерд се оплаквал от грубиянското му политиканстване. А Олгерд не е кой да е. Само две години по-рано за малко не превзел Москва, хубаво че вече го имало Кремъл, че се скрили и отървали копчето Димитър ти Донски заедно със светия си Алексий. На Олгерд властта се разпростирала и над Киев (а-а, видяхте ли колко навременна се оказала евакуацията на православието на Изток), а Киев все още си бил първия и основен престолен град на Руската Митрополия. Та не може оплакването на Олгерд да остане ей така, без последствия. И изпратили българина Киприан да проучи и да докладва. Дали е трябвало наистина да проучва или проучването е било с предизвестен край не знам. Никой не знае. Ама цялата работа приключила с назначаването на Киприан за митрополит Киевски. Пак чудо нечувано, при жив и здрав митрополит, друг да бъде поставен начело на църквата му. Леле, как подскочил Алексий, за Дмитрий (той още не бил Донски, такъв ще стане след пет години) да не говорим. Още повече, че нашият Кипри хич не си поплювал. Изментил едно хубаво Алексий, „не бой се – припявал му – не са ти големи грешките, имам си аз връзките, ще я наредим работата в Константинопол“. Наредил я, много хубаво я наредил, да сложат него вместо Алексий. А хич не се поколебал и с Олгерд да сплете ръчички. Нали Оли държал Киев, пък и на Оли хич не му пука кой ще е митрополит, само да си е при него, да си го слушка.Да си папка, ама и да слушка. Ох, ама и той за много хитър се има. Тръгнал с мечка дренки да яде, търновски българин да надхитря. Ще ѝ се чуе гласът на тая работа, ама по-после. Та Олгерд, барабар с наш Киприан взели да викат бау на Патриаршията. По оня стария, Казимировия начин, „или ние или латинците“. И Патриаршията склонила. Малко ми се види съмнителна цялата работа, че хич не е невинна. Това си е преврат и то

генерален преврат. Щяла пак да си е цяла митрополията – обяснява професорът – ама под литовските князе. Дрън-дрън, ами нали цялата тая бъркотия – та Киев, та Изток, та Владимир, та Твер, та Москва, беше за да се дръпне Православието от Запада, от католическата сила и организация. И сега ще я набутаме цялата, целиничка и единна, в ръцете на същия тоя католически Запад. Кого лъжат? Ние да не сме попови лъжички? Съвсем друг е бил замисълът и Киприан, никой друг освен Киприан, го изпълнява. Идеята е да си отиде митрополията към Москва, ама цялата, не такава раздърпана и нацепена като при Алексий, пък ако ще да е три пъти свети. Цялата, силна, умиротворена, без да я заплашват страшни врагове, без да кипи от вътрешни раздори, без княжески дивотии и митрополитски буйства. Ама се иска време, иска се планировка, работата да става на етапи и едно по едно да падат препятствията. Засега на ход е Литва. Дружбата с Олгерд бързо дава резултати, Киприан е утвърден от Константинополския патриарх Макарий като митрополит на Киев. Със страшно важната добавка „и на цяла Рус“. Сега вече идва ред Киприан да покаже смелостта си. То си е направо безразсъдство. Тръгва към Москва. Княз Димитрий, естествено, го изритва по задника, а на всичкото отгоре патриаршеските следователи, които дошли пак да разследват Алексий, решили, че няма нищо сериозно за разследване. Аааах, гърцули, намазали им ръчичките и нашите набързо замазали Плана. И вместо герой Киприан засиял като заслужен злодей „Советскава Саюза“. У-у, ревнали всички и с това окончателно разпаднали митрополията. На три части – галичка, киевско-литовска и владимиро-московска. И тъй като Алексий бил вече съвсем на финала на жизнената писта, пред Москва стояла съвсем нелицеприятната перспектива в скоро време да мине под жезъла на законно назначения Киприан, а той, както се полага, да я набута под върховенството на Литва.

„Хак ми е, хак ми е
Викнал той кански
Значещо „пада ми се“
На староиспански“.

5 С това, кажи-речи, завършва трагедията с Алексии Московски и започва фарсът с Митяй. Тука вече Дмитрий (още маалко и Донски) надминава даже себе си. Прав е, че нещата никак не са добре, че повика ли Бог при себе си Алексий, съвсем ще се стъжни дереджето, че трябва да се мисли за наследник на бъдещия светец. Така е. Ама има ама. Първо, дали ще се повтори сценария с Теогност? Ще приеме ли Патриаршията очевидно неканоническото наследяване след като така ясно заяви първия път – ДА НЕ СЕ ПОВТАРЯ? Да не забравяме, че една година трябваше да стои бъдещият бивш митрополит Алексий в Константинопол докато в Патриаршията се убедят в безспорните му достоинства. А сега? Сега бай ти Димитър си избрал митрополит, ама

митрополит. На снимка да го видиш, шамар да му удариш. Не че и той си нямал качествата. Имал си ги – бил висок, мускулест, плещест, червендалест поп с брада като лопата, красив, речовит, с феноменална памет и гръмък глас. Много си падал по шикарните дрехи и по няколко пъти на ден сменял ризата си, да е пъстър, на паун да мяза. Въобще един от ония богатири, дето навремени ги ражда безграничната руска земя, че да направят поредното богатирско бонго, дето после сто години не може се измириса. Хич не го влечало монашеството, бил си поп човекът и като такъв се представил и в двора на Дмитрий. Онзи изгубил ума и дума, „ей го моя човек“ изпискал и от тогава този Распутинов предшественик станал приемника на Алексий. Светият човек в началото се изумил като видял кой му готвят за заместник, ама после кандисал. Нали било за доброто на Москва, поне така си мислел. И онзи се разпищолил. Подстригал се, така, на ужким и за малко, като монах, че иначе съвсем не може – поп митрополит да стане!? Ама въобще не затаил злобата си към противното му монашество. Не само че нищо не променил от навиците и облеклото си ами и взел правосъдие да раздава, властта си да налага. И то не така, административно някак си, ами съвсем наказателно – поставял свещениците в окови, режел ръце, езици, абе мръсно, гадно, новоизлюпено диктаторче и Дмитрий Донски не може да му се нарадва. И това е съперникът на наш Киприан. Ооооx, ох.

Споминал се Алексий, лека да му е пръстта, да се свети името му и ето, че застягали Митяй (Михаил се казвал попът ама Митяй му викали, за по-гръмко, по-юнашко) за митрополит. Княз Димитрий заподготвял работата в Константинопол, пуснал връзки, намазал ръчички и замирисало на Митяй с официална талима. Ама богатирът си е богатир. „Що ще ходя в Константинопол, бе? Че ние работата и тук можем да я наредим. Ще викнем епископите, ще ме изберат, къде ще ходят и готово“. Дмитрий го зяпал в устата и каквото Митяй каже, все едно Господ го казва. И остави Дмитрий ами и професорът, Антон Карташов и той вместо да му се зачерви чак писалката от срам и той разни щуротии измисля, че да оправдае самозабравилия се поп. Едва ли не благодетел го изкарва, ами за Московска автокефалия се бил борил. Точно пък с тия глупости автокефалия ще получи. Преди това, като безчинстваше с монасите, видите ли, кривините на Църквата оправял. Ами какво му се чудим на княза, щом професорът сега не може да си скрие симпатиите към самомнителното говно. Та събрали набързо епископите, ония ръмжали в шепа, ама на княза кой смее да се опъне? А, има кой, има кой. Опънал се Дионисий Суздалски, бъдещият свети Дионисий. Насял-навял Митяя, рипнал срещу неканоническите извращения с избора, е, ами храбрец си бил, то иначе светия как се става. Истинският куражлия обаче бил друг. Киприан. Тука вече си е чиста лудост. Князът го мрази и в rectum-а (ами не мога да кажа „гъза“ за Свети Киприан, а „в

червата“ е оглозгано клише), Митяй е готов с голи ръце да го разпарчетоса (виж, туй го може безумникът), а нашият тръгнал в Москва да ходи. Видя ли, Чушка (ако си още тука, де), видя ли като ти разправях, че такива работи за пари не се правят? Ти за колко лева си каил да отидеш в София и да завъртиш един шамар, ама така, хубав, циганскиш амар, с опакото, хайде, не на бат‘ Бойко, ами на Алексей Трактора или на Златко Баретата, да речем, а? Знам, бе, знам – точно в момента си малко зает, та не можеш. А Киприан тръгнал. Хем Дмитрий обявил извънредно положение, пратил войска да направи обръчи около Москва и в никакъв случай да не пуска да мине Киприя ни монах. Хм, обръчи. Военни. С такива работи можеш да спреш Гудериан, ама не Киприан. И нашият ги минал, явно имал си подготвена логистика, влязъл в Москва и там вече я вапцал. Нещо не сработило ли, княжескиятинат ли се оказал на завидна висота, Митяй успял да обае някой от „логистиците“ ли, не знам, никой не знае. Но Киприан бил арестуван, съблечен, напъхан в най-студената килия на княжеския зандан, без порцион, даже и каторжнически и близкото бъдеще не вещаело нищо розово. Ужас. Аз малко се майтапя, ама си го представям, де. И наистина се прекланям пред решимостта на българина да си изпълни мисията. Представете си го и вие. Дядо Николай, да речем, без „Ролекс“, а? И да трябва да яде обикновени пържоли? Нататък, добре, че логистиката е била двойна и тройна, намерила се кърпичка, измъкнала Киприан от тъмницата и дръжте ме краченца. Избягал, спасил се. Ама си постигнал своето. Не станала на Митяй работата по съкратената процедура. Наложило се в Патриаршията да ходи, по великокняжеска поръка митрополит да става. Спретнали му царска делегация, напълнили му ковчежето със жълтици, че и една друга я свършил Дмитрий, да му се чудиш на акъла. Взел, че подписал няколко празни бланки, с които и послания от негово име да праща, а и парички за негова сметка да тегли същият този, суетният поп с многото ризи. Е, а кажете. И тръгнали. Ходили, бродили, яли, пили и тамам да стигнат Цариград, апоплексията си нямала друга работа, взела че пернала Митяй и дотам му било владичеството. Не знам, никой не знае, тя, апоплексията, така, от само себе си ли дошла или ѝ помогнали, мъничко така, я с някое прахче, я някоя игличка зад ухото. Като знам оня, брат‘чед му, Распутин, какво го правиха – тровиха, стреляха, давиха и пак не умира и не умира ЗИЛът му със ЗИЛ, по-сериозни трябва да са били помощниците на апоплексията, не прахчета и иглички. Брадва ще да е играла, арсеник, ама не от аптеката, ами от склада на едро може да са заръчали уважаемите делегати. Ама не знам, като не знам, не знам. И така, с помощ-без помощ, блаженопочинал Митяй, отървал земята от себе си. Ами митрополията? Ами делегацията? Шах-шех, цугцванг, цайтнот и всичко, което би трябвало да означава безизходица. Ама за едни брадва, за други сватба. Събрали се хората от делегацията му, хора църковници, цели трима архимандрита имало, хора

почтени и свети, чистииии... „като на попа ръкава“, дето има една приказка. И заръзсъждавали. Той, Миша, лека му пръст, ама сега какво, църквата без митрополит ли да остане, не може, отговорно трябва да се мисли. Мъката си е мъка, тъгата си е тъга, ама работата трябва да се свърши. Пък и туй сандъче, тежкото онуй, малкото, него така ли ще си го върнем, небутнато? А-а, не, не може, не става. И я измислили. Измислили я те, ама и някой гръцки лисичи мозък ще да е помагал, че без гръцко пръстче няма как да стане тая работа. Решили да си изберат, така, помежду си, заместник на Митяя, да попълнят една от княжеските бланки с името на избрания и готовооо. Какво толкоз да му мислят? Аслъ. Те в Патриаршията трева пасат и под гъбите са расли. Те не знаят кого изпрати княза. Такъв „вътрешен“ избор голяма каноническа тежест има и въобще все едни такива приспивни. Е да, ама станала, станала работата. Та затуй си мисля (не само аз, де) че гръчка геджуря ще е. Още повече, че нататък не през просото, ами направо през черния хайвер я ударили. Метнали бланките, затеглили заеми с княжеския подпис, двадесет хиляди гривни (ама тогава гривната била силна, една гривна правила хиляда жълтици, не като сега, дето с хиляда гривена една жълтица не може да се купи, да им е жив и здрав Майдана) дръпнали – два милиона жълтици, една каруца злато, вземали. Кой знае кой „кир“ все още кораби купува с родовите жълтички от него време. Ама няма страшно, ще му ги вземе, ще му ги прибере леля Меркел. И корабите, и жълтичките, че и островите биля. Та избрали архимандрит Пимен и се почнала една мътна и кървава. Не е законен, ами не е ами… Другите архимандрити и те искат, така, незаконно, както ще да е… „Щото тоз‘ Пимен…“ Той пък си спомнил „методите М“, оковал конкуренцията, спрял ѝ манджичката, започнал да намеква нещо за морски бани с подводничарски завършек, като при наш Кирил. Ндааа. По него време (и по него повод) в Константинопол бил и Дионисий Суздалски, ревностният монах. Ама си затраял, дали му хапчица, направили го архиепископ. Там бил (и пак по същия повод) и Киприан, ама като се ориентирал добре в розата на ветровете намерил за благоразумно да напусне сцената, просто избягал човекът. Прав е бил, стара мъдрост е, че в битката с л… ната победители няма. Веднъж да те улучат и до живот си носиш аромата. Е, назначили Пимен, Киевски, Руски, всякакъв, на наш Киприан задочно дали Малорусия и Литва (ама като митрополит, важно е, не като епископ) и дюннята се кортулисала. Антракт.

6 Точно от този антракт се възползвал Дмитрий. С татарите нещо се сдраскал, добавил масло в огъня Сергий Радонежки и князът, нали най-после намерил малко свободно от попски работи време, отскочил до Куликовското поле, смаял букмейкърските агенции и при залог едно към петдест (почти като на КНДР срещу Бразилия) взел, че спечелил мача Русия – Монголия и заедно със Златните топки му дали и титула „Донски“. Ей, какво нещо е да те оставят

за малко на мира поповете. Ама за малко, за малко. Щото на фона на туй, дето го чака, Куликовската битка си е като да се поразкършиш така, с момчетата. Със „Зверобой“ на коляно, дето вика Михаил Жванецки. Малко Мамай, малко литовци, поспортували. Ама вкъщи какво го чака, колко живи жаби има да гълта… И се почнала. Пимен, нали спечелил голямата битка, се движил празнично, бавно, с отбивка тук, гуляйче там, чашка с приятели, малко клюки за разтуха (колко ли са се чесали архимандрит Йоан, Дионисий Суздалски и най-вече наш Киприан по деликатните места), чист спиртец на закуска, „на похамеление“, както викат руснаците (ами всеки си лекува махмурлука според националната традиция, ние със зелева чорба, те – със спирт, бррр) [6.1]. И яваш-яваш, лиго-лиго, гюлле-гюлле (ей, гениални са балканските народи във възпяването на мързела, елем турците са направо философи [6.2]) я карал към Москва. А пък и може много да не му се бързало, уф, бая тежки обяснения му предстоят, пустите празни бланки… а, дай още по едно. Лошите новини обаче идват бързо, нали знаете. Научил Донски как са го драли гадните попове, пратил веднага „момците“, за Пимен заточение в Кострома, за свитата лобут и конфискация на имуществото и … ква-ква, подават се крачетата на жабата, дето трябвало жива да я глътне… пратил да поканят Киприан за митрополит на Киев и цяла Рус. Хаааа, дойде Видовден, на Цяла, а не на някаква си МалоРус. Пристигнал българинът, посрещнали го тържествено князът, болярите, духовенството и цяла Москва. Състояла се най-после работата. Пфуу, толкоз битки, толкоз трепане, пари, нерви, ама нищо – нали се увенча със щастлив край… Увенча се, ама за малко. Не се сработили князът и Киприан. Не знам, старата вражда ли си казала думата, не си допаднали бесният руснак с методичния и примерен българин, вирил нос нашият ли, анатардисвал като стара свекърва, не знам. А може и тежката артилерия на Патриарх Нил да си е казала думата, а най-вероятно от всичко по малко се е натрупало и минала-не минала годината Дмитрий взел да гледа накриво Киприан и да му търси цаката. А който търси, намира. Бил дошъл Тохтимиш, с нов отбор монголци. За реванша. Не че се състоял, ама за известно време се наложило да сменят терена, избягала двойката ДД и Кипри от Москва. После, като се прибрали се почнало – „ти, такъв-онакъв, защо избяга, а?“ Ха да видим кой ще надделее – князът има войска, Киприан не. Бум, един шут в свещения rectum и… ква-ква, следващата жабка мърда с крачета… наложило се да покани Пимен. Ми що не, алъшик маймун, камшик истемез (свикнала маймуна не се плаши от камшик), дето викат турците. Уффф. То и на Пимен толкоз било митрополитството. Главата му изял Дионисий, Суздалския. Архиепископството вече било поизветряло, yesterday’s news, а пък нали знаем каква сила е огънят на омразата. И ДиСи с такова драматургично майсторство пресъздал грозните сценки Митяй-Пименови, такава жар, толкова жлъч се сипели от светите уста, че не Донски,

ами и Луганск да си, няма да се стърпиш и ще шибнеш едно писмо на Патриарха - Нил, Амазонка и Мисисипи, както там се казва и ще настояваш, ще заплашваш и увещаваш „Махни тая змия Пимен от пазвата ми, дай ми моя човек Диониската“. Патриархът назначил комисия. Нали знаете, като трябва да се замотае някоя работа, да не се стигне до решение, да се проточи, какво правим… назначаваме комисияяяя. И в „Принципа на Питър“ го пише, ама този американски прощъпулник ако си мисли, че по ги знае фатките от патриаршеските чиновници… Ама този път, изглежда, работата е била по-танго. Щото официалните инструкции били – „Отивате в Москва, оглеждате положението и ако се окаже, че наистина Пимен, туй-онуй, анатемахвате го и на негово място слагате Дионисий“. Хубаво. Ама кой знае защо комисионерите хванали направо към Москва, а номинираният тръгнал през Киев. От какъв зор? Защо през Киев? Ми там е княз Владимир Олгердович. На Олгерд момчето. На оня Олгерд, дето хич и хич не искал да се примири с московската диктатура. Дааа. И Киприан тоже чака там. „Озлобленний“ Киприан, както добавя от себе си професор Карташов. Не ги обича професорът българите. Хич не е до злоба работата, ами Суздалският като едното нищо ще обърка работата. И той руснак, и той не си знае мярката. И хоп, Дионисий в пандиза. Що на Олгерд момчето така направило – ясно. Що Киприан и той – ами, ясно, озлобен, амбициран да лапне поста. Ама защо тръгна Дионисий през Киев? Нещо от Константинопол ще да е била инструкцията. А на Киприан само оставало да схване посланието. Не че се опитвам да го оправдавам. Не защото е българин. Ама иначе не ми излизат сметките, а нали съм българин-сметкаджия. Как ще се реши на такова нещо Киприан? Как ще арестува един избраник на Патриаршията? Какво ще спечели от един отново вбесен Дмитрий Донски и една враждебна Патриаршия? А и какво решава? Добре, Дионисий го няма, ама Пимен остава. Каква ти е на теб далаверата? Защо ще се цапаш с такава гнусотия? Не, не. Сговорена е била цялата хава, нагласена. Пимен е цял оакан, този път няма да му се размине в Константинопол, Патриаршията ще държи на законно избраните митрополити – или Пимен или Киприан. Пимен отпада, остава Киприан. Стига измислени герои, стига импровизации. Но уравнението се обърква от Дионисий. Ergo Дионисий трябва да изчезне. И го изчезват. Една година в пандиза и се свършил светият човек. В тази една година комисията се разпъргавила, намерили Пимен виновен по всички членове и параграфи. Онзи веднага хукнал да се оправя при Патриарха, Пати повикал и Киприан, работата пак се замотала, ама завършила с пълна реабилитация на нашия, а Пимен тръгнал да се оправдава при… турците. Е, няма що, страхотна е кадровата политика на Дмитрий Донски. Може да бъде много ценен. Нали за такива говори и Питър – „вземаш го, назначаваш го, съветваш се с него, правиш точно обратното и винаги си на печалба“. Малко по-иначе го казва професорът (само

че друг, професор Платонов) – „До края на 14 век московската политика се характеризира с просто натрупване на сили и средства по пътя на БЕЗРАЗБОРНИ „ХРУМВАНИЯ“. Руски професор го казва, от досоциалистическо време. Аз какво да добавя?
Въпреки турските си дивотии, въпреки решението на Патриаршията в полза на Киприан, Пимен пак дошъл в Москва (имал нерви този човек), Дмитрий Донски пак подгънал коляно и се съгласил пак да си го вземе. Най-накрая работата се решила чрез две добре синхронизирани смърти. Дмитрий, лека му пръст и вечна му слава, завършил дните си на 15 май, Пимен (мълча, нищо не казвам) на 11 септември. И двете – 1389 година. Новият княз приел Киприан и с това „смути закончилась“. Най-после, най-после Киприан могъл да си отдъхне от отвратителните в безсмислието си боричкания, да се отърси от „княжески емоции“, константинополски „гъвкав морал“ и несдържани иерейски амбиции и да се захване с истинското си дело – укрепването, умиротворяването, уреждането на ЦЕНТРИРАНАТА В МОСКВА Руска Църква.
6.1 Историята за Жора
6.2 Дембелханата
7 Започнал с Новгород. Гражданите на този свободен град с удивителна упоритост отказвали „митрополитския съд“. Не че чак толкова бил важен този съд, вярно, носел парички, ама за „нестяжателя“ Киприан това едва ли било толкова важно. По-лошо е другото – центробежната тенденция. И гъвкавият, политичен, повратлив Киприан в този случай не се поколебал да стигне до война. Князът „смирил“ Новгород и макар съдът да си останал висящ посланието било ясно. Църквата ще бъде цяла, Църквата ще бъде Московска. Другата грижа на Киприан била Литва. Той не само че никак не оправдал подозренията в прехвърляне на Църквата към Киев и Литва, а се заел истински и сериозно да въведе юго-западна Русия в Московското Православие. А-а, помните ли дето Олгерд си правеше сметката чрез Киприан да дръпне към Киев и Литва руската църква? А да видим кой е сега „излъганото годзилче“. Българин ще лъже и то кажи-речи габровец.
По него време Владислав Ягело вече се бил оженил за Хедвига, полската престолонаследница и Литва окончателно попаднала в сферата на полския католицизъм. Киприан успял да осъществи и запази много добри взаимоотношенията си с Ягело и брат му Витовт – литовския княз. Родила се идеята за един вид уния между двете Църкви в рамките на кралството. Но уния истинска, при взаимни отстъпки, а не уродливото Флорентинско споразумение, което идеално илюстрира опасенията от дублиране на католическата половина и унищожаването на православната половина от Кръста. Но дори и в този, мекия, Ягело-Киприанов вариант, мисля че не е имало никакви реални шансове за уния. И мисля, че Киприан прекрасно го е разбирал. Просто си е бранил

интересите, не личните, бай Тотьо, а на делото си. В своя си участък, Московската Църква. Само че вместо да се прави на юнак, да се зъби и дръвчи, си поддържа отношенията, прави политика и си брани Църквата. Умно, последователно, ефективно. Никога повече при Киприан не възникнал въпрос за Литовска митрополия, за отделяне от Москва и разни такива. И то в условието на решително свързване съдбата на Литва с католическа Полша. Другата митрополия, Галичката, дето си я отвоюва полският крал Кажимеж, също била отстъпена, с изричното съгласие на Ягело и минала под разпореждането на Московските епископи. Не станало лесно и веднага, но в края на краищата и Галичката митрополия (изцяло на полска територия) се съединила с Руската.
Само туй да е, до тук само да смятаме, ето я сметката.
При Алексий – митрополията се разпадна на три – Киевско-Литовска, Волинско-Галичка и Владимир-Московска. В самата Московска митрополия много от князете теглят към отделяне от Москва или най-малкото имат претенции за седалището на митрополията. Новгород отказва да признае властта на митрополита, възниква сектата на стриголниците.
При Киприан – трите митрополии се сливат в една, Московската. Проблемите с Новгород продължават, но идея за някаква автономия няма. Нито Литва, нито Полша представляват някаква заплаха за православна Москва. Константинополската Патриаршия твърдо и умиротворено застава зад Московската митрополия. Мисля, че няма да е пресилено ако кажа, че с Киприан Руската Църква е уредена, умиротворена и необратимо стъпила на пътя си към превръщането си в център не само на руското, а и на световното Православие.
Алексий при пълна и безусловна поддръжка от Дмитрий Донски, Киприан въпреки всичката вражда и омраза на княза. Е, съдете сами. Не искам да се изхвърлям, никак не ми е по вкуса патриотарстването. Няма какво да се лъжем и да подценяваме ролята на Куликовската битка, на промените, които настъпват с ролята на Москва в руския свят след нея. Но няма защо и да подценяваме делото на българина. Само си представете един Митяй митрополит…
А сега един щрих към българския портрет на Киприан. Карташов така, едромащабно, го определя като гръкоман, „по грък от гърците“. И си превежда аргументеца – събрал бил значителна помощ за отбраната на Византия от турските нашествия. Ама, я да видим, кои нашествия? Оказва се, нашествията на Баязид през 1396 година. А, какво става през нея година? Ами завладяна е България. България пада под турско иго. И става ясно – за България са били предназначени помощите, България е искал да подкрепи Митрополитът на Киев и цяла Рус, Киприан Болгарин.
А и онази мини-уния. С Владислав Ягело. Замислиха я, писаха на Патриарха,

той си отговори в съвсем пред-Флорентински стил. „Да, с удоволствие, но засега няма как да стане, защото турците настъпват отвсякъде и това е проблем, дето обезсмисля всичко останало. Ще бъде от голяма полза за съединението на Църквите ако заедно с унгарския крал организирате една армия и дойдете на помощ, та да прогоним турците“. Ясно. Ягело, разбира се, си имал други дертове и нищо такова не направил. Ама не е съвсем така. Защото точно Ягело, точно Владислав и точно с унгарския Януш Хониади организираха и проведоха оня поход в защита на източните християни. Е, друг Владислав Ягело, Трети, ама по същия сценарий. И със сигурност не е тръгнал България да освобождава, по-големи, по-решителни са му били задачите. Ама, така или иначе, през България мина, в нея остави костите си, с българско име, Варненчик, остана в историята. Не казвам, че е на Киприан работа. По него време Киприан вече е бил в по-добрия свят. Ама основите пак той ги е положил. За години напред и пак с България в сърцето.
Пред света е била отговорността на Киприан, съхраняването на християнската вяра е бил хоризонтът му. Но, както казва Любен Каравелов „дядо Либен имаше една малка слабост, той обичаше отечеството си“. И Болгаринът го е обичал. Дядо Либен – Копривщица, Свети Киприан – България.

XVIII. Св. Марк Ефески

На Джордж Стататос, миличкия „дядко“

1. Чета, потя се и чета Марк Ефески, свети Марк Ефески. Абе, чета го, половината работи са ми съвсем непроследими. Хм, половината, много повече. Ами голям знайко, голям ерудит, светиня му. Казвам го преизпълнен с уважение. Разбира се заради богословието, но не толкова заради него. Макар че е страхотен, да прочетат "Силогистичните глави" сегашните устатници от конференциите и проееектите, да видят за какво иде реч. Ама не толкова заради богословието стоя сгънат на две с шапка в ръка, а заради позицията, заради куража, заради отговорността, заради вярата най-вече. Да, има, има такива хора и сред ерудитите. Преди малко ви разказах историята за Мигел де Унамуно. Та със свалена шапка, пред по-достоен стоя, се потя, чета и не разбирам. Две работи. Колкото и да не мога да проследя мощната мрежа от позовавания на св. Марк едно нещо ми е ясно - цялата му аргументация, цялата му грижа за чистотата на православието е обърната назад, към миналото, към Никейския и Константинополския събор, към светите отци, Йоан Дамаскин и т.н. И не го вярвам и не го вярвам туй нещо. Че единствено тревогата за запазване светостта на миналото, едно такова, византийско "староверство", е "енергията" /не я обичам тая дума, ама за св. Марк е била много важна/ на големия борец за

православие. Страшен е бил моментът, турците отдавна били разкъсали Византия и последните песъчинки в часовника на Константинопол вече се били плъзнали надолу. Всеки момент друговерските кучета щели да заразхождат вълшсалите си гъжави из площадите на Царицата, да наслагат знаците си по Хагия София, да размъкнат тухлите на светите храмове, за да строят сбутаните си хамами, че да им търпим башибозущините и до ден-днешен. Само Запада, само войските на крале и барони, само един нов кръстоносен поход, е можел да отклони орляците неверници от Константинопол, а и от цяла православна Европа. Условията на папа Евгений IV са ясни - уния. И няма как, Йоан Палеолог - императорът, Йосиф - престарелият патриарх, цветът на православната църква - епископи и архиепископи /само от Русия делегацията е 200 човека, те, руснаците, кога ли са имали мярка/, се отправят към Ферара, за да сключват нежеланата, небогоугодна уния. Между тях има запалени униати - киевският епископ Исидор, Григорий Мамма, но и много - Марк Ефески, Гемист Плифон, Висарион Никейски, отиват, за да убедят латинците, че са сгрешили с това "и от Сина" и ако си го признаят, ако се завърнат от грешния си път, пред Невестата Христова, светата християнска църква, се отваря блестящия, драгоценен път на единството. Бързо става ясно, че това са "сънища в лятна нощ" и че като си слаб и си дошъл да търсиш помощ не ти поставяш условията. И един по един, един след друг, яростните "православници" започват да се размекват, да отпадат от позициите си и да захващат наистина странни увъртни, за да оправдаят ненавистното "филиокфе". Не ги осъждам, не мога да им се сърдя, разбирам ги, страшен е моментът, страшно, безнадеждно е бъдещето. Добри-лоши, латинците /"италианците", както ги наричат православните епископи/ са християни, единоверци, двете църкви - православната и католическата, макар и в схизма, ще се наричат "сестри" и до ден-днешен. А турците, кучешките братя...? Ама хубаво ги описва Никос Казандзакис:

"Седи агата на Ликовриси на балкона си над селския площад, пуши си чибука и пие ракия. Ръми тихо, приятно, и по засуканите му дебели мустаци, пряснобоядисани с черна боя, са кацнали и блестят няколко капчици; и агата, разгорещен от ракията, ги облизва, за да се поразхлади. От дясната му страна стои прав сеизинът с тръбата си, грамаден див анадолец, кривоглед и с грозна мутра; от лявата му страна седи с кръстосани крака върху кадифена възглавница едно красиво закръглено турче, което току му пали чибука и му пълни непрекъснато чашата с ракия.

Притваря махмурлиите си очи агата и се радва на горния свят; добре е натъкмил всичко господ, мисли си той, скопосано нещо е този свят, нищо не му липсва: ако огладнеещ, има хляб и пържено месо и пилаф с канела; ако ожаднеещ, има от живата вода — ракията; ако ти се доспи, бог е направил съня

само заради сънливостта; ако се ядосаш, направил е камшика и задника на раите; ако те хванат мераците, направил е маането. И ако пък искаш да забравиш дертовете и теглата на този свят, направил е Юсуфчо."
Какво изобщо да говорим, нали? Така погледнато, вироглавието на Ефеския епископ /малко измислен, направили са го епископ колкото да дойде във Ферара - да се чудиш защо/ си е направо безотговорно. Ерудиция, чистота на православието, вярност към основните постулати на светите отци - дрън-дрън, турчинът напърчил ятагана, вече лъска зъби за християнска плът, диша кръв и разрушение, ние на ерудити ще си играем. На историци.
2. Не го вярвам. Много, много по-сериозни основания, основания в бъдещето е имал св. Марк, за да реши, че турците ще заробят телата ни, а латинците искат душите ни. И да остане единствения борец, единствения непристъпен хребет на православието. За да се превърне във византийската Ченстохова. А и, да си призная, докато тъпанарски упорито се ровичках из препирните на светия човек с кардинал Цезарини, с Йоан Рагузки /Черногорски/, с Торквемада, с Андрей Родоски, попаднах на една следица. Ставаше въпрос за най-безболезнената тема на дебата - чистилището. Решили епископите да започнат с нея, щото е най-лека, най-недогматична, а и никой не спорил, че си е нововъведение. Затова и най-лесна да постигнат съгласие, ако въобще такова нещо е възможно. Постигнали - трънки. Та в преният - ясни и логични, от страна на латинците, учени и смътни - от гръцка страна, изплува един аргумент срещу идеята за буквалистичния огън на чистилището. Видите ли, ако грешниците знаели, че ще бъдат наказани с някакви си хиляда години горене, щели да се успокоят и отпуснат, щото какво са някакви си временни "неудобства" /ама неудобство, ааа, да гориш жив/, на фона на вечния духовен огън на божието отсъствие. Учени бръщолевиници. Ама има едно важно, истинско нещо в тая препирня. Грижата за хората, сега и в бъдеще. Вече не става въпрос какво казал Василий Велики и подкрепил ли го Августин Блажени, вече не се замерваме с цитати, а мислим за последствията. Мислим какво ще стане с хората. По най-маловажния въпрос. А дали по най-важния, филиокфето, можем да останем безразлични към бъдещето, забили нос в богословски чистоти отпреди хиляда години? Не го вярвам. Разбира се, че е знаел, много, несравнимо повече от мене, е знаел свети Марк какви ще са последиците ако православието безуговорчно, извратливо се съедини с католицизма. За православните. За католиците. За християнството. Ни повече, ни по-малко - загубването на православната половина от кръста, загубването на кръста. Веднъж завинаги. Толкоз. Е, тогава пет-шестотин години ще им търпим турската воня на ония, с полумесеца. Нищо не е. Нищо не е ако това е цената да запазим бъдещето на кръста, нали? Това ще да е била голямата страст на светеца, това ще да го е предпазило от Пилатовия грях - да предпочете интересите на държавата пред изискванията на света, на вечността.

3. Другото, дето не можах да го разбера /от туй, което разбрах/ е как така, все пак успя да победи светецът? Щото всички са срещу него. Латинците, папата - ясно. Ама и императорът е твърдо за уния, уния на всяка цена. Какво да прави, завалията. Патриархът, лека-полека и той склонява. И, като всички "новосклонени" започва да зилотства. Исидор, Висарион - ясно. Обаче в редиците им се нарежда и Георгий Схолар, любимият ученик на светеца. Има там една миризлива работа, ама ще се върнем след малко. И така - всички, буквално всички, са срещу него. А това е власт, абсолютна власт, държавна и духовна. На всичкото отгоре, народът също би трябвало да тегли към унията, ясно, къде е да те гази мека италианска обувка - "Армани", "Версачи", къде е да ти стъпят на врата с някой нескопосан кундур, кован пет за четири из някой сокак на Бурса /те, турците, напоследък се изпилепсаха из занаятите, само до преди стотина години Захари Стоянов казва, че турчинът е толкова калпав, че едни навой не може да си направи, ами ако види някой българин му сваля навоите от краката/. Да не говорим за интелигенцията, за врътливите многознайковци, разтреперани за дупето си. Ауууу, нали г-н Бушков? Ама не, побеждава си свети Марк. Атон, монасите, народът, всички застават зад него и Флорентинската уния се оказва празна, напълно празна работа. Е, как така? Наше дело право, победа будет за нами, а? И аз навремето ги вярвах тия глупости. Че като влязоха мутрите на Първа частна милиция ведно с тъмничарите от Бургаския затвор в Унивеситета, да видиш за каво будет победа. Пръснаха ни като пилци и кривото стана право. Хем за едни нищо и никакви десетина милиона, хайде, двадесет да са били, ставаше дума. Ами унията? А? Византия, Константинопол, императорът, патриархът, папата. Боже, Боже, колко тежки карти. И Марк, новоизлюпеният уж-епископ, ще ги надцака всичките. Небъдница е тая. И защо, защо са го помъкнали за Ферара? Защо само него и Висарион Никейски са упълномощили да държат речи на събора? Толкова ли са били глупави Императорът, Патриархът, толкова ли не са се усещали накъде може да задуха вятърът? А и толкова ли са били идеалистични, че не са приложили правилото "Нет человек, нет проблема"? Не, не го вярвам. Просто си е била програмирана работата, унията не е трябвало да се състои. Императорът се връцка насам-натам, за унията е, но "не мога да командвам епископите си, нека по съвест да решават". По съвест да решават, ама цял Критски лабиринт от ходове уплете с Исидор, с Висарион, с Патриарха, с кого ли не, само да неутрализира пустата "съвест", забрани да се обсъждат богословски въпроси /какви, дерматологически ли, да обсъждат епископите?/, постави стражи, че да не могат "несъгласните" да напуснат събора. Пълна бъркотия. Папата, железен и непоклатим, обаче във врата му диша един Базелски събор, дето е готов така хубаво да го контрира, че не уния, ами и тиара да не види. Групата италиански монаси, дошли да послушат пренията,

единодушно заявили, че "гърците добре пазят истинската вяра". Папата ги арестувал и им наложил обет на мълчание. Кралете и бароните все уж ще дойдат и все не идват ни във Ферара, ни във Флоренция. Бъркотисима. А и Георгий Схолар. Любим ученик, пръв предател - на Униатския събор връчва, писмено ги връчва, цели три речи в защита на филиокфето. Пръв предател, а той произнася надгробното слово на светеца. И на всичкото отгоре, задавен от сълзи и сополи, натъртва, че е изоставил Учителя си, ама той /Учителят/ най-добре знаел защо е трябвало да го направи и не му се сърди. Наистина не му се е сърдил и затова толкова хвалят "воинската кротост" на светеца. Може и така да е, сигурно така ще да е било. Но какво ще да е това фатално "нещо", дето св. Марк най-добре е знаел? Че ученикът му е едно говно и хич даже не му пука за православието? Само да му свирне Императорът. Че то туй си е очевидно, за всички. Или че като секретар на Императора Гошо Ученичето не е имал избор и трябвало да следва мейнстрийма? Хм, голямо откритие. Друго, друго ще да е знаел Учителят. И не си просто, ей така, дрънка светецът когато казва, че много му помагал Георгий Схолар. И единият, и другият са имали мястото си в голямата игра. Само че учителят ще стане Светец, ученикът - нищо, един безлик чиновник. Мисля си, няма как да не си го мисля, че в цялата комбинация, Марк Ефески е бил "фронтмена", а зад него са дърпали струни и въртяли копчета един бюлюк щрайхове и тон-оператори. И всеки е получил своето. Един - светец, друг - доволник.

4. Ама важното е, че Унията не се състояла.НЕ Е ТРЯБВАЛО ДА СТАВА И НЕ Е СТАНАЛА. Константинопол паднал. Ама гърците този път се били като лъвове. Нямало и следа от овчето стадало, дето се пръснало при един попски рев (нали помните историята за Алеумнес) или пък припкало с хиляди пред един само рицар (Пиер д‘Амиен, за който разказва Никита Хониат). Царицата на градовете била съвсем загаснала, горката. Стените били прекалено обширни за жалките остатъци от някога грандиозния град. Парички нямало, варангианците отдавна били само спомен, помощ от никъде не се задавала и пак се биели, пердашили, бъхтали юначните гърци и Константинопол се държал. Мехмед трябвало да струпа цялата си артилерия на една врата, петдесет и три дена бумкали турските топове, срещу една-едничка врата, на решето направили врати, стени, всичко и гърците се държат. Сякаш друг народ се бил събрал, други хора стърчали по стените, все капитан Михалиси. Рухнали, паднали накрая, ама прави паднали, като истински мъже, истински герои. Лека им пръст на юнаците. И вечна слава на големите мъже, истинските големи подвижници пред Бога. Тези, дето виждаха какво ще стане, какво е трябвало да стане. И дето съумяха да запазят, да спасят и да развият православната част от кръста, да спасят кръста и прекрасния път на християнството пред европейското човечество, пред цялото човечество.

Паднал Константинопол, Вторият Рим, но вече изгрявала звездата на Русия и този Трети Рим трябвало и успял да опази православието, християнството, човечността.

XIX. Селинджър

На Диана

1. Рано е било, рано, много рано за това, дето тръгнали да го правят Реджиналд Поул, Виктория Колона, Гонзага и другите. А още преди тях, катарите в Лангедок. Нещо голямо е започнало да се случва, но в тези, големите работи, често прибързването е много по-лошо от закъснението. Реформация, Контрареформация, политики, кървища, пожарища, карнавална разпуснатост, интелектуални извратенящини и вълни, вълни от омраза. И още кръв, и още омраза и още и още пепелища. Хич и никак не вярвам, че големите, трепетни интелектуалци и артисти от салона на Колона така са си представяли последиците от своето дело, от своите въжделения. Само че точно това е станало. И Карафа, големият рицар на омразата, бил един от малцината в салона, който успял да събере достатъчно реализъм, за да стъпи на земята и да си даде сметка какво, всъщност, ще стане. Така или иначе от този салон, от тези хора, дошъл полъхът на идеите на Реформацията. И Карафа, големият враг на протестантизма, известно време бил един от тях. Дали, като повечето интелектуалци, на млади години се бил увлекъл по разни идеалистически глупости? Дали, както си бил сърцат и умен, разбирал, че Църквата отчаяно се нуждае от промяна, че корупцията, поразила цялата Римска администрация заплашва да удуши не само Светата Иглесия, ами и християнската вяра? И за известно време намерил съмишленици сред любимците на Колона? Или наистина завистта към Реджиналд Поул, съперничеството за папския престол са горивото на религиозния му плам? Не знам. Може би е имало по малко от всичко. Но по-важното е друго – какво всъщност е ставало, какви са новите неща, които са се случвали и по които се подлъгали тогавашните интелектуалци (ама истински, не някакви преструвански въздишковци)?
Много хубаво ги описва Диърмейд МакГълох – внезапното прозрение на онова, запеченото прасе в кулата (всъщност в кенефа на кулата), дето със светкавицата едновременно се освободило от мъчителната неяснота около спасението на душата и от не по-малко мъчителната „оскоруша затъкната в задния му проход” (спокойно де, този образ е на Аристофан); ритуалното плюскане на кремвирши посред пост, организирано от Цвингли; пророците от Цвикау с изкривените очи; саксонският Хитър Петър, дето дал едно рамо на Лютер, а пък си правил неговите сметки и изобщо всякакви щуротии, ама всичко това не току-така,

някакси изневиделицата, се появило, всички това зреело отпреди. И то много, много, метафизически много сериозно. Израствало християнското човечество, развивало се, разгръщала се Богочовешката му сърцевина. Човекът, бавно, ужасно бавно, но все пак еднопосочно вървял към Божествеността и все по-тясна, все по-недостатъчна започнала да му се вижда ролята на слушател, на сляп изпълнител на наставленията на някое твърде съмнително кюре (или кура, както е на испански). Много голям, фатално голям е залогът – ни повече, ни по-малко, животът и вечността ти, за да останеш безучастен към разплитането на възела. Не казвам, че се е случило с много или, не дай Боже, с всички хора. Как ли пък не. Божичко, колко хора познавам, при това хора, не разни буци и кюлчета, дето намериха тихото си пристанище в идиотската максима на английските работници „Знаем си занаята, честни хора сме и друго не ни трябва”[1.1]. Даже без да си дават сметка. В двадесет и първи век, хора просветени и образовани. Представете си шестнадесети. Но, така или иначе, появявали са се, тези новите, необикновените – в различни слоеве, по различни поводи, в различни окраски, но все със същата идея. Аз, аз трябва да спася душата си, аз трябва да постигна вечността си, моят живот трябва да бъде път към Бога. Зародили се капелни сдружения – значи колкото повече литургии се извършват, тук и сега, на земята, в този мой, в този наш живот, толкова по-близо е Спасението, ще си пристроим капела към някоя църква, ще поддържаме служители, които да отслужват и отслужват литургии и така ние, не съмнителните кюрета, с нашите сили и действия ще служим на Бога и ще постигаме вечността си. Появявали се общества „Живот в Христос” – ние ще създаваме живота си, ще го живеем тук и сега по примера и повелите на Христос, за да има този ни живот смисъл. Отказваме да бъдем някакви машини за биологично възпроизводство [1.2], отказваме да бъдем овце пък ако ще да ни пасе и Божият овчар (викарий). Тясно ни е в тези овчи кожи, задушаваме си, умираме. На свобода, „в пампасите” – както викаше в лудницата на „Златния телец” откачилият даскал по география. (А беше откачил, защото един ден не успял да намери на картата Беринговия проток. Това, с картата, е истински случай.) А това вече е опасна, много опасна работа. Много великолепна и много опасна. И институциите зареагирали по мярката, „по теркя” си. Хенри VIII забранил хората да имат Библии (а-а, къде била заровена мишката на триезичната теория). Църквата – по-опитна, по-мъдра, по-заинтересована, си давала сметка, че забраните са велика сила (с пистолет и добра дума се постига решително повече отколкото само с добра дума), но че само със забрани не става. И посегнала към най-силното от достъпните ѝ средства – реформите. Хич не е шега работа тая, хич не са попски увъртни. Велика, грамадна, мощна институция е Църквата. Тя една нищо и никаква човешка измишльотина, Партията, на какви маймуни ни обърна. Помните ли „политическата учебна

година”? Какви откровени глупости плещеха дежурните агитатори. Ами изборите? Какви всенародни празненства бяха – тъпани, гайди, дечица от фолклорните състави разкарвани с автобуси по секциите, съревнованията между секциите коя ще гласува по-рано. Не в коя колко процента ще гласуват за Партията, а коя по-бързо ще покаже 100% преклонение пред великите партийни ръководители. Рекордът беше половин час. А? Ами „доброволните” манифестации срещу подпис? Само да не забравим ние къде бяхме – захилени, с новите костюми, на отчетно-изборни събрания, на манифестции, на избори. Как стояхме с черни ленти на ръкава пред портрета на застойния вожд Брежнев, когато освободи света и себе си от себе си. Една нищо и никаква човешка измишльотина.

1.1 Удобството на занаятчията
1.2 Ванка Тепляшкин

2. А Невестата Христова, Тялото Христово, Църквата, а? Как се реформира такова чудо? Коджамити папа, не кой да е, а самият Инокентий III, папата-бизнесмен, така и не успял да се наложи за една малка, „дребна” работа – манастирите да отделят 2.5% от приходите си за Кръстоносен Поход, за свето дело. Ама не успял. Как се помръдва такова чудовище? Огромна, рискована, трудна и страшна работа. Ама необходима, на белодробно равнище необходима. И Църквата започнала, много умно, много точно, много прозорливо, там, където наистина Времето иска. В изповедта. А, всичката Мара втаса, само изповедта ни е кусура. Те не гледат, че преядоха с власт, с пари, с всичко, от мас клепачите си не могат да вдигнат. Не гледат, че Борджиите с дъщерите си се върдалят, не гледат що педофил, що чудо се пръкна измежду свещениците им, барабар с епископите, ами с изповедта се хванаха. Гледат, бе, гледат, как да не гледат, ама хората не са тъпаци като нас, че да си хранят ума и съвестта със скандалните хроники в долните вестници. Много умно са разбрали – хората, вече конкретните човеци, искат истинско общуване с Бога, истинска, жива връзка в този си тук живот. С Абсолюта, с Отвъда, с Вечността, с Бога. Стигна християнството тази си точка където индивидът не е някакъв античен гръцки принцип, а жизнена – човешка и религиозна потребност. И в църковния свят тази индивидуална връзка с всеобщото, този интимен контакт със света, се осъществява в изповедта. В литургията, както и да я въртим и да я обръщаме, сме „ние”. В изповедта съм „аз”. Е, който каже на това „попски увъртни” е с мозък колкото една цаца, а с такава дребна риба мрежата на Симон-Петър не може да се разправя. Да си плува. И решили умните, опитните, сърцатите, отговорните мъже в Църквата, да реформират изповедта. Хем умно, истински, не така, хлапешката, урбулешката – със Илия и свети Илия, ала Елцин. Даже не и по съвременната европейска рецепта – правила, форми, закони, процедури, а накрая една бездушна недомислица, ни човек има в нея, ни нищо.

Чиновнически управии [2.1]. Нищо такова. Съвсем по Аристотел я направили реформата – „Кое е доброто? Ами това, което прави добрият човек”.
И дублирали изповедниците. Хем умно, много умно, много истински го направили. Правилно изчислили, че те тия, истинските, Божиите работи, човек не ги прави за пари. Не като сегашните даскали. Ясно, разбирам ги хората, аз също съм даскал, трябва да се яде, а пък и малко-малко фасон, социално самочувствие, колкото за пред учениците, трябва да има човек. Ама с това се става просветен работник, работник, не учитееел. Даскалъкът е призвание, става ли се с пари художник? Трябва да те подпира отвътре, да са ти светлина огънчетата в очите на учениците, да те топли червенината по бузите им като разказваш за Жана д’Арк, за Валери Петров, за Питагор и Лобачевски. Другото е занаят – даскал, готвач, терликчия, все тая. А даскалъкът е Божа работа, хич не се вмества в „знаем си занаята”. Чиновниците в Просветата, абе, чиновници, какво да говорим... Ама в Църквата не е било така. Умни, сърцати, отговорни хора и измислили начин да съберат, че и да ги вдъхновят, други и още и още умни, сърцати, отговорни хора, които да се заемат, истински да се заемат с изповедта. Създали мендигантските ордени. Хората в тях хем били монаси – безсребърници (мендигант значи просяк), духовни лица, със строг устав, чинопочитание и т.н., хем не съвсем. Мястото им не било зад дебелите манастирски стени, а сред хората, там където хората истински се нуждаели от истински църковни посредници, в изповедта. Не ги наричали монаси, а фрайери (братя) и истинската им нива била връзката, живата, болезнена, трептяща връзка на хората с Бога. Специализирали се в изкуството на изповедта и обикаляли църквите (за голямо неудоволствие на редовите свещеници – ами, така е, конкуренция, брат’чед) за да предлагат на хората истинско утешение, истинско откровение. А рутинната работа, там с молитвите, светената вода, кръщенетата и погребенията, да си я вършат кюретата, то и за тая работа трябват хора, нали. А пък и нещо все им плащат. На кюретата. На фраерите – доминиканци, францисканци, никога. Свето е тяхното ново дело и не дават да се цапа с пари. Не хляба, не виното е храната на фраерите. Пламъкът, пламъкът, новият пламък на новата вяра, даваме ли си сметка колко нова е била тази вяра, млада, трепетна, красива, е тяхната награда, тяхното сега, тяхната вечност. Велика работа, нали? Велика и великолепна.

[2.1 Маито във Франкфурт]

3. Да, реформирала се е Църквата. Много преди Реформацията, много преди Контареформацията. И не е успяла. Въпреки цялото великолепие на реформата си не е успяла. Не предотвратила нито Лютер, нито Цвингли, нито оня, женевския французин, дето си обеси другарчето с надпис „Понеже обикна човек повече от Бога”. И като се метнаха ония ми ти протестанти – Америка завладяха, Австралия създадоха [3.1], истинският капитализъм пак от тях се

пръкна, че науки, че техники, търговии, че банки, че до ден днешен като на квакерите земеделски добиви няма, хем си я работят земята по оня, дядовския начин. Бре, ти да видиш. Всичкото хубаво, само дето, както пее някакъв уличен бродяга в „Дванадесетте стола” – чудно, странно време днес настана, в Бога вярата престана. Престана. Загуби Църквата голямата борба. Хем няма значение коя Църква – католическа, протестантска, православна, загуби хората, загуби вярата. И с маймунджулуци – песни и пляски, „Сестра Акт” и старци (ох, сърби ме да кажа старци-разбойници, ама не е така, съвсем не са разбойници хората), даже с разни институционалности – часове по Вероучение, Църковни вестници и дрън-дрън, няма да ги върне. Не успяла, не успява и няма да успее, тъжна история, като изповедта на Салиери в „Амадеус” – „четиридесет години, четиридесет години и музиката ми ставаше все по-слаба, все по-бездушна”. Защото не е в Църквата проблемът. Остави педофилите, остави властитутите, остави корупцията. Тях винаги ги е имало, че и много повече от сега. Ами светът се промени. Хем не така, злонамерено, някакси. Не щото дойдоха комунистите. Или ченгетата. Те никога не са си отивали (ченгетата, не комунистите). Напротив, съвсем закономерно, истински закономерно, не тия тъпотии за бази-надстройки, абсолютни духове, дето се катерят по категориалните стълбички и разни такива, се промени християнският свят ... ПО СОБСТВЕНИЯ СИ ПЪТ, ПО СОБСТВЕНАТА СИ МЕТАФИЗИКА ХРИСТИЯНСТВОТО СТИГА ДО ТАМ. ХОРАТА, ЧОВЕЦИТЕ, СТАВАТ ВСЕ ПОВЕЧЕ ЧОВЕЦИ. Все повече действителността им се изпълва с динамиката на Халкедонския догмат. Да, неслитни са двете природи, двата просопона, двете усии, двата ипостаса – Божия и човешкия, но са и неразделни. И няма как, просто няма как двете да се смръзнат, да се свият всяка в себе си и така „отразявайки себе се да се самоснемат” ако изобщо значи нещо тази Хегелова пародия. Не ми е симпатична (в този случай) думата диалектика, много се изтърка, бутат я къде ли не, ама не виждам как би могла изобщо да бъде отхвърлена динамиката между двата просопона. Точно „неслитно и неразделно” е май най-доброто изразяване на фундаменталната динамика между човека и Бога в „сина человечески”. И е очаквано, нормално, логично, някога, все някога, човек да надрастне Тялото Христово и да посегне към духа. Нали си спомняте утракистите. Тия, чехите, дето искаха при причастието да вкусват и хляба, и виното. И двете. Utraque. Оказа се, сещате ли се, че никак не е дребна и формална тази работа. Щом ги отделиха от другите католици, римо-католиците. И че смисленото обяснение е в символиката на виното – кръвта. А кръвта не е просто плът, не е просто телесност. Едва ли има друг толкова силен образ, с който да се изобразява Духа. И както чехите поискаха виното, всъщност кръвта (всъщност Духа), така хората във времето на Колона вече заизискваха и Духа. Заизискваха Христос. Не Невестата, не Тялото, а Христос.

Разбира се, че е опасна тази работа. Съвсем неслучайно Аллах си седи на небето, Мохамед не му е ни син, ни единосъщ, ни никакъв. Избрал си го е някакси, както Йехова-Яхве си избра Давид, Божи работи, не ни е дадено да ги разберем. Ама той и Саул си беше избрал и после оня като не му изпълни тъпата заповед (да избие всичко живо в превзетия град – мъже, жени, деца, добитък) му „сне правомощията" и айдеее, обесиха го за косите [3.2]. И при мюсюлмани и при евреи няма единосъщи, няма „Баща ми и аз едно сме", няма опасни смесици. Абсолютът си е абсолют, относителното – относително. И седи си кротко в обора мюсюлманина, няма проблеми с индивидуалността, уммата ще реши, „за кого ще гласуваш – а-а, то не е моя работа, ще дойдат хора, ще ни кажат". А в християнството? Развива се човекът, върви към човечността си, търси Бога в себе си, в живота си и хоп – на ти тебе Ренесанс, на ти тебе протестантство, на ти тебе Просвещение, Еразъм, Волтер, немските богоборци и „чудно, странно време днес настана, в Бога вярата престана". И започна разпадът, започна маразмът. Една „жена" с брада стана символът на съвременна Европа. Не че има нещо лошо в жените или в брадите. Даже ще проявим търпимост към „жените" и към жените с брадите – е, ами случило се, игра на гените, по-особено детство, случило се, има го. Ама да стане символ!? Ами, стана.

3.1 Портсмутската история

3.2 Саул и Давид

4. Е, какво да правим? Да заохкаме, да се завайкаме, да ревнем за доброто старо време когато мъжете бяха мъже и не само ядяха варените яйца с черупките, ами изяждаха и гърнето, в което са варени яйцата (ако слушаме глупостите на Казандзакис)? Тъпотии. ПРОСТО ТРЯБВА ДА СИ ДАДЕМ СМЕТКА, ЧЕ С РАЗПАДА НА ДУХОВНИТЕ СИ УСТОИ ПЛАЩАМЕ ЦЕНАТА НА БОГО-ЧОВЕЧНОСТТА. Няма как, разбира се, че е висока. Разбира се, че колкото по-актуална става Богочовечността, колкото по тук и сега човек посяга към божествеността, толкова по-размита става границата между Богочовечността на Христос и Човекобожествеността на Сатанаил. Излишно е да давам примери, толкова е очевидно. И разбира се, християнството ни, християнската ни човечност, става рискова, рискова до степен да изчезне. С нея и ние. Дори биологически. Е, ами така е. Християнството по начало е рискована работа. На времето един Икар с една нищо и никаква играчка, някакви восъчни крила, си загуби живота. Ние посягаме към Божествеността и очакваме да ни предложат застрахователна полица. Няма такова нещо. Времето ни е бременно, заченатата нова великолепна човечност е на път да се ражда, ние се вайкаме, оле-е, боли и някакси искаме да скрием глави в пясъка. Няма такова нещо. Плащаш си сметката, изтърпяваш си болките, лутаниците, безпътиците, носиш си риска, стискаш зъби и си пазиш вярата. И си я цениш, радваш ѝ се,

възхищаваш ѝ се, иска ти се да я прегърнеш, да я предпазиш, да я спасиш. Също като Фийби в „Спасителя в ръжта”.

5. Боже, колко е красива тази книга. Как всичко в нея е младо, трепетно, възторжено. Колко е човешко и колко божествено. И какъв блестящ катехизис. Не, въобще не подценявам казионните катехизиси. Имат си мястото. Хората имат нужда от подпиралки, от обяснения, от преводи на трудните места в християнското богословие. От „пътни знаци”, както беше се изразил отец Купен Михайлов, вечна му памет, в своя си катехизис. Но има ли катехизис, въобще можем ли да си представим катехизис, който би могъл да разкаже така пламенно и красиво християнската любов, смислеността на християнския живот, драмата на християнския свят, както го прави „Спасителят...”? Възможен ли е катехизис, който да достигне сърцата и животите на милиони и милиони хора, да им помогне да видят себе си – такива, каквито са, такива, каквито искат да бъдат, такива, каквито трябва да бъдат? А „Спасителят...” го прави. Какво, не е ли така? Къде, в кой пасаж, в кой текст отсъства Христос? Просто не знам от къде да започна. От невинността? Оная история за „клавесина”, дето я измисли Холдън когато проститутката „започна да се държи наистина гадно”? Или любовната му игра с Джейн Галагър, дето цялата работа е да си седят в киното и просто се държат за ръце? Само го сравнете със Страдлейтър, оня, с гадния, „убедителен” глас от задната седалка на треньорската кола. Или посланието, което ѝ изпраща, на Джейн Галагър – дали все още държи царете си на задната линия, като играе шах с пулове?

Или от жалостта, тази най-естествена проява на любовта? Каква история измисли, дето мърнал Гари Купър, та да могат да преживеят нещо, макар и илюзия, трите грозни провинциалистки с нелепите шапки в Зала "Лавендър"? И как си даде всичките пари на монахините в онова кафене. Или историята, дето я разправи на майката във влака, каква голяма работа бил син ѝ, колко чувствително момче. А оня гадник бил чувствителен колкото „дъска на тоалетна чиния”.

Колко не от този свят е Холдън, от четири училища вече го гонят, успя да изгуби шпагите и екипите на отбора по фехтовка в метрото на Ню Йорк. И колко е търпим, ама истински, с любов, не като ненавистните ми „толерантници”, към плътта, човешката плът на света. Каква чудна история направи от пръднята на Ед Марсала. Как не само изтърпя гнойта и ноктите на Акли, ами и настоя да дойде с него и Мал Бросард до града – да изядат по едно кюфте и да изгледат някой кофти филм.

Колко истинска е ненавистта му към „търговците в храма” – оня гадньо с погребенията за 5 долара („сигурно ги набутва в найлонови чували и ги хвърля в реката”), директора с пържолите в петък вечер и с отвратителното си държане към по-бедничките, по-незначителните родители. Даже предвзетият негър-

пианист от бара или оня „мъжкар” от Уест Пойнт, дето си мисли, че ще го вземеш за педераст ако не ти строши поне десет пръста с ръкостискането си, не се изплъзват от отвратата на Спасителя към лицемерието.
Как успява да пренесе чиста и непокътната трепетната си любов, голямата си Истина, през гадостите на света – оня отвратителник от асансьора, имигрантът-кубинец с миризливата уста, интелекуалецът от колежа, дето някак носи нещо мръсно, нещо хомосексуално, в държането си, учителят-литератор с внезапната си педофилия, онзи, пастрока на Джейн Галагър, дето ходи гол пред нея, травеститът от отсрещната хотелска стая. Колко е раним и все пак, ясно е, че случката с онова момче от „Пенси”, дето вместо да се подчини на прищевките на момчетиите от класа, се хвърли от прозореца и се размаза на паважа, е негова случка, негов Кръст.
Да говорим ли за големия Връх, за голямата му Голгота? Мъчителна и страшна, но не грозна и отвратителна като оная, Христовата. „Ти не знаеш какво искаш – проплаква сестричката му Фийби – кажи ми какво искаш?” „Знам – настоява Холдън, вече много болен, вече трескав – искам да има едно голямо поле с цъфнала ръж и в ръжта да играят дечица, а в края на полето има една пропаст. Но децата не знаят за пропастта и някое от тях може да падне в нея и да се убие. Аз искам да съм там и да спасявам децата, да ги пазя да не паднат в пропастта” И, грях, не-грях, ако трябва да избирам между Христос и Холдън, ще избера Холдън. И не така, от инат или да се правя на интересен. Мъчи ме едно изречение в Евангелието на Марка. Там, дето казва как учениците му, бъдещите апостоли, почувствали, че им говори „един, дето има власт”. Да бе, да, разбирам – не е някой празнословец, някой „янлъш-пророк” Христос. А и реализмът е важно, може би най-важното нещо в религията, това не ти са „научни” измишльондрениции, религията е при хората и за хората, без реализъм просто няма да се роди. И властта е важно нещо. Разбирам. Ама сърцето ми се бунтува. Не мога и не мога да приема Христос като някакъв властник, нещо сержантско, нещо фатмашко ми лъха от това „един, дето има власт”. А при Холдън любовта е толкова чиста, толкова кристална и толкова човешка, толкова грам властчица, грам насилие няма в нея, че той е моя Христос, какъвто и грях да е това. Нека оня, женевският Калвин да си дрънка дивотиите „понеже обикна човек повече от Бога”. Холдън, Холдън е човека и с това Богоносеца. И дори съм готов да простя, да разбера, ужасното му отношение към оня старец, учителя по история, дето отива да се простят в „Пенси”. Наистина е безмилостен, нелогично и необяснимо безмилостен Холдън. Холдън, който всички жали, който успява да намери нещо добро дори и в омразния Страдлейтър, дето единственото отмъщение, което измисля за лицемерите от „Пенси” е да извика на излизане „Спете здравата, простаци”, не пропуска нищо, не прощава нищичко на единствения човек, който искрено го е обичал в

шибаното училище. Не пропуска с отвращение да спомене нито миризмата в стаята на болника, не прощава старческата несръчност, унищожителен е коментарът му за „степаното индианско одеало”, даже невинното желание на стареца да си бръкне в носа среща хаплива класификация, едва ли не върховно лицемерие. Мъчи ме тая жестокост. Но си давам сметка, че новостта, младостта на Холдъновото Богоносство е толкова изгарящо важна, че няма как да не прогори, да унищожи въобще идеята, образа на старостта. Няма как. Както досадното изброяване на прародителите на Христос в първото евангелие, Евангелието на Матея. Толкова е важна тази дълбока фундираност на Христос във времето, в историята, в Духа и в Традицията, толкова е централен Христос за всичко, което е ставало, става и ще става със света, че читателят, слушателят, респондентът, ще бъде пренебрегнат, омаловажен, направо премахнат още с встъплението към текста. Както „сбърканата” перспектива в иконите. Така и старостта, дори „старостта” на историята трябва да бъдат отрязани, изгорени, изгонени. Колкото и жестоко да е.

6. Но още не съм си казал най-важното. За Църквата и за Света. Тежка и безпросветна е кризата на вярата. Мъчителен и безсмислен е животът без вяра. Ама, мисля си, има надежда. Не само надежда, а и очакване, основателно очакване за обновена, великолепна християнска вяра. Вяра, в която човеците ще осъзнават Богостремителната същност на живота си, ще разбират и ценят красотата ѝ, ще си дават сметка за свободния си избор и Светът ще бъде истинско поле на авторството им. То това си и става. В какви тиражи е издаван Достоевски? Колко хора са прочели „Спасителя…“? Колко хора са слушали „Бийтълз“? Не непременно „Lucy in the Sky with Diamonds” или “For the Benefit of Mr. Kyte”, а, да речем, “Michelle” или “Please, Love Me Do”? Колко и какви хора са се учили от тях на любов, човечност, на истина? Колко божествена красота има в „Зимата на нашето недоволство“, в „Песента на колелетата“, в „Майстора и Маргарита“? Нима може да се сравни която и да е църковна служба, която и да е проповед, който и да е текст от Библията дори, с тези възхитителни уроци по човечност? По Божествена човечност?

Вижте, не обръщайте много внимание на патетичния ми тон. Ами не мога да ги изреждам така, аргументирано и равнодушно, тези работи. Ама вие се опитайте, спокойно и аргументирано, да си дадете сметка за реалностите и ще видите – Божествеността я има, тук и сега я има. При това не някаква „неутрална“, смътна Божественост от рода „абе, има нещо, ама…“. Не, съвсем истинска, съвсем млада, съвсем пламенна, християнска Божественост. Само дето домът ѝ вече не е Църквата. За добро или за зло. Не съм аз човекът, дето ще дава оценки на Църквата. Но не мога, не мога и не мога да се примиря, не мога да приема мисълта за някакво окончателно, безнадеждно, безвъзвратно пропадане на Света ни, на Човечността ни, в студените и безцветни бездни на шизофренното

безверие. Не казвам, а не го и мисля, че Църквата е виновна за кризата на вярата. Не казвам, а и не мисля, че Църквата е загубила смисъла на съществуването си. Но и чудесно си давам сметка какво Богохулство изричам, твърдейки, че Църквата вече не е обиталището на Божествеността. Е, нека веднъж и аз да спечеля нещо от безверието си. Мога да имам свободата да изкажа мнението си, колкото и неортодоксално да е то. Вярно, мнение е, не е обоснована теория, не е твърдо знание, мнение е, но не е фриволно, недомислено, хвърлено ей така, безотговорно и хулиганската. Не е плод на някакво умуване, на някаква игра на силогистика. Може да е погрешно, напълно възможно е да е погрешно, но е изстрадано, промисляно и съвсем, съвсем не е на игра. Мнението ми е, ЧЕ СЕГАШНОТО НИ ЕВРОПЕЙСКО ЧОВЕЧЕСТВО (в смисъл на европейска култура, а не като географско-политическо определяне) ИЗСТРАДВА НАДСКАЧАНЕТО НА ЦЪРКОВНИЯ СТАДИЙ В РАЗВИТИЕТО НА ХРИСТИЯНСКИЯ ЧОВЕК. Мнението ми е, ЧЕ ИНДИВИДУАЛНОСТТА И АВТОРСТВОТО, ТЕЗИ ЦЕНТРАЛНИ, по мое мнение, РЕАЛНОСТИ НА ХРИСТИЯНСКАТА СМИСЛОВОСТ ВЕЧЕ ИЗЛИЗАТ ИЗВЪН РМКИТЕ НА ИНСТИТЦИОНАЛНОСТТА, ЗА ДА СЕ ПРЕВЪРНАТ В ОПРЕДЕЛИТЕЛНОСТИ НА СОБСТВЕНАТА ЖИЗНЕНА СТРУКТУРА НА ЧОВЕШКОТО БИТИЕ. Мисля, че съвременният ни европейски човек се готви да надскочи цивилизационните рамки на съществуването си и да ги замени с културни. Вече стана дума за цивилизацията, за мястото ѝ в основата на човечността ни. Но дойде време да си дадем сметка, че само цивилизованост не стига. Да, немислима е човечността ни без цивилизация, така както християнството е немислимо без старозаветната си база. Но както християнството истински извира от Новия Завет, така и християнската ни човечност изисква нещо повече от цивилизация. Изисква култура. Изисква преход от „това е така, защото е така“ към „това става така, както го създаваме като смисъл“ – старата сократово-платонова плетка, но вече на равнище вяра, а не диалогичеки фиоритури. Мисля, че това – ТОПЛАТА, КРАСИВА, ЧОВЕШКА ВЯРА, ВЯРАТА В ИЗКЛЮЧИТЕЛНОТО, ИСТИНСКО, ВЪЗТОРЖЕНО СЪЩЕСТВУВАНЕ В ЕДИН ИСТИНСКИ, КРАСИВ, ЧОВЕШКИ ОСМИСЛЯН СВЯТ, Е НОВАТА, РЕШИТЕЛНО РАЗЛИЧНА И РЕШИТЕЛНО ПО-ВИСОКА, СТЕПЕН В ЧОВЕШКАТА БОГОУСТРЕМЕНОСТ. Рамките на институциите, в това число и на Църквата, стават тесни, стават неприемливи, за такова Бого-човешко съществуване и европейското човечество напусна Църквата. Една неизбежна, макар и много болезнена операция. Без институции опазването на християнските ценности е трудна и несигурна работа. Много лесно може да бъде скъсан бентът пред Относителността и тя окончателно да залее Абсолюта. Много лесно Животът може да загуби смислите и посоката си и да се превърне в едно просто „съществуване“ – лесно, дремливо, консуматорско преминаване на „отреденото“ ни време. Много лесно Духът

може да се окаже корумпиран от страхливите стойности на удобството, сигурността, леснотата [6.1]. Така е, няма какво да се лъжем. Рискът е налице. Но той винаги е бил налице при християнството – с Троичността, с Богочовечността, с Халкедонския догмат. И винаги всичко е било в ръцете на самите хора. Вярно, променяли са се характеристиките, мащабите, обхватът на понятието „хора“. Не е едно и също когато „хората“ са били духовниците и аристокрацията и сега, когато всеки разгевезен капризник също има думата при формиране ценностите и реалностите на „хората“. Не е същото когато духът и вярата са поверени в ръцете на „хората“ на духа и вярата и когато това се върши от „рицарите на мас-медиите“ при определен ценоразпис. Така е. И затова не мисля, а никак не съветвам и вас да мислите, че „антрактът“ непременно ще завърши със следващото действие на Голямата драма. Да, наистина, съвсем сериозно го вярвам [6.2] – съвремието ни на ужасно безверие е антракт, ауфтакт, нещо повече, мъчителна и тежка подготовка за следващата, решителна стъпка към Божественото ни съществуване. Но тази стъпка зависи от нас. АКО СЕ ОКАЖЕМ НЕДОСТОЙНИ АНТРАКТЪТ ЩЕ СЕ ПРЕВЪРНЕ В КРАЙ. Ако допуснем леснотата, удобството и сигурността да ни залеят, тогава ние ще сме си виновни за „удавената“ ни Божественост. Ако превърнем разпятието в някакво украшение, просто в украшение [6.3], ние ще сме Богоубийците. И Самоубийците. Всичко е в наши ръце. От нас зависи дали ще изберем Пътя пред дивана, Истината пред дрямката, Живота пред съществуването [6.4].

Възможността ни е дадена. Цял рой герои, хора, личности посветиха живота си на тази кауза – опазването на християнството, предаването на Кръста на следващите, движението на християнския Човек по пътя към собствената му Божественост. Някои от тях знаем – папа Инокентий, Пиетро ди Капуа, Никита Хониат, Бонифас дьо Монфера, Жофроа дьо Вилардуен, Михаил Хониат, патриарх Фотий, Кирил и Методий, Бернар Клервоски, Робер де Молесме, Григорий Палама, Григорий Синаит, Киприан Болгарин, Марк Ефески. Други не знаем, трети никога няма да узнаем. А за четвърти – Джеръм Селинджър, Йордан Йовков, Джон Стайнбек, Фьодор Достоевски, Михаил Булгаков, Кен Киси, „Бийтълс“, Никола Вапцаров, Владимир Висоцки, Сю Таунсенд – просто не си даваме сметка. Но, така или иначе – възможността е тук. Нататък зависи от нас.

6.1 Ол инклузива
6.2 „Мисля“ и „вярвам“
6.3 Гимнастика
6.4 „Лувр“ и „Севиля“

XX. Като епилог. „Реч с открита глава“

1. На това, последното лято, най-малкият ми, най-четящият, Джонката, ми подари една книга, хубава, учена, книга. За Детския Поход. От там научих за Кръста Тау (носили са го, точно този първичен, юдейски, не-кръстат кръст, дечурлигата по пътя си към Голямата Неизвестност). Ама се споменаваше нещо и за една парижка ерес, амалрикянството, която се завихрила точно по време на Четвъртия Поход и която, може би, е била една от причините за толкова необяснимата френезия, обхванала младежта на долните съсловия, че да тръгнат да освобождават Божи гроб на другия край на света [1.1].

И дума дума отваря, чакай да го видим това амалрикянство. И го видях. Какво ли ми трябваше? Щото видях себе си. Не, не че искам да се сравнявам с Амори, нерде Шам, нерде Багдад, ама идеите, дето си ги мислех за мои, мои си постижения, мои си открития, се оказаха на 800 години. Осемстотин и кусур. И още по-лошо, ставаше ми „безпощадно ясно“, че тогава са били прибързани тези идеи, една малко екстравагантна поза, гарнирана с логически арабески.

Интелектуалничението се е откъснало от живата плът на всекидневието, тъмните очила на суетата фатално са разместили чертите на действителността и този, който се е помислил за Jovi, напълно забравил за bovi. Само си представете – едно разграждане на Църквата 300 години преди Лютер. Божичко, каква вакханалия, какъв маразъм на всичко що е човечност, по-ужасен от картините на Йеронимус Босх, от „Парада на Пороците“ на Шели би залял Европа, ако, някакси, амалрикянството бе успяло да се изкатери до позицията на официална (или поне до алтернативна на официалната) идеология. Инокентий Трети бързо разбрал, преценил, повикал Амори, чул идеите и аргументите му и наредил публично да се откаже от тях. После Амори, разнебитен от крушението на „откритията“ си, от публичното унижение, което сам трябвало да наложи на себе си, скоропостижно напуснал този свят, по-дребните църковници и най-вече доновете от Богословския факултет в Париж, се заели с доунищожаването на амалрикянската ерес. И толкоз.

Та момчетата ми се разровиха, то сега нали има Интернет, има всичко, ама пак трябва да знаеш къде да потърсиш, как става, а пък аз съм от друга технологична ера [1.3] и хубаво, че бяха те, да ми намерят четиво.

„Амалрикянската ерес и илюминатския мистицизъм през централните Средни векове“. От Ангъс Джей Брейд. Хубава, учена, подробна, подредена книга. Просто прекрасен екземпляр на съвременната ни хуманитарна наука. Науката, дето всичко знае и нищо не разбира [1.4]. Наредил ги е авторът, подредил ги е, чисто, прегледно. Също като оня силогизъм – ако Луната е в табакерата ми, а табакерата – в джоба ми, тогава Луната е в джоба ми. Така е, ама съвсем, съвсем не е така. Няма я Луната в джоба ми. Връзките стройни, подредени, правилни, а Луната я няма. Та и тука – определение на пантеизма, определение на илюминатството, коректни преразкази на текстове, прецизно обозначени

събития и накрая пълна тъмнина по основното – какво, всъщност, е станало. Защо да са толкова еретични идеите на амалрикяните щом са така добре фундирани в посланията на Апостол Павел? Не е ясно и няма как да бъде ясно. Просто инструментът не става, неприложим е. Все едно да се опитаме с лабораторен термометър да измерим градуса на любовта на Тристан към Изолда. Хубав си е термометърът, дума да няма, вярно си отчита, ама не е за тази работа. Та и подробната, подредена и коректна методология си е хубава за наука, за научно признание, даже върши и работа, я, как хубаво са насъбрани и изложени разни факти и събития. Ама не става за разбиране. Драмица трябва, мъкица някаква да вложи търсачът, от пламъчето на собствения си живот да вдъхне на пръснатите факти, за да се докопа до някакво разбиране. Та да ви разкажа за драмицата. Къде видях себе си?

1.1 Детският Поход
1.3 Чичо Карекин и пишещата машина
1.4 Хаджи Генчо и дъщеря му

2. Било по времето на Филип Август, когато монархът, верен на традицията, завещана от баща и дядо, покровителствал науките и образованието и особено богословието в Париж [2.1]. За науките – хубаво, ама не се знае толкова хубаво ли е било за богословието. От една страна, хубаво, спор няма. С годините традицията укрепнала, развила се и Париж се превърнал в един от трите върха на средновековната образованост именно с богословието. Останалите два били право в Болоня и медицина в Саламанка. Ама от друга страна, никак не е сигурно колко добре са се отразили на християнството твърде фриволните трактовки, твърде игровите варианти, твърде разпищолените дебати на суетните даскаля. Да не забравяме, че и Лютер така я подхвана – университетски дон (многознайко), решен да намери някакво съвместяване между собствената си греховност и християнската същност, спорове, тезиси и с малко висококополитическа помощ каруцата се обърна. Та и наш Амалрик (всъщност Амори) - ум-бръснач, спор няма, много начетен и подготвен – всички го казват, бързо-бързо от учител по логика се преквалифицирал в богослов от най-тежка категория. Да не се помислите, че в тия работи виждам себе си? Няма такова нещо, аз ще дойда по-късно, засега разказвам само за Амалрик. Явно, не му застигала Логиката, по-високи, по-страстни, по-фатални задачи си поставял. Бог, Бог му бил хоризонта, а и човекът (или, ако предпочитате, Човекът) му се виждал много по-свързан, по изводим от Бога, отколкото от Логиката. Захващал се богословът с големи теми и никога не бил съгласен, винаги бил със свое мнение и винаги мнението му било различно от останалите [2.2]. Тука вече лекичко започвам да прозирам аз. Че е имало доза суета, за мене е ясно. Пак аз. Но едва ли е само това. Не го вярвам. Макар че, знаеш ли? Университетски преподавател [2.3], ученици пърхат наоколо му, колегите дружно му завиждат, къпе

се в лъчите на вниманието на самия монарх (Филип Август му поверява образоваността на сина си), не е трудно да му се размъти пъпешът. Както каза Салиери „Всички ме харесваха. Аз самият се харесвах“. Но не вярвам. Да тръгнеш да рискуваш ерес, да потеглиш Света към нови, различни хоризонти, не става само със суета. Може да има завишено самочувствие, може да има разминаване с реалността, може да има тежки, фатални грешки. Но само със суета не става. Трябва да я има страстта към Абсолюта, желанието да спасиш човечеството, стремеж към Бог и мисля, че разминаванията между Амалрик и мейнстрийма са били в основата си продиктувани от тази „висока“ чувствителност, която е липсвала при „правоверните“ професионали.

2.1 Филип Август
2.2 Сей Шонагон „Записки изпод възглавката“
2.3 Професорът и певицата

3. На първо място, започва Ангъс Брейд, е пантеизмът на Амалрик. Кой знае защо и кой знае как, решил парижкият професор, че всичко – добро-зло, красиво-грозно, възвишено-долно, е от Бога и че Бог присъства навсякъде. Всяко късче, всяка прашинка от Вселената е осветена от Божието присъствие, носи Божията воля. И ако е така за прашинките с колко по-голяма сила се отнася това за любимото творение на Бога, създанието по Негов образ и подобие – човека. Всички ние, заключавал Амалрик, сме членове на Божия организъм, сме части от самия Бог. И учено го твърдял, имало го на много места при Апостол Павел. Добре, има го, казва го. Но защо, защо? Защо е толкова важно Бог да е съставен от всички нас, защо е толкова важно ние, в тоталността си, да съставяме Бог? Да послушаме един страдалец, един съвременен философ-логик и той ще ни помогне да стигнем до Амалрик. Лудвиг Витгенщайн, „Логико-философския трактат“:

„Светът се състои от всички факти…
Тоталността от фактите е света“

И вече му се чува гласът. Светът. За света (по-точно за Света) става въпрос. В логическото пространство Светът опира до тоталността на фактите, в човешкото – тоталността на човеците. И съвсем в духа на Халкедонския догмат, тоталността на човечността е Бога. Хегел също може да помогне – не само доброто, не само възвишеното се отнася до Бога. „В своето разгръщане действителността се проявява като необходимост“. Даже и Гьоте не е излишен – „Аз съм силата, която вечно зло желае, а добро създава“. И това никак, ама никак не противоречи на Христос. Разбойникът на кръста до него още същата вечер щеше да се пресели при Баща Му. Защото повярва. Наистина блестяща диалектика – човек в своята тоталност е Бог, а в снизхождението си Бог прави човека Човек. Посредникът в тази Бого-Човешка метаморфоза е Светът. И всичкото това в края на XII век. Кристален е бил взорът на Амалрик, векове и

векове е прескачал с визиите си за бъдещето. Но даже още по-важно е какво, всъщност, е ставало в самото време, в самата съвременност на това странно богословие? Кое е бодяло Амалрик и последователите му да се впуснат в едно начинание с твърде неизвестни последици в бъдещето? И твърде добре известни в настоящето – преследване като еретици. За какво са се борили, кого са спасявали? Още повече, че тази „новост“, която дотук се опитвах да изведа от „пантеизма“ им, по-нататък в прав текст е изказана от амалрикяните. „Досега беше времето на Сина. Сега започва времето на Светия Дух.“ Вече го говорихме веднъж (който го е чел, де), че в триадата Отец – Син – Свети Дух всеки ипостас има своето лице, своята роля. Три са „китовете“ на които се опира Божествеността при християнството: Абсолютът (Бог Отец), Човекът (Бог Син) и Светът (Светия Дух). При тази здрава основа трудно можем да сгрешим ако кажем, че Светът е „новата“ (всъщност стара колкото Троицата) реалност, която амалрикяните така усърдно „промоцират“. Но защо това да е ерес? Какво лошо има в осветяването, детайлизирането, акцентирането на един от ипостасите на Троицата? Вероятно сам Амалрик не го е считал за еретическо отклонение щом така храбро се е отправил към Рим, за да изложи учението си пред самия папа, пред Инокентий Трети. И после така тежко приел наложеното му публично отричане [3.1]. Ама си има, има си лошо и можеше да бъде много лошо, ако не се беше набързо справил Инокентий Трети с надвисналата опасност. Защото „всички сме в Бога и Бог е във всички ни“, „Светът, това е Божествената граница на човечността ни“, неизбежно прави Църквата излишна. Или в най-добрия случай ѝ оставя някакви декоративни функции. И нещата логично си се развиват при учениците на Амалрик. Причастието започва да става църковно представление, кръщаването не се отнася до децата на истински напредналите във вярата, покаянието има смисъл за грешниците, а ако имаш истинска вяра, не можеш да бъдеш грешник. И така, едно по едно, до едно, тайнствата изгубват смисъла си, Църквата – ролята си. А това, в началото на XIII век е изключително, смъртоносно опасна работа. Далееееч, много далеч е било европейското човечество от възможността да прегърне, да въплъти християнските ценности, християнската метафизика без светлината на Църквата. Може би, макар и не много вероятно, кръгът около Богословския факултет в Париж, учениците и сподвижниците на Амалрик, са можели. Може би, макар и не много вероятно, били са способни да прозрат и да се опрат на универсалните европейски реалности, но дори и да са можели, това си е чисто визионерство и няма нищо общо с действителната универсалност, универсалност не само на Духа, но и на Делото и на плътта. Салонът не е Света. Нито Салонът на Виктория Колона, нито аулата на Амалрик [3.2]. Рано, прибързано рано е постановяването на Света като действителната causa finalis на действителното човешко съществуване, съществуването тук и сега.

3.1 Отричането
3.2 Илюминатите и алумбрадосите
4. Но защо, защо тогава се е впуснал Амалрик от Бейенс, блестящият интелект, в това не само опасно, но и неБогоугодно начинание? Нима аз съм по-знаещ, по-грамотен, та виждам опасностите на неговото „време на Светия дух“, а той не? Глупости. Виждал ги е, разбира се, но е поел по кривата пътека, защото е виждал и разбирал нещо, което така трескаво измъчва и нашето време – разклащането на вярата. Виждал е как светлото, прекрасно християнство започва да губи актуалността си, започва да затъва в рутина и да размива Духа си. И как Църквата се превръща в основен стълб на този декаданс. Ама как така? Нима е възможно да говорим за загниване на християнството в началото на XIII век? Във времето, когато кръстоносните походи са в апогея си, във времето, когато „християнин“ въобще не е религиозна деноминация, а цивилизационна идентичност, когато италианският Ренесанс е на два века разстояние, когато живопис все още означава иконопис или църковна живопис и когато литургията е основното събитие на седмицата за цяла Европа? Да. И при това с основание. Всичко дотук изброено е вярно, но също така вярно е, че за най-напредничавите, за най-христолюбивите, за най-светлите хора, за хората, чрез които християнството ще се устреми към бъдещето си, към истинския, тук и сега, полет на човека към божествеността си, Църквата е започнала да става неуместен посредник. Quod licet Jovi non licet bovi, но и Quod licet bovi non licet Jovi. Истина е, че когато елитът затъне в „интелектуалничене“, откъсне се от плътската драма на всекидневния живот и започне да чертае схемите на собственото си визионерство върху полето на реалния социум последиците могат да бъдат страшни и да разрушат цели цивилизации. Но е истина и това, че ако тълпата наложи едностранно своите плътски мерки за реалността тогава културата се изправя пред сигурния си разпад. И ако Църквата „загуби доверието“ на духовния си елит тя, рано или късно, ще загуби актуалността си. А с нея и християнството. Затова, мисля, Амалрик е поел риска да замени Църквата със Света, да замени „праведните“ с „всички“, да замени „Господ, който е на небето“ с „Господ, който се състои от всички ни“. Но е било рано, много, просто невъзможно рано. И не се е състояло.
ДАЛИ СЕГА ВРЕМЕТО Е УЗРЯЛО? ДАЛИ НЕ Е ВСЕ ОЩЕ ТВЪРДЕ РАНО ДА ОБЯВЯВАМЕ ЦЪРКВАТА ЗА МЪРТВА?ДА ОБЯВЯВАМЕ КЛТУРАТА ЗА АКТУАЛНИЯ НОСИТЕЛ НА ХРИСТИЯНСТВОТО? ДА ЗАМЕНЯМЕ БЕРНАР КЛЕРВОСКИ С ДЖЕРЪМ СЕЛИНДЖЪР И СЕРГИЙ РАДОНЕЖКИ С ФЬОДОР ДОСТОЕВСКИ? ИЛИ Е ВЕЧЕ КЪСНО? И НИЩО НЕ МОЖЕ ДА СЕ НАПРАВИ? ЗАЩОТО ВЕЧЕ НЕ САМО ЦЪРКВАТА, ХРИСТИЯНСТВОТО Е МЪРТВО? "ВИДЯХ ГО ПО ТЕЛЕВИЗИЯТА"? НЕ ЗНАМ. НА, ТОВА МЕ МЪЧИ. А пък дето се оказа, че Амалрик е „откраднал“ идеите ми преди

осемстотин, осемстотин и кусур години, нищо, халал да му са. Че него, горкия и след смъртта му са го преследвали. Изровили кокалите му от гроба и ги захвърлили в някакъв боклук. Да не почива в осветена земя.

Истории от Първата Торба

I.Тибо дьо Шампан

0.1 Четивност на историческото разследване

На Бойко Станкушев

След доста препускане из най-различни истории /най-вече на Четвъртия поход/, след някои наистина чудесни по скромността и по постиженията си исторически картини, след бая пауновите препрочити а ла Бушков, най-сетне попаднах на историческо разследване, истинско историческо разследване. Белфаст. Красив и малко плашещ е този Белфаст. Една уличка встрани от Main Road-а и веднага се чувства неразбираемата дивост на 80-те, свирепите истории около ИРА - редовни, извънредни и всякакви, пресичаш тесничкото проходче, дето води към чудната кръчма Mermaid, червена изкуствена кожа, състезания на хрътки по екраните, келнерът е демонстративно възмутен от поръчката - уйски с кола, на съседната маса една фарфорова бабка ритуално пие уиски с вода, с няколко капки вода та да разцъфне аромата, пайнта "Гинес" сякаш е потънал в бенгалските огньове на кехлибарената пяна, храна се сервира само между 12 и 2, един ъгъл по-нататък е малък пункт за залози, подът е затрупан с изхвърлени фишове, непотребни разпечатки за какви ли не серии, някакъв тип е готов да се сбием, нещо не обича чужденци, отвън минава група хлапаци, един остриган щръкльо нагло и весело кукурига насреща ти и отново сме на централна улица. Кино, магазини с драстично намалени стоки, внушителни тухлени здания от преди век. Него ден валеше, не точно валеше, пръскаше една студена бризгалница, тук-там се показваше бледо слънчице и си избрахме да гледаме хората под козирката на един модерен, красив търговски център. Ама наистина колко е интересно да гледаш хора. Отбих се в книжарницата, намаления, едно книжище, бая луксозно, твърди кори, суперобложка, хиляда и кусур страници - два паунда. За убийството на Кенънди - Джон и Робърт, поразгърнах, има много и за Куба и си го купих. Не ги разправям ей тъй тия приказки. Наистина страшно, невероятно историческо разследване. Просто не мога да си представя как двама души, двама души, не някакъв институт, не някака разклонена група специалисти, може да обхване такова чудо от документи, интервюта, статии, да разкаже толкова многоъглени истории, да издири толкова детайли и въобще огромна, съвестна, систематична изследователска работа. Никакво препускане, никакво оригиналничене, никакви фокуси. Бая пари за издаване на такова томище и накрая - лавицата за обезценени стоки и два паунда, колкото да не е

без хич. Защо? Само едно обяснение имам - няма прочитане туй нещо, наистина няма прочитане. Как да има читатели. Много, много високо е вдигната летвата. Страхотна работа, пак казвам, не мога да си я представя, са свършили изследователите, евалла, но са си пренебрегнали читателите. Не, не че ми е симпатичен съвета към Моцарт - "ами в операта ти дори няма паузи, които да подскажат на публиката кога да аплодира", но си мисля, че е права Вера Мутафчиева в "И Клио е муза". Слугуването на читателския пазар е едно, грижата за читателя е друго нещо. А и истината е, че колкото и перфектционистки да е извършено едно изследване, в края на краищата и то е една версия, една картина. Ето, въпреки всичко, не съм убеден в тезата на авторите, не съм сигурен, че Мафията се е разправила с братята Кенеди. Та гледам да се промъкна между Дан Браун и "Последното жертвоприношение" на Ламар Уолдрън и ТомХартман.

1.1 Рицарските турнири по него време

На Митьо Попа

Те, турнирите, тогава не са били като тези, дето ги гледаме по филмите. Всичко е било далеч по-диво и необуздано. Елегантно веещите се флагове, красавците, препуснали върху породисти жребци, напарфюмираните дамски кърпички, стелещи се като пеперуди под стройните нозе на победителите и други такива холивудски аксесоари съвсем не са били в центъра на събитията. Имало ги е, разбира се, и едното, и третото и петото, но най-важното, това, което събирало свирепите мъжища от къде ли не, било чистото опиянение от боя. При това не някакви лигави фехтовки или свръхаристократични упражнения по езда. Не. Истински, безогледен, кръвожаден и устремен бой, в който брадвите пръскат шлемове, чуковете млатят брони, трошат се кости, мирише на кръв и конска пот, чуват се зверски крясъци и болезнени стонове – всичко това, което кара кръвта да закипи, човек забравя грижи и сметки и се чувства мъж, мъж в оня първичен, хтоничен смисъл, в който стихиите правят човек и космос едно неразличимо и завършено цяло и където всичко е толкова просто, истинско и налично. Горките рицари. Колко ли им е било трудно да преглъщат сложните фигури на триединството, на Богочовечността, колко невъзможна им е изглеждала тази етика, дето очаква като те ударят по едната страна, ти да предложиш и другата. Като онзи придворен на Луи Благочестивия, дето с отвращение отказал да измие краката на някакъв просек и така разбил сърцето на суверена си. И как са се отърсвали от всички тези „извратености“ в пламналата страст на боя. Сигурно нещата не са били толкова прости. Имало я, разбира се, славата, падала

е и плячка – коня и бронята на повалените, вихрели са се здрави гуляи. Само си представете какво преживяване е било в него време – без вестници, без книги, без телевизия, да чуеш или сто пъти по-добре, да си герой на поетизираните слова на менестрелите. Спомняте ли си онзи малко пишман-писател в „Неопростен“, дето Малкият Бил с кръв отне от Боб Англичанина? Само и само да се чуе името му, да не си отиде така, като овца без история. В края на 19 век. Представете си 12ти. Голям ще да е бил сетивният глад, твърде бледи краските на ежедневието. А пък и слугинчетата из имението едва ли ще да са били така недостъпни като господарките си. Е, повечето, де. Но боят, боят си е истината. Меллето се е виело из землищата на две-три села, чувало се е на левги наоколо, никой пет пари не давал за изпотъпканите нивя, десетки излизали ранени и осакатени, падали и убити. Но боят си струва всичките жертви. Нали се сещате за „Сибирския бръснар“, дето се бъхтеха до кръв хлапетията по Заговезни? Е, същата история ама на квадрат, куб, конус и други разни фигури.

1.2 Луи VII и Шампаните

На Радка Памукова

Едеса паднала, сирийският свят започнал да се събужда, ал Занги си бил пълководец по старата мярка - жесток, свиреп, необуздан и в боя, и във властта и в пиенето, проблемите на вярата не го занимавали, още било рано за хора като сина му Нур ед Дин или Саллах ал Дин, но все пак успял да обедини достатъчно маса и енергия за да се насочи към недооценявания враг - християнските нашественици. Разбира се, това отзвучало на Запад, крале, барони, папски клир се стреснали, направо било ужасно - явно, дошло е време за сериозен, Втори поход. Досегашните експедиции, колкото и ентусиазирани и боговдъхновени да били, не дали никакъв съществен резултат и ето, неизбежното се случило, Отремер започнал да се пропуква. И папата изпратил вест до най-католическия /тогава/ владетел - краля на Франция. Не му провървяло много на похода с този най-.... Луи VII бил твърде млад, треперел от желание да се докаже пред булката си, прелестната Елеонор Аквитанска - то за нея тепърва имало да се чува, и, разбира се, твърде склонен да надскача възможностите си. Ах, как добре го разбирам. Та, поискало му се да е най-големия, най-важния /нищо, че кралството му било по-бедно от, да речем, херцогството Аквитания/ и набързо взел инициативата. Скрил папското послание и на своя глава, от свое име, обявил Кръстоносен поход. Грешка, сериозна грешка, с която за малко да провали цялата работа.Тя, идеята за кръстоносен поход, изглежда обвеяна с романтизма на кавалерската поезия. Или озвучена от лирата на Музата на далечните пътувания. Сега. Пък и тогава - за тези, които нямат какво да губят.

Ама съвсем не е така за сериозните хора със земи, бизнес, да не говорим за бароните, при които всяко пътуване може да се превърне в падане с главата надолу от върха на властта и богатството. Та трудна, деликатна, антипатична работа е кръстоносното начинание. Скъпа, рискована и въобще...[1.2.1] А пък точно в момента Луи успял да стане много ненавистен в очите на бароните си. Предявил претенции към някакви земи, дето се падали на Шампаните и иначе размирните барони тутакси се обединили срещу него. Горкият юноша още не бил усвоил един от основните уроци по управление - най-силната спойка е общият враг. Решил да тропне по масата и здравата кунтузил ръката си. За присмех на невястата си. И за радост на Шампаните. А те не са кои да е. Още я нямало Мари, нямало го блясъкът и изискаността, но сила, богатство, мощ са си били, както и сега, основните аргументи. А в Шампан тази аргументация винаги е била налице. Е, всяко зло за добро. Одрискало се младото, ама това пък наложило на сцената да излязат Бернар Клервоски, после Еврар дьо Баре, тамплиерите и така или иначе походът се състоял. Ама за това по-късно.

[1.2.1 Сибил Фландърска и хайнонецът]

1.3 Кръстоносната идея

На Ричката

Малко наготово и набързо сме склонни да глътнем идеята за кръстоността, въоръжени с меча на детинското въображение – рицари-юнаци, витиевати свещеници, алчни търговци, кривогледи народни водачи, бахта-бухта, хамта-хумта и ей ти го тебе Походът. Един, че два, че три… Или, обзаведени със съвременната ни перфидна толерантност и недоосъзнато относителничене, да отнесем кръстоносците към злините на религията по модела на сър Стивън Рънсиман. Не, не че липсват дълбоки екзегези – във времето и в мисленето, екзегези на теоретическите, смислови основания, ехеее, още от Макавеите, че и от Саул и Давид, ама това са теории, съвсем сериозни, задълбочени теории, само че теории на неверници, атеисти, скептици. Мисля си, че без да бъде, ако не почувствана, то поне промислена драмата на Човекобожието, а от там и на Църквата, тези дълбочини ще си останат една учена енумерация, едно изреждане, което ще покаже научна добросъвестност, но няма истински да засегне проблема.

Очите ми поотвори чудесната книга на Диърмейд МакГълох „Реформацията“. Тъй и не можах да разбера Диърмейд мъжко или женско име е (простете това ми опущение) затова ще говоря за „той“ в смисъл на „автора“. Ама най-после го открих. Случайно. Сега съм нощен пазач, луксозен нощен пазач. И докато "пазя"

си гледам Valsat History. Всичкото му е хубаво, ама на мене ми дай предаванията за християнството. И на едно, чудесно такова, "Католицизмът", си пише "Автор и водещ Диърмейд МакГълох". Един напет, нахакан биртанец, катедра в Оксфорд, хем учено, хем човешки обяснява, святкат му едни засмени светулки в очите, хааа, моят човек, моят човек. Там (в "Реформацията", не в светулките), разбира се, ставаше въпрос за фундамента на раждането не на кръстоносната идея, а на Реформацията, но ще видите, че има, има връзка. Тезата на автора, която толкова ме впечатли, е че раната на „римската корупция“ (знамето на Реформацията), започва да се отваря не по някакви политически, икономически или богословски причини, а е дълбоко заложена в собствената логика на християнството, в основната му реалност – Богочовечеството. Хората, конкретните човеци все повече и все по-реално искат да участват, тук, сега, в този свят, в спасението на душата си, все по-малко ги задоволява ролята на послушно паство и съвсем по смисъла на Богочовечеството искат да са Автори на вечността си. От там нататък работата е драматична, съдбовна, кървава, но логиката е вече изпълнена, основното е решено – християнството стига до истински раздор, свирепо противопоставяне на двата западноевропейски свята – католическия и реформаторския, ЛОГИЧНО следвайки развитието на собствените си фундаментални предпоставки, на собствените си прекрасни амбиции.

Въпросът, който си поставих при кръстоносната идея, е дали тази логика за първи път избива при Реформацията. Отговорът ми е не. Мисля, че толкова честите конвулсии на Църквата да реформира себе си далеч, далеч не са породени единствено от нейните собствени проблеми. Или от мястото ѝ в политическия и икономически живот на съответните времена. Също така мисля, че не малко от ересите възникват не толкова по социално-икономически причини, а по-скоро породени от логичния сблъсък между институцията (Църквата) и човека, индивида, запленен от хоризонта на човечната Божественост. Сигурен съм, че ако един истински учен (какъвто аз категорично не съм) се захване с тази тематика ще постигне великолепни резултати. Ама нека да видим аз какво мога да кажа за логиката на кръстоносната идея.

Хайде да започнем отзад напред. Да приемем, че Йерусалим е превзет, неверниците са прогонени от Христовия град, Божи гроб се намира в християнски ръце. Огромно облекчение, смъкване на тежка, дълговековна вина от плещите на Европа (Западна Европа, защото във Византия кой знае защо Йерусалим не е особено на мода), вечна слава на освободителите, вечно място на съответния папа в най-светлите участъци на Историята, разбира се, гарантирано спасение на душата и т.н. Добре, първо, дали Йерусалим няма алтернативи, по-близки, по-постижими и с по-ясни прагматични последици?

Защото перегринството (хаджилъкът) има - напр. Компостела, че даже и Ел Кобре. Кръстоносството, воюването за Бога с оръжие в ръка, също го има, има, разбира се – Реконквистата в Иберийския полуостров, Сицилия, завзета от сарацините, настъпващият след 1071 година селджукски ислям. Защо тогава трябва да се ходи на хиляди километри в неизвестността, да се завоюва един съвършено неудържим (както ще се окаже впоследствие) град, при това с цената на усилия, които могат опасно да изтощят и обезкръвят Западна Европа (която съвсем не е без врагове, при това врагове, заредени с враждебна религия)? Е, едно е Компостела (да не говорим за Ел Кобре), Реконквиста, Сицилия, друго е Божият град, даже без фройдистки наследствени вини и т.н. психоконструкции. Така е, не са едно и също. Тогава, ако приемем, че посоката Йерусалим е толкова безалтернативна, толкова заредена с безспорни преимущества, излиза друг въпрос – защо Западна Европа (а тука вече можем да питаме и за цяла християнска Европа) се усети чак в края на единадесети век, чак при папа Урбан II. Сигурно има много възможни отговори. Нека аз да кажа моя. Първо, не знам дали сте съгласни, но аз силно отказвам да приема, че папите, папската курия, висшият клир, се състои от глупаци, твърдоглавци, прихватничави старци, безотговорни авантюристи и т.н. Разбира се, хора всякакви – и в низините и по върховете на обществото, но в крайна сметка, в дългото бягане, големите събития в християнския свят не произлизат от инати, глупости и дребнави страсти. Не мога да повярвам, че ученикът на Григорий VII, Урбан II, един от най-забележителните папи, ще се е поддал просто на някаква комбинация от суета, упования, пламенна вяра и е побързал да се захване с едно такова наистина грандиозно, огромно до непроследимост начинание, без да е обмислил, консултирал, обосновал, дълбоко и истински, необходимостта, търсените резултати на опасните води, в които тласка паството си. Не знам, вие преценете. Много неща могат да се родят от случайности, от дребни страсти, сметки и боричкания (бай Хй, китаецът-стоковед, твърдеше, че културната революция на другаря Мао е била замислена като средство да се справи с вътрешнопартийната конкуренция в борбата за власт), но че кръстоносните походи нямат голямо, истинско, дълбоко основание вън от подсъзнателната вина за изоставянето на Божи гроб в ръцете на неверниците, ми се вижда невъзможна теза. Коя тогава би могла да бъде истинската причина? Мисля, че ще я намерим ако се вгледаме в нашето си време (и с помощта на Диърмейд МакГълох). Огледайте се и ще видите. Църквата изпадна в жестока изолация. Въобще не говоря за тия там, просветителските разделения на Църква и Държава, не че това е малка работа, ама отпадането на хората от Църквата (или на Църквата от хората, не зная кое е по-вярно) е далеч по-важна, далеч по-мащабна драма. Животът без вяра е страшно нещо и ако не ми вярвате прочетете „Жената, която реши да остане за една година в леглото си“ – Сю Таунсенд. Или

просто истински се вгледайте в живота си. И ще видите: Хора – Църква – Бог се разделиха и всеки затъна в ужаса на тази изолация. Дали ние сме първите (говоря за Европа след XVIII век), които се изправиха пред тази ситуация? Не мисля, не вярвам. При нас ситуацията е много по-зряла, човекът е много по-готов, много по-склонен да посегне към Божествените граници на човечността си, но възможността Църквата да започне да се разминава с хората си, да започне да става излишна, нещо повече, да стане пречка в реалното им, Авторово съществуване, се е появявала и в по-ранни, много по-ранни времена.

Мисля, че така се е заформила ситуацията във времената около дуета Григорий VII – Урбан II. Хората, но хората, които имат значение (спомнете си изразът, който Маршалът често употребява – „хората, които нищо не струваха“), хората, чието съществуване е отчетливо, са или църковници или воини. Има, разбира се, и граждани, и йомени, и търговци и книжовници (огледайте се в героите на Чосър и ще ги видите), но ясните значими извън Църквата са воините. Измежду тях са сеньорите, едри и дребни, те владеят земята, те реализират управлението, те са реалните субекти на цивилния живот и т.н. Тази воинска класа, разбира се, има своето воинско битие, воински морал, воинска героика, която много трудно се съгласува с автентичните християнски ценности. Дотук банално ясно. Нататък е почти същото. При едно ригористично придържане на Църквата към изискванията на Христовия пацифизъм, на смирението и опрощението, воинската класа, а за Западна Европа по него време това значи Хората, ще остане извън и все повече извън Църквата. Конфликтите на Григорий VII с императора Хайнрих IV са само най-горната частичка от айсберга, но резултатът е много поучителен. При това без значение кой надделява – папата или императорът. И ако инвеститурата (определянето) на епископите изглежда чисто властнически проблем, то отделянето на Църквата от Хората (по тогавашната мярка за Хора) е събитие със страховити последици (виждаме ги сега).

Трябва да се намери начин, да се намери точката, където Църквата, Тялото Христово, да се срещне, да се съедини с Хората, такива, каквито те са. Църквата много, много пъти ще се натъква на този проблем и успешно ще го решава докато това е възможно. Решението тогава наистина е брилянтно. Рисковано, опасно, мащабно, на карта може да се окаже съдбата на цяла Западна Европа, на цялото християнство. Но иначе декадансът, замирането на Църквата и изпразването на християнството от съдържание, от истинската кръв на живота, изглеждат неизбежни. И папа Урбан II предприема опасната стъпка. Кръстоносството напълно запазва воинското битие, нещо повече, запълва го с елементи, които завършват много от реалностите му. Може ли да се сравни предаността на кръстоносеца към дамата на сърцето му с тази на кой да е друг

воин? Има ли по-смислен подвиг от кръстоносния? Има ли по-голяма награда за храбростта от спасението на душата, което очаква кръстоносеца? Но воинското битие вече не е в противоречие с християнския морал, с християнската метафизика. Напротив. Църквата постига върховния смисъл на съществуването си именно като призоваваща и предвождаща воинството към най-святата от святите задачи – освобождаването на Божи гроб. Наистина бляскаво, съвършено решение. Но ако го приемем, от тук нататък винаги трябва да си имаме едно наум, че колкото и да изглежда вдъхновяващо, колкото и да е благородно и възпламеняващо, освобождаването на Божи гроб, буквалното, физическо освобождаване, изначално не е същинския смисъл на кръстоносните походи.

2.1 Тамплиерите на Еврар дьо Баре

На Фани Черноглазова

1146 година. Луи VII оплескал работата с хлапашките си надувки, но сериозните мъже били решили - поход ще има. Бернар Клервоски обикалял френските графства и германските курфюрства, емисарите тичали пред него и подготвяли бароните за предстоящата му визита. За император Конрад било сценографирано цяло представление - Бернар говорил с гласа на Бога, уж колебливият Конрад се разплакал и паднал в обятията му, те тогава риданията били задължителни, иначе сцената остава неубедителна. Всичко вървяло по часовник, хайде не по часовник, по календар. (Графикът на Бернар Клервоски наистина бил разчетен до ден). Оставало още нещо, нещо, което да натисне спусъка на нагнетяваната пружина. Френезията на народа. Бернар ли не познавал силата на възторга, на лудостта? И организирал последното представление като истински велик продуцент. По него време си вървяла Реконквистата. Испанци и португалци водели вековната си битка с маврите. Хубаво е сега да си приказваме за неоценимия арабски принос към испанската култура. От цяла душа се радвах на Двореца в Палма де Майорка. Почнали са го арабите, довършили го християните, красииив, внушителен, ефирен, абе направо няма такъв. С прелестните му градини, със сенките, умеели са арабите да ценят цветята и свежестта. И наоколо накацали едни кръчмички, м, м, м. Ама тогава? Тогава - грозна, кървава, болна история. И няма алтернативи - ама не можем ли нещо така да се споразумеем, нещо така, заедно... Няма такива работи. Можеш да смениш лагера, я Сид Кампеадор, Ел Сид, колко пъти го е сменял, ама той е наемник, туй му е работата. А иначе - испанците под арабски нож, арабите под испански. Майорка не се брои, тя е особен случай. В Иберия от Северна Африка пристигат мюсюлмански подкрепления, от Европа -

християнски. И, разбира се, на първо място - тамплиерите. Били са истински воини - храбри до безумие [2.1.1], боговдъхновени, дисциплинирани до абсурд[2.1.2], истински монаси [2.1.3], истински Божи хора[2.1.4]. Еврар дьо Баре, великият им магистър, бил човек напълно, напълно достоен да предвожда такива хора и на него възложил Бернар изпълнението на сцената в Париж. Страшно важни били задачите на тамплиерите в Испания, но новият поход бил още по-важен и, както времето ще покаже, точно той ще освободи Португалия. И, ето ги, запристигали хората на Еврар, воините Христови. Виждам ги, много ясно ги виждам - с развети бради, глави, нашарени от белези, скромни и мълчаливи, като монаси, ами те са си монаси, с горящи очи, очите на Христос. Страшните воини и кротките агнета, защитниците на вярата и нейните мъченици, с тежките си брони и изпокъсани дрехи, не, това не е бляскавия турнир в Екри, това е литийно шествие на живи светци, Смъртта и Дявола на Дюрер ги следват, но Бог, Бог е с тях и нищо не може нито да ги изкуши, нито да ги изплаши. Гениална е била живата картина, нарисувана от Бернар и Еврар. Парижани полудели. Боговдъхновението дошло тук и сега, френезията пламнала. И походът тръгнал.

2.1.1 Тамплиерската храброст

2.1.2 Дисциплината при тамплиерите

2.1.3 Монасите-воини

2.1.4 Отдадеността на Бога

2.2 Движението на Втория Поход в Анадола

Тръгнал походът, Втория поход. Абе той май не бил съвсем втори. През 1101 по петите не Първия, Големия, Успешния поход, тръгнала голяма вълна разнородни воини - дивото воинство на ломбардите; позакъснелите за голямото приключение; вечният Юг де Вермандоа; ренегати от Антиохия - Етиен дьо Блоа, какви ли не. Но нямали късмета на първите. Турците този път си знаели урока, използвали предимствата на дисциплината и единоначалието и веднъж завинаги изтрили илюзиите на Запада за бърза, мащабна победа над Исляма. Та с тази твърде посредствена заслуга походът май си заслужава прозвището "Първи и една втора". Та, втори-трети, абе тръгнали хората на Бернар и този път не били само барони, братя на този и онзи крал, [2.2.1], не, сега самият крал Луи VII и самият император, ама не византийския, германският император Конрад, били начело на войските си. То лесно се пише "били начело на войските си". Ама животът, живият живот не се е побира така, фръц-пръц, в изреченията. Луи

бързал, че имал среща с жена си. Пустата Елеонор Аквитанска хич не се поколебала да опита парливото приключение кръстоносен поход. Някакси пропуснала първото голямо представление, посрещането в Константинопол, ама имало време да си навакса. Та Луи решил да не чака туткавия /или методичния - кой както предпочита/ Конрад и хукнал с войските си към Анадола. Ооох, какво имало да им се случва там. Ама преди да задълбаят в средата на лайната ги чакала малко пудра захар и малинов сироп. Пристигнала Елеонор с придворните си дами. Ай, ай, ай. Много рано било още за Краля Слънце, ама придворните на кралицата - всякога ще да е било апетитна и изкусителна гледка. И слушка, и мириска и всичко, за което ще да са били зажаднели, спеклите се вече мъжища от похода. Е, не че съвсем литийно е вървял дотогава походът, където има армия винаги се предлагат и по-пикантни услуги. Тя в италианската армия до средата на XX век услугата си е била щатна. Тъй де, толкоз млади мъже няма даааа... Тъй, тъй. Обаче, къде са повлеканите от обоза, къде са Придворните дами, ауууууу. Ауууу и после? После гледай какво става. Нашите вдъхновени юнаци само чакат турците да обърнат гръб и да ги погнат, дет' се вика "на умряло куче, нож вади". И турците само това чакат, а, да видим кой е умряло куче. Щото турският конник гръб няма. Стреля назад толкова точно, колкото и напред. А спира и се обръща докато мигнеш. Кончето леко, той лек, ни броня, ни нищо и завалиите рицари падат ли, падат. Ами пехотата, ами обоза. И войската се топи, духът отслабва и работата отива на зле. На много зле. Само тамплиерите били железни, знаели турските номера, хич не се връзвали на ментърръджилъците им, дисциплината им била наистина религиозна, духът си идвал направо от Бога. И Луи за първи и май за последен път в този поход направил нещо умно - предал командването на цялата армия на тамплиерите. И вече имало армия. Тамплерите структурирали воинството на роти, батальони, полкове, начело на всяко подразделение стоял тамплиер, храброст и лоялност вече значили и дисциплина и благодарение на тях армията оцеляла. Е, далеч, далеч не всичката. Много още смъртни изпитания ще ѝ стоварят и Луи, и вуйчо Роджър де Поату Антиохийски, а и Елеонора ще даде от себе си, но поне засега я имало армията.

[2.2.1 Странните роднини на Юг дьо Вермандоа и Робер Нормандски]

2.3 За сирената и вината

На Райчо

Ох, Боже, в какво време живеем. Има ли някой, който да не е чувал за Шампан? Или за Бри? Прочутото сирене и още по-прочутото вино. И кой е чувал за мъжете на вярата, мъжете на кръста от графството? Ами Оверн? Колко

кръстоносци е дал на света, на най-доброто, което е света, на вярата, на жертвата му? И сега? "Блу д'Оверн", мухлясало сирене с дъх на партенки. Прочуто и скъпо. Ами Лимозен? Кой се сеща за смъртта на Ричард? Лъвското сърце, символът на рицарството, войнишкият кръст, на... какво ли не. Нелеп изстрел, до антибиотиците още е много далеч, комична реплика на Пиета - гневливият сладострастник умира в обятията на майка си, Елеонор Аквитанска, all time палавелката и всичко това се случва в Лимозен. Но това трябва да го разказвам, а никой няма нужда от пояснения, когато Ричард Гиър след поредното дълбоко вдишване, ами това си му е номерът на човека, измрънква с дълбок поглед "Първата ми кола беше лимо/лимузина/". Опитвам се да намеря и добра страна, ами стига кървища, стига битки и гадости, я колко хубаво си е - винце, сиренце, кола с шофьор, гадните графове се радват на паричките си и толкова, ние - на дребните си наслади, мир и любов. А сега една хаслия. Значи като си готвех уроците за Хавана, се поразрових в историите за хаванската аристокрация. Гоолямо джъмбо, какви ли не истории, все пискюлии, все с финтифлюшки, ами кубинска хава, така е. Та в по-късните времена, в по-импресионистичните багри на "шекерената аристокрация" започват да се появят съвсем екзотични, съвсем едни такива Фич-Фич сплетки. Петият маркиз на Клина на Вратата (стаара, дебела фамилия) например се оженил за дъщерята на вицекраля на Влахия и дъщерята от този брак се казвала Не знам кояси Калво де ла Пуерта и Щурца. Ама че име, а? Щурца. И то за хаванска маркиза. И си пазя ресторанта, зяпам тенис, швейцарския опън и гледам генерален спонсор банковата група Sturdza. А-а, де поникнал влашкият. В Хавана и в Швейцария. Бесняли, щуряли щуравите Щурца из Хавана, клъцнал им батко Фидел бизнесо, ама те си имат мая, имат си и ей ти ги - в Швейцария. И готино, те си имат банки, ние зяпаме тенис. Мир, любов, щастие. А си има и права - малко или много, закони - малко или много, не си ничия собственост. В буквалния смисъл. Иначе си собственост, ох и още как. Ама това все пак е преносно... Да, така е и все пак не мога да убедя самия себе си. Да, майната им на графовете. По-добре сиренце и винце. Но вярата, възторгът, истината без въпроси и съмнения, не си ли отидоха и те с Шампан, Лимозен и Оверн? За да дойде специалният гъдел на небцето? Поне да беше стомахът. Като с царевицата на Колумб. А то, небцето. Обидно някакси.

2.4 Първият Поход, „народният“ поход

На Здравко Ухото

Лоша, страшна и гнусна била съдбата на нещастниците от "Народния поход". Наистина не знам какво да мисля. Не е да не са си я заслужавали.

Отвратителните еврейски погроми, диващината, разгулната алчност на черната маса, самозабравилата се анархия, сякаш си иска, вопие възмездие. Но пък и какво са видели в живота си, какво може да се очаква. А са имали пламък, носили са вяра, онази вяра от сърцето, не от книгите,вяра, за която разказва Панонският летопис [2.4.1]. И тая вяра - тъмна и яростна, неразбрана и кървава, дала толкова живот на Похода - Първия и другите. И кой не ги мачкал, кой не ги клал и горил. Коломан I, унгарецът, сключил договр, предали му оръжието си и после безсъвестно избил петнадесет хиляди. Петнадесет хиляди воини на Кръста. Пък каквито и ще да са били. Господ да му прости, аз не мога. А, то Алексий сигурно много им се зарадвал? Голямата му грижа била да ги прехвърли набързо в Мала Азия, да ги махне веднагически, че да не усмърдят Царицата на Градовете му. Няма да се учудя ако е забъркан в оная, гадната история от Ксеригордо. Не знам, не мога да кажа. Ама съм сигурен, че като е научил, си е отдъхнал. С една дълбоока, блажена въздишка. Не го е срам. Не че не ги разбирам - и Коломан, а и Алексий. Не че нямат право. Ама пак се питам - дали не повтарят греха на Пилат[2.4.2] ? Та едни италиански бандюги, водени от някой си Рейналдо, лакоми, бясни за плячка, се втурнали да грабят беззащитния град. Ама той, Ксеригордо, само изглеждал беззащитен, всъщност турците го използвали за примамка и лепнали такава засада, че беззащитни, напълно беззащитни се оказали нападателите. Клали, клали турците, напил се с кръв ятаганът, а които пленили или станали роби или приели Исляма. Рейналдо например, пфууу. В това време в лагера се разнесла вест, че италианците грабят, че не могат да се върнат от тежката плячка и гласовете на предпазливите / между тях на Сан-Авоар/ съвсем заглъхнали. Хурнали се всичките и турците организирано, кръвожадно и безмилостно ги избили. Сан-Авоар поне получил заслуженото си, умрял със смъртта на Св. Себастиян - пронизан от седем стрели. Горкичкият. Нищо, получил е наградата си. Не, това не е краят на "народните", още има да чуваме за тях. Но най-неочаквано, с изтерзаната си, пронизвана и раздробена плът, пламенните нещастници ще окажат още една, направо неоценима, услуга, на баровците от следващия, големия, истинския Първи Поход. Калъч Аслан, още съвсем млад, си позволил да мисли, че орляците, дето идват от Запад ще са все такива и със своята си, организираната, армия все така ще ги пръска в кръв и писъци. Така поне разправя оня, египетския Малууф. Имал си по-важни работи човекът. Данишмен, големият му съперник в Анадола, бил на път да превземе Малатия от арменците. Това Калъч Аслан не можел да позволи. И докато се усети, ония, втората вълна, графовете и рицарите, набързо превзели столицата му - Никея /съвсем близиюко до самия Константинопол. Бррр/, пленили булката му и... [2.4.3] Обаче, вярно е, че едно поражение за турците е поражение. Не е разгром. Тези степни воини били като оси - пръскат се и пак се събират. Събрали се, данишмените този път били с тях

- тази, нова опасност, била по-голяма от дрaсканиците помежду им и те бързо го разбрали. И с десетки хиляди зачакали отмъщението. А турците туй го могат. За храбри - не знам, малко странна им е храбростта, ама за отмъстителни - огън са. Случаят им се отворил в близост до Дорилеум. Абе в близост, в близост - на около 45 километра. Оксиденталите вече били опитали от "прелестите" на Анадола, туй не ти е разходката до Никея. Пек, камънаци, студ и жажда, жажда, жажда. Големи юнаци, големи пичове, ама на ден по десетина километра. А? А? И ей ти я - дебела, гъста колона, едно 20 000 души се извива по друма. Прашасали, напечени, пъпчасали под мишниците, конете и те душа берат... Турците наскачали, наште грабнали копията, почва се. Боемунд разкрещял заповеди, набързо укрепили един лагер за пехотата и обоза, рицарите се втурнали в полето, но турците веднага ги сбутали към обоза им. Бой, пердах, налитат турците, жилят, жилят. Рицарите бъхтят, за копия вече нямало място ама боздугани, чукове, брадви, мечове и всякакви такива морлошки инструменти тракали като в мелница. Няма как, за живота си се бият. Ама турците напират, все по-сбити ставали редиците и все по-труден боят. Разказват свидетелите, западняците вече нямали надежда. А пък Аната Комнина пише, че загубят ли надежда стават безпомощни като деца. Ама, слава Богу, слава Богу, задал се вторият отряд - по-голям, по-страшен, с по-тежките фигури - Жофроа дьо Буйон, Раймон IV Тулузки, начело. Кълъч Аслан въобще не подозирал, че на три мили идва този втори отряд. И палачинката се обърнала. Сега турците били натясно, сега тях ги секли отпред, отзад, от ляво, от дясно, отвсякъде. И, ох, как се изпарила турската храброст, ох, как забравили отмъщения, засегнати достойнства и разни такива. И като хукнали - бягали, бягали. По-късно с десетки измрели намирали по пътя си оксиденталите. Измрели от умора, толкоз чак бягали. Пустите му храбри турци.

2.4.1 Кирил в Хазарския каганат

2.4.2 Пилатовият грях

2.4.3 Чака

3.1 Клетвата на Рено дьо Дампиер

На бате Петьо

Ама наистина защо никой не обръща внимание на тази „клетва“? Хайде, хубаво, няма да е Маршалът, институцията „заместник“ в Похода май повече се отнася до юнаклъците, трябва някой патакламджия, дето да отмени Тибо дьо Шампан в Христовото воинство, а фигурата на Маршала е по-пригодна за друго

„ползване“. Добре. Ама защо Тибо, дето толкова се зарадва на Венеция, трябва да убеждава, не, ами да заклева най-близкия си приятел, най-верния си другар, да следва посоката Венеция? Хайде, ако си беше тръгнал Рено в нея посока, можеше да приемем, че е някакъв формален акт, някакво „така се прави“ тази клетва. Ама не, остави дето е изменника на Делото (ако слушаме Маршала) ами Рено се оказва черен клетвопрестъпник, предател, неблагодарник и т.н. И най-важното – изглежда, че Тибо си го е знаел или поне е подозирал, че така ще стане, че на съвсем друга страна ще хване Рено и затова го е заклевал. Е, ама ако е така, защо точно него е избрал Шампанецът за заместник? Не стават ли малко множко въпросите без отговор? Не е ли много по-логично, много по-естествено да приемем, че Тибо се е досещал каква е играта, как си е изпълнил ролята, станал е излишен и неудобен и затова да е пренебрегнал Маршала, да е избрал истински доверен приятел и да го е заклел да не се оставя да го уплетат и него, да не тръгва към Венеция, наистина да го отмени в кръстоносния му дълг и да се отправи към Отреме? Защото от Венеция надругаде ще се ходи.

3.2 Рашел и четирите деца

На Йоско Герон, вместо извинение

Жестоки са библейските истории. Особено старозаветните. Нали се сещате за Рашел, която плачеше за синовете си и не искаше да се утеши, защото тях ги няма. Човешкият ни свят, обаче, е много по-жесток. Било по времето на Народния поход. По-точно, като се готвил народният поход. Емих фон Флохайм се възползвал от естествената омраза на сиромашията към по-богатите, добавил и отровата на религиозната ненавист, така че вълната от погроми заляла еврейските гета из Райнланд. В Майнц, град с установена, просперираща и авторитетна еврейска колония, архиепископът взел евреите под свое покровителство, затворил градските врати за пълчищата на Емих, но в самия град избухнали антиеврейски бунтове, работата станала опасна за самия архиепископ и той набързо се отказал от позицията си. Тълпата върлувала из еврейските квартали, въпреки всичко, изглежда е имало някакъв ред, защото евреите са имали алтернативата да се покръстят. Но – и това не го разбирам – много от тях са предпочитали смъртта, много пъти самоубийството. Една майка, Рашел, заклала четиримата си сина и зачакала Емиховите герои, да им покаже силата на вярата си. Когато дошли, децата още се гърчили в смъртни конвулсии. Рашел посегнала към ножа, но немците първо попитали, така, за всеки случай – „Имаш ли пари в джоба“. Не се впечатлили нито от изкланите деца, нито от ужасната майчинска трагедия, нито от самоубийството, това май им се видяло излишна патетика и затова пристъпили към прагматиката – „Имаш

ли пари в джоба?“. Боже Господи, наистина ли има такива хора?

3.3 Щастливите кокошки

На храбрите сестрета - Славена и Кремена

У-у, че го мразя това лицемерие, тази „чооовечност”, дето ме кара да се броя сред феновете на Джонатан Суифт. Нали сме много човечни, забранихме боя с петли. Жестоко било, как само се наранявали горките животинчета. Че и железни шипове им вързвали по краката, да е по-люта, по-кървава битката. И ми попадна някаква статия, една такава хубава разказка за бойните петли и за бройлерите. Как на петела това му е природата, колко топло, колко истински се грижи стопанинът му за него (така ще да е, чичо Умберто имал на времето бойни петли, „ама, острях, момчето ми, а те, петлите, много грижи искат”). И ако спечели, петелът го чувства, на върха на юначния си, петлювски живот се чувства. Загуби ли, погребението му е достойно, изпичат го на шиш и го изяждат с добра дума. А бройлера? Наистина зверска е историята с бройлера. Елем тези на KFC. Тъпчат го с какви ли не боклуци, светят му денонощно та да не спи, а да кълве, да трупа, да наддава. За двадесет и няколко дни трябва да е готов и той, завалийката, за толкова време ни кости като кости успява да образува, ни клюн, ни пера, ами е някакво чудовище, някаква гадост, дето наистина май само хората могат да създадат. И, най-после, ето че се появи терминът „щастливи кокшки”. Някой поръчков екип учени безсъвестници стигнал до извода, че нещастието се предава и чрез месото, чрез яйцата и като са нещастни кокошките, нещастни ставаме и ние. Също като в „Юнаци с умни калпаци”, дето презумпцията беше, че щом овцата е просто същество, то кожата ѝ излъчва прости вещества и като носим калпаци от овча кожа, главите ни стават прости. Кой да ти предположи, че тя била учена работа тая. Ама – прости-сложни, важното е, че трябва да се сложи край наистина на тая зверщина с бройлерите.Но не знам зверщина ли, човещина ли да я нарека, че те зверовете май на такова нещо не са способни. Докато един ден ме светна един мой приятел що е то „щастлива кокошка”. „Нещастните” били по 12 на квадратен метър, а „щастливите” – по 9. Разширили се. Станало като в песента за гробищата - „и решьон там квартирний вопрос”. И целокупното човечно човечество облекчено въздъхна. Девет на квадратен метър, представяте ли си? А пък Наско ми разказа за свинските хотели в Испания. Дванадесет прасета на девет квадратни метра. Абсолютна, гадна, мръсна, отвратителна гадост. Че и гарнирана с лицемерие. Абе, да си кажем, така е, жестоко нещо е животът, белтъчно зависими сме, харесва ни месценцето, плюс-плюс, това е. Че сме и мързеливи, стиснати – иска ни се и лесничко, а пък и евтиничко. Ама поне да

не лицемерим. Горкиите, нещастни кокошки. Миилите прасенца.Пфуу.

II.Пиетро ди Капуа

1.1. Чиновниците в царството Рюкюс

На Шуе „Снежната череша“

Чувал бях за Окинава - Втората световна, тежки бомбардировки, после виетнамските полети, Робърт Макнамара, ама всъщност нищо не знаех. И, гледай късмет, няколко пъти приставахме там. Понаучих туй-онуй, дадох си сметка, че физиономиите по улиците май не са съвсем японски, нещо на китайци май докарват, разбрах, че окинавци били обидени на Япония защото след войната за бая време ги отстъпили на САЩ. Като че ли е имала избор Япония, ама далекоизточна хава, не мож я разбра. И научих, че някъде имало много интересен дворец, заинатих се, махах гащи, лових разни въздушни железници, сменях автобуси, замалко да закъснея за кораба, ама успях. И гледай ти, оказа се, че някога, преди пет-шест века, Окинава си била малко, независимо царство, казвало се Рюкюс, имало щастието да е насред търговските линии на целия район, нещо като Сингапур сега и всичко било толкова "весело и доходоносно", както пише в "Златния телец" за порто франко Черноморск, че рюкюсци забравили всекидневната мъдрост "много хубаво не е хубаво". Припомнили им я тайландците когато в една уханна утрин, утрин, за която така подхожда хайкуто на Валери Петров "Роса в тревата,
бамбукът е тих,
птичи стъпки пред прага",
притупуркали по улиците на царството и с бодрото "ку-кууу" обяснили новите фискални правила. Същите ония, вечните - бачкането за вас, паричките за нас. И некои други работи от по-интимно естество. Нямало как - Бог високо, Китай далеко и рюкюсци приели. Обаче не само тайландците знаели да смятат и скоро почнала една патаклама. Като в оная песничка за ранната българска история "Днеска византийци, утре пък маджари, а житото взе го местния болярин". Така, докато над Рюкюс изгряло слънцето на Изгряващото слънце. Не че формулата се променила, бачкали пак рюкюсци, паричките пак други ги прибирали, ама нещата се стабилизирали и светът взел да посвиква с идеята, че Окинава е японска. Само че Япония взела да се заиграва с един малко нов /и малко насилен/ силогизъм. "Окинава е японска, светът свикна с тая мисъл, значи светът е японски". Да, малко се разминават двете премиси, малко се губи средният термин, ама то кой ли я бръсне за слива логиката. И - буууух, Хирошима, буууух, Нагасаки, в Окинава ядрен взрив няма, ама толкова я

бомбардирали бъдещите ѝ бивши господари, че променили релефа на острова. Съвсем буквално, географски. Занимателна история. Но дворецът си беше красив, по китайски красив - златно, червено, пагоди, дракони, на всичкото отгоре имаше и театрално представление от времето на царството и т.н. Оказа се, че царството имало малко особен статут. Нали са много по ритуалите, всичко е ритуално закрепено и на една стена виси дъсчица, на която е изрисувана схемата на дворцовите тържества. Значи еди коя си стража - на тази страна, царедворците - тук, военните - там, кралят - най-отпред, посланниците - от другата страна, посланникът на Китай - съвсем до краля и съвсем не по-назад. А-а, къде била мишката. Независимо си било Рюкюс ама под егидата на Китай. Хем независимо, хем зависимо. Сложна чиновническа плетка. И на всичкото отгоре в музейната част един бюлюк гравюри, красиви китайски гравюри. Повечето на разни чиновници. Гледам им мазните, ама мазни сурати и си мисля - Империя, Китай, голямо, чудно нещо и самураите ги отупали едно хубаво и им лапнали Рюкюсчето. Лап. Империя, Византия, голямо, чудно нещо и диванетата от Запада я опухали едно хубаво. Пух. Как става? То най-лесно е да ругае човек чиновниците. Ама не е толкова просто. Давам си сметка какво чудо, колко важно нещо са институциите. И все пак не мога да се сдържа и да не сравня оня мазню от гравюрата и един Боемунд, да речем. Не че имам много илюзии за Боемундовото човеколюбие, ама той поне своя, своя си задник залагал. А като опре работата до задника нещата стават истински, фактични. А мазню - тук въдичка, там мрежичка, но неговото дупце все на сухо и става така, че от чиновнически паяжини светът загубва чертите си и истината отива "между кориците на папката". Фактите и докладите образуват две паралелни реалности и вече кое е факт, кое доклад - иди разбери. Така я оплескаха и с кризата от 2008 я. Аааах, мазньо.

1.2 Ясухиро Накасоне и Доко Тошио

На Людмила Драгоева

Четох една статия на Викито Стоилова - фантастичната ми ученичка. Разказваше за Ясухиро Накасоне, премиерът на Япония и за един голям бизнесмен - Доко Тошио. Навремето, като гледах музея в Хирошима, просто чувствах, усещах, как ония, големите, истинските, са си дали сметка, че войната е загубена, че нямат сили, нямат ресурс да се борят повече за Японията си. И как са решили, че ще приемат условията, които светът им налага, но ще вървят по своя си път и ще надмогнат този различен, чужд им свят на негова територия, в неговите условия. Разполагат с един великолепен народ [1.2.1], векове и векове внимателно са градили историята и традициите си, просто още веднъж

трябва да решат вечния си проблем с отношенията с външния свят. И знаете ли как започнали? С образование. Само си го представете. Страшно, невъзвратимо, фатално крушение - нали знаете за японците, дето са продължавали войната за своя сметка, години наред. Нали знаете за стотиците цивилни, мъже и жени, младежи, дечурлига, дето предпочитали да се смоубият вместо да приемат поражението. А знаете ли, че когато съюзниците превземат Манила, от 20 000 японци гарнизон няма нито един пленник? Страшно крушение. Пълна липса на ресурси. В Хирошима го видях - шишенце, в което незнаен японец е събирал металните копченца от дрехите си, за да ги предаде на държавата. Да леят куршуми, снаряди. И глад, глад, глад. Макартър, американският губернатор на победена Япония, е настоявал и настоявал пред правителството си, че трябва да се намеси, да помогне, защото нацията просто ще изчезне, ще се стопи от глад. Хем колко ядат японците. Нашият доктор на кораба ми каза, че много от пасажерите били с кръвно 90 на 50, нормално за тях. Не знам какъв човек трябва да си, какви хора трябва да имаш насреща си, за да се захванеш с образование. ОБРАЗОВАНИЕ? Отчаяние, глад, безизходица и ти - образование. С очите си го видях. Няма училища? Ще учим на открито. Под това дърво - 1а, под съседното - 1б и така. Няма учители? Призовали монасите и те излезли от манастирите - шинтоистки, будистки, няма значение, излезли и се захванали да учат япончетата на новата стара наука: "Как да се впишем в света и да си останем японци". Без да мърморят, без да питат за заплати. Тя и досега Япония е май единствената страна, където заплатите на учителите са по високи от средните за страната. Това през 1946-47. През 1956 Япония започва сериозни инвестиции в инфраструктури, прочутите японски многоетажни пътища. Какво ще кажете, а? През 1964 вече има силите да домакинства Олимпиада. Велики са. И запазването на традициите е една от най-важните съставки на рецептата. Всяко училище си има ясно поставени, записани в правилника му, цели. Едно тъй, друго иначе, но всички декларират "И ученикът да бъде възпитаван да зачита общността". Много, много общностни хора са японците. И общностите им са много, много човечни. Така е и в бизнеса им. Абсолютно, на клетъчно равнище са предани на фирмата си, но и фирмата никога няма да те изостави. Чел съм го и с очите си съм го видял. Имаше един японец на кораба, добро момче, ама за нищо не ставаше. Има такива хора. Какво ли не го мъчиха, тук, там, не става и не става. Накрая му измислиха работа - преводач от руски. На кого и какво щеше да превежда - тайна. А и той, завалията, от руския знаеше само "Как дела?". Ама до края си имаше работата и никой не му натякваше, никой не го подиграваше. Да, така беше. Хубаво, ама пак до време. Викито ми отвори очите с прекрасната си статия. Грозно нещо е конкуренцията, смазваща е всекидневната битка за хляба, но, за жалост, това е формулата на ефективния бизнес. Поне във времето на Накасоне. И ето че двамата с Доко Тошио се заемат

с неблагодарната, направо ужасната задача, да се изправят срещу свещени за Япония традиции, да се опълчат срещу сляпата сила на синдикатите, да рискуват присъствието си и в политиката и в бизнеса, за да либерализират, да либерализират, да либерализират японската икономика, да я направят жизнена и жилава, да спасят Японията си от уютното, но фатално залиняване в общността. Не за проценти, не за комисионни, не за бонуси. А заради Японията си. Шапки долу, пред по-достойни стоим.
1.2.1 Историята за 3000те младежи

1.3 Кардо

Имаме едно кученце, живее на покрива, грозно, малко и страхливо. Вечер плаче - от страх, от самота и Битико започна да си го носи в стаята. Колкото за вечерта, денем пак го връща на покрива. Казва се Тигър. Ей, голямо нещо са имената. Ама някой път е обратното. Името едно такова, никакво, а работата великолепна. Например карнавалът. Ейййй, какво нещо е карнавалът [1.3.1.] А пък си значи "карне", "вале" - печено месо. Абе и туй не е съвсем така, подценяваме го печеното месо [1.3.2], ама... Та и кардиналите. Ехее, кардинал, голямо нещо, важно нещо, трудно си представяш по-голямо и по-важно. А произлиза от "кардо", клинът, с който дюлгеринът ще подпре някоя греда, някоя табла. Да "подпират" папата били създадени
1.3.1 Копакабана
1.3.2 Мисирката

2.1 Месина

На Джоан Гаровияс - Ате

Цялата Сицилия е красива, много красива. Красотата ѝ е тежка, гъста, имаш чувството, че можеш да я пипнеш и все пак е елегантна, премерена, с чисти и ясни линии и цветове. И Месина е такава. Честичко ходехме през първите ми корабни години и много я кръстосвах. Имаше една църква, малко странна, съвсем не барокова, съвсем неизобилстваща от плът. Построили са я отдавна и си има история. Някога Месина била нападната от силен и зъл нашественик, гражданите се били, бъхтали, но работата отивала на зле. И тъкмо когато нашествениците щурмували последните позиции, скалите на хълма, където се били скупчили отчаяните месинци, Бог изпратил гъста, непрогледна мъгла, заслепил и объркал враговете и така спасил Месина. После казал на гражданите да построят една църква, за да не се забрави събитието. Щял да им каже къде, да си държат очите отворени. И ето че от един храст излетяла бяла гълъбица,

описала кръг около мястото, дето станало чудото и гражданите построили църквата там. Тъй като гледам, тъй като си мисля – Ричард ще да е бил „злият нашественик“ и от него ще да е тръгнала „гълъбовата“ църква. И за да не забравяме, че сме от котилото на Иван Белин, ще спомена, че май не мъглата отървала града, а онези 40 000 унции (тон и кусур) злато, които Танкред изплатил на Лъва – уж върнал зестрата на сестра му Джоан. Бре, че толкоз ли е тежала таз Джоан [2.1.1]?

2.1.1 „Елзе, злато мое…“

2.2 Кипърската история

На Андреас Хаджиалександру

Е, няма да скрия, изпълва ме със злорад възторг тази кипърска хава.И не само защото онова гадно лайно, Исак Комнин, си го получил, ами и заради… Ама едно по едно. Събрал си флотата Ричард, едно двеста кораба го следвали, взел си сестрата, пристигнала и годеницата му и потеглили към Леванта. Обаче тежка буря ги налетяла и двадесетина кораба се откъснали. Три от тях претърпяли корабокрушение около брегoвете на Кипър и за бела, точно в един от тях били Джоан, барабар с годеницата Беренгария. Исак си бил наглец от класа, все му минавали номерата и така, с наглост и безогледност, успял да си глътне мазната хапка Кипър. И, нали ги знаете наглеците, решил, че винаги и навсякъде все той ще кара влака, все с него ще се съобразяват, все ще му търпят башибозущините. Трите кораба си ги плячкосал, а двете знатни красавици си му дошли като двоен дюшеш – за откуп стават, за размяна, за какво ли не. Само дето забравил, че насреща му е Лъвът, лудият, бесният Ричард, дето хич не прилича на византийските порове, лисици и плъхове, пред които продавал евтините си трикове Исакето. На Ричард всъщност му дошло дюшеш тъпото, ауууу, много тъпото решение, да отвлекат сестра му и годеницата му. Нямало вече нужда да измисля специални претексти, за да си лапне Кипър и да си има сигурна база там за години напред. Комнинчето организирало уж някаква отбрана при Лимасол, ама Лъвът го прегазил като луда крава телето си, намачкал го като валяк цинкова кофа, отнесъл го като куцо пиле домат го отнесъл, взел си годеницата, оженили се в Лимасол, за сватбен подарък ѝ поднесъл Кипър, а и от Исак и от Комнин останали да се въртят из прашните площади само пух и перушина. Така е, не ги обича Ричард грубияните. Както казва Остап Бендер „Ние не обичаме грубияни, самите ние сме грубияни“. Кафа от гръцки наглеци.

2.3 Морело и Хидалго

На Дамян Яков

Зверска е историята с независимостта на Мексико. Зверска от където и да я погледнем. Тая индианска кръв, дето я носят мексиканците от времето на маите, не ще да е била от мирните и човеколюбивите. Не е шега работа човешките жертвоприношения, не е шега работа и истинската история на Кортес и Монтесума. Ама наистина, как се завладява цяла империя с двеста и петдесет човека? Все същите приспивни песни за барута и конете. Хайде, стига сме ги правили маите на идиоти, барут, коне – чудо голямо. Другаде е работата, другаде. Големи са били битките между самите индианци, жестоко са мачкали маите на Монтесума другите племена, толкова жестоко, че онези не пропуснали повода да си отмъстят с помощта на Кортес. И с цената на много кръв, на изгоряла плът, на извадени очи и изтръгнати ръце. А тези работи не отминават току-така, остават си в дълбоките пластове на душата и уж нищо-нищо и дойде ли им времето изригват, отвратителни и страшни, кървавите фонтани на жестокостта. Хидалго бил свещеник, заринат в някаква дъъълбока мексиканска провинция, жегава и прашна, гъкана с мухи и скорпиони, за която едва ли пазили надеждни регистри дори и служителите в канцеларииите на Бог. Но явно имал харизма, бил сърцат, храбър и когато дошло ред пеоните да се размърдат (а времето вече било бременно за промяна) не се поколебал и оглавил бунтовете. Били си бунтове, надигали се оскотелите от немотия и скука индианци и изтривали всичко по пътя си. Добър-лош, виновен-невинен, със или без причина, не си ли от нас, ще се плисне кръвта ти в нажежения прах. Очаквано – испанската реакция била същата, повсеместно клане на бунтовниците. Чет нямат избитите, избити ей така, със или без вина, в името на нещо или просто така, за да се насити жестокото време на убийства, да получи пустеещата мексиканска земя комката на човешка кръв. И отново, и отново и отново. Десетки хиляди. И без никакъв резултат. Империята си стои, народът тъне в немотия, жегата е пак така безнадеждна, мухите пак така жилят. И някакси не се трогва Хидалго, не съжалява, не му е мила кръвта на тези, дето му повярваха. Така трябвало и толкова. Все си мисля за Гаврил Хлътов. Голям бабаит бил, намачкал набързо интелигента Волов и оглавил Априлското въстание. Ама като станало ясно, че само ще дадем на мръсния башибозук да се напие с българска кръв, на Бенковски му потънали гемиите, оклюмал се, отчаял се та разни хърватски авантюристи от четата му трябвало да му дават кураж. „Е-е, войводо, така е, свобода без кръв не се взима“ – големи умници. Разбира се, че го е знаел това Бенковски, да не е дете. Ама да видиш как колят тези, дето ти повярваха, да видиш как се впива ятаганът в детските шии и мръсните кучета влачат по мегданите червата на хората ти е друга работа и човекът Бенковски, разбира се, се е трогнал, обезкуражил, отчаял. Той да не е като ония двамата – Георги

Димитров и Васил Коларов, дето вдигнаха Септемврийските бунтове и после, като почнаха Цанковите да трепят, давят, душат въстаниците, изфъскаха на запад, че и имаха наглостта да пратят „Отворено писмо“, в смисъл – „не бойте се, братя, ние пак ще дойдем“. Негодници. [2.3.1] И даже си мисля – не е толкова важно кой е предал Бенковски, Вълью ли, кой ли, има ли пръст Захари Стоянов. Не е толкова важно, важното е, че Бенковски сам е пожелал смъртта. Не е било по мярата му да донесе толкова страдание и смърт на хората си, а той да продължи да живее. Човек е бил.
Друга е била мярата на Хидалго. За Морело, какво да говорим, дърта бандюга, авантюрист и контрабандист. Ама друга е била и мярата на мексиканците. И до ден-днешен героите им са Морело и Хидалго. Хем никаква свобода, никаква независимост не е дошла от тях, по съвсем друг път станала работата в Мексико. Един военен, кой знае с чия помощ, кой знае с какви ресурси, завъртял играта, тук – политика, там – заплаха и работата станала. Съвсем без кръв станала. Ама него даже и в училище не го учат. А на Морело видях паметника в Акапулко. Кървава история, мексиканска.
2.3.1 „Окръжните“ на другаря Димитров

3.1 Сенека

На Пеньо

Тоз не мога да го трая. Сенеката. Искаш да си си богат, ами богатствай си. Ама искаш и така, с духовни работи да се занимаваш? Ами занимавай се. Колекционирай марки, да речем. Чети история, човъркай философия, пиши пиеси. Много си умен, много работи знаеш, прекрасно. Защо обаче, като си знаеш накакания задник, тръгна точно на стоицизма знаменосец да ставаш? Знам, бе, знам ти повърхностното обяснение – „аз не съм дотолкова надменен, че да уча хората как аз живея. Уча ги как трябва да се живее“. Хубаво, хайде и туй ще преглътна. Всеки си има нещо, с което не може да се пребори. Знае, че така не трябва, ама не може и не може… Кой комарджилъкът го тегли, кой само задници сънува, кой докато не дръпне две, ама така, издебело да ги шмокне, светът му е крив. Аз, например, не мога да се преборя с яденето. Не бива, вреди ми, грозен съм, ама… Хем си имам философия, умна ми е философията, само дето не мога да я изпълня. Различни сме, слава Богу, различни сме. Представяте ли си какъв ужас щеше да е ако в света имаше само Шварценегери и Мерлинки, ауууу. На бой сме различни, на цвят, на очи и на всичко. Така е и с килограмите. На един повечко му се хапва, пък и му се лепи. На друг по-малко. Природата си знае работата. Дето викат в шоплука „Шо си требе, оно си сака“. Номерът е да не превръщаме храната в компенсаторика. Нервно ти е нещо и без да мислиш

посягаш към хладилника. Скучно ти е, дай да врътна една манджичка. Празнично ми е нещо, ох, колко добре ще ми дойде една пържолка, лап. На, там е белата. Иначе тя, природата, си знае работата. Ама социумът, психиката и все разни такива не-природни работи объркват тотото и докато се усетиш, шкембето ударило коленете. И като си знам накакания задник, си трайкам, мрънкам под сурдинка, че „му знам аз илача, ама…“ и не се правя на световен шампион-диетолог. И хем моето е дребна работа, мръвки някакви [3.1.1.] А оня ми ти Сенека тръгнал света да оправя, рецепти за болния дух на болното си време да изписва. Хем не панически, не в стила „падам, падам, дръжте ме“, дето така силно се усеща при Епикур. Не, стоицизмът е достойна, трагически достойна работа. Не случайно точно стоицизма заковали римляните. Страда духът на обществото, гърчи се и се превива, загуби опората си, виси в празното пространство на несъществуващи единства. И като е така, така да бъде. Пневмата е космическа, не зависи от човешки конкретики. Това се променило, онова изчезнало, така е, ама светът, световността не изчезва и не може да изчезне. Трудно е, мъчително е, самотно е, но човек трябва да приеме времето си и да опре съществуването си не в конкретни условия, в конкретни общности и ценности, а в световността, която чрез него, в него самия съществува. Великолепна работа. И оня офлюх, Сенеката, много по-добре от мене го разбира. Ама нали си е офлюх, мазни се, подлизурства, толкова бързо сменя роли и маски, че в един момент сам вече не знае – ама той лице имаше ли или само така, колкото да има на какво да се закрепи маската... И всичко това за едни пари. Е, не са какви да е пари. Сестерции са. И остави, дето са сестерции, ами са и триста хиляди. Не е малко, какво ти малко, страшно много са. Ами стой си отгоре им, мъти си ги, белким повече станат. Защо се правиш на маймуна, че и философията кепазиш? Тя, хубаво, умря с Аристотел, отиде си с гръцкия полис. Ама остави я достойно да умре. Какво я разиграваш като някаква шаврантия? Какво я правиш на пачавра, да си отъркваш мазната мутра? А, маскара с маскара?

3.1.1 Смъртните грехове

3.2 Софистите

На Радостин Калоянов

Абе, луди всякакви, "янлъш пророци по дюнята бол", дето вика Подвързачов. Тези, обаче, съвсем не били "янлъш" /празни, измислени/. Останали в европейската ни история вече едно две хиляди и четиристотин години и модата им, някакси, все не минава. Напипали са някаква струнка ли, те ли са я създали

тази струнка, мене ако питате и двете, ама нека да разкажа историята. Особен свят бил гръцкият, труден за разбиране. Щом Франсоа Шаму, голямото име сред съвременните "античници", си признава... Не можем, казва, да си обясним как едни диви дорийски племена, сравнително скоро населили Пелопонес, са могли за толкова малко време да създадат такава невероятна цивилизация. Имам си аз една хипотезичка, ама за това - друг път [3.2.1]. Сега думата ми е за софистите. Живеели си гърците - съвсем не-мирно и съвсем не-тихо, ама така им харесвало, почитали си боговете, сеели, жънели, търгували, воювали, били луди на тема игри [3.2.2] и най-вече на тема свобода [3.2.3]. Редом с жреците имали поети, мъдреци, редом с мистериите [3.2.4] , боготворяли театъра [3.2.5]. И воювали, ама воювали. Навсякъде, където им падне - на бойното поле, на агората, на стадиона, даже успели да измислят и сражения с думи. Прочутите диалози са не само диа-логос /две речи/, ами и диалегомаи /сражения/. Ама всичко си било в реда на нещата. Бахта-бухта и си победител. Бам-бум и те убият. Нормални работи. Като жабите на Стайнбек /не на Аристофан/. Обаче не стоят мирни гърците и ето, че сами си разрушили райския свят. Появили си хора, дето вече не им стигало да мислят, искали да ПРЕ-о-смислят. Философи, демек. Може и на игра да е почнало всичко, ама какво от това, за гърците играта е било важно, преважно нещо. В началото не изглеждало страшно, даже било забавно. Космосът тъй, космосът иначе, малко като списание "Космос" от седемдесетте години. Обаче лека-полека почнало да става ясно, че не е невинна тая, новата закачка. Почнала нещо да постеснява боговете, да подпъхва разни елементи, атоми, празноти, Битиета, а боговете не ги обичат тия работи. Все едно списание "Космос" да почне да публикува Солженицин. И философите взели да си патят - Зенон, Анаксагор, по-късно Сократ, Аристип, че биля и Платон, вкусили от горчивата попара, дето сами били дробили. Хак им е. Ама докато си шетали из космоса, докато си шаманствали, все пак си били една екстравагантност, а гърците си падали по такива шменти-капели. Играта обаче рязко загрубяла когато се появила новата мода, софистите. Тия скъсали с всякакви атоми-матоми, не проявявали никакъв интерес към огньове, води и ветрове, вятър-работа им се виждала тая, космосът си останал, но бил изцяло, без остатък, запълнен с човека. И то не с оня Човек, дето го измислиха новоевропейските идеолози, Човек, дето никъде го няма, ами съвсем истинските човеци, тези - Хипий, Евтидем, Пол, с лицата, с имената, с телата, с щенията и мечтите си. Софистягите поели всички рискове, набъркали се до рамене в политиката, месели се в съдебните дела, поучавали хората и в домашните им драми. Като знам гърчулята колко обичат да им се дава акъл, не мога да се начудя как са ги търпели, как изобщо са им дали да надигнат глас. Не, това не е вярно, майтап, бе Уйли. Напротив, разбирам ги и съм наистина готов да прегъна коляно пред един народ, който може да е толкова луд за свобода, че

да превърне софистите в мода, увлечение, направо френезия [3.2.6]. При това без техническите средства на Лейди Гага. Ама - ще кажете - какво общо има между свободата и разни тарикати, дето си измислят какви ли не шаради, кръстословици и логически трикове, а после ги пробутват на баламите за голяма философия. Нали им четохме глупостите из диалозите на Платон. Чакайте, чакайте, ей сега ще видим. Какво, всъщност, предлагат софистите? Ако слушаме Протагор - убедителност на агората /демек истинска политическа сила/ и благоразумие в домашните дела /демек мир вкъщи/. Сериозни работи са и двете, дума да няма, ехеее, какви пари се изсипват сега във вестници, телевизии и за какво, да развличаме целокупното население, глупости, за влияние, за влияние иде реч. А за мира вкъщи, е, кой не го мечтае. Ама по-голяма, по-голяма е била работата. Протагор го разбирам, бачкатор е бил човекът, облъскан, потен, миризлив, ръцете му в пришки, вечер го болят, не може да спи. А пък сега, с акъл, с уста, не само си живее царски, ами има и слава, и уважение и всичко. Ама гърците са си направили от софистите знаме не заради тия угоди, дето ги дрънка Татко Протагор. Бащите са давали луди пари, за да се учат синовете им при софист, не заради юридическото образование. Дааа - ще кажете - ами сега не дават ли още по-луди мангизи за "Браун", да речем. И си е заради дипломата, няма какво да се лъжем. Добре, така е, ама "Браун" си е бил, си е и ще си бъде "Браун", с тапия от "Браун" жизненият ти път си е направо аутострада. А при софистите не е така. Ако опираше работата до ораторски чалъми, софистическият даскалък щеше да си е винаги актуален - придобиваш сръчност в увъртните, моташ главите на хората из агората и си ти, какво може да се промени? Е-е-е, не е така, не е така. Хайде да не си пренасяме дребнавите мащаби върху великолепните гърци. Там става съвсем иначе. В рамките само на едно поколение палачинката се обръща. Така, както бащите даваха мило за драго да изучат синовете си при софист, така в диалозите на Платон бащата ще каже "По-скоро бих убил сина си, отколкото да го дам при софист". Защо така - друг път ще коментираме, ама сега думата ми е, че явно софистиката е била важна, важна, много по-важна от разни угоди и дебелогъзести престижи /да ме прощава "Браун"/, важна като живота, важна като смъртта. Заради пустата свобода, тази истинска голяма любов на антична Гърция. Не им застигала на гърците свободата на полиса, не ги засищала свободата им на граждани вътре в полиса. Подмамила ги философията да искат да имат свободата на живота си. Е, туй пък какво значи? Хайде, полиса, ясно - да не ти вирят нос разни перси-мерси; гражданин - ясно, да ми тежи думата, като се решават делата на агората, а не да ми гъгне Батис Бойкос като някакъв ландсфатер /татко на земята, употребявали го германците, нещо като руското "батюшка", ама такова едно важно, надуто, по немски/. Не е ли това и свободата на живота ми? Ами не е, беше, ама вече не е. Тази трижди проклета философия

роди друга идея, идеята за смисъла, за идейните /ейдетични - мисловно-образни/ основания на живота. Гражданин се оказа роля, форма, маска. Същността вече е нещо друго. Полисът вече не е началото и края, важна, най-важната граница, форма и каквото си щем още е, но не изчерпва действителността на живота ми. Смислите на живота ми, основанията на човечността ми, вече не са ПРЕД-зададени, оборният уют на полисния живот вече ме задушава, мачка, ограничава. АЗ съм началото СИ, АЗ съм края СИ. И в тази МОЯ протяжност АЗ трябва да създавам СМИСЛИТЕ НА СЪЩЕСТВУВАНЕТО СИ. И това хич, съвсем и никак не са учени увъртни. Това е новата свобода, новата любовница на гърците - да си автор на смислите на живота си. Да родиш себе си, да имаш сам основанията на живота си, ето това е свобода, това е индивидуалност, това е авторство. Ей в това са помощници софистите, това е голямото им изкуство и затова гърците полудяват по тях. Затова Сократ кръщава диалектическото си изкуство майевтика - акушерство. Голяма, голяма магия е свободата. Как няма да дават всичко гърците та синовете им да се родят, този път наистина, смислово. Не както се раждат котетата или теленцата. Голяма магия е свободата. И опасна.

3.2.1 Египтяните и tabula rasa
3.2.2 Homo Ludens
3.2.3 Гражданин и полис
3.2.4 Елефсина и мистериите
3.2.5 Teatron - tea - theos
3.2.6 Френ

3.3 Халкедонският догмат

На Здравко и Цочо, че от тях започна философстването

Ще мине време, софистиката ще се окаже неспособна да износи собствената си рожба, свободния индивид. Нещо повече, острието на античното копие, рационалността, ще се захаби и нащърби в собствената си антична история. Ще се появят нови хоризонти, нови реалности и християнският тигел ще претопи златото на античните постижения в нови образи и без-образности [3.3.1.] Античното чудо - свободата на индивида, ще търси своето поле, своята опора, своята граница и тя ще се окаже светът. Не повече, не по-малко. Срещата на индивид и свят ще излезе извън възможностите на рационалността. Самата рационалност ще се окаже много, ама направо фатално зависима от социално-икономико-политико-културно-смисловата връзка гражданин - полис и декадансът на полиса при Александър Македонски ще я превърне в

посмешището, което е и до ден-днешен. /Хубаво, че измислиха Хари Потър та малко да поизмие образа на очиларкото-отличник/. Елинизмът си е изстрадал този упадък достойно, по елински, без плачовете на Езра, ама не защото е боляло по-малко, ами защото такива са си /били/ гърците - народ от транити / гребците на трета палуба, тези с най-дългите весла/. Новото нещо, християнската вяра, хич, ама хич не е била лесна работа. Много ѝ са мъчнотиите, ама сега искам да се спра само на една - христологическия проблем. Какъв, аджеба, е Христос - Бог или човек? Щото номерът с полу-полу вече не минава. Херакъл може да е какъвто си иска полу-, а Тетида може на четвъртинка или на каквато и да е дробна част да кандиса, ама в монотеизма / вярата в един Бог/ такива работи няма. Бог е в тебе, изпълва те целия и там място за "донякъде" няма. Чичо Васко, мир и светлина на душата му, имал на младини една любовница и тя го попитала "Обичаш ли ме?". "Да" - по устав отговорил той, обаче на следващия въпрос "Колко?" бургаският зевзек в него надделял и издялал метафизическия му паметник "Ами... средно". Верно ли е, не е ли, абе кой ти гледа, важното е, че не можеш да обичаш "средно". Що пък не? Аз, например, много обичам свинско със зеле и донякъде боб със зеле. Е-е, ама не е същото. И защо да не е? Ами защото любовта, любовта към човек - жена, майка, дъщеря, приятел, учител, спътник, е божествено осветена и то от оня, единия, цялостния Бог, при който части, степени, количества са невъзможни. И като не е на половинки, какъв е Христос - Бог или човек? Той нарича себе си "сина человечески", Бог казва "този е Синът Ми, него ще слушате"... А, де. Логически не става, богословски хептен. Който и път да изберем, все сме в ерес - арианска, аполинарианска, все някакъв мошеник излиза Христос, все нещо се преструва. А раната гноясва и гноясва, гърчулята вече не се бунят заради победата на белите или прасините на Хиподрома, пердашат се за природата на Христос. Докато най-накрая, в 351 година, на събора в Халкедон била изработена догмата, нарекли я Халкедонски Догмат[3.3.2], която успокоила страстите. Аз мисля - много повече, разгърнала истинското величие на християнството. Не съм богослов, не се смятам даже за що-годе богословски грамотен, няма да се впускам в тънкостите на Халкедон. Но основното, онова, великолепното, според мене, се вижда по-добре без богословски окуляри. Значи, главната пречка пред решаването на същността Христова е логиката с нейното "или... или", tercium non datur. И, напълно в съгласие с Тертулиановото "Вярвам, защото е абсурдно", папа Лъв I, а с него и целият събор, заи..ал логиката и постановил "Христос е напълно Бог и напълно човек". Пак казвам, засега ще оставим тънкостите на "неразделно и неслитно", ще им дойде и на тях времето, важно е друго. Чрез Христос Бог и човек се оказват вече човешки единородни /unigenitum/. Бог, колкото и дръзко, някак по Фойербах, да звучи, е човек в напълно разгърнатата му човечност.

Съществуването на човечността вече има ясна посока - Бог. Ох, опасна, много опасна работа, ние сега ѝ сърбаме попарата. Ама колко е великолепна, Господи, колко е великолепна. Нищо не е полетът с восъчните криле на Икар. Не небето, не Слънцето, не висотите, Бог, сам Бог е границата на човешкото възнасяне. Ох, има да страдаме, да страдаме за тази си дързост. Ама пак е по-добре от мюсюлманския уют, сто пъти по-добре. Умма-мумма, оборски работи. Укрепете душите си, братя, на прав път сме. Нищо, че е тежък. И едно, само едничко, мъничко последствийце от шеметния Халкедон е, че вече свободата на авторството се прехвърля върху Света [3.3.3]. Да, да, много предпазливо, с всички стопове по пътя [3.3.4], с пълното съзнание, че Христос е Богочовек, а Човекобог е Сатаната. Но, така или иначе, тази е посоката - авторство. И ако някога античният човек е бил закрит в тесничкия си свят на елиникос, то в християнството светът е граница сам на себе си - няма барбарос, няма дяволи [3.3.5]. Авторство на себе си значи авторство на света, на историята. Точка.

3.3.1 Мармеладов
3.3.2 Догмата
3.3.3 Скептикът и Университетът
3.3.4 Чудовищата по църковните корнизи, Flatline
3.3.5 Plen'y Good Room, индианчето от "Мисията" и хаитянинът от СПИН

4.1 Средновековната тъмнина

Каква хубава история разказваше Цочо Бояджиев за средногерманския език. Как имало един възвратен глагол es mayet, дето произлизал от май, месец май. Те, в езика, случайни работи няма и обяснението е, че май не е просто един от месеците, а пък ако ще и началото на пролетта да е, а с него започва животът, животът-светлина. Щото ние, разглезени от милионите светлини на електричеството, хабер си нямаме какво е тотална, абсолютна, непрогледна тъмнина. Колко страшна и бездънна е нощта сред горите и блатата на тогавашна Германия. И каква благословия е светлото майско небе, обсипано със звезди, украсено с короната на Луната /дали не произлиза от там и второто she за предмет в английския. Първото е за кораба, нали така/. Колко тъма ще да се е струпала в изстрадалата европейска душа отвъд Алпите. Благословено, благословено е Средиземноморието.

4.2 „Храбрият“ почти-лимърик

На Митю

To be brave is to behave bravely

Да си храбър е да се държиш храбро
When your heart is faint
Когато вътрешно трепериш
So, you can be really brave
Излиза, че всъщност си храбър
When you really ain't
Когато всъщност не си

5.1 Вкусовете

На Сакай-сан

De gustibus non disputandum, По вкус и цвет тавариш нет, Свят като цвят и други такива. Ама все трябва да има някаква мяра. Не съм аз, дето ще казва какво трябва да харесват хората. Ама си имам правото да се дивя. Колумбийското кафе било страхотно. Сигурно. Моите уважения. Ама колко пъти съм го опитвал в самата Колумбия, нещо не можах да му открия чудесията. Толкова ми разбира главата. Също като Moet&Chandon. А за "Хенеси" добре, че Батьо ме светна, че има привкус на сушена слива. Друг е въпросът обаче когато опрем до онова, модерното, суперскъпото кафе. Онова, дето някакви коткоподобни животини го ядат, то зрее в червата им и като го издрискат ставааа, м-м-м. Не ща да го помириша. Или мецкала. Бях съвсем дете, когато соццензурата реши да пуска по екраните на татковината американски филми. Вторият /първият - някаква индианска история с Пиер Брис, не ставаше/ беше "Той се казваше Омбре". Сега като си мисля - някаква повърня уестърн-стайл, ама тогава... Че и със Стив МакКуйн май беше. И ми се запечата фразата "Отивам в Делгадо. Ще пия мецкал". Произнесена, разбира се, вестърн-стайл, през нос, през зъби, изобщо през всичко, само не както си му е реда - с език и устни. Е, те, пичовете, така си говорят "през северозападния ъгъл на устата си". И в една "библиотека" в Акапулко, в отдела "местни автори" попадам на бутилка, позамундзана, поизбелял етикет, с окуражаваща цена и най-, най-важното, пише "Мецкал". Хоооо, и I'm going to Delgado. To drink mezkal. Ей го, сбъдна ми се детинският сън. На вкус, абе, ако си представиш, че си Стив МакКуйн става. Иначе, не. Обаче нещо плува в бутилката. Малеее, някаква гъсеница. Боже Господи, затуй било евтино, пробутали са ми някаква червива ракия. После научих, не, не ми е дефектна ракията, гъсеницата била задължителна, на всичкото отгоре била... нали разбираш... и мигат с двете очи. Нищо не разбирам, ама и аз мигам. А-а, афродизиак. Бе нещо не ми действат тия стимуланти. Каквито и да са. В Папуа дъвках бедел, в най-суровия му и див вариант, в Индия пак бедел ама префинен,

с разни канели и миризми, в Тайван го пробвах навит на малки красиви панделки, правеше го една тъжна красавица с остри пръстчета и уморена усмивка, в Оман дъвках "гад", пълниш си цялата буза, приличаш на зъбоболен и според продавача за половин час си в Москва /или където пожелаеш като разбра, че не сме руснаци/, в Амстердам ядох едни курабии, дето били "заредени" и много трябва да се внимава, индонезийците носеха на кораба едни "Гудан Гаранг", дето били... и мигат с двете очи, на Нова Година един филипинец извади от шапката си някаква кафеникава люспа, пушихме я подред и пак същото, винаги същото. Просто огладнявам. А аз си огладнявам и без "специални" средства. Та и тая гъсеница в мецкала. Ами прочутите сирена? "Мюнстерер", скъпо харцко и мирише на чорапи. Много мръсни чорапи. Помня оная история за "Старото Харцко Сирене". Не знам си кой си обсаждал Харц, стрели, копия, врящи смоли и т.н. защитни средства на гражданите се били поизчерпали и те прибягнали до новооткрития местен специалитет. Харцкото сирене, с което започнали да замерят притеснителите си, воняло така ужасно, че ония набързо снели обсадата. Дотук добре, обаче немците нали са си по методичните подготовки, отблъснатият генерал въвел като задължителна съставка в менюто на войниците си Старо Харцко Сирене. Малко скъпо излизало, ама ефектът бил поразяващ. При втората обсада изпитаното оръжие на гражданите се обърнало срещу тях. Притеснителите пак хукнали, само че този път през стените, към градските изби, та да си доставят любимия деликатес. Не знам si e vero, ама e ben trovato, нали. Или стридите. Абе, сурови миди с консистенция, че и май с вкус, на сополи. Вярно, ония в Сийуърд, Аляска, силно миришеха на море, ама сополи с дъх на море, това е. И що тогава се чудим на червясалото месо от "Бели нощи"? Ето, че дойдохме до сушито. Суши-муши, кой не е ял суши, кой не е чувал за него. Че някой даже и го харесват. Аз - не. Не можах да му свикна. На него и на сакето. Хем съм го опитвал в най-сушистото място на света. Харуми, колко нежно само звучи - Харуми, ей, велики са тия японци. Сега е пасажерски терминал в огромното пристанище на Токио, е, малко по-нататък от Рейнбоу Бридж, на половин час пеша от "Кабуки" и още петнадесет минути до Гинза. Едно време е било рибарския квартал на Едо. И до ден днешен там е рибният пазар с чудните малки скарички пред дюкянчетата, с мъъъничките кръчмета, с японската чистота и японската човечност. Боже, какви хубави работи се крият из кошничките, по дъските, ваничките, кошовете на рибарските магазинчета - синкави омари, кафяви крабове, прозрачни гигантски скариди, конч - мидата с най-вкусно месо на света, какви ли не риби, какви ли не миди и страхотно, ама наистина страхотно многообразие от водорасли. И навсякъде на дъсчици стоят нарязани парченца сурова риба, прочутото сашими, безплатно, да си кусаш, бодваш си с малка клечица, топваш в паничката със соев сос и си ти.

Продавачът се хили, предлага ти да си купиш нещо, за Япония цените са учудващо ниски, а можеш и да се пазариш. Абе, Япония, най-хубавата страна на света. Тук, в Харуми, се е родило сушито. Просто ги виждам, зъзнещи, сънливи, рибарите потеглят в куршуменото, зъбато море, от снощи в гърнето е останал малко ориз, дърпаш някакво водорасло от морето, първата рибка отива под острия нож /японците са маниаци на тема ножове/, завиваш и нея във водораслото и унило дъвчиш безвкусната хапка. Това е то, оскъдна, студена, блудкава закуска за сиромаси. Тежък, тежък е бил животът. И, гледай сега, какво чудо, каква индустрия се пръкна от рибарския недоимък. Моите уважения, ама не я обичам. Все ми напомня за същото - като се изтрие вярата, с извращенията на небцето ли трябва да я заместим?

III.Фулк дьо Нюйи

1.1 Превземането на Антиохия

След Дорилеум пътят на кръстоносците от Първия поход изглеждал доста, доста гладък. В преносния смисъл на думата, де. В буквалния, тъкмо напротив, бая стръмен, бая проходест, бая обиколен. А и "алчността на света" започнала да се обажда. Танкред - племенникът на Боемунд и Балдуин де Булон, братът на Годфри де Буйон, за малко да се сбият, далеч било още до голямата плячка ама и двамата са от тази порода, дето не знае малко - шамар да е, аванта да е. Че и едно крило се отцепило, Балдуин де Булон, свърнал към Едеса, арменското царство оттатък Ефрат. Много мръсно човече бил Балдуин, безскрупулно, цинично, двуполово. Като втори син го готвили за църковна кариера. Не станал духовник, друг път му бил избрал Господ, но до края на живота си запазил маниери, облекло, атмосфера на Божи служител. Още по-отвратителна при такава гадина. Та Жофроа вървял да завоюва Божи гроб, Балдуин - каквото падне. И паднала Едеса. Царството на Торос едва се крепяло, обкръжено от турските земи. Отчаяно се нуждаело от подкрепа и новината за страховито християнско воинство, което настъпва към Антиохия била май единствената му надежда. Балдуин хич не се колебал и с хората си взел завоя към единоверците. Абе колко им пука на кръстоносците за единоверци ще се види и при Лисабон, през Втория и особено при Зара през Четвъртия. Ама сега още не се знаело. А пък и имали ли избор многострадалните арменци? Пристигнал Балдуин, важен, сериозен и без никакви лигавщини поставил условията, да, ще ви спасяваме, но моето да не се губи. Кое е твоето? Ами наследството на Едеса. Ох, сигурно е изпъшкал старият Торос. Едва ли точно за такъв наследник си е мечтал. Ама пък по-добре сега да спасим държавата, а пък до наследяването има време, кой

знае какво ще се случи. Как кой, Балдуин знае. Едва ли с всичките гадни подробности, но че набързо ще лапне хапката съмнения няма. Сключили сделката, най-безболезнено било Балдуин да бъде осиновен. Според арменските обичаи ритуалът на осиновяването изисква детето да бъде притиснато до голите гърди на приемната майка, кой да ти мисли, че ще дойде ред старица да осиновява възрастен мъж, не ще да е била лицеприятна сцената, ама кой знае, може да е доставила удоволствие на безпардонния извратеняк. Щом по-късно ходил с "любимеца" си и в тоалетната.... Та станала работата и наследникът побързал да се отърве от "родителите" си. Разбира се, по перверзния си начин. Няма и месец след осиновяването им спретнал някакъв уличен бунт и дал на тълпата да се разправи със старците. Пфууу, да не види мир душата му [1.1.1]. Така възникнало първото херцогство на Отремер. Второто било Антиохия. И там подличко, с предателство станала работата, ама много, мнооого по-трудно. И с много повече страхотии. Ама още не се знаело. Писал Етиен дьо Блоа на ужасноватата си Адела, да не дава Господ никому такава жена, щерката на Уйлям Завоевателя, бррр, "остана само една Антиохия и сме в Йерусалим". Обаче Антиохия се затегнала. Яги Сиян не само бил стар, ами бил и от стара коза яре и не оставил нищо на случайността. Грижливо се подготвил, взел мерки даже срещу предателства, при това ефективни мерки. Като наближили кръстоносците събрал всички мъже-християни, а в Антиохия били много и ги закарал да копаят окопи пред градските стени. Копали хората ама на връщане намерили вратите заключени, повече не ги пуснали в града. И остави това, ами семействата им останали за заложници на "добро поведение". А добро поведение си значело да шпионират единоверците си като дойдат. И те, хората, шпионирали, какво да правят. Дъртата лисица винаги знаела следващия християнски ход. И това не ти е партия шах, бил-паднал, след това си стискате ръцете. Значело си кръв и още повече - време. Щото малко или повече кръстоносците си знаели и били подготвени - ще има жеги. Ама пред Антиохия ги чакала изненада. Неслучайно я наричали "писоарът на Бог". Дъжд, дъжд, дъжд. Кал до колене, копитата на конете започнали да гният, войската се изпоразболяла, почва се чума, глад - предвидливият Яги Сиян се бил погрижил наоколо да няма никаква храница ни за коне, ни за хора. И на всичкото отгоре боят, битката, единственото лекарство в такива случаи, постоянно убягвал на западните воини. Всичко знаел Яги Сиян, пустите шпиони. Докато един ден информацията спряла, край, точка, няма я.Стара лисица е Яги Сиян ама и християните не ядат доматите с колчетата. Досетили се били бароните, те отдавна се досещали, да не са вчерашни, ама сега му намерили цяра. Заловили няколко от шпионите, войскарите запалили огън под стените, публично изпекли провинилите се и ги ИЗЯЛИ. Да, изяли ги и викали "Така ще е с всеки шпионин". Подействала картинката. Не вярвам чак толкова да са се боели от

смъртта изгонените бащи. И преди това са си носили риска. Заради семействата, заради децата си. Ама да те изядат, олеее. Явно сцената е била ужасна отвъд мерките, който човек да понесе. Спрели предателствата ама крепостта не отстъпвала. А чумата вилнеела, гладът придобил гротескни мерки - както казва един хроникьор - християнин, западен християнин "християните не само ядяха хора, ами и на кучетата посегнаха". Какво ще кажете, а? Интересна мерна система за кулинарията на него време. Появил се и потърсващ, извратен кулинарен рецептурник - младите на скара, старите в казана. И все пак, да не бързаме. Бил ли е някой от нас някога, някъде, истински, отчайващо и безнадежно, животински гладен. Сещате ли се за онзи, чудния японски филм "Под флага на изгряващото слънце"? Героичният, див капитан-самурай, дето реши да продължи войната за своя сметка. И за сметка на войниците си. Но те не искаха, самураят ги налетя със святкащ меч и в бъркотията някой отсече ръката му. И после един изтощен, изгладнял до безумие нещастник загриза месото на доскорошния си командир. Е, филм. Ама помня разказа и на един затворник от Белене. Разказваше за кошмарите на изтезанието глад. Буквално кошмари, зловещи полусънни видения. Например как спиш със собствената си майка. Да, да. Когато човек е гладен, ама истински гладен, изтощен, отчаян, много немислими неща стават действителни [1.1.2]. Вълната на дезертьорствата заляла лагера, щом самия главнокомандващ... Ама за това после. Византийците и те се омели. Десет хиляди души водил Татикиос, ама като се затегнала работата си ги отвел. Някой казват, че само той си отишъл, хората му останали. Други - че всички са изпарили. Знам ли, тя там е византийска работа, не можеш да я разбереш. Уплашили се, че се хванали със загубена игра? Не им влизало в сметките кръстоносците да си направят кралство в Сирииите? Нещо се разбрали с Кълъч Аслан? Татикиос действал на своя глава, евнух човек, как да му вярваш? Алексий Комнин разбрал, че кръстоносците повече няма да спазват договора за възстановяване на бившите византийски владения? Татикиос наистина тръгнал да решава логистичния ребус на обсадата? Византийска работа, една уста - хиляда езика. Аната Комнина твърди, че е на Боемунд геджуря. Извикал бил тайничко Татикиос и нали минавал за довереник на Алексий, толкоз време му правил мили очи, под секрет му съобщил, че бароните се гласяли да му видят сметката, писнало им византийците да ги контролират. Та, по-добре, нали, да си хване пътеката, щото тука... Може и тъй да е, вярва ми се, че е тъй, ама и на Ана как да вярвам, византийка... Ама те, византийците, ще си го получат, ще си го получат. Сега, а и по-нататък.

Задала се и друга опасност, смъртоносна. Размърдали се пашите. Дали за да помогне на Яги Сиян или за да използва удобния случай и да глътне Антиохия, но от Мосул тръгнал занасам Кербога, голям баровец, с голяма войска. Те и

преди това идвали – лудият Ридван от Алепо, братчето му Дукак (дваж по лудо) от Дамаск, ама били по-леки пешки, кръстоносците били по-свежи, та се справили. Сега обаче картинката е различна, пристигне ли - край, свършено е, не могат да удържат християните война от двете страни. И изведнъж... Ех, колко добре го знаем това "и изведнъж...". Разкази, романи, филми, особено пък криминалета хич не минават без него. Само дето на книга е лесно, в действителност трябва много да се организира, много да се подготвя пустото "изведнъж". Кой знае как е станало, че точно тогава да се разсърди арменският оръжейник на господаря си, толкова да се разсърди, че да отвори прозорчето посред юнската нощ, как точно Боемунд, само той и никой друг, "узнава" за тази сръдня, как успели да се намъкнат петстотин души, с оръжие и всичко, през това Жулиетино балконче и стражата на стените нищо не усетила.Представяте ли си, търкалят се петстотин танка нагоре по стените и никой не чува, никой не вижда. Абе, играли са парички, сериозни парички, само не знам норвежки ли или византийски, той още в Константинопол Боемунд някак светкавично взел завоя и от най-върл враг на Алексий Комнин се превърнал в доверения му човек в похода. Някоя развинтена фантазия може да измисли много влажна история между него и Ана Комнина, щерката-писателка, зер голям мачо бил норманина - грамаден, с лешникова коса, пред нищо не се спира, тц, тц. Я каква история измислиха за Сибил, щерката на Амори и оня Ибелин, дето се прояви при загубата на Йерусалим. Бря, бря. А пък някой от Фройдовата чета такъв анализ ще и спретне на Анка зарад оня образ за устремния западен рицар, дето с коня си може стена да пробие, ах, Анке, Анке. Ама аз повече вярвам в лакомията и прагматизма на Боемунд. Представял си е как управлява цяла Мала Азия от името на императора, а пък после, знае ли човек, арменците направиха династия, че норманите.... И за да няма туй-онуй Боемунд поставил ясно условията си - превзема Антиохия, спасява похода, но завладения град си е за него. Както и станало. Та да се пита човек дали арменската връзка не е била уредена доста по-рано, само дето Боемунд е изчакал армията съвсем да я оплеска, бароните съвсем да втасат, за да няма колебания чие ще е второто херцогство в Отремер. Горкият Етиен дьо Блоа, кой знае какво са му спретнали, та да хукне за вкъщи. Та намъкнали се, отворили вратите, швирнали из улиците озверелите християни и дрън-дрън. Обаче... Обаче той, Кербога, се бил забавил. Най внезапно много полезно се оказало Едеското приключение на Балдуин Гадника. Не можел да тръгне мосулския право към Антиохия, остава му в гръб Едеса и току-виж го цапардоса и тогава чао, не само на Антиохия, ами и на..., абе, на всичко. И докато да завие към Едеса, докато се подсигури срещу изненади от там - три седмици обсада и всичко, Боемундовци превзели "писоара". Да, превзели го, ама вътре храна вече няма, самите те изтормозени и изтощени до няма и къде, на всичкото отгоре синът на Яги Сиян се оказал юнак

и се укрепил в Цитаделата и въобще не се предавал. Бре, ами тогава? Само чудо може да спаси християните, Кербога е вече пред стените. Айде, пак чудо, айде пак подготовки и прочие. Само че този път е много по-лесно. Самото чудо, де, другото, победата иска мнооого, много подготовка, връзки и т.н.А с това сега лесно се справили. Заровили едно ръждясало копие под пода на катедралата на св. Петър /свети Петър бил първия епископ на Антиохия - факт, грижливо заглушаван от папската курия, зер, ще стане съмнително първенството на Рим/,един провансалски пилигрим, Пиер Бартоломе, сънувал, че Бог му показва копието, с което е прободен Христос на кръста /според Йоана, само според него/. Разгласил съня си, всички се юрнали към посочената църква, разръчкали я и ей ти го копието. Абе не било точно тъй, имали още срам по него време хората. Адемар де Пуи внимателно подготвил работата. Първо един свещеник, Етиен дьо Валанс, пак провансалец, пак от хората на Адемаровата дружка, на Раймон Сен Жил, имал видения, обещавал му лично Христос, във внушителна компания - Светата Дева, свети Петър, кръста, да окаже помощ. Истинска, съществена помощ, а не като оная, на социолозите с мото "а, то какво още има да става" - М. Жванецки. Ама ако кръстоносците се разкаят за греховете си и покажат религиозен пламък. Айде, пак го отнесоха проститутките. Не, туй наистина не се търпи, никакви трудови условия няма. Закъсат я кръстоносците, жриците си патят. Ами ще поскъпне услугата, ще поскъпне, няма как. Хем и така ще подпомогнем кръстоносното целебатство. Дето ми обясняваше един адвокат защо в условията на демокрация правозащитните услуги трябва да са скъпи, много скъпи. "Ами съдебната система е толкова разгащена, че престъпниците нямат никакъв страх от присъдите. Затуй трябва да ги е страх от хонорарите". После известно време "не вярвал" /Адемар, не адвоката/ на Бартоломе П. Накрая пратил комисия, дванадесет души да ръчкат църквата заедно с Пиер Б., та да няма тън-мън. И нямало. Тъй де, те за какво са комисиите, питайте Сирил Паркинсън - за да излезе, каквото е поръчал Шефа. И Чудото станало, чудо на чудесата. Копието излязло и воините се въодушевили. То хубаво, ама в много битки тия чудеса хич не хващат дикиш. Я, как си изгубил чудотворната икона Исак Ангел в старопланинския проход. А, да видим, ще помогне ли Одигитрията на Мурзуфул. Той Истинният Кръст не помогна при Хатин, че... Та и чудо, чудо, ама битката си е битка. И християните я спечелили. Абе вярвам на християнското вдъхновение, ама повече вярвам на историята, дето я разправя оня съвременен арабин, малко търчи-лъжи журналист, ама и аз като него мисля. Християни, християни, днеска са тука, утре ги няма /тъй и станало/. А селджуци, данишмени, сирийци, Фатимиди, Абасиди, те са си тук и тук ще бъдат, та важно е те да се оправят, а християните - зли са, страшни са, ама колко ще са страшни - сто-двеста години, толкоз. И онзи от Алепо, лудото братче Ридван, на фланга на Кербога, набързо хукнал, пропукала се армията на

правоверните /тези с полумесеца/ и хукнала, преследвана от правоверните /тия със Свещеното Копие/. И Боемунд си взел Антиохията. Разбира се, за връщане на Византия приказка не се отворила. Да си е стоял Татикиос на задника.
1.1.1 Балдуин Извратеняка и странните Кортенаи
1.1.2 Тафурите

1.2 Вероятностите и историята

Имаше един филм, май „Ръката“ се казваше, нищо особено, банална история, ама с един детайл, дето много ми върши работа. Героят беше някакъв млад талант-комарджия, който… Абе, ясно, щото е толкова силна примамката на комарджилъка [1.3.1]? Та филмчето, сметната работа, гарантирана публика, умерени резултати. Обаче ставаше въпрос за играта „крапс“, онази, американската, дето се хвърлят едни такива големи червени зарове по една билярдна маса и т.н. И както се казва „Ръката“ филмът със сигурност ще се отнася до някой, дето така ги мята пустите зарове, че все, ама все печеливши комбинации да се падат. Да, бе, да, точно така е, хайде сега, няма да разочароваме зрителите, ама не беше толкова просто, отива нашият, грабва заровете и като замятва едни пенджо-еци, стой, та гледай… Не, не, първо трябваше да мине през чиракуването при една истинска, сериозна комарджийска организация. И там трябваше да научи наизуст, на сън да го бутнат, да ги знае, комбинациите и вероятността да излезе някоя от тях, след друга от тях и т.н. И най-важното – никакви вдъхновения, никакви предчувствия, никакви знаци свише и всичките тази толкова важни за встрастения комарджия аксесоари и апарели. Никакви импровизации. Студено, последователно, бързо и ефективно смятане. Разбира се, много пъти ще излезе нещо, което се разминава с вероятностите, комар е, не е шах. Но в дългото бягане, в края на краищата, след хиляда хвърляния резултатът е винаги на страната на вероятностите. И това го знаят всички в света на хазарта. От там нататък е въпрос на мотивация, на организация и т.н. психо- и механо-технологии.
Приказвам ги тия работи защото наистина не мога да се начудя защо още не се е появил този подход и към разбирането на историята. Смятането на вероятностите. Защото, сигурен съм, в света на управлението този подход отдаавна е апробиран, прилаган и в дългото бягане грешка няма. При това всичко, всичко може да се изчислява. Дори такива неща като ентусиазъм, вдъхновение, вяра, апатия, патриотизъм, скука[1.3.2] и каквото се сетиш. Я, как Инокентий III разпореди да се проповядва Похода. Сред онези, дето хич, ама хич никаква роля няма да имат в Похода – народа [1.3.3.] Как все една и съща схема се ползва, за да се набута САЩ в „неясни“ войни [1.3.4]

Мисля си, да, така е, щом е човешко дело Историята няма как да си няма технология. И ако онези, бирените германци с торбичките под очите, „класиците“, наистина искаха да заменят Бог с човек в историята, ако не бяха толкова пленени от собственото си важничене и заети със служене на великогерманската политика, с това щяха и да започнат – допускането на вероятностите в историята. Това е истинската човешка бразда в Историята. Другото са шаманизми – абсолютни духове, саморазгръщания на категориите, категорически императиви, отпускащи се Аз-ове, пфуу, чак ме догнусява. Вероятностите са истинското Царство на Разума, а не разни Vernunft – Verstand кабалистики. Приемат ли се вероятностите, до изчисляването им е вече въпрос на чиста технология. Не казвам лесна, не казвам проста, но технология. Един „Наш“ институт досега би напреднал много в тази посока. Ама го няма. Идеологически, парадигмално го няма. И затова историята тъне или в митологически разкази [1.3.5] или в парадигмални схеми, които са готови да допуснат какви ли не недомислици, само и само да не излязат от предварително очертаните си територии. Познатата хегелова история – „Ако фактите противоречат на схемата ми, толкова по-зле за фактите“. А изчисляването на вероятностите може да ни разкаже толкова неща [1.3.6.]

1.3.1 Григор и залозите
1.3.2 Скуката – Бостонският чай, бойците на Сан Мартин
1.3.3 Походът и народът – рекапитулация
1.3.4 „Мейн“, „Лузитания“, Пърл Харбър
1.3.5 Китайските истории на Бай Хй
1.3.6 Лотарийните успехи на дон Анхел Кастро

1.3 Папите - Стефан VI, Фомоза, Целестин V, Бенедикт VIII

На Краско Кацаров

Вярно е, разнокалибрени хора в различни времена и в различни ситуации се окичват с папската тиара. Някои изглеждат доста ужасновати. Папа Стефан VI наредил да бъде ексхумиран предшественикът му, папа Формоза, за да бъде подложен на църковен съд по обвинение в богохулство, еретизъм и содомитство. Съдът, разбира се, се съобразил с новия началник (защо ли не се учудвам), осъдил блаженопочившата папа по повдигнатите обвинения, хората на Стефан VI отсекли на бедния Формоза трите пръста, с които се дава папската благословия (демек отменили всичко, което бил "вързал и развързал"), а трупът хвърлили на кучетата - не се полага на екскомуникат да почива в осветена земя. Ай, завалийката Формоза, какво ли толкова бил направил на Стефчо и хората му. Макар че знайш ли. Оня, големият реформатор, Григорий VII причинил

нещо толкова гадно, гнусно и страшно на пратениците на Хайнрих IV, че Ана Комнина пет пъти повтаря, че историята е направо потърсна и пет пъти отказва да я разкаже. Какво ли ще да им е направил пустият Хилдебранд, кастрирал ли ги е? Или нещо още по-гнуснярско? Друг един пък, Бенедикт IX, за един живот сварил три пъти да стане папа и три пъти за продаде понтификата си. Ами оправно момче. Папа Йоан VIII го пребили собствените му хора, а Борджията пък спял (и не само) с дъщеря си. И тя с него (и не само). Ама това са тия, куриозните, карикатурните папски истории. Така, да може човек, без много да се напъва, да си им тегли една майна на папите.

Ама има и по-перфидни, по-уплетени, истински пръдливо-гнусни истории. Като тая с Целестин V и юрисконсулта му. Той, папата, хич не искал да става папа. Бил си праведник, ама праведник, монах, отшелник и така достигнал не само до дълбока старост, но и до всеобща почит и уважение. И нали Църквата винаги се гърчи в напъните да се отърсва от собствената си порочност, от корупцията на властническата си институционалност, важните хора упорито се вкопчили в надеждата светият праведник да оглави Тялото Христово, да седне на трона на Св Петър в Рим и така да върне поне малко от Христовия дух в прояденото от корупция тяло. Въртяли го, сукали го и той нали простодушен, чист човек, склонил да стане Целестин V. Разбира се, нищо не излязло. Светецът слабо се ориентирал в интригите на курията, латинският му бил слаб и често не разбирал какво му говорят, кривулиците на адмінкстрирането не криели никаква привлекателност за него и той скоро - мечтателно и реалистично, запъшкал за отшелническия си скит, за родния си манастир. Тогава, обаче, се появил истинският казус. Папата да абдикира? Е, такова животно нема. Да скрадне, да си изпоназначи родата на тлъсти служби, да поубийне тоз-онзи, да скълца нечии топчета, всичко това да. Него да го резнат, да го поотровят, така, малко, да го запосещава накоя съмнителна кака, даже съмнителен батю, това да. Ама да абдикира?! Ясноо, работата е дебела и ще иска юрист. За късмет, имал си пишман-папата едно оперено момче в свитата, един Бенедетко, врътливо юристче, което идеално би отговорило на изискванията на Коце Тренчев. "Не те мъкна с мене да ми казваш кое е законно и кое не. Работата ти е да правиш беззаконията ми законни." Та приплакал му многострадалният папа, изповядал му душевните си рани, заклел го да прави, да струва, ама да намери начин да си го прати обратно в обителта, че тези чиновнически плъшоци наоколо му докарвали уртикария. И момчето я спретнало. Писало-брисало, лизало-мазало, наджипкало си писанието с банални труизми, сръчни полуистини и съвсем откровени лъжи и някакси изкарало абдикацията законово възможна. Отдъхнал си старият праведник, ще да е дал един пищен банкет и се застягал да си ходи. Е, до обителта не стигнал, опасявали се баровците, че ще се запоказват разни кирливи ризи, ще се

раздрънка светиня му и с този авторитет, дето го има, току-виж оплел някои важни конци. И го изпратили (всъщност заточили) в някакъв манастир. Хем да им е под око, хем да не го лазят папараците. Ами не трябвало да се бута в тая кал светиня му. А какво станало с оправното юристче? Бенедетко, дето така сръчно абдикирало Целестин V? А, той станал следващия папа. Папа Бонкфаций VIII. Ах, мазньо, ах, гадньо, възползва се от праведния наивник, изменти го едно хубаво, спретна му, уж за негово добро, един тлъст фалшификат и нахлупи тиарата. Ама слушай, добре ме слушай, тъпкано ще ти се върне. Друга юридяга ще ти гризне черепчето. Той, Гийом Ногаре, е още пъпчив студент, ама такава злоба е струпал в мазетата на катарската си душица, че като му дойде времето, на една хапка ще те схруска. Хем ти ще си му само за разгрявка. Да си знаеш.

2.1 Светото семейство

На баба ми Софка
Най-добрият човек на света
La Sagrada Familia
Всъщност историята няма нищо общо с Барселона. Или почти нищо
Голям зор беше докато се отървем от ураката, ама най-накрая си тръгнахме двамата с Танас. Като в доброто старо време. Лима си е чудно място. Хич да ги нямаше Катедралата с Писаро, Дворецът на Губернатора, площад Сан Мартин, Францисканският манастир с катакомбите, пак щеше да е чудно. Само като си представя столицата на най-важното вицекралст во в Америка, потоците сребро, течащи през него към Каяо и от там към Европа, екстравагантната креолска аристокрация, готината история със Сан Мартин.
То, всяко излизане си има досадна „делова част“ – пазарлък за превоза, смяна на пари, разни такива, ама успяхме да се справим. Поне на първо време. И ето ни на площада пред Катедралата, смесваме си корабното ромче с две коли от сергийката на едно моменце. Танас жадно се озърта да мерне някоя хубавица, тип „латино-сериал“, ама освен квадратни индианки друго не се мярка. „Споко, бе Танас, като си глътнем дозата и те ще се разхубавеят“. Площадът е много чист, дечурлига, гълъби… Танас е помислил за всички, в торбата има хляб за гълъбите, вафлички за дечурлигата. Ама е срамежлив и ме кара аз да им ги давам. Пустият Танас. Пийваме си, зяпаме, радваме се на гълъбите и на децата, мадамите стават малко по-приемливи, току се мерне някоя талийка, някой ханш, нашият се впечатлява от „играчките“ – изобщо кротки, пенсионерски удоволствия. Ама затова пък какъв разкош ни очаква в Катедралата. Тя наистина е прекрасна, започнал я е Писаро, там е сркофагът му, ама той е правен по-късно. На времето, когато го заклал Милагро, хората верни на Писаро,

побързали да скрият трупа, че да не се гаврят с него. Зазидали го в една стена в основите на Катедралата и чак 1980 бил открит съвсем случайно. Ама че история, бррр.

Та за Катедралата. Страхотна смеска се е получила между страстния испански католицизъм и мистичността на инките. Има една Дева Мария с триъгълна форма – хем Светата Троица, хем Планината, свещеното място на инките. Един Младенец, Христос си е, ама със сандалки от Андите и с червените бузки на децата от високите планини. На друга Дева Мария е дадено името Девата на Розата, след като папа Йоан-Павел II я окичил със златна роза, всичко шест са в света Девите, удостоени с този дар. Една съкровищница е завещана от Монсеньор Бреганца, перуанец от италиански произход, друга от фон Забравихмуимето, германец от стар воински род. Капелата е цялата от дърво, правена е в XVI век и седалките са много хитро изработени, изглежда, че хората стоят прави, а те са приседнали и така се пеят без да се измарят. Най-много му се зарадвах на един губернатор-испанец, дето на портрета си много прилича на Робърт де Ниро. Ама не затова му се зарадвах, ами задето си дал всичките парички, цялото си семейно богатство, за да помогне Лима да се възстанови след едно тежко земетресение. Дълбок поклон. Имаше религиозни картини от школата в Карабобо, от школата в Качамарка (техните рамки са запълнени с изсушени цветя). Абе хубаво, много хубаво. Ама аз избързах. С Танас още сме пред съркофага, блещим се, сричам аз надписите и се сетих, че се предлага услугата гид, срещу малък бакшиш. Отидох на касата, попитах, да, може и ни изпратиха… Божичко, какво момиче ни изпратиха, Господи, как си създавал такива красавици?!? Слабичка ми е дарбата, та да опиша тази кафеена прелестница с фино носле, дълбоки черни очи, леко изтеглени в крайчеца, нежно личице с прасковен мъх, лъскава черна коса, малка изкусителна бемчица, стройна фигурка, хубав кадифен глас и много образован английски. А, Танас, нямало красавици в Лима? А? Танас загуби образ и картина, аз се чудя къде да гледам – църковните чудесии или красавицата. Вие какво бихте ме посъветвали? Говори момичето, обяснява, разказа ни за картината с цялата поредица крале на Перу – до половината инки, после испанци, показа ни залата с портретите на архиепископите, половината испанци, половината перуанци, в тази зала била подписана декларацията за независимостта на Перу, „разбирате, нали?“ Разбираме, бе, разбираме, ама как да мислим за архи-епископи при тая архи-красота, дето така скромно си я носиш? А? Заведе ни в криптата, ей я стената на Писаро, ей ги гробовете на разни големи баровци, а има и един кладенец със съвсем мънички ковчези, дечица от знатни фамилии били погребани тук, а озъбените черепи в оня там шкаф били на почетните граждани Никойнегизнае. Ама, ей, прав е Сали Яшар, няма по-голямо добро от красотата. Туй момиченце такава светлина хвърляше, че чак черепите ставаха симпатични.

Е, нагледахме се, разплатихме се и хайде, Танас, че кръчмите ни чакат. Два пъти съм бил в Лима и двата пъти се облизвах като котарак покрай чудните им сенчести кръчмаци и ултрапоощрителни цени, ама и двата пъти не ме огря, все не успявах да се намъкна. Ама този път, този път… Обаче сега пък друга драма, часът един такъв, никакъв, четири следобед, кръчми има – хора не. А ние искаме да се курдисаме насред мармалада, да има шумотевица, хора, да се случват разни работи… И ха тука, ха там, времето минава, а ние все нещо не можем да изберем. И гледам, на уличката зад Францисканския манастир… Ей, много е интересен този манастир. Целият е в едни керемиденочервени орнаменти, съвсем индианска работа и, разбира се, испански фрески по стените. Обаче, чудна работа, тук-таме някое лице изтрито. Тялото си стои, ръкомаха нещо, участва в някаква случка, а лицето го няма. Хм, к‘во ще е туй? Обяснението излезе просто. И поразяващо. Ами за всичко пари трябват и манастирът си измислил едно перо – рисува богатите хора по стените си. Този е свети А, онзи свети Б и хората си плащат. Като в сборника „Who’s Who”. Че малка работа ли е да ти увековечат сурата и то в компанията на светци. Ама и там имало скръндзи. „Хм, нарисували ме, голяма работа. От къде на къде пари ще давам, да не съм ги карал?“ А-а, тъй ли, хайде да те няма и му замажат наглата мутра. А светията тъй си даяни, безлик. Дето се вика – покрай Илия и свети Илия. Отдолу има катакомби, дето са пълни с истински вехти кокалаци и дето са лабиринт, където като едното нищо наистина можеш да се изгубиш. А-а, стига толкоз… Я да видим какво става там, навън, на улицата, какво е туй, завитото с бяла кърпа, дето нещо май продават. Прасенце, какво, цяло печено прасенце, двадесетина килограма, режат мръвчици, пъхат ги в хлебче, марулка, лучец, лимонче, чили и хоп, сандвич. За 50 цента. Ей, на, това е работа. Да ти пи…я на макдоналдса, кентъкифрая и другите гадости. А-а, ще изям един, Танас, ти искаш ли? Не ще. Той, Танас, кога ли е искал нещо за ядене. И сега идваме до най-готиното, прасенцето го продават две баби индианки, с техните си носии, ама красиви, ама красиви. Ох, че им е красива носията. Бяла, широка кенарена пола, цялата на обръчи, на обръчи в зелено, пембяно, черно. Бяло елече върху бяла риза с бухнали ръкави и върху черната лъскава коса едно кипро бомбенце, с цветна кокарда, хем сериозно, хем закачливо, хем, най-вече, елегантно. Та и нашите баби – едни пъстри поли, едни снежнобели ръкави, едни медни лица. Бомбони, направо бомбони. И плахички, едни такива, милички. Напълниха ми хлебчето догоре с мръвки, дадоха ми да си сложа каквото искам от гарнитурите – 50 цента. Оставих им доларче, те не могат да разберат – още един ли искам, нещо за пиене ли да ми дадат? Не бе, бабче, за вас са, ей така, че сте просто прекрасни. Те се споглеждат, чудят се… А може ли да седнем при вас? О-о, разбира се. Наизвадиха столове, настаниха ни, засуетиха се, все едно баба ми Софка, лека ѝ пръст, шета на малкия си Чочко.

Миличките. Колко сандвичи излапах – хем вкусно, хем на сърцето ми топло, а и наоколо се защурал един свят, че и красавици се намериха, коли, клаксони, таман за нас работа. Дойде един пичага, какво ще обичате – момичета, кока, тука е най-хубавата. А-а, не сме ти клиенти, бе човек, ние нашата кока си я носим в шишето, а и дами си имаме, виж какви прелестни бабки ни шетат. Оня се засмя, извади чувство за хумор, махна с ръка и си замина. Дойде и кварталният отговорник, там на всяка улица има по един. Кои сте, какви сте, а-а, ясно, добре дошли в Лима. Мина и едно парализирано, горкото, затрупахме го с вафлички, монетки, ох, завалийката. Бабките доволни, ние щастливи – рай. И по някое време по улицата се зададе една количка, там ги има много такива, нещо като платформа и я бута велосипед. Мъж и жена, индианци, ниски, кокалести, млади, грозновати продаваха мангота. За нищо пари. А пък чудни оранжеви мангота с екзотичен вкус и възбуждащ аромат. Чакай, чакай, хоп, спряха. Давам 5 соли (по-малко от два долара) и искам манго. Те ми изтеглиха едно кило и ми връщат ресто. Не бе, човек, за всичките пари (щото те много пари, ама…). Ей, зарадваха се, забързаха, мерят, смятат, зер, удариха бизнеса… И тогава гледам, между ръчките на количката опъната една шарена, по индиански шарена, торба и нали съм любопитна сврака, надникнах да видя какво има вътре. Направо гръм ме удари. То било люлка и от вътре ме гледа един младенец с червени планински бузи, същият оня, от катедралата. „Танаааас, бързо бе, ела да видиш“. И Танас веднага разбра, Божият пръст е тук. Миличките, светличките, цялото семейство се труди, блъска, да извади хляба, един до друг – той, тя, то. И няма „Ама виж другите мъже…“, няма „Жена, на заседание бях, бе…“. Заедно, един до друг, един за друг и това, в люлката и то сякаш разбира, лежи си кротичко, гледа с ония небесни очи и носи смисъла, за който всякакви въпроси са неуместни…

2.2 Недосегаемите

На Здравко Ангелов

Дали ей така, спонтанно, е изникнала криванделестата фигура на пикардийския месия в Първия поход не знам. Може. Все пак първи поход е, много неща не се знаят, много са неизвестните в уравнението. Но от тогава, та и досега е ясно, хората имат нужда от плът, от образи, дето им говорят на техния език, със сумтене, грухтене, с техните миризми, с техните страсти. Е-е, колко се борила Църквата с театъра. И с основание - и физическо и метафизическо. Какви долни страсти оживяват по сцените в селските кръчми. А и казано е, "Да не си правиш идоли". Ами че тя в Латинска Америка допреди двадест-тридесет години е имала цензура върху филмите. Хем не някаква цееензура. Решава местното

кюре, че филмът е безнравствен и го забранява за енориашите си. Да, ама Църквата не е, не може да бъде някаква префърцунена примадона, трябва да опира до хората, иначе е мъртва. И разрешила - постепенно, със скърцане, внимателно - театъра. Нещо повече, допуснала го в църквата. По-точно в притвора. Така се родили църковните мистерии. То така се родило и "Кабукито". Много странно звучи в европейските уши, много странно изглежда това "Кабуки". Ама като разказаха как е възникнало - разбрах. Представих си ужасния, скудния живот на долните японски касти. Глад, ама глад, студ, жега, настръхнали безплодни камънаци и гадно, сивкаво, ветровито море. Няма цвят, няма дяволи. Нали си спомняте "На безлюдния остров"? И в кръчмата ще има представление. В кръчмата ами, къде? И грижливите японци до днес пазят традицията в "Кабуки" да се яде, да се пие. Платили бабишляците луди пари за билет, но си и носят нещо за ядене. То колко ли ядат японците, ама шумолят с разни опаковки, дъвчат разни бисквити, смучат фабричен чай. И участват в действието, почнат да викат по сцената, развикат се и бабите. Ами страсти са това, заразително нещо. Я нашия Фратю колко клетви отнесе заради ролята си на Колос в "Многострадална Геновева". А в кръчмата шум, глъч, как да го надвикат актьорите. И изработили един маниер - нещо между пеене, говор, вой, та не можеш да не го чуеш и отвреме, навреме буум, тряскат по една дъска, ама като топ гърми [2.1.1.] Да се събудят заспалите, зер представление е, не е хотел. И няма актриси, властта ги забранила. Ами как няма да ги забрани, кой знае какви чудесии са им се случвали на бедните актриси с такава публика, дето жена не е виждала - туй вкъщи не се брои, то мяза на тюлен, мирише на риба и въобще не е за пред хора. А актрисите, охооо... Щом и до ден днешен изпълнителите на женски роли в "Кабуки" минават за по-привлекателни от моделките по списанията. Да, да. И се прехвърлило в двореца. Долно занимание, кръчмарско. Ама пък интересно, любопитно, ще му понаместим малко сюжетите, я колко е благородна историята на тайко Хидейоши и Иеясу Токугава, ще понапарфюмираме актьорите и ще си имаме и ние развлечение, стига само състезания по недовършени хайку. Не е шега тая работа, много барут, много кръв, много хтонична страст има струпана долу, в мазетата на обществото. И истински големите работи в света не могат да минат без нея.

Та не е невъзможно Петър Отшелника да е започнал кариерата си с благословията на Урбан II. Но нататъка действал сам. Тръгнал да обикаля Франция, всичко, което сега наричаме Франция. Но любима си му станала Лотарингия. Имал силна харизма, хората пламвали като суха трева, захвърляли сърпове, коси, не, не ги захвърляли, правели ги оръжия, мятали по някоя черга в каруцата, жена, деца, брашно колкото има, прасето, ако има и хайде, да освобождаваме Божи гроб. Ама къде е този Божи гроб, колко време се пътува дотам, ще стигне ли храната, от кого ще го освобождаваме, хайде сега, кой ще ти

задава такива въпроси. Къде е Божи гроб, колко време се пътува дотам? Ами то по него време едно пътуване от 40 километра е цяло приключение из непознати и екзотични земи. Питайте Пиер Абелар. Ще стигне ли храната? Че тя кога е стигала, тук да не би да стига? С кого ще се бием? С неверниците, ония с черните лице, дето ги разказва проповедника. Ама как ще ги победим? Кой бе, кой пита, кой е този неверник, дето се съмнява в силата на Кръста? И така. Който си мисли, че някакви специални християнски съображения са движели слушателите на Петър, да се обърне за повече информация към Лютер. Той нали участва в онова "проучване" на религиозните знания на народа. Нали той ги дрънкаше да четем Светото писание подпрени на ралото? И какво? Излезе, че хората хабер, ама хабер си нямат от какви да е християнски канони, вярват каквото им казват и това е. Амен-амен в средата на 16 век. Петър действа в края на 11. Гладни са били хората, гладни и още как. Но не само стомасите, очите им били празни, ушите глухи, сърцата биели тъпо в безцветните гори и блата на Германия, в безпейзажна Фландрия, в пустошите на убийствено еднообразното ежедневие - вижте "Ядачите на картофи", вижте "Лодки в Схевънинген". Ужасно е. В Берген, в центъра, има един много интересен паметник. На норвежките моряци. Ама не като тъповатите "сиромахомилски" моряшки паметници из Морските градини, дето жал да те хване за горките морячета,а паметник на един морски народ, на всички що са "морски" - моряци, капитани, войници, корабособственици, търговци, викинги, всичко. И си представям как са живели, защо са тръгвали в пълната неизвестност на едно диво като самите тях море. Това не ти е Медитерането. Тука, братче, работата е свирепа. Ама вкъщи е още по-свирепо. Хем сега, дето я колко е красив Берген, я колко е пъстър, разноезичен, разношумен пазарът му, еййй, умни са пустите норвежци, намерили начин да се преборят със сивите линии на пейзажа си. И триста дена в годината вали. После имали специални мерки срещу алкохола. Промилите на самоубийствата им са между най-високите. Пак малко пият, пак здраво се държат за живота. Триста дена дъжд, а? Ами преди хиляда години? Тръгвали не ами... Бернар, при Втория поход, докладвал, че откъдето минел, селата обезлюдявали. Речовит бил Бернар, дума да няма, страстта била неговото рало. Ама и почвата била готова, готова. И се застичали като река. Кална, мътна, страшна, откъдето мине, трева не никне. Вървели всякакви - селската беднотия, градските паупери, земеделци, търговци, проститутки, строители, обущари, комарджии, дребни благородници, свещеници, всякая черн, според сполучливия руски израз. Гладни, жадни за храна и приключения, ужасни. Намерили се предводители, Петър на първо място, един полу-сеньор с много, ама много удобно име, родът му се казвал Сан Авоар - Безпаричния, един друг авантюрист- Жофроа Бурел, още един знатен - бовезкия Валтер Фиц Валеран / ама здравата са уплитали имената в тях времена/, сред германците изникнал

един конт Емих от Флохайм. И те гладни за власт, жадни за приключения и кръв като последователите си. А те, последователите, били като скакалци и или си с тях, хайде тръгвай, или те оглозгват. Най-много страдали евреите, горките, били такава удобна мишена - хем богати, наистина или на думи, кой ти гледа, хем и разпнали Христос, чакай бе, къде сме хукнали ние да се разпразвяме с неверниците, ами те, неверниците са тука, сред нас, не само разпнаха Христа ами и сега, знаеш ли какви ги вършат. Разправят, че се причестявали с кръвта на откраднати християнски деца. Хайде, бе? Дааа. И Любен Каравелов го пише. В "Българи от старо време". Ми какво чакаме? И се почва. Страхотия, страхотия. Като тая, дето я разказва Никос Казандзакис за казашките погроми. И никой, ама никой не може да им помогне. Някои все пак успявали да получат закрилата на местния епископ или на някой благородник. Обикновено срещу пари, много пари. Ама имало и случаи да вземат парите и да оставят тълпата да се разправя нататък. Особено яростни били германците. Полагали основите на една дълга традиция. Ама те си го получили. От унгарците, големите им съюзници. Хак им е. [2.1.2]

2.1.1 Кубинските прегонероси
2.1.2 Клетвопрестъпничеството на Коломан I

2.3 Кръстовете на Соломон бар Симсон

Сега, има си я и другата. Евреите жертви, евреите тормозени, погромаджиите кръволоци – знаем си го. Ама има я и другата. Хич не са си полювали и евреите и не трябва да чакаме чак Шекспир и чак Шейлок да ни го кажат. Онзи, евреинът от Майнц, Соломон бар Симсон, въобще не се поколебал да се присмива на кръста, е, не публично де, ама в хрониките си, а това е още по-лошо, „писаното остава“, нали така? Вижте какви ги дрънка „Тези, дето отиваха към Светите земи се декорираха с профанния си символ – поставяха една вертикална черта върху друга, хоризонтална и го пришиваха върху дрехите си“. Уж нищо, а пък всъщност отровна презрителност. Грам толерантност, грам уважение няма. Кръстът, смисълът - просто някакви чертички. И не е някакво дете да разказва. Много добре знае какво пише, какво прави бар Симсон и никак не е невинна тази работа.

IV.Енрико Дандоло

2.1 За жестовете

Ама е красива тази Италия, къде ли не съм бил, какво ли не съм виждал, ама май от италианския пейзаж по-красив няма. И е едно такова чудно - хем

божествено, хем от високата култура - храмове, фонтани, площади, камбанарии, дворци, хем и красоти - цветни, апетитни, уханни и съвсем, съвсем от всекидневието. Фантастични скали - хем внушителни, хем живописни; едно слънчице, дето само Господ може да го измисли, едно синьо, дето чак на Него му идва трудно, зеленото на палмите по крайморското ларго, грамадна крепост, с кули съвсем като шахматните топове, престранна църква, с едни древногръцки колонади, жива, весела глъчка от масите пред "Гамбринус", фонтан с мраморни Океани, широко раззинали усти и един чуден, пъстър, арлекиновски пазар. Ах, какви риби само, какви октоподи, черни лъскави и бели грапави миди, почти прозрачни скариди, домати във всичките оттенъци на червеното, хлябове с дъх и цвят на пшеничен мед, пред фурните изнесени едни големи тави с прясно опечен лук, чичаци, насядали пред малки мангали, пекат чушки и патладжани, направо ги прегарят и под овъглената кожица се подава сочната плът - рубинена на чушките и с цвят на топаз при патладжаните. От дървени сандъчета продават аншуа, онова прелестно кулинарно откритие на Средиземноморието. Зрял, пикантен вкус, богат, разноцветен аромат, ауууу. А пред един малко неразбираем магазин пуши малка скаричка и един чичак мята грамадни кюфтаци отгоре й. Сцепва едно хлебче, попripича го, ръси го с китка билки, топи ги в някакъв зехтин, пръска и скарата и после размазва недопеченото кюфте в хлебчето. В магазина какво друго продават не разбрах, но има от хубавата италианска бира, "Моретти", всичко е на народни цени и е страааашно вкусно. Оказа се месарница за конско месо. Кой да ти знае, че конското е толкова вкусно. А малко по-нататък е винарната. Едни бомби по 500 литра мазно проблясват със стругованата си алпака, сипват в шишета от едни пистолети, уж като в бензиностанция, но много по-елегантни и въобще няма индустриална атмосфера. Вината са направо прелестни, ами Италия, кой ще ти пие боклуци и всичко е между едно и две евро литъра. Разбира се, има и бутилки - жълтеникава "Инцолия", тъмно кървавото "Санта Кристина Антинори", вълшебен лимонов ликьор, ох, Боже, ох, че е хубаво. И ей го, с няколко щрихи един сборен портрет на Неапол, Чивитавекия, Месина, Венеция, Катаня. И сега сме в Палермо. Чистичко кафененце с проблясваща кафе-машина, микроскопични еспресо, италианците ги пият на едни дъх, обаче са си динамит, направо ти разтърсват клетките, Операта, дето е бил няколко години самият Верди. И между тия двете сбутано едно площадченце, гостилничка с чудни сицилиански манджи и две черкви. На фронтона, разбира се, светии. Ами светии, ами какво, Лейди Гага ли да турят. Обаче светиите като размахали едни ръкави, като заголили едни лакти, като извили едни очи към небето, божичко, то не е църковен фронтон, то си е направо театрална сцена. И дават нещо драматично, ама толкова драматично, че е направо мелодраматично. Преди малко, пред Операта, гледах едни дечурлига, студентчета ще да бяха. Нищо,

приказваха си, идваха, отиваха, ама пак си беше цял театър. Всяко ново го посрещаха с възклицания, прегръдки, целувки. Тръгне ли си някое - същата церемония. Ама не е просто церемония, така си ги чувстват дечурлигата тия работи, отвътре си им идва. Не, не че са чак толкова сърцати. Или по-скоро не че нашите са по-сбутани. Ама при тях, е, традицията си е традиция.

2.2 Андроник

На Марио

Голям пич е бил Андроник. Андроник Комнин, узурпаторът. Хем от оная, рядката порода пичове, дето не чакат някой да им бърше после накаканото дупе. Има такива - пичове докрай. Ама аз все на другите попадам. Големи юнаци, все по два и двайсет високи и мине се не мине "Насрах сееее" и айде, някой да им сменя памперса. Чак теория си измислих - че мъжете на тоя свят се делят на две големи групи: пичове и такива, дето после трябва да забърсват пичовете. Ама на, Андроник ми я разваля хубавата теория. Еййй, какво ли не е правил, къде ли не е ходил, къде ли не са го запомнили. Все със сабята в ръка, все "отвъд доброто и злото", хич не му пука ни от императори, ни от обществени мнения, ни даже от Бог. А що мацки е натъркалял. И то не като оня, шекерения Миранда, дето покрай баронеси, кралици и императрици си е нареждал работите - своите и на свободата. Латиноамериканската. Андроник я кара през просото - братовчедки, племеници, за нищо ги няма. Че и се влюбва, истински, доживот. Или по-скоро - на живот и смърт. Братчед му, Мануел, императорът, така го накарал да се предаде. Съблазнил, съблазнил - чушки, оная си направила сметката, братовчедка им Теодора и Андроник, нали бил луд по нея, се прибрал, да си е наблизо, пък каквото ще да става. И държал за ръката Съдбата докато предвзетата старица лъчкала чашката със зарчетата му. Държал Съдбата, друсал крушата, брулил, опухал едно хубаво другия Андроник, Андроник Ангел, бащата на двама бъдещи императори, некъдърници и страхливци, самият той некъдърник и страхливец, все с голяма войска и все пръв в бягствата, та опукал го като слаба ракия Андроник, опукал го с войска, съставена от пафлагонски селяндури и предвождана от евнух, пфууу - и накрая, най-накрая, пипнал властта. Голямата, абсолютната, императорската власт. И се почнало. Зверствал, ама зверствал нашият. Какво ли не измислял, само да му замирише на заговор или на най-дребно неподчинение. Дето им вадил очите, е, то туй си е стандартна, скучновата процедура от византийския двор. Никита /Хониатът/ трябва бая да напъне красноречието /"този, който мразеше светлината, бързаше да лиши другите от нея"/, че да придаде малко драматичен ефект на "събитието". Нещо като монотонното тракане на гилотините при късния

Робеспиер. Сам Андроник разбирал, че става досаден и вложил малко палавост - ще извади ляво око, ще отреже десен крак. При Лопадион така действал. Отровителствата и удушаванията били достойни за ранния етап, така да се каже за "синия период на де Домие-Смит". Зрелите му работи се отличават с отработена сценография, грижлив мизансцен, дълбока - двупластова, трипластова картография на събитията. Някои следвали библейски сюжети - пребиването с камъни на двамата му, доскоро най-близки сътрудници - Константин Макродукас и Андроник Дукас, отвеждането на осакатения Теодор Ангел, съвсем млад, съвсем девствен, да бъде изяден от диви зверове в пустоша. Други - публична клада на Хиподрома, били изпипани по по-стари платна, хтоничните жертвоприношения от до-гръцките времена. Короната на творчеството му щяла да бъде замислената Трималхионова гощавка, готвел се да опече на фурна Георгиос Дисхипатос, цял, с лимонче в устата и маслинка на едно друго място и да го поднесе за вечеря на фамилията му. Добре, че тъстът на Дисхипатос, скръцнал със зъби, та Андроник се освестил и Георгиос отървал тавата /тя тая е друга история, ще я разкажа като дойде времето/. А не е бил някакъв изрод, някакво животно /Андроник, за Дисхипатос не знам/, напротив, бил човек ерудиран, начетен, богословски грамотен, голям почитател на апостол Павел, чувствал някакво родство с Давид. Сигурно и със Соломон, щом решил да си вземе за булка единадесетгодишната /ЕДИНАДЕСЕТГОДИШНАТА/ вдовица на Алексий Втори. Самият Алексий бил на петнадесет когато го удушили по заповед на същия Андроник, нашия. Абе, изискан, начетен, богословстващ извратеняк, садист и каквото се сетиш. Никита Хониат не го обича, тиранин е, как ще го обича. А пък и за обичане ли е - убиец, мъчител, педофил. Но, според историята му, а най-вече според съвременната ни скала на политически оценки, Андроник е изключително успешен държавник. Не веднъж Никита казва как процъфтявали градовете при управлението му. Бързо, по тирански, ликвидирал корупцията За седмици се справил с една отвратителна, неочаквана за нас, форма на пиратство - ограбването на пострадали кораби от местното население. В речта си по този повод Андроник ясно и еднозначно формулира върховната политическа отговорност на императора /на управляващия въобще/. Можел е да бъде много справедлив и грижовен, Никита подчертава, че не правил разлика между високопоставен и обикновен човек. Нещо повече, склонен бил да дава предпочитание на тъжителите, които се оплаквали от своеволия на приближените му. Бил съвсем наясно с влиянието на държавните вземания върху икономиката на страната и внимателно пазел баланса между данъци и печалба. Градовете процъфтявали, хазната била пълна, имало такова нещо като армия, като флота - Никита споменава за сто "дълги кораба", които пазели Златния рог по време на норманското нашествие. Двадесет години по-късно, когато Алексий Трети

носово разпоредил "Пригответе флотата" във водите около Константинопол се клатушкали двадесетина проядени от червеи таки. Строяли се акведукти, облагородявали се терени, в Константинопол се появявали нови квартали, населението се увеличавало. Множали се и църквите. И всичкото това за две, хайде нека да е за три години заедно със съвместното императорство с малолетния Алексий Втори. Да, зверствал е, изродствал е. Ама дали е било съвсем без основание? Бил безпощаден към заговорниците и все пак е бил свален със заговор. Щото тая хлапашка история за внезпната отчаяна смелост на Исак Ангел и "съчувстващата" му тълпа нещо не я вярвам. Плетели са, плетели са заговори византийските важняци. "Промискуитетната сган" от Константинополските сокаци също не е за вярване. Никита Хониат хубаво ги разказва. Днеска са с тебе, утре ще те разкъсат. Буквално така и си става. Тогава? Плаче Никита Хониат, със сълзите на Езра плаче - Защо, Господи, защо правиш злосторниците да успяват? И правилно плаче. Само дето не знам кои са злосторниците - садистът Андроник, тълпата - не само безчестна, ами и безбожна /Никита много ярко описва грабежът на храмове при падането на Андроник/, отвратителните съдии, дето признаха брака на Ирина и Алексий, синодалните старци, дето се продавали срещу един банкет, чиновниците като Йоан от Пуце, толкова нагъл, че късал императорските заповеди /само че на Йоан Комнин, не на Андроник/, ако не му харесат. Ако гледаме държавата - хич даже не е бил злосторник Андроник. Ако гледаме моралът - пълен изрод е бил. Ако питаме гражданите на Никея - трижди проклет да бъде /грозно се е разправил с въстанието им/, ако питаме константинополци - вчера благодетел, днеска престъпник, ако питаме по другите градове - благословен да е. Според Дуките, Ангелите, Ватаците, Комнините и други такива, от този по лош и Сатаната не е. Объркана работа. Така е. Като няма Бог, няма и критерий. Ами, така е. Обърква ни Андроник. Като си нямаме вяра. После - Инквизицията била ужасна. А безверието? А? А?

Ама за друго ми беше думата. За тълпата. Боже, как се разправили с Андроник като паднал. Грозна, отвратителна, гнусна история. Привързали го за гърба на една келява камила и го повлекли по улиците на Константинопол. Ритали го, блъскали го, заплювали го, горили го, някаква гадна проститутка дотътрила нощното си гърне и го изляла върху Императора. Отрязали му ония работи, наврели му кол в задника, еййй, гнусняри. Ама тълпата срам няма, лице няма, очи няма. Чудовище.

V. Бонифас дьо Монфера

1.1 Ханзата и ханзеатските деца в Берген

На Цочо Бояджиев

„Градският въздух прави човека свободен“

Та в тази сложна и уплетена система на Великата Римска (всъщност Германска) Империя е имало място и за градовете като административни и политически единици и точно така се е родила Ханзата – съюзът на свободни, самоуправляващи се градове, с мощни за времето си финанси, развита търговска мрежа и изобщо всичко, което тогава е можело да значи свобода и независимост. Родила се е в Любек, Бремен, Хамбург, плъзнала е по Балтика – Латвия, Естония, нагоре по Скандинавия, чак в Англия е имало нещо подобно, видях го в музея в Дувър. Хубава, напредничава, градска работа. И нали сега сме много по свободата, нали „Градският въздух прави човека свободен“, Ханзата започва да ни изглежда като нещо модерно, хуманно, един великолепен прекурсор (нарочно употребявам този гаден жаргон) на съвременна Европа. Няма да скрия, аз също си мислех така, даже, в някакъв смисъл все още си го мисля. Ама в някакъв смисъл, щото иначе, брррр.

Развали ми се светличката представа в Ханзеатската къща в Берген. Ама и ми проясни някой работи. [1.1.1]Това е единствената в света Ханзеатска къща, запазена в оригиналния си вид до наше време. Установила се е Ханзата в Берген, подушили шваборугите голямата далавера със сушената треска. Тя, треската, се върди най-вече из норвежките фиорди, немците си направили централата в Берген, плъзнали техни емисари по северните чукари, надоговорили се с рибарите, ония предават рибата, немците носят храна, куки, влакна, чаркове за лодките, сол, каквото там трябва и готово. Рибата се преработва в Берген, вадят се три основни продукта – сушената треска, дето после ще залее Европа, а по-късно и до Латинска Америка ще стигне; рибеното масло, помните го, нали, онова, ужасното, дето баба ни гонеше със шишето и лъжицата, а на третото място е едно нещо, дето заслужава малко повече внимание – хайверът. И веднага се заслюнчихме нали, ауууу, хайвер. Не бързайте. Първо, хайверът на треската не е нищо особено, светложълт, ситен и възсуховат. И второ – тогава хайверът са го продавали на марсилските рибари, служил е за стръв при улова на сардина. Какво? Хвърляш хайвер, за да ловиш сардина?! Да, да, точно така е било. Още ерата на небцето не била настъпила, голямата драма била да напълниш корема, а с хайвер най-много да го раздразниш (и олио не са имали, че да си разбият тарамичката, да намажат филиищата, да им лъснат брадичките като тиган на месечина, охааа). А сардинката си е дручко, месце някакво, все пак, масчица някаква. Хубаво, стига тилкоз, хайде сега да разгледаме музея. От едната страна на къщата има нещо като кейче, много удобно да пристават лодките с рибата и с една макара да се качват направо кошовете в склада. В мазето са бъчвите с маслото, товарите със

сушената риба. Теглили са ги с едни допотопни дървени кантари, едни на скрипци мязат, грозна, примитивна работа. Единият беше „зареден“, барем двеста риби имаше на паланцата. Гидът лекичко дръпна една рибка, те иначе са големки, ама така ги изсушават, така им изпиват мозъка, че я останат 200-300 грама, я не. И кантарът веднага подскочи. Една нищо и никаква рибка, една от двеста и кантарът веднага отчете. Брех, немците им с немци, грозно, грубо, а пък гледай как съвършено си върши работата. На горния етаж бяха канцеларии, столова, спалня. И тук ми изкараха акъла. Значи в Ханзата, разбира се, е имало чирачета. Нормално. Тука чирачетата си ги внасяли от Германия. Били от средно заможни семейства. Заможните заминавали за Саутхамптън, да чиракуват и да се учат за навигатори, сиромашките си ги държали в Германия, там, на място да им изсмучат силичките. Та нашите, средните, Бергенските, пристигали на по десетина години, да бачкат, да блъскат до побъркване (всичко това се случва в досиндикатните времена) със светлата перспектива един ден да станат емисари на Ханзата, търговци, чиновници, а даже могат и до под-управител на Къщата да се издигнат (изрично подчерта гидът, за Управител никой не смеел дори да мечтае). Та, блъскали до побъркване, горкичките, не знам какво са ядяли (ще видите след малко), сигурно някоя от скапаните риби, дето не става за сушене, ама в столовата видях един малко странен прибор. Нещо като малка черна дъска и до нея огромна, дебела показалка с доста добре скулптирана ръка, с назидателно навирен показалец на върха. Оказа се, че съм малко пообъркал перцепциите. Черната дъска не служила за изписване на формули, чертане на геометрични фигури и т.н. даскалски работи, а за изписване провинението извършено от малкия Хансчо, Петерчо и Йоахимчо, както и на съответстващото му наказание. А показалката била с тия малко гротескни дименсии защото служела за изпълнение на наказанието. Гнусна, брутална, гадна тояга. За дечицата. Че и с назидателен показалец, едва ли не сам Бог пердаши горкото дете, че е задрямало по време на работа. Пфуу, немчуги. Ама то сега започва. Нека да ви разкажа за спалнята. Всъщност става въпрос за скрин, грамаден скрин на два етажа, с по четири отделения на етаж. Скринът добре, а леглата? Няма легла. Спели са в скрина. По две дечица в отделение и постелята им – малко слама. И за да не вземат посред нощ да се разшават, я храна да търсят, я кой знае какво, вечер сандъкът се заключва. Заключва, представяте ли си? И, да си знаете, Ханзеатската къща не се отоплява, забранено е да се пали огън. Щото с всичкото това рибено масло може такъв пожар да стане, толкова загуби да инкасира Братството на свободните градове. И съответното братство, чисто по немски, човеколюбиво, решило въпроса – огън няма да се пали. Ами храната? Как са готвили? Ами не са готвили – солено, сушено, размекнато в студена водица, това е питателната диета на ханзеатчетата. И в този зверски студ, в тая жестока мокротия (в Берген

вали триста дена в годината), зъзнали горките дечица, притискали са се едно в друго (сигурно затуй са ги слагали по две предвидливите интенданти на Дахау), ама няма как да не им се причурка. Ама излизане няма, чуркали са си в сламата, в сандъка, там, където са спяли. Ако не ми вярвате, идете в Берген, сандъкът си стои. И стискали зъби децата, растели (който оцелее) и току-виж, някой стане търговец, някой чиновник, а някой и до под-управител може да я докара. Мечти, сънища. И ето, че сме в покоите на под-управителя. Странно – пак шкаф. Вярно, самостоятелен, по-сръчна изработка, ама шкаф, пак в шкаф е спял Под-а и то в шкаф, дето не можеш да се излегнеш, една такава полу-седнала позиция му се е присъждала. Заобяснява гидът как в Средновековието хората се плашили от съня, спането, много на смърт им докарвало това безчувствено отсъствие на заспалия. И как предпочитали да дремуцат, та хем да си поотпочин
ат, хем да не губят съвсем връзка с нещата, предметите около себе си. Хубаво обяснение, културологично такова, тамам по моята мяра. Ама все ми се струва, че по-проста, по-оперативна механика ще да е набутала подчо в шкафчо. Ами търговска къща е това, имот, стока, трябва да се пази, я от крадец, я от някое от децата, я, недайси Боже, от пожар. И онзи да не се отпуска много. Помня като ми бяха малки децата, често се разболяваха. И вечер, за да не се отпусна много, да не заспя и да прозяпам я някоя задушаваща кашлица, я някой свиреп скок на температурата, лягах на пода, на коравото, без завивки и така, постоянно бях „на нокти“. А може и нещо друго да е имало. Управителят. Господ Бог. Може да не му е било много приятно Поди да му дава акъли, да го, така, тихичко, „докладва“ на голямото началство и затуй да си го гърчи, да му скача на корема и да го рита по кокалчетата. С възпитателна цел, да не се отпуска. Щото Управителят вече е голямата работа. Най-горният етаж е изцяло негов, има си легло (явно, като богоравни, Управителите не се плашат от смъртта, хъркат си регъл и хич не им пука), а на всичкото отгоре етажът е снабден с две стълбища – едното е официалното, свързаното с останалата къща, а другото – тясна, вита, почти незабележима стълба в най-задния ъгъл. За „дискретни“ посетителки. И-и-й. И за една друга работа. Управителят е можел да се отоплява. Ама не да пали огън, а-а, това даже за Управителя не е разрешено. Носели му гърнета ракия, загрети в кръчмата. И така се топлел. Управителят. Представете си другите. По „дискретния“ въпрос забравих д ви кажа решението за Поди. В странния му сандък имаше един лист, който много напомняше скица за компютърните графики на някой от войниците в „Междузвездни войни“. Нещо такова, с плосък триъгълен череп, с два носа и нещо като нощна шапка. Обясни гидът, това било някакъв сборен портрет на някаква въображаема госпожица и нали… Мечтаният под-управител. Боже Господи. Та толкова за Ханзата. За „Градския въздух…“ и свободата. По-яваш с възторзите.

[1.1.1 Мозарабите при Лисабон]

2.1 Каталина Байона и Чакон

На Ева и Тото

В долния ъгъл на Пласа Виеха, насред Хавана Виеха се е разположила, точно се е разположила, направо се е разпростряла една лятна (то има си хас да е зимна, в Куба зима няма) бирария, където предлагат „жива“ бира. Правят си я в самата бирария, австрийска инсталация, австрийска технология, joint venture, изобщо модерна работа. Площадът е старинен, каменен, къщите наоколо са прекрасни, къщи от 17ти, 18ти век, реставрирани, боядисани в чудни слънчеви цветове, с колонади, витражи, изобщо прелест. Сядаме, келнерът е лекичко нагъл, ама като си спомня нашите при социализма… Иначе работата е пипната, подложните салфетки са всъщност менюта, има си кухня, звучи съвсем не лошо, три чешита бира – светла, червена и тъмна, бирени коктейли и прочие. С бирата вървят гратис шепа топли фъстъчки, цените са нормални. По-точно, бяха нормални, вече са бетер Германия. Разбира се, оказва се, че точно сега пекат фъстъците и бихме ги получили при следващата бира, продукцията на кухнята доста се разминава с описанията на келнера, халбите са наполовина бира, наполовина пяна, стандартни кубински пунтове. Ама пък Хавана, щедро слънце, стар каменен площад, чудни момичешки фигурки, фантастични прически, има и музика, вехт шоколадов франт си вади хляба като демонстрира изрядно облекло от двадесетте години, бирата е съвсем прилична. Хапваме, пийваме и даже десетте процента, които келнерът кой знае защо си е включил в сметката, не успяват да ни развалят докрай настроението. Точка.

Може, може и така. А може и значително по-добре ако имаме късмет да попаднем на свястно обслужване. Но може и по съвсем друг начин. В много по-разкошна компания, с много по-интересен сюжет, пълен с повратности, екзотични красавици, свирепи битки за власт, шум от ултраизискани светски салони, дори отровителства в стил Мария Медичи и какво ли още не. Компания ще ни правят губернатори, контрабандисти, писателки, монахини, робовладелци, мечтатели и какви ли още не. Стига да накараме камъните да разкажат по някоя от историите, които са складирали дълбоко в сивото си мълчание. Хайде, камъче, кажи…

Бирарията се е разположила в къщата на Маркиз де Торрес. Въпросния маркиз, всъщност тогава той още е само дон Лауреано де Торрес Аяла, маркиз ще стане след една година, пристига в Хавана през 1707 година като губернатор на Куба. Пристига от Флорида (тогава все още испанска, съвсем испанска), където е бил губернатор и капитан-генерал. Някои казват, че поначало си е хабанеро, други твърдят, че е севилец, но това няма никакво значение, знам го от собствен опит, защото какъвто и да е, жена му е кубинка, женени са от 30 години, тъй че

ясно… Някак странно са се развивали нещата по високите етажи на Хавана преди идването на дон Лауреано. Някаква странна болест е вилняла по губернатори и вицегубернатори. То тогава не е било като сега, разболее се или „се разболее“ някой посланик, хоп, факсче, хоп, самолетче и на втория ден някой вече връчва акредитивните си писма. Тогава стане ли нещо месеци и месеци минават докато се изясни ситуацията, докато намерят заместник и докато оня пристигне вече почваме да броим времето в години. Та двама от предшествениците на Торре-то много бързо, ама направо светкавично … се отправили към по-добрия свят. Като няма губернатор почва една мътна и кървава, властта се разделя на гражданска и военна, кой кой е, кой е по-важен, кой какво има право, изобщо… И хем точно така си е било. Същинска война. И в тая война също падат жертви. Цели двама вицегубернатори (ама все откъм гражданската страна) си почиват блажено преди, че и по време на Торрес. Само военният вице е един, несменяем, безсмъртен и всевластен. Чичо Луис. Луис Чакон явно е бил силният човек на Хавана по него време. Свиреп военен, служил къде ли не, бил чак в Каталуня и си довел жена от там, към властта и парите на Чаконите (дошли преди век от Навара), прибавил и собствени заслуги и явно така втрещил хаванчани, че и днес на картата на Пласа де ла Катедрал, домът на Каса Байона е отбелязан като Дом Луис Чакон. И наистина бил и чичо, съпругата на губернатора де Торрес, Каталина де Байона и Чакон му била племенница. Гледал си губернаторът, Маркиз де Торрес, съвестно работата, бая парички вкарал в хазната, ама и себе си, а и чичо Луис съвсем не забравял, я, какви къщи дигнали. Ама то си е в реда на нещата. Важното е, че вкарал ред в търговията, в монопола върху тютюна, в другите стоки. Ама кой обича реда? Елем пък креолите, елем пък в Хавана? И започнали местните „вождове“ война с Торреро. Писъмца до Мадрид, слухчета в Хавана, интрижки в службата, дръпнали някой шнурчета в двора, намазали по-дебелшко някои кастилски ръчици и работата станала. Пратили на Маркиза ревизия, а това си значело – гуд бай. Ама триумвиратът – Маркизът, чичо Луис и Каталина Байона, бил от по-кораво тесто изпечен и лесно не се предал. Заминал за Мадрид Маркиз де Торрес през 1711, писал, обяснявал, олекнала му кесията, ама понаредил нещата. Междувременно пак се бил появил един „граждански“ вице, някой си Пабло Каверо и не само искал и той да „топне човка“ ами и се заинатил да разследва и той губернатора. Сещате ли се какво станало? Я вижте как се подсмихва кака Каталина. Ами отървал се Пабло Каверо от грижите си, поел вертикално към по-добрия свят. Еййй, много се разболяват тия, бе. Те, тези, „служебните“ разболявания, не са само патент на стара Европа. Вярно, там авторите са с висок ранг – Борджиите, Мария ди Медичи, ама и кубинците и5мат какво да кажат по въпроса. Още повече, че разполагат със суперпрофесионалисти. И шаманите-вуду и индианските майстори на сока от

юка-агрия са със значителен принос. Толкова, че 50-60 години по-рано самата Света Инквизиция се захванала да ги разследва. Тогава „епидемията“ пък метяла един след друг епископите, дето се опитвали да въвеждат ред и морал сред духовенството, да,да. А пък и Контеса на Каса де Торрес малка титла ли е? Жена на губернатора и племенница на несменяемия вице малка позиция ли е? Ще ги трови не, ами… Хаванците си го знаели. Каталина била известна с нрава и похватите си. Брррр. Не си гледайте бирата, де, клиенти сте ѝ, пари ѝ давате, не от това ви загорча. А пък де Торрес се върнал. Триумфално. Подхванал си втория мандат, изкарал си го до край и никой вече не смеел да го „разследва“ и не знам си какво си. Точка.

2.2 Хрониката на монаха Ансберт

Тази история я знам от проф Васил Златарски. Не от него лично, де, от „Историята“ му. Голяма работа е професорът, голямото име сред българските историци, спор няма. Ама на мене не ми допада този мащаб история. Повече на филология ми мяза. Знаеш си съответния език, знаеш къде да намериш книжките, превеждаш, преразказваш и готово. Въобще не ги подценявам тези работи, ама просто на мене не ми допадат. Някакси не мога да се вдъхновя от проблема в Браничево жупан ли посрещнал армиите на Барбароса или болярин. Знам, знам, първото значи, че по него време Браничево е било сръбско, второто – българско, ама и така преработена, проблемата за жупанлъка не ми се струва възбуждаща. Ама, слава Богу, че има такива историци, че да научаваме разни работи. Как иначе щях да знам за монаха Ансберт. Тя иначе историята е простичка. Илюстрирайки коварният нрав на Исак II Ангел в частност и на византийците въобще, хронистът-монах твърди, че често пъти, преструвайки се на гостоприемни, местните управници поднасяли на кръстоносното войнство отровно вино. Но „по волята Божия, отровата във виното се превръщаше в благодат за нас“. Ммм, нещо, не че подценявам волята Божия, ама ниска ми се струва таз задачка [2.2.1] за Бог, а и някакси прекалено технологична, от много ниските етажи на конкретиката. Не казвам, че е невъзможно, нищо не е невъзможно за Бог, ама не може да се разчита. „Господ дава, ама в кошара не вкарва“, нали така. От друга страна, аз съм привърженик на тънките разлики, едровият подход, „а, то е все едно“ ми е противен, ама това се отнася до духа, не ми се вярва туй, дето е отрова за византийците, да се оказва благодат за франките по някакви ДНК съображения. Макар че, знайш ли [2.2.2]. И за Бог може така да е, ДНК-то също не е за подценяване, ама най-вероятна ми се види тезата за хаванчетата. Имали са някакъв алхимически антидот, не са били толкова прости оксиденталите. Много лесно започнахме да се хващаме на разни арабски приказки. Все арабухите много знаели, все те големи финяги го

раздавали, а пък „франдж“ освен да се бие и свирепства, за друго не става [2.2.3]. Хайде, хайде, знам им арабската скопосия. Не казвам, че са вързани в ръцете, ама майсторлъка им повече в хвалбите е концентриран. Да са живи и здрави, ама това, че бързаме да им вярваме и да се самообявяваме за диваци говори повече за криза на цивилизацията ни сега, не тогава.

2.2.1 Фиатчето на Пенко
2.2.2 Норвежките наблюдения на Радостин
2.2.3 Ал Мункид

2.3 Шампаните и Монфератите

На бат‘ Яни – адвокат 1

Годината на поражението при Хатин. Отремер я е оцапал, ама така, че само чудо, този път истинско, може да го спаси от едно чисто и спретнато изтриване от географията. Всеобщата мобилизация, обявена от лузинянското парвеню, оставя крепостите без гарнизон, херцогствата без защита. Йерусалим пада като много презряла круша в престилката на Саладин. Да си дрънкат продуцентите каквото щат, истината е, че в Града на Христос е имало цифром и словом двама, да, да двама рицари да го бранят от неверниците. Нищо не казвам за Ибелин, напротив, чест, голяма чест му прави, че все пак се наема да воюва. Набързо посвещават в рицарство осемдесет местни мелничари, търговци, дърводелци и дръж се Саллах ал Дин. Ох, завалийките [2.3.1] И все пак чудо се случва. Дори две. Първото, Ги дьо Лузинян бил освободен от плен с честната дума, че няма да предприема враждебни действия срещу Саладиновото царство. Дали прочутото кавалерство на дребничкия кюрд си е казало думата или неизменната далновидност на големия държавник е решила този ход? Не знам. Но злополучният крал е на свобода и вместо да се скрие в някоя миша дупка, той тутакси зпочнал да събира хора за отчаян поход срещу Акр, най-важната крепост по крайбрежието. Че и ги събрал, че и походът съвсем не се оказал отчаян. За Акр тепърва имало да се чува. Можем за много работи да го виним Гито, но страхливостта не е между тях. Второто - Тир. Явно Конрад де Монфера е бил много способен военачалник. При Исак II Ангел се издига до поста Кесар, но не по оня, византийския начин. Чрез интриги го свалят, това е друга тема, но не чрез интриги, а чрез наистина страхотните си способности го заслужава. За Исак Ангел тепърва имаме да си говорим ама истината е, че изменникът Брана като едното нищо е щял да го избута от властта и от живота ако не беше Конрад. Военен преврат, не е шега работа, Брана държи голяма част от армията, популярен е сред войниците си, Константинополският гарнизон е бая колеблив, лоша, лоша работа. И добре че Конрад проявява воля, ама воля, добре че е

куражлия, добре, че не се колебае да взема нестандартни решения, мобилизира западняците от колонията в Константинопол (всичко на всичко 1000 души, Брана е имал около 25 000), надъхва гарнизона, по цял ден е по стените и Исак II Ангел е спасен. И добре, че е неблагодарник спасеният император, та, отвратен от византийщината, Конрад да потърси изява другаде, в друго, традиционно за рода поле - Отремер. То,по него време, Отремер почти го няма, но Тир все още се държал. Различни обяснения съм срещал за това чудо, но най-вероятно ми се вижда онова, прагматичното. Саладин е вече уморен, болен, властолюбците в двора му само това чакат, няма време и сили да се занимава с там някакъв си пристанищен град. Не че Тир е "там, някакъв си", но не е нито Ашкалон, нито Акр и не изглежда толкова важно кога точно ще падне. Да, ама няма да падне. Конрад май наистина е чудотворец и с идването му градът получава организация и енергичност, които го правят непревзимаем. На практика точно така се получава. Разбира се, всички са много щастливи, включително и Ги, който закарва всичко, що е събрал, пред Тир и предявява правата си на законен йерусалимски крал. Обаче, нали си знаем, законът следва силата и много бързо се намират опровержения на претенциите му. Крал е, вярно, но е получил престола си по линията на жена си Сибил - сестра на Балдуин IV и дъщеря на Амори. Сега обаче нея вече я няма, разболяла се и починала, горката, лека ѝ пръст, та ти какъв крал си, а? Не стига, че разори кралството, направо го унищожи с глупостите си, ами сега и Тир искаш да съсипеш. Тир си има спасител и, ако искаш да знаеш, по справедливост той, Конрад, е истинския крал на Отремер. Конрад, разбира се, няма никакви илюзии за "разбирателство в името на общата кауза" и други разни глупости, уроците от Византия са доживот. И ясно, готически, заявява на Ги - нямаш работа тука, обирай си крушите, дигай си хората и върви където щеш, в Тир няма да те пусна. И така Ги тръгва към Акр. За да изтрие голяма част то петното върху името си. Конрад удържа Тир, Ги обсажда Акр, тръгва грамданият, императорският поход на Фридрих Барбароса, в Акр пристигат един бюлюк крале, принцове, там е и самият Ричард. Лъвското сърце. И Филип Август. Лисичият мозък. И Леополд Австрийски. И други играчи от бъдещите европейски драми. И съвсем по западния обичай редом с величавите битки се разиграват мръсни, тайнички игрички за властта. Много не мога да разбера защо, но Ричард застава на страната на Ги. В това време Конрад здравата е укрепил позициите. Услужливите правници намерили вратичка. Сибил е мъртва, но Амори има още една дъщеря, от византийската принцеса Мария. Вярно, тя е женена за Хъмфри дьо Торон, нали си спомняте, сватбата е станала под обсадата на Саладин. Мама изпратила вест, така и така, сватба имаме, не може ли мангонелите, петрариите за малко да поспрат. Така лиииии, проточил Саладин и веднага заповядал да оставят на мира сватбарската кула. Мария пък

изпратила манджи, сладкиши, сиропи - да се почерпят момчетата под стените. Абе, източна хава, много специална. Обаче като се напекла работата за трона, бракът се разтрогнал. Той и без това торонецът много не си падал по Изабел. Май и по жените въобще. Оказало се, че като се женила Изабел не била пълнолетна, а пък това значи и т.н. адвокатски увъртни, той, Ленин, хубаво смятал да го изкорени това съсловие, ама... Най-старата професия била на проститутките. Аз мисля, че е на адвокатите. Повече им са номерата. Та анулирали брака, набързо оженили Изабел за Конрад, този път мъж и половина и, ей ти го нашия вече не само с фактически, но и с правни основания за крал. Да се чудиш кои са по-важните. Да, ама и Ричард не отстъпва. Стигнало се до една измъчена сделка. Двамата са крале, Ги царува сега, наследството обаче е на Конрад. Хм. Преброени са му дните на Гито, няма да го чака Монферatеца, я. Обаче тоягата има два края и докато Конрад изчака да се поизмирише историята и да види сметката на Ги, Ричард видял сметката на Конрад. Разбрал се с асасините, пари ли броил, някакви права ли обещал, подпечатали така договор за борба с общия враг, сунитите ли или пък, просто така, от сърце, почерпил "старецът от Синан" именития си съвременник, не е ясно. Но че Ричард стои зад цялата работа е оче- и умо-видно. Асасините не трепят току-тъй. Макар че кой ги знае, секвестирал им бил някакъв кораб Конрад, та... Но както и да е, показната смърт на Конрад, заклали го насред улицата горкия, много добре се вписала в плановете на Лъвското сърце.[2.3.2] За Ги било късно, много минуси натрупал, а и междувременно му намерили друго царство, но виж Анри е много подходящ. Кой Анри, бе, оня женчо, торонския. Не, бе, не, какъв ти торонски, другият, шампанецът. У-у, тоз дебелия? Хайде сега, ти пък, дебелия. Силния кажи. Дето си е и юнак, и си е от нашите, я, колко време се бъхти вече из Отремер, добре пие, е, добре си и хапва. А пък и Изабел май наистина си пада по него, така разправят. Те хубаво разправят, може и истина да е, Изабел дала ръката си на Анри дьо Шампан на другия ден, НА ДРУГИЯ ДЕН, след смъртта на Конрад, ама как ще да са се почувствали Монферatите при този оглушителен шамар. Малко ли е, че родът пак се размина с кралството. Малко ли е, че убиха по такъв гаден, варварски начин най-славния им роднина, та сега да ги правят за смях на цял Отремер, какъв ти Отремер, на цяла Европа, абе на цял свят с Византия барабар. Скърцали със зъби, хапали пръсти, трошели чаши, ритали стената, ама... Ама дошъл Видовден, дошъл той, докарали го. Гадна е смъртта на Конрад, но на фона на това, дето ще сполети Анри, си е направо геройска. Щото Анри умрял, падайки от един отдалечен прозорец на замъка си, повлечен от шута си. Каквооо? Възможно ли е? И на мене ми се струва невъзможно, но свидетелствата са единодушни. Виж, обясненията са различни. Май най-нелепото е дето уж Анри бил посрещал някаква делегация, отстъпвал назад с поклони, не забелязал, че е стигнал прозореца и бууууух, долу. Ами шутът? Е, той

може да е скочил подире му да го спасява. Може, какво ли не може когато ще се измислят обяснения. Ама трябва да си сладководна риба, морска едва ли ще се хване на такава нескопосна въдица. Утрепали са го, утрепали Монфератите. И наистина бая извратено въображение е работило по сценария. У-у, каква грозна гледка ще да е бил размазания труп на дебелия крал, да му се радва сега Изабелата. И какво е правил с шута си в оная, отдалечената кула, а? Май не е бил само шут, юнака, некои и други услуги ще да е посвършвал, а Изабелче? И как така се е решил на убийство? Ревност, а? Бе те и за Ричард се разправят разни работи, да не би с Анрито, а? Тц, тц, тц. Монфератите, ни лук яли, ни на лук миришат и даже още малко да се прегърнат с Шампаните, колко му е заедно да оглавят Четвъртия поход. На миналото - прах и пепел. Да, бе, да. Още малко... Е, преценете. Вярно, преки доказателства няма. Но нима някой е очаквал да има? За мене работата е ясна, Тибо е трябвало да си отиде, за да дойде Бонифас. Вие - както решите.

2.3.1 Йерусалимската история на Саладин
2.3.2 Историята за епископа на Бовез

2.4 Една сметка на Времето

Хайде сега внимателно да изброим дните. И да преценим възможностите. Реалните възможности. Защото, отсега искам да кажа, че ако става въпрос за подобряване на рекорда за избиране, известяване, приемане, пристигане и инагурация на върховен предводител дните може и да стигнат. За реално изпълнение на всичките сложни действия, свързани с такова сложно и разнопосочно действие – не.

Започваме. Граф Тибо умира на 24 май 1201 година. Маршалът пише, че е имало много хора на погребението, в дълбок траур, „… никой от съвременниците му не е бил толкова обичан от хората си“. Настоявам на това не от някаква сантименталност, а за да обоснова съмнението си, че веднага, още на другия ден, е започнала процедурата по избирането, известяването, съгласието и т.н. на заместник на починалия начело на Похода. Не че е невъзможно, как ожениха Изабел за другия Шампан, брат му Анри, на следващия ден след убийството на Конрад дьо Монфера. Даже съм склонен да вярвам, че истинският избор е станал още преди граф Тибо да напусне този свят. Но това е едно, сериозна, задкулисна плетка. А пък другото - официално избиране, изпращане на посланици и т.н. публични процедури хич да не е, от едното приличие ще трябва да почакат няколко дена. И пак, поне заради едното приличие, ще отнемат по няколко дена. Не че не могат да се свършат набързо, за ден-два – „Дай да видим кой ще е? – Този ли? Добре. Ама, дай за всеки случай, да изберем още един, че ако този откаже да се обърнем към втория. – Добре? – Кой ще е? –

Този. – Добре, хайде, действаме.“ Тъгъдък, тъгъдък, при първия. „Тъй и тъй, искаш ли да си голям батко? – Не, не ща. – Ако щеш.“ Тъгъдък, тъгъдък, при втория. И той не ще. Готово, чиста работа. Глупости, смешки. Я да видим реалността. Помните коментара на Маршала за парламентите в Соасон и Компиен? Мислите ли, че толкоз бързо, толкоз лесно ще се реши кой да бъде главнокомандващ Похода? Мислите ли, че, да речем, един Балдуин дьо Фландър ще е съгласен да определят някого без да съгласуват с него? Или Симон дьо Монфор? Или Пиетро ди Капуа? Ами дали така бързо дукът на Бургундия ще откаже парите, събрани от граф Тибо и такава голяма чест като върховенството на Похода, без да помисли, без да направи съответните консултации, сметки, разчети и т.н.? Дори и предварително да си е решил, че няма работа в този Поход, не вярвам, хич така, от едното приличие, да отсече посланиците „Тц, не ща“ и да ги изпрати обратно. Реално за цялата работа – избор, съгласуване, посланици, известяване, обмисляне, връщане на посланиците, известяване на бароните, си трябват поне десет дена и то в твърде оптимистичен вариант. Повтарям – при положение, че всичко е решено предварително и че става въпрос за чисто технологично време. При действително решаване ще отиде поне месец. Сцената се повтаря при льо Бар льо Дюк (братовчед на Тибо). В началото на юни или юли (Маршалът тактично не уточнява месеца) вече е ясно, че сме в криза и се налага „дьо Фландър, дьо Блоа, дьо Перш и Сен-Пол да се присъединят към асамблеята, за да обсъдят как най-добре да попълнят вакуума, причинен от смъртта на Тибо“ (Джонатан Филипс стр.81). Хайде да приемем, че в началото на юни, не по-рано от десети-дванадесети (най-неприемливата за моята теза дата), вече е ясно, че първите две предложения са пропаднали. Известяват се тежките баровци, тръгват те към Соасон, там се събират и по-малките барони, как, дали няма да отиде поне една седмица в осъществяването на тази логистична задача? И докато предложим, обсъдим, съгласуваме и приемем кандидата, ето го вече двадесети юни. Засега ще загърбим въпроса дали човек като Инокентий III ще остави един фатално важен въпрос (ще видите колко много дупки в политическата плетка на папата ще попълни Бонифас дьо Монфера) като избора на главнокомандващ да остане в ръцете на импотентни парламенти (според оценката на Маршала). Ще се съсредоточим само върху времето. Изведнъж Жофроа дьо Вилардуен препоръчва Бонифас дьо Монфера. Чудесно. Но пак от чисто технологична гледна точка задачката Бонифас е много по-трудна от Бургундеца и Льо Бар льо Дюк. Далече е. Седемстотин километра делят Соасон от Монфера и помежду им са щръкнали Алпите. Като светкавица да се движи пратеникът, светкавично да вземе решението Бонифас, ако е „не“ отиде един месец. Преценете сами – хиляда и четиристотин километра (по тогавашните пътища), два пъти през страховитите Алпи, вестоносецът не може да пътува сам, трябва да са отряд и средната им скорост е скоростта на най-

бавния, по пътя няма уредени станции за смяна на конете. Месец е оптимистичен срок, но да го приемем. И ако отговорът е „не“? И защо да не е „не“? Бургундецът и братовчедът как отказаха? Тогава? Какво излиза – месец насам-натам, хич да не е още една седмица за следваща асамблея и сме в август. И какво като сме август? Бързаме ли? Ако бързаме тогава съгласието на Бонифас дьо Монфера трябва да е сигурно т.е. ПРЕДВАРИТЕЛНО взето. Ако не бързаме, защо трябваше дребните фигури (едрите ги няма когато се решава за двата ранни избора) да припират с разни съседи и роднини? И едно друго голямо ЗАЩО – защо трябваше да се назначава инагурацията на новия главнокомандващ за края на август? Ами ако Монфера беше отказал? Щяха да им останат две седмици да изберат, известят и т.н. нов, този път окончателен някой, по системата „Бързата кучка слепи ги…“. Глупости, несериозни работи. Бързали са, разбира се, едно да е загубиш две седмици от приличие, съвсем друго е да насложиш още един месец от недомислие. Срокът за Лидо е още далеч, но има сума ти неща за вършене, а и Походът не трябва да губи инерцията си. Замота ли се веднъж, почнат ли се безкрайни избори, уточнения, съгласовки, пламъкът просто ще изтлее и нищо няма да излезе. Очевидно е. Затова и така близо е поставена сбирката в Соасон, където да бъде утвърден новият герой. Вижте колко стиснато е времето. Значи, двадесети юни, няма как да е по-рано, Маршалът предлага Бонифас. Приемане, обсъждане, писма, пратеничество – двадесет и втори, двадесет и трети. Петнадесет дена път до Монфера – десети, дванадесети юли. От там нататък. Монфера обмисля, консултира, преценява, изчислява – седемнадесети, осемнадесети. Да. И пратеничеството литва назад. Монфера, обаче, няма да тръгне сам, не му отива да тръгне сам. И се започва съставянето на свита, свита от васали, съюзници, хора, които са му задължени, хора, традиционно свързани с рода и т.н. И всички те трябва да вземат решението, да съгласуват, да преценят дали ще се включат в такова фатално сериозно нещо като Кръстоносен поход. Защото как да стане, само си представете, свиква набързо делегацията Бонифас, хукват към Соасон и там една трета от свитата му започва да мрънка „хъррр, мъррр, ама на мене не ми се ходи, точно сега съм малко зает“ и т.н. Няма как да стане. Всичко, всичко да е било предварително решено пак десетина дена известяване, подготовка (месец път е, не е шега работа, Алпите ще се пресичат), събиране и т.н., ще отидат. И вече сме амен-амен август. Пътят може и да се покрие за две седмици, ама от вестоносци. Джонатан Филипс го определя като месец с войска. Да приемем, че баровците на Бонифас ще го вземат за три седмици. Не го мисля за много вероятно. Свитата ще е имала прислуга, обоз, ще е било въпрос на чест по пътя да се отбият в това имение, при онзи барон и е нелепо да очакваме, че ще препускат с всички сили, а и Бонифас не е по бързането. Вижда се и при обратния път към Монфера, и при Лидо и при Зара. Когато, например, се движи

нормално – след Соасон тръгва за Сито, триста километра, няма Алпи, няма дяволи, покрива разстоянието за около две седмици. (Сбирката в Сито е на 13 септември) Но да приемем трите седмици, да угодим на скептиците. Е, скъсаха финалната лента, спечелиха бягането по часовник. В уречения ден (така пише Маршалът, макар че не пояснява кога и как „го урекоха“) „керванът на Бонифас пристига“, свариха за Соасон. Ммм, ама пак не е съвсем така. Щото преди Соасон има една отбивка в Париж. И тя е много, много важна – консултация със самия Филип Август, много важна среща. Другаде ми е коментарът за нея, ама сега само за времето да говорим, пак ни обърква тайминга. Дали, аджеба, са заковали предварително датата и часът на срещата? Или Филипът е казал „Слушай, Бони, не се коси много. Аз съм си вкъщи, когато дойдеш, свиркаш, излизам, сядаме някъде по Шан-з-Елизе по на едно кафе и решаваме нещата“. Глупости, нали? Ами ще си е отделил едно пет-шест дена за Париж Бонифас – пристигане, настаняване, известяване, уговаряне на срещата, чиновниците вършат предварителната подготовка, среща, после прием, после почивка, официално сбогуване и т.н. И това само Филип Август. А дали не е имало и някой друг важняк за консултиране, някоя друга задължителна визита, хич да не е един „Мулен Руж“, я, нашите като тръгнаха да търсят княз за България, къде го намериха? В един шантан, къде? То Фердинанд къде другаде да го намериш, ама пита се нашите, нашите какво търсиха в шантана? Е, хайде сега, уморени, стресирани от безбройните срещи (всъщност ни една) през деня, смазани от тежката държавна задача, решили да отдъхнат малко хората, да посъзерцават съвременно изкуство и… Та нашите каква стока са били ги знам, ама не ми се вярва на Бонифас италианците да са били много цвете за мирисане, та отиде, замина август, изчака им се чакалото на бароните в Соасон и „думба-лумба шикалка, няма асамблея никаква“ (по поп Минчо Кънчев). Ндааа. Както и да го смятаме, както и да го гледаме, просто няма друг начин. Известен, оглашен е бил Бонифас предварително, дал е съгласие и всичко, започнал с време подготовката на свита, делегация, провел си е всичките консултации, провели са ги и хората му и когато пристигнал пратеникът с „благата вест“, просто е свирнал, хората му са се събрали и са потеглили. Това е. Всичко друго са приказки за малки деца.

Сега, обаче, нека да видим кога е това „предварително“. Преди кое? Че е преди асамблеята на бароните с присъствието на тежките фигури (десети-дванадесети юни) е вън от съмнение. Само че колко „преди“? И ще се окаже, че няма как да не е преди 24.05. Т.е. преди смъртта на граф Тибо. Да го смятаме ли? Или няма нужда – избиране, съгласуване, изчакване отговорите на Бургундския дук и Льо Бар льо Дюк, няма как да се набута в три седмици. Да, ама Маршалът съвсем го няма в дните преди смъртта на сюзерена му. Първо пътува за Венеция, после е във Венеция, после пътува от Венеция и няма как да знае, че Тибо боледува, че

боледува тежко, че може да… и т.н. Много време преди даже да се разболее графът Маршалът е съгласувал с Бонифас дьо Монфера следващия ход от играта на папа Инокентий. И какво излезе? Че се е знаела, програмирана е била смъртта на Тибо дьо Шампан, още преди да се „разболее“. Ама още има – както пише Джонатан Филипс „смята се, че Вилардуен е посетил маркиза на връщане от Венеция през 1201…“ (стр.86) и трябва да сме много твърдо решили да не виждаме, за да си помислим че друг е „консултирал“ Бонифас дьо Монфера за главнокомандващ. Да, ама като тръгваше Жофроа за Венеция граф Тибо си беше жив и здрав, как така при жив главнокомандващ ще икрамосваме друг? Ами има само един реален отговор – СМЪРТТА НА ТИБО Е БИЛА ПРОГРАМИРАНА. Също както и смяната му с Бонифас.

3.1 Тамплиерите – банкери

Имаме ли представа колко е струвала издръжката на един рицар? Ама с всичко – с бойния кон, с товарния кон (да не мислите, че при поход рицарите са яздели бойния си кон. Или са ходили пеш?), с оръжието, бронята, шлема, набедрениците, наколенниците, ризницата, конските сбруи, оръженосците, слугите и т.н? Има, има изчисления. В зависимост от района – реколтата от 300 до 500 хектара земя. Леле-мале. Е, нищо де, брилянтената огърлица на мадам Петухова беше глътнала реколтата от 5000 декара. Нормалиш. Седи си рицарят, упражнява се с оръжието, ходи на лов, плющи здравата – печени бутове и червендалести слугини, майордомът му или който е там, се грижи за имотите, селянията бачка до полуда и издръжката криво-ляво се събира. Добре. Ами когато рицарят е в Палестина? Е, жена му, брат му, баджанак му, грижат се за земята, лапат здравата, ама все нещо остава и се връзва работата. Ами когато е доживот в Палестина? Иий, ми де да знам. То ти и аз не знаем, чудо голямо, ама магистърът на тамплиерите трябва да знае. Щото иначе…? Как да стане? Вярно, тамплиерите не ядат много, уставът им е строг, монашески, така го измисли пустият Бернар. Клервоския. Месо – три пъти седмично. Другото време – каши и треволяци. Дрехите са безплатни. Пак по същия Устав тамплиерът може да носи само подарени дрехи. Да, ама конете? За тамплиерите конете са от изключителна важност, тамплиерът може да пропусне молитва само в два случая – ако внезапно му текне кръв от носа или ако трябва да се погрижи за конете. Кръв и коне, коне и кръв. Ами оръжието? Ами поддръжката на крепостите? Ами туй, ами онуй и пак отива горе-долу колкото цената на един танк. Е, те и по ударна сила са били тъкмо като танкове, та се връзва работата. Тя хубаво се връзва, ама пари трябват. Пари и пари. Вярно, даренията са се стичали щедро – ренти, земи, привилегии, всичко това се е сипело щедро. Особено в началото. Ама тамплиерите не са само за началото.

Много и много години, стотици и стотици битки са пред тях и Орденът, разбира се, не може да разчита само на милостиня. Имали са земи, вярно е, дошло е време да станат най-крупния земевладелец в Европа. Но и разходите им са били огромни. Само ще припомня, че Алексий Младата Перка, в периода на щедрите обещания, заяви, че ще поддържа гарнизон от 500 рицари в Палестина. С потенциала на Византия зад гърба си. Хем си бяха само обещания. А Орденът трябва да издържа толкова и то не разни гръцки лигавета, а ония, дето винаги са в авангарда. И, естествено, тамплиерите потърсили и намерили друг, много по-„маслодаен“ бизнес – банкерството. Хубаво де, те ли са били най-умните, най-големите бизнесмени. При толкова крале, князе, абати Сюжери и не знам си какви си, толкоз никой ли не можа да се сети, та до тях опря бизнесът на всички бизнеси? Е, ама то не е само до акъл, мноого още работи трябват. На първо място – думата. Думата ти трябва да е закон. Кажеш ли, че си взел 500 жълтици и ще ги предадеш при поискване, няма „Е-е, ама виж сега…“[3.1.1], няма „Ама не бяха ли 300?“ и разни глупости. Тамплиерите са били хора на честта и думата им била желязна. Второ – трябва да имаш ресурс. Дал бай Симкин 10 фунта сребро в Плимут и иска да си ги получи в Тир. Да, ама тирският тъкмо бил свършил парите и ще получи ресурс със следващия кораб. След четири месеца. При тамплиерите такива работи няма. Навсякъде имат пари и няма как някой да им ги открадне. Че ще ги връща и кръв ще повръща. После – трябва да имаш мрежа. И в Плимут, и в Тир, и в Париж, и в Акр, че чак и в Константинопол. И да са ти верни хората, да не ти стават ортак на чекмеджето. И пак само тамплиерите го имат. И си цъфтял бизнесът, и си дрънкали в касичките семки и бомбонки и тихо и полека Орденът започнал да губи смисъла си, да се превръща в една цивилна организация, в която мелничарят, който редовно си плаща наема, става по-важен от незнайния рицар, зареян някъде из плажовете, пардон, пясъците на Палестина. Дааа, Орденът, дето трябваше да бъде символ на бедността (гербът му е двама рицари, яхнали един кон) се превърна в мелничка за пари. И това му изяде главата. Или Орденът, разбирайки упадъка си, позволи да му изядат главата.

[3.1.1 Думата на кубинците]

3.2 Жофроа дьо Буйон „Йерусалимитанус“

Малко ми е странна тази история. Знаем, знаем, колко бил отдаден на идеята за Божи гроб Жофроа де Буйон. Заложил си именията, за да набави нужните парички, че Походът е скъпа работа, „изгорил мостовете“, път назад вече нямало и наистина не се върнал Жофроа от Светите земи. Не се върнал, ама докъде стигнал, ехеее – първият Крал на Йерусалим. Вярно, той никога не приел титлата Крал, твърдял, че не може да бъде крал в земите на Христос и

скромно наричал себе си „защитникът на Христос“. Всъщност терминът би трябвало да се преведе „адвокатът на Христос“, ама, първо – адвокат тогава означава защитник и далеч не само в съда и второ – можем ли да свържем някое от земанетата, които изникват в съзнанието ни като кажем „адвокат“, с Христос? Ама преди да стигне толкова високо бая изпитания трябвало да мине Жофроа. За първото, парите, вече казахме. После всичките ги чакал тежка, тегава административен битка с Алексий, Комнин, дето настоявал бароните да му се закълнат във вярност. Минал я. После дошъл Дорилеум. С Божията помощ (и на жертвите от Народния поход) минали и нея, после Антиохия, страшното клане в Йерусалим, дето Жофроа влязъл с коня си в Ал Акса (храмът) и клал в берсеркско умопомрачение, докато кръвта стигнала до корема на коня, после отвратителните междуособици със Сен Жил и най-накрая – „защитник на Христос“. Ама преди, преди всичко това има една завързана история, дето ми е трудно да развържа. Значи още нищо не е заложил Жофроа, цял си му е замъка, имота, той си е баровец, барон, дето сече собствени монети. И повикал Жофроа шефа на монетния си двор, привикали и дизайнера, шушукали си, чертали разни проекти, уточнявали, подписвали и в нумизматския мир се появила нова монета, ново чудо. Жофроато в профил, венци, корони, всичко и отгоре, в полукръг изписано „ЙЕРУСАЛИМИТАНУС“. Хм. Йерусалимски. Много работи може да значи. Например твърдата решимост да стигне Йерусалим. Или да си е като съвременните татуировки, да знае светът, че съм от „Ювентус“, да речем. Ама може да си е и заявка за „Защитника“, демек за крал на Йерусалим. А че се и връзва с „изгорените мостове“. А пък и нататък…[3.2.1]

3.2.1 Възцаряването на Балдуин дьо Булийон

3.3 „Извънземната“ Пиза

На баба ми Йорданка

Понякога съм голямо диване. И май не е само сега, като остарявам. На, не знам защо, толкова пъти бяхме в Порт Саид, толкова пъти можех да отида до пирамидите, аз не и не, не заради парите, по-скоро някакъв глупав инат. Добре, че последният, послединисимус път, се погледнах отстрани и си дадох сметка какво магаре съм. Отидох и добре, че отидох. Остави Сфинкс, Хеопс, облицовани върхове, съвършени блокове – това, всичкото, го има изобилно и преизобилно по туристическите дипляни, „Дискавъри“, „Хистъри Чанъл“, Гугъл-Мугъл, чак до втръсване. Ама атмосферата, мястото, пясъците, небето, имаше нещо невероятно, нещо извънземно, нещо като някаква космическа капсула, долетяла от отвъда и кацнала точно тук, насред цивилизационния полюс на Земята. Аз хич не съм по разни извънземни, по разни „енергии“,

мистики и езотеризми, цялата тая шарения на интелектуалния мързел не крие никаква привлекателност за мене. И въпреки това пирамидите, въздухът, небето около пирамидите ми изкараха акъла. Такова нещо почувствах и в Пиза. Град като град, хубав, стар, търговски град. Италиански, с цялата красота на пейзажа, с цялата тайнственост на Ренесанса, всичко си му е наред. Ама това, извън стените му, сякаш не беше от хора правено. И не само Кулата. Целият комплекс, земя, въздух, небе, всичко изглеждаше изрязано с гигантска ножица от мизансцена на някаква космична драма и някакси човек можеше да почувства защо гърците са започнали с космоса, а не с човека.

4.1 Тиери Фландърски при Адалия

Луи такъв, Луи онакъв, за Луи VII говоря, онзи, Елеонориния. Ама май се справил доста по-добре от германеца Конрад. Хем Конрад, императорът, е с опит, не му е за първи път да се пердаши из Анадола, хем Конрад е в съвсем зряла възраст, хем при него няма Елеонори, дето да трябва да им се перчи. Ама турците така му мачкали хората, че амен-амен съвсем да ги ликвидират. Не че при Луи нещата много гладко вървяли, ама имало дисциплина (благодарение на тамплиерите), на няколко пъти – къде късметец, къде лична храброст, ама спечелил няколко сражения, държал се достойно нашият и така опазил едно съвсем боеспособно ядро от войската си. Оставал един двуседмичен преход до Адалия и от там, с кораби към Антиохия. Тези дванадесет дена бая дългички им се видели на западняците. На турците вече им били свикнали, особено пък под командването на тамплиерите и добре се справяли. Ама гръцките номера свършване нямат. И като сметнали гърчулята, че нямат файда заради тия, вмирисаните, да си развалят достлука с комшиите-турци (а пък и алъш-вериш имало и той, алъш-веришът, не признава вяра, не признава народност) и отказали да продават храна на франките. Имало си и добра страна дереджето, пехотата на франките значително нарастнала. Ама си имало и лоша – кавалерията се топяла. Сещате се, нали, дванадесет дена на глад не се издържа и франките подпукали конете. Какво да правят завалиите. Елем, стигнали Адалия. Ама тя, Адалийката, съвсем не била това, което очаквали. В гръцки ръце е, в гръцки, ама наоколо са само турци и те, турците, хич за нищо го нямат международното право. Нарушават си границата, нападат си без да им мигне окото. Гърците, от своя страна, образували едни цени, едно чудо, ще кажеш, че на конете им копитата са златни (много били закъсали за коне рицарите), а кокшките им от паунски яйца са се излюпили. Но най-лошото, най-, най-лошото било, че корабите, които пристигнали, за да отведат Христовото воинство към Антиохия, били съвсем, съвсем недостатъчни. И какво правим? Ама, чакай да видим първо какво направил Луи. Ами натоварил де що има рицар, де що има

кон, на корабите, метнал се и той с дружките си, а пък Елеонорка… А-а, не, взел си я, взел си я и нея (май по-добре беше да я остави, ама…). И отплавал. Останала пехотата, останали цивилните от обоза, останал и тук-там по някой благородник колкото да ръководи, какво да ръководи, не е ясно. За баш началник оставил Тиери Фландърски. Старо куче, от виден род, омешан с тамплиерите, храбрец и т.н. И т.н. докато дошла следващата пратка кораби и Тиери с останалите благородници се натоварили и отплавали. А войската? Е, то войска, кажи-речи, вече нямало. Турците изтребили много от беззащитните пешаци, пленниците леко поразбутали цените на робските пазари, законът за търсенето и предлагането, нали, по-окатите навреме зарязали войската и си намерили работа при гърцулите, а някои (ама съвсем не много) даже по брега, по брега, докарали до Антиохия.

Пфу, благородници, не ги е срам. Това е лесно да го кажем. Ама я да обуем на Луи обущенцата и да си представим, че сме на негово място. Какво правим? Оставаме в Адалия и се бием докрай всичките? Може. Хем няма да отнеме много време. Краят бързо ще дойде. Както няма коне, както няма храна, както войската е доведена до крайно изтощение, краят бързо ще дойде. И какво става с Похода, какво става с Отремер? Какво става с тия, дето все пак Луи отведе и които никак не бяха малка сила? Ами нищо, прах и пепел. Е, дума да няма, мъдро решение. Друго какво? Качваме пехотата на корабите, а рицарите, като по-боеспособни, остават в Адалия да се млатят с местните турча? Тъпотия. И май и ние ще дойдем на Луито. Вземаш каквото можеш, спасяваш най-доброто и Походът продължава. Така е, вярно, ама и не може човек просто да махне с ръка и да каже „Абе, майната им на ония – пехота, обоз, майната им“. А накрая тъй се е получило. И с Луито и с Тиерито.

4.2 Филип IV Хубави и тамплиерите

На Иван Раев

Хич не ми се вижда хубав този Филип. А пък и май не само на мене. Някои от съвременниците му го описват с кръгли рибешки очи, с разсеяно, направо заблеяно, изражение. Кават, че можел с часове да се блещи в някой без да мигне. Ама най-вероятно и тях, както и мене, просто да ги е било яд, заради гадостите с тамплиерите. А може и просто въпрос на вкус да е. Като онуй, мътното, горчивото, с мирис на аптекарска тинктура, дето стана толкова модерно. Jaegermeister, Лесничейската напитка. Абе, тръгне ли светът да си събува потурите… Ама за друго я споменавам. Забелязали ли сте етикета, картинката на етикета? Един голям елен, с разклонени рога и между рогата, обвит в пламъци, свети един кръст. Не е много ясно какво ѝ е лесничейското на

картинката, да пазим елените да не изгорят ли, да реагираме с време, за да не пламне гората или кой знае какво. И аз не знам откъде-накъде швабоците, дето са я запроизвеждали тази тинктура, са курдисали точно този много специален, много знаменен за края на тамплерството символ, на бутилката с горчиляка си, ама поназнайвам историята.

Значи, решил Филип IV да удари ордена. Не знам заради парите ли е била цялата работа. Дали не се е усещал застрашен от страховитата мощ на тамплиерите? Дали не е била още по-дълбока работата, Орденът вече бил загубил истинския си смисъл, воините-монаси отдавна били изтласкани от Светите земи и новото амплоа – банкери, търговци, само петняло свещения символ на тамплиерството? Дали не е била още по-висока метафизиката му, Новото време не търпи разни Ордени, разни свети работи, идава време на прагматиката, на парите, производството, търговията и разни драперии от миналото трябва да си отидат? Нещо като Сервантес. А може и битките му с папа Бонифаций VIII [4.2.1] да са озлобили Филип Хубавеца срещу тези най-верни, най-богоугодни хора на папата [4.2.2]. Кой знае. Може да е имало от всичко по малко, не знам, не знам. Но знам, че много грижливо, много по новому си подготвил удара. Не, не е бил първият, който се опитва да срине тамплиерите. На времето, в Отремер, крал Амори не срещнал съдействие от тогавашния велик магистър – Бланкенфорт, не бил съгласен тамплиерът да рискува цялото кралство, целия Орден за небъдниците с превземането на Кайро и май прав е бил. Ама Амори мислел иначе и се опитал да удари, да отслаби или поне да си отмъсти на Тамплиерите. Съчинил една история за това как, по време на пленничеството си (Бланкенфорт паднал в плен и прекарал известно време в арабските зандани) магистърът приел да сътрудничи на халифа и да подрони християнското дело в Светите земи. Историята не била невероятна, кралят вкарал в действие целият си потенциал, цялата си власт, но в края на краищата нищо не излязло. Дали защото авторитетът на Тамплиерите бил недосегаем за разни клевети, дали защото все пак ресурсите на краля на Йерусалим не могат да се сравняват с тези на френския крал, дали…? Не знам. Но си мисля, че е имало и нещо друго. Публиката. По него време тези, на които ще се разказват басните за тамплиерското предателство, са бароните, рицарите, воините в Отремер и без ни най-малко да идеализирам тази твърде брутална, твърд безпардонна маса, все пак си мисля, че това не е сляпата тълпа, безогледната сган, „народното“ стадо, тази така удобна за манипулиране магма, която след стотина години ще залее обществения живот в Европа и от там насетне ще го играе „законодател“ на истината. Амори може да си ги разправя, историята може съвсем да не е невъзможна, но мярката на бароните не е така готова да преглътне всякакви клевети. Собственото достойнство на отремерските рицари ги кара да отсъждат по достоинство и този филтър някак не пропуснал

клеветническите измишльотини.
При Филип IV работата е друга. „Третото съсловие“, така възхвалявано от пост-революционната пропаганда във Франция (да не говорим за соц-митологемите) вече било реалност, Филип създал и започнал да си служи с инструмента Генерални щати, Жан, Жак и Пиер вече не били „хората, които не струваха нищо“. Гласът им започнал да се чува, по-точно ушите им вече започнали да имат значение. Много далеч било още до времето на санкюлотите, но публиката вече съществувала. Сляпа, безогледна, безпощадна, напълно безразлична към истината и зверски настойчива да наложи мярата си. Ниската, примитивна мяра на тълпата. Аах, Капетинга, Капетинга… викаш си ги ти, викаш си ги, ама пак на рода ти ще се стовари [4.2.3]. Удобнички са ти сега тези, народните Генерални щати, ама ще видиш какво ще стане. Вярно, тази хидра, с помощта на „правниците“, ще ти помогне да направиш кралството си абсолютна монархия. Но и точно тази безлика, безока и безсловесна „публика“ ще срине и монархии, и благородници, а и всичко благородно. Ще видиш. Но това по-късно. Сега важното е, че Гьобелсовият щаб около Филип вече е разбирала силата на публиката и грижливо, чудесно разбирайки механиката ѝ, с перфектно ползване на всички лостове за въздействие, лисичите мозъци на Новото време, на Новите реалности, без никакви скрупули, без никакви угризения, без никакви остарели представи за истина, достоинство, чест, подготвили операцията по десанктификацията, охулването, сриване престижа на Ордена. Какви ли не щуротии се изприказвали, изписали, разпространили. Тамплиерите били обвинени в заговорничене срещу Короната, в гнусния грях лихварство, в създаване на мрежа от тайни общества, насочени срещу добруването на обикновените хора, приписали им гнусно, противоестествено поклоничество на някакъв измислен Демон, разказвали как почитането на този Демон се засвидетелства като целуват ректума му. Добавили, специално за публиката, пипера на сексуалните извращения – как содомитствали тамплиерите, как новоприетите и трябвало да опипват деликатните места на старите братя и какви ли още не гадории. И публиката гълтала, гълтала, зареждала се с гнусотии, готвила се за пира, истински гнусния пир с разкъсването на Ордена. Искала да впие пръсти в очите му, да засмуче мозъка от костите му, да лочи, лочи и лочи кръв от жилите му, да пръсне вътрешностите му и да завре нос, зъби, муцуна чак до оплютия анус. Станало всичко това, блестящо изпълнили сатанинската си роля Гийом дьо Ногаре и компания. Останалото било стандартна полицейска акция. Отлично организирана, прецизно проведена, стандартна полицейска акция. Изненадали ги, изпоарестували ги, изпозатворили ги без да сварят да кажат гък. Е, за да угодим на публиката, ще повярваме на историята за няколкото галери, натоварени с тамплиерски пари и най-вече с тамплиерски тайни книги и документи, тихо и тайнствено отплували

по Сена в нощта на разправата, сигурно е имало и такива работи, но с галери, без галери, Орденът бил проснат на земята. Орденът престанал да съществува. Служителите на новото чудовище – Публиката, започнали да подготвят процеси, зер, Орденът трябвало да бъде „правово“ унищожен. Новото чудовище си имало и нова играчка – правото. Години продължила подготовката. Страшни били изтезанията, на които „правниците“ подхвърляли тамплиерските благородници. Дори Великият магистър се признал за виновен по всички обвинения освен содомията. А всичко това било лъжа. Все още имало някаква правда в него време, изпратил папата специална Инспекция, която да установи „законосъобразността“ на разследването, но като видели ужасните рани по тялото на Жак дьо Моле, Великият магистър, кардиналите се разплакали и отменили процеса. А папата? Върховният сюзерен на тамплиерите? Изглежда, че и той е имал някаква съвест, опитвал се е да вкара някаква правда, някаква свястност, но, въоръжени с лазера на Публиката, противните чиновници-юристи на Филип бързо са счупили съпротивата му. А било и по Авиньонско време, когато папата (той на всичкото отгоре бил французин) си бил съвсем пряко зависим от френския крал. И понтифът, Климент V, се извърнал от хората си, от най-славните си и най-богоугодните си хора. Жак дьо Моле и осем от другите висши тамплиери били осъдени на смърт. На смърт чрез изгаряне. От кладата Великият Магистър призовал Крал и Папа да се явят заедно с него горе, при Всесправедливия Съдия и дал срок една година. Лумнала кладата, изгорели славните мъже, хората, разправят, ровили пепелта и скътвали като свети мощи намерените костички. Папата, явно пречупен от страшното изпитание на изстрадалата си съвест скоро починал. Явил се пред Създателя. Филип обаче си бил млад, здрав и с този заблеян вид, явно не е притежавал тази луксозна стока – съвестта. А така се живее много по-лесно. И по-дълго. Ама с Жак дьо Моле шега не бива и един ден, както си ловувал Филип, спортувал един вид, поддържал си кондицията, от един храсталак изскочил грамаден елен с разклонени рога. И между рогата пламтял кръст. Сепнал се Филип, уплашил се конят му, изправил се на задните си крака, струполил се монархът на земята и млад, здрав, безсъвестен, в добра кондиция и с чудесен комфорт, забързал към Съда, на който го бил призовал Тамплиерът. И не само той, цялото му семе изтрила от лицето на земята тамплиерската клетва. За няколко години на трона се сменили четири Капета, всичките измрели и никой не оставил мъжки наследник. И за да е пълна подигравката именно братът на Филип въвел Салическия закон за забрана на наследяването на монарха от жени. Пиууууу. Изтрила се, изветряла Капетската династия.

Хубава, вълнуваща, кървава и поучителна история. Мене обаче ме мъчат разни подробности, а нали знаете, в детайлите е истината. Добре, ударили Ордена, изпоарестували водачите му, награбонтили и „членската маса“ (тя по него време

вече била много различна от осемте рицари на Юг дьо Пайен, между тях Жофроа дьо Сен Омер, Аршамбо дьо Сен Айнян, Пайен дьо Мондидие, Жозеф Бисо, Роланд, имало какви ли не цивилни и съвсем не-монаси) и започнали подготовката на процесите. И изведнъж се оказало, че Орденът въобще не разполага с юристи. Намерили се, намерили се по-късно двама, съвестни, сърцати, отговорни мъже, ама набързо ги „изчезнали“ правозащитниците на Филип. Чест и почитания на хората, ама питанката си остава. Как така другите, хоспиталиерите например, с време усетили ветровете на новата реалност и се обзавели с мощен щаб юристи, а тамплиерите прозяпали такова важно нещо? Хайде, ако си беше оня, старият, монашеският Орден, можем да го разберем. Кой истински правдивец, кой истински воин во Христа ще си цапа съвестта с адвокатски увъртни? Марш. Ама тамплиерите отдавна били забравили Отремер, Светите земи, отдавна били прегърнали банкерството, цивилния живот и да допуснем, че едни банкери, всъщност, единствените банкери по него време, ще прозяпат такова важно нещо като властта на „правото“, ми се струва невъзможно. Другото е, че като почнали разпитите, се оказало, че Жак дьо Моле е неграмотен. Възможно ли е това? Наистина ли такова огромно предприятие, такава международна мрежа от бизнеси, банки, такава разклонена организация с грамадна членска маса, е била поверена в ръцете на неграмотен човек? Или има нещо друго? Или за самите тамплиери е дошло време да унищожат Ордена си, да сложат край на агонията му в цивилни условия, особено сега, особено в Новото време на Публиката, безогледния безчестен звяр? Да загинат достойно, мъченически, без адвокатските такламбичи, без да стават съучастници в разпарчетосването на Истината, без да присъстват при смъртта на Вярата, без да се цапат с най-недостойното, най-отвратителното – убийството на Бога. Иска ми се да вярвам, че така е било. Особено като гледам сегашните „тамплиери“. Че има и тамплиерки – Боже, Боже и ти, свети Бернаре.

4.2.1 Убийството на папа Бонифаций VIII
4.2.2 Бернар Клервоски и папа Евгений III
4.2.3 Луи XVI и Мария Антоанета

4.3 Германските „министериалес“, флотата от Кьолн и Бремен

На Минчо

Имало е, имало шарения в средновековния социум, далеч не е било всичко по щампата „Тъмните векове“. В Райха, например, е съществувала една прослойка – рицари, всичкото им рицарско, воини, конници, сами си притежават оръжието, материален статут, който им позволява да го правят (представете си

сега, да речем, някой да притежава танк – парички се искат за тази работа). И въпреки това не са свободни. Е, как така, рицари, а не са свободни? Ами така, рицари са, ама са министериалес. И това хич не им пречи да са в челните редици на кръстоносните походи. В Елзас, при обявяване Похода на Фридрих Барбароса, първият, който взема кръста е „Зигфрид – мощен и активен рицар от министериалите на конт Албert от Дагсберг“ (по Тайерман).
В същоя поход участват и градове. Бремен и Кьолн имат собствена флота, Бремен участва с десет кораба, Кьолн с четири. И на тези четири градската управа успява да натовари 1500 войника с провизии за три (?!) години. Поне там някъде ще са и бременските.

5.1 Адемар де Пуи

На Данчо Бистрев

Тежка фигура е бил Адемар де Пуи, коджа ми ти епископ. С всичките му пискюли на тогавашните епископи – благороден произход, отлично владеене на коня и копието, достолепна осанка и всичко. Ама е имало и други работи. Дружбата му, например, със Сен Жил, Раймонд IV Тулузки. То ще ѝ се чуе гласът на тая дружба, ама по-късно, при Антиохия. А тя си е стара, дружбата и не е само по комшийство. Участвали са и двамата в Реконквистата на Испания, пердашили са се здраво с араби, бербери и всякаква сган, напълнила Пиренеите. А такава дружба държи здраво. А пък участие в Реконквистата вече съвсем не е редови епископски пискюл ами показва посветеност, решителност, храброст и още тук Адемар де Пуи започва да се отличава от фалангата на редовите епископи. Неслучайно си го е избрал Урбан II, папата-кръстоносец за най-близък сътрудник. Още от първия кръстоносен изблик, съборът в Клермон, Адемар де Пуи е имал важната роля да даде сигнала, да покаже формата на поведение. Първи поискал да му пришият кръст на рамото. Ох, знам го туй, знам го. Хем от дребната практика. Стоят хората, слушат ангелските гласове на квартета на жена ми, ръкопляскат, снимат, ама честичко забравят, че и тия ангели трябва да ядат, тия екзотични дрешки не са безплатни и разни такива подробности. Та се налага аз да купя първия диск (те после си ми връщат паричките, момичетата), че да се сети и публиката. Хем е нещо толкова очевидно. А кръстоносци…? За първи път…? Подготвен, разбира се, е бил Адемар де Пуи, отрепетирана е била цялата работа, бая платнени кръстове са били предварително набродирани, ама си е важна, преважна работа, тая, с първия кръст. И после папата го огласил за легат, за свой представител в Похода. И Адемар си бил, наистина най-важният човек в Похода. Навсякъде мъдър, навсякъде храбър, навсякъде твърд. Само си представете какви несъвместими

идиоти е трябвало да укротява, за да върви работата – Боемунд от Таренто и Алексий I Комнин; Жофроа де Буйон и Раймонд Сен Жил; Танкред от Лече и Балдуин де Булйон. И какви ли още не. И хем умно го е правил, не си робувал на връзките. Не се поколебал да изпълни политиката на папата и когато трябва, да даде предпочитания на бароните от Северна Франция пред съезичниците си от Лангедок. Дори пред приятеля си Сен Жил. Председателствал военните съвети, а това хич, ама хич не е била лесна работа. Участвал е в прякото ръководене на битките. Още от Дорилеум. А е бил и истински духовен водач на Похода. Да си приказва каквото ще Малуф, арабчето, ама без религиозния плам, така настойчиво и така успешно разпалван от легата, съдбата на Първия, а сигурно и на всички останали, Кръстоносен Поход, щеше да бъде много по-безславна.
И пак мъдра, пак премислена и себеотрицателна, е била позицията му когато Боемунд тръгва да си присвоява Антиохия. Сен Жил, разбира се, бил против. Адемар също никак не бил съгласен да бъде престъпвана клетвата пред Алексий I Комнин (заклели се били да му връщат всички завладени градове, някога притежавани от Византия), но прекрасно си давал сметка, че най-важното е да бъде превзета и удържана Антиохия и че без Боемунд няма как да стане тази работа. А пък Боемунд му се отплатил като го… абе, знам ли? Никак не е сигурно, разбира се. Ама като знам как се е справил с Етиен дьо Блоа норманина, как, преди това, отстрани Татикиос с десетте хиляди византийска армия, като знам колко безскрупулен е бил татко, Робер Гуйскард (питайте Анна Комнина), а и как правзе Антиохия [5.1.1], хич не ми се вижда невъзможно да е, така малко, помогнал… Че е мъдър, умен, не си робува на връзките, така е, ама стара дружба са със Сен Жил, силен е пред папата и я, по-добре… И си отшъл Адемар. От Света и от Похода.
5.1.1. Падането на Антиохия

VI. Симон дьо Монфор

1.1 Вилардуен за Отремер

Ще си приказваме по-нататък за Вилардуен – историка, че той ми е едно от най-доверените другарчета, без него какво щях да знам. Ама още тука ми се иска да поразбичкаме малко онова „нямаме работа в Отремер“, дето постоянно го повтаря. Вярвам, че наистина е било така. След голямото окакване на Ги дьо Лузинян, след чутовните подвизи (сериозно го казвам) на Конрад дьо Монфера, положението в Отремер било свръхделикатно. То, добре, че и Саладин се бил изтощил, добре, че турските сплетни, турските султан-меракли хич не са отстъпвали на европейските, че поостaвил кюрдът малко Отремер на мира. За крал бароните си повикали кипърския Амори, близка рода на гадното Ги (а пък

и Кипър нали пак на Ги-то го бяха дали, като беше пазарлъкът с Конрад), ама човекът бил на себе си, давал си сметка за реалностите, успял да докара до едно крехко мирче, амен-амен примирие и Отремер получил време да блѝже рани, да лекува язви и да се опита да се посъвземе (макар че никога няма да стане тази работа, даже и при Луи IX, свети Луи). Вярно, съгласен съм, много тъп, много кьорав трябва да си, за да тръгнеш да разбутваш мирчето. А по високите места на Европа – папската курия, императорските дворове, ръководството на Похода, такива – тъпи и кьорави, няма, оставете приказките на историците. Та с пълно право Маршалът припява „нямаме работа в Отремер“. Вярно, малко досаден става, ама то е защото уж му бъркат сметките тези, дето вместо към Венеция, тръгнаха към Сирия. Нищо, ще му простим. Имам обаче един въпрос. Кога разбраха „по върховете“, че Сирия е кристален сервиз, не трябва да се бута, ще се потроши? Щото да правиш Кръстоносен поход, да освобождаваш Йерусалим от неверниците, да затвърждаваш със сила, с рицари, с флота, с всичко, християнското присъствие в Светите земи без да закачиш Сирия е невъзможно. Няма значение през Акр ли ще бъде или през Кайро, целта ти накрая е Сирия. Тогава? Или, каквито сме печени тарикати, ще се вмъкнем така, някакси, между Дамаск и Кайро, ще използваме някакви техни каранúци, ще халосаме Египет, а Сирия ще гледа и ще ръкопляска, а пък после… Може. Може и така да е. Как стана работата при Антиохия? Как Кербога яде хурката ама не от изпосталялото воинство на Боемунд, ами от своите си – Ридван, Дукак, дето си направиха сметката, че мусулманина Кербога е далеч по-опасен враг от християнина Боемунд, и… Съгласен. Ама, даже и примера да вземем, пак става ясно, че те, такива противоречия си ги има и в Сирия и там също може да се намери пролука, колкото да се намърда една армия, една флота и… Тогава? Защо да „нямаме работа в Отремер“? Да, времето е друго, Саладин доста посмири разнита атабегове, въведе си, човекът, единоначалие, вярно е. Ама това важи не само за Сирия. Да не забравяме, че възходът на Саладин тръгна от Египет, той си му е хинтерланда и да се мисли, че Египет ще го пердашат, а Сирия ще ръкопляска ми се чини доста наивно. А, както вече споменахме, по високите места наивници няма. И вече въпросът ми става по-едроват. Наистина ли папа Инокентий, наистина ли големите баровци от голямата световна политика искат Поход към Отремер? Хайде, да оставим плачовете Вилардуенови, той си брани дупето, че нали той го направи оня, абсурдния Договор, дето набута Похода в гъстата кал, уж де. Ама хлопа и една друга дъскичка. Хем венецианска. Нали помните, дето Папата беше направил едно изключенийце, беше разрешил на венецианците да си продължат търговията с Египет, само да се въздържат от доставката на стратегически стоки – обогатен уран, червен живак и такива. Бря. Че имали ли са венецианците търговия с Египет. Имали си, имали и то каква. А и договор са имали. И пак със същия Египет. Да не возят стратегически, ама не

стоки, ами армии, към Делтата. Бря. Бря. Да. Да. И файдите венециански от този договор са живи, реални парички, истински, сладки търговски привилегийки, няма иди ми-доди ми, като с франките, всичко е кеш. И Папата лекичко затваря очите. Хайде, пак ги правим тъпи и кьорави първите мъже на Западния свят. Не е така, няма как да е така. Много лесно се разплитат всичките плетеници, много лесно се развързват всичките възли Отремерски. Просто Походът не е прицелван нито към Сирия, нито към Египет. Там наистина нямаме работа. Походът си е замислян за към Константинопол и то не за търговии, грабежи, глупости. Много по-сериозни, много по-мащабни и с по-далечен прицел във времето, са задачите, които трябва да бъдат решени и там наистина „имаме работа“.

1.2 Жертвата на Инквизицията

Има в Хавана Виеха една улица, „Инкизидор“ се казва и току в края ѝ едно паркче, навремето си било застроено и „Ъгълът на Луз“ му викали. Там живеела фамилията Луз (Светлина), от която излезли две от големите имена на Просвещението на Куба. Особено вторият, племенникът, Хосе Кабайеро де ла Луз, се счита за един от създателите на кубинското самосъзнание. Голяма работа, важна работа, нещо като нашите Паисий и Добри Чинтулов. Браво, евалла, чест и почитания. Да, ама из още по-ранните членове на фамилията бил и онзи Луз, на който кръстили упоменатата уличка, „Инкизидор“. И защо? Ами защото бил инквизитор. Нещо като шеф на Инквизицията в Куба. А-а, изпускаме рязко въздух като спраскана хартиена кесия. Ама, как така? От къде, на къде? Просветители и инквизитори? Че и улица, кръстена „Инквизитор“? Яснооо, плащаме си данъка „Духовен мързел“ по параграф „Клишета“. Глупаци, учени от глупаци, са ни пълнели ушите с глупости и ние мелим същите глупости, без и хич да се замисляме. „Ми така по-лесно се живее“ – дето казва един виден бургаски мъдрец докато гледа мачле, полегнал на дивана. Ама не е толкова просто. С чужд аршин мерим Инквизицията и затуй нищо не разбираме, а и ни мързи да разбираме. Първо – въобще не е вярно, че Инквизицията се занимава най-вече с горене, мъчене, изтезаване на „инакомислещи“. Не случайно името ѝ произлиза от „изследвам“, „установявам“. Основната задача е да бъде разбрано „обезпокоителното“ обществено явление. Да бъде трезво и последователно изяснено за какво точно става въпрос, каква степен на обществена заплаха представлява, в какъв мащаб е обхванало една или друга обществена група, една или друга общност. След това трезво и обективно да бъдат начертани мерки за противодействие, съответни на характера, обхвата и мащаба на въпросното явление. И в тези мерки, само в краен случай, само при строго определени условия – най-вече при връщане към осъдената дейност, след прието покаяние,

в силно ограничени мащаби се стига до физическо унищожение. Второ – самото физическо унищожение, убийството, съвсем не е така еднозначно зло, както изглежда през съвременните ни призми. Във времената на Инквизицията, в условията на безспорната и абсолютна вяра, при всички ограничения, които си налага Инквизицията преди да пристъпи към убийство, пожертването на живота на еретика е оправдано като последната възможна мярка за спасяване на безсмъртната му душа. За нас сега, „спасяването на душата“ е една доста безсъдържателна словесна фигура, която никак не се връзва с мащаба на убийството. Ама ако за малко излезем от обувките си (и ги изнесем от разглежданата тематика, че да не я умиришат цялата) лееекичко можем да започнем да разбираме, че на фона на буквалната вечност на душата, десетината години живот, които ще бъдат отнети на закоравелия еретик, са едно нищо. Точно както секундната болка от инжекцията си е едно нищо на фона на излекуването на една пневмония. И точно както детето трябва да бъде принудено да изтърпи болката, за да се излекува, точно така и еретикът трябва да претърпи загубата на въпросните години живот, за да спаси душата си. Без да говорим за степента на обществена опасност от разпространяваната зараза. И дотук все още сме при еретика. Ако за малко прескочим обувките и отидем при инквизитора ще можем да си дадем сметка за жертвата, която той прави. Убийство. Тежък, трудно простим грях. Ами ако греши? Ами ако показанията не отговарят на истината? Ами ако този път еретикът наистина се е разкаял? А Бог ще знае, прекрасно ще знае. Това не ти е някаква колегиална колегия, разследваща колега. Пред Бог скрито-покрито няма, оправданията никак не вървят. И инквизиторът ще поеме целият страшен грях „убийство“, заради някакъв чужд, враждебен нему човек. Страшна отговорност.

Е, и Инквизицията е институция, няма как да няма тъпотии, замотажи и неделажи (по Валери Петров, ами ползвам си го, много са му хубави попаденията), няма как да няма шуро-баджанащина, няма как „редом сос мудрия Кирил“ да не „пътува глупакът, муцуна навирил“. И тя е съставена от хора и няма как някой да не слугува на амбициите си, друг на предразсъдъците си, а сигурно е имало и откровени садисти. Няма как НВ Суетата да не е гушила пъпчивото си личице между гънките на магистратските мантии. Но нима някога и някъде е имало институция, пощадена от тези язви? Нима съдилищата сега да са населени само с фини благородници, готови на саможертва в името на правдата? Или Парламентите са натъпкани до пръсване с рицари на народното добруване? Дрън-дрън. Просто вярата си отиде, Волтеровите всезнайковци се възползваха и обърнаха на боксова круша обезсмислената Инквизиция. Ама инквизиторите поне са имали вяра. Да, ама не са имали сигурност. Как можеш да знаеш, че си прав? Защото залогът са хора. Не задължително изгорените, не задължително измъчваните. Но са винаги хора. А

Бог бди над чадата си и ако сгрешиш…

1.3 Боемунд, мозарабите, Фридрих Барбароса и Исак II Ангел

Така е, така е, съвсем не е очевидна подкрепата между единоверци. Особено когато има и различия в изповядваната една вяра. Разказва Ана Комнина за Боемунд и баща му Робер Гуискард. Колко хищнически налитал свирепият норманин върху земите византийски, колко често прибягвал баща ѝ, Алексий Комнин, до помощта на турците, за да обуздава Робер, как истинската помощ пък често идвала от Венеция, която е единоверска и с двамата. Или оная, жестоката история с мозарабите - арабите-християни, в Лисабон по време на Втория Поход. Бягали, горките, подгонени от глад и унищожение, към единоверците си, а те им режели ръцете, закачали ги на врата им и ги подгонвали обратно към стените. Там пък сънародниците им ги избивали с камъни.
Ами онзи престранен договор на Исак II Ангел със Саладин? Точно в навечерието на Третия Поход. И как Фридрих Барбароса често се натъквал на съпротива и враждебност от византийците, а пък на Исак куража да се опъва идвал именно от подкрепата на Саладин. И май дойде време да я упоменем онази престранност за договора на Венеция с Египет. Ама вече говорихме за това

1.4 „Една заповед ще ви дам…“

Даваше ми задачки това „Една заповед ще ви дам…“. Първо ме замъчи заповедта. Каква е? Защо е толкова важна? Как се връзва с другите Божи заповеди? Трудни питанки. А после взе да ме подпира самата формулировка. „Една заповед ще ви дам…“? Ами то си звучи като отмяна на другите, старозаветните заповеди. И си е таман така. Те, другите, са все във вид на забрани – не прави това, не прави онова. А тази, Христовата, си е положителна, прави така… Хем не някакво сержантско „равнис, мирно“, а съвсем мъдра, сложна, многостранна като самия живот заповед – обичай ближния си. И си е така. Глупости са тия с изображенията, собственостите, прелюбодействата, на фона на любовта към хората, човеците. И си е така. Отменя старозаветните заповеди Христовото „Обичай ближния си“. И умно, истински ги отменя. Не тъпанарски, като разни постановления, „до вчера беше така, от днес – иначе“. Отменя ги не в смисъл на „крадете, беее, прелюбодействайте, кланяйте се ако щете на Златния телец, само се обичайте“, не, не. Остават си, действат си десетте Божи, ама са вече изминат път, надраснат етап. Не може вече да се изчерпи човешката действителност със забрани. Не страхът от Божия гняв

очертава границите на човечността. По друг начин ще носи човек Бога. По друг начин Бог ще се свързва с човека и човекът ще става друг. Десетте заповеди си ги има, напусне ли ги човекът ще стане животно. Но вече не са достатъчни. Новата, голямата, истинската заповед е „Обичай ближния си“. Голяма работа е християнството. Велико нещо.

1.5 Иракската война, „Групите за съпротива“

На д-р Ян Пройков - Бубито

Те, наистина, тия деликатности, тия префинени брюкселски дантели, май много не са нужни. Колко мъдри, всъщност, са били софистите с техните „аргументум ад хоминем“, „аргументум ад верекундиам“. Давай на хората каквото искат, не ги мъчи с рационални последователности, логически вериги и други такива тежести. Хората искат да се забавляват, да чешат любопитството, да поклюкарстват. Хората мразят да мислят, мразят да са отговорни, да вземат решения, не дай Боже, по съвест. Така че плескай с голямата четка, мятай на тълпата (т.е. в социалните мрежи) топли, миризливи клюки и не се много притеснявай за финитe плетки. Какво казваш бай Ганю, „тури един пищимал на очите, пък и не трябва…“ и карай наред. Ей я, Иракската война. Направо му разказаха играта на бедничкия Ирак. Садам такъв, Садам онакъв, хубаво, така да е. Ама имаше някакъв ред, някаква държавност, абе, имаше Ирак. Като се разшетаха „миротворците“ и „гражданските права“ Ирак се превърна в едно врящо гърне с кървава каша. Имал си е някой нещо на ум, искал е така да стане. И му намериха повода – Садам трупал биологично оръжие, готвел се да изнудва целия свят. „Нашият начин на живот“, „общочовешките ценности“ и я забъраха. Добре. Победиха, свалиха, разстреляха, търсиха и… не намериха. Няма, бе, няма. Няма и няма. Война, избити, разрушени, разорени, защо, заради биологичното оръжие. Ама такова няма. И тогава война, избити, разрушени, разорени си остава чисто престъпление. Тежко криминално престъпление. И остави дето виновни няма, ами и никой не си даде труда поне да обясни нещо, да позамаже малко работата, да намери някакво оправдане. Нищо. И ние, хората, мигаме и сухо преглъщаме.

Гледах по едно „Дискавъри“ нещо, дето наистина ми изкара въздуха. Ставаше въпрос за някаква програма, нещо на НАТО ли, на някаква друга структура ли, ама за Западна Европа ставаше дума. През 60те години се оттренирвали различни варианти за реагиране в случай на съветска агресия. Включително и т.нар. гражданска съпротива. Сега, какво точно са имали предвид, не знам – партизински движения ли, гражданско неподчинение ли, не знам. Но една от задачите на програмата била да поддържа гражданското съзнание будно за

съветската опасност. Как става? Ами много просто. Извършват съветските служби някакъв терористичен акт – пресата гръмва, хората са потресени и съзнанието събудено. Добре де, къде е тука ролята на „групите за съпротива“? Няма я. Тука наистина я няма. Става актуална когато съветските служби нещо се замотат и изостанат с плана за терористичните действия. Няма терор – гражданското съзнание заспива. И „групите за съпротива“ имат за задача събуждането му. Т.е. осъществяването на въпросния тероризъм. Разказваше дикторът, изброяваше разни атентати добре познати на западната публика. И все същите „групи“ се оказват набъркани. Но най-страшно беше когато един възрастен германец заразказва за случилото се в един детски увеселителен парк в Германия. Как било неделя, как завел децата си, отскочил за малко – за билети ли беше, за сладолед ли, забравих вече и в това време страхотен взрив отнесъл половината парк. И двете му деца. Как оттогава не е спрял да търси извършителя, как посветил живота си на това издирване, колко много материали има събрани и как всички следи водят пак към тях, към групите по програмата. Представяте ли си, представяте ли си, да избиваш собствените си граждани, в мирно време да ги избиваш, по програма да ги избиваш, „за а поддържаш съзнанието будно“? И виновни няма. Следствието приключено – забравете. Ега ти демокрацията.

2.1 Батак и Смирна

На София Хлебарова

Много се навъдиха наследниците му, много плодовит излезе тоя Кириак Стефчов, бе, накъдето се обърнеш все тежкият му дъх се чувства. Дъх на застояло, на спарено, на турско. И то не турско, ами на потурнашко, на дьонме, дето ни история познава, ни народност признава. И като взеха да ги усукват, като взеха да ги измислят, накрая едва ли не облагодетелствани се оказахме от тая смрадлива турска еминия, дето пет века ни натиска в калта. Че и така, на всекидневно равнище, не мирясват, повтарят баялдисалите пилафи от турските сериали – ама какви скопосни били турците, ама как знаели да обслужват, пък какви търговци били, колко кротки и мъдри и все такива. А пък дето, така малко, ни били „повлияли“ на историческото развитие, е, то държавна политика, висока работа. Иначе „той, турчина“ е добър и аргюнлия човек. Добре, добре. Хайде, да оставим високата държавна политика. Да си спомним малко история. Скорошна история, топла-топла още. И дето не са разни везири и паши набъркани в нея, ами е Салито, Яшар и Амет Кьорхасанов в нея. Хайде, вдигнала се раята, гръмнали пушки, оцапала се земята и турците скочили да се бранят и да мъстят. Не е цивилизовано, би трябвало съответните органи – Съд,

Прокуратура, Полиция, Жандамерия да решат случая, както би трябвало да е с беззаконията сега в циганските махали. Само че тогава тия работи са се решавали без Съд, Про… и т.н., а сега със Съд, Про… и т.н. не се решават и циганите си произволничат както си искат. Та, затуй че тръгнали да се бранят и мъстят не мога да им се сърдя. Не е цивилизовано, ама е ефективно, а и, в крайна сметка, логично. Ама истината е, че „браненето“ е било само повод. Много бързо се скършила силицата на раите и много бързо станало ясно, че няма нужда от бранене, низамът ще си свърши работата. Да, ама Салито, Яшар и Амет искат кръв, искат безчинства, искат насилия и грабежи. И задниците на раите направо дюшеш им идват. Каквото било, било в Батак. Въстание, нещо, сврели се хората в църквицата, тя, колко е църквицата на едно планинско село, пушкали уж, бранили се, ама башибозукът от околните села насъбран, напърчил шишанета и ятагани, дъхти кръв и разрушение и църквата паднала. Изклал Кочо Честименски челядта си, предали се другите, оставили се на милостта на „кротките аргюнлии“. Че гледай какво става. Чак ми е неудобно да разказвам. Нахвърлили се като вълци келявите читаци, подбрали като стадо нашите, скупчили ги по средата и започнали да си взимат, кой каквото иска, също като агнета. Кой ще отмъкне някоя булка, кой ще дръпне някое момиче, дете още, кой момче ще вземе. Викове, писъци, олелия, чуват се как скърцат мръсните турски зъби, наситили, както казва поп Минчо Кънчев, „кучетарските си страсти“ и дали огън на селото. А хората изклали. Който не вярва да отиде да види пирамидата от черепи. И остави везирите, остави Барутанлиите, ами най-обикновените, „кротки“ хорица я свършили тази работа. Сали, Яшар и на Кьор Хасан Аметчо. Да им изсъхне семката дано.

И не е само нас, българите, да са ни клали и насилвали. Чуйте една гръцка история. От още по-ново време, Първата световна. Тя, Турция, нали по него време била напълно по нос, нали вече съвсем актуален станал въпросът за разпределяне наследството на „болния човек на Босфора“, гърците и те се окуражили и взели да късат парчета от османския труп. Взели си чак Смирна. Ама онзи, бащицата, Ата (баща) Тюрк (на турците) някак чудодейно изправил умрелия на крака, взел да печели победи, турците се даврандисали и хайде сега, да видим, как така Смирна ще вземате. И пак същите – Салито, Яшко и Амет, обърнали града на салхана. Хайде, разбирам, сигурно някои от „клефтитата“ (пак Минчо Кънчев) ще да са се опъвали, някоя андартска четица може да се е оказала наоколо, ще да е имало и гръцки безчинства като са вземали Смирна „ромеите“. И тия работи се наказват, не сме в детска градина. Ама клането е било повсеместно. Отишли, хванали владиката, мръсните идиоти, после го натикали в една берберница и какво са го правили, как са го кълцали с бръснач, с ножици, как са го усуквали горкия човечец с бръснарския каиш, целият дюкян, от пода до тавана с владишка кръв е бил опръскан. Няма начин,

пръскала е и по палачите, боядисвала е коси, бради, капала е по ръце, ама за тия кръвници няма погнуса, няма потърс. Няма да се учудя, хич няма да се учудя и ако са си облизвали кървавите ръце, кучетарите им недни.
Не, не казвам, че винаги, че всички турци са убийци и садисти, познавам и свестни хора. Ама по-кротко със сълзливата сантименталност. Не им много вярвайте ни на любезността, ни на сериалите.

2.2. Историята с генерал Заимов – двете пропаганди

На д‘Обрин Памуков

Тъпа работа е пропагандата, дебелашка и арогантна. Ама хваща дикиш. Нали ги мързи хората да мислят, който е по-гласовит, по-безпардонен, неговата истина минава. На и с генерал Заимов. Какво чудо беше по социалистическо – че герой, че мъченик, че невинна жертва на монархо-фашизма. После пък го метнаха демократите – как имал бюст в централата на КГБ, как бил руски кадрови шпионин, как не го е срам, генерал, а да донася на руснаците и все такава ушна кал на едро. Ясно, щом руското разузнаване е вътре, какво точно е ставало, как точно е било, никога няма да научим, ама с малко взиране между редовете, с малко познаване на персонажите и сами можем да се досетим.
Че има ош-беш с руснаците, имал ще да е. Той, Заимовият род, още от времето на Стоян Заимов е с русофилски уклон. Забележете, нищо не говоря за руски рубли. Същият род никога не е долюбвал (и не е бил долюбван от) немските Кобурги. Сега, не ми се вярва чак с болшевиките да е тръгнал Заимов да плете плетки, ама ако трябва да избира между лумпените на Германия и лумпените на Русия, нищо чудно да е избрал болшевиките пред нацистите. И то честно, патриотично, считал е, че в орбитата на Германия накрая България пак ще се изправи пред национална катастрофа. Както и става. Пак нищо не споменавам за руски рубли. Напротив, мисля си, че генералът е бил честен човек. Само че възможностите му, ресурсът му, мъничък. Какво ще направи за България, нищо няма да направи, с докладите си до руското разузнаване. Ама виж, другият, истинският защитник на България, цар Борис III, можал и страшно много направил. При това с неволната помощ на генерала. Че шпионската дейност на Владимир Заимов е била известна на царя въобще не се съмнявам. Даже и без специалните служби човек може да се досети. Ама да тръгне Борис III да „залавя шпиони“, да устройва процеси, за какво, да угажда на Хитлер, дето после ще го убие? Не го вярвам. Ама много удобен му дошъл шпионинът-генерал за спасяването на десетки хиляди българи от мелницата на Източния фронт. Всички други дали, съюзниците де – румънци, унгарци, че биля и италианци, българите не. Много трудна, много неизпълнима комбинация. Но е

факт. И един от най-важните, мисля си, основен аргумент, е бил процесът срещу Владимир Заимов. Тезата, за която като удавник се е държал цар Борис, спасителят на България, била, че исторически, традиционно, русофилството е много силно сред българите и те просто няма да се бият срещу руската армия. Трудничко ще да е минавала тази теза пред побъркания Хитлер и, мисля, царят направо съдбовно се е нуждаел от някакъв убедителен, ярък аргумент. Процесът срещу генерал Заимов е дал точно търсения аргумент. Посланието е ясно – щом генералите са русофили до там чак, че да стават шпиони, представете си редовия състав. Не знам доколко точно това е бил факторът, отървал българите от касапницата, но няма как да не е бил сред основните в пъзела. Състоял се процесът, произнесена била присъдата, смърт, каква да бъде при шпионаж на такова ниво, но истината е, че Борис не е искал живота на Владимир Заимов. Комунистите го показаха, е, в оня филм от време оно „Цар и генерал“, комунистите, дето измислиха „монархо-фашисткия“ режим на царя, та ще им повярваме. Разбира се, създал си алиби царят, алиби за пред Хитлер, бил на лов, демек, няма вземане-даване с процеса. Ама през целия лов след него тича войник с вертушка и телефон. Уговорката била, след произнасянето на смъртната присъда, Заимов да поиска помилване и царят веднага да му го даде. Заимов не желае милост. Ей, това на, ми е загадка. Дали чак пък толкова горд е бил, дали чак пък толкова е ненавиждал Кобургите, дали „отгоре“ не са го светнали да не си цапа името, няма смисъл, дали пък не е вярвал на думите на царските хора за помилването, един Господ знае. Ама че царят е стъкмил цялата работа, за да отърве толкова и толкова български живота, да не се зачернят толкова и толкова майки, жени, деца, даже и да е с цената на един живот – халал да му е. А и Заимов си е шпионствал, шпионствал си е.

2.3 Пиетро Луседио

Има я забъркана хавата, има я. По кого изпраща Инокентий III прочутата си „забрана“? По наш Петьо, Луседиото. Що? Ами що пък не? Ами защото е от лагера на Бонифас, какво ти от лагера, той направо е духовният знаменосец на Монфератската фракция. Много естествено е да направи това, което искат бароните. Да скрие, да проточи, да замота забраната, превземането на Зара да се състои и Походът да продължи. Това е ясно, сега истинският въпрос е какво е искал Папата. Ако е искал забраната да пристигне навреме и ефективно да се приложи, защо я пратил по Луседио? Нима не е знаел, най-малкото, не се е досещъл, каква може да я свърши лоялният на Бонифас прелат? Хайде бе, Инокентий да не е някой доверчив глупак. Или не е имало по кой друг? Решил да поспести командировъчни „спестовният“ папа? Глупости.
Хайде, да приемем, че Пиетро Луседио някак си успял да спечели доверието на

Лотарио, доверил се папата, че абатът няма да го подведе и колкото и да е в лагера на Бонифас няма да наруши думата си и да скрие толкова важната забрана. Хич не ми се вижда вероятна тази работа, но да приемем, че така е било. Добре. Обещал Пиетро, грабнал папското послание, хукнал за Зара, известил тайничко бароните и после грижливо скътал забраната. Впоследствие атаката се случила, Походът се оцапал, направо се оплескал до уши, с християнска кръв, Папата като вдъхновител и върховен глава на кръстоносците се опозорил, сега и на вечни времена, Пиетро Луседио се оказал долен, безотговорен предател, въобще всичко е в черни, черни краски. Какво се прави в такъв случай? Ами предателят се наказва жестоко и безкомромисно. За такова нещо прошка няма. Само че Пиетро Луседио си стои, цял и невредим и даже репутацията му не пострадва. Е, нали „Папата е загубил контрол върху Похода“, какво да направи, как да го накаже. Ами няма как, наистина.
Да, ама минава време, Походът свършва, бароните туй-онуй, ама Пиетро си е духовно лице, висше духовно лице и си е напълно във властта на понтифекса. А сега, падна ли ми? Гледай сега какво те правя. И знаете ли какво го направили? Ами станал архиепископ на Антиохия. Лелеее, че го наказали. Щото, не е лошо да знаем, Антиохия е много особено място в църковния свят. Защо Рим е толкова важен? Ами защото там е престолът на Свети Петър, любимият ученик на Христос. Е, сериозна работа. Ама много не се знае (аз поне не го знаех), че първата епархия, която оглавява Симон-Петър е Антиохия. А-а, а? Че той много важен човек, всякак си важен – и социално и духовно, станал Пиетро. Че как така? Нали излъга, нали предаде Папата, нали оскверни свещеното му дело, Кръстоносния Поход, как така? Ами пак така. Както другия Пиетро, ди Капуа, дето все наопаки правеше работите, като Симон дьо Монфор, дето замалко да обърне Похода, като Во Чернайския, другата бъркалка. Те плескат работите, Инокентий не пести награди, хем истински, големи, грамадни награди. Ако някъде бъркам, поправете ме. Ама не, не бъркам, всичко си е така и е ясно – всеки си изпълнява задачките, всеки си има ролята и всеки си получава заплатата. Много е почтен за тия работи Инокентий. Или тия над него. Само дето нас ни правят на маймуни. Ама ние сме си виновни. Що вярваме на глупости?

3.1 Историята на Бернал Диас

На Асенчо – бачкаторът-авантюрист

Тази книга ми попадна още по социалистическо, когато четях наред, каквото дойде. Бая голямо книжище, ама много интересно. Дневниците на един редови от конкистадорите на Кортес. Тогава още само бях чувал за тоя, с киселата

мутра, нещо май бях чел „Кортес и Монтесума“, ама така, данни от първа ръка, охооо? И, ей ти го, Бернал Диас. Туйти, онуйти, тути, фрути, ходили, бъхтали, лъгали, грабели, ясно. Две работи ми се запечтаха много силно. Първото за конкистадорското понятие за християнство, второто – за печалбите конкистадорски.

Християнските перцепции на конкистадорите ги има закодирани в следния разказ. Значи шетали Кортесовите из мексиканските джунгли, жилели ги комарите, търкаляла ги жълтата треска, хапали ги отровните змии (това не ти е благословена Куба, където такива няма) и изведнъж… Попаднали на някакво село баш насред празника. Някакъв религиозен празник, свързан с човешки жертвоприношения. Те, хората, вече се били омели, научили някакси за приближаващата бяла зараза и по тревога евакуирали лагера. Само че олтарите си стоели, опръскани в кръв и по тях се таркаляли човешки крайници, вътрешности, брррр. При тая гледка конкистадорите така се потърсили, така се възмутили, че прекъснали марша си, пръснали се из джунглата, открили скривалището на индианците от селото и ги избили до един. Дето се вика No Comment.

На всичкото отгоре Бернал Диас доживял до края на цялото риалити „Мексико“. Е, има си хас, как иначе щеше да си публикува дневниците, ама то, наистина изглежда невероятно, човек да мине през това, всичкото и да оцелее. Та затова, не че съм толкова тъп. И накрая, нааайййй-накрая дошло време да се разпределя плячката. Плячката от цяло Мексико, представяте ли си? Между има-няма две стотици конкистадори. Лелеее, тия са се изкривили да мъкнат злато. Не, платили им в сребро, забравих точно колко беше, ама с дела си от плячката редовият конкистадор можел да си купи четири прасета. Представяте ли си? Четири прасета. Горе-долу колкото да се изхрани по пътя. Та ме замисли и от тогава си стоя замислен – кое кара хората да се хвърлят в такива чудесии? Не знам, някакси не мога да го сметна.

3.2 Кардинал Карафа

На Цветан Пенчев

В много работи бил силен неаполитанецът Пиетро Карафа. В знанието - на младини се мешал с хората от Салоните на Колона.Във вярата - не случайно конклавът го избрал за папа. Но най-силен бил в мразенето. Мразел, ама мразел. Като се почне от испанците. Владеели любимия му Неапол, разпореждали се с италианската перла както им скимне, а всъщност си били прости и диви кастилски селяндури. Ненавиждал ги. Мразел голотиите. Като станал папа здравата се облажили разни суперпосредствени скулптори и

художници. Стигало да могат да изобразяват смокинови листа, много се бил развил смокиновият бизнес. Ама не с плодовета, а с листата на библейското дърво. Хич не се поколебал Карафа да разпореди - де се мерне голотия, по картини, стенописи, статуи, леп, едно листенце отгоре и готово. Мразел разгула, разпуснатостта и по негово време Рим затихнал и разглезените римляни взели да го мислят накриво. Като починал, човекът, устроили истинска вакханалия, за да отпразнуват "освобождението" си. Абе, ще видят те. Ама по-късно. Но най-люто мразел, най-бясно преследвал довчерашните си дружки от Салона на знайковците. Беше ми голяма изненада да науча, че люлката на протестантизма е всъщност Италия. То и за Калвин си е чудно, че е французин, ама Италия, Италия?! Можете ли да си представите Италия протестантска? Италия без пищните жестове на статуите по църковните фронтони, Италия без преливащата плът на барока, Италия без "Мадонннна миа", без изтънченото ценене на кианти, аншоата, златистите зехтини - не, не че няма да ги има, но присвитият поглед на ценителя ще бъде заместен от строгото взиране в небето. Или в копанята на комшията, да не би нещо... Бях съвсем момче, когато ходихме на спортен лагер в едно малко градче близо до Дрезден. Изумиха ме, същисаха ме германците. Шест-шест и половина и по улиците вече няма грам, ама грам човек. Но пък на всеки прозорец се кокори някоя леля или чичак със строг вид. Така и не разбрах какво гледаха, по улиците няма никой. Сега мисля, че се досещам и хич не мога да си представя Италия такава. И Карафа не можел. Дал всичко от себе си, а то хич не било малко, за да изтръгне, да изтрие, да изгори от лицето на възлюбената си Италия тази проказа - познавал я добре от младини. Преследвал, гонил, наказвал. И, разбира се, си спечелил омраза и омраза. Мразел всички и всички го мразели. Естествено. И сега, в хладкото ни лаодакийско време от картината на Апокалипсиса, ние също с голяма охота ще го гледаме като някакъв тиранозавър, м-м-м, колко нетолерантен е бил. Лигльовци, неблагодарни лигльовци. Божичко, даже не искам да си представя колко различна щеше да е Европа, колко по-беден светът ако Италия беше просто една Германия. Или, хайде, една Норвегия. Не е, хич не е било невъзможно. И един от големите ни спасители е Пиетро Карафа. Така е и той сигурно го е знаел, омразата ражда омраза, любовта отминава незабелязана. Мразел е страстно, но и страстно е обичал - родния си Неапол, милата си Италия, горещата вяра, Европа, света. И толкова неща е спасил - за Бога, за бъдещето, за нас. Обичал ни е по неговия си особен, великолепен и резултатен начин. Едно цветенце на гроба му - дано ни прости.

3.3 Странната защита в „Апология на Сократ“

На Даниел Смилов

Нещо не ми е ясна позицията на Платон в прочутата му „Апология…“ Ясно, искал да е защити учителя си. Или основния персонаж в диалозите си. Тя е много заредена с проблеми тази двойнственост, ама засега не ни е във фокуса. По ме обърква подмяната на тезата на обвинението. Защото Платон лъже. Иначе излиза, че е глупак, което пък е съвсем невероятно. Ще поясня. Всъщност центърът на обвинението е, че Сократ развращава младежта, като измисля нови богове. Сериозно, тежко и, най-важното, основателно обвинение. Никак не са били глупави обвинителите (или тези, които са стоели зад тях). Точно там е острието на софистико-сократическата атака против мита. Точно Бог става човекът, който в хода на диалога започва да става автор на смислите на живота си. Това го разбирам аз, че какво остава за Платон. Е, питам се тогава, кого заблуждава със съвършено неуместните си защити – ама колко благопристоен бил Сократ, ама как спазвал изискванията на богопочтителността, ама как се съобразявал с обичаите, колко ревностно изпълнявал ритуалите, бъра-бъра, два чадъра. Че какво общо има това? И въобще, кой има претенции към традиционализма му, кой говори за развращаване в смисъл неспазване на обичаите? Сигурно си има своите причини Платон, не съм му аз съдника, нито съм във времето, нито съм в обувките му, че да му държа сметка. Точно аз и точно на Платон. Но не обичам да ме правят на овца и затова искам да си кажа думата. Изобщо не е в подробностите, във външните изяви работата. И не в тия „благопристойни“ увъртни е истинската защита. Да, Сократ реже коренът на традиционния гръцки Пантеон, да, без митологическата безвъпросна яснота цялото олимпийско стълпотворение е готово веднагически да рухне. Да, човекът-автор няма нужда от разни смешници с роги или с очи на сови и волове. Съвсем другаде, в съвсем друга божественост ще търси опората си. Но, опасно или не, делото на Сократ (и на софистите, да не забравяме) е великолепно, вдъхновено от изключително красивите амбиции на човешката Божественост, така човекът далееч надскача тесните граници на провинциалната полисност и още поне десет великолепни, достойни, красиви работи. Сега, разбирам, ако е трябвало да се гони някаква близичка, мъничка, но болезнена и нужна целичка, Платон може да избере да прави себе си и Сократ на маймуна. Да се прави, че не разбира, да води битки с въображаеми вятърни мелници, за да успокои общественото мнение. Може съвсем умишлено да принизява делото на Сократ, защото точно така, принизено, го е схващала тогавашната публика (макар че не ми се вярва, като гледам колко точно е обвинението), може… Ама това време отдавна мина, тогавашната публика е в първично Демокритово състояние (на атоми), та няма какво да се заблуждаваме с тези „апологетически“ пируети. Така и с венецианците. Участвали са във велико дело, истинска Божа работа, движела ги е любов към Венецията им,

храбро и вярно са изпълнявали поетите ангажименти и на всичкото отгоре с риска да останат с името на злодеи в историята. Ама били ли алчни, имали ли основание да си отвоюват Зара, наистина ли Дандоло бил ослепял при безредиците в Константинопол, всичко това са дреболии, „топъл вятър“.

VII. Алексий IV Ангел

1.1 Тайната история на Прокопий

Ей, голямо лайно този Прокопий. Хайде, да беше някой там камериер, Фигаро някой, дето докато оправял кревата на господря, намирал по някой жартиер с различен цвят от тоя на господарката. Или министър на нещо си, дето ще не ще трябва да кима пред господаря, но си върши работата, ръководи финанси ли ще бъде, строителството в Империята ли, ама отвратни са му тия, императорската двойка и си води по някоя бележчица, че един ден… Ама не, доксограф е Прокопито, ще рече „записвач на мнения“, т.е. придворен хронист, вестникар на императорски payroll. И си го представям какви ги е дрищил в официалните си писаници. Какви „светлейши“, какви „премъдри“, „сиятелни“, всеблаги“ сиропи е заливал върху подлизурските си хвалтутения, чак диабет да те хване, ако решиш да ги четеш. Успокоява ме само мисълта, че Юстиниан и Теодора са го държали само от мързел, хич не им се е занимавало с едно от безбройните придворни нищожества. Да си пишурка там. И си пишуркало. Ама като всякое червейче, като всяка личинка, нашичкият бил само злоба. Злоба и малко хитрост. Та докато размазвал сладкарския крем по официалните си комюникета, тайничко наливал отровица в едно скрито напръстниче, че един ден може да потрябва. Нищо се не знае. Старчето-архиварчето как беше запазило фактурите за конфискуваните мебели в „Дванадесетте стола“? Моника Люински как изкара два милиона хонорар от една олигавена пура? Парички са това. А като ги смесим и с начесаната злобица – цена нямат. Ама защо говоря така, откъде знам, че писаното в „Тайната история“ не е самата истина? Хайде сега, вярно, не мога да снасям яйца, ама все познавам ако омлетът е от запартъци.

Вижте го Юстиниан. Как, според Прокопий, не спи и по цели нощи броди като призрак из двореца. Как се оживява само когато замисли някакво ново злодейство. Как е обрисуван като кръвопиец, ама в буквалния смисъл на думата, същински вампир. Ами Теодора? Пфу, чак ме е срам да повтарям гадостите на Прокопий. Как още невръстна обслужвала робите, които чакали господарите си пред Стадиона. Как съжалявала, че отворите на гърдите ѝ били твърде малки за пълноценен секс и разни такива. Сега, не е да не сме чували, не е да не сме чели за Тзъ Тци, да речем, дето специално си наела куртизанка, която да я научи на

тънкостите, че да държи козчетата на важнягите из двора. Не е да не поназнайваме за Калигула, за Нерон и разни такива, ама, хайде сега, точно пък такива да се и Юстиниан и Теодора. Пък Прокопий чиста вода, ненапита, само дето службата му такава, че ще не ще, трябва да хвали. Ама сега „ще напиша за всяко злодейство в Мадридското адмиралтейство“. Нищожество. Личинка.

3.1 Схизмата

Схизматици са, така е. Точно колкото са схизматици чедата на Светата католическа църква. Хубава са я свършили патриарх Керуларий и папа Лъв IX. Дебели чутури, заради дядовските си инати такава каша забъркаха, че кой знае колко време още ще я сърбаме. На, преди двадесетина години светият мъж, папа Йоан-Павел II се засили да дойде в България, да сближи "сестрите" - така си викат разделените църкви. И наш Максим каква я измисли? Може - вика - може, ако папата признае, че се е заблудил и поиска да приеме кръщене в Светата православна църква. На деветдесет години какво да каже. Изкуфялник. Ама да не бързаме, да не се правим на пърлета. Да видим ще я разкажа ли разбираемо.
И за какво се скарали църковните водители, за какво чак толкова, та през 1054 година, отлъчили църквите си? Сигурно за хиляда работи. Само едно ще спомена, амен-амен 200 години по-рано. Азбуката. Нашата, славянската азбука. Дето я направиха братята, светиите Кирил и Методий. И защо я направиха? Ами от любов към славянството, нали майка им била славянка. Нали произхождат от "мати славянка и баща Лъв" - тъй се казвал човекът. И "Върви, народе възродени...". Знам, знам, че пипам свръхчувствително място, хич не ми се иска да съм скептик, много ми е свята светлината на Словото на български. Ама... "скъп си ми Платоне, но истината ми е по-скъпа", дето казал Аристотел, после излезе, че съвсем не го е казал, измислил го някакъв анонимник 1000 години по-късно, ама... Абе, non e vero ама e ben trovato. Не че майките не са влияли. Как са станали християни руснаците? Ами чехите? Майките свършили работата. Е, поне така разправят. Ама все си мисля, че чедата Лъвови, а Лъв си е бил мнооого важен човек, управител на Солун, са си носили гръцко самосъзнание, ромейско светоусещане. Като нашите помаци - разправяй им истории, питай ги защо дума турски не знаят, прави се на филолог - не произлиза ли помак от помъчен, те кимат и си знаят - турци са. Точка. А нашите не само всичкото им ромейско - и език, и култура, и образование и всичко, ами и по кръв са си ромеи. Мама била ли е славянка, не е ли била, къде го пише, ама че Лъвът е бил ромей - ясно. И даже те да я имали тази измислена славянска любов, дали аджеба Фотий, патриархът ще тръгне да се блъска с Рим заради някаква незнайна обич? Небивалици. Ясно, преясно е, че блестящите абсолвенти на Магнаурската школа са били натоварени със задачата. Ходили в

Херсон, прицелили се в Моравия, не е ли географски очевидно, че са чертали територията на Патриаршията? Доколко са си давали сметка, не знам, мисля, че са си давали - и те, и Фотий, наистина блестящи умове са били, гледали са 200 години напред, до времето на православието. И това е нещо далеч, далеч по-достойно от някаква лигава панславянска "любов" дори да я е имало, да не е съчинена в час по патриотарство. Мисля си, че истината винаги излиза по-достойна от измишльотините за историята[3.1.1] Някак никъде не успях да прочета една истинска оценка за невероятното дело на азбукарите - като се почне от Фотий, през Кирил и Методий, Климент, Наум и Ангеларий, та се стигне до княз Борис, цар Симеон, Черноризец Храбър. А то наистина е невероятно.Оставете приказките за конете на Карл Велики, дето ги разправя Гошо Мастиката на сбъркан немски. Но, така или иначе, триезичната теория е нарушена. В девети век, девети век Светото писание е звучало на български, Словото-Логос е било разбираемо за хората ни. Даваме ли си сметка колко велико, великолепно и опасно нещо е това? В средата на шестнадесети Хенри VIII е забранявал хората да имат Библията у дома си. Опасно е, ще вземат да я четат, да си измислят разни работи. И е така. Не случайно оня от Рагожината черн, Лебедев, тълкуваше Еклезиаста в "Идиот" на Достоевски. И това е в шестнадесети век. В него век и Лютер дръзва да преведе Свещените текстове. Както му отърва. Пропуснал, например, Първото послание, Посланието на ап. Яков. Но немците вече можели да разбират какво им говорят в църквата. А ние го имаме 650 години преди това. Как, защо? Чудо на чудесата. Несравнимо по-чудно и по-великолепно от всякакви измишльондрениции за "мати славянка". Е, носи си и рисковете, носи си ги. Не току-така се намества манихейството в земите ни. Ама за това друг път. Та ето ти я една причина да се счепкат църквите - Западната и Източната, малка ли е, тихомълком да ти дърпат чергата и то с цената на истинския риск, който носи нарушаването на триезичния тезис. И още хиляда причини. И всички те фокусирани в една-едничка дума. Филиокфе. Една-едничка дума, прибавена към Никейския символ. Човек даже може да не я забележи, скрита в текста за Светия Дух. И на български и на латински се разпада в три думи, но гръцкият я събира в една - филиокфе, и от Сина. Значи вярвам в Бога, всемогъщия Отец, създателя на ... в Сина, Йесус Христос, единосъщия му син... в Светия Дух, който произхожда от Отца. И тука латинците вметват пустото "и от Сина". И това е. Друг текст няма, всичкото е същото. Еееей, ама нетолерантно време, еееей. Бива ли за едно "и от Сина" крамоли, отлъчваници, схизми? Охооо, това е само началото. Ами я да видим някои от последиците. Къде, например, спря турското нашествие от XV век? И ще видим, че е по линията, дето разделя Европа на католическа и православна. Ама враждували кой с когото завари на Запад. Ама Лютер създал разцепление, при което турците изглеждали почти съюзници и за едните и за другите. И

разни такива. Да, ама минат ли чертата и изведнъж поляците се оказват под Виена, англичаните в Малта[3.1.2]. А за Изток? Една-едничка експедиция, един Ягело, един Януш Хониади, не казвам нищо, напротив, моето преклонение пред хората, но от там насетне нищо. Ами, схизматици. Да се спасяват. Даже и у нас. Колко ни в клин, ни в ръкав е Чипровското въстание. Сто години преди Левски, БРЦК, Оборище. Откъде-накъде. Ами католически район е Чипровци, затова. Ами румънската история, дето събори Чаушеску. Как се казваше оня свещеник, дето искаха да го арестуват, пък хората се струпаха и не го даваха? Май Ласло Тьокеш, унгарец, католик. Ами югославската бъркотия от 90те, кой наш, кой ваш, кой с кого е, война, кръв, гнусотии. И арабите пращат пари /и не само/ в Босна, руснаците подпират сърбите, германците - хърватите. А кажи, че няма значение кой от кое вероизповедание е. Това са някои работи, дето и аз ги виждам. Кой знае колко са още. Та защо, защо? Какъв толкова заряд носи това невинно "и от Сина" та може да взриви света за хилядолетия? Хайде да започнем в обратен ред. Взриви ли го? Даже и желязната завеса беше истински желязна в границите на православния свят - немците така и си останах "хер", поляци и чехи "пан". Ние колко бързо го обърнахме на "другарю". Кубинците гледам си го ползват "компанеро", обаче улиците им продължават да се казват Сан Агостин, Санта Лучия, нищо че по табелките пише разни други имена. Тях наистина никой не ползва, даже в пощата не ги знаят. Бунтуваха ли се европейци срещу социализма? Бунтуваха се. Къде? В Полша, в Унгария, в Чехия. Някоя от тях да е православна? В някоя православна да се разбунтуваха? После кои бяха отличниците по "демократизация"? Полша, Чехия, Унгария, Словения, Естония, Латвия. Някоя от тях да е православна? Та истината е, че последиците са огромни, неизчислими, още не се е намерил един Макс Вебер да напише "Произходът на социализма от духа на православието", но съм сигурен, че и това ще стане. Щом резултатите са такива значи и зарядът на филиокфе е огромен. Хайде да видим. Ще поизбързаме малко и ще кажем, че една от основните особености, които отличават християнството от юдаизма и исляма, другите монотеизми, е идеята за свободата. В най-дълбокия ѝ смисъл, до който достигна класическата гръцка цивилизация - индивидуалността. Ислямската умма хабер няма от такова нещо, еврейските пророци не го и споменават. Пак гръцко постижение, прелестно гръцко постижение, е реализирането на индивида чрез света, чрез универсалността. Наемам се да твърдя, че това е единствения смисъл на иначе изкълчения "категорически императив" на Кант. Под небето нищо ново. Та за центрираното около свободния човек християнство има три ултрареалности - Бог, Човек и Свят. И всеки намира своето лице, своя просопон в един от трите хипостаза - Отец, Син и Дух Свети. Въпросът за произхода на Светия Дух въобще не е невинен, въобще. Защото Той, Светият Дух, е връзката на Бог и Човек, Той е Светът и ако Божествеността на тоя тука

свят произтича и от Сина, то тогава човекът, човекът тук и сега, а не онзи, с главната буква, който е при Отца си, става принципиално Богоравен. Да не забравяме прекрасния Халкедонски догмат. Христос е напълно Бог и напълно човек. И ако Христос е автор на Светия Дух редом с Отца си, то тогава напълно човешката му природа /фюзис/, същност /усия/, ще направи човека богоравен. Почна да става уплетено, замириса на попове, "тук мирише на лолард", дето казва Джефрито, Чосъровия. Само че точно така и става. И то не на Флорентинския събор, не при клюниаците или цистерцианците, а в света, в светския свят. През Ренесанса. През Просвещението. Великата Френска и въобще. Чудни работи стават на Запад."Странно, чудно време днес настана. В бога вярата престана", добрият стар Остап Бендер, как всичко знае. Бог е мъртъв, да живее Човекът, самозабравилият се човек, Човекобога. Ама да видим как живее човек без Бог, лесно ли е да си Сатаната. Как се продъни падналият архангел? Сатанаил. Колко важно стана да се измислят идоли, да не виждаш истини, да ти подпъхват ценности та да си мислиш, че летиш докато падаш [3.1.3]. Добре, че е историческо нещо човекът, добре, че дълбоко - много назад и много напред във времето, залага основите си християнството та още оцеляват ценности, истини, морал. Иначе "Kiss" и horror movies. Наживо. Това на Запад.

Изтокът пък се раздира от противоречията на Родион /родной/ Романович / Римски/ Разколников, до самоубийство го тресат Бесовете [3.1.4]/, но на повърхността всичко изглежда заспало. И идва еврейската дружина - Бронщайн, Зиновиев, Каменев, Бухарин, Ленин позакъснял, но пък дошъл с германското злато и тогава, тогава гледай как трещят устоите на света, църквите се превръщат в обори, кръстовете се трошат, Човекобогът показва дяволската си муцуна и се носи, носи воня на сяра и изгоряла плът. "Конармия", "Колимски разкази", "Един ден от живота на Иван Денисович". Така ли стана? Така стана. Който иска нека да вярва, че "и от Сина" няма нищо общо.

Стресли са се две тенденции, тогава, през 1054 година, всъщност, много по-рано. Едната, храбрата, продължила храброто дело на християнството, поела възхитителния риск на Богочовечеството, с всичките му страшни последици. Другата, боголюбивата, настоявала на Бога, на смирението пред Лика Му, на запазването Му в човешката душа, за да остане човек при Него, а не да хукне нагоре, "Нагоре по стълбата, която води надолу" към Човекобога, съвършената формула на Сатаната. И от тогава не могат да се съберат. А трябва ли? Не знаем. Май хич не е изкуфялник патриарх Максим. Нищо че оцеля при социализма. Май хич не са очевидни в дългото бягане "добротите" на екуменизма. Само ще кажа, с гордост ще го кажа, че един голям опит за събиране на двете църкви принадлежи на българин, Киевският и на цяла Рус митрополит, Киприан. Опитал се, светиня му, да използва позицията си на голям православен митрополит и доверието на Владислав Ягело, но нищо не станало. Мисля - не е

трябвало да става.
3.1.1 Филмът "Аспарух"
3.1.2 Гадничките оръжия на Хенри VIII, миланската броня, полският шлем, Абиерго де Прованс
3.1.3 Фабриката за сънища
3.1.4 Кирилов

3.3 Ренесансът в интерпретацията на Георги Тодоров

Пак на Лорис

Кой хлапещак не се е прехласвал по Ренесанса? Имам предвид четящите хлапещаци. Другите – Бог с тях, не са ми във фокуса на интереса. А някои така си и застинаха. При Ренесансовите клишета за светлината, човечността, плътта. Обяснимо е, обяснимо е. Цяла една образователна система, хубава-лоша, ама система, си върти толкова години вече колелото на ренесансовите ценности. Ама то си е до човека. Ако те боцкат съмненията, ако не ти стигат дълбокомъдрите пози, ако си държиш очите отворени, лека-полека ще защъкат въпросите и Ренесансовите очевидности ще започнат да се разсейват. Като всеки мит изваден на светло. Бях вече започнал да се досещам за това-онова, понах да си давам сметка какво сме загубили, прегръщайки Ренесансовия човек, усещах колко плоска и едностранчива може да бъде визията, наложена от Ренесансовото световъзприятие. Но така, подредено, последователно, в ясна, демонстративна логическа свързаност, ми ги нарисува Гецито, отдавнашният ми съученик Георги Тодоров. Не на мен лично, случайно го мярнах в едно предаване на СКАТ. Имаше такова предаване, истински хубаво предаване, за култура. За културааа? В СКАААТ? Да, да, имаше. Е, закриха го, ама пак много оцеля. Та бяха поканили Гецито, аз да не знам, че от бая време се е посветил на богословие и той, както си е подреден, стегнат, а и съвсем светъл човек, си беше избрал за тема Ренесанса, злото на Ренесанса и хубаво, спретнато, картинно ги нареждаше. И наистина. Ренесансът, в прибързаната си човекостремителност, обърна баланса между човека и Бога и постави Човек в центъра на Света. Това, няма как, направи Бог акцидентален, външен, функция, с което – логично, отне абсолютността му и така, неизбежно, го уби. При това не някак по грешка, от незнание и недалновидност. Уби го прецелено, примерено, хладнокръвно. Дотук – „добре“. Бог е мъртъв, да живее Човекът (а онуй, помътеното, ще прогласи Свръхчовека – великолепното светлорусо животно). Само че какво се случва с Човека, когато няма Бог, няма Абсолют? За известно време добре, много добре: Негово Величество Човекът, светлина, въздух, разум, подреденост,

няма Църква с нейните тежки, тъмни структури, няма Инквизиция да гори „илюминатите“, светските институции са напълно във властта на Човека и т.н. Браво. И после? После ще ни грабнат вихрите на „всепозволеността“, всичко ще стане относително и „красота“ ще бъде заменено с „харесване“, „добро“ с „изгодно“, „справедливост“ със „сила“ и т.н. Човекът ще загуби ориентирите си, Човекът ще остане без истинска основа за ценностите си, Човекът ще се превърне в безлична „пазарна“ или „електорална“ единица и всичките Светлини, Човекоцентризми, Свободи ще се окажат стени, които затварят човека в собствената му безнадеждност. Благодаря, Геци.

3.4 Църквата в Берген, Дом-ът в Хелзинки, Катедралата в Талин

На православния зилот Венци

Берген си ми е моята норвежка любов, няма какво да крия. Всичкото му е хубаво, всичко му харесвам. Само… Ами, църквата не му я харесвам. Всичко хубаво, малка, но тежка, солидна, наоколо ѝ една чудна градинка с пейчици, вътре хубава, тайнствена атмосфера, точно като за жилището на Бог. Ама по стените… Знам, знам, лютеранството забранява разни светии, на Богородица е отредено място, съответстващо на ролята ѝ в библейските текстове т.е. странична и незначителна, знам и макар да не съм съгласен не искам да бъда нетолерантен и съм готов да дам право на тези протестантски интерпретации. И на последиците им. Даже и до методистките крайности където Църквата е просто една класна стая, с бели, варосани стени и едно доста сурово Разпятие над свещеническата катедра. Ама в Берген не е така, де да беше така. Добре, няма да ги има Света Богородица и Свети Йоан Кръстител. Ама какво търсят тия охранени буржоа, с надиплени бузи и оцъклени очи по стените? Щото точно така си е. Ни повече, ни по малко, едно цяло разклонено и плодовито семейство, се мъдри близо до входа. Сериозни – дори и децата, самодоволни – дори и младите момичета, опулени – всички до един и сякаш виждаш фотографа, загърнат в умирисания си черен чул да пали магнезия и да вика „Внимание“. Щрак. Семеен портрет. В Църквата?! Ама били от най-първите граждани въпросните, били почитани и уважавани, доста парички дарили за църквето, лошо няма. Не питам защо имат фамилен портрет в цял ръст, не питам защо са записани в Книгата на дарителите със златни букви, даже не бих питал ако ги мярна някъде в църковния притвор при другите ктитори (които и да са те). Това, което не разбирам, е какво търсят на стените в Църквата. Значи махнахме Света Богородица, изгонихме Свети Йоан Кръстител и лепнахме тези, тлъстите? Тъй да ми се блещят и пулят насреща, че не за Бог, ами и за Човек да не ми се поиска да мисля.

Ама в Хелзинки вече беше върхът. И Хелзинки много го обичам. А на всичкото отгоре има една руска православна църква – чиста прелест, светлина и красота. Ама тя е така, малко встрани, на високото, а в самия център, зад статуята на Александър II е Дом-а, лютеранската катедрала. И тя идва на височко, огромно стълбище стига до нея, куполът ѝ е мощен, внушителен, малко на Капитолия докарва. И вътре, ох мамо, нали е Дом, нали е важна работа, вече не се зверят някакви местни гражданя от стените, а самите башове на протестантството, на лютеранската му фракция, са се възправили в двоен ръст и пръскат благодат над смълчаното паство. И този път успях да ги запомня. Агрикола (знам го по име, ама нищо повече), Мелхиор (един малко объркан, ама добронамерен и честен учен от фалангата на Лютер) и, разбира се, самият Лютер. Другите двама са ми безразлични, Мелхиор даже ми е симпатичен, обаче Лютер, тази врътлива немска свинчуга… И сякаш аз съм му поръчвал статуята, склупturът го е уйдурдисал с една надменно навирена зурла, усукал около тлъстата си фигура някаква професорска мантия, абе, всичко, което можеш да си представиш като противно на Бог. Че и на човек, ако е човек. Не съм аз този (предвид на собствената ми анатомия и физиономика), дето ще се подиграва на зурли и тлъстаци. Ама аз не съм се дюздисал като някой светия в Църквата, че да благоговеят хората пред мене. Хубаво, нека да са бели варосани стени, нека да е едното Разпятие, ама тая тлъстата свиня да ми се перчи на мястото на Светата Дева, а, мерси.
И сякаш ме бяха чули, тия, дето ремоделирали католическата „Дева Мария“ в Талин, че да стане лютерански дом, намерили друго решение. Нелепо, идиотско, ама поне я няма зурлата на Лютер. Вместо светии, вместо агриколи и разни такива, накачили по стените на църквата гербовете на благородническите фамилии. Представяте ли си? Какво Боговдъхновение, какви свети мисли лъхат от гербовете на разни шведски, руско-варяжки и други такива разбойнически фамилии. Май неслучайно естонците са ги смятали за бавните реотани на Съветския съюз. Като пинареньовците в Куба. Дето при тях Нова година идвала към средата на януари. А пък естонците изписват Талин като Таллинн и бар е баар. В цвял свят е бар, в Естония - баар. По-бавничко, по-рахат. Услу миллет.

3.5 Църквата в Аячо

Туй, Корсика, е един настръхнал остров, не ти е работа. А от Аячо (англичаните го произнасят Аджасо, хм) първото, което се вижда като влиза корабът, са казармите на Чуждестранния Легион. Няма нищо общо с красотите на Сицилия. И нищо чудно, че от там е излязъл оня, ултраамбициозния кюфтак, дето обърна света с краката нагоре. Гений, дума да няма. И пълководец, и държавник, че и юрист и всичко. Ходих, разбира се, ходих да му видя къщата. По-скоро къщата на

някакъв мишок, дребен чиновник, в която са се родили един бюлюк крале, един Император, един гений. И си се чувства, ясно си се чувства, те после, след като Наполеон станал Наполеон, решили властите в Аячо да поразширят, да поразкрасят скромното къшле. Тъй де, Наполеон не е просто градска забележителност, градска забележителност е Петьо Пандира, да речем. А Наполеон, той Наполеон, нали… и хоп, къщичката порастна, разхубави се, тъй, тъй. Ама и тъй, повчесана, гримирана, пак си е жалка и никаква за толкова много кралски особи, пръкнали се в нея.
Истинската фиеста, обаче, е в църквата. Хубава, френска църква, елегантна, малко Рококо така, нито много голяма, нито много малка, таман като за Аячо. И таман като за Аячо ни един кръст няма, по всичките места, дето другите църкви са „кръстати“, тази е декорирана с едно калиграфско, елегантно и усукано **N**. Ясно, нали? Не, не, не питам за значението на Н-то. Питам какво е станало с християнството, с Църквата? Щото така като тръгне в село Бреница „дето вино кара воденица“ на купола на църквата вместо кръст може да се озове някакъв тирбушон, да речем. А в Смядово – прът със суджуци. Е-е, ясно, Наполеон, ясно, Аячо туй-онуй. Ама да махнеш кръста и да лепнеш някаква буква вместо него, това на нищо не прилича. Пълно разложение.

VIII. Конон де Бетюн

1.1 Специалните хора

Платоновата държава. Много сме интересно нещо туй, хората, по-точно хората сега. Като ни казаха, "Равни сме, всички сме равни" и ние много насериозно го взехме. Те туй французите го измислиха. Прочутото Liberte, Egalite, Fraternite. Тъпо го измислиха, не се чуват какво дрънкат. Хайде, свободата иди-дойди, макар че и тя еееe, ама за туй после. Обаче как се връзват равенство с братство? На, аз имам близнаци и пак не са равни. Единият ще води в едни работи, другият в други, ами така е, а кака им е авторитета вкъщи. По какво сме равни, по кила ли, по ръст, по талант, по акъл, по какво? Неее, пред закона, по права сме равни. Хм, представям си как вкъщи започваме да си търсим правата. "Не, няма да готвя, имам право да откажа". Е, на, тогава ще я втасаме. Ще се гледаме под вежди. Като бушмени с бутилка кола. "Боговете сигурно са полудели". За тях. За нас, боговете умряха, ама и ние май нещо... Та за братството, ясно, ала-бала. То и равенството е ала-бала. Кои сме равни пред закона? Редовите мишоци и тежките бандюги? Равни сме ако не си платят. Обаче те си плащат и готово. Не е за чудене. За чудене е, че продължаваме упорито и тъпоглаво да вярваме в равенството. Да си мислим, че всички са като нас. Каквото на нас ни се щенка, това го искат и всички. Колкото ний можем, толкова могат и всички. На нас

пипето ни малко, а, то на другите да не е повече. И всичко със собствения си аршин мерим. Прокруст, какъв ти Прокруст, той поне си е знаел, че е злодей. А ние сме редови, примерни граждани, царете на посредствеността и всички са като нас. А туй политици, държавници са бетер нас, бетер. Ама да се попитаме защо, айол, ги избираме тогава? Кой, марсианците ли гласуват за тях? Имахме в Университета, в Софийския де, като бях студент, един преподавател по математика. Много, много свестен човек беше. Като избухна демокрацията човекът, като истински интелигент, не се направи на камилска птица, а се включи. Много бързо схвана какво става в новосформираното СДС и издигна кандидатурата си като независим. Еееей, че му се зарадвах. И после ми беше много мъчно. Не знам, не съм сигурен, но май двеста гласа ли събра, колко бяха, ама съвсем мъничко. Всичкото му хубаво, умен човек, честен, ама ние умни и честни не щем, искаме ги като нас, лакомички, крадливички, нали? Дето казваше Павел Вежинов - късокрако и като се ядоса да му се налеят с кръв очите. И после - рев. Е-е, така е, равенство. Равенство, ама една торба цимент да вдигнем и ооох, тежко. Тежко е, вярно, ами оня как вдига 250 кила, над главата си ги вдига, пет торби цимент е туй. Е-е, ама той е щангист, трениран, подготвян, от деца още ги подбират и знайш какви тренировки падат. Знам, имам малко представа. Само не разбирам защо си мислим, че щангистите ги подбират, подготвят ги, учат, тренират до припадък и какво ли не още, а държавниците, ония големите, истинските, тъй си се появяват, изневиделица, от кол и въже.Няма да забравя една снимка, случайна снимка в някакъв спортен вестник, дето е само футболист, футболист, гола мацка, футболист, футболист, гола мацка. И изведнъж - управителният съвет на, май "Милан" беше. Едни стари чичковци, изтупани такива, с брилянтинено-рехави перчеми, бутониери и т.н. Гледам ги и си викам, а, ей ги баровците. Ама купили Роналдо или там, който беше. Той - талант, та дрънка, много пот, много труд, уникален. Ама те го купили. Е, кой е по-важния, той - Роналдо или те? Ама те били баровци, пари имали. Дааа, така е. Ама позиции, пари, те, така, от небето падат. Той имал качества, страховита подготовка, те - не, ама го купили. Сънища в лятна нощ. Разбира се, че са подготвяни, разбира се, че са подбирани, разбира се, че отговорностите им са грамадни. И много преди Роналдо са почнали да ги подготвят, от дантелените пелени. Ама истинските дантели, не ония, дето ги акат ченгетата. Не че няма и от по-обикновените, хасените. Така е и така трябва да бъде. Ама не ни харесва, не са като нас, някакси. А че Роналдо да не е като нас? Не, ама е бил обикновено момче и ритало топка на улицата и понеже... Хубаво, хитро са замислени тия народни герои. Като ония, дето печелят на тото. Гледаш го, говори на диалект, има-няма прогимназия, карал си таксито човекът, абе аз, същи аз и изведнъж, бам, милионер. Значи и аз мога, що да не мога. И си дават левчето, на кой го давата, ами на Делян Пеевски майка му управлявала

тотото по Тошово време, а така. Ама така хората си имат една мечта за до следващия тираж и така, върви си животът. Знаят я, знаят я чичковците тая работа и си я ползват, стоят си на скрито. Не че чак толкова им се иска, на кой не му е приятно в светлините на прожекторите, ама такива са правилата, нека си мислят Том, Дик и Хари, че всички са като тях, нека да си имат герои та и те да се чувстват герои. Важното е работата да върви, а славата, тя е за глупаците, за ония, дето насън живеят. Много хубаво филмче пуснаха по Дискавъри. За прочутата история с осъждането на Ал Капоне. Кой не го знае, кой не е чувал за него. И за капитан Елиът Нес. Кой не е гледал "Недосегаемите", Кевин Костнър, Анди Гарсия, амен-амен "Броненосеца Потьомкин" и всички тия? А пък и по книжките пише, как растял малкият Ели, как вуйчо му бил протестантски пастор, от ония, най-лютите, норвежките, как животът му бил посветен на борбата със злото. Порастнал малкият Елиът и по свой начин продължил битката. Хем храбро, хем умно я продължил. Разбивал складове с пиене, разбишквал му вертепите на Алчо, ама най-вече дебнел счетоводните книжки да пипне. И най-важното, никакви подкупи не приемал. Правел се на Джингиби, маскирал се, дебнел под прозорците на разни самотни вили и накрая, хоп, неаполитанецът в пандиза. Доброто възтържествува, нашият герой, както си му е реда - с пищов, с мека шапка, остри черти и т.н. се къпе в слава. Хиляди момченца мечтаят вуйчо им да е норвежки пастор, мафията ближе рани и така. Обаче по Дискавъри едно червендалесто старче съвсем други истории разправя. За двама прокурори, единият от тях баща му, как си вадели очите над сметки, дебити, кредити, как вкарали счетоводителя в капана, как в съда успели да... и т.н. И с всяка дума недосегаемият гигант се смалява и смалява, аха, да изчезне. Не, не изчезва, има си го човекът, наистина подкупи не е вземал, май бил единственият. И си го отнесъл. Ония, другите, с подкупите, направо му съкратили отдела. Тъъъй ли? Че как тогава се борил с мафията? Ами никак. Докато мафията си стояла на задника, продавала си алкохол, помагала, демек, на хората "спокойно да си говорят", нали така се казвали нелегалните кръчми "speak easy", проявявала съчувствие при някои деликатни ситуации от сексуалнонеобходимо естество, давала възможност да потракаш зарчета, да попляскаш карти, Нес - неподкупният си стоял вкъщи и се чудел как да свържи двата края. Аз му вярвам на човека, на вуйчо му също, може и да не е съжалявал за пропуснатите рушвети, ама тежичко е без работа, без заплата. И изведнъж... мафията направила парички и взела да бърка където не трябва, в строителния бизнес. И сега вече се стреснали истинските акули. А-а, да си ги нямаме такива, събрали се, посъветвали се, дали по някой лев, мобилизирали си хората - прокурори, икономисти и се сетили за Нед Неподкупния. Я ела, моето момче, кажи колко парички трябват за да го зачаткаш оня, мазния, тури една нула отгоре и го почвай. Почнал го, вдигнал пушилка, получило се представление -

един път. "Коп" и "моб", с герой, с всичко, не като Дъстин Хофман, дето забрави за герой в "Да разлаем кучетата". И докато хрущели потрошени бутилки, миришело на барут и сополи, прокурорите си свършили работата, спретнали го Ал и Елиът Нес набързо станал излишен. Умрял, милият, в някакъв фургон, алкохолизиран, самотен... Но поне остана по романите, по екраните. Ония, прокурорите, само червендалестият старчок ги разказва, строителите хептен пък никой не ги знае, а още колко етажа има над тях, дето никой няма и да ги научи... Така е, така и трябва да бъде. Сънища искат хората, сънища ще получат. За истината се иска талант, подготовка, възпитание, морал, абе много работи и все скучни, кой ще ти ги слуша. Ако щете вярвайте, с тези приказки, малко в стил Швейк, ви разказах най-важното от Платоновата "Държава". На мене - ако щете вярвайте, но той заслужава доверие, две хиляди и четиристотин години е в Топ20. Чак Мадона удари в земята

2.1 „Бесове“, масонските ложи в Куба

Много силно нещо са клишетата, много трудно си отлепя човек мисленето от разклонената им мрежа. Нали учихме в училище, нали ни набиваха малките мозъчета с глупости – на нас социалистически, на американчетата – демократически, на турчетата – не знам. Та успяха да ни „убедят“, че тя, социалистическата революция, е дело всенародно, че те, комунистическите другари, създали мощна, разклонена организация, която научно знаела, че „веч бий дванадесети кобен час“, защото базата…, а пък надстройката… И остави, дето ги вярвахме тия глупости, ами още стоят като тръни някъде дълбоко в подкожието на съзнанието ни и продължават да формират представи, които честичко ни мързи да осмислим и променим. Та и на мене ми се струваше много несериозна тая работа с „тройките“, „петиците“, пък „нашите“, „организацията“ – староруски митове и легенди. Събрали се петима шапшала, възползвали се от наивността на една, надъхана с „модерни“ веяния, губернаторша, провали ли ѝ бала и хайдеее, вече революция. Хем бях чел, знам, че Лео Бронщайн организирал, провел и спечелил Петербургския преврат с хиляда (1 000) души. Просто ги разположил на правилните места и властта вече била толкова скапана, че успееш ли да вземеш гарата, пощата и Военното министерство, нататък си ти. Особено ако после пристигне Вова с вагона немско злато. И пак нещо ми се струваше несериозна политическата част от драмата, описвана от Достоевски.

В Куба попаднах на интересен случай. И пак се оказах концептуално неподготвен. Имам си едно Лили, работи във фабриката за ром и съответно… Живее малко далеч, ама пък ромът е… И както си махам гащи към квартала на фабриката гледам, а, една доста нетипична за района сграда. Хубава, една

такава, със строга фасада, колони, изобщо. Има си и надпис – „Ложа… еди-коя си“. Хм, туй да не са масони, бе? И почнаха, една след друга, Ложа еди-коя си, в съседство с църквата, където е бил кръстен Гилермон Монкада. Ложа еди-коя си, малко по-надолу от къщата на Ото. Че заизникваха и паметници. На Пласа де Марте, Еди Кой си, Велик Майстор на ложите, паметник на Хосе Марти, направен по поръчка на Ложите…, близо до спирката на провинциалните автобуси се е окумил един слабушко, с остро носле и опъната косица – Велик майстор, направил не знам си какво си. И взех да се питам – абе, тез, масоните, не бяха ли ги обявили извън закона? Поне за Италия съм сигурен. Поне за някои от ложите им. А пък тука… И като попрочетох се съпикясах. Оказа се, че ложите имали съществен принос в борбата за независимост на Куба. Организационната им мрежа била много удобна за креолите, обявили се срещу колониалното господство на Испания. Нещо повече, имало случаи, когато самите ложи открито манифестирали неприязънта си към ретроградния испански режим. Бре, гледай ти. А пък аз умирам от смях като си представя сбирките на Ротарианския клуб в Бургас. Такава палячовщина ми се види. Ама знам ли, току виж, един ден излезли с пушки в ръка да свалят ретроградния режим на бат‘ Бойко.

2.2 Ниш и Чаталджа

На Ван, че много мяза на едно такова капитанче

Стават, стават такива работи в историята. Смятат, чертаят обстоятелства и карти големите батковци - я, Арабията, как с линийка са я чертали англичаните по картата, връзват възелчета и снадки, вървят си нещата по плана, ама от време навреме изникне някоя непредвидка и пак разбърка тестето. Не, не че си нямат белязани карти баровците, не че няма пак да я наредят, ама - грозна плетка става, ачикириз излиза работата. Като през 1885. Направили нашите Съединението, дал кой каквото можал - Продан Тишков с Недялка, майор Данаил Николаев с войската, Гаврил Кръстевич със смълчания телефон, капитан Райчо Николов пък го гръмнали - ревнивец някакъв разправят, после излезе рушветчия, няма значение, ура-тута, работата станала. И хич не е майтап, голяма работа станала. Батемберг дал от себе си и той, не се направил на френски великден, пратил си армията, зер, турците няма да стоят със скръстени ръце и да гледат как им се топи империята. Струпала се армията на южната граница, вкопала крака, летят капитанчетата на коне, святкат щикове, мътнеят топове по позициите - българинът е слаб въстанник ама страховит войник. Дядо ми, македонец, служил в гръцката армия, та ми разправяше как гръцкият капитан викал "Сакам као бугарите да бийте /бъдете/, као воловце у бразда

врът". Страшно има да става, турците са кръвници, а и голяма, стара армия, ама стоят нашите и чакат. Но от юг ни аскер идва, ни пушки се чуват, ни нищо. Иди го разбери. Обаче, иди го разбери, сърбите, дето една кръв носим, една съдба делихме, заедно кръв ляхме в Легиите и всичко, сърбите настъпват от Запад и насреща им никой няма, цялата армия срещу турците стои. До София има-няма сто километра, колкото да се поразтъпчат сърбите и работата готова - имаше България, няма България. Каква са я смятали нататък работата големите европейски животни не знам, ама дотук всичко е било ясно. И лесно. Ама не станало така. Рипнали нашите, кой го е решил, как го е решил, опразнили набързо позициите и тръгнали на запад. Пеша. А, пробвайте една разходка от Свиленград до Сливница. Разходка, без пушка, без обоз, без лопата и котелка. По шосето. Да видим колко дена ще трябват. За пет дена, пет дена и пет нощи стигнали нашите. Щото и през нощта вървели. Наредили ги капитанчетата по тройки - един спи и върви, двама го крепят и вървят. После се сменят и продължават да вървят, вървят, вървят, као воловце врът. И като метнали сърбите, при Драгоман, Сливница, Гургулят, ееей, 130 години оттогава, още мечкадарите питат мечките си "Кажи, бабо Мецо, как залягаха сърбите, като чуят "Урррра"" и мечката ляга, свива се и затуля очи с лапа. Хем да се скрие от Бриджит Бардо, че оная ще я пъхне в някой резерват, дето „спасените“ мечки са колкото кучета едри. Бързичко стигнали Пирот, дръпнали им и там едно дърво и на един дъх минали Ниш. Минавал съм през Ниш, знам го. У-у-у, едни баири, едно чудо, изкачване няма, камо ли превземане. Ама нашите като топъл хляб го глътнали. И, а да видим сега - има ли Сърбия, няма ли Сърбия. Щото след Ниш, чак до Белград е глааадко, гладко, не война да водиш, неделна разходка да правиш. Бре. И точно тогава бил излязъл на неделна разходка един австрийски големец, послаааник. Та се поотбил да види, абе какви са тия момчета, каква е тая чудесия, дето се е задала по туй сръбско равно поле. И, колкото да заработи командировъчните, дал един съвет. Така, кротичко и добронамерено го дал - да спирате, да обръщате назад и кой от където е, че от тук нататък ще срещнете австрийски щикове. Мамка му немска. Няма да питам - с какво право, бе ей, амджикоолу, кой си ти, къде беше като тръгнаха сърбите да ни превземат и други такива съвсем законни, кърваво-математически въпроси. Само искам да попитам, вярвате ли, че няма връзка между двете - сръбското нападение и австрийската солидарност? Разбира се, очевидно е. Ама нашите са им объркали плановете. Кой да ти очаква такива лъвове да са българите, нали въстанието им турците без армия, само с башибозук, дармадан го направиха? Кой да ти мисли, че едни капитанчета с жълто по устата набързо ще видят сметката на сръбските генерали? Кой да предполага, че такова страшно ще е онова българско "урррa"? И оплели конците големите отворковци, че се наложило тропоската им съвсем на ачик да излезе. Цивилизовани европейци, демократи, дрън-дрън. Накрая пак

тяхната стана, тя винаги тяхната става, но поне веднъж, поне за месец им натриха носа нашите момчета. Вечна им памет.

Още една такава, мислена-недомислен, правена-недоправена я има. При Чаталджа. Ама този път върху царя, върху Фердинанд, да падне кръвта на момчетата. Турците силни, турците страшни, че като ги запукали нашите, де ги хванат, бой, мамка ви поганска. Одрин бил непревземаем, немски инженери го чертали. Генерал Вазов набързо го ошушка. "Хамидие"то голямо, бронирано, страшно. Нашият "Дръзки", едно лодче, абе направо ютия, му видя сметката и на него. Та сега нашите пердашили турците из Тракия. Бабаески, Люлебургаз, падали като зрели круши и те, турците са си храбреци, дума да няма, ама тръгнат ли да бягат, спиране нямат, ей. И останала една последна преграда пред Цариград. Чаталджанската линия. Голямо, тежко съоръжение, кажи-речи "Мажино". Ама за турците нищо голямо, нищо тежко няма, засилят ли се да бягат не Чаталджа, не Мажино, ами и Форт Нокс да им излезе подминават го, че и пушек се дига. Така си е, от Шипка го знаем "Идат като тигри, бягат като овци". И точно тогава, ама точно тогава, пред Чаталджа, Фердинанд заповядва настъплението да спре. За няколко дни. Колкото е необходимо на турците да спрат, да вземат въздух, да се окопитят, да се прегрупират, окопаят и после иди, превземай Чаталджанските бункери, укрепления, окопи. Не знам, няма откъде да знам, кой какво е разпореждал на Фердинанд, с какво са му тропали по масата, какво са му обещавали и с какво плашили, не съм му съдник. Само мога да се досещам, че нашите отново са изненадали ония, мазните чертожници, от лъскавите кабинети. Ама на неговата, на развратната му царска тиква, да падне кръвта, многото, много кръв на нашите войници. И при Чаталджа, при завоя на Черна и през цялата война. На неговата глава да падне позора, че една армия, дето щеше Цариград да превземе, стана черната овца на Първата световна. Българските позиции се скъсаха при оная френска маневра и войната свърши, така е, ама не защото всеки втори българин вече беше в армията - 900 000 войника при 6 милиона население, били сме прусаците на Балканите, ами, Бисмарковите ахмаци трябва да се гордеят да им кажат "българите по Реин", не защото ядяха хляб със слама нашите и пак воюваха, а защото не се побираха много в големите сметки, затуй.

Тука много ми се иска да припомня оная история, дето я разказваше проф.Божидар Димитров, идеалната илюстрация на "принципа на Питър", стой си историк, бе човек, ама не - ченге, министър, че и успя да нарече народа си „шибан”. И тъй си остана, „шибания министър”. Та, задала се Балканската война. Хората си знаят, подготвени са, изчислено си е - при толкова население, при такива и такива ресурси може да се състави армия от 350 000 души. Съответно добавяш един резерв от 30-40 000 и готвиш оръжие, амуниции, дрехи, опинци, храна. И интендантствата работят, добре си работят хората, ама

пак се явява една непредвидка. В рамките на един месец след обявяване на мобилизацията в бюрата за записване се явяват 600 000 доброволци. Шапки долу, пред по-достойни стоим.

4.1 Уни

На Юлия

И тая чудесия ми поднесе живота - Университет да се прави и аз там да съм. Голяма, красива, чудна и светла работа. Унивеситет, колко му е красиво името само, от универсум, свят, вселена. И колко хубаво си го знаят хората, Университет, място за универсално, световно знание. И онуй, грамадното, с многото лаборатории, учени, с многото мангизи в Бостън, скромничко се нарича Институт, Масачузетски Технологически Институт. Важно, важно нещо е технето, от античната Гърция, та досега. На всяка жаба да си знае гьола, а не като види, че подковават вола да бърза и тя да си протяга крака. И колега от со legare произтича, четем заедно, четем, а не всяка келнерка да вика на другата "колиешке". Няма лошо да си келнер, няма лошо да си Институт, ама Университетът, Университетът си е красота. Може и крррасота. Като Елочка Людоедката. Щото после, съвсем по нея, си стана "мрак". Да не изпадам в подробности, замириса на мангизи и други работи, стана съвсем по Валери Петров,

... светлинният поток
роден е от фотн-младок,
но скоро едри мю-мезони
натрупват се от разни зони,
а те щом вече налице са
веднага спира се процеса...

Грозно ми беше, гадно. Щото, сега си давам сметка, на, тая идея, светлината, ми беше като вяра, като истинска, християнска вяра. Крепеше ме, топлеше ме, "изпълних си дълга - виках си - сега до смъртта си по гръб да лежа и кюфтета да лапам, пак няма да съм си преживял напразно живота". Малко просташко формулирано, но си има всичко - и осмислен живот, и надмогната смърт, и светлина и любов. И после тия момчета, тия момичета, за които се блъскахме, с които пяхме "Върви народе възродени", се оставиха да ги насъскат и ревнаха отгоре ни. Но аз май вече бях наясно. Колкото и грозно да звучи, бях си дал сметка, че не за тях, не за глупавите им бизнесменски мераци и вмирисани адвокатски кариери, за друго се "бруфках като куче в ръж", дето викат в Ямболско. Разбрах го от едни стихове на Г. П. Стаматов. В началото на миналия век ги писал, Софийският Университет бил съвсем още младичък и... пак

същата работа. Пошлотия. Пука им на студентите за светлина, красота, световност, чунким на ония, школарите на Чосър, много им е пукало. Така е било, така ще бъде. Ама си има идея, има си красота в нея, цялата си свети, като на планината Тавор, бяяяла, бяла, чиста, ослепителна и в хлапешкото ми въображение цялата я подарих на любимия ми Бургас, онзи красив и тайнствен Бургас от топлия тротоар, когато с гуменки и къси панталонки седях самотен, другите от махалата бяха на село и гледах как следобедът се превръща във вечер. Сякаш ме е видял Христо Фотев

И върху всички
С лунната си маска
Блестеще светла, светла
Просто бяла
Нощта бургаска, ах,
Нощта бургаска
Наречена сега
Венецианска нощ

Хлапешки работи. Малка, много малка мишка съм аз, ама си мисля, че и за големите - Левски, Франк Паис, Инокентий III , механизмът няма да е бил много различен. И това ме успокоява. Всеки е имал идеята си, носил я като Бог в душата си. И с това вече е имал наградата си. Ама малка, много малка мишка съм, добре поне, че го знам. Този път на идеята без човеците я разказва още Иван Карамазов. А много преди него другарчето Лютер и още по-рано голямото добрутро Августин. А не е така, не може така. Като си тръгнал с някаква идея дръж се за хората. Наругали те, оскърбили те, стискай зъби и вярвай. Ако си голямо батко, като Инокентий III , погрижи се да не те ругаят, поне в очите, де. Макар един друг от големите да не е можал - Карафа. Милият страдалец, когато починал, римляните устроили всенародни празненства, толкова го ненавиждали. А може и да не е искал, да му е било безразлична омразата на „промискуитетната тълпа“. Да е мислил за недостойно да цапа любовта си към Бога, света, Италия, с дребнава отмъстителност. Виж другият, Сан Мартин, хич не си поплювал, мярата му за мъжественост била да не оставя нито една обида ненаказана. Е, ако си юнак като него, пипни ги за яката, да видим кого ругаят[4.1.1]. Като си малка мишка стискай зъби и вярвай. Ах, как ги разбирам илюминатите 4.1.2. И все пак. И все пак...

4.1.1 Сан Мартин

4.1.2 Илюминатите и алумбрадосите

5.1 Лех Валенса и бирата

На Здравко Ангелов

Наближаваме Гдиня, за първи път ми е и въобще не ме сдържа, направо не мога да повярвам, че ще видя града на "Солидарност", града на Лех Валенса. Боже, колко им се радвах, колко им се възхищавах, не, и сега, колкото и полски разочарования да натрупах по корабите, продължавам да им се чудя - за нищо, нищо време, десет милиона, цели десет милиона, кажи-речи всичко що е работник, влязоха в "Солидарност". Ни танкове ги уплашиха, ни вертолети (това, за вертолетите не са приказки, през 70те пак имало бунтове по Прибалтика и тогава ги умиротворявали с картечен огън от вертолети), ни нищо, също като едно време "Армия Крайова", евалла на поляците, това са мъже, това са пичове. Елем Лех Валенса, кумир ми беше. Съвсем на младини - Фидел Кастро, после Лех Валенса. И сега - Гдиня. Рано-рано пристигаме, ама съм на работа, няма как да изтичам на палубата. Обаче телевизорът в столовата пуснат, ловим местния канал и по него - Лех Валенса, който ще да вярва, аз също не повярвах. Обаче той си беше. Поостарял, понапълнял, поизтлял огънят в очите, ама си е той, Той, великият куражлия, Лех Валенса. И ме уби, направо ме уби. Рекламираше някаква бира. „Бедни ми Македонски, защо не умря при Гредетин?“

5.2 Случката при Маара

Значи тази е друга Маара. При по-късен Поход. Нали знаете, че Тамплиерите винаги са били в авангарда, на най-страшното място. Ама тогава храбростта е била всеобщо латинско заболяване. Тамплиерите са се отличавали от другите храбреци по това, че били толкова храбри, че нямало нужда да им се помъти съзнанието, да изпаднат в берсеркска лудост или нещо такова, за да се държат като храбреци. Освен храброст са имали и дисциплина, и хладен разум и богат опит по бойните полета на Отремер. Било по времето на походите на Луи IX, свети Луи и кръстоносците се готвили да превземат Маара. Водена от Тамплиерите, подготовката била щателна, разумна, сериозна. Докато на кралския брат не му се сторило, че нещо много протакат, много се бавят. Я, по-така, по-юнашката, устремно и право напред. Метнал се кралската браточка, последвали го рицарите му, повлекли останалите храбреци със себе си. Само дето тамплиерите се опънали. Не стават така тия работи, има река да се форсира, после са стените на крепостта, не знаем какъв е гарнизонът. Топъл вятър. Кой ще ти слуша разумни приказки? „Идвате ли или ще стоите тука като някои страхливци и ще правите сметки?“ Знаете какво казва Уставът на Тамплиерите и те, няма накъде, подкрепили юруша. На всичкото отгоре нападението се оказало изключително успешно. Рицарите не само насмели арабухите по брега на реката, ами и на един дъх преминали портите и се

намърдали в града. Представям си надмените погледи, които мятал оня, царския, както и глупавите му юнаци към „страхливите“ тамплиери. Ама чакай, чакай, има още да се случва. Щото, като всяка арабска кааза, Маара представлявала непроходима плетеница от сокаци, задънени улички, вътрешни проходчета, неочаквани сук-ове и т.н. И като се намърдали тежките конници вътре, че като ги запукали гражданите от плоските покриви на къщите си, греди, камъни, вряла вода, всичко влязло в действие. И такъв лобут яли храбрите франки, изпотрпали ги арабухите и то не армията, ами местните чалмалии им видели сметката. Ама, пада им се. Само за тамплиерите ми е жал, ама такава съдба си избрали, горките.

5.3 "Под чинара" на Димитър Подвързчов

На Ружко

Много е хубав този цикъл, много. И най си харесвам онова, за тайните на Съдбата, дето ги вързва и развързва "Нощта".
Таз вечер закъсняхме със Хасана,
Във кафенето ала не остана
Нито един въпрос неразрешен.
С пет-шест кафета, няколко шурупа,
Оправихме биндер-бере Аврупа
И цялата дюня хемен-хемен.
Кога илязохме от кафенето
Нощта си беше спуснала пердето.
"Виж, казах аз, благословена нощ.
Нощта приспива фукари, зенгини,
Та всеки във забрава да я мине."
"Йок, джанъм - възрази ми нервно той.
Нощта е пълна със дела и тайни
Старинна наша мъдрост ние знайме
"Гедже гебедър" казва тя, демек "Нощта е бременна".
Дълбока мисъл, не зная кой я казал или писал,
Но бил е биюк кафалъ човек"
И Кючук Хасан подхваща разказа си
"Не знам къде във тоз свят ювердалест
В едно селце акшамюстю, на залез,
Пристигнал някой си паша с аскер
И мигом пратил да повикат налбантина Юмер.
"До утре - рекъл му, да ми приготвиш

За моята войска он беш бин пирона.
Не сториш ли го тегля ти патрона.
Един ти стига, сааде бир таане"
Връща се умислен, отчаян Юмер у дома си и как няма...
"Петнайсет хиляди, кога за бога?
А утре смърт в зори. Вай ярабим.
"Не се грижи - ханъмата го учи,
Кой знай какво до утре ще се случи.
Гедже гебедър, я върви да спим"
Спал ли Юмер, успял ли да склопи очи, ама призори...
"Юмере, ставай" глас един говори
Че снощи пашата се пресели горе.
Дай четири пирона за сандък."
Кючук Хасан замлъкна, тежка, знойна
Нощта бе подозрително спокойна.
И само издрънча по кълдъръма
Звънлив като глас на хънъма
От еминиите му една налча"
Чудно хубаво, нали. Да ме извини Подвързачов ако съм посбъркал тук-таме. Така исках да го разкажа, като на учениците си.

6.1 Виковете в Историята

Не че точно месо, ама все едни такива, плътски работи. Хайде, в по-старите времена по на космос, по на стихии ги избивало. Ама в по-новите, плът, съвсем плът си е и то така, от по-долната, по-миризливата гама. Изглежда по-чувствителни, по, така, световни са се усещали едно време хората и историята им отсявала „материала си“. На, наскоро пипнаха някакъв наш футболист да си чегърта името на стените на Колизея. В Рим. И Божидар Димитров изненадващо извади от торбата с историческите фокуси една мини-статистика, която показва, че от намерените надписи по-голямата, много по-голямата част, абе, кажи го всичките, са все в регистъра на „блажния“ фолклор. „Видях Пена на реката, тата-рата краката“ и т.н.. Може, знам ли? Ама защо туй не го знаехме преди родния Меси да зачегърта Римския Колизей? Ами, турила си е филтъра историята. Хайде сега, ще се занимаваме с Пижо и Пена. Та и в античността. Като тръгнали Десетте хиляди в безнадеждния си поход от центъра на Иран за къмто Гърция, взели, че успели. Разбрали че са спасени като видели морето. И ревнали „Талласа, талласа“, демек „Морето, морето“. Кой знае. Така разправят в историята, ама ще да е имало и съвсем конкретни закани – към прасето вкъщи, към Орфандулината…, към комшията Киро, само да е направил „дете на жената

за втори път“, както пее онази песенчица за Хасково, затвора… Ама останал „Морето, морето“. Точно на обратната страна се развило вокалното оформление на Колумбовата авантюра. Смятал нашият, изчислявал, базирал се на модерната хипотеза за кръглата Земя и измислил, че до Индия може да се стигне и по друг път, даже и по-кратък може да излезе. Ама кръчмарят го нямало като правил изчисленията си генуезчо и колкото и да пътували наоколо все море, таласа, маре стояло. Виното отдавна свършило, остави това, ами и водата в каците зеленясала, жабунясала и взела да цъцри на пресекулки. Бря. И тогава дежурният по земята викнал „Тиерра. Тиерра“. Земя, демек. Земя, ами, какво да викне дежурният по земя. И си останало. Морето и Земята. С едно двадесетина века помежду им. После работите се динамизирали. (И повмирисали). Дошло времето на Наполеон. Ходили-бродили наполеоновите, бахта-бухта, хамта-хумта, бум-тряс, ошетали цялата Европа, навряли Англия на кучето в сянката и аха, да лапнат Русия. Ама там друг свят, друга цивилизция и Наполеон някак философски се оказал неподготвен за необятната руска душа (и още по-необятната руска зима). Та го поопухали, поарестували, поосъдили и позаточили. Ама в сърцата на французите, елем на армията, Наполеон си останал героят и скоро войската си го освободила и пак се почнало… И така до Ватерлоо. Филмът си беше чиста идиотия, елем Уелингтън, сякаш не война беше дошъл да води, а в конкурс по нелепи остроумия да участва. Казват му „Французите заеха чифлика“, а той отговаря „Да ви кажа, малко разбирам от земеделие“. А и за двете страни беше ясно, че който завземе чифлика, печели битката. Ама финалната история май е вярна. Вкарва Наполеон в решителния момент Старата гвардия, най-елитния си корпус – десет хиляди ветерани, стари пушки, печенаци още от Руските походи. За бела точно тогава пристига конницата на Блюхер, петдесетте хиляди на Куши ги няма и Старата гвардия се оказва обградена. Нареждат оръдията наоколо ѝ, самият Уелингтън държи една прочувствена реч в смисъл „Войници, вие показахте чудеса от храброст, направихте възможното и невъзможното, но сега вече съпротивата е безсмислена, капитулацията е неизбежна“. И, виж това добре го бяха направили, минута-две гробна тишина, камерата показва едно след друго опърлените, мустакати лица, не се долавя ни грам страх, очите святкат и… долита едно отчетливо „Мерд“. Лайно. Англичаните се разстъпват, топовете излизат напред, изреваваат и Старата гвардия е превърната в кървава буца месо. За късмет, авторът на прословутия вик, ол-тайм миердистът (лайнярът на всички времена), редник Камброн, оцелява. За да стане по-късно маршал Камброн. Гледай, гледай, едно лайно къде може да те закара. Че и да остане барабар с тебе в историята.

За да дойде Фидел Кастро (Фифо, както галено го наричат кубинците), да забърка оная каша с „Монкада“, само година по-късно да е вече в Мексико, там

да купи яхтата „Гранма“ (с какви пари?), да я натовари с оръжие под носа на мексиканските тайни служби (бре, големи заспаляци), да акостира в Куба, в това време Франк Паис вдига някакво престранно въстание в Сантяго, с цел да отвлече вниманието на полиции и жандармерии и да облекчи акостирането. Нищо не облекчава, полиция и жандармерия си чака яхтсмените и работата става много хаполулу. Акостирали хората на Фифо, обаче пълно с войска, полиция, пушки, картечници и напълно естествено започнало да се споменава „предаване“. И тогава се извисил Алмейда, сантиягерото, един от малкото негри в движението на Фидел. И подпечатал безсмъртието си. „Por aqui nadie se rinde, cojones”. (Тука никой няма да се предава, топки (най-употребяваната кубинска псувня, ега ти псувнята). И с тези кохонес се нареди до Камброн, до Колумб и Ксенофонт. Така е – дух, Бог, вяра, всичко хубаво, ама в основата, в основата си остава мръвката и това е. Моренце, земица, лайненце, маденце. Нали?

IX. Алексий V Мурзуфул

1.1 Викингите в Берген

На Иво Злтев

Направо потънах в радост като я научих историята. Ами не ги обичам тия, Астерикс и Обелиск, даже и в норвежки, викингски вариант. Значи, в Берген сме. Нещо като за четиридесети път и съвсем близо до пристанището, на самото шосе към центъра, има една крепост, дето все искам да я разгледам и все не успявам. Първо, че никога нямам много време, една следобедна почивка докато се обърнеш свършва. Второ, колчаво градче е Берген, ама е толкова красив, така пъстър и разнообразен са го направили пустите норвежци (ей, тия са ми третите в класацията, след японците и канадците, особено като научих оная история за немската окупация) [1.1.1], че все намирам нещо още по-интересно от крепостта – я ще е живописното старо кварталче до гарата, я ще е достолепният университет с ония чудни норвежки дечурлига, налягали по тревата в двора, я шадрафанчето пред паметника на Уле Бул, дето малко да се покаже слънчицето и майките (с кой акъл?) разсъбличат бебешоците и ги пускат да цапат в чешмяната вода, я ще е хубавият, чист, прегледен център с прекрасния паметник на моряците, а за пазара, Боже, колко е прелестен рибният пазар [1.1.2]. Ама има и трето, дето, виж, не мога да го разбера. И то точно норвежците. Тя нали работата с еврото е бамбашка – някъде хич няма евро, някъде е само евро, някъде пък е еврозона, но с национална валута. А пък Норвегия е съвсем на чорчу, хем е в зоната, хем не е, ама търговията такива зони-мони не ги признава

и навсякъде в Норвегия се пазари и плаща с евро. Само в крепостта – не. Искат крони. От къде да им взема крони? Да ходя, да сменям, да се връщам и хайде, почивката свърши. Ама като научих, че крепостта е на розенкройцерите (нали ги броят за евентуалните наследници на тамплиерите), реших, подготвих се, смених си крони и за следващия път вече отидох подготвен.
Влизам, плащам си, набързо сформираха група, турнаха ни едно младо, засмяно, с бебешка физиономия за гид и тръгнахме да опознаваме калето (за да го обикнем). И веднага ми стовариха една по врата – крепостта не била на Розенкройцер(ите), а на Розенкранц. Ъ-ъ-ъ. А-а-а, ама този не беше ли в Дания, там, дето имаше нещо гнило? Не, този бил друг, наистина съществувал и въобще не били двойка с Гилденщерн. Въх. И момчекът заразказва. Значи отношенията Норвегия – Германия винаги са били много напрегнати. Има си хас, то да си комшия с Германия е като да спиш в един креват със слон, както казваше Пиер Трюдо, канадският премиер, по повод съседските отношения с Щатите. Само дето за Германия трябва да добавим „кисел и раздразнителен“ към слона. Не че е имало точно Норвегия и точно Германия по тях времена, ама, така или иначе, Берген здравата си патил от немските пирати, хем че имало здрава немска колония в града, самата Ханза имала Търговска къща там. И замирише ли на пирати викингите се събират, грабват брадвите и каквито са славни и юначни, набързо опухват наглите шваборуги и търговията пак тръгва. Така, ама не съвсем. В приказките е така. В действителност – малко по-иначе. Наборната система на норвежците си била оная, викингската. Мерната единица е кораб (100 души) и всяка административна единица – градче, барон, епархия и каквито там е имало, давала по един кораб и така се събирало страховитото воинство. Хем така, хем не съвсем. Щото и викингите се научили. И те започнали да се корумпират от удобството и сигурността. Хубаво, ще събира градчето „кораб“, ама кои ще „влязат“ в него? Ивансон, Петърсон и Стоянсон са вътре, ясно, ама Жишефсон има отговорни административни задачи и не може, Докторсон е с язва, а Коковсон е зает с важни научни изследвания. Ндааа… „вечната стара история“. Ама Ивансон, Петърсон и Стоянсон не ядат доматите с колчетата (пардон, то там домати никога не е имало, какво тогава…, ами лисиците с ноктите, да речем) и се почва едно мърморене. Съвсем по махлянски и съвсем не по викингски. Ами да си мърморят. Като са сиромаси да… духат супата (не че е била особено гореща, де). И ето че ще идват пак немски гости. Бууу – свири рогът, уффф, пъшкат административните единици и събират „кораби“. Събрали, изпратили, обаче всички тия жишевски, докторски и коковски номера толкова били писнали на Томсон, Диксон и Харисон, че както се били струпали плътните редици викингски юнаци около пристанището (старото, дето е сега Рибния пазар) в началото полечка, после по-бръжко, а накрая направо на бегом се разредили, разредили, съвсем се

стопили и за посрещането останали само организаторите, сиреч офицерята. Немците никак не се обидили на скромното тържество, излапали офицерството за „ентранте“ и хукнали из улиците, където се били изпокрили „илюминатите“ Иван, Петър, Стоян, Том, Дик и Хари (със –сон пред скоби, за икономия) и ги изклали без да питат ни за egalite, ни за liberte, а пък за fraternite даже не се сетили. Бахта-бухта, клъц-клъц, после хамта-хумта, клец-клец и лява ръка-десен джоб. Отнесли го и „специалните“. Не му помогнали на Ж-сон знанията по немски, Д-сон опитал да проточи жално (като Тодор Колев в „Опасен чар“) „Ама, вижте медицинск…“, но не го доизслушали, а научният принос на К-сон така си останал неоценен (по-добре, че иначе трябваше да го изкормят cum laude).

И дошъл Розенкранц. „Стига с тия изтъркани викингски митове. Няма вълшебна чорба, няма герои, баш викингите хич не се задоволяват със слаба бира (справка „Червеният дракон“, дето истинският викинг можел да прекара зимата само със слаба бира, дрън-дрън), от юнаците останаха само бунаците“ – викнал гръмко и продължил – „Да не ми пращат „кораби“, те за нищо не стават, да пращат пари, а пък аз ще си организирам отбраната“. Така и станало. Наемал си войска Розенкранц, били най-обикновени наемници, нито викинги, нито юнаци, ама повече пиратско краче в Берген не стъпило. За по-сигурно Рози преформирал замъка, обзавел го с топове и запушил входа на залива. А за още по-сигурно насочил половината от топовете към немската махала, та да не минават разни идеи през коравите немски кратуни. Въвел система човекът и пратил викингите във филмовите ленти. Бай-бай.

1.1.1 Немската окупация
1.1.2 За рибния пазар

2.1 Сарт и Съпротивата

На Ончо Читакян

Много, ама много съм склонен да мисля, че философията, важно е да уточня - философията, а не философстването, е приключила съществуването си с края на класическата античност. Достатъчно е да прочетем диалозите на Платон, дори само няколко стигат, да речем "Евтидем" е достатъчен, за да се убедим, че за нас текстът вече е мъртъв, абсурден. Никак не подценявам Платон, напротив, мисля, че има огромно значение за всичко, което е светът сега. Но идеите му, точно както играят в диалозите му, прескачайки от безвъпросната ейдетичност на художеството към светлата универсалност на разумността, са изиграли ролята си, създали са формата, посочили са пътя и са си отишли от полето на логическите фигури. Кажете, вярвате ли сериозно на Сократ, когато твърди, че

най-голямото нещастие за престъпника е да остане ненаказан? Колко хубаво си играе Висоцки с този логически филигран, когато кара арестувания алкохолик да се позовава на школската максима, че Животът сам ще накаже такива като него. "Ами, нека ме накаже, оставете го да ме накаже, защо ме прибирате?". И кой знае защо милиционерът гледа с насмешка на молбата му. Кой наистина вярва на усукванията на Хегел? Даже и да ги прочете. Пак казвам - философията е мъртва. Философстването е друга песен. Винаги и винаги ще е неудържимо привлекателно да разказваш, да слушаш разкази за нещата, които се виждат в света над/мета вещите и обстоятелствата/фюзис. Метафизиката е светла, прекрасна чародейница, великолепна е с картините, които вижда по Пътя към Истинското ни съществуване и слава Богу, че я има. Но философията претендира да притежава Истината, да носи Битието, истинското човешко съществуване, единственото, което си струва Живота. Имало е такова нещо, било е така. В античността. При елинизма е започнало да изстрадва декаданса си и край, толкова. И щях да държа на тезата си, щях да настоявам, че английското ровичкане в пътеките на познанието - от Хюм /"о, велики шотландецо"/, през Витгенщайн-страдалеца, до Ръсел и Уайтхед, си е една технология, която не засяга истински Битието, немците самодоволно си служат на протестантския грях на недоверието към човека [2.1.1]. И на държавата. Пфууу, че е отвратителна заключителната теза на Хегел - абсолютният дух постигна себе си в моята философия и в прусашката държава. За Хайдегер и нацизма - какво да говорим. И са прави, прави са прагматиците - всичко това са спекулации, бърникания в черна кутия със затворени очи. Ако не беше оная възторжена история със Сартр и момчето от съпротивата.

Много я обичам Марсилия. Старото пристанище, неповторимите френски кръчмички наоколо, пастис и вода в шише със знака на слънцето, белите скали на Замъка Ив, горе, висооко горе Нотр Дам де ла Гард. Боже, заслужавах ли тези красоти, дето реши да ми покажеш? И един ден тръгнах по шосето, по нагорнището, да гледам още и още. И съвсем до асфалта, мъничко вдясно, една миниатюрна градинка, едно зелено кръгче с няколко пейки и в средата на кръгчето малко паметниче с надпис. "В памет на Мисак Манукян" и още десетина имена, само че повечето не звучаха френски. Били от съпротивата, изловили ги гестаповци, кой знае как са ги изтезавали горките, нали си спомняте "Прехвърлянето" с Майкъл Макдауъл? И ги избили. Защо, миличък? Какво си мислехте, че ще направите? Сто дивизии, цели сто дивизии е имала френската армия - с артилерия, авиация, генералитет и всичко. И немците превзеха Франция за 21 дена. Точно колкото трябват, за да се пресече Франция с ония, старите мотоциклети, "Ромелите". Истински, много истински е този въпрос. Не е само твоят живот, помисли само как ще разкъсаш сърцето на майка си, само това помисли. И едно момче попитало Сартр. Ето, това вече е

философия. "Върховната реалност е свободният ни избор, екзистенцията ни предхожда есенцията. Броят на оръдията е важен факт, но не може да предопредели избора ти. Ти и само Ти решаваш кое е важното в твоя живот. Нито Франция, нито Родината, нито някакъв друг такъв митологичен образ, още по-малко митологията на Фактите и Обстоятелствата решават живота ти. Ти съществуваш и Ти решаваш." Това вече е философия. Отказвайки Истината, има истината, посочва ти пътя, отричайки Пътя, връща ти живота, отричайки Живота. Но, Господи, колко е трудно, колко е невъзможно [2.1.2] да носиш тази отговорност, да правиш този избор без Тебе, без някое от многобройните деца на Кронос. Млъквам. Пред по-достойни стоя, пред хора с дух съм застанал. В оная, малката градинка в Марсилия.

2.1.1 Калвиновото "И понеже обикна човек повече от Бог"
2.1.2 Санта Рита и Юда Тадей - адвокат на невъзможното

2.2 Скити, преторианци, еничари, гвардейци

На Яни Николов

Нали сме много, така, коленопреклонно, застанали пред гърците, пред ония, античните гърци, де, те, сегашните, са застанали коленопреклонно пред леля Меркел, та да ви разкажа една история. Периклова история. Нали си знаем, тя, оная, античната демокрация, я няма и никога няма да я има вече. Пряката демокрация, когато всички (всички граждани, щото роби, чужденци, жени, деца, а-а, тия за хора не ги броим, че…Съотношението е било някъде едно към десет. В полза на не-хората) участват в Народното събрание, в съдебните процеси и т.н. Няма как, сега няма как, хич не е глупава оная глава от „Държавата“ на Платон, където става въпрос за размерите на идеалната държава. С размерите на една съвременна държава пряката демокрация става абсурдна. Ама я е имало и Перикъл ѝ е бил баша. Обачеееe… другарите гърци, а на всичкото отгоре и в Атина, нещо започнали да се ослушват, нещо, изглежда, почнали да се усещат как ги прави на глупаци Перито, как ги води за носа и как направо си губят времето с тая агора и я по-добре да си стоя в дюкяна, да си бачкам в работилницата или просто да чопля семки на сянка вместо да им играя по свирката на ония. Така е, пичове са гърците и хич не обичат някой да ги прави на маймуни. Да, ама така се обърква постановката, демократичната сценография на Периковата диктатура се разпада и лъсва „на мамун гъза“ – както пееха „Замунда бенд“. Перикъл, разбира се, му намерил лесното. Като е хазната при тебе лесно му се намира лесното. Въвел заплащане за присъствието в Парламента. Едно оболче, нищо не е, ама кой ти го дава. А пък и дали ще чопля семки на площада или в Парламента… И заприиждали гърцулите. Ама

пак по тяхному, по демократичному. Дрееееме си, дреме на чаршията и като наближи време да закриват заседанието, хоп, изтъркули се в Парламента и протяга ръчичка, дай си ми обола. Търпял Перикъл, гълтал гръцки номера (колко ли са му били писнали на горкия, щом си взел чужденка за жена) ама скоро втасал и приложил анти-дот. Наредил на полицията (и те са имали полиция, да не мислите, че нея Цецко я измисли) да застане около подстъпите към агората с кофи боя и накиснати в нея въжета и който закъснее, плююяс кармъзъ въжето по плаща и като дойде ред да се раздават оболчетата, касиерът първо гледа плаща, има ли прясно червено, оболчето – друг път. И за какво ви я разказвам цялата тая история? Ами заради полицаите, ченгетата. Считала се за долна, обидна професия и никой атинянин не би се хванал за нея. По традиция полицейските функции се изпълнявали от чужденци-скити. Те, гърците, наричали скити кои ли не, ама най вече племената от необятната руска шир. А-а, колко дълбоко в европейската култура били корените на НКВД. И още нещо искам да ви „забележа“. Че да ударим още едно коляно пред гърците. Ония, античните, де… Никъде и никога не се е чуло скитите-полицаи да започнат нещо да командорят, да се разпореждат в гръцките полиси. Хем колко му е. Пламне дюкянчето на Коста, „загуби се“ магарето на Янис и ей ти я, руската мафия овладяла положението. А пък министърът на вътрешните работи, Главанакис, прави тайни срещи със скитските босове, та цивилизовано да разпределят пазара. Ндаааа, пичове са гърците. И странджалии. Що няма в Странджата цигански безчинства?

Римляните и те удържали положението, ама малко по-особено. Те, хората, дето измислили законите и реда, много добре си знаели що е туй военен преврат и си имали железен закон – войник, хем римски войник, те, наемниците, дошли по-късно, не може да влезе в Рим по никакъв повод. Даже и за триумф. Марсово поле е извън града. Е-е, хубаво, де, ами в самия Рим кой пази реда? И за там силица трябва. Щом ще е Закон, трябва да има кой да го охранява. А пък и самия Рим да пази. Знаеш ли какво ще му хрумне на някой етруски главатар и… И създали преторианците. Столичните гевезета. За войници, войници са, ама война не са помирисвали. Връц насам, връц натам по площадите, хоп в тоз креват, хоп в оня, заплатката си върви, легионите се пердашат по Рейн, из Лузитания, Иберия и Далмация, пържат се под слънцето на Юдея, а преторианците въртят дупета по столичните сокаци. Живот. Ама и те са си лапали заплатките, ще да е имало и безплатни обяди тук, почерпушка там, зер на чаршията все си е добре да си с властта. Ама в политиката, в големите мангизи да се бъркат не се е чуло. Както и ония, германските прасета, дето станало модерно да си ги взимат императорите за лична гвардия. Лайнярковци са били, естествено, германец с власт, олеле-мале, ама по долните етажи. Миришели им партенките за нагоре.

Турчата, обаче, изтървали катуня и той се набутал в най-гъстата кал. Хубаво я измислили оная работа с йени чери (новата войска). Спахии, наборен аскер, хубаво, ама все си е дручко едно професионално, добре обучено и здраво дисциплинирано ядро. Какво ти ядро, еничарският корпус до 50 000 войника е стигал. И за да няма туй-онуй, измислили го турците, тази, суперпрофесионалната войска ще бъде от чужденци, безродници, потурнаци, ама не турци. И ще служи на държавата, а не на някой местен атаман, че да си вее байрака из властта и той да сваля, той да качва. Хубаво я измислили, ама пак нещо изтървали. Може в началото да не е било така. Може в началото командирите на еничарите да са били верни, достойни хора. Да са си гледали работата и съвсем съзнателно да са се въздържали от политика, големи пари и т.н. Може. Ама колко време? Бош-лаф е тая. Скоро-скоро са се усетили най-различни башове от най-различни нива на властта каква сила е еничарството (че и в Цариград им били казармите) и се почнало едно подмазване, едно лазене пред еничарските началства [2.2.1] , стой, та гледай. И те, хората и те душички носят, приятно е да си „бей“, „аби“, „паша“ и… Почнали да наричат еничарите „агънцата на султана“, ама истината била, че повече приличали на вълци – те колели, те бесели. И остави сокаците, дюкяните и чаршиите, те там и скити, преторианци ще да са се ширили, ами и в султанския дворец, в „Топ капъ“ (по времето на „Долма бахче“ вече май ги е нямало) падишахът по тяхна воля царувал. Гледай, гледай.

И, както си му е реда, горното фа го вземат руснаците. Техните гвардейци стигане нямат. Де що ставали преврати, все гвардейците го играят „мускула“. Четох на Александър Бушков разказките гвардейски, у-у, наистина отвратително. Ама те кои ли разпищолени военни не са отвратителни. На, оня, дето убил Александър Стамболийски. Хич не съм привърженик на земеделската идея, все, надявам се, ще дойде време някой свестен историк да покаже какъв фашизъм всъщност се крие зад „оранжевата гвардия“, „селските момци, дето трябвало да „покриват“ градските девойки, че да се подобрява генофонда на нацията“ и другите повърни като „трудовата повинност“. Ами химна им „Грабвайте кам‘нята, бийте гражданята“. Не съм привърженик и на Стамболийски лично. Оная, Радомирската история, хич не ми е симпатична, съвсем на държавно предателство си бие. Ама военният идиот му разпрал коерма. Идиот. И Цанков, професор Цанков, се солидаризира с такова нещо. Пфууу.

А и много интересни анализи прави Бушков на клишето „декабристи“. Аз съм голям любител на детайлите. Според мен в тях е заключена истината. В Петербург има една прекрасна екскурзия с лодка из каналите и реките – Нева, Мойка, Фонтанка. С гид и всичко. На едно място гидът ни посочи внушителна сграда, хотелът, в който бил отседнал Пушкин малко преди фаталния дуел.

Заемал единадесет стаи. Пушкин, не хотелът. А от Бушков научих, че почти всички декабристи са създали семейства в Сибир, при заточението си. И нито еди от тях, НИТО ЕДИН, не е взел жена си след помилването. Жени, деца, зарязали ги и си се прибрали в Петербург, при „Клико“-то и черните хайвери. Все едно зарязали кравата и прасето. Аристократи. Ама това – между другото. По-важното е, че Бушков (и май с право) интерпретира декабристката история като последния гвардейски преврат. По-скоро опит за преврат, покосен с картеч, изстрелван с право мерене по заповед лично на Александър I. Пак гадории. Ама като прочете човек как са действали декабристите от Южното крило, как са клали с тъпа сабя местния полковник, почва да си дава сметка, че май гадориите са неизбежни в тия работи.
А за наше време – какво да разправям. Има ли нещо, което да не го движат „скитите“? Един познат, важен човек на времето, познавал Андрей Луканов, та казваше, че ако хванем някакъв бизнес, какъвто и да е бизнес, да речем, да продаваме л…на, още като свършим първата кофа на дъното ѝ ще лъсне той, АЛ. И други интересни работи разказваше, за срещата на Геншер с „неформалите“, малко преди 10.11.1989, например. Ама сега не ни е това темата.
2.2.1 Посрещането в Килунг

X. Никита Хониат

2.1 Гръцкият път към християнството

Монотеистичната религия е наистина много трудно нещо. За съжаление /или, кой знае, може би за добро/ езикът не прави истинска разлика между различните, бих казал, несъизмеримите трудности в човешкия ни живот. Така, както не успява да направи разлика между "Обичам те" и "Обичам пиле със зеле" така и трудността да се издялка дървена гаванка е поставена на една езикова плоскост с трудността на вярата в единия Бог. Мога да добавя "много", "страшно", "адски" и т.н. определителности към трудността, но и гаванката не е много лесна работа. Та дано съм успял да добавя нещо към представата за трудност, когато става въпрос за уникалния феномен монотеизъм при евреите. Още повече, че има обратна несъизмеримост със съседните култури по отношение на всичко останало - държавност, материална култура, строителство, стандарт, че даже и природност. Всъщност при евреите всички тези неща почти си ги няма. Абе, преди Давид направо ги няма. Щом храмът им си е просто палатка, да така си е, въпреки грижливите указания как трябва да изглежда всичко в нея. В дългото бягане, поне според Стария Завет, всичко си идва - държавността, строителството, стандарта, храмът на Соломон, всичко. Ама това

всичко си е направо нищо сравнено с голямата задача, голямото имане на евреите - завета с Бог. Заветът, който прави евреите избраници на Бога. Заветът, който ще направи евреите страдалците на човечеството. Не я вярвам аз тази работа, че ей така, просто защото са си евреи, Исак, Сара и Бенци Рабинович избират отново и отново пътя на страдания, мъки и изтребление. Както и не вярвам, че Ана и Каяфа не са схващали какво ще произлезе от разпятието. Хайде сега, аз мога да се досетя, еврейските първосвещеници - не. Още повече, че пророчествата са кристално, болезнено ясни. Мисля, че когато употребяваме думата "евреи" трябва да си даваме сметка за поне две нива на означаване - това на водачите /съдии, царе, свещеници, левити/ и водени. Хайде да избегнем думата "народ", прекалено много идеология е дестилирана в нея. Разбира се, има, не може да няма, корелация между двете нива. Колкото и трудно да е постигната тя, колкото и страдания и за двете страни да е коствала. Водачите водят хората си, паството си, към бездната от страдания, но и към световната им мисия да пренесат Бога през вековете. /Мога да се наема да покажа, че в началото на XIII век водачите на Византия са се отказали от трънливия път на православието и с това от богоизбраността на гърците - не че водените гърци не са предопределили този избор/. Та за пророците - знаели са, знаели са, че нито водачи, нито водени ще могат да се откажат от ролята си на единствените богоносци, вещаели са мъки, изтребление и смърт. Но никога до крак, никога без надежда, без бъдеще. Величава е ролята на хората - водачи и водени, да пренесат Бога и това им дава вечното им място във времето - минало, настояще и бъдеще. Не е ли съвършено очевидно това сега, в наше време? И все пак кой е грехът на евреите? С какво са провинени пред Бога, както пита, с плач и вик, Езра в Третата си книга? Разбира се, Бог му казва да не пита за работи, от които хабер си няма, друг е замисълът, а не да се радват евреите на някакво си благополучие. Добре, то и аз хабер си нямам, но не съм измежду удостоените с вяра и щом ще нося тежестите на тази си убогост, нека се възползвам от предимствата ѝ. Имам право да задавам въпроси, имам право да търся отговорите им, мога да строя хипотези, за мене забраните на Бог не важат, плащам си за тази независимост. И така, Господи, защо не преведеш людете си през Египетските пустини на самотната вяра до Ханаан на великолепното ти пришествие чрез Сина ти? Казаха го пророците, биха камбаните на предизвестието, твърдоглавият ти народ не ги послуша, изпопреби ги, но не вярвам, че водачите, които Ти им избра, не видяха, не разбраха, не оцениха идващата вест. И убиха последния, Йоан Кръстител, по карикатурно абсурден сценарий. Та да няма съмнения. По-просто, по-просто е - всичко видяха, всичко разбраха, всичко знаеха, но знаеха, че така трябва, няма как, величието се заплаща със страдание. "Ще направя от гърдите си тъпан, от главата си бомба" - едно хлапе на двадест и нещо го знае, че камо ли първожреците. Или онези

дечурлига при "Монкада". Горкичкият Абел Сантамария, какви мъки, по-грозни и от Христовите, е трябвало да премине преди милостивата смърт да покрие очите му. За да бият камбаните, да чуят, да разберат хората, които... дали са заслужавали жертвата му... Няма да стане работата с приказки, думите са пламък, но без горивото на кръвта бързо-бързо ще угаснат. Разбирали са го, усещали са го, не са искали живота на "хляба и тотото". Те, децата. Какво остава за избраниците на Бога - еврейските водачи. Добре, не са искали, не е трябвало да се разделят с ролята си на единствените богоносци. Техническите последици от една такава алчност, най-страшната алчност, алчността за Бога, са ясни - не може да бъде силна и победоносна една религия, затворена в рамките на един народ, всъщност по размери - народец, даже и да успява, както в Книга Естир, винаги да се вплете в съдбата на големите царства и тихичко да дърпа конците им. Но дали само за тази безспорна технология иде реч?

Ако е за сила, мисля, че от монотеизмите, докоснали европейския свят, най-слаб, зареден с най-много противоречия, колебания и неясноти е очвидно християнският. Защо пък да е очевидно? Ами достатъчно е да отворим очи за безверието, в което тънем сега, за да си дадем сметка за гибелните последици на Просвещението, преди него на Ренесанса, още по-преди на католическата схизма, още по-преди на Халкедонския догмат и още по-преди на Христовото Бого-човечество. Ислямът е такъв, ислямът е онакъв, но милиони, милиони и милиони араби, турци, индонезийци си го имат и хубава или лоша, имат си вярата, имат си я наистина. "А който има вяра колкото едно синапено зърно...", ясно, нали? Само ние, милиони, милиони и милиони православни, католици, протестанти се лутаме из пустинята на скептицизма си, уж поназнайваме откъде идваме и със сигурност не знаем на къде отиваме... Изстрадваме нашия си дял. Ами, очвидно си е - нито в юдаизма, нито в исляма има нещо такова - Богочовек. При тях Божиите разпоредби са ясни, подплатени с единствения безспорен авторитет, изисква се само послушание и следване. Има кой да знае, има кой да мисли. Не е ли очевидно от българската политическа действителност? За двадесет години всичко се смени - комунистите станаха някакви евро-социалисти, демократите се стопиха до беззъби кутрета, патриотите станаха разнооки - не знаят след кого да вървят. Избирателят се нада ту на Царя, ту на бат' Бойко. Само турците не помръдват. Виждал съм го с очите си, чувал съм го с ушите си - "ще дойдат, ще ни кажат за кого да гласуваме". В селото 630 избиратели, 600 гласа за ДПС. Това е. Даааа. И все пак няма култура, която в такава степен да определя формите и ценностите на съвременния свят както християнската култура - най-вече протестантска и католическа. Мисля, че е очевидно. От всичко. И най-вече от очевидната ценност на мнооого спорно ценната свобода. При това съвсем ясно доведена до ценността на индивида. И това вече си е християнско постижение без всякакви уговорки [2.1.1].

Само че, ясно, тази фундаментална християнска ценност идва отнякъде другаде. Не е раждана там, където се е раждал монотеизмът на евреите. Ще се наема да изкажа, по-скоро да нарисувам /според мен, аргументирано/ една теза с далечни претенции. Тезата ми е, че античната философия има задачата да артикулира темата за връзката свобода - индивидуалност - универсалност, с която гръцкият свят дава своя решителен дял в създаването на пак така възторженото и изстрадано християнство. Едно отклонение. Поне в курсовете по история на философията, които аз съм слушал, заместването на философията с богословие се интерпретира като някакво еклезиастко мракобесие. Почвам да си давам сметка, че не е така. Напротив, напълно логично е. Разумът може да е истински титан при образуването на всякакви вещеви структури - материални или социални, но по отношение на действителното човешко съществуване е имал невероятния си Златен век единствено и само при гръцката античност. Когато тя се разпада, за да стигне, водена от Александър, до един универсален елинизъм, с нея си отива и разума. За да не се върне никога повече. Възроден в операционалния свят на Реформистка Европа той приплямва с пламъчето на живота само когато докосне по-дълбоки - християнски или митологически масиви. Колко очевидно комунизмът на Вапцаров няма нищо общо със заплетените икономически визии на Маркс и колко очевидно присъства православната любов /нищо, че е произхождал от семейство на евангелисти/. Пред смъртта никой не лъже "но в бурята ще бъдем пак със теб, народе мой, защото се обичахме". Колко симптоматично започват "Моторните песни" с "Вяра" и завършват с "Моята вяра е съвсем изстинала...".

Или когато служи на нечия политическа нужда. Хегел - на прусашката империя, Маркс - на Сталиновата. Е, очевидно ни едното, ни другото има нещо общо с античната страст към философстване. "Сократ измисля нови богове" - прави са били обвинителите му, така е. Философията е била сърцевината на едно ново време, построено върху разума. После - няма разум, няма философия. Хегел и Маркс не създават богове, те служат на измислени богове. Не, не че няма нужда от философстване. Всяка една мета-физика си е важна, красива, нужна. Като една светлинка, която кара да се очертават линии, цветове и така да засъществуват потулените ни преживявания. Но толкова. Идеята за систематична, всеобхватна философска схема въобще и по никакъв начин не е актуална. Напротив - компрометираща е за реалността на философстването. То наистина си става служба, а философията - професия.

Та, превратът започва със софистите. Като всяко явление и софистиката далеч надхвърля възможностите да бъде изчерпана от каквато и да е дискурсивна схема. Хубаво е да си припомним този тривиален факт когато приемаме или отхвърляме една концепция. Софистите са какво ли не - оратори, диалектици,

еристици, учители, мъдреци, философи, адвокати, че даже и лекари. С това изброяване искам не толкова да аргументирам тезата за сложното явление софистика, а по-скоро да онагледя готовността на гръцкото общество да приеме софистическото дело. Назряло е време за софистика - това е. Знайно е, софистите са шествали из градовете на антична Гърция като някакви хибриди между поп-звезди, полу-божества, месии, пророци. В наше време, от "Бийтълс" насам, като че ли няма подобно явление. И, разбира се, питанката е какво толкова са носили софистите, та са били толкова желани. "Човекът мярка на всички неща" - Протагор, да, знаем го, ама какво толкова. Че и сума ти пари са искали за лекциите си. Мода? Да, сигурно. Е, на сега какви ли не янлъш пророци обикалят дюнята - Бернасконита, психо-драматици, психо-комици и какво ли не и обират сума ти и парички. Странни конвулсии на обществата с висок жизнен стандарт и дълбока криза на духа. Имало го е винаги - катарите в Лангедок, Савонарола във Флоренция... Но едва ли само това, ако съдим по резултата. А резултатът, в най-близък план, е гръцката класическа философия. В по-далечен, гръцката част от християнството, в още по-ново време компютъра и т.н. Значи, точно като едни сърфисти, като Боб Биймън в Мексико, са улучили една сума от фактори - вълни, ветрове, надморска височина, хемоглобин и т.н. и с делото си са артикулирали нещо, което е зреело, набъбвало в гръцкото общество, не само в Атина, защото не само в Атина са се подвизавали славните софисти. Дълбокото ми убеждение т.е. нещо, което мога да аргументирам, но не мога да докажа докрай, е, че социалната, културна, териториална и географска структура на античния полис е истинската основа за античната вяра в разума. Не просто в операционалните му възможности, на всякакви нива - от строежа на лодка и къща до Бейкъновото "Знанието е сила", което, мисля, се отнася до управлението на обществото. А във възможността му да бъде твърда основа на битието, на истинското, същинското човешко съществуване. Мисля, че лесно можем да видим как това същинско човешко съществуване е смисъла на философията - тогава и сега. Достатъчно е да си дадем сметка, че мощното книжище "Критика на чистия разум" е всъщност прелюдия към скромното томче "Критика на практическия разум". Дори изследванията на логическите кристали в "Tractatus logico-philosophicus" са движени от същата сила. Дадох си сметка за странстванията на Витгенщайн из логиката и географията когато въодушевено зяпах шеметните гледки на норвежките фиорди. Същата чистота, същите съвършени, кристални структури, просто логика, запечатана в скали, върхове, водопади и море. А и сега, в Куба, жаждата за Моцарт и Бах си е жажда по подреденост и яснота в морето от звуци, цветове, ритми, аромати и вкусове, което си е приказния остров. Наистина мисля, че условното разделение на античната философия на до-сократическа и т.н. е останка от критицизма на Аристотел. Истинската граница минава през софистите.

Величествените шествия на йонийците, Емпедокъл, Хераклит, дори Питагор из новите територии, които логосът предлага на античността, са си решително повлияни от митологичното светоусещане. Светлината на логоса е прекрасна, омайна и образи, цветове, сенки, които проблясват през нейните лъчи, са си достатъчни за него си откривателско време. Но за първи път - с цялата прелест, очрование и разочарование на девствеността - фокусирането на тази светлина, като горяща лупа, като лазарен скалпел върху човешкото съществуване, е дело на софистите. И те си плащат, о, как си плащат за тази изумителна храброст. Но за това - по-късно. Сега сме още в медения месец. Ходим, бродим из полисите, посрещат ни, изпращат ни, тълпят се наоколо. И защо? Да, модата си е мода. Не можеш да смяташ сина си истински образован ако не се е учил при софист. Но има и практически смисъл. Владееш ли словото, владееш и хората - в съда, в политиката. Ех, колко е прелестен Тукидид. Неговата история си е една голяма история на гръцкото говорене. Както историята на Михаил Псел си е история на интригите на фаворитите и любовниците на византийските императори след Василий II. Да, това също. Словото-логос е влияние, то е сила, то е престиж. Като да имаш "Вирту". Защо пък не? Но, убеден съм, има и друго. Както при рожденитe и именните дни. Все още има хора в България, които не знаят рождения си ден. Е, малко, много малко са тия, които знаят само, че са се родили някъде по жътва или около Коледа. Само че колкото по-назад се връщаме, към времето на традиционното българско общество, толкова повече можем да видим незначителността на факта на раждането и огромното значение на именния ден. Например прелестният и тъжен разказ на Чудомир за празника на Митко Цв. Могилков. И, разбира се, това е не рождения, а именния ден на юбиляра. Именния ти ден е денят на светията ти, денят на твоето истинско раждане, денят на твоята съпричастност към християнството. Раждането... е, те и котките се раждат. Че и мишките биля. Та и гърците. С тяхното блестящо, изумително красиво, просто невъзможно разбиране за свободата като майка на действителността. На полиса. И на човека. За полиса е ясно - свобода и независимост са едно и също нещо. Било е ясно и за човека - ако си гражданин на свободен полис си и свободен човек. И така си е било, авторството на полиса, на всички значимо си е в ръцете, по-скоро в устата на гражданите му. Ех, че хубаво наричат себе си атиняните - "народ от транити“, тези дето дърпат веслата на третия ред, най-дългите, най-тежките. Да се бия за полиса си значи да се бия за себе си. Тази удивителна рационална реалност си е отишла от света заедно с античните гърци. Но, и май това дава истински ослепителния блясък на античния човек, жаждата за свобода отива и нататък, още по-нататък. В като че ли перверзното желание да надскочиш тази си общинна определеност, да получиш, не - да извоюваш свободата си като всичко - ценности, смисли, определености, божественост, тръгват от самия тебе. Да се

родиш за трети път - веднъж физически, веднъж като гражданин и сега вече като автор на себе си, на света си. Като Бог. Горките анабаптисти. Искали са същото и са завършили ужасно. Слава Богу не жалко. И до ден днешен сянката им витае над всеки опит за християнско обновление. Но ужасно. За гърците, поне в началния флирт със софистиката, всичко е било весело, пленително, красиво - Моцарт. И се започва. "Човекът мярка за всички неща": полисът - прекрасно нещо, но в крайна сметка човекът си решава какво да приеме от полисните реалии и какво не; божествата - да, заслужават почит, даже са много полезни /нещо като Лютеровата концепция за изображенията в църквата/, но истинският център на света, нека си го кажем - истинският Бог, е човекът; митовете - а, виж тука вече имаме истинския си враг и с него трябва да се воюва безпощадно и умно. Мисля, че няма да бъда далеч от истината ако кажа, че тази безпощадна и умна война с мита е същността на софистическото дело. Тя определя в решителна степен пътищата и формите на движение на софистическия дух. Първата и основна - безкрайната редица от въпроси. Въпроси, на които както и да отговориш веднага раждат нови въпроси. В "Евтидем" Платон иронично кара Дионисодор да пошепне на Сократ "Както и да отговори, все ще сбърка", но нима Сократ не прави същото? Я, как завършва "Лизис". Ами как обръща речите си във "Федър". Не, работата въобще не е в това да се търсят кусури. Истински важното е да се разбере откъде извира тази софистико-сократическа страст към въпросите. Към въпросите, не към отговорите им. Тези безкрайни, вечни въпроси са първо вечната и безпощадна война с мита. Май няма как да избягаме от факта, че в основата на каквато и да е филиация от отговори стои вярата и то, за съжаление, в примитивния и, митологически вид. Вярата като безвъпросност /често се казва "безвъпросна яснота", но мисля, че вмъкване на идеята за яснота в топлата, уютна, неразличима среда на мита е крайно неуместно/. Тертулиановото "Вярвам, защото е абсурдно" си е направо въздушна фигура от венецианско стъкло на фона на землистата непоклатима увереност на митологическата пред-вяра. Та щом големият скептик Декарт, дето беше решил да се съмнява във всичко, накрая признава фундамента на очевидното, ясно, че светът на отговорите е света на мита. Знаем си го и без Декарт, ама хубава е картинката на пречупената му рационална шпага. Точно обратното е с въпросите. Въпросите не признават авторитети, при тях няма "ами така е, защото е така", точно чрез въпросите прожекторът на рационалността осветява голия цар и го кара като инженер Шчукин с писъци да бяга към убежището на скритостта си. И това е умното воюване. Мита не издържа на въпроси, те са неговата смърт. Нека някой фен да се опита да отговори защо крещи "Само Левски", нали за да има мач трябва да има и друг отбор. Е, не е за препоръчване. В отговора задължително ще бъдат упоменати някои близки роднини на питащия. И то за някакъв си футбол. А ако

става въпрос за живота ти? Колко яростно бранеха едновремешните бригадири очевидно глупавата идея да се строи Димитровград. Та това е живота им. Един въпрос и край, край на всичко. И на "Свири, хармонико, свири", и на спомените край огъня и на "всяка тухла редяхме с любов".

Отново и отново, и отново, и отново... Вчера, днес, утре, в Атина, Пирея, Коринт, че даже и в "беззаконна Тесалия" в безкрайните си беседи софистите откъртват парченце по парченце от митическата тъма с надеждата да дадат на човека света му - добър или лош, красив или грозен, но осветен, негов, негово царство, негова Голгота. Мисля, няма да е пресилено ако кажем, че и до ден днешен мярата на човечността е в готовността да се задават въпроси. Мярата на тълпата - да ги ненавижда. Артикулацията на тази ситуация "красива и страшна като стегната за бой войска" е дело на софистите. Отговорите... отговорите са друга песен, друга драма - тъжна и мъчителна. За отговорите софистите въвеждат едно желязно правило - "да" или "не". Никакви уговорки, никакви "ама ако" и т.н. Изглежда удобно за оттренираните им номера. Сигурно е било. Но има и нещо друго. Започнах да го разбирам с годините. По важните, истинските въпроси хората не искат уговорки, Наистина е неуместно интелектуалничене щом става въпрос за съществуването ми. Не просто защото хората са тъпи - както обясняваше Холдън Колфийлд на Страдлейтър. Това го има, но я има и законната умора от не-фактичността на думите. Играта си е игра, но сериозността означава на първо място не-обратимост и това е "думите ви да бъдат "да, да", "не, не", останалото е от лукавия", това е "ein Man, ein Wort". И още нещо - най-важното за тезата ми. Двувалентната възможност на логическата последователност. Ами поне в рамките на малолитражната ми компютърна грамотност двувалентната възможност е фундамента на компютърния свят. Още от софистическо време до модерността ни двуизмерността е плоскостта на рационалността. Дескриптивни геометрии, картографии, технически чертанета и какви ли не рационални страшилища са си все същите преводи на триизмерната реалност в двуизмерна рационалност. И това е позитивната част на войната на въпросите. Извоюваните от мита парченца осветена реалност заживяват в един друг свят - свят на предвидимост, управляемост, автономност, който става възможен благодарение на рационално-плоскостните си проекции. И пак така, едно по едно, ден след ден, град след град, човекът получава света, който сам може да прави, сам да осмисля, света на своята свобода. И нека да им бъде простено - на Евтидем и Дионисодор, на Пол и на другите следовници на великите Протагор и Горгий, нека да им бъде простена чисто човешката суета да мислят себе си начало и край на този нов свят. Самите гърци са им дали това право. Нали именно софистите ги поведоха по пътя на собствената им божественост.

Но... и от тук започва трагедията. Прав е Платон, няма разочарование без

очарование. Очаровани от възможността за една нова, несравнима с предишната, полисната, свобода, свободата на божествеността ти, гърците преживяват страховитото поражение на Икар. Оказва се, че точно истински свободният човек, авторът на смислите си, не може по никакъв начин да бъде сведен до проекция. Не може да бъде абстрахиран. Всяко заменяне на конкретния човек с каквато и да е негова проекция - избирател, консуматор, зрител, читател, каквото ще да е, дори Негово Величество Човека, моментално унищожава автономността му, авторството му, т.е. свободната му човечност. Очевидно е, ясно е. Само че сега. Тогава още не. Оказва се, че рационалната плоскост, така грижливо изграждана от софистите, този светилник в света на свободния човек, съвсем скоро ще се превърне в негов саркофаг. Статуята, изваяна на капака, е пленителна, красива, съвършена, но е само един мъртъв образ на живия човек. И съвсем в тази стилистика бащата в един Платонов диалог ще каже "По-скоро бих убил сина си отколкото да го дам при софист". Точно както съвсем доскоро човек се раждаше истински ако с помощта на софиста започне сам да създава смислите на света си, точно така ще загине истински ако заради софистиката се превърне във фалшив, свободоподобен образ на самия себе си. И не е необходимо друг да им го казва. Самите софисти, в лицето на най-великия си философ, Горгий, произнасят ужасната епитафия на собственото си дело "Нищо не съществува, а и да съществува не можем да го познаем, а и да го познаем не можем да го изкажем". Край. Логосът е мъртъв и в трите равнища на съществуването си - битие, знание, слово. Ще повторя - разбира се, това са схеми. В живия живот един Господ знае колко ли се е изхвърлил въпросният татко. И дали въобще е имало такъв татко или Платон си ги плеще. Да де, ама ако непредубедено препрочетем "Евтидем" лесно ще видим колко по близо до житейските истини са Евтидем и брат му от абсурдните тези на Сократ. Да де, ама Евтидем и Дионисодор /ако изобщо са съществували/ ги знаем от Платоновия диалог, а не обратното. Искам да кажа, че ако не друго, в дългото бягане схемите са поне толкова реални, колкото житейските истини. Не че не е възможно представяната схема да си е реална само в объркаката ми глава, но това е валидно и за схемите на Кант, Витгенщайн, че даже и на Мейендорф. Та нека да си пресхематизирам схемата:

1. Софистите обръщат прожектора на логоса /разумното, рационално последователно слово/ към действителността на човешкото съществуване.
2. Техният истински враг е мита и войната, която подхващат с него, е непрестанна и умна.
3. Гръцката античност /това, което може да значи "гръцката античност", не Том, Дик и Хари/ е узряла за този поход към върха и смисъла на съществуването си / предразсъдъкът е, че има такова нещо като "смисъл на съществуването" - на човек и на цивилизация/.

4. Войната се води чрез магическото свойство на въпроса да осветява, да артикулира, да изважда "въпросираната" тема от уютното леговище на митическата слятост. Това е смисъла на безкрайните редици въпроси, отигравани от софистите.
5. Позитивната, градивната част на софистическото питане е изискването отговорите да са "да" или "не".
а/ това отразява естественото очакване на хората важните въпроси да получават категоричен отговор
б/ по-важно /с оглед на схемата ми, де/ е изграждането на двуизмерна /законът за изключеното трето/ плоскост, която единствено предоставя територия открай докрай обозрима от рационалността /Аристотел, Витгенщайн и т.н./
6. Проецирането на човека /с всичките условности на образа "човек"/ върху тази плоскост е пътя на свободата му да твори себе си и света си. Да бъде автор, Бог. Това прави софистиката така истерично-възторжено приемана.
7. "Лошата шега" на това плоскостно проециране е, че превръща човека в абстракция, рационализирана абстракция. А абстрактността е точно обратното на авторството, тя е differentia specifica на предметността.
8. С това се изпълнява съвършено точно фигурата на раз-очарованието и софистиката става точно така истерично мразена от гръцката античност /с всичките условности на термина/.
9. В лицето на Горгий софистиката осъзнава тази си обреченост.
Но за да бъде разкъсан този ГорГиев възел се изисква решимостта /а и величието/ на Александър Велики. И това е онзи странен, изключително грозен, сатироподобен мъж, който по маниера си на живоговорно диалогизиране, на водене подире си по стълбицата на една като че ли неоспорима /всъщност доста, доста оспорима - вижда се от Платоновите диалози/ логика към едни очевидно предварително проиграни резултати дава съществени основания да бъде причислен към софистите от миманса около Протагор и Горгий. Само че, за разлика от софистите, той не само допуска, той изисква отговори, различни от "да" и "не". Разбира се, трябва да внимаваме. Точно както Перикъл в политиката използва демократическите инструменти, за да постига каквото мисли за правилно така и Сократ /доколкото можем да го считаме за автора на казаното от героя на Платоновите и Ксенофонтовите писания/ си служи с двуизмерната логика, когато води събеседника си накъдето поиска. Да добавим още и многопластовата имитация на жив, действителен диалог, в който Сократ и събеседниците му уж раждат действителните смислови уплътнения в хода на този конкретен, тук и сега диалог. Платоновите диалози, чрез които знаем за Сократовите, са си чиста проба менте. Диалогичността не е нищо повече от литературен похват. Все едно гросмайсторът да стиска главата си, да се разхожда нервно, да потреперва с пръсти и клепачи докато разиграва партия

сам със себе си. Артистично - да, но си е фалшиво. Та, доколкото Сократ не е писал нищо, можем да приемем, че това равнище на фалшивост не е негов грях. Но едва ли е много вероятно да е тръгвал към своите диалози, разчитайки на хрумванията, осенили го в момента. Сложните плетеници, които описва в Платоновите диалози никак не изглеждат плод на моментни импровизации. Макар че, знае ли човек, той и Моцарт не е преписвал партитурите си. Знае ли човек какви гласове е чувал Сократ в минутите на прочутите си вцепенявания. Ако ги е имал. Ако не са просто удобна поза за още по-прочутото Платоново съзерцание. Но, все си мисля, че е трудно да се усъмним в истинността на оня Ксенофонтов диалог, в който Сократ въвежда като argumentum finalis разказването на един мит. Не че ми е чак толкова симпатична идеята за това признание на митологическата мощ, колкото ме блазни картинката на нарушаване на рационалната двуизмерност. Странното е запазването на идеята за рационалността като поле на човешката действителност, като поле на човешкото авторство на смисловия пласт на своето и на световното съществуване при положение, че напускайки схемата на "да" и "не" Сократ напуска и собственото поле на рационалността. Резултатите са ясно видими при Платон - една безкрайна бродерия от "ами то и аз май се объркаx", речи с "покрита глава", "ще станем за смях с тези ни разсъждения" и т.н. Каквото-такова, ама май както при софистите и тук не отговорите са толкова важни, а идеята за рационалност и най-важното, способността на тази рационалност да борави с човека без да го проецира, без съдбовната при софистите абстрактност. Искам да направя едно малко отклонение. Мисля, че при артикулиране характеристиките на Сократовите диалози - съмнение, майевтика, диалектика, много добре се очертава схемата, която се опитвам да придам на софистиката. Иронията - ясно, неудовлетвореността от нерзличимата слятост на митическите реалии /не употребявам думата "истини", защото при същинския мит не съществува проблема истинност, нали така?/. Иронията не е просто съмнение, тя е и вечно съмнение. Всеки един отговор веднага се отделя от себе си в двойнствеността на иронията и проблематизира, овъпросява себе си. Майевтика - акушерското изкуство да помогнеш при раждане, именно при раждане, а не при осъзнаване, просветление и т.н. Същиснко, истинско раждане на самия себе си. Диалектиката - войната на въпросите, в която рационалността има шансове над мита. И идва ред на четвъртия, новия момент - съзерцанието, художествените, извън-рационални опори на действителната човешка рационалност.

От как научих, че византийската църква е ценяла Роман Сладкопевец много повече от Йоан Дамаскин се мъча с въпроса "Защо?". Дали пък приоритетът на художественото съзерцание пред фигурите на разума не се проявява и при еклезиастите, както при Платоновия Сократ? Но - така, както в Платоновите

диалози са важни общите идеи, а не смехотворните аргументации, така при Сократ е важна идеята за обвързване на свободната индивидуалност с конкретността. При това конкретността придобива конкретни характеристики - това е светът на човека. Човекът е реален в рамките на диалога. Извън диалога нищо не представлява интерес, нито като реалност, нито даже като чиста операционалност /Сократ не търси ученици, вън от диалога хората не представляват интерес/. Тази еднозначна обвързаност на действителността на човека със света /му/ е нещо страшно важно и, мисля си, е основният принос на Сократ в движението на гръцката античност към християнството. Освен всичко друго тя си има и чисто екзистенциалните измерения в наше време. Във времето, когато загубихме истинската опора на християнската вяра, отново засвяткаха дяволските светлини около въпросите "Как си струва да живеем?", "Кой съм аз?", "Какво значи да съм свободен човек?". И ако не друго, Сократовата обвързаност на индивида със света поне ни дава мащаба на индивидуалността ни - света. Не че е много успокояващо, но поне е някакъв ориентир.

И тука идва вторият акт на трагедията - абстрактността на света. Всъщност Сократ много точно възпроизвежда в диалогическото си пространство златно-разумните характеристики на полиса. На първо място - неразкъсваемата връзка между индивид и диалогическа общност. Това, което може да бъде индивида се предопределя от смислите, валидни за диалогическата общност. Смислите на диалогическата общност се правят от индивидите, участващи в нея. Даже ролята на Перикъл е прекопирана. Сократ води тази диалогическа общност по пътеки предопределяни от диалогизираните му визии. Дори границите на диалогичното пространство приличат по труднодостъпност на затворения полис. Ами, така е. И той, горкият, като софистите, трябва да се придържа към условията за разумност. Вече изказах тезата си за обвързаността на възможностите на разума да бъде създател на битието с определеностите на полиса. При Сократ тази теза ми се вижда още по-работеща. Но все пак аналогията между полиса и диалога си е една картинка. Тълкуването ѝ лесно ще покаже, че полисът вече започва да преживява криза. Щом гражданите му / разбира се, най-будните, най-алчните за свобода и действителност/ вече търсят друго поле за битието си, щом очевидните ценности и истини на полисния живот стават неудовлетворителни, то полисът е започнл да става тесен, абстрактен, провинциален. За съжаление това можем да кажем и за Сократовото диалогическо пространство. Неколцина гърци, по-точно атиняни, встрани от политика, икономика, литература и театър, правят нещо, което е великолепно, но тясно, изкуствено, измислено. Знаем го много добре от социализма. Колко точен беше вицът за Иванчо, дето в отговор на лозунга "Всичко в името на човека" се провикнал "Другарко, аз знам и името на

човека". Това и закопа социализма. Опитът да се създаде "отделен свят", свят с безспорни блага и красоти, които обаче трябваше да бъдат пазени зад грижливо охранявани граници, зорка цензура, идеологически сита и т.н. неизбежно създаваше паралелни структури - Голямата и малката правда, какво би трябвало да е и какво е, какво се говори и какво се прави и т.н. И в тази двойнствена, иронична реалност се рояха и рояха вицовете. Та този абстрактен, измислен свят раждаше и измислените, абстрактните хора. Много странно, че точно работниците, собствената класа на ком. идеологията бяха лесно възпламенимата анти-комунистическа сила /"Солидарност", "Подкрепа" и т.н./ докато селяните, тази ненавистна дребна буржоазия, най-дълго запази носталгията по социализма. Не е странно - градският въздух, културата, ражда потребностите от свобода, индивидуалност докато реализмът на селото естествено си е при сигурността, продуктите, леснотата. А индивидуалност, свобода - туй са си брюкселски дантели. Като пеленките на Георги Марков. Е, оказа се ченге, ама това по сетне. Та и Иванчо - името, името на човека. Щото оня, с главната буква, го няма. Хубав е за лозунг, за героична картина, ама както казва Михаил Жванецки "нас все ни няма там". Съдбата на социализма е била предопределена още от съдбата на Сократовия диалог. Не може, няма как да се създава реален човек в затворен, изкуствен свят. Много пъти се е повтаряла тази драма. Примамливи са затворените общества. В тях човек е сигурен, специален, силен, избран, праведен. И някак странно всички постигат точно обратното на декларираните /при това, сигурен съм, искрено и сериозно/ цели. Ордените - Клюни е създаден да се противопостави на секуларизирането на Църквата и се превръща в общност на благоденстващи монаси, съсредоточени върху измислянето на все по-изтънчени завъртулки на и без това претрупаната меса, тамплиерите - първите банкери на Европа започват със знака на двама рицари яхнали един кон, за лошата слава на йезуитите /Братята на Йесус/ не искам да говоря, безчинствата на "Светия Вем" във Вестфалия започват като раздаване на правосъдие, "Братството на почтените мъже" е родоначалника на Коза Ностра, асасините, илюминатите, "Светата Гардуна" и т.н. И основателно може да се запита човек - толкова ли не можаха тези сериозни, отговорни, почтени мъже да запазят смисъла на делото си? Отговорът - при Сократ. Не може, не може затвореният, а това значи абстрактен, свят да бъде поле на действителния индивид. Заменя човека с роля и е ясно какво става по-нататък. И така, досхематизиране на схемата:

1. Сократ създава диалозите си в традицията на софистите. Противопоставянето на митическата неразличимост продължава да бъде актуално.
2. Основната задача обаче е друга и тя е зададена от проблема, който проваля софистите - абстрахирането на човека при проецирането му върху двуизмерната рационална плоскост.

3. Сократовите диалози се базират на иронията, която е особено дразнеща когато обхване и резултата на диалога. И, както при софистическите въпроси, имаме основание да мислим, че иронията е по-важна от резултатите на диалога. Всъщност иронията е чудесна картина на трето имерение - отнася се към, но и се различава от образа, изграден в "да" и "не" плоскостта.
4. Тази триизмерност, тази ироничност заплашва Сократовата диалогичност с разпад, с неустановеност и летливост по лоши от тези при софистите. Изходът е в свеждане на света до тесните граници на живите участници в диалога. Светът е това, което постигнат десетината Сократови събеседници. Вън от диалога няма свят.
5. Тази двустранна връзка свят - индивид е най-голямото постижение на Сократовото философстване. Ясно е измерението, критерият на индивидуалността - универсалността. Всъщност Кантовият категорически императив преформулира тази връзка.
6. Цената на това великолепно откритие обаче се оказва точно толкова висока, колкото и софистическото проециране на човека - абстрактността. Сократовият затворен свят преповтаря затвореността по оста елини - атиняни /граждани на полиса/ и в един момент - Сократово-Платоновото време, е все още възможна. Но само една генерация по-късно, при Аристотел и Александър, ще покаже огромният си дефект - абстрактността.
7. При Сократ вече зрее разбирането за ограничените възможности на разума да обхване реалността на същинското, действителното човешко съществуване. Вцепененията на Сократ, беседите му с "даемона" много напомнят Фаустовата нужда от реалност, надхвърляща границите на дискурса, на разума.
8. Важно е обаче, че тези мистични прозрения придобиват плътност, действителност когато преминат през тигела на диалога. Или поне такава е заявената идея.
9. Но така или иначе трябва ясно, категорично да се заяви излизането на битието, на действителното човешко съществуване, извън отеснелите граници на античния разум.
И Платон прави това. Позволих си да препрочета някои от Платоновите диалози без очилата на академичното уважение. Представих си, че съм в класната стая и водя, само че съвсем сериозно, не като примери или като христоматийни текстове за обсъждане, при това от мое име, учениците си по пътеките на Сократ. И косата ми настръхна. Ще си загубя учениците в рамките на един час. Първо - ще изпукат от скука и второ - ще ме вземат за напълно изкуфял, дето вярвам, че се и опитвам и тях да уверя, в такива очевидни нелепици. И си е така. Сега - не че се мисля за по-умен или по-учен от Платон. Напротив, имам се за много по-тъп и незначителен и затова си мисля, че има нещо централно неразбрано в цялата работа. И тъй като не съм, слава Богу, академично зависим,

мога да си позволя лукса да пренебрегна Платоновите логически плетеници, които хич не ме убеждават в правотата на Сократовите заключения. Вече изказах две неприемливи тези - първата за маловажността на отговорите при софистите и втората - за иронизирането на отговорите при Сократовите диалози. Ще си позволя да изкажа и трета - за маловажността на логическата последователност при Платон. Всъщност аргументацията няма значение. Май винаги и навсякъде е било така. "I don't know nothing to be gained from explanations... To make a long story short - she is gone" - Уйли Нелсън, нали така. Платон остава в историята, какво ти в историята, в действителността на настоящето ни, не с разни усукни, а с идеите, които иззвучава. И - смея да твърдя, с образите, които създава. Съвсем не искам да подценя логиката на Платон. Напротив, това упорито, често пъти досадно, много пъти неубедително, лазене по стълбицата въпрос-отговор е служба на разума - фанатична, безусловна. Така, както съвсем не е някакъв чиновнически списък от службата на гражданина Воробянинов, предосадното изброяване предците на Исус в първата глава на първото евангелие - Евангелието на Матея. Пренебрегва се всичко - скука, протрептика, наситеност на повествованието, всичко, всичко и това въобще не е някаква игра, залогът е възможно най-високият - битието, в името на нещо страшно важно - предзададеността при Христос, разумът при Платон. Но така, както изброяването само по себе си, а не кой е, да речем, шестия подред предтеча, има значение при Христос, така и фанатичното отстояване на разума, а не дадена усукана врътка е важното при Платон. Светлината на разума си остава знакът на човечността - на свободата, авторството, смисленост та. И тук Платон остава при учителя си и, колкото и да не му се ще, при софистите.

Напуска го когато започва да пише. Мисля, че е много трудно да надценим този акт. Въобще не става въпрос за технология - като например възможностите на писаното слово да разпространява идеи или да преодолява отстояния във времето и пространството. Разбира се, имат си значение тези работи, имат си и още как. Но това, което е истински значимо, поне за моята схема, де, е - първо, извеждането на диалога извън тесните рамки на кръга фенове на Сократическите словесни разходки и второ - превръщането на диалогическата рационалност в акт на изкуството. Всъщност, колкото и да изглеждат различни, тези две иновации бият в една посока и тя е преодоляването на абстрактността на Сократовия свят. Писането зачертава избраността на неколцината диалогици. Общуването в писаното слово става безлично, съ-авторството на читателите вече е много сложно и проблематично, авторството на пишещия е много, много отдалеч и по много сложен път повлияно от читателите му. Диалогът се превръща по-скоро в литературен похват отколкото в създаване на свят и човек тук и сега, както се опитваше да бъде при Сократ. Разбира се, давам си сметка,

че нещата са много по-сложни и по-нюансирани, но, така или иначе, вървим в схема, нали? Схемата не може да изчерпи реалността на обекта си. А и не е това задачата ѝ. Няма нищо лошо в "художествеността" на диалога. Напротив, тъкмо така, чрез художествените очи, Платон преодолява неизбежната двуизмерност на рационалността. И чрез художествеността намира един вариант на Сократовия Даймон, мистичният извън-диалогичен партньор. Художествеността е далеч по-малко мистичен, далеч по-общодостъпен, макар и непроницаем в основанията си феномен от рационалността. И така:

1. Платон запазва фанатичната вярност на учителя си към разума в неговата основна форма - веригите от въпроси и отговори, диалозите.
2. Но светът на Сократ става тесен, абстрактен и Платон надмогва тази фатална недостатъчност с писаното слово.
3. Сега вече светът е свят, а не някаква „изработка", не някаква „уговорка". Не е продукт, достъпен за малцина, а свят на всички, за всички. Само че, много важно, за всички като възможност.
4. Като действителност е малко по-различно. Да, за всички, които обаче могат да четат. За всички, които обаче имат нуждата да мислят и осмислят. За всички, които обаче искат да мислят сериозно. И т.н. А от там нататък, надолу по стълбицата и за други и други „всички" – кой колкото има нужда да бъде човек. Реално, наистина. Без да се разтапяме от умиление пред „простия" народ.
5. Платон създава връзката „действителен човек" – „действителен свят" като художествена реалност. Реалност, в която дарбата да „виждаш" е началото и енергийния концентрат на последващата „логичност". В някакъв смисъл това бе така и при Сократ, но измисленият му свят предпостави и мистични, съвършено непроницаеми, връзки с Даемона. Платон смислово завършва делото на учителя си както по отношение конкретността на индивида, така и по отношение действителността на света. И на истинската, действителна връзка между тях – художеството.
6. Всичко това, по един великолепен начин, разгръща фундаменталната характеристика на гръцката менталност – единството на единично и общо.

Аристотел довършва и погребва всичко това. И той пише диалози. Понякога и донякъде. Но неговата нива са трактатите. Няма какво да се преструваме, диалози, ами това си е само форма. Ако имаш какво да кажеш, кажи го ясно. Нали, другарю Витгенщайн, нали, объркани ми човече. Не ти се подигравам, напротив, близък си ми. Не че има кой знае каква разлика между писания диалог и трактата. Нали и оня, философстващият епископ, бат' Беркли, писа там за Хилас и Филонус. Ама неговата е посредствена, направо некъдърна работа. В смисъл на художество, искам да кажа. Така де, точно така, ако не е художеството разликата между писания диалог и трактата е само в надувката. Та, с трактатите си Аристотел смля не нещо друго, а художествеността.

Рационалността му вече не се задоволи с ролята на ясно-видец, пожела да бъде начало и край, Господар Самодържец на света и да го произведе, него света, от собствената си утроба. Затова и така здраво се захвана с Логиката геният от Стагира. Велика, бляскава работа. Но на изтощена вече нива. Невъзможна, за съжаление. Истински логическата претенция към Света не допуска нищо друго. А или не-А. Никакви полутонове, никакви сенки, никакви визии. „Тоталността от факти е света" огласява Витгенщайн беззвучните предпоставки на Аристотел. Тоталността – нито повече, нито по-малко. И с това смазва и Свят, и Индивид. Също като ученика си. И той тръгна да завладява Света, големия, истинския, световния Свят, та да се размие, да се стопи, да изчезне гръцкият Полис, гръцкият Свят, гръцкият Човек. И двамата – велики създатели, велики разрушители.

Но, също както в Платоновите диалози, не логическите постройки, не неоспоримостта на аргументите беше важна, а идеята, голямата цел – свободата, действителността на човека, са важните, така и в делото Аристотел – Александър, не завоеванията, колкото и самомнителни да са, са важните, а завършекът на великото гръцко постижение – действителността на индивида и реалността му чрез света, е това, което остава. Шо се отнася до Аристотел и Александър – те са просто блестящи. Блестящи палачи на илюзии. Край на прелестните заигравки с Рационалността. Тя стигна върха си. Време е да видим какво има отвъд нея.

Банална и блудкава в своята очевидност е тезата за разцвета на античната цивилизация при елинизма. Но, не знам защо, досега никъде не съм прочел коментар върху една друга експонента на така хваленото време - болезненият му трагизъм. Мисля, че този едностранен трафарет е наложен, както и при едностранната оценка на Ренесанса, от едностранната - философска и културологическа, точка на историческия поглед. Искам веднага да заявя пред-разсъдъците си за несъгласие с такава едностранност. Без да имам претенции към някаква богословска грамотност, просто разсъждавайки за схемата на пътищата към формиране метафизиката на християнството, виждам, кристално ясно виждам, че няма как еврейският монотеизъм да бъде пренесен през времето с цената на жестоко, свирепо изстрадания Завет, а гръцкият път да върви от цветята на античността, през венците на елинизма към градините на византизма. Схематично е това ми виждане - да, повърхностно - може би. Но мисля, че лесно може да проблесне въпросната повърхностна схема при едно другостранно поглеждане към, все пак, сърцевината на гръцкия - античен или елинистичен, дух - философията.

Всеки един курс по история на елинистическата философия се чувства някакси задължен да коригира простонародната, "банална" представа за епикурейството. Ей го

An epiqure dining at Crew
Found quite a large mouse in his stew
Said the waiter "Don't shout
Or wave it about
For the rest will be wanting one too"

Е, какво ще рече "епикуреец"? Ами в най-добрия случай ценител на доброто похапване. В най-лошия - незначителен придатък към тракта уста-корем-задник. И е естествено, че всеки един мислещ, даже да не е от професията, се чувства длъжен да се присъедини към адвокатурата на обиждания философ. И аз. Само че от друга позиция.

Първо - кой знае защо /аз мисля, че се досещам и ще се опитам да разкажа/ Епикур е бивал обект на много дълбоко презрение, презрение, чиито измерения сега не можем да си представим, презрението към роба, робското, робията. За нас сега това са думи-символи, думи-сигнали, но никой от нас, слава Богу, няма допир до плътта на робството, до тежкия, ужасния му дъх. Знам какво представлява разпределителя за роби в Занзибар - колко весело звучи "Бар Занзибар", а Занзибар е бил огромен пазар на роби за мюсюлманския свят. Оххх, ужасно е. Всеки ден минавам по улица "Карницерия" /"Касапница"/ до площадчето, където са измъчвали провинените роби в Сантяго. И все пак това са картинки, образи. Не съм виждал, дай Боже и да не видя, жив роб. Давам си сметка, че страданието е може би най-нагледната, но далеч не единствената черта в портрета на робията. Три щриха. "Пирът у Трималхион" - епизодът в който по повод "любимеца" си Трималхион обяснява, че някога и той е бил "любимец" и с някакъв особен /за нас, а за времето си може би естествен/ хумор заключава "Е, така е, робът не може да откаже нищо на господаря си". Следващият - злобарските описания на Прокопий в "Тайната история". Императрица Теодора била извратена, вулгарно извратена. И как няма да е такава щом като малка е била проститутка, която обслужва робите, дето чакат господарите си пред Хиподрома. И накрая - лянеросите, робите, избягали в ляносите на Венецуела. Яздели голи до кръста, с леопардови шапки и има описание как се кикотели на нероденото бебе, дето мърда в разпрания корем на жертвата им. Не че само робството ражда такива работи, но при него не са и осъдителни, робът не е човек. И ето, че една философия, един красив, извисен кристал на човешкия дух, получава етикета "робски". Още повече, трагично робски. Никога няма да забравя епизода с оня, забравих му името, аристократичен елински духовник. Люто мразел епикурейството, а то печелело и печелило последователи. Хвърлили му в лицето този факт "Много последователи на разни школи стават епикурейци, но досега нито един епикуреец не се е отметнал към друга школа". Не оспорил, така ще да е било, но намерил сили за един точен образ - "Така е, винаги можеш да направиш един

мъж кастрат, но никога кастратът няма да стане мъж". Да, като че ли е ясно какво обозначава алегорията на кастрата, изрязано е мъжеството, мъжество много по-важно от способността да доставяш удоволствие на себе се и другите, по-важно дори от благословията да имаш деца. Мъжеството да бъдеш достоен за свободата си, да бъдеш достоен да си ти, да си човек, а не просто същество, мъжеството да останеш при духа, а не да се отпуснеш в прегръдките на телесността си. Защото стане ли тялото господар на духа разликата между свободния и роба се заличава. Лесно е да го разберем като схема. Трудно е да го възприемем като истинска житейска максима. Не сме били роби. Не сме били и свободни. Ей сега ми обясняват, че и да получа право на постоянно пребиваванв поне три години няма да мога да участвам в избори. Пука ми за изборите. На гърците им е пукало. Не на всичките, но на тези, за които говорим - със сигурност.

И излиза, че професорските увъртни около "несправедливо подценения Епикур" са си увъртни. За и На Епикур. Висшата добродетел приятелство си е и си остава пришита или по-скоро извадена от контекста на противопоставката с гражданството. Но за това след малко. Тялото, тялото и пак тялото си е в центъра, че и по перифериите - пространствени и времеви, на епикурейството. След тези прокурорски речи, по-скоро следователски доклади, идва ред на адвокатстването ми. При това не служебно, а искрено, съчувствено и, мисля си, промислено и вярно. Щом мънинкият аз, застанал на хиляди километри и още по-хиляди години, мога да си дам сметка за телесно-робския корен на тази философия, един човек, заплатил мястото си в историята с най-тежките обиди, търпени в неговото време, едва ли не е знаел какво прави. Е, винаги я има и възможността да не е така, тя тая възможност е в основата на разликата истина и официална истина, но не ми се вярва, хич не ми се вярва.

Та, защо? Защо ще се намери човек, който да тръгне по този стръмен, каменлив, тежък и опасен път? Е, то луди и суетни винаги е имало. Ама този и остава в историята. На, другия, възмутения, го забравих. Хем е бил прав, човекът, ама го забравих. А Епикур, Епикур си го има. И то не само в "епикурееца, дето вечерял "При Кру" ами и във факултетите, книгите, високата класика. Защо, а? Мисля си, че делото на Епикур си е дело - важно, болезнено важно, отговорно, нужно и, като всяко истинско дело, платено със страдания. Започва с една болезнена и страшна истина - идентичността на античния човек се е разпаднала. Какво значи разпад на идентичността е много добре известно от психиатрията. Бедничките шизофреници, преследвани, мъчени от съвсем съществуващи видения на несъществуващи ситуации, накрая останали само по един организъм, бедничките, бедничките. Но какво значи разпад на идентичността в рамките на една култура, на един дух? Ами пак същото. Много по-бавно, много по-нееднозначно, с много отклонения, много компенсаторики, много буфери,

но, в крайна сметка, пак същото. И то в огромен мащаб. Страдат здравите, страдат най-същностните, най-истинските, вскидневният баю също го чувства, но не е ясно, а пък и трябва ли ми, я гледай, нашия май вкара гол /или "зелените" спечелиха на Хиподрома - все тая, panem et circenses/. А може и да го почувства. Едва ли само обещанието за свинско със зеле в неделя е накарало 29 милиона германци да гласуват за Хитлер. Така или иначе "Кой съм аз?" и даже "Кои сме ние?" става трагичен не с отговора /по-скоро липсата на отговор/, а с поставянето си. Във времето на идентичните духове, на идентичните култури, хайде да го кажем като Аристотел, на самодостатъчните ейдоси, тези въпроси просто не съществуват.

И, шапки долу пред гърците, че са се осмелили да си ги зададат. При софистите, после при Сократ. И си е много точна реакцията на атиняни. Чак не мога да разбера "Апологията" на Платон. Нима не вижда, че аргументите му нямат нищо, ама нищо общо с проблема. Разбира се, че Сократ измисля нови богове. Какви ти нови богове, то си е нов свят, нов човек и този човек паааада, пада надолу и този, същият Сократ, дето го подмами да скочи от върха, дето го примами с обещанието да лети, сега измъква всяка една опоричка, къса всяка една сламка на връзката с действителността. Завърши ли поне един диалог /и то тия, Платоновите/ с нещо различно от "Ами и аз не знам...", "То и аз се объркаx...", "Чакай, нека наречем тази реч "Реч с покрита глава...", "Май с тези наши разсъждения ще станем за смях..."? Е, страшна е цената, цената на свободата, на оная новата, истинската свобода, когато си автор на живота си, на смисъла и действителността му. Нека да спрем дотук, защото зад тази свобода ще надникне Бог, Човек, Човекобог и... нека да спрем. И още веднъж, евалла на гърците, че дръзват да си напуснат уютната сивота на митологичната сигурност. Но то не им идва ей така, от небето - седели си, седели си и хоп, прищяла им се свобода.

Абсолютно велико нещо е античният полис. Наистина, наистина никога преди и никога след него не се случвало нещо такова. Никога държава и гражданин не са били така сплетени, така свързани, така идентични. Толкова много неща и то далеч не само политични, са се опрели на тази невероятна, неповторима конструкция. Например очевидната ценност на свободата. Що пък да е очевидна? Я, Буболина на Казандзакисовия Зорбас как не искаше да бъде свободна. Нищо, че Алексис и прочете присъдата - "Абе, началник, човек ли е туй, дето не иска да бъде свободно?". Колко, хиляди са примерите на нежелание, на омраза към свободата. Да не говорим за голямата бъркотия - какво, аджеба, е туй свободата? "Яде ли се, пие ли се? Ако не, не ме интересува" - май беше от прочутата Изаура. Свобода и независимост едно и също нещо ли е? Свободата на държавата и твоята свобода - едно и също нешо ли са? Е, преди ...найсе години Папуа се освободила от Австралия. Ох, завалиите, кой не е ходил

- не знае. А пък Папеете е френски /демек, несвободен/. Кой не е ходил - не знае. И все пак - свободата, свободата, Санчо. Мисля си - от гръцкото време ще да е останала тази очевидна ценност. От времето още преди Сократ когато е било ясно, ударно очевидно ясно, че свободата на града-държава е автомат свободата на гражданина. И хем свобода да е автор на пустия му град. Тежи му думата навсякъде - и вкъщи и на агората.[2.1.2] Пък ако ще и да няма какво да яде. Но сега думата ми е за друго. За едно логическо условие. Логическо условие, което ще да е било налично по толкова очевиден начин, че не е било артикулирано дори при акуратните разкопки на Аристотел в света на логиката. Пустият Аристотел, стигнал до А е А, а не посегнал към единството на общо и единично. "Всички хора са смъртни, Сократ е човек, следователно Сократ е смъртен". Да, ама е безсмъртен. Ей го, задава ми задачки, хем ме радва, хем ме ядосва. Е, ама това е в друг смисъл. Какъв друг смисъл? Какъв друг смисъл, а? И я оплескваме. Хич, ама хич не е очевидна необходимостта във въпросния силогизъм. По малко очевидна даже от връзката 1+1=2. Нали? То, ако 1+1 винаги беше две, животновъдството например щеше да е невъзможно. И трябва да се правят уговорки - става въпрос за все пак измислена реалност, в която, да речем, времето не играе и т.н. И като се начертаят границите и условията на тази не толкова естествена реалност нещата си отиват по местата. И ето че този пра-фундамент на логичността, на мисленето - връзката общо-единично, не е артикулиран, не е зададен като условие. Може и да не съм прав, но съм убеден, че наистина невероятната свързаност на гражданин и полис е в основата на тази логическа пред-разсъдъчност. И от там е лесна крачката към разбирането на тази странна гръцка влюбеност в словото, в мисленето, в логоса и наистина немислимата връзка логика - свобода. Няма какво да се лъжем, колкото и да ни е антипатична идеята, трябва да признаем, че мита е действителната енергийна напитка на човешката реалност. И дори големите борци против мита /а може би най-вече те/ летят с помощта на нектара на пред разсъдъчната, митичната убеденост в единството на гражданин и полис. Особено в единството на свободния гражданин със свободния му полис. Това, разбира се, е схема. И като всяка схема страда от схематизъм. Попрочел съм, давам си донякъде сметка за хилядите изключения, за милионите гърци, които са си преживели живота без да им пука какво става на агората или в съдилището /както на мене за избирателните ми права в Куба/, за мириадите случайности, които изкривяват, направо отменят функционирането на тази учебникарска схема. И все пак - убеден съм, че има схеми около които се върти човечността и второ - малко или много, схемата за невероятната очевидност на връзката общо-единично е действала. Действала докато имала основата си - полиса.

Много пъти ме е досмешавало като си представя удивлението, с което гърците на Александър са зяпали чудесиите на Египет, елем пък на Индия. Оххх, на дядо

селянчетата, как ли са се пулели и блещели на рисунките на Кама Сутра "Глей бе, глей бе, к'во прай тоя, тц, тц, тц. Ами тя, въх-въх..." Не, ясно е, че са си носели самочувствието на елиникас и че колкото и да са чудни тия, в Египет или Индия, пак са си барбарос, гледаш ги малко като куриози. Ама колко ще ги гледаш, 10-20 години. После? После трябва империя да се прави, ще се омешаш, няма как, ще си настояваш на твоето, ама ще приемаш и тяхното, то набързо-набързо ще стане нашето /нали така стана и с Отремер, и с креолите, и с янките и с всички/ и гледай, гледай какви великолепни плодове ще роди срещата на гръцкия дух със света. Свят стар, грамаден, мощен, внушителен. Само едно нещо като че ли започва да закърнява. Философията. Няма е вече удивителната тройка - Сократ, Платон, Аристорел /е, това го казваме ние сега, де/, няма ги красивите диалози - уж философия, а заедно с това и литература /е, може и да е имало, но не са останали/, няма ги божествените плетеници на логиката с философската им плът. Какво, затъпяха ли гърците? Или сега, като са империя, се измързеливиха? Глупости, разбира се. Ами защо тогава се появи робската, плътската философия на Епикур? Защото се разпадна полисът. И с неговия разпад се разпадна мита за неразделната слятост на единично и общо. И с един шамар рационалността се оказа върната където ѝ е мястото - при технето, при сметките, занаятите, търговията. Слабичка, слабичка е бедничката, че да понесе тежестта на смисленото човешко съществуване. Просто вече, веднъж и завинаги, рационалността няма и няма да има енергията да каже "Да, това си ти, така трябва да живееш, така трябва да постъпваш".

И започва падането. Само че този път няма спирачки, няма я вярата в логоса. И е време гърците да заплатят за възхитителната си храброст, храбростта да напуснат уюта на митологичната сигурност и да полетят с крилата на Икар към измамната свобода. Восъкът се разтопи, илюзията отлетя и сега надолу, надолу към шизофренната бездънност на разпадналата се идентичност. Ужасно е. Философията надроби тая попара и сега тя трябва да си я сърба. И браво на мъжеството на Епикур, все някой е трябвало да извика "Царят е гол". Духът, прочутият гръцки дух е гол, гол-голеничък без митичните одежди на полиса и последната спирка преди пълния разпад на идентичността е тялото. Ad fontes. Назад, назад, докато намерим макар и шепа твърда пръст за къщичката на съществуването ни. "Кой е Николайчо?" - питаме малчугана и той съвсем естествено сочи с пръстче себе си. И какво сочи мъничкото пръстче - безсмъртния дух, свободния гражданин и т.н.? Глупости. Сочи телцето, сочи изместеното от него пространство, мястото, заето под слънцето. Ами фактичността? Онази окончателната, необратимата, в която няма място за игрички, не опира ли винаги до тялото? Колко хуманна героика има в молбата на алкохолика на Висоцки "На какво ни учат в семейството и в училище? Че животът ще накаже такива като нас. Нека ни накаже" Но милицията някакси

отказва гледката на тези духовни върхове и настоява съвсем телесно, тук и сега, да арестува замаяния духовник. Колко несериозно звучат днес смешките, дето ги дрънка Платон, че няма по-лошо нещо от ненаказаното зло - за извършителя му. Духовни работи. Я бързо в пандиза, я сто тояги на голо, я... и т.н. все телесни работи щото там е истината. Иначе... Или отвратителната в истинността си смешка на Джеръм Джеръм - колко бързо отлитат страданията на любовта ако ви заболи зъб. На и аз сега, седя си на дебелия задник, мислюркам си, пишуркам си, бей гиби - с българска пенсия в Куба, ама лятото като блъсках по 15 часа на ден съвсем други ми бяха дертовете.
Да, не е хубаво, робска работа е телесността [2.1.3]. Но каквото и да е е по-добро от разпада, шизофренията, размазането на аз и на света. Щом духа, центриран около рационалността, не може, тогава тялото с всичките си робски атрибути ще трябва да спасява болното човечество. За това става въпрос, това е истинската драма. Тялото, тялото, ама друг е проблемът, проблемът на болния дух. Имаше я вече един път тая заигравка около тялото. При Аристип. И си беше много ясно, че на съвсем друго място го стяга обувката. Тогава беше проекция на сократическата свобода. Като при Антистен, ама с обратен знак. Та не е нещо съвсем ново присъствието на телесността в античната философия. Както и на идеята за атомите. Обаче при елинизма зазвучава съвсем иначе. Няма игри, няма дяволи. Положението е на крачка от лудостта и всичко прилича на "Бърза помощ". И тялото, което съвсем не е киренайски източник на удоволствия. И атомите, които както си падат, изведнъж току мръднат - все пак и в телесния свят има място за свободна човешка воля. И приятелството, висшата добродетел. Ами щом няма отношения между граждани, кои са тогава същинските човешки отношения? Между приятелите. И хич ги няма игричките от Платоновия "Лизис". Въпросът е фатално важен - как да излезем от затвора на телесната си идентичност. Прав е, логичен е, последователен е Епикур. И най-важното - отговорен пред времето си. Това е време на страдания, време на болест. Действията на лекаря, действия, осъдени на неуспех още преди да започнат, са ясен сигнал какво става. И това си е гръцката жертва. Гръцкият дял от родилните болки на два бременни свята - еврейския и античния.
2.1.1 Индивидът на Мишел Онфре
2.1.2 Историята на царица Астин
2.1.3 Сатанизмът на телесността

2.2 Кръстовете

На Батьо - за Мотомачи в Кобе

Много им се радвам на тия кръстове. Дето така истински, живо се вплитат в

дните ни. Даже съм готов да простя глупостите с кръстатите украшения. Знам, знам, гадно е да се кичиш с мъките Христови, разкавал съм на учениците си за ужасните, немислими кръстни страдания. Само си представете как се носи това нещо нагоре по стръмнините на Голгота. Дългата ос те натиска надолу, прегънат си на две, ръцете ти завързани за напречната греда, гръб, кръст, бедра – всичко гори, крещи за минутка почивка, за зрънце пощада. Но няма, вече не си ти, готов си да молиш, да се унижаваш, но няма, вместо почивка бичът се впива в гърба, в кървавата буца месо върху която налитат, хапят, жилят ужасните мухи, оси, стършели. И така, докато паднеш. Ударите се сипят като град, едва се изправяш и пак, нагоре, нагоре, където те чака истински страшното, истинските страдания. Приковаването. Жестоките квадратни гвоздеи се впиват в дланите, но това е само началото. Двата крака се приковават с един гвоздей. Пищялите се кръстосват един върху друг, грамадният железен пирон с хрущене се врязва и пръска костите. И после кръстът се изправя. Та да увисне разпнатият върху раните си. Олеле, Господи, Боже мой, ако може, направи така, че да ме отмине тази горчива чаша. Разбирам го, разбирам го Йешуа Ха Ноцри. Макар че логиката е друга, нали? Нали затова дойде Синът Божи на земята? Нали за да изкупи със страданията си греховете на човеците? И ето, краят наближава, още малко, по-малко от ден и край, край на мъките, на разочарованията, на предателствата [2.2.1], мисията е изпълнена и Синът ще се обвие с мантията на вечността, на блаженството, на изпълнения дълг, на Божествеността. Логика... играчка е логиката. А Синът Божи е син човечески, в плът и кръв и това, което има да става, това, което ще изстрада, е толкова непоносимо, толкова немислимо ужасно, че го разбирам, разбирам го. Разбирам и онова странно и страшно „Елои, Елои, лама сабахтани” /Господи, Господи, защо ме изостави/ дето Синът изхъхря, почти изхрачва с последния си дъх. С натрошени кости, с лице, което е вече маска от насекоми (тръненият венец не е просто подигравка, капките кръв събират цялата гмеж от субтропични насекоми, лакоми за кръв, слепи и глухи за страдания), мозъкът му е огнена топка, в която се превърта една-едничка мисъл „Вода, вода, глътка, капчица”. И вече всичко, всичко му е враг, мъчител. И най-вече Баща му, онзи, който го прати на Кръста.

И все пак. И все пак. Там, в Гетсиманската градина, в епизода с „горчивата чаша” има едно „Но постъпи така, както Ти си решил, а не както аз Те моля”. Има нещо по-голямо и по-важно от страданията, това, заради което дойде да изстрада мъките си Христос. Любовта. Любовта към човеците, към тези човеци, с грешките, слабостите им, с греховете и плътските им миазми. Христос, синът човечески, знае какви мъки го чакат и въпреки това е готов да ги изтърпи заради любовта си, заради Любовта. И с това запечатва навеки единството на Любов и Свобода. Тази Свобода, която в края на краищата не се отдаде на гръцкия Разум, въпреки цялото великолепие на хармонията му.

Ей това видях в едно украшение. Едно сребърно кръстче, което Батьо си купи в Кобе. Велики са японците, спор няма. Ама че чак и такъв кръст, хем без претенциите за кой знае какво изкуство, ще направят... Сравнително малък, без да е миниатюрен, жилест един такъв, но не рустически, напротив, много финно се сплитаха жилите по краищата му. А в средата, там, където се срещат осите, в нещо като капсулка, гори малък гранат, същинска капчица кръв от сърцето Христово. Ей, приказно нещо. И хем - някакво си украшение. Ами онези, знаменните кръстове, символите на нация, история, дух! Вече ви разправях за кръста на Тенерифе, мощен, грубоват, с много къса, едва забележима горна част. Съвсем неслучайно, съвсем неслучайно. Имали са чувството за истинския, буквалния кръст завоевателите на Канарските острови. Много е лесно клишето (като всяко клише) с образа на конкистадора. Алчен, примитивен, кръвожаден. Разбира се, имало го е и това. Как не [2.2.2]. Но е имало и другото – носенето на кръста, носенето на знамето на Империята, на цивилизацията, на Христос по света. И никак не е била лесна, хава-газа работа. Вижте ги – Кортес с двеста и няколко души, Писаро, неграмотният, със стотина и с едно оръдие, цели империи превземат. Четох дневниците на Бернал Диас, оня от авантюрата на Кортес, чудо си е, чудо на чудесата. Само си представете болестите, само това [2.2.3]. Ами насекомите, влечугите? Ами хилядите и хиляди индиански войници. Ами... [2.2.4] . И не е само пари, не е само алчност за владения и постове. Свидетелство за това, другото, е Кръстът, тежкият, като оня, Христовия кръст, кръстът на Тенерифе. Наблизо, доста наблизо е друг остров, Мадейра. Но кръстът му е съвсем друг. С равни рамене, червен, много прилича на Византийския кръст и никак на истинския, Христовия. И той ще да има своите си смисли, не ще да са просто естетика равните му рамене. Ами келтският кръст, с оня тежък кръг, дето му обвива средата и дето, не знам как, напомня за Стоунхендж? [2.2.5] . Ами кръстът „тау“? За срамотиите, нищо не знаех, скоро го прочетох в една монография за Детския Кръстоносен Поход. Като че ли съвсем друга история бил, евреите размазвали жертвената кръв по агнешките кожи във формата на „Т“ с увиснали краища на хоризонталната ос, еврейска някаква, старозаветна работа. Ама децата дето се засъбирали от Шартр, Ил дьо Франс, Франция, Германия, за да освобождават Христовия гроб, тъкмо този странен кръст носили. А и споменава се, че кръстоносците на Четвъртия Поход с него се били окичили и това сякаш било някакво особено достойнство. Защо, как, кога става така - да кажат специалистите, аз не знам.

За другите, кръстът на Свети Георги, кръстовете по знамената на Швеция, Дания, Норвегия много време се чудех защо са обърнати, защо дългата ос е хоризонтална. Измислих си обяснение, може и да съм улучил. Ами как иначе да ги изобразят по знамената, дългите, тесни знамена, развявани от острите северни ветрове. Сега е лесно, ехее, какви знаменища се веят по

стадионите [2.2.6]. Щото какви ли не пластмаси, какви ли не полиестери измислиха лабораториите. Ама тогава, в ония, пред-полиестерните времена? Шаячните или както би се изразил Остап Бендер, конопените, кълчищените времена? За да се вее знамето в нея ми ти северна влага, в него ми ти северен студ, трябва да е тясно и дълго и как иначе да е на него кръста ако не с хоризонтална дълга ос? Виж, за цветовете нищо не знам. Знам, че при кръстоносните походи фламандците са носели зелен кръст, че кръстът на Тамплиерите е с цвета на кръвта и че по специално указание на папа Евгений III се носи на гърдите, а не на гърба и на бял фон, опръскан с капчици кръв. Толкова знам, толкова казвам. Ама нека сега да ви кажа за Малтийския кръст. Кръстът на рицарите-хоспиталиери или както е истинското им име, рицарите на Ордена на Свети Йоан от Йерусалим, Родос и Малта. Кръстът им е доста странен, четири стрели, всъщност остриета на стрели, които събират върховете си. Странен е и чудесен. Рицарски, войнишки, със стрели, с остриета. И със съзнание за световна мисия, световен дълг. Тук, тука е мястото, сякаш казват стрелите, събрали посоките на света във върховете си, тук е фокусът на света. И светът няма друга посока освен кръста. Ей, че красиво, възторжено красиво. И ги разказвам тия работи не да се правя на Кенет Кларк, нищо подобно, въобще не са ми професионални разсъжденията. Слава Богу. Разказвам ги, за да си споделя възхищението пред християнската символика. Как допуска живота, живота с плътта, с материята, с кръвта, с нуждата си от смисли и символи, да се впише, да допълни, да оживи църковните знаци. Животът на съвсем конкретните човеци. Също както Христос каза „Яжте от плътта ми и пийте от кръвта ми”, съвсем наистина, съвсем плътски ще ме имате в себе си.

И онези, дето избраха лудия ефрейтор да им изпълнява плановете, съвсем не на шега го подучиха да прегърне свастиката. Ама бил древен индийски знак, символизирал слънцето и т.н. Добре, така е, виждал съм го по японските литографии. Само че е обърнат на другата страна. Свастиката има съвсем друго послание, никакви индийци, никакви слънца. Пречупеният кръст е истинския й смисъл. Долу кръста, долу културата, долу човечността, долу Бог. Да живее Свръхчовекът, „като чуя култура и се хващам за пистолета”, „отвъд доброто и злото”, „човекът е тор за свръхчовека”, „Земя и Кръв” и всякакви такива германски простотии. И да не ми се правят на невинни. Всички са в кюпа, за Гьоринг и Хитлер няма какво да говоря, ама и онуй, комплексираното, Ницше, оня, слугата на имперската мегаломания, Хегел, спърпутеният филистер Кант-богобореца и най-вече татко им, биреният юнак Лютер, дето заради бълхите изгори дюшека. Всички са в кюпа. Всички те докараха свастиката. Всички те дружно пречупиха кръста. Ама прах и пепел. Минаха и заминаха. А кръстът е тук, в дните на живота ни, в духа и плътта на всичко, което ни прави човеци.

2.2.1 Предателството на Петър

2.2.2 Балконът на Веласкес
2.2.3 Арбол де ла Паз
2.2.4 Коренното население на Тенерифе
2.2.5 Саксонската църква в Дувър
2.2.6 Знамената на Маракана

2.3 Катедралата в Упсала

В Упсала ни води екскурзоводка. Една млада, наперена шведка, с енергично навирено носле и бременно коремче. И ни показваше момето, разказваше, знаеше си урока и така едно ведро-ведро, ръсеше данни. Сто и осемдесет метра е висока Катедралата. И сто и осемдесет метра дълга. Строили я едно двеста-триста години. Нагоре. Ама на дължина си я почнали от самото начало. Когато Упсала брояла 4000 души. Ако разсъждаваме математически, „пропорционално“ все едно Стара Загора да започне да строи църква дълга три километра и половина. Какво, ти луд ли си, бе? Не, аз не съм, ама ония трябва да са били. По-луди и от островитяните на Великден. Ама има и още. Излязохме от Катедралището и момето ни запоказва една малко странна, цилиндрична сграда точно пред Катедралата. И със същия ведър тон, със същото навирено коремче съобщи, че това е от по-ново време и се казва „Анатомичен театър“. Разфасовали трупове, човешки трупове пред очите на всички. С образователна цел. И не само. Ама шведското общество вече било станало хуманно и не разфасовали ей така, наред. Неее. На мраморната маса пльосвали само труповете на престъпници. „Така че – заключи весело – в един ден гражданите имали цели три развлечения: изтезаването на осъдения, екзекутирането му и после – театралното забавление“. Сега, чакайте, чакайте, не става дума за лицемерния лютерански морал, това е друга тема. Съвсем друга ми е мислата. Представяте ли си, представяте ли си каква ужасна скукотия, каква татарска пустиня е бил животът на хората, в едно доста ново време, в една доста напредничава държава, при един вече що-годе просветен народ? Представяте ли си какъв ужас? Честно казано мене тази празнота повече ме плаши от ужасната съдба на разфасования престъпник.

2.4 Ратхауса в Стокхолм, Китайската стена, Великденските острови

На Ачечи

Всеки луд с номера си, ама това, дето го видях, по-скоро научих, в Стокхолм, направо ми скри топката. Значи Стокхолм, Гамластан, туй-онуй и по едно време

се озоваваме в Ратхауса. Сериозна, гражданска, една такава Ханзеатска работа. Шведи, ранен капитализъм (началото на века, двадесетия), бачкане, диво бачкане, организация, строг лютерански морал, абе, всичко, за което се сещаме като чуем Ратхаус. Ясно, натрупали парички разните задруги, заваляли крони в касите на Стокхолм и хората, важните другари от бизнеса и политиката, решили, че ще му отива на града им един, така, Градски съвет, величествен, достолепен… Ясно. И го метнали. Обаче, гледай сега хора, гледай нареда, кой знае защо решили да го строят по стария начин. „Колко стар“ – веднага попита жена ми и аз не можах да отговоря. За Берген знам – толкова стар, че не са използвали пирони. Дървени клинове разни забивали, някакви сглобки майсторили и къщите по улицата край пристанището вече триста години стоят, къщи по на два етажа, големи, сложни и без пирони, без винтове, без дяволи. Ама това норвежците от няма и къде го правели. Желязо няма, дърво много и пахта-пухта, майсторили си къщите с дърво, само с дърво. Майстори. При шведите обаче вече всичко си имало, а те, така, на инат, решили да строят на ръка, всичко на ръка, без кранове, без бетонобъркачки и пак така да го направят, че в основния му салон да се сервира вечерята след връчването на Нобеловите награди, ехеее. От всичко най ме шашна, че тухлите на ръка ги качвали и как ги качвали, ами правели насип около корпуса и по него вървят шерпите, мъкнат самарите с тухли, псуват в мустаците (само че на шведски) и катерят, катерят, катерят. Виждали ли сте тухлите от едно време? Мале, като гири са, тежки, плътни, тухла-батал, хич да не е по две кила едната. И баш бачкаторите по 72 тухли слагали на самара. А? Какво ще кажете, а? Амен-амен сто и петдесет кила, гаден, неудобен товар и нагоре по насипа. А? И да ги питаш ония, градските, там, съветници, с какъв акъл се решиха на тая дивотия? Вярно, не ги мъкнат те тухлите, ама всичко това са парички, време, пък и колко му е да се размърморят гражданите. Исках да ги питам, ама трябва да почакам. Ако се улучим в същия хотел там, горе, ще питам. Ама сега по-хубаво да питам себе си. Щото всичко друго може да е, ама тъпи не са шведите. Нито са изостанали, нито са някакви фанатици-мазохисти, всичко си им е наред, питанката е – ами тогава?

И се сещам за Китайската стена. Онази, дето Бушков твърди, че наскоро са я построили, с туристическа цел. Не ми се много вярва, ама и там нещо ми звънка, дрънка ми, „чакай, не бързай, помисли го хубаво“. Я да видим. На първо място прагматиката. Ами нападат ги разни, монголи, скити, знам ли какви и хората решили да си направят стеничка, че да се бранят, да се защитават. Четири хиляди километра. Леле-мале. То ние, като решихме да се защитаваме от имигрантите, турихме там едни мрежи, едни глупости и не знам има ли сто километра, няма ли и оревахме орталъка – скъпо, трудно, пенсионерите… А китайчуните – четири хиляди километра. И то в ония, оскъдните времена. Има

един участък, парченце едно от стената, дето все него показват по телевизията, ами картинно е много, живописно, красиво и те, режисьорите, си знаят работата. Обаче точно туй парченце ми задава много въпроси. Щото там стената върви по билото на едни планинища, едни камънаци, канарища, егери да пуснеш не могат да ги изкатерят, камо ли конници. И не мога да се начудя, защо по тези урви и камънаци са наслагали стената си китайците? Само си представете харчовете. За стената, да се построи. Ами после? Как се поддържа четири хиляди километра стена? Как се пази, що войска трябва да наредиш по четири хиляди километра? И какво ти гарантира тази стена? Ей там, по живописните камънаци, един гарнизон от едната страна, един от другата и край, пиле не може да прехвръкне. За какво ти е тази стена?

И се сещам за Великденските острови. Още като дете ги четох на Тур Хейердал щуротиите, а после Господ реши да ми покаже „дългоухите“, Ранорараку, червените шапки, дето по няколко тона тежат и ме досмешава за глупавите „доказателства“ на големия пътешественик. Не, въобще не го наричам глупак. Просто човекът си е верен на идеологията, на технологическия рационализъм и се постара да докаже, че е изпълнима тази работа, може да се организира един насип от камъни, една линия от търкалящи се дънери, опъват стотина островитяни въжетата от лиани и разни такива и хоп, статуята се изправя. Аз, честно казано, там дървета не видях, ама хайде да не му чупим хатъра на Тур. На съвсем друго място ме стяга обувката. Не че ги вярвам на Тур измислиците, ама по-важен, много по-важен, ми е въпросът „Защо?“. Тъй-инак, нещо са подлагали, някак са ги теглили тия, „дългоухите“, как са им слагали шапките, те си знаят. Ама си е било усилие, напрежение, свръх-напрежение и не е ясно защо. Вместо да се изтягат по хамаците, да щипят булките и да посръбват от някой ферментирал бъркоч, тия ми ти островитяни си трошат кокалчетата по каменоломните, опъват жили да теглят многотонните чудовища, трупат камънаци и не знам какво да им подлагат под гърба и всичко това, ей така, без пари, без заплати и премии и край няма, няма край. Издялкат един, завлекат го, изправят го, турят му шапката и моментално почват следващия. Защо? Мии, извънземните… Да, бе, да, докараме ли извънземните всичко става лесно обяснимо. Ама ми звучи малко като при Валери Петров:

Едни казват тайфуните
Други викат маймуните…

Не го ща тоя маймунарник. Дай да видим нас си, хората, земните. А пък Извънземните…, ами те са си извънземни. И се опитвам да си ги представя островитяните. Опитайте и вие. Нищо, нищо никъде и никак не се случва. Вода, небе, земя амен-амен колкото един голям кораб и толкоз. Дядо ти, баща ти, ти, синовете ти, внуците ти тук, в нищото, в без-светието. И нищо, нищо не се случва, никой от никъде не идва, никой никъде не отива… Нали си спомняте

Макондо? Как Аркадио, първият Аркадио, те след това са …найси, подкара мъжете да търсят галеон в джунглата. Хем там периодично си идваха циганите и носеха чудесата на света със себе си. Отбиваше се, макар и по-редичко, Франсиско Човека, изобщо светът си съществуваше, туптеше, там някъде, отвъд джунглата. И мъжете тръгнаха да търсят галеона. А горките островитяни? Нищо, нищичко. Абсолютен вакуум. По-лошо от шизофрения, много по-лошо. Затворени от морето, затиснати от небето, въздух няма, като риби на сухо са. И ето ти ги „дългоухите“. Божичко, какво спасение, какво облекчение – да имаш цел, задача, да имаш за какво да мислиш, с какво да запълниш живота си, да си човек, заедно с други човеци, а не просто някакъв организъм. Да имаш Божествеността в живота си, да си съпричастен към сътворяването ѝ, да се подредят „дългоухите“, едни на стража пред морето, други вперили очи в небето, като едни антени към света да стоят и да те свързват с него, да ти предават импулсите му, да не си сам, да не си в пустотата… Разбирам ги, разбирам ги. И аз да съм – ще дялкам скалите, камъни ще трупам, лиани ще тегля, само да избягам от пустоша, от безсмислието, от шизофренията [2.4.1].
Не казвам, че е същото при китайците. Или при шведите. Ама нещо общо има, има. Китайците са си обграждали смисловото пространство. Смисловото, не военно-стратегическото. Ограждали са си „Поднебесната“, центрирали са си я, та да е уникална, изключителна, единствена, за да си имат „ние“-то. Още тогава, който е трябвало си го е знаел – без „ние“ няма аз. Без „ние“, без свят няма аз. И всеки си го прави по негов начин. На, гръцките диванета как измислиха двата вида хора – „елиникас“ и „барбарос“. Едни градчета, от Айтос по-малки и вече ЕЛИНИКАС. Прави са си, прави са хората. И китайците са прави. Всеки по своя си начин, всеки луд с номера си, ама свят трябва да има, светът трябва да има определеността си, че иначе лошо. По-лошо от шизофрения. И за тая работа няма висока цена. Та и шведите – мъчили се, тормозили се, запечатвали гражданствеността си с пот и рани, така е, както се строи катедрала. За да не остане просто някаква „забележителност“, пункт от нечия екскурзоводска програма, а да е света. Защото пустотата, празнотата е страшно нещо. Та ще строи Стара Загора километрична църква не, ами и оттатък ще иде. Толкова за света, толкова за „ние“. И за Ратхауса.
2.4.1 Песничката за Бинго Бонго

3.1. Античността и християнството при Ана Комнина

Чета „Алексиадата“, отбелязвам си разни работи, боцне ме туй, драсне ме онуй – уча се, помага ми Ана Комнина да разбера разни работи. И нещо започна упорито да ме драска, чак ме дърпа за ръката да го забележа. Е, забелязах го и

реших да се направя на учен, да „математизирам“ някакси впечатлението си и препрочетох още веднъж книгата, като изброих колко пъти разказът се отнася, споменава, позовава текстове и автори от античността и колко пъти – от християнството. Контент-анализ, един вид (и ние знаем модни думички „и ядем бомбони „Тик-Так“). И какво излезе – съотношението е едно към три. В полза на античността. При това чисто външно, формално – бройка упоменавания. По същество е още по-тежко – линията „варвари“ – „цивилизовани“ минава не през дистинкцията християни – езичници, а през елинска култура – всичко останало (въобще не се допуска, че съществува такова нещо като не-елинска култура); астрологията си се радва на висок авторитет и дори самата авторка срамежливо признава, че за няколко години и тя се била увлекла по нея; големите прения за духовно превъзходство не се отнасят до богословски проблеми, а до логика, реторика, еристика и там са големите битки, в които големия авторитет е Михаил Псел; истинската образованост не се отнася до владеене на тези и текстове от Светите Отци, а до Платон и Аристотел – в съвсем прав текст.

Сега, ясно ми е, това е при Ана Комнина, порфирогенитата. Един Господ знае как е било при Костас Гавнаропулос и Янис Газатакис. Може там да са тежали християнските пристрастия. Чел съм, например, че в навечерието на Халкедонския събор, въпросите за природата на Христос са изместили споровете за надбягванията с колесници на Стадиона. Туй беше някакъв роман. Ама пък въобще не е никакъв роман, съвсем сериозно събитие е, масовата реакция, при това на същите Костас и Янис, срещу Флорентинската уния. При това с турците пред вратите на Константинопол. Но дори да приемем, че това откровено акцентуване на античността е засягало главно високите слоеве, това не е никак, ама никак, дребна работа. Духът на народа е важно нещо, дума да няма, ама водачеството, откривателството, профилите, се чертаят от горните хора и няма как да не е така. А горните хора, ако съдим по Ана Комнина, са силно поразени от езическата си история. И то далеч не само в темите, с които Гърция е влязла в християнството. Много, много повече. При това на естествено, не-проблематизирано ниво.

И без да твърдя, че изцяло е така, дори не, че това е една от причините, все пак си мисля, че неспособността на Византийския дух да понесе православната, страдалческата, смирената и унизена част от кръста, се дължи в съвсем не малка степен на силното присъствие, да не кажа доминацията, на античния дух, на античните ценности, в реалното битие на Империята. Не зная как са я смятали Патриарх Фотий и другите големи, когато се е готвела схизмата, но съм сигурен, че Никита Хониат, Михаил Хониат и другите големи от навечерието на Четвъртия Поход, чудесно са си давали сметка за несъвместимостта на Античност със смирение, унижение, страдание.

4.1 Александър Георгиев – Коджакафалията

Не е да не сме чували за странни богаташи. Оня, милиардерът, Жан-Пол Гети, си бил инсталирал монетни автомати към телефоните вкъщи, че да не се отпускат много домашните му и да не въртят дебели сметки. Ходил да вечеря в късните часове, че тогава сваляли цените в ресторантите. Откачалник. Така изглежда, нали? Ама поразровим ли малко веднага ще щръкнат косматите ушаци на протестантския морал. Оня, същият, дето кара Рокфелер да каже „Тия пари не са мои, дал ми ги е Бог временно да ги управлявам“. Не коментирам хубаво ли е, не е ли човек да има милиони, а пък да се стиска за телефонни разговори. Друго искам да кажа – че в дъното на тези „странности“ лежат религиозни, верски морални прототипи. Тия, протестантските, покрай Макс Вебер, са доста добре известни. За православните, обаче, като че ли все не се сещаме. Та нека да ви разкажа за Александър Георгиев, големият благодетел на Бургас. Имал си таланти човекът, знаел езици, ама не от курсове и школи, някакси от живия живот успял да попие умението да се разговаря на няколко езика. Имал силен търговски нюх, корав и решителен характер, впускал се в разни бизнеси, ханове имал, магазини и с труд и находчивост натрупал много пари, работещи, живи пари, не някакви заспали наследствени имения. Нямал семейство, нямал наследници и да се пита човек за къде ги трупа тия пари. Оказало се – за благодеяния. И то големи, щедри благодеяния. Сиропиталището, старопиталището той ги построил, че и за издръжката се погрижил – този и този дюкян за сираците и старците ще работят. Храмът, чудният зеленокаменен „Св.Св. Кирил и Методий“ насред Бургас пак с негова помощ станал. Ама май най-много хора, хем най-силно, фатално силно, спасил по време на бежанските кризи, когато от българските земи в Македония и Одринска Тракия се застичали хиляди и хиляди българи, прогонени от гърци и турци от родните им места. Тогава в Обществото на народите един френски депутат – Шарон, да се свети името му, успял да прокара решение да се отпуснат безвъзмездни заеми, та да могат бежанците да си построят някакво покривче, да подслонят изстрадалите си фамилии. Колко ли парици били, помним ги, още ги има тук-там „шаронските“ къщи, къщи без основи, стените направо върху земята струпани, ама пак да има една керемидка, да си прибере човек семейството от бурите и снеговете. Добре, за хиляда тухли и сто керемиди пари има. Ами земя? Как се купува земя? Кой ще има пари да си купи парцел в града, около града, където ще да е? А Александър Георгиев гледал надалеч във времето, знаел, че градът в нея посока ще върви и бил изпонакупил разни крайблатни земи, които като му дойде времето, сума ти пари ще донесат. И ги дал, дарил ги, харизал ги, ей така, без нищо да получи, на хилядите бежанци-бездомници. Така изникнала Коджакафалийската махала. Добре, дотук добре – благороден човек, щедър,

сърцат, вечна му памет. Ама от тук започват странностите. Този свръхбогат човек живеел не скромно, не икономично, даже не сиромашки, а направо като някакъв бездомен просек. Жилището му било помещението под някакво стълбище, храната му – баят хляб и сухи чушки. Даже по празниците не си позволявал да наруши отшелническия си режим. Как ли не го увещавали приятелите му, как ли не го молили, веднъж един направо започнал да го обижда – магаре си ти, не човек, с тия сухи чушки и с този стар хляб трябва да ревеш, а не да говориш. Но Коджакафалията си настоявал на неговата. Тука вече започва да избива някаква православна екстремност, някаква ирационална страст да прекрачиш границите на нормата, някакво стръвно самоунижение, неистовство, недостъпно и за най-крайните протестантски праведници. Но върхът в православната метафизика в скелета от самоналожените правила и норми на живота на Коджакафалията идва от историята за горчивото му разкаяние. „Голям грешник съм, голям грях върша“ изпъшкал веднъж пред приятелите си. Това е била, мисля, истинската му Голгота. Не толкова зверската оскъдица, на която се самоподлагал, не толкова немислимият контраст между начина му на живот и финансовите възможности, с които е разполагал. Истинският му кръст е в тази несигурност, несигурността на православните светии – Боговдъхновено ли е самоотрицанието ми или е всъщност тежък, страшен грях, грях срещу живота, грях, който няма как да ми бъде простен. И си мисля, че именно с този си срив, с това си стенание Александър Георгиев – Коджакафалията е надраснал мащабите на благотворителността, на толкова топло-човешката си щедрост и себеотрицание. И с делата си, със сърцето си, със страданието си се е наредил между православните светци. Поне в човешките, ако не в църковните измерения на светостта.

4.2 Загадката „Пърл Харбър“

Стигане нямат американците като тръгнат да ни правят на маймуни. Ама явно хваща дикиш. Хората им вярват. Особено собствените им хора. Ами, така е. Картинки си трябват, пози, фаци, стойки, Дивият Запад, Сурибачи и разни такива. Та не можем да им се сърдим – каквото повикало, такова се обадило. Ама с Пърл Харбър май прекалиха. Само си представете – събира се грамадна ескадра, самолетоносачи, транспорти, чудесии. Това не е работа за един ден, нито има начин да стане незабелязано. Колкото и да са дисциплинирани японците, каквито и съвършенства да са постигнали специалните им служби, такова нещо не може да остане незабелязано. Нито да бъде сбъркано -–маневри, видите ли, тържествен парад или нещо такова. Война е, всички много внимават, защото всяка грешка се плаща с кръв и поражение. За да стане тая скришка-мишка или всичките агенти на Щатите трябва всъщност да работят за японците

или просто САЩ никога да са нямали разузнаване. Невъзможно. Ама даже и това е недостатъчно. Същото трябва да важи и за разузнаванията на Англия, Франция, че даже и Русия. Невъзможносисимо. Такааа. Тръгва ескадрата, ура-тута, бам-бум, една седмица весело пори вълните на Тихия океан и никой, никой, ни корабче, ни самолетче, ни радарче, ни нищо не успява да засече едрата цел. Цяла ескадра, не някаква подводница, не „Чесничка“ нещо, цяла ескадра и никой не я ни забелязва. Абе, какво правят морските граничари, прословутият „Костгард“. А, да ви разкажа, веднъж, на път за Ванкувър, спряхме пред Сиатъл. Пред, не в Сиатъл, нито някой можеше да слезе, нито щеше да има лодки до порта, нищо. Просто щяхме да заредим гориво и продължаваме. И пристигна „Костгард“. Седем парчета. Едни големи мокани, с едни специални костюми, с едни тежки обуща, тропол‌ят нарочно, ходят като роботи, демек, гледай какви сме баровци, гледай какви сме страшни. Събраха целия екипаж в ресторанта, никой не може да излиза, като арестувани сме, троловете наизвадиха едни инструменти, сякаш кораба ще разглобяват, единият опна някакъв компютър, човек по човек минахме и сложихме показалец на някакъв датчик – ако си докосвал дрога, веднага ще покаже. Бря. Ама нищо не показа, всичките излязохме чисти, да не вярваш. В това време ония, с инструментите, шетат из кабините, обръщат шкафчета, кър‌тят тавани, сериозна работа. И понеже нищо не намериха, шлякатурниците им със шлякатурници, изпоприбраха на момчетата цигарите, дето си бяха купили от Виетнам, че не всеки може да дава по два долара за пакетче. Тъпанари. Ама даже и тия тъпанари не могат да проспят цяла ескадра и никой нищо да не види. Така, вече сме на Хаваите. Бат‘ Японец внимателно е насмятал всичко. Пристигаме в неделя, половината войска е в отпуск, другата се отяга по креватите, играе тенис или щипе сестричките от лазарета. Баф и готово. Така и става. Той бат‘ Япо хубаво ги смята, ама къде е чичо Сам? Толкова ли е тъп, толкова ли е разпищолен, та насред война, Световна война, Тихоокеанска война, държи флотата си сякаш е увеселителен парк? Ако всичко това е така, първата работа на президента Рузвелт трябва да е да обеси шефовете на разузнаването, на гранични войски и на Адмиралтейството. Да сте чули нещо такова? Да сте чули въобще нещо за вина на въпросните лица, разследване някакво, сенатска комисия нещо? Ни гък. Вместо това парализираният Рузвелт се прави на Джон Уейн. С ъгловата челюст и стиснати юмруци заявява „Венсеремос“, изправя се, без чужда помощ, в креслото си, да видят всички, да разберат – нищо невъзможно няма за американеца, парализираните прохождат, падналите се изправят, изобщо Where there is a will, there is a way, God save America и заповядва(Рузвелт, не God) някаква абсолютно оперетна акция – ще ударим Токио. Не Окинава, не Йокохама, не разни такива бази. Токио. Да видят те. No one messes with you father – Цар Лъв. Изпълнението, разбира се, е комично.

Японците рано-рано откриват самолетоносача (един, не ескадра), самолетите трябва да излетят форсмажорно и за да стигнат до Токио трябва да изхвърлят всичко, включително и картечниците. Заменят ги с дръжки на метли, боядисани в черно, че да излъжат (кого, може би врабчетата), че все пак са въоръжени. После пилотите катапултират някъде из Китай (няма гориво за връщане до самолетоносача), а самолетите се разбиват. Президентска работа. Абе, тоз за кого работи? Май за японците.
Вие вярвате ли я тази работа? Още повече, че в навечерието на японското нападение истинската флота тихичко напуска водите на Пърл Харбър. Оставащите корабища са внушителни, ама морално, а и материално, бая остарели. „Нищо бе, ще набавим нови“ – както казваше продавачът на заразени свине в един от разказите на Чудомир. Ама и бая американски момчета останаха за курбан на японците. И сякаш чувам същата фраза „Нищо бе, ще направим нови“.
На мене всичко ми е ясно. Едно само не мога да разбера – как се хванаха японците на тая въдица. Ама, там пък е Империя, втвърдени структури, корави чутури и кой знае кой Ямамото е казал „Хай“ и японците „Хай“ и те ти тебе Хирошима. Знаят си, знаят си плеймейкърите работата. А на нас юнаци ни дай.

5.1 Домостроителството

Понякога са много странни тези заглавия. Помня като излезе великолепната история на Симеон Радев. Ама в началото се заколебах дали да я купя. Представа нямах кой е Симеон Радев [5.1.1], а „Строителите на съвременна България“ ми звучеше като нещо от Алеята на ударниците. Добре, че я разгърнах… Това Домостроителство пък звучи я като предмет, изучаван в ТСА (Техникум за строителство и архитектура – дрън-дрън, кой става архитект с образование техникум?), я като глава от Ръководството „Домашен майстор“. Ама те не са виновни хората. От къде да знае Симеон Радев как ще зазвучи това „Строители…“ в епохата на социализма? Или Светите Отци от времето преди книгопечатането? Ама както зад невзрачното „Строители на…“ се криеше най-хубавата история, която съм чел, така зад Домостроителството блести една прекрасна, умна, учена, отговорна и човечна идея, много по-човечна от царството на адвокатите, което установи Монтескьо с разделението си на властите. Идеята за устройването на този тука свят по мерките на Христос. Ама не някаква тъпанарска картинка за рая тук, на земята. Не някакви умилителни идилии от рода на „Ако до всяко добро същество, застане поне още едно…“ или даже “Imagine“ на Джон Ленън (удивителна смесица от прозрения и тъпотии). Не с претенциите, че Христос (уж) е тука, а с реалностите на човешкото съществуване, но, изключително важно, без цинизма на съвременния ни

прагматизъм. Как трябва да бъдат устроени институциите, Църквата, държавата, как да създаваме живота си, за да има смисъл и да ни води към истинско щастие т.е. всичко, което можем да направим ние, хората, за да живеем християнски. Една политическа философия от най-високо ниво. Не учените дърдорещи на Едмънд Бърк (дето в „Диалози“ го бяха изписали БърГ, „световноизвестният мислител Бърг“ – познайте колко е бил известен на редактор, коректор и т.н.).
И как мислите, дали случайно Никита Хониат се е захванал именно с Домостроителство? И как мислите, дали едрите мащаби на политиката му са били без отношение към движението на християнската смисловост? За мене е ясно, за вас – вие решете.
5.1.1 Лекцията на Йордан Василев

XI. Балдуин дьо Фландър и дьо Ено

1.1 Морал и храброст

На Брат‘чеда

Абе, имат някаква съдба тия Кортенаи. Къде се забърка някоя мазна миризлива каша все ще се намери някой Кортенай в дъното. Или, хайде да не е чак така, ще го кажем по друг начин - къде има Кортенай все ще има "нещо, донесено от котката". При втория Жослин Едеса паднала, измъкнал му я ал Занги под носа. И какъвто си бил пъзльо, чак баща му се възмущавал от срамната му страхливост, нашият се свил в отвъдречните си владения, ама набързо го измъкнали от там и му светили маслото. Мюсюлманите. Обаче туй, дето жена му направила, никакъв неверник не може му причини. Не че нямала причини жената, трезво разсъждавала, ама... Взела, че продала Едеското графство / остатъците му, де/ на Йоан Комнин. Продала го, ей тъй, с историята, с героиката, с достойнството му. Не че само една година по-късно не го завзели, изцяло и без остатък, ама... После оная, другата, Агнес дьо Кортенай, жената на Амори, какви ги надрунди, за да угажда на любовниците си, на оная животина Хераклий, Йерусалимския Патриарх, мир да не видят кокалите му и на хитреца Амори Лимозинския, дето пробута на щерка ѝ онуй лимозинско говно, племенника си Ги дьо Лузинян. Тя, тя е в дъното на Хатинския разгром, да бъде проклето името ѝ. Че и векове по-късно, в Англия, пак някакъв Кортенай е замесен в заговор срещу краля и пак кървища, пак гонения. Първият Жоселин, възмутеният татко на пъзливеца, съ-графа на Балдуин де ла Бурк, по-късния Йерусалимски Балдуин II, и той не е стока. Значи, станал Балдуин Гадньото крал, освободило се местенце в Едеса и го дали на Балдуин де ла Бурк, братовчеда. Хем си бил от родата, хем си имал качества, човекът. Той пък

разделил графството с Жоселин, разбирам го, младо е графството, в опасно съседство с турци, арменци, че и Антиохийските - Танкред, Роджър, хич, ама хич не са безопасни. Има работа да се върши и храбри, опитни, безскрупулни мъже са добре дошли. Жоселин си ги е имал всичките тия качества, че и във впечатляващи количества. На всичкото отгоре и той братовчед. Еййй, тия братовчеди край нямат. Ама за тоя май важи "Като ти гледам братовчедите, врагове не ти трябват". Чуйте събитията:
1102 година Балдуин Свестният се жени за арменска принцеса, чисто династически брак, от който ще се народят едни дъщеретаааа, оле-мале. Веднага след това кани Жоселин и му връчва земите отвъд Ефрат, амен-амен половината графство. До 1104 двамата добре се справят с комшиите от Мосул, Алепо и арменците от Мараш. После - ядец, падат в плен и двамата. Четири години в турски пандиз, остави това, ами четири години Танкред се шири из графството и съвсем открито прави сметки да си го лапне. Лап. 1108 - Балдуин е на свобода, работата се спича, Танкред въобще не се отказва да си глътне Едеса, Балдуин търси /че и получава - иди го разбери/ помощ от бившите си тъмничари, пашите на Мосул, Танкред пък е подкрепян от Алепо, изобщо манджа с грозде. Хубаво, че се появява трети, става като в оная приказка, дето приятелството между две жени се дължи на трета. Мосулският Мадвуд ежегодно започва да натиска към Антиохия, става опасен и за Едеса и ето, че ако не мир, то поне примирие между двамата християнски владетели е постигнато. Истинският мир настъпва през 1112 със смъртта на Танкред. Аааах, другарю Сталин... Междувременно Жоселин започва да играе самостоятелна игра, с кого - ще видим след малко. При това положение щедрият дар на де ла Бурк от 1102 става неуместен и Кортенай Едно е изритан, здрав, плътен шут, от графството. И къде каца Корти? При братовчеда Балдуин. Само че другия, йерусалимския, гадния Балдуин. Не че е невъзможно да е получил местенце заради качествата си, пак ще кажа, имал си е качества. Ама не мога да не си мисля, че оная глуха пеплянка ще да е изпитвал удоволствие от всяка една мръсотийка, а в случая възможността е още по-сочна, как да не бръкнеш в... носа на брат'чеда и да му изневериш с другия брат'чед. Обачеее, обаче тия брат'чеди – Кортенай и де ла Бурк, мама си джасат. Тихичко и тайничко се споразумели, Жоселин заплел сръчни придворни интрижки, навързал полезни връзчици и като дошъл моментът Бог да си види сметките с Балдуин, Йерусалимския - годината била 1118, ударил едно мощно рамо и Йерусалимски станал пак Балдуин, само че този път Свястния, де ла Бурк. А Жоселин си лапнал Едеса. Лап. А пък като се случила оная страхотия в Полето на кръвта, като минало антиохийското рицарство, начело с баровеца си - Роджър от Салерно, под ножа на Ил-Гази, Жоселин взел да го играе и регент на Антиохия. През 1123 пак е пленник, но още същата година командва франкска армия от всички територии - да

освобождава Балдуин де ла Бурк, който пак успял да падне в плен. През 1124 заедно с Балдуин нападат Алепо, а през 1129 пак двамата се осмеляват да ударят и Дамаск. Това не му попречило през 1127 да потърси военна помощ от турците, за да уреди конфликта си Боемунд II Антиохийски. Какво да кажем, а? Ама кърдрава пътека си избрал Жошко по склоновете на властта. Марк Жирардели пасти да яде. И хем Жирардели го дава надолу, ами такъв му е спортът, а Жоси – нагоре, такава му е природата. Обаче... Идва едно обаче, което здравата ми обърква схемите. Толкова, че чак започвам да се чудя дали няма право онова, откаченото германче, дето стана експонат в собствения си музей.Ницше. С приказките за "Отвъд доброто и злото". Слушайте, слушайте. Годината е 1131, Жоселин е на смъртно легло, властта и отговорностите вече са обгърнали плещите на сина му - Жоселин II дьо Кортенай. От Анадола се заспускали орляци турча и заръфали графството като хиени. Жошко 2 си бил слабичък, страхливичък, май изплащал кредита от дързост и храброст, отпуснат на баща му. И докато кършил ръце и се вайкал, анадоллиите настъпвали и дъхтяли кръв и пожарища. И тогава се извисил Жоселин-смъртника. Извисил се та да изкупи натрупаните си грехове и греховете на всичките Кортенаи занапред - от Едеса, през Йерусалим, Хатин, та чак до Англия. Теглил един сиктир /за толкова ще да е понаучил турски/ на сина си и заповядал да го изнесат на носилка начело на войските му. Стъписали се, шашнали се турчата от тая гледка, не мога да го кажа по-добре от Вазов:
"И турците тръпнат
Друг път невидели
В едно да се бият
Живи и умрели"
Абе, кръвници са турците, ама умеят да уважават храбростта. Каква хубава история разказва Захари Стоянов за кауша и респекта на турците пред Олимпи Панов. Или суеверният страх пред смъртника ги е разпръснал. Тъй ли, иначе ли, но разбягали се и Жоселин удържал последната си, най-важната си победа, оная, която ще го прати във Вечността. И после, съвсем по Солон, издъхнал на бойното поле. Не знам, наистина не знам какво да кажа.

1.2 Бигамия и политика

Има си я тая, макар и не толкова проста, работа при кръстоносците. За Балдуин де Булийон, онова, извратеното братче на Жофроа Йерусалимитанус, е ясно. То пред нищо не се спира и не бигамия ами и три-, четири-гамии не му се опират. Щом за власт иде реч. Макар че, знаеш ли го, то може би така трябва да се взема власт. Като гледам колко добре се е справил. Не само с вземането, ами и с упражняването на властта. Властта май не ще деликатности. По-така, по-

чобанската трябва да я кара човек. Нали бе, Чобанов?
Ама виж, другият, Конрад дьо Монфера. малко ме озадачва. Ясно, бракът с Изабела е бил нужен, необходим, неизбежен, бих казал, за оная ситуация. Тя си му е печатчето за легитимен владетел на Йерусалимския престол. Нищо че е в Тир. Той и Ги дьо Лузинян е под стените на Акр, ама се води крал, нали? Ясно, важен е този брак. Ама има едно неудобство. Казва се Теодора и е сестра на Исак II Ангел. И е съпруга, официална, с църковен брак и всичко, на Конрад дьо Монфера. Че има и още – Изабела Амалрикова се оказа свободна след като обявиха брака ѝ с дьо Торон за невалиден. Непълнолетна била като го сключвала. Добре, ама колко ще да е законен бракът ѝ с Конрад щом той пък е женен? Абе адвокатски плетки, ясно, ама с бигамията и Бог набъркват вътре, а пък виж това вече е грозна история. Ама, кой ти гледа?
А пък тя, с Теодора работата, си има и пред-история. От двора на Исак друг Монфера си били избрали, ама имало една пречка, женен бил за беля този Монфера, Бонифасът и нямало как. Даааа, женен бил, нямало как. Ама като превзеха Константинопол той пак си беше женен. И като се спомина Исак Ангел пак си беше женен. Ама, женен-неженен, взе, че се ожени за вдовицата на Исак, красивата унгарка Мария. Хем, май никой не го караше. С Мария, без Мария, император нямаше да стане, зае я длъжността Балдуин Фландърски. Тогава? Абе, знае ли някой? Ама едно се знае, жива и здрава си му е монфератската булка на Бонифас, а с тази, унгарката, са в незаконно, бигамно съжителство. И пак не му пука. Хем никой, никога не е обвинявал Бонифас в развратничене. Иди ги разбери.

1.3 Езикът на античната и на рицарската любов

Пак на Славчето

Хайде, чуйте я тази, че много си я харесвам. А пък и може да намерим важни ключета вътре. Историите ще карам малко по диагонала, разсъжденията – малко по надълго. Е, ами така е, даскалска работа.
Дафнис и Хлое раснали заедно. През лятото заедно пасели овцете на семействата си, чудесно се разбирали, измисляли какви ли не игри и били непресторено, по детски, щастливи. Като паднели снеговете пак така, простодушно, без драми се разделяли. До пролетта, по следващата среща. И така, година след година. Но едно лято Хлое започнала някакси да се чувства притеснена, особено след като видяла Дафнис да се къпе в реката. Минало известно време и Дафнис също започнал да се чувства странно в присъствието на Хлое. Слава Богу, дошла зимата и сложила край на тези внезапни изчервявания, на неясните тръпки, лазещи по вече не съвсем детските тела на

двете деца. Вървели зимните дни, снегът запушил пътищата, но, странно, Дафнис чувствал нужда да бъде близко до Хлое, макар и за малко, въпреки неудобството пред родителите ѝ. Един ден се престрашил, изгазил снеговете и неочаквано се изтърсил в съседската къща. Родителите на Хлое се изненадали, но много се зарадвали на старото приятелче на детето си, поканили го да се стопли, нахранили го и го заразпитвали – как така, защо, какво го води насам? Дафнис не се бил сетил за алиби и в момента съчинил някаква доста тъповата и съвсем невероятна история. Повярвали ли му, не ли, но с тази история Дафнис официално открил сезона на признатата нужда от Хлое. Лятото бързо дошло, децата пак били заедно, но с всеки изминат ден напрежението у двамата растяло, почнало да става нетърпимо, а те не знаели какво да направят. Добре че минал веднъж някакъв старец, видял ги,
досетил се какво става и ги наставил – „Ооох, болест е тя, ама лесно се лекува. Намерете едно по-така, по-скрито място в гората, легнете, ама без дрехи да сте и се притиснете силно един о друг“. Послушали го децата, последвали съвсем точ в точ предписанието, ама от свенливост ли, от що ли, старият пропуснал да упомене финалното действие. И вместо облекчение, двамата съвсем я загазили и кой знае какво щяло да се случи ако не минала една дърта к…кака с весел смях да им обясни, че има още едно действие при което съвсем, ама съвсем да се сближат, показала, попомогнала и… работата станала. Да са живи и здрави к.каките, за всичко стават, ей, ама да не се отплесваме. Сега, не си мислете, че ви разказвам някакво софт-порно. Не, просто искам да продемонстрирам границите на античното любовно общуване. Чисто пространствено, съвсем телесно. Забележете – един до друг, притиснати един о друг, дори малко един в друг. Толкова. „Ами толкова ами, ти колко искаш?“ би била една съвсем нормална, макар и не много добронамерена питанка. Абе, оставете ме мене, за мене после ще ви кажа. Сега слушайте за едно друго време, времето на Тристан и Изолда. Там историята е по-засукана и участниците съвсем не са невръстни деца. Но не за историята ми е думата, а за думите, обърнете внимание. Ще заминава Тристан, ще се сражава, ще геройства, ама чуйте какво казва: „Където и да съм, каквото и да става Изолда винаги ще бъде В сърцето ми“. На което Изолда отговаря с още по-точна формула „Където и да си, каквото и да става с тебе Тристан и Изолда винаги ще бъдат ЕДНО сърце, ЕДНО тяло“. И ето че си дойдох на думата за думите. Да са живи и здрави Дафнис и Хлое, да се отдават колкото си щат на невинните (и не толкова невинните си закачки), но това, което е любовта, близостта, взаимността на Тристан и Изолда, е недостъпно за тяхното „лежане заедно“.
А сега идва ред за следващата крачка. Добре, „където и да е“ Тристан, той винаги ще бъде едно сърце, едно тяло с Изолда, ама защо трябва да е някъде си? Какво им пречи да са едно сърце и докато си спинкат заедно в брачното легло?

Ей сега ще видите с другата история, тази на сър Пърсивал – тъпакът-рицар. Началото на историята не е оригинално. Бащата на Пърсивал бил знаен патакламджия, благороден рицар и като такъв набързо оставил кокалите си някъде. Жена му, мама Пърсивал, се заклела, че това няма да се случи и на сина ѝ, откарала го в горите тилилейски, далеч от рицари, турнири и всякакви такива холивудски глупости, да си го отгледа в мир и самота. Отгледала си го, ама кръвта вода не става и ето че един ден порасналото момче видяло някакви рицари, пламнала в него някаква незнайна искра и то зарязало горската къщурка и тръгнало да странства по света и да трупа воински подвизи. Ами, не се състояли мамините планове, колко изненадващо. И нали си било бащичко, момчето бързо станало славен воин и дето се появяло хората почвали да си мерят приказките. Избрал си червеното за цвят, копието му било червено, щитът и той червен, е, до червена книжка не стигнал, ама то тогава още Ферари не е имало, та камо ли Сергей Станишев. Иначе, както си бил червен и тъп (ами тъповат бил Пърси) щели с почести да го приемат в Партията.

Веднъж, както си вървял Пърси по пътя, чул някаква олелия, трака-трука, джан-джун, бахта-бухта, гледа, щурмуват една крепост едни хора, ама… Попитал, казали му, някаква благородна девица била господарката на замъка и някакъв лаком комшия искал да се възползва от девичата слабост и да налапа замъка, имението, а защо не и девицата. Вдянал Пърси какво става, редом със задължителния гняв се надигнало и някакво непознато дотогава чувство (нали за мъжете от тези региони римляните казвали, че рано узряват за война и късно за любов) и като се развъртял, бетер Червената армия, размятал ги агресорите, влязъл в замъка, грабнал благородната хубавица и… нататък е известно:

„Годеж, венчило, поп и брак
Момент безумно кратък“

И живели дълго и честито. Не, не, това е в края на приказката, а сега още не сме стигнали средата. Изкарал година-две щастлив семеен живот Пърси и един ден застягал доспехите, поотеснели му били около кръста, ама с малко гимнастика ще стане. „Къде, бе?“ ще да го е запитала булката и с оскъдното си IQ Пърси измислил най-баналното оправдание „Миииии, трябва да видя мама“ и нали си бил пич, храбро добавил „а пък и да натрупам подвизи“. Хм, малко странно. За нас сега е ясно, просто логичното продължение:

„А после проза, скука, мрак
Деца и тъй нататък“

Ама в него време съвсем не е било така. За мама, не знам, не помня как беше, ама че вместо да се метне към първата кръчма, да отпразнува свободата и после да обърне няколко хастара, наш Пърси наистина занатрупвал подвиг след подвиг и станал дотолкова славен, че украсил с присъствието си Кръглата маса на Крал Артур (не на Андрей Луканов). „Хм – пак се обажда реалистът – чи какво пречи

идноту на другуту? Нека си е славен, той и Митю Пищова е славен, ама… хи, хи“. Шшшшт, тихо, папагал, млъквай веднага. Слушайте нататък. Ходил си сър Пърсивал, бродил си, отпреде му едно пусто замръзнало поле, конят му одряман, копието наведено, носът клюмнал, депресия, Weltschmerz, spleen и каквото се сети човек… И изведнъж, фъррр-пйууу-цвъррр, над главата му прелетял ястреб, сграбчил в ноктите си една гълъбица, от гълъбицата покапали капки кръв и оцветили снежните кристали пред краката на коня му. „Червено“! „И бяло“! Неговият цвят. Върху цвета на жена му. Тази хтонично-любовна картина така грабнала съзнанието на нашия рицар, че той не се усетил кога и как слязъл от коня, приседнал до кърваво-снежния акварел и колкото по го гледал, в толкова по-дълбок транс изпадал. Каква любов, какво чудо, а? На Кънда в кътния, In the middle of nowhere, наоколо ни барче, ни кръчмица, а нашият седнал и забил нос в абстрактната картина на връзката с жена му. Е, това е любов, това е „едно сърце, едно тяло“. Ама да си довърша историята. Точно по това време, точно на това място намислил да минава „някой си паша с аскер“, не, не, една войска на Крал Артур, водена от сенешала Ки, оня, дето забърка кашата с Гуйневар и Ланселот, дето имаше там нещо шушу-мушу (не само шушу, ами и мушу, да,да). Не знам какво толкоз им се запречил отнесеният Пърсивал, какво толкоз ако просто го позаобиколят, ама те в ония времена май са били по-заядливички и се заинатил шефът на авангарда да го махне оня кютук отпреде си, какво ще го заобикаля и пратил там някой от по-ячките, по-мутрестите, да го опухат и разкарат. Имало и опухани и разкарани, само дето Пърси нито веднъж не се случил между тях и маскиран до неузнаваемост под шлема си, продължавал да си стърчи с поглед забит в снега. Бре, ще им зяноса армията този дървеняк отпреде. Добре, че Ки пристигнал навреме, веднага идентифицирал червения светофар, заповядал „Пълен назад“, а сам, с кръстосана стъпка, занаближавал опасния бараж. Проследил погледа, бързо схванал ситуацията, заговорил с тон на психоаналитик и кротко покрил капчиците кръв с една бяла сукнена кърпа. Сър Пърсивал мигом излязъл от транса си, малко се стреснал като така, внезапно, мярнал Ки до себе си, ама се окопитил, изразил недоумение, после известни съжаления за натъркаляните в снега бабаити, разменил поздрави с командването и си продължил за… там, за където бил тръгнал. Да трупа подвизи. Че за какво са му тия подвизи? И като толкова се прехласва по жена си защо не вземе да си се прибере вкъщи и вместо да зяпа турския байрак „Кармъзъ-беяз“, да си гледа булката, да си я пощипва, да си я уважава, че „да разбере и тя, че мъж има“, както говореше на бай Слави Гугуша жена му. Ама той чу ли я? Е, толкоз я чул и Пърсивал. Щото това разстояние, тази дистанция между рицаря и дамата на сърцето му е много, фатално много важна. Съвсем не случайно вечният образ, голямата поезия на любовта на мъжа към жената, е любовта на рицаря, задължително странстващия

рицар, към дамата на сърцето му. Нали помните дон Кихот: „Видя ли, Санчо, Дулцинея? – Видях я, сеньор. – И какво правеше тя? – Хм, отсяваше боб от леща. – Ооох, Санчо, Санчо, няма да се научиш да виждаш. Тя сигурно е пресявала маргарит от есмералди, а пък ти…“. Вие как мислите? Какво е пресявала Сладуранкова? Ясно, нали? Ама дон Кихот си ги вижда есмералди. И не защото е късоглед, а защото в дистанцията между него и любимата му е застанал посредник и то не трътлестят Санчо, а първата Дама на Западния свят, единствената с титлата Notre Dam, Nuestra Segnora. Светата Дева [1.3.1], Божията Майка. Пречупена през нейната призма започват да стават божествени светлините, излъчвани от далечната любима [1.3.2]. На тази, примесена с чертите на Светата Дева любима, си струва да се поднасят подвизи и само подвизи. Нелепи, бледи изглеждат всякакви „парфюмчета“ в стил Атанас Буров [1.3.3] или букетчетата, дето с такова омерзение ги осмя Настася Филиповна в „Идиот“. Какво прави с месестите си пръслета Дулцинея няма никакво значение, но дамата на сърцето, носена към рицаря си на облака на Светата Дева, не може да има в ръцете си нищо различно от скъпоценни благородни камъни. Така нещата започват да си идват на местата. Разбира се, че ще е всепоглъщаща, извънземна, постижима само в транс любовта на Пърсивал към жена му. Пантофката, закачена на шлема на някой рицар, престава да бъде някакъв омуфкан терлик (какъвто всъщност е в предметния свят), а е деликатен, осветен от Нашата Дама, магически знак на интимност, далеч надхвърляща интимността на телата. Ами сещате ли се за Ланселот? Нали като оплеска Ки работите с оня великан, та оня си отнесе наградата – Гуиневар, Ланси тръгна да я спасява. Ама първо трябваше да я намери. Иначе как ще я спасява. И срещна едно джудже, дето знаело къде е въпросната дама. Ама в замяна на толкова ценната информация поиска Ланс да излапа живи всички жаби и гущери на света. Е, не в буквалния смисъл, ама по същество – пак това. Щото щял да му я покаже ако Ланселот се съгласи джуджо да го откара до нея на каруца. Ха, хм, той безплатен транспорт му предлага, аз съм се завайкал – жаби, гущери, щуротии. А-а, не е така. В него време на каруца са карали рицарите, загубили двубой. И в тях времена публиката не била толерантна като сегашната, дето специално аплодира завършващите последни (на Олимпиадата в Мюнхен един негър три пъти обира овациите, ами с три обиколки беше изостанал човекът от предпоследния). Тъкмо напротив, голямо замерване с гнили марули, запъртъци и всякакви такива изискани предмети падало и рицарят си дъвчел брадата (по липса на жаби), попържал и се клел в двубой да не участва ама паднат ли му Том, Дик и Хари, тяхната майка жална… Та съгласил се Ланселот, метнал се на каручката, ругал се за тъпата идея, ама… И ето че стигнали някаква чешма, пуснал джуджо рицареску да се поизмие, да се поразкърши, а там, на чешмата, вече го чакала първата награда за жертвената любов. Внимание, дръжте се. Чакал го гребенът

на Гуиневар. Прррр, ега ти наградата. Чакайте, бе, чакайте, това още нищо не е. Явно тука били поспрели Вели и Гуни, великанът велик великодушно разрешил на наградата си да се поизмие и повчеше (че кой знае на какво е мязала след толкоз часа път – „Жена без маска и без грим, озъбено, свирепо куче“). Повчесала се и забравила ли си гребенчето, нарочно ли го оставила, та да проследи ситуацията Седящият бик, Татанка Йотанка или който и да е от групата следотърсачи, ама там си било гребенчето и Ланселот само дето не го изял. С поглед и с всички сетива възможни. Създателят на пътеписа, пардон, хрониката, с някаква садистична наслада описва като под лупа златните жички, осукани между зъбите на гребена, деликатно пропуска фауната подскачаща по тях, ама ние си я знаем, ехеее, колко века по-късно дамите в двора на Краля-Слънце изискано се почесвали под овчите перуки с един специален апарел във формата на ръчичка, с протегнато пръстче, с остро нокътче, та да подръгне човек точно парченцето плът, захапано от проклетата гадина. И тези вълшебни космарлъци, заплетени в кокалените гребен с черно по зъбите (стил „созополски маникюр“) са голямата награда, голямото вдъхновение? Те тия наистина са луди, луди за връзване. Абе и мене малко ме плаши тази картина, ама преглъщам и му признавам на Ланселот и мъжеството и любовта. А и силата на Нашата Дама, на посредницата в безкрайното разстояние между рицаря и дамата му. На този фон започва да избледнява иначе елегантната пародия на Джеръм Джеръм за рицаря А, дето ако натупа рицаря Б, неговата (на рицаря А) дама става по-красива (от дамата на рицаря Б). Не е работата в красотата (те, конкурсите по красота ги измислиха по-късно, а и журитата им бяха главно от „веселяци“, нали това, всъщност значи „гей“, не от рицари), даже не е в добродетелността. Работата е в готовността с цената на живота да доказваш любовта си. Не с парфюмчета и букетчета. Ама да не мислите, че всичко опира само до образа на рицаря и дамата на сърцето му в куртоазната поезия. Не че е маловажна куртоазната поезия, ама за по-големи работи иде реч, самата идея за рицарството, самата институция рицарство идва от това посредничество на Светата Дева. Да ви разправям ли на колко рицарски ордени патрон е Светата Дева? Чак до испанската Света Гардуна, дето за Гардуна, Гардуна е била, ама колко е света… А да ви питам защо мюсюлманите нямат рицари? Или православните? Защото са по-страхливи, по-малко войнствени? Дрън-дрън, просто мюсюлманите нямат Света Дева, а при нас е Богородица, Божия Майка и никакви любовни посредничества не са ѝ по мярката.

1.3.1 Светата Дева и Света Богородица
1.3.2 Песничката на Мерлин Монро
1.3.3 Парфюмчетата на Буров

2.1 Таксиджията – историк-филолог

В Каяо, пристанището на Лима, попаднах на таксиджия с наклонности към историята, приказвахме си за туй, за онуй, разсъждавахме за картофите и приносът на инките към световната цивилизация и той се затюхка за нещо, което дотогава хич и през ум не ми беше минавало. Ами предателството към езика. Всички, всички плещят на испански, кечуа говорят тук-там в планините и това е. „Е, викам му, какво можеха да направят хората, ами поробени са". „Дааа – проточи жално той, ами филипинците...". Вярно бе, не че няма испански корени в тагалунга, ама не е, въобще не е испански. Сума ти и филипинци имаме на кораба, някои говорят много чист английски - то сега английският им е официалния, английски и тагалунг, ама повечето... Че и нарочно ги гънат, хилят се и точат един английски, да разберещ, че насила го правят, не го обичат те, английския... И се сетих за джамайките. Оле, техният какъв е, нищо, ама нищичко не се разбира, джавкат си нещо помежду си, ама там е друга история, от поколения си кривят английския. В началото мислех, че всяко "о" го произнасят като "а" щото такава им е конструкцията, с тез грамадни ченета, с тез увиснали джуки, как се прави пустото "о". Ама после внимавах и видях, че където е пък "а" си го произнасят "о". А-а, другаде била скрита мишката, не била работата в ченетата и джуките, инатяли се хората и не искали да приказват гадния английски, то нямало как, нямало друг, ама като е тъй ще си го кривят, ще го променят и ще си правят техен. И не им се сърдя и това си е начин да се отстояваш. Давам си сметка какви великолепни езици, всъщност цялата романска група, са си развален латински. Имам си една теория, като казвам "имам си" ще рече - никаква теория не е, аз си я вярвам тая ми шашарма и толкоз, за благородството на езиците. Някакси ми се струва, че колкото по-малко дифтонги ползва един език, толкова по-благороден е. Щото всичките тия "оу", "ъй", "уа" и т.н. на животинско си бият. Японският няма дифтонги, ей, велики са тия японци, всичкото им е прекрасно, на и езика - съгласна, гласна, съгласна, гласна, няма нищо общо с китайското уанкуонкуънг. Че и латинският. Ама вернакуларите му разказали играта, разпяли го италианците, разиграли го французите, испанците му изяли "с"ътата, румънците го наблъскали с "бъй", "мъй", какво го правят кубинците няма да разправям. И слава Богу. Предствяте ли си Шарл Азнавур да пее на латински, Компай Сегундо да го дава малко "Чан Чан" на езика на Цицерон или София Лорен да извади някакъв такъв латинско-матронен поглед вместо оня, нейния, специалния.

3.1 Конрад дьо Монфера и баща му Гийом

На Антон Пиперов

Нали се бил запънал Конрад в Тир, взел да дава зор на Саладин. Нищо особено,

колкото едно камъче в еминията, ама неприятно, ши знайш и трябва да му се намери колаят. А Саладин може да бъде, може и да не бъде кавалер. Като шопът, дето можел две работи – да копа и да не копа. В случая, съвсем некавалерски, решил да използва татко Монфера, дето с дебелата си дърта глава, съвсем хлапашки се вързал на авантюрата с Рейнал дьо Шатийон, Жерар де Ритефорд и Ги дьо Лузинян та дружно се набутали в гъстия батак на Хатин. Саладин си го глътнал, скътал си го в склада от потенциални „полезници“ и ето че дошъл редът на стария каналия. Замъкнал го Саладин под стените на Тир и поставил ултиматум – или Тир или татко. Печен бил Саладин, дума да няма, що чудесии му били минали през главата, с колко заплетени арабески успял да се справи. Ама такова чудо, такава западняшка хахавелщина даже не можел да си представи. Вижте ги. Още не сварил глашатаят да удари барабана, още преди даже да успее да каже за какво е дошъл, дъртият Гийом ревнал, ама ревнал. Като някой от героите на Анна Комнина (нейните нали все такива гласовити бяха). „Еййй, пишлеме (като някой от старите бургазлии си го представям тоз Гийом, като Кольо Чатрака, като старото Хаджи или ако съвсем назад отидем – като Петьо Лафинча), да не си посмял, твойта мама, хич да не го слушаш тоя. Да не мислиш, че ме е страх от него? Ще ми пр…е на оная работа, читакът миризлив.“ А синът отгоре, уж гледа съсредоточено като Тонито Пиперов, а отвътре го напушва и по едно време ревва. „Еййй, за какво сте ми я домъкнали тази въшлясала торба с л…на? Я, бе, я, бързо един арбалет. Да го гръмна, че поне една свястна работа да свърши, мишена да ми е, да се поупражня“. Ще да му се е развила чалмата на Саладина от такива приказки и станало ясно – с тия хора управия няма. Ни баща признават, ни син, ни нищо. И се оставил от Тир.

3.2 Социологията

На Петя Кабакчиева

Млад съм бил, глупав (като че ли сега съм много умен, ама поне не съм млад). И разни такива модерни щуротии – социални технологии, обществен мениджмънт, социология, ми се виждаха много привлекателни и загадъчно-магнетични. Чак ми се повръща от самия мене си, като си помисля как съм си се представял – млад, къдърен, успешен важняга в светлосив костюм и как ги движа разни „панели“, съчетавам „матрици“ и изобщоооо. Ама това – сега, тогава беше друго и, разбира се, записах като втора специалност „Социология“. Какво учихме, какво не учихме, хубаво, че беше на Стоян Михайлов ТЕСИ-то, че поне нещо-нещичко, няколко занаятчийски похвати, да останат от цялата работа. Само че дойде време да си дам сметка каква отвратителна работа е социологията. Както и психологията, де. Не че са фалшиви или несериозни

науки, напротив, съвсем науки са си. Ама в това им е лошото. Науки за човека. И не е за човешкото тяло, като, да речем, анатомията или физиологията. А за човека, именно за човека. Което ще рече, искат или не искат (а те искат, ох, как искат), трябва да разглеждат човека като предмет, като абстракция. И то лоша, гадна, мъртва абстракция. Психологията тайничко си възпроизвежда „Човекът-машина“ на Ламетри, разни копчета задвижват разни лостчета, движението се предава на разни трансмисии и изобщо „цинцабелата, дето задвижва сокаджика на матракуката“. И в тъмното всеки си рисува каквито картинки му скимне. Шменти-капели. И щеше да си е невинна шарлатания ако не беше гадната научна предпоставка – човекът-предмет. Ама истинското вампирясване, истински неистовото въргаляне-въргаляне в калта на абстракциите идва от социологията. Точно от идиотските „панели“ и „матрици“, където човекът, индивидът, се превръщат в нищо незначеща точица и единствено важното нещо остава противното количество. Ясно – и в политиката е така, в пазара е така, но те са си гадни работи, просто необходимо зло. Ама науката, знанието, светлината, просветеността? Всичкото това в служба на разни анти-човешки „умелости“. Помня, бях учител в Химическия техникум и от София дойде някаква директива, толкоз и толкоз ученици, от тях толкоз момчета, толкоз момичета, да бъдат изпратени в столицата, за да бъдат подготвени за откриването на някаква спартакиада, универсиада, нещо такова. И мене, като млада перка, ме изпратиха с още няколко колеги, да „асиситираме“ подготовката. Еййй, че отвратително беше. Момчетата, стотици момчета, трябваше по даден сигнал да се изсипят на зеленото игрище, имитирайки Аспаруховата конница, с развети полиестерни наметала и пластмасови пръчки за копия, а момичетата на трибуните трябваше да вдигат разни табла в различни цветове, с което рисуваха едромащабни портрети на… не мога да си спомня кой. И понеже беше лято и бая горещичко, по-слабосилните тупаха като круши и линейките хвърчаха като луди. Ама кой ти гледа. Важното е да стане масовката. Вижте, не съм против масовката въобще. Много ме радва, например, „мексиканската вълна“. Нямам нищо против и по седалките на някой сектор да са оставени няколко разноцветни флагчета с молбата при такъв сигнал да бъде развято синьото, при такъв – червеното. Много ме радва, когато засенят светлините на стадиона и хората запалят фенерчета, запалки, свещи. Но това е друга работа, нали? Просто сме заедно – във вълната, с флагчетата, със запалките, никой не иска жертва на индивидуалността ти, никой не те прави „точка“, няма ги фатмашките команди на грубите „физкултурници“, тъпите тренировъчни повторения, отрепетирания „ентусиазъм“. А при социологията не само ги има – „панелите“ и „матриците“, грубо и безпардонно смазващи индивида, ами са и окичени с претенциозното „наука“.

3.3 Victoria de las Ideas. Томазо Морозини

На Динко Хаджидинев

Виждам го из Куба този лозунг – „Победа на идеите” и нали съм си балкански скептик тихичко се подсмихвам под мустак. Като Хаджи Ровоама. Ама все по-умислена ми става усмивката. Все по ми киселее скептицизмът, а пък и идеите…

Бая безличен службаш ще да е бил Томазо Морозини. Хич една чертичка не надзърта от портрета, дето му го рисува Никита Хониат – малки, безцветни очета, бели рехави вежди и от там надолу разстлал Томазо едни бузи, тлъсти, мазни, гладки. Тури едни очила със златни рамчици и ела гледай, Сотир, бе, същински Сотир Хамсийски. „Портретът на един чиновник”, почти по Хенри Джеймс. И какво ще да е имал толкова този, безличния, че го направили такъв важен, такъв отговорен човек да бъде? Патриарх. Първият патриарх на Латинската империя. Кой знае? Сигурно от знатен венециански род ще да е бил, близък ще да е бил я на дожа – Енрико Дандоло, я на някой баровец от Малкия съвет /той само името му „Малък”, напротив, таман там са били големците, малко като в „Малък голям човек” – „Големият вожд е в малката палатка”/, верен човек, послушанко някакъв и ей ти го – Патриарх. Ама той не е важен – появил се, поставили го, минал, заминал, прах и пепел. Ако не беше Хониата, да се потърси от мазната му мутра, от особено противното за православната представа гладко обръснатото му благообразие и името му можеше да не знаем. Ама други работи са важни, важни и преважни.

Двеста и кусур години по-късно, като почнали хуситските размирици, чехите се запънали за една подробност, важна, много важна, ама все пак подробност при католическото причестяване. Нали дал Христос хляба и виното, казал ясно и разбрано Синът Човечески „Яжте от плътта ми, пийте от кръвта ми” и от там тръгнало причестяването с хляб и вино. Осветени, де, осветени с тайнството, не, ей така, хляб и вино. Но хляб и вино. И двете. В Западния свят обаче при причестяване свещениците дават само хляб. И до ден-днешен е така. Кой знае защо, никой не знае. А те са важни, преважни работи, кръвта Божа е виното, не някакъв си прекипял гроздов сок, как така ще лишават паството си от кръвта Божия. И чехите вкопали крака. „Не, искаме си и виното. Хляба и виното. И двете.” Utraque на латински. Кръстили ги утракисти, почнала се една, а-ха и ще ги обявят за еретици, чехите не отстъпват, замирисало на кръв и разорение, а Чехия е това, Бохемия, сърце Европи и разумните хора наредили нещата, намерили изход. Остават си католици чехите, няма да ги отлъчват, няма да ги гонят и трепят. Ама и няма да мърсят Рим с недомислените си претенции. Сериозна работа е туй с виното, не са някакви си старообрядски заяжданици /те

и старообрядските заяжданици хич не са за подценяване, ама още не им е дошло времето/ и помирението си е помирение, като толкова искат, да си врат чехите славянските зурли в светеното вино, но да стоят далече от останалия католически свят и да не го развалят и умирисват. И за да е ясно, занапред чехите ще се казват католици, а останалите римо-католици. Няма да леем кръв, няма да се цепим, но католицизмът на чехите не е от Рим. Точка. А от къде е? И въпросът далеч не е само богословски, идеологически. Има практически неща да се решават. Кой, например, ще определя епископа на Прага, кой ще го назначава? И хич не са „подробности" тия работи. Преди години точно по тоя въпрос – кой ще определя епископите, двата стълба на западното християнство – папата /Грегорий VII/ и Свещеният Римски Император, война водиха, отлъчваха се, покайваха се, пленяваха се и какво ли не. Та Рим като не ще все някой трябва да я върши тая работа за чехите. И кой? Оказала се Венеция. Гледай я ти Венеция. ГЛЕДАЙ Я ТИ ВЕНЕЦИЯ. Че то си значи Втория Рим, хайде, нека да е Втория след Рим. И това не ти е Авиньон, Павия, разни такива убежища, алтернативи, символи на раздора, дрън-дрън. Напротив, съвсем официално, съвсем по закона, по институциите, тежко, авторитетно признание за значението на Риалто в християнския свят. В духовността на християнския свят, не в разни търговии, политически сплетни и разни такива. Венеция?! Ама защо толкова се чудя, нали? Що пък да не е Венеция? Е, на, преди малко разказвах как Морозини, безличният чиновник, само бузи и гуши, станал Константинополският патриарх на Латинската империя. Да, така е, вярно е, аз за това и разказвам за утракизма, да се види какво огромно значение за Европа и най-вече за Венеция има патриаршеството на Послушанко с Връзките. Огромно. Ама да видим как се стигнало дотам. Хем да „преговорим материала". Много усукан, много завойчест бил пътят на Червъртия Кръстоносен Поход. И май най-много възли, най-сложни плетки по него навързали венецианците. Търговци си били хората, гледали си интересите, много се гордеели със свободата на републиката си, с богатството, силата, красотата, с черквите й, еййй, какво чудо е „Свети Марко". Сега, а представям си го тогава. Носели и те Христовата вяра, хем с достойнство, със сърце я носели, но не се колебаели да казват „Първо сме венецианци, после християни". Видях я тази антична любов към полиса, видях я в Пиза. Имахме на кораба една мъжкарана, канадка, Господ здраве да ѝ дава, шефка на „Екскурзии" и ни пускаше на екскурзии с пасажерите щом се отвореше място в автобуса. Пиза беше прекрасна, но сякаш се състоеше от два града. Единият стар, италиански, с мрежа от криви, преплетени улички, внезапни площадчета, романтичен университет, седалището на някакъв орден, абе… изобщо. Другият, току до стената, извънземен, извън времето и пространството, небето, облаците, въздухът около Кулата, Баптистерията сякаш бяха дошли от пирамидите в Египет. Там го усетих това

чувство за вечност, за космичност. Изпитваш нужда да се заловиш за нещо, да си намериш опорна точка, нещо познато, нещо от света ти, че да се освестиш, да се задържиш тука, сега, да не те отвее водовъртежът на вечното и абсолютното. Та измислих си дръжка, взех да изследвам колоните по спиралата на Кулата. И гледам – бая различни са, по цвят, по форма, по изработка. Запитах гида, оказа се, че не ги е правило някакво ателие, някакви майстори. Пизанци си ги носели. С корабите, като се връщали от търговия. Ходели къде ходели, купували-продавали, теглили, мерили, броили, смятали, тъпкали кесиите, пълнели книгите със сметки. И кой-къде мярне някоя колона – мраморна, гранитна, бяла, розова, малахитова, хареса ли му купува я, ако му падне сгода открадва я и хайде, хайде към Пиза, към дома. Да си сложи и той колоната, да се запише и той в легиона на безсмъртните. Като обезсмърти града си. Няма далавера, никой на никого нищо ме плаща, един до друг, един до друг, градят си кулата, като строителите на Йерусалим в книгите на Ездра и Неемия.
Не им било за първи път на венецианците да участват в кръстоносна кампания. Познавали рисковете, трудностите и мъките на походите. Но били пили и от възторга, от чашата на Божественото вдъхновение, били вкусвали от нектара на големия успех, знаели сладкия, чувствения аромат на победата. И били готови да участват в грандиозния спектакъл, грижливо подготвян от дожа им, Малкият и Големият му съвет. Както тогава, преди близо осемдесет години, когато дожът, Доменико Мишиел, ги повел към Отремер и флотата им като гигантско ветрило помела целия Левант, Егейските острови и триумфирала при Тир. Времето било весело и богато, плячката и парите се стичали отгоре им, търговските привилегии изглеждали вечни и позициите на Венеция непоклатими. А като има успех и пари, рисковете и мъките бързо се забравят. Хубаво, ама колелото се върти, днес едни печелят, утре други. Скарали се нещо венецианците с император Мануил Комнин, подигравали му се, бъзикали го за мургавия тен и ето че дошла 1171. Гневливият император отнел обичайните права, търговски, имуществени и всякакви, на наглите италианци и показал, че няма нищо против „промискуитетната тълпа”, както нарича Хониат гражданите на Константинопол, да поизтезава самозабравилите се пришълци. Тълпата хич не чакала. Било отвратителна, гнусна , потърсваща гледка. Горили, клали, насилвали, нападнали болницата в латинския квартал, изхвърляли болните през прозорците и ги размазвали по калдъръма. Венецианците побеснели. Въоръжили голяма флота и изпратили дожа си, Витали Мишиел, правнук на знаменития Доменико Мишиел, да опустоши крайбрежието на вероломния император, да го застави да се разкае и възстанови справедливостта. Но не му потръгнало на горкия Витали, не знам прави ли са, не са ли прави викингите, дето мислят, че истинският мъж трябва да има и късмет, не знам, ама на Витали все не му вървяло – тежки щормове пръснали флотата му /ял съм му попарата на

Средиземно море, знам го/, крепостите по пътя все се оказвали костеливи орехи /не съм бил в Дурацо, ама като знам стените на Дубровник – представям си/, екипажите недоволствали, плячка нямало, накрая се отказал и върнал флотата във Венеция. За да срещне смъртта си. Убили го, като куче го убили на улицата, разгневените венецианци. Били са сурови времена. Ама го и разказвам, че да си закачим една обица на ухото, с което ще слушаме по-нататък историята за другия дож, Енрико Дандоло, докато я докараме до Томазо Морозини. А после до утракистите в Чехия.

Старо куче бил Дандоло, от стара коза яре, стар кокал и въобще всичко, с което се изказва опита, пресметливостта, натрупаната мъдрост, прагматизма и ясната визия за минало и бъдеще. А пък и възрастта. Бил на годините на Фидел, хайде, не на Фидел, на Раул, когато го избрали за дож. Ама не на чувствена Куба, а на търговска Венеция. На всичкото отгоре и сляп. Нали знаете, стане ли преврат в Константинопол падналия император или го убиват – по рецептата на другаря Сталин „Нет человек, нет проблема" или го ослепяват – византийско изобретение, счита се, че слепецът е негоден да управлява. Ама Дандоло бил блестящ управник, имал просто кристален поглед върху събитията, това всички го признават. На всичкото отгоре бил влюбен като юноша в своята Венеция, малко като стареца Януари в младичката си булка Май от „Кентърберийските разкази". И така, само сърце и ум, заподготвял Венецията си за голямото изпитание – Четвъртия Кръстоносен Поход. Но много бързо се сдраскали с другия голям ум, другото голямо сърце на Похода – Лотарио ди Сеньи, папа Инокентий III. Или поне така изглеждало. Папата не удобрил нито една от инициативите на венецианците. Нито превземането на Задар, нито договора с младия Алексий Ангел, нито отклонението към Константинопол, да не говорим за опустошаването на Царицата на градовете и поругаването на църквите ѝ. Енрико Дандоло и той не му цепил басма. Отказал да приеме легата му, Пиетро ди Капуа; при Задар заявил на всеуслишание, че въобще не му дреме съгласен ли е папата с обсадата; за Константинопол хич не го и питал. И най-важното – след завземането на Задар не поискал прошка от Инокентий. Бароните поискали. Страх ги било от отлъчването, то си е за страх работа, папата изрично заявил, че който нападне християнски град автоматично се наказва с отлъчване. А то наистина е ужасно наказание. Остави дето навеки ще се пържиш в ада ама и тук, на земята няма да мирясаш – няма да ти опростят кръстоносния заем, не можеш да стъпиш в църква, не можеш да си общуваш с християни, ни да продаваш, ни да купуваш. И остави това ами и на онзи свят, НА ВЕЧНИ ВРЕМЕНА ще гориш в Геената огнена. Венецианците обаче, тц, считали се за прави, Задар си е тяхна колония, задарци са бунтовници, извън закона са и Венеция си е в правото да ги превземе, да ги накаже и т.н. И хич не им пукало за Геената Огнена. „Първо сме венецианци и после християни". И на, тука е

завръзката. До края на похода Инокентий III не вдигнал екскомуникацията, до края си останали отлъчени. С половин уста измърморил едно разрешение за кръстоносците да оставят алчните копелета от Републиката на Сан Марко да ги превозват, да ги превозват и нищо друго. Точка. Ама венецианците си получавали и плячката, нещо повече, дълго време само те получавали плячка. Думата на Дандоло била най-тежка на баронските съвети. Практически венецианците решили кой ще е Император на новата Латинска Империя и фактически единствено те се задържали за векове и векове като господари на Леванта. За справка – историята на Кипър. Но, хайде, ще кажем, надхитрили папата, надцакали му козовете, все го поставяли пред свършен факт и той, какво да прави, съгласявал се. Бедничкият Инокентий, дрън-дрън, пълни глупости. Ама, хайде, тъй да го кажем. Обаче Томазо Морозини? Как, как ще прескочат папата и ще назначат за Патриарх, за Патриарх, не за някакво попче или дори абат, един отлъчен? Имало си е, имало си е стара договорка, много тънка игра на ужким скарани са въртяли двамата най-големи – папата и дожът. Ама за това друг път. Сега друго искам да питам. Абе какво са искали венецианците, какво са планували да дръпнат от цялата супер сложна, супер тежка Константинополска авантюра? Бароните – ясно, Империя, фиефи, земи, замъци. А Венеция? Пари? Да, то си е ясно. Ама кога Венеция е искала само пари? Парите са временна работа, днес ги има, утре отлетели, чудесно са го разбирали старите пушки от баровските венециански фамилии. Я, колко хубаво разказва Хенри Камен за галеоните с перуанско сребро, дето още преди да влезат в пристанището претоварвали тежките слитъци и среброто отплавало за Гент, за Аугсбург, за Амстердам. Пушек и пера. Я да видим първата експедиция. Тази на Доменико Мишиел. Тъпкали сандъчетата флотските ковчежници, влачели дукати и цехини към Риалто, но голямата работа била в контрола върху Леванта и най-вече в Тир. Не, не че го дали на венецианците. Една трета от кварталите на града само отделили за тях. Ама в тази една трета само те държали търговията, само техните везни важали, само техните мерки признавали и само на техните закони се подчинявали. А-а, това е сериозно. Сигурно и сега така трябвало да стане. Хем не в някакво си Тирче, ами в коджамити Константинопол. Не знам, станало ли е, не е ли, какво е станало. Ама знам, че когато 250 години по-късно пристигнал Мехмед Завоевателя, по стените на Константинопол редом с гърците се сражавали генуезци, Пера била генуезка колония, за венецианците нещо не се чувало. Едно, едничко нещо със сигурност получили в Константинопол хората на Дандоло – патриаршеството на Томазо Морозини. Ама ще кажете – това им дали, това взели. Не, не го вярвам. Не вярвам, че печените и препечени търговци, голямото добрутро на Венеция ще се оставят да ги преметнат франкските диванета. Ще ги дондуркат две години, ще си заложат държавата, бизнеса, къщите, живота, че накрая да им пробутат

някоя лоясала манджа, някой буламач, дето никой не го иска. Патриарх, началник на поповете, ха-ха. Не, не, борили са се, драпали са, въртели са игри ама Патриархът техен да е. Защото много добре са знаели – не парите, не императорите, не правителствата движат света, а духът, вярата, идеите. И затова – императори, барони, владения, дворци – ваши. Ние нашето си го имаме, с тая флота сме господари на моретата. В добавка ще искаме само едно – Господаря на Духа, Патриарха. То на вас и без това не ви трябва. Демек, къси ви са мозъчетата, на близко само виждате. И прави излязоха, Империята удържа 60-70 години, а когато два века по-късно утракистите поискаха автономия, епископът им заидва от Венеция. Другите са римо-католици, чехите – венецо-католици. И дето вика Хенри Камен за Латинска Америка – войни, губернии, вицекралства, сребро, всичко мина и замина, от Испания останаха само езикът и католицизмът. Е, нека да са прости венецианците, а ние да се смятаме за много умни. Ние, дето по мутрински разсъждаваме, че вяра, идеи, религия, туй са вятър и мъгли, да си натъпча аз джобчето… Или както казва класикът „Да ми падне на мен Солунската митница…”. Ами къси са ни мозъчетата, на близко само виждаме…

XII. Асеневци

2.1 Сърбия през Втората световна и калта в Русия

Не ги обичам тия сърби. По-точно, не ги обичах. Едни нахални все ми се виждаха, едни отворковци. А пък и онази гадна война през 1885, дето така подло ни удариха след Съединението. И въпреки това все някак виновен се чувствах за поведението ни през Втората Световна Война. Хем си давам сметка за изключително умната, философски умната позиция на НВ Борис III. За това как е слушал Коста Лулчев, как много тънко, много правилно се ориентирал в българската народометафизика, колко сме му задължени, че е нямало „черни забрадки“. А и какво можехме да направим? Да се опънем на Вермахта? На, сърбите като се опънаха какво стана? Изпотрепаха швабите сума ти народ и това май никак не повлия на изхода от войната. Знам си ги тия работи, знам си ги и все пак нещо ме човърка – опънаха се сърбите, опънаха се, а ние… А пък и Костурица си няма работа… Ама най ме смъдна бъбрекът като прочетох в оная, чудесната книга „Третия Райх“, че, вбесен от съпротивата на Югославия, Хитлер спрял за една седмица настъплението към Русия, за да смаже, да размаже непредвидимите сърби. И тази седмица се оказала решаваща. Точно толкова трябвало, за да превърне дъждовната есен руските степи в непроходимо блато. И после ранната зима да парализира механизираните дивизии на Райха.
А сърбите ги загледах с други очи от Слънчев бряг. Особено сръбкините. Едни

нахакани мадами, с хубаво чувство за хумор, с толкова важното, особено за жените, самочувствие. Елем пък като научих как са остракирали Биг-ия си Брадър…

3.1 СПИН и невинните смърти

Продукт си е СПИН, при това много изпипан, направо гениално направен продукт. Като че ли сам Бог го е правил. Поразява грешниците, по-точно прави ги те сами да се поразяват. И най-важното, не засяга праведните. Но, за съжаление и там имаше невинни жертви, хемофилиаците. Гадна работа. Ама няма как. Винаги има невинни жертви.

XIV. Рене дьо Три

2.1 Константин Турникес. Ченгетата

На Миленчето Дичева - храбрата ми ученичка

Голямо ченге ще да е бил тоя Турникес – намазано, нагло, печено ченге. С воднисти очи. Кой знае защо си го представям нещо като Ваньо Танов. Не че не може да е като оня, дето май го е срам от името му та от Бригадир се прекръсти на Бриго, като Данчо Ментата или някой друг такъв „преходен” герой, ама Ваньо е с най-воднистите очи, че затуй. Такива му се паднали на човека, те нали, очите, служебно им ги раздават. Те иначе, ченгетата, са вечни. То, аслъ, ние какво си мислим. Че като не се виждат по страниците на историята, ги е нямало, така ли? Имало ги е, имало ги е и малко да поразровим „слоя горен”, веднага се долавя зловонният им дъх. Нали помните за онова въстание, дето го вдигнали гърчулята при Адрианопол и дето, за да се опънат на латинците, предложили съюз на Калоян. Хем какъв съюз – „ще те имаме за цар, каквото ти кажеш, това ще правим” и всякакви такива. Добре. Ама как става тая работа? Кой взема решенията, кой определя условията, кой прави връзките – че те бая връзки трябва да се правят: с Константинопол, с Калоян, с хората из Адрианопол, хич не е лесна тая работа. И ей ти ги ченгетата. Че я има и друга. Я да погледнем как се разви после работата. Ама така, отблизо и наистина да я погледнем. Хем като малък преговор да си направим. Вдигнаха въстанието гърците, наритаха там колкото латинета се мотаха из улиците им, заключиха вратите и писнаха „Калоянееее”. Нашият застяга войска – кумани, власи, българи, тръгна да помага на „братята гърци”. Ама се застягаха и другите. Балдуин обра де що имаше франки из Константинопол, прати хабер до другите, тия, дето бяха заети да си завоюват графствата из бившата Византия, Дандоло

свири сбор за венецианците и тъй, на партиди, на партиди, запристигаха непобедимите латинци пред стените одрински. Стените обаче настръхнали, портите заключени, рововете пълни с вода и изобщо всичко като на кино. Остави това – стени, ровове, тия работи латинците ги гълтат като „Карамел Му”, на една хапка, ами пълчищата на Калоян наблизо, а с тях каква ще бъде още не се знае. Почнали куманите да налитат, с тия дребни космати кончета, с тия кожени брони и ловджийски копия какво ли ще направят, ама сигурно люто са попържали и ще да са улучвали латинците все по „сърдитото място”, дето вика поп Минчо Кънчев. Той, Никита, разправя как още Йоан Комнин като обсаждал една крепост в Армения, арменците с големите усти все закачали гърцулите какви хубави деца ще им се народят сега, като ги няма, хи-хи. Хем те, гърците, не са чак много докачливи на таз тема. Ама латинците, ох, леле, представям си ги. А ще да е имало и сбити коментари на тема „непорочното зачатие” и добродетелността на Светата Дева. И франките отново и отново падат в познатата клопка. Хукват да гонят хулителите и докато се усетят ловците набързо се превръщат в плячка. Сто и кусур години, от Първия поход насам, сто и кусур години не проумяха коравите западняшки кратуни, че не бива да развалят строя, не бива да гонят варварите, няма как да ги стигнат, ама има как да набутат катуня в най-гъстата кал. И този път така станало. Пръв хукнал Луи дьо Блоа, хората му го последвали, Балдуин забил набожен поглед в небето, изохкал „Да не даде Господ да напусна това поле, в което ще паднат толкова достойни рицари”, после забил шпори в хълбоците на коня и „отиде коня в ряката”. Ндаааа, позната история. Дебелоглави оксидентали. Ама тука има и няколко двойни флажолета и пак на ченгета, да, да на ченгета, не на лоларди, мирише. Първо – тази пиеска, амен-амен същата, се разиграла и предния ден, нали помните. Пише го, черно на бяло, Жофроа дьо Вилардуен. Надошли куманите, стреляли, псували, метнали се подире им рицарите, гонили ги, гонили, хванали им оная работа, конете потънали в пяна, връщнали се куманите, зачаткали ги със стрели, едвам се прибрали нашите. Бароните бесни, веднага свикали съвет, голямо викане, голямо крещене било и постановили „Никой да не е толкова дързък, че да разваля строя и варварите да гони”. Най-гласовит, най-ядовит бил… Луи дьо Блоа. Да бе, оня, същия дето на другия, фаталния ден пръв ще тръгне кумани да гони. Ама как така? Ами пак така /да ме прости Валери Петров, че му ползвам хубавата словесна фигурка/. Това второ. А пък третото е, че и императорът, Балдуин Фландърски, също отдалеч бил подготвен да си изиграе ролята на набожен баламурник и да прекара латинското воинство под Калояновия нож. Имаше там една история още преди две години, под стените на Константинопол. Загадка и половина откъдето и да я погледнеш. Латинците току-що бяха пристигнали, още лагерът им не беше довършен и Алексий III заизвежда войските си – тагма след тагма, тагма след тагма, на

западняците направо им се стричи сакъзът, свършване нямат. Цялото поле се наводни с византийска войска, „ако тръгнем да се бием, направо ще се изгубим” коментира Жофроа и латинците назад, назад докато вече опрели гърбове в лагера, навели тогава копията, пуснали забралата на шлемовете, гледат лошо през решетките, едно такова свирепо, като шотландците от „Тънката червена линия” през Кримската война [2.1.1]. И… по команда тагмите обръщат гръб и започват да се прибират. То аз се чудя как така, остави това, ами и Великият Логотет, министър-председателят на Византия и той облещен и той не проумява. Абе, как така - вярно, разбирам, наредени на грамадните си конища, целите в желязо, с тежките копия латинците са си непреодолима преграда, ама какво ти трябва да я преодоляваш, стой един ден насреща им, сменяй си ти частите, те не могат да мръднат и край, като при Хатин, сами ще се натъркалят от конете си. Ама византийска работа, страхлива, бездушна, а пък и кой знае кое ченгенце какво е нашепвал на имперското ушенце, заприбирали се тагмите. Франките набързо се сговорили, разпределили се по отряди и хукнали да ги преследват. Ами така е – като не биеш, ще те бият. Авангардът се паднал на фландърци и те запрепускали, водени от Балдуин. Да, ама портите далеч, между фландърци и отстъпващите византийци минава една река, овраг, пресекат ли ги ще загубят връзка с лагера и ако отстъплението е военна маневра тогава… И правилно, умно, отговорно, Балдуин спира преследването, изчаква да дойдат и следващите отряди, да се увери, че няма да влезе като идиот в някой капан и т.н. Обаче правилно, умно, отговорно, всичко отива по дяволите. Пикардийците, вторият отряд пристига, но вместо съвет, промяна на марша и разни такива, последва рев, свиркане, дюдюкане – „Страхливци” „Изтърваха авангарда, ние ще го вземем” крещят конниците на Пиер д’Амиен и сами подгонват отстъпващите тагми. Балдуин е ошашавен, посрамен, объркан, опозорен. В последващия ден негови васали се изреждат да му се зверят, обиждат, да го обвиняват, че ги позори и да заплашват, че ще си търсят друг сеньор. Горкият, представям си го. Абе, имал съм работа с една-две треторазредни мутри, мишоци някакви, ама хич не ги виждам мюретата им да се иззъбят за нещо. Да ги предадат – да, да свият нещо – да, ама да се изрепчат – а-а, не може да стане. А такъв голям сеньор, такъв страховит властник, такъв всепризнат храбрец, как ли го е преживял? Не знам как го е преживял, но съм сигурен, че никога не го е забравил и че никога не би позволил да се повтори. И като се хурнал Луи с хората си, Балдуин веднага усетил, че часът му е дошъл – напред е клопката, назад – позорът. Изборът той бил направил отдавна, в онзи ден, когато пикардийците го освиркаха, а хората му го опозориха. Така че събитията в него фатален ден са били предрешени. Най-интересното е, че в него, фаталния ден от фалангата на тежките, сериозните мъже, тези около Маршала на Шампан и Романия, нито един не е на бойното поле. Конон дьо Бетюн, Милон льо Бребан,

Манасие дьо Лил, както и самият Маршал – Жофроа дьо Вилардуен, са с армията, но не са на полето. Остават да пазят лагера откъм града. Да, правилно. В края на краищата нали именно Адрианопол въстана, нали там са най-яростните противници на латинците. И ако има битка с Калоян, гърците няма да стоят със скръстени ръце, ще атакуват в гръб и работата може да стане неспасяема. Да, трябва да се охранява лагерът. Ама… Има две „ама”. Първо – защо всички от близките на Маршала останаха, не можеше ли да се поразпределят, Манасие и Милон, да речем, в лагера, другите – срещу Калоян. Може би ако Жофроа беше на полето щеше да възпре Луи дьо Блоа. Както тогава, при Сен Дени. Луи дьо Блоа най-неочаквано се бе запрял и не искаше да продължи към Венеция. Маршалът му прати ченгенце, пошепна му нещо и графът мигом литна за Лидо. Може би щеше да се справи и с Балдуин. Как се справи при оная свада на Императора с Бонифас дьо Монфера? Може би, ама докато на полето става, каквото има да става, Маршалът с другарчетата му кротичко си стоят в лагера. Кротичко я и сега идва второто „ама” защото битката върви, падат в калта латинските рицари, лее се кръв, рев, стонове, а гърците – нищо. Нищичко. Битката вече се е превърнала в сеч, изпоранени, паникьосани, конници и пешаци се стичат към лагера, поражението е страховито. Гърците – пак нищо. Ама как така? Ами, пак така. Тя много скоро ще стане ясна работата. Не всичката, де, ама някои нещица ще се изяснят. Маршалът и хората му неслучайно са останали в лагера, за тях е най-тежката задача – да спрат бягащите, да ги организират, да ги върнат в Константинопол, да спасят Империята. И успяват, велик е бил Жофроа, сам Никита Хониат го казва. А поражението е било страшно, паниката е била като сляпо, обезумяло животно, заливала е като потоп стъписаните франки. Една група франки, след поражението за пет дена стигнали Константинопол. С тежките си коне, с железните брони, с всичко. А разстоянието е десет дена на кон. Хвърчали са, хвърчали, ония надмените, със стиснатите устни. Маршалът обаче се е справил, той винаги се справя, удържал армията, подредил я, организирал я, вдъхнал малко кураж на изплашените войници и започнало отстъплението. То и туй отстъпление е пълно със загадки, някак все не успявали куманите, с леките, бързи кончета, да настигнат тежките, смазани от поражението войски на Маршала. На него му и вървяло, наблизо вече били свежите роти на Пиер дьо Брашийо, Пайен д’Орлеан, ама всичко се решило при Редесто и тук пак гърците свършили работата. Редесто си било крепост. Не кой знае каква, ама като се намърдали франките вътре вече можели спокойно да си отдъхнат. Спасени били. Значи ячка си е била крепостта. Щом ги отървала от Калоян. Само имам един въпрос – а как се озоваха франките върте? Я да помислим. Каквато ще да е крепостта, дето се вика, от кашкавал да е, все няколко дни ще удържи. Ей го, Ибелин, цял Йерусалим държа и то срещу Саладин го държа с двама (!?), да, да,

с двама рицари – останалите бяха хлебари, готвачи и все такива опитни воини. Е, не за дълго, ама го държа. А франките, франките ни каменомети имат, ни инженерни части и най-важното – време нямат. Не няколко дни, ами няколко часа нямат. Ей ги Калояновите по петите им. И ако ги пипнат крепост да обсаждат направо ще ги размажат по стените. Тогава? Ами пуснали са ги, пуснали са ги гърците. Наредил им е някой, някой от тези, дето ги накара да се спотайват зад стените на Адрианопол и пак ченгетата са си изпълнили задачката. Щото иначе няма как да стане. Просто няма как.
Та и тоя Турникес. „Имал голям авторитет пред Калоян” – разправя Никита Хониат. Че откъде го натрупа тоя авторитет, а? Какво толкова ош-беш имаха гърците с Калоян, какъв го игра тоя Турникес, че стана авторитет? Ами какъв, топ ченге, какъв. Той е тичкал насам-натам, той е бил совалката като се е тъчал заговорът за въстанието – а при Калоян, а при някой от Константинополските дизове, а и при латинските другарчета ще да се е отбивал. Да, да, защото Хониат започва приказката си за него, за Турникес, как нещо му тръгнало назад при латинските господари, взели да го гледат накриво, а сигурно ще да е и подочул нещо, та решил да си опита късмета при старата връзка, при Калоян. Така е, к..ва родина няма. Едва ли е очаквал много, гърците вече рязко и отчетливо завъртели задника – по-добре с латинците, отколкото с варварина, ама все се е надявал, че ще го заплехоса „На, те и мене ме измамиха, аз затова и при тебе бягам”, разни такива, сигурно и той е страдал от завишено самочувствие, генетичното гръцко заболяване и си е мислил, че все ще се справи с едно куманско диване. А и като няма накъде, какво ще прави, ще опита при варварина. Калоян обаче никак, ама никак не оправдал очакванията на бедното Косе. Наредил да го накълцат на парчета и да го хвърлят на кучетата. Горе-долу по него време се разправил и с пленения Балдуин. Отрязали му ръцете и краката и го хвърлили в един кладенец, горкия. Кой знае какво е станало. Може да го е налегнал пристъп на жестокост. Нали разправят, че имал такива умопомрачения. Нали уж му намериха скелета в стената на „Св, Четиридесет Мъченици” в Търново. И отзад на черепа, един зловещ ръб, кой знае как получен – зараснала рана от удар с брадва ли, що ли. Като притисне тоя ръб някой център в мозъка, че като му причернее на Калоян, не Турникес, не Балдуин, ами цял гарнизон на завладяна Варна в крепостния ров хвърля. Може, знам ли? Макар че откак забъркаха оная созополска яхния с мощите на Йоан Кръстител нещо хич не им вярвам на нашите кокалолози. Ама може и друго. Излъгали са го, излъгали наш Калоян. И латинците и гърците. С папа Инокентий III уж се сговаряха, Rex щеше да го прави, Primas да му дава, а ония като завладяха Константинопол хич и не искаха да чуят за него. Тъй и гърците – цар ще ни бъдеш, а като им свърши работата, като им вдигна цената пред латинците, завъртяха опашка и тръгнаха на друго място да си плетат интригите.

И не от ръба, ами от измамите се е вбесил царят ни и го отнесъл нещастникът Балдуин. И онуй ченге Турникес. Ами…
2.1.1 Ричардс Бей

6.1 Реставраторът и Дрого

На Марио Крачанов - все пак

На, тая история ми е много черна. Нашумя преди години един случай, много показателен за ролята на законите. Много се бяха разпищолили разни делинквенти – крадци, наркомани, клошари и хич не им пукаше от полиция, съдилища, закони. В София един жилищен блок, не знам, местоположение ли, уроки ли, късмет ли, ама някак се превърнал в любима мишена на тая социална гад. Не останал апартамент непребъркан, не минавала седмица да не изпищи някои и полиция, съдилища, закони, даже не се и опитвали да спрат безчинствата, дребна престъпност им се виждала, какво толкова. Хората се изнервили, побеснели, разбирам ги, може ли да се живее така? И ето че един реставратор на икони спипал две дроги точно като разбивали вратата на апартамента му (май беше за четвърти път). Дрогите били предвидили такава „опция“ и единият носил остра пила. За всеки случай. Реставраторът обаче бил и реставратор на оръжия и също бил подготвен за „опцията“. Носил някаква самоделка със съчми. Като видели „огневата мощ“ дрогите хукнали по стълбищата, строшили прозореца над козирката на входа, от там скочили на тротоара и почти се измъкнали. Реставраторът гръмнал подире им и за бела улучил единия. Съчмата попданала на лошо място, дрого се струполил и докато дойде линейка издъхнал. При разследването се оказало, че е знайна птица, имал си досие, излежавал си е присъда и т.н. При реставратора такива работи няма – ни досие, ни присъда, свестен човек си бил. Ама дрого починал. Лошо. Следствие, съд и на Реставратора му лепват една присъда, дето излежаване няма. Добре, съгласен съм, лошо се е получило със смъртта. Ама, чакайте, какво прави Дрого на вратата? За какво му е острата пила? Колко апартамента е пребъркал? И какво трябваше да направи Опиц (така, малко странно, се казвал реставраторът)? Да му свари кафе? Или да се опита да си поприказват, така, от сърце, за нещата от живота? Или да го попита къде живее, та да отиде и сега той да му обере апартамента, че да види хубаво ли е? Да се обади в полицията? Защо, за да не му обърнат внимание за десети път? И законът вместо да лекува (или оперира) болната глава, да накаже безучастната полиция, да реорганизира пасивното съдилище, да вземе ефективни мерки срещу самозабравилите се делинквенти, стоварва с пълна сила брадвата на правосъдието върху стъписания

Опиц. Тежка, дългогодишна присъда. За убийство на делинквент. Която ще излежава сред делинквенти. Питам се, ако както си спя, усетя, че някой тихичко, на пръсти, шета из къщи, какво трябва да направя? Да рипна и да му смачкам тиквата? Да, ама той най-вероятно ще има я нож, я нещо такова. Значи и аз трябва да съм приготвен, да си туря мачетето на лесно място и… И после десет години пандиз. Май най-добре да се направя, че спинкам, нали? Ще открадне, какво ще открадне – лаптопа, телевизора, телефона, цялата работа 2-3 000 лева. Къде ще се сравни с десет години пандиз? Да не говорим за адвокатски хонорари, потрошено по съдилища време и нерви, за възможността той да ме изпревари с мачетето и т.н. Я си свий, я си замижай гражданино, набутай се като някаква гадинка в дупката си, не се гледаш какъв си мишок, на крадците ще се опъваш. Не е туй за тебе работа, то си има институции. Ух, че гадно.

Чували ли сте за сомалийските пирати? Пирати?! В XXI век?! Да, да, има ги и са много опасни. Ама не толкова те, колкото ние, правилата и законите ни, ги правят опасни. Честичко се налагаше да минаваме през районите им и имаше специални инструктажи, специални наряди, даже специална навигация за случая. Сомалийската технология е доста елементарна, но и доста ефикасна. Малки лодки със свръхмощни двигатели догонват кораба, прилепят се за борда, сомалийците като мравки плъпват по абордажните въжета и превземат кораба. Водят си механици, навигатори, моментално сменят курса и откарват кораба в някоя от нелегалните си бази. Разтоварват, каквото има за разтоварване и после почват преговори за откупване на хората, кораба и т.н. Та наближим ли Еритрея командването на кораба подготвя кърмчиите за специален зигзагообразен курс та да затруднят прилепването на лодките, засилват се вахтите, за да могат с време да засекат подозрителните съдове около кораба, сформират се групи за реагиране и се въоръжават с… пожарникарски маркучи. Сомалийците идват с калашници, ние ги посрещаме с маркучи. Интересна тактика. Ама така било, не можело на кораба да има оръжие. И защо, не е ясно. Някакви международни споразумения, някакво интернационално право и дрън-дрън. Ами тогава защо ни заглавикват с тия маркучи, да дадат направо кофите с вазелина и да се свърши. Аз хич не съм храбрец, напротив, ама ме е гнус да чакам някакви кукарачи, за да ги поокъпя в жегата. А пък те да ме гръмнат. Дайте ни истинско оръжие, разпределете ни по палуби, носове, бакове и да ги видим кукарачите как ще превземат кораба. Абе, мравката, дето е мравка, като посегнеш да я смачкаш и тя се мъчи да те защипе, ние ще стоим като някои баби, на милостта на сомалийците. Ама не можело, международните… Като сме толкова „международни“, да вземат да им засекат базите, да им размажат флотилиите, да хванат дирите на паричните им потоци и да сложат ред. Като не могат, да ни оставят да се оправяме. Има една държава, няма да я казвам, ама която си има и

сателити, и разузнаване, а и „Спецназ“, дето не си поплюва. Та сомалийците веднъж взели, че отвлекли един от нейните кораби. И тогава ония, със сателитите и разузнаването, без да се правят на много „международни“ пратили „Спецназ“-а в една от пиратските бази, направили ги на п…и и парцали и от тогава само като ѝ видят флага, на сомалийците им се дърпа албуминът от урината и корабите на въпросната държава си плават спокойно. Пак казвам, не съм храбрец, не съм по бабаитските истории, ама ме е яд като собствените ми закони ме правят на безпомощна овца пред разни изроди. А изроди дал Господ.

6.2 Кръщенето и майка ми

Беше отдавна, децата бяха малки. Майка ми имаше една приятелка, млада, хубава жена, ама полякиня и мине се не мине, мрънка на майка ми „Сийка, ама как така, децата без кръщене…? Как така…“. Тихичко ѝ мрънка, да не чуя, че де да знае как ще реагирам. Нали философия преподавах, а тя тогава се водеше „Марксизъм-ленинизъм“. И един ден майка ми кърндисала, грабнали двете с Катажина децата, хайде в църквата „Света Богородица“ и кръстили малките. Хубаво, нека. Обаче после на майка ми ѝ трепереха устните като разправяше какво било, как набързо ги претупал попът, как всички елементи на ритуала до пари опирали, колко пестеливо капнал на пръста си от олиото, а прибрал цялата бутилка, как ги накарал да купят кърпи от църковното магазинче, пък те на нищо не мязали и все такива дребни, противно-всекидневни детайли, които да те накарат и от църква, че и от християнство да се погнусиш. Ооох, ох.

6.3 Учудващата съдба на зороастризма

На Даниел Смилов

Мъдрите имперци си знаят, когато се създава Империя религиите не се закачат. Достатъчно са главоболията с овладяване на етноси, управления, племенни гордости, традиционни вражди и какво ли не, за да се набърка и оловната тежест на религиозното оскърбление. Пример в това отношение са монголите. Казва го не друг, а най-потърпевшите - руснаците. Не правил изключение Александър Македонски. Има си хас, ученикът на Аристотел. Не само че не закачал религиите на новоприсъединените (тъй де, подчинените) си народи, ами и всячески опитвал да привлече духовенството на страната на имперската кауза. И какъвто си бил умничък и образованичък все си успявал. Само веднъж, ех, тези "само веднъж"... Джонката ми я разказа тази история, момчето ми. Като "присъединил" Персия, Персия, ехеее, не Симитли, великият Александър си позволил крайно неразумния, направо екстравагантен лукс да се нахвърли на

местната религия. Повтарям - религията на Персия, тогавашна Персия, все едно днешен Иран, подсилен с потенциала на Китай. Хем наистина се нахвърлил - разгонил свещениците, громил светилища, затривал капища, не мож' го позна, това ли е оня културен младеж от Класическата гимназия, финягата, дето така начетено обсъждаше богословски въпроси с какви ли не жреци, шамани, молли (опааа, увлякох се малко), дето така щедро разпределяше еврофондове почти по Сорос? Брее. И да се чудиш защо. Какво, да не е забравил какъв камфуз ядоха точно по чукарите на Иран "десетте хиляди" на Ксенофонт? Хем не много отдавна. Да не е нещо пропуснал Аристотел точно този урок от читанката по история? А? Що така, бе Саше? Ама ще види той. Помните ли клерухите от "Анабазиса"? Какви камъни търкаляха надолу по чукарите на Иран. Ще му се стъжни логистиката на нетактичния Сашко. Ама на логистиката ще се върнем след малко. Сега да видим на какво толкова се е разсвирепял Александър Велики. Какво толкова се крие из храмовете на Персеполис, какво проповядват свещенослужителите му, в какво вярват хората му? Там някъде трябва да е заровено началото на странностите Александрови. Сериозните странности Александрови.

Метафизиката на зороастризма ни звучи изненадващо познато. На нас, българите. Заради богомилите. Знаем я историята, нали? Манихейството, Мани - иранецът, светлината, огънят, ясно. Естествено е да има връзка между зороастризма и богомилите. Ама тази естествена връзка може много изненадващо да ни обясни необяснимо бясната реакция към богомилите и към катарите. А после ще поговорим и за логистиката. Идеята стъпва върху темата за дуализма, двата свята - единият е истински, красив, добър, създаден от Бога, а другият е създаден от Сатаната, дявола и съответно е една грозна карикатура на Божия. А най-лошото е, че светът, в който живеем е онзи, сатанинския и животът ни тук заслужава само презрение и омерзение. Добре де, какво толкова? Ами така виждат нещата, така си вярват. Ама май не е така. Хайде, християнството като монотеизъм е по-ригористично и реагира на всичко. А размерът на реакцията може да зависи от някой по-кибритлия папа или престарал се патриарх. Ама при Александър Македонски, при широката театралност на античния Пантеон, при мъдрото държавническо отношение на Великия към чуждоземните религии, работата мирише на дълбоко метафизическо разминаване с фатални последици. Идеята, че този тук свят е изначално и необратимо корумпиран, че за хората в него няма вярна посока, няма изход, няма надежда, изглежда е не просто неприемлива, а направо опасна според хората, трасиращи пътя на европейската цивилизация. При гърците е ясно - този тука свят е толкова себецентриран, толкова плътно се покрива с реалността, че другият, отвъдният, следсмъртният, е категорично обозначен като "света на сенките". За съжаление никак не съм подготвен да говоря за

реалностите при египтяните, но синът ми ми обърна внимание върху изненадващо гладката логистика на персийското "приключение" на Александър. Тежки, стари властови центрове ще да са изправяли персийските пътеки на великия младеж. И май няма къде другаде да са тия центрове освен в Египет. А заплахата от безнадеждно нереалния свят изглежда е толкова голяма, че бързо подпечатва споразумения между иначе несъвместими партньори. Само и само светът ни, този наш свят, да има реалността, посоката, надеждата си. Великият Александър, алчният кръволок Симон дьо Монфор, вдъхновеният прагматик Инокентий Трети, египетските жреци, доста невзрачният Борил - всички имат своето място в тази, изглежда, страшно важна битка. А ако не вярвате помислете дали произходът на обидната дума "вулгарен" не е свързан с богомилското ни минало. А пък авторът на "Тамплиерите" твърди, че bugger (манафин) произлиза от bulgar. И не е да няма логика. Нищо, че поп Минчо Кънчев нарича тия работи "мръсните кучетарски обичаи" на турците. И не е да не е така. Питайте Никос Казандзакис. Питайте Марио Пузо. Ама от богомилско време е останало пустото bulgar - buggar и така ще си отиде, дамга на челото заради опасната и противна идея за двата свята.

6.4 Праведниците и всекидневието

На Катеринка, корабната им дружка

Много са опасни тия праведници. Носи си човечеството някаква страст, има някакво магнетично привличане в крайностите на добродетелността. Колко си е топло и уютно във всекидневието. Е-е, колко пъти съм бил в оная чудна, прелестна, клокочеща и фина Барселона. Колко съм ѝ се радвал на пустата Ла Рамбла - с ония ми ти фантастини дървета, сякаш осеяни с птиците от магазинчетата, с мимовете, музикантите, танцьорите, цветята, разкошните кръчми, най-, най-, най-цветния и красив пазар на света /а аз от пазари разбирам, повярвайте ми/. И наистина, като в оня постер, гениално весела, фантастична, барселонска работа на някакъв русоляв американец, имащ чувството, че ходиш сред странните портрети на Пикасо и къщите от приказките на Гауди. Този път Катеринка ме поведе из една съвсем друга Барселона, един булевард, успореден на Лас Рамблас, стотина метра по-надолу, но със съвсем друга атмосфера. Нещо много латиноамериканско, имигрантско лъхаше от тротоарите, магазините втора ръка, кафетарийките. Но пък какъв завършек, направо като happy end. Дворецът на Изкуствата. Хем наистина си е дворец, дворец, ама дворец. И нали съм свикнал със социалистическите "национализации", някакси съвсем естествено реших, че туй прекрасно нещо е принадлежало на някой голям пер, голям баровец и после му го взели "за

нуждите на народната култура". Нищо подобно - построил си го "народът", направили го каталунците, за да си имат подобаващ дом за Изкуството. Ами, евалла. И какви чудни, красиви, истински неща имаше вътре. Ама сега искам да разкажа само за едно - един градски пейзаж, някъде от края на XIX век. Дълбока, късна есен, свечерява се, вече е почти съвсем тъмно, на преден план се вижда сводест прозорец, осветен от пламъците на разгарящо се огнище, из улицата трептят и прибягват светлините и миризмите на огньове, разпалвани и из другите къщи. В дъното се очертават сенките, ясно се очертават, но са само сенки, на няколко Хосета, сякаш слезли направо от испанските портрери на Ортега-и-Гасет /нищо, че действието се развива в Каталуня/. Гонят някакво прасе, размахват ножове, но странно, сцената не изглежда кървава, грозна, миризлива. Напротив - лъха някакъв уют, топлина, домашност. При това няма нищо общо с разпасаната германщина на Брьогел. Хайде, стига съм се правил на Кенет Кларк. Искам само да дам някаква представа за една много талантлива, нищо че е чужда, картинка на всекидневността. Нима нещо друго казва и Еклезиаста /или Проповедника/, когато съветва, с авторитета на Свето Писание съветва - яж и пий, изживей дните си с жената, която Господ ти е избрал и не се опитвай да пишеш книги, то е уморително за тялото. Хем знам, прочетох, видях и пак не мога да не се питам, някак не ме засища ежедневието, все искам да питам - защо и откъде-накъде, мине се не мине и избухне кладният пламък на страстната добродетелност? Какво кара хората да посегнат към манихейския дуализъм? Не, няма да говоря за България. Много барут е струпан в България и ме е страх да разръчквам огнището на богомилството. Но във Франция? В благоденстващия Лангедок? И катарската ерес ще намира отворени вратите на богатите фамилии, точно тези, от които е най-нелепо да очакваме отричане от всичко земно като дело на Дявола. Чел съм, чел съм обяснения, мога и аз да добавя неща като преситеност, като мода - ей сега гледам по латино-телеизиите предавания за култа към Светата Смърт, простотии, ама една американска компания пари и пари прави от тая простотия. И все пак не мога и не мога да си обясня докрай как знатните матрони в Лангедок ще се откажат от коприните, сукната, тафтите, защото са дело на Дявола. Или флорентинките? Първият учител на Микеланджело си е бил известен в него време. Не знам колко е известен сега. Във всички случаи по-малко известен от едно не много претенциозно бижу, което сътворил, малък каприз на художника. Казвал се Гирландайо, от там - гирланда, съвременните гирлянди. Колко ли ще да са се радвали киприте флорентинки - норманско бели или средиземноморско маслинени - колчем някой огнен кабайеро, абе, огнен в приказките, за друго не знам /и не искам да знам/, окичи нежното вратле или великолепната шия с някоя от модните гирланди. И после дошъл онзи, наистина огненият доминиканец, фра Савонарола, горял, горял по амвоните, по площадите, пред

Синьорията /ейййй, не можах да в видя тая Флоренция, от дете я сънувам, ама в Ливорно все зареждахме кораба и не можах да стигна до Фиренце [6.4.1]. И такъв огън запалил, че пламнала цяла Тоскана. Разбира се, имало заплетена и политика - гвелфите срещу гибелините, Медичите срещу разни Ивайловци, абе, заплетена, смрадлива история. Ама без Савонарола тъй и щели да си мърморят, да ръмжат и толкова. А сега - светът се обърнал. Тълпата дочакала часа си, часът на карнавалната всепозволеност, нахлули в двореца на големите баровци - Козимо, Пиетро, Лоренцо, от никой не им пука, разграбили градската хазна, трошили наред разни статуи, мозайки, драли портрети и пейзажи, все езически, дяволски творения. Да, ясно. И после дошла праведната република. Савонарола зауправлявал с твърда ръка. В името на добродетелите, в името на вярата, в името на Царството Божие. И такива ги надръндил, така писнал на флорентинци със строгостта и аскетизма си, че много скоро всички - гвелфи, гибелини, Медичита и Ивайловци, страстно зажаждали да си отиде Божия Човек. И си отишъл, достойно си отишъл, изгорял от собствения си огън Савонарола, Господ да му е съдник. Изгорили го на клада. И все пак имало хора, които събрали въгленчетата от кладата, пазели ги като реликви от светия. Получил наградата си и Савонарола. Страстна, наситена с кръв и ужаси, картина от края на Средновековието. Всичко си е по местата, само едно не мога да разбера - как така започнали да късат суетните флорентинки гирландите от шиите си и ги захвърляли в краката на страшния фрайер? Защото така е ставала, всички го разправят /"Видях го по телевизията", дето казваше Дъстин Хофман в "Да разлаем кучетата"/. Нямам отговор. Та си мисля за онази задрямала в "хората" страст към добродетелността. Добродетелността в крайностите на аскетичността и себеотрицанието. Май затуй са толкова опасни праведниците.
6.4.1 Руснакът и Фиренце

XV. Две истории, две мълчания

3.1 Парите на Грау Сан Мартин

И тази е една кубинска хава, иди я разбери. Може, може да ни помогнат ония дяволета – Илф и Петров. Там, с оная глава за Алхен – свенливия крадльо, от „Дванадесетте стола“. Крадял си Алхен, няма как, такъв е животът, крадял си, ама много се срамувал. Че и Граучо. Нали ви разправях дето го осъдили за изчезването на 173 000 000 песо (нещо като 100 милиарда долара сега). Той не отрекъл разхищението, но твърдо настоявал, че не е кражба, че той нищо не сложил в джоба. И хубав-лош, продължил си живота професорът. Даже Кастровци като дошли с пръст не го бутнали. Даже, наглед, добре започнал да му се подрежда живота. Оженил се заклетият ерген, споходила го любовта на

стари години, къщето му (какво ти къще, цял палат на „Пето авеню“) си било бая разкошно гнезденце за двете гълъбчета и изобщо… Само една рана-живеница мъчила професора, една банална болка вгорчавявала дните му – кинтонемията. Свирепа, жестока, крайна кинтонемия. Чак тока и водата не можел да си плати бившата Надежда на Нова Куба. (За сведение – водата сега е 8 цента на човек месечно, а токът, който плащаме за четири души рядко минава три долара, пак месечно). И пищял, квичал, скимтял, писал, оплаквал се, настоявал да отменят запрещението върху банковите му сметки, вдигнал такава олелия, че цял свят разбрал „Грау Сан Мартин няма пари“. Горката му половинка, като ги знам какви горди каки са кубинките, как ли е преживяла това публично унижение? Ама… И дошъл денят, в който Бог предявил окончателната сметка. Споминал се Грау, вече „май уей, юър уей“ нямало значение, сълзи, опечалени, не знам как е станало с разноските по погребението… Ама знам, че като отворили после касата в дома му вътре се оказали петдесет хиляди долара. Петдесет бонки в зелено, огромна сума за него време, риткат, риткат. А Грау ядял казионната кайма по купона, тази, дето кубинците я наричат „вомито де перо“ (повърнато от куче), седели на тъмно и студено (опааа, май се изхвърлих, в Куба студено няма) с гълъбичката си и ревял, ревял, ревял… Даааа, имал си е, имал си скътани парички професорът (и нормално, той си бил богат и преди да яхне държавата), ама толкова му била свидна репутацийката, толкова искал цял свят да вярва в честния и непорочен Грау, че живял кретенски, остави това, ами и на жена си предложил такъв, кретенски живот, само и само… Чуден свят, странни хора.

3.2 За малките имена на големите хора

Явно, нося си я и аз простотийката, тегли ме така, отвътре някакси, парвенющината. А-ха и да ги зачаткам Никита, Жофроа, така, на малки имена да ги подкарам. Хем по-лесно, как се изписва всеки път пустото дьо Вилардуен (Хониат е по-лесно, ама и то усилия си иска), пък и хем така, всички да разберат колко сме достове с тия, важните, големите баровци. Ама се завръщам, горе-долу навреме успявам да си кажа „И ти ли…?“. Щото наистина си е много гадно като започне някой да фамилиарничи „Обади ми се вчера Гошо (Георги Първанов – екс-президента)…“, „Казах му на Илчо (Илчо Димитров – екс-министъра)“, „Чух се със Светлин (Светлин Русев – художника)“, „И Боян (Боян Радев – големият борец) беше там“ (цитирам само неща, които съм чул, нищо не измислям). Потърсно ми става, едно такова и все се заричам – аз, никога. Ама си ме тегли, тегли си ме…

XVI. Св. Григорий Палама

4.1 Франсис Бейкън

На Мария Димова - Куксън

Може ли да е станала тая? Голямо баро, голямо батко Франсис, до гуша затънал в политики, дворцови интриги, разбира се, овъргалян в титли, постове, почести, мангизи и всичко. И изведнъж, клъц, клъцнали му главичката. Е, нормално, нищо ново. Кой знае какви ги е плел, с кой се е заигравал, как са го накиснали, нормални работи. Ама дали няма и нещо по-така, по-специално при наш Франсис? Щото придворни интриганти колкото щеш, пфууу, не можеш се размина от тях по ъглите на историята. Сума ти цели, други – кой без глава, кой опулен с изплезен език, кой зеленясал и какво ли още не. Ама Франсис си е бамбашка. С него започва философията на Новото време, така пише по учебниците. И пак с пустата индуктивна логика. Кой да ти мисли, че една такава ултрабаналност ще бъде чак пък толкова важно нещо. А пък и какво чак толкова направи Беки, Оли или Вери (все е същият Франсис - Бейкън, херцог на Олбани, граф Веруламски, бре, бре)? Да не я измисли той? Кешки преди него хората не си вадеха рационални заключения от опита си? Съвсем обикновен, всекидневен опит, три пъти като ти се изхлузи рибата от куката ще знаеш, че трябва да ѝ направиш контра, да я дялнеш така, с ножа, от обратната страна. И готово – индуктивна логика.

Ама не ще да е съвсем така. Щом с тая индуктивна логика Беки се закачи навеки за историята на европейския дух, не ще да е съвсем така. Абе, ние малко подценяваме силата на словото. На официалното слово.[4.1.1] А то май винаги си е било и важно, и опасно и… въобще. Сещате ли се дето Хенри VIII забранил на англичаните да си имат Библията вкъщи? Гледай сега нареда. Абе той не си гледа шестте жени, представяте ли си, шест, ние с по една не можем да се оправим, а той на всичкото отгоре взел в домашните библиотеки на хората да рови. Тиранин. Мммм, не е толкова проста работата, имал си е Хенри и причини, и основания, едно от друго по-важни, ама не ни е това темата сега. Важното е, че е дал такава висока оценка за опасността, за важността на официалното слово. Щото този дрънкал, оня бърборил, Лебедев от свитата на Рагожин чак Светото Писание тълкуваше, ама тия работи са топъл вятър, място нямат, дикиш не хващат. А официалното слово, а-а, това вече е друга работа. И май наистина си е така. Гледай сега, оная, гръмовната работа на батко Макиавели, „Принцът“ (книгата, не Макиавели). Той, Макиавели, си е бил обикновен подмазвач. Умен, кадърен, светнат. Ама подмазвач. Та като нещо оплел конците, там с гвелфи, гибелини и като взел да го гледа накриво

Медичито, Великолепното Медичи, Макиавелито се паникьосало и открило формулата на топлата вода – ами, да му посвети произведение на Меди, оня да се поласкае, размекне и работата да се „отмирише“, както казваше Тошко Колев в „Двойника“. Написал, посветил, ама Медичито хич не се трогнал и работата още повече се вмирисала. А пък и какво ли чак толкова казал „дрисльото“ (така ще да си е мислил Лоренцо, аз такова нещо за Макиавели не мога да кажа), изтъркани дворцови трикове, дето всеки писар из княжеските канцеларии ги знае. Събрал ги, повчесал ги и хайдеее, голяма работа. Де да знае Лоренцо, че такава чудесия ще излезе от този елементарен наръчник по дворцово интригантство и властническа дебелащина. Де да знае, че подмазвачът ще го подмине и по слава, и по дълговечност, за „академизма“ да не говорим. Та словото, словото… елем, официалното слово. И може ли да е станала тая? Наш Франсис да е паднал жертва на интелектуалната си суета? Щото едно е Том да си прави въдичките, като се учи от опита; Дик да знае, че ако птицата е черна, то не е лебед, а Хари да си нарежда керемидите така, че водата да се стича надолу без да се задържа по ръбовете, съвсем друго да обясниш, че по Закон – космически, божи, не е важно, всичко, всичко, даже царства и църкви, се правят по пътя на опита, на логика, която не изхожда от някакъв измислен абсолют, някаква рационалност сякаш пръкнала се от съвършените в своята импотентност Епикурови божества, а от обобщаване на живия опит, от прозаичните заключения, които могат да си направят даже и гореспоменатите Том, Дик и Хари. Нали? Какво точно е станало, един Господ знае, ама колко му е, онези, плеймейкърите да са се почесали по носовете, като Роберт де Ниро, когато Дъстин Хофман твърдо заяви, че ще огласи „постановката“ за войната с Албания. Почеса се, почеса се, въздъхна и кимна на една черна горила, снабдена с тъмни очила, широк шлифер, малка скушалчица в ухото, изобщо ясно, нали и Дъстин Хофман внезапно получи инфаркт. Е, Дъстин Хофман е дребна риба. За херцогът на Олбани процедурата ще да е била по-орнаментирана, по-рококо. Записчица тук, намечец там, пуфница, пръдница, ама накрая пак е същото – харта-хурта, хръц-пръц, изхъхри му лулата, дето вика поп Минчо Кънчев. Е, едва ли е било баш така, ама знае ли човек.

4.1.1 За лозунгите

4.2 Put a smile on your face

Помня времето когато за първи път се заговори за „организация на труд“. У нас, де. При ония, „другите“, кой знае от кога се е говорило. И не само. Бях съвсем хлапак, баща ми си беше купил някаква революционна книжка, американски автор някакъв, грижливо си я подвърза със зелен картон и развълнувано ми разказваше какво е туй, новото чудо. И имаше една глава, където ставаше дума

за прочутата усмивка, която трябва да си „закачиш“ на лицето. Как някакъв келнер си имал проблеми, нещо детето му беше болно, как се кахърял човекът, то си е за кахър, как си му личало, повикал го началникът и му обяснил – проблемите са си проблеми, но ще се кахъриш вкъщи, тук, в ресторанта, те искам винаги усмихнат. Чуден свят, чудни хора. После като попораснах, като поостарях, взех да си давам сметка, че далеч не просто „случка в ресторанта“ е въпроса със залепената усмивка. Много работи се запоказваха между „усмивката, разпрала лицето ти“ (изразът е на Кеворк Кеворкян и ми се види рядко сполучлив) и действителната ти физиономия (все едно тъжна, щастлива, безразлична, все едно). Но най-важното си остана онова, от татковата книжка. В къщи – бъди какъвто щеш, но на работа си роля, маска и не само нищо повече, ами всяко „повече“ е вредно, опасно (и от него се пълнее).

4.3 Имената на индианците и белите

На Яворчето

Може, може съвсем да не ги разбирам тия работи. Може да съм много дребен, за да ги разбирам. Там какви ми ти Бащи на Отечеството, Титани и все такива едни крупномащабни работи са се наредили, а пък аз съм взел да им интерпретирам Орела. Може, ама по ми се вярва да е като в оня виц за имената. Отишъл един индианец-младок, право при шамана отишъл, да си постави въпроса. „Кажи ми, о, Слънчев лъч (така се казвал Шами) защо нашите имена са толкова дълги, сложни, трудни, а белият се казва просто Бил, Джон, Джил и така нататък?“

О-о, заотговарял Слънчевият, нашите имена съдържат в себе си героичната ни история, прекрасната ни природа, човеколюбивите ни обичаи, красивите багри по шатрите и лицата ни, любовта ни един към друг. Но ти си още млад и не ги разбираш тези работи, Кучешки гъз (ами такова му било името на младока). Че и аз. Не ги разбирам тия работи, така е.

5.1 За метафизиката

На Драганка Митева

Имах един приятел – умно, спретнато, кадърно момче, ама математиката никак не му беше симпатична. Та като го погледнела учителката ни все имал чувството, че някакви тангенси, котангенси излизали от очите ѝ и аха, да го ударят по главата. Ами така си ги представяше човекът, тангенсите и котангенсите, като някакви стереометрични фигури, нещо като криковете на

Трубецкой от „Дванадесетте стола“, дето „устремно падаха“. Абе, то и при гърците го има, нали числото четири наричаха „квадратното число“. Та и горката метафизика така си звучи, знам го. Някакви ужасни формули от физиката, да речем, импеданс на верига, гарнирани с това мета, дето някак магьоснически, алхимически звучи. Пфууу.
А тя, миличката, си е такава красива, такава човешка работа. Те, гърците, съвсем правилно са си я нарекли. Мета – стоящото над, физика – света на предметите, природата. Както и фило – стремеж, софията – мъдростта. Движение (а не притежаване) на мъдростта. Виж, онтологията е по-друга работа. Хем и така, някак, ортодонтски, зъболекарски, звучи. Макар по съдържание да е идентично (с метафизиката, не със зъболекарството). То он – битието, в логос – в знание, наука. Леекичко трябва да почистим битието, да го полъснем от ръждата на „Битието“ дето „Определя съзнанието“ (а пък зевзеците го бяха коригирали – Питието определя Съзнанието) и става много разбираемо. Битието, това е истинското, същинското съществуване. Това, което си струва. Всъщност финалната точка на проблема за смисъла на човешкия живот. Кога живея истински? Кога не разпилявам в глупости единствената количествена ценност, която имам – дните на живота си? По обем са си същите – онтология и метафизика. Ама насочеността, динамиката им, са съвсем различни, толкова различни, че ги прави противоположни. За някои работи. Важната разлика е, че „они“ си се занимава с „бити“ като с висшата същност, космическа, грандиозна и безотносителна към разни напъни и гърчавици на съществуването ни тук и сега. Все едно Математика. Ама каквито и сметки да правил Гошко, както и да ги подреждал и изчислявал, стотинките в джоба му все не стигали за един сладолед, това никак не засяга Математиката. Тя от тия работи не се интересува. Та така и онтологията. Наука. Бре-бре.
А метафизиката, по определение, си се занимава и още как. Неслучайно присъства това „физика“, този телесен, предметен свят в названието ѝ. Хубави са разните планини от кристал, дето може да си ги строи рационалността, пленителни, филигранни плетки. Ама големият въпрос е как осветяват съществуването ни тук, в човешкия ни свят. Какво ни разказват, как просветляват, как ни насочват към действителната ни драматичност. Щото малко да мръдне, малко да се стресе обществото ни (както стана като от полис мина към Империя) и Битието престава да бъде рационална реалност.

5.2 Числа

На доктор Мария и Стефан Възелов - с признателност

Удари ни Санди, разнебити ни къщичката, срути мансардата на Маноло и ни струпа всички в къщата на мама. Мамаца, дето й викам. По стая на семейство, е, ще преживеем, няма страшно. Само да не беше пустата клаустрофобия. Ами клаустрофобик съм, какво да направя. И още първата вечер се събудих в пот и тъмнина, а то, чудовището, се спотаило някъде в черното и аха, да ме затисне със слузестата си козина. Ама му знам цаката - почвам да смятам. Нещо си, няма значение какво. Например тухлите, дето ще ни трябват за къщата. Или дните на прехода от Монфера до Соасон. В началото на XIII век. Каквото и да е. Цифричките ми подреждат света и ме измъкват от ужаса на мастиления хаос. За всеки случай тихичко се измъквам от стаята и се промъквам до бледичката струйка светлина, която сълзи от боядисаното стъкло във вестибюла. Едва минава полунощ и до спасителното утро има още много, но залепен за мижавата светлиничка и въоръжен с набора от числови оразмерители, ще го дочакам без особена паника и даже с известно любопитство. "Нощта е пълна със дела и тайни", нали така беше в онова чудно стихотворение на Подвързачов? И в това време Битико започна да вие и да пищи. Много щях да се уплаша ако не ме беше предупредила Маито. "Песадияс. Мъничък е още, преживява нещо и често сънува кошмари". "Ай, карахо" изведнъж проговори с мъжки глас мамаца. Нещо проскърца в кухнята, един от ония нощни звуци, които чуваш ясно и напълно реално и за които няма никакво обяснение. Добре, че са миличките ми цифрички, любимите ми числа.

В Куба от време оно се е играла играта "Числа". Като казвам "игра" разбирайте комар, хазарт. То така наричат и хазарта - Играта, Ел Хуего. Много си падат по хазарта кубинците. По едно време е бил национален бич, всичко профуквали на комар и децата им в къщи гладували. За това Кастровци забранили комара, всякакъв комар, ни тото, ни лотария има в Куба. И те пак играят. Числа. Играта е удивително проста и удивително нечестна. Просто чувството ми за математика се надига и чак клокочи в гърлото ми. Числата са от едно до сто, избираш си едно число, залагаш при кварталния събирач, числото се тегли някъде във Венецуела и ако улучиш ти изплащат седемдесет пъти залога. Шансът е едно към сто, печалбата - едно към седемдесет. Но кубинците играят ли играят. И веднъж Анхел и мамаца взеха да си припомнят числата, както са си открай време. Ама какво значи "да си припомнят числата"? Оказа се, че числата в Играта си имат картинки. Всяко число си има символ. Някои "означават" съвсем банални, всекидневни неща - осем, например, е яйце. Други са по-сложни - двадесет е бракосъчетание, четиридесет и четири е старец. Има и съвсем като картите "Таро" - Лудия, Обесения. Първо реших, че е някаква мнемотехника. На времето Тонито Пиперов можеше да ти повтори всякакви комбинации от цифри. Беше наизустил по една картинка за всяко число и докато ти каканижеш цифрите той си представя комбинациите от картинки и нали беше художник,

лесно ги запомняше и възпроизвеждаше. Ама после реших, че има и друго. Точно обратното на моите цифри. На мене цифрите ми трябват, за да ми упорядочат света. В мене говори Питагор, Рене Декарт здраво е насадил цифровите редици като оазиси на сигурността, предвидимостта, светлината и устойчивостта. Кант е навързал с тях времето. Всяка точка в него - вчера, днес, утре, миналата година, след десет години. А при кубаносите говори друго. Друго. Свободата е стихия, животът е взрив, съществуването е действително сега, а утре въобще не съществува, утре е смъртта, искам да живея сега, да пея, да танцувам, да се наръся с три парфюма, целият да съм в злато без да има каквото и да е значение дали е фалшиво, да съм цветен като паунова опашка, да изгърмя наведнъж всичките си пари и да съм Аз. Тук и сега. Разбира се, цифрите, железните комбинации на цифрите, са нежелани, омразни вериги, тежки окови и трансформирането им в образи изобщо не е някаква си мнемотехника, даже не е никаква техника, а дълбока, истинска и жизнено-нужна метафизика. Просто е различна от нашата, европейската и кубинците нямат никакъв кабаят задето сме се поуморили, позахабили смисловите си основания и лекомислено посягаме към чуждото, различното, пъстрото и звучното.

5.3 Черната кутия

На Ваня Недялкова

Хубава, честна и доведена докрай работа е черната кутия. Школата на американския бихевиоризъм я направи философска категория. Идеята е простичка. И великолепна. Човекът, човешката душа и т.н. категории, са количествено неизразими. Това значи неподатливи на точното научно знание. Признавайки това, всяко едно изследване, което претендира за научна точност, трябва да се абстрахира от тези метафизически понятия. Обявяваме ги за непознаваеми (чрез точните науки) и започваме да мерим съответствията между подаваните към тях стимули и последвалите реакции. Тези три неща – стимули, реакции и съответствия, са напълно измерими, изчислими и подлежат на научни интерпретации. Една психология, развита на тази база, е точна наука и без да се интересува от метафизически интерпретации е в състояние да изведе закономерности в човешкото поведение. Чиста и честна работа. Откровено заявяване на възможностите на атомарното мислене и реализиране на тези възможности до максималните им граници – външните граници на непроницаемия, неизучаем човек-атом. И впоследствие – прагматично, делово и безстрастно прилагане на получените резултати. Американска работа. Само дето нищо не излезе. По-точно, излезе едно голямо бонго. Още не може съвсем да се измирише. Щото прагматичните изследвания доведоха до плачевни

резултати, когато триумфално бяха приложени в практиката. В коя практика? Ами в педагогическата. Дори в Щатите, тази скиния на западно християнския прагматизъм, се оказа че като предпоставиш човека като черна кутия, получаваш черни резултати в кутия. Пълни глупости се оказаха опитите за приложение на така добре измерените външни, аналогови връзки и в Щатите (прагматици са хората, няма какво да се лъжем) бързо се отказаха от несполучливия експеримент. Не бе така просто обаче когато дойде ред да се подковава жабата. Нали се сещате за оная приказка „Видяла жабата, че подковават вола и тя си вдигнала крака“. Помните ли Благовест Сендов, академика? Ама отпреди яркочервения му период, когато още навред така се червенееше, че той направо изглеждаше бледорозов. И тъй като селяндурският ни комунизъм много си падаше да изглежда модерен, академик Сендов реши да осъвремени образованието ни като го пренастрои по американски терк. Е, по вече отречен американски терк, ама кой ти гледа, нали е американски. Малко като кускуса, дето го пробутаха на Митю Питето за американска леща. Та грабна нашият американските бихевиористични дивотии, развихри ги в родното училище, пак хубаво, че се е намерил някой здравомислещ ли, консервативен ли, не знам, отговорен партиен другар, та пламна не цялото, само посветеното на експеримента образование. Че като почнаха едни щуротии, две даскалици – една по смятане и една по четене, едновременно влизат в час и докато едната обяснява как се пише буквичката „о“, другата използва аналогичното изписване, за да могат децата бързо да усвоят математическата нула. Брех, че съвременно, брех че умно. Ама, сега, Пенчо и Ганка накрая тъй и не разбрали това, дето го учиха, о ли е или нула? И как така едно и о ще значат десет? Е-е, чудо голямо. Ще се оправят, бе, ще се оправят, те, даскалиците няма все така, чифте-чифте, да влизат в час. Нататък, като почнат пак да си я карат по дяда Славейковата система, всичко ще си дойде на място. Важното е да сме съвременни, уъркшоп да правим, а те о-тата ще си ги научат децата, хама-хааа. И така, тихо и полека, без да ни пука за няколко века, беше тази нелепица, отиде си, раздадоха се едни хонорари, проведоха се едни конференции, изядоха се едни командировъчни, академикът продължи да си е академик, тестовете (малката рожба на големия бихевиоризъм) превзеха не само точните, но де що имаше и хуманитарни дисциплини и продължаваме да си осъвременяваме и модернизираме образованието докато го ликвидираме съвсем. Засега само ще извадим Вазов и Ботев от програмата по българска литература. Ама това вече няма общо с черната кутия. Анадън му?

Та хубава работа си е черната кутия, честна, ясна. Само да не посяга към човека. И да не попада в ръце на безродници. Дето ни са американци, ни българи, ами само се правят. А пък за онова с Левски и Ботев питайте наследниците на Кирияк Стефчов. Щото тия на Тосун бей няма какво да ги питаме, тяхната е

ясна, те етническия мир пазят, от българите в България го пазят. Нихната…

5.4 Ролята на читателя

На Пенка Йовчева

Абе малко сме контузени от оная дивотия – литературната критика. Социалистическата, школската, ала Пантелей Зарев. Всички се смеем на дежурния тогава въпрос „Какво е искал да каже автора с ...” – еййй, ми той каквото искал да каже, го е казал, ма другарко. Ти ли ще го допълваш, ти ли ще го разясняваш, че си по-умна от Йовков, по ги разбираш работите? Ооооф. Така е, така е, тежките, направо квадратни институции на просташкия ни социализъм лееха такива клишета, такъв повсеместен мързел на духа и на душата продуцираха, че със щурави глупости въпросният Пантелей академик стана, а даскалиците сееха мрак по „работните си места”. И клише, клишето ражда, като дойде време да се омете социалистическият реализъм, барабар със социалистическата си „градивна” критика, занаятчийската ни полу-интелигенция счете за модно да се присмива и отвращава от всяко говорене – за литература, история, музика. Все същото „ти ли ще ми кажеш, бе, оу”, все същите странджански партенки и айтоски чорапи, ама в префърцунен вариант, пръц.

А тя работата е проста. Проста не значи просташка, тъкмо обратното. Всяко изкуство, всяко парченце творчески дух, прекарва битието си през публиката. Накъдето и да е насочен – вечност, Бог, Човек, Дух, Разум и други такива с Главна буква. Всичко минава през публиката и без диалог с нея просто не се състои. Това си е ясно от Платон още. Иначе да не е луд да ни пробутва писани диалози, шах сам със себе си. Истинският диалог е след това, когато ще започне читателят, който и да е читател, да си говори с разсъжденията на Сократ. Банално. Ама все не се сещаме колко сме важни, колко ни е отговорна работата като публика, че затова го напомням. И всяко изкуство, всяко парченце дух заживява когато бъде забелязано, бъде учленено (в случая ми се струва уместен този жаргон). Та няма нищо лошо, напротив, много хубаво е да се говори за изкуство, за дух. Още повече, че като изкуство, то предлага една гледка, една слушка, нещо живо и красиво, без претенцията да е истина от последна инстанция, да е Живота с главна буква и така нататък. Един вижда едно в тази глека, друг чува друго и няма нищо лошо хората да си приказват за тия работи и да си споделят картините. И е съвсем нормално един да е по-подготвен, по-заинтересуван, да вижда по-дълбоко в историята, която разказва писателят или рисува художникът и да предлага един втори, мета- диалог, като сподели какво вижда, какво чува в картините, които Бог рисува с ръката на избраниците си.

Нормални, красиви, човешки работи, в които така великолепно е вплетена идеята за Богочовечността. Ама нали, както казваше Чудомир за поп Костадин, „светиня му не обичаше чистото и прегледното”. Като се наредили от едната страна ония ми ти професоря, че като наточили едни зъбаци алчни за признания, за статут, за важничене, като забила едни презрителни, рачешки очи в публиката и освен авто-диалог, вече истински шах със себе си, друго не признават. От другата страна се строила полуинтелигенцията, самодоволна, разплута, страхливо запълнила черупката си и само „Биг Брадър” минава през инфромационния ѝ филтър. Е, ами... Ама нека да ви разкажа една съвсем прясна история. За „Биг Брадър“, само че в Сърбия. И там, както и при нас, борбата за точки в националния рейтинг се води по балкански, с лакти, нокти, пръдни и миазми. И чудейки се какво още да измислят та да потъркат изхабените нервни окончания на публиката, братята сърби не се посвенили да покажат акт на живо в Къщата или каквото там обитава големия батко. Ама сърбите са юнаци, не като нас поплювковци и вместо да се скрият зад поредната „толерантност“ казали „А-а, стига толкоз“, свързали се свестните хора по социалните мрежи (веднъж да свърши нещо смислено тази измишльондреница на ФБР) и го измислили – бойкот на стоките на спонсорите на предаването. И „Биг Брадър“ът рязко взел завоя. Дълбок поклон, братя сърби, моите уважения. Ето, това е публика, това са отговорни, културни хора. Другото са превземии.

5.5 Ангелът на Лаодакийската Църква

На Катето Татарска

Не ми е много удобно да коментирам тази тема. Малко ми прилича като да поритам топка с Меси или да си попея с Райна Кабаиванска. Щото точно този текст от Апокалипсиса е разгърнат от самия Достоевски. Ама като се уточним, че нямам претенции и за най-малка, нищожничка сравнимост с гения на съвременното ни православие, ще се окуража да я спомена, че направо великолепно се вързва с осъждането на атомарността.
Не знам чели ли сте текста, спомняте ли си го. И кой текст четохте – протестантския или православния? Не че е чак толкова важно, разликите са по-скоро художествени, ама много ми харесва това „ще те изблювам из устата си“, дето го казва Бог на Лаодакийския ангел. В протестантския е „ще те изплюя“ – пак същото, ама не е същото. Добре де, не е чак толкова важно. Поне от коментарна гледна точка. Важното е защо ще бъде „изблюван“ ангелът, какви са прегрешенията му. Ами като прегледал делата му, като ги знаел, видял Бог, че са дела ни горещи, ни студени, о – въздъхнал – да бяха горещи или студени, но

понеже са хладки… и го изблювал. Хм, сещам се за оня филм за Елизабет II, за епизода, дето някой намекна, че може би не би било зле народът да види кралицата си малко по-силно, по-дефинирано натъжена от смъртта на снаха си, лейди Ди. И Елизабет достолепно, по кралски, отсече, че не отива на една кралица да носи скръбта си като цвете на бутониерата. Достойно, изискано, просто пример за подражание. Ама нещо не се връзва с Апокалипсиса. Поне външно. Ама пък какво идеологически знаме, какъв завършен лозунг на съвременното ни атомарно бездушие става от фината реакция на кралицата. И куцо и сакато почва да си мисли колко царствено се държи като избягва емоционални реакции, като се прави на един много операционален прагматик и други такива изстинали манджи. Моите искрени уважения към Елизабет II или към сценаристите на филма, но все пак пред лицето на Апокалипсиса авторитетът им гасне, свива се, изчезва като точица на хоризонта. Точно така. Тази хладно-кръвност, това трезво-мислие, железните мутри, залепени по лицата на разни полу-отговорни фактори, притворната вежливост, наставлявана на учрежденците и целият този склад със атрибути на съвременната ни „човечност“, са в края на краищата все същата отчужденост, все същото дълбоко безразличие, все същото властване на външни, формални правила и норми, които направиха Ангела на Лаодакийската църква толкова противен на Бога. По-противен от глупака, от злосторника, от престъпника дори. Чак ми се вижда пресилено, но със Светото Писание не смея да споря. Само ще спомена, че героят от един разказ на Шукшин се страхуваше от чиновници, много се страхуваше.

5.6 Евангелието за категоричността

На Гочо Добрев – бай Гочо

Абе, остави ги софистите. Важни са, важни, много важни даже, от тях започва истинската, откровената философия, философията с главен и единствен герой човека. Ама има и по-тежки фигури, много по-тежки. Не ми е работа, не съм аз дето ще съдя Христос, мишката ще съди планината. Ама нали съм неверник, нали за мене не важи църковната дисциплина, ще се възползвам от този си огромен недостатък и ще си кажа. Не ми харесва, противен ми е оня епизод, дето Христос наставлява учениците си „И думите ви да бъдат да, да и не, не. Всичко останало е от лукавия“. Нещо полицейско, нещо фатмашко дъха от тази категоричност, а на мене фатмащината ми е отвратителна на клетъчно равнище. Иска ми се да повторя с Холдън Колфийлд, Спасителя „Ето това ви е лошото на вас, простаците. Никога не искате да обсъждате нещата“. Ама не искам и аз да се правя на фатмак, не искам ей така, да отсека – идиотска е тази

категоричност, та затова се опитвам да я разбера.
И нещичко като че ли просветва, поразмърдват се пластовете и категоричността надниква като мътен, неосъзнат стремеж към абсолютност, към безусловност, към вяра. Кой наистина, сериозно вярва в разсъжденията? Може би някога – в класическото антично време, може би за малко – в границите на това време, разсъжденията са имали силата на действия, на убеждения. Ама пак е била слаба, измислена работа, работа за избранници. А за другите времена, за другите хора – някога, после, сега, разсъжденията, условията, „ама ако… то тогава, но при условие че…“ са али-бали и най-много да заслужат едно почтително изслушване и толкоз. А най-често никой не ги и слуша. Беше първите месеци на демокрацията, предстоят избори за Велико народно събрание, заедно с това за кметове и май за общински съветници. И един бай Марин ме помъкна на агитация по селата. Аз, университетска салага, учено момче, един вид, дай да им покажем на селските баювци колко е просветена демокрацията и аз съм си подготвил едни приказки, едни анализи, хем не съм толкова учен, гледам да не се увличам, само така, отгоре-отгоре… Събрали се хората, безенесари от едно време, някои от тях лежали по лагерите, сериозна работа. Откри набързо бай Марин, каза за изборите и ми даде думата. Хък-мък, построих си аз конструкцийките, слушат ме хората, бай Марин едва изчака да свърша и заключи „Трите сини бюлетини, разбрахме се, нали? Трите сини бюлетини.“ Толкоз. И прав си беше. Много го интересуват някого моите гъгненици. Ако беше Уудхаус щеше да отсече „Повече сини бюлетини и по-малко приказки“. Дребна случка, дребна, ама показателна. Така е. И такива мишоци като мене може да си ги дрънкат, да си ги приказват, ама когато става дума за големи, истински работи, не така, на черната дъска, категоричността е истината. Да, да. Не, не. Другото е от лукавия.
А който се гнуси от миризмата на фатмаци да си търси другарчета като него, да си шушнат, да си подмигват и да оставят сериозните хора да си вършат работата. Ми…

6.1 Воробянинов и краставичките

На Динчето - простичко и непосредствено

Ей, страхотно талантливи са тия две еврейчета – Илф и Петров. И страхотно дяволски са им книгите. „Дванадесетте стола“ и „Златния телец“. При това не просто така, отвътре си им идва, както сме свикнали да ограничаваме таланта. Може би заради онази прочута фраза на Джон Брейн, дето да накараш един автор да направи литературен анализ на творбата си е все едно да поискаш от кравата химически анализ на млякото ѝ. Не знам, може и да е прав. Ама онези

хлапещаци (ами съвсем хлапета са били) Илф и Петров чудесно са си давали сметка какво правят. Сещате ли се за нея глава „Вечният календар – огледало на живота“? Точно такова нещо са им романите. Огледало, криво, дяволско огледало, където погледнеш ли се веднъж, до живот ще ти се мярка, ще подмигва, ще ти се криви и подхилква собствената ти маймунска физиономия от тази или друга фасетка на живота. На, вижте. Онзи епизод дето Иполит Матвеевич, гражданинът Воробянинов, бивш околийски предводител на дворянството, преживяваше романа си с Лиза, хубавичката млада съпруга на чертожника, уморена от ужасните менюта на „вегетарианката“. И ето че пред Предводителя се отвори блестяща възможност. Лизка прие да отиде с него на ресторант. От там нататък всичко е решено. Каквото и да е друго, Иполит Матвеевич знаеше как да смайва с лукс, с широк аристократичен жест, провинциалните дами. Хем дами, фемини, свикнали на изобилие, на разкош и разсипничене. А тука – Лизка. Боже, как щеше да я изуми, какви чудесии щеше да изсипе внезапно станалият услужлив обер-келнер на масата им, какви хайвери, какво „Клико“ щеше да да се струпа върху невинната главица на обезумялото от оскъдица женче. Воробянинов на се съмняваше в победата си. И изведнъж…, изведнъж в него заговори някой друг, пак той, но един друг той, от едни други, съветски, „четиридесет и шест рублеви“ времена. И Предводителят никак и никак не успяваше да се справи с този „друг“. Знаеше как, много добре знаеше какво трябва да направи, в джоба му напираха, риткаха, цели двеста рубли, но някак не можеше и не можеше. Онзи, другият, изкривен, зъл, някаква карикатура на самия него, просъска „Водка… А за мезе… краставички. Донесете ни три…“. Унизен от поражението си, гражданинът Воробянинов с ожесточение се нахвърли на водката, бързо се напи и… нататък не е интересно. Какво ще кажете, има ли я тая? А? Има ли я?

7.1 Inter Esse

На Томана

Има нещо мръсничко, нещо гнусничко в интереса. „Интересчия“, ще рече безсрамник, дебелоок човек, дето не му пука за приличие, за приятелство, за човечност, само себе си гледа и то така, примитивно – да напълни тумбака, да се поти някой друг зарад него, да мушне някоя пара, да изкяри нещо и това е. Макар че интересът си е много важно, много здраво нещо. Колко е здрава, колко сигурна една работа, когато всеки си знае интереса в нея. Всеки да си знае интереса, всеки да зачита интереса на другия и нещата стават подредени, предвидими, ясни. Така е. Иначе – сърдечности, приятелства, клетви за вярност и дядо българин ще каже „Със свои яж и пий, със свои работа недей да

вършиш“. Бях Provision Master на пасажерски кораб. Всичките складове – меса, сирена, салами, уйскита, вина, цигари, парфюми бяха на моя отговорност. Ключовете им – в моя джоб. И не крадях. Ама никога не съм крил – не от прекомерна честност, просто си знаех интереса. Сметката е проста – ще откраднa пет бутилки, три парфюма и един картон цигари, ще ги продам на черно и ще свия двеста долара. За месеца. Колко месеца ще го правя преди да ме пипнат? Три, четири? Хайде, да кажем пет. Колко прави – хиляда долара. А мене за един месец заплатата ми е хиляда и петстотин. Е, колко тъп трябва да съм, за да заменя хикс заплати за една непълна? Та не се гордея с некраденето си. Просто си знаех интереса. Ама защо да не се гордея? Там ли си бяха парфюмите, излизаха ли инвентаризациите на уйскитата, защо тогава да не се гордея? Ами, защото… има нещо мръсничко, нещо гнусничко в интереса. От сметка, а не от сърце се прави. Имаме един роднина в Куба, във фабрика за храни работи и си покрадва, то там всеки покрадва, иначе с петнадесет долара заплата как се кара месеца. И жена ми измисля разни сложни схеми, лъже го че някой пицаджия иска да купи краден кашкавал, че да си вземем ние. Щото на нас не иска да продава. Споменем ли, мъкне, но за пари и дума не дава да се издума. Ние пък за туй не искаме. Тъпа работа. Той продава евтино на разни прекупвачи, ние купуваме скъпо от същите прекупвачи, сметката хич не излиза, ама той не, та не. И както е тъпа, така е и много достойна тази работа. Не е интересът, не са парите, има по-важни работи от интереса, майната им на парите. Пустият Бенитес, хем хабер си няма ни от Esse, ни от Inter, но те тия неща се чувстват. Ама я да видим ние, дето ги разбираме, каква ще я измъдрим.

Не ще да е изникнал във вакуум този термин. На български ще рече – между-същности. Наистина, А си е А, Б си е Б, а какво е това, което ги свързва? Ако А си е А, с това той е изчерпал същността си, самодостатъчен е, „самозадоволяващ се ейдос“ да използваме малко двусмисления термин на Аристотел. Същата работа с Б. Тогава, какво остава да е това, което ги свързва? Ами нещо извън-, нещо между-същностно. Извън-, между-, ще рече хиляда работи, но не и същностно. Брех, пустият език, как ги навърза, всичко знае, за всичко има решение, бетер чичко Гугъл е. Той затова и интересът е толкова ясен, толкова удобен за подреждане, изчисляване, манипулиране. Защото е външен, безразличен, не се интересува от същности, преживявания, истории. Прагматичен, операционален, делим и формален. Не се занимава с човека, валиден е за ролите. И затова е гнусен, противен, кух и срамотен. Защото ме заменя с някакъв палячо, някакъв подобен на мене маймуняк. Уж се отнася до мене, а всъщност се интер-есува от ролята, позицията, мястото ми в конфигурацията. Подменя ме и ме подменя лицемерно, подло. Не си го казва открито – тъй и тъй, хич не ми дреме за тебе, знаеш колко не ми дреме за тебе, искам това, предлагам онова. Не, не. Интересът е връзка, в интереса уж Ти си с

Мен, Аз съм с Тебе, свързани сме, заедно сме, а си е чиста измама. Нито Мене ме има, нито Тебе, само две озъбени маски се опитват да изглеждат усмихнати. И даже не е необходимо да са непременно двама души. Колко е вбесяващо да ти кажат „я, разкажи го, разкажи го това, че ми е интересно“. Особено ако става въпрос за нещо важно, нещо истинско. Чакай, бе алахънкоолу, аз ти говоря в какво вярвам, в какво съм влюбен, отворил съм си душата, а ти на цирк го обръщаш. Интересно му било. Кажи „вълнува ме“, „засяга ме“, ама той не, интереееесно му било. Е-е, хайде сега, не се хващай за думата, какво толкова казах? Всъщност, като погледнеш, какво толкова каза. Ама грозни, гнусни работи съдържа пустата думичка „интерес“. Хич даже не си с мен когато ти разказвам, когато ти споделям, сврял си се в тесничкия си Аз, самодоволничиш в глупавите му граници и така, отвън, зяпаш – ще се случи ли нещо, ще изникне ли някой сюжетец, някоя топла клюкичка от това, дето го дрънка Той (който, всъщност, въобще не ме засяга, нали така). Няма, просто няма истинско нещо, което наистина да е просто интересно. Опитайте си да си представите, че любимата ви просто ви е интересна. Не, не И интересна. Просто интересна, толкова. Или че синът ти ти е интересен. Няма как да стане, нали? Та прав е Бенитес за кашкавала, прав съм и аз като се вбесявам, дето някой просто се забавлява, когато му разказвам сънищата си, сънищата си наяве. Такива ми ти работи.

7.2 Звездите над Визица

На Ванко Австрийски

"Ти помниш ли морето и машините
И трюмовете пълни с лепкав мрак
И онзи див копнеж по Филипините
И едрите звезди над Фамагуста?

Ти помниш ли поне един моряк
Не вперил жаден взор далече
Там, гдето в гаснещата вечер
Дъхът на тропика се чувства?"

Гений, ясно. Ама аз за друго си позволявам да ползвам великия поет. Фамагуста (как звучи само), едрите звезди, тропика - нали? Наръсваме малко звезден прашец от Джек Лондон - тропическите разкази, Южният кръст и готово. Картината на екзотичното небе на тропиците се оказва неизменно населена със страстно едри звезди. Сантягото ми си е баш на тропика, даже леко дърпа към екватора, ама звездичките му са ситнички, бледички, треперливички, мижава

работа. Пак ме метнаха кубинците, пробутаха ми небе-менте.
Мислех си, мислех си и си мислех. Трябва да има нещо в тази Странджа. Аз съм бургазлия трето поколение и няма как да не нося дълбоко вкоренено малко страхливата и безгръбначна потърс от "кювлиите", на първо място към секийците - странджанските кюндари. Ама като взех да понаучавам едно-друго, като разбрах за Парория на св. Григорий Синаит, като започнах да правя връзката между исихазма и великолепното руско православие Странджа придоби съвсем друг, "пред-кювлийски", смисъл и започнах да вземам много навътре задачите, които ми запоставя. Започнах да проумявам, че обетът за мълчание, даван от монасите в Голямо Буково, е типичен знак на исихазма. Че имена като Исикия, Граматиково, Папия, носят директни препратки към свщени за православието реалности. И започнах да се питам защо? Защо Странджата? Защо Парория? Дали това са си просто случайни съвпадения? Или Иван Александър просто е дал един пущенак на малко странните нови монаси и после всичко си е последвало логично манастирския феномен? А може и съвсем неслучайно да са поискали тази Странджа обновителите на православието. Аз хич не си падам по интуиции, енергии и разни такива изкилифенчени рожби на духовния мързел, но има места, които сякаш наистина са някакси специални. Та и тази Странджа ми се види такава, специална. Дали заради нестинарките, тези безсвестни дъщери на огъня? Или заради прозрачно-сините пророчески очи, които съвършено неочаквано изгряват на някое старческо лице? Във всеки случай не е заради щуротиите на Людмила Живкова на Мишкова нива или тайнствените появи на египетската принцеса Бастет. Виж, онова, езическото светилище до Стоилово, е друга работа. Но си искам моето, моето си обяснение, това, дето ще ми напълни душата и ще си знам, че да, това е мястото и то наистина е специално.
Открих го една вечер, когато тъкмо пристигахме с Ванко пред къщата му във Визица. Небето. Небето беше просто претъпкано със звезди, огромни, ярки звезди, насипани така щедро, толкова нагъсто, че просто преливаха и падаха по земята. А самото небе приличаше на подробна, едромащабна релефна карта, на груб, набразден калдъръм. Имах чувството, че съм на небето, че звездите ме обгръщат от всякъде и че просто с една крачка мога да прескоча от нашата стара Земя върху коя да е звезда и така, от звезда на звезда, да се разходя, така, съвсем истински, съвсем физически, където си искам из космоса.
После, съвсем случайно научих, че като дете, чичо Кольо, професор Бошев, бягал от къщи, за да се сгуши в скривалището в клоните на старото дърво и да гледа, гледа и гледа чудните звезди по небето на Странджа. "Голям човек ще стане" предричали съседите им. Голям човек беше, вярно.

7.3 Исихазмът и руската народометафизика

На Росен и Веска

Кой не е чувал за народопсихологията, кой не знае за нея? Много и най-разнообразни упражнения на тази тема. Някои умни, други тъпи, едни сериозни, други повърхностни, на различно ниво, от различна класа. Като всяко едно знание, като всяка една зона на анализи. На мене обаче по ми е на сърце нещо, което по-скоро би трябвало да се нарече „народометафизика“. Едно че не обичам психологията, надменна работа, позволява си да третира човека като предмет, като механизъм някакъв. Ама по-важно е убеждението ми, че истински смислените характеристики на един народ не се намират в психологическата механика на реакциите му, а в смисловите конструкции, които са се създали във времето и които включват ценности, разбирания, вяра, убеждения. Мисля си, имам право да си мисля, нали, че една истинска толерантност, един сериозен опит за разбиране, а не за повърхностно етикиране на другия, задължително минава през някакво осветяване на смисловите му рамки, смисловите му релефи. И е въпрос на уважение към човечността на другия, а и на самите себе си, да разбираме смислите му, а не да описваме механизмите на поведението му. Нали, другари бихевиористи?

И настоявам (ами мои са си размишленията, мога да настоявам на каквото си искам) именно на „метафизика“, а не народофилософия или нещо такова, заради ясно заявената насоченост към физиката, към живота на въпросния народ, заради възможността тези смисли да бъдат видени, промислени в живота, в жизнената му реалност. Та за исихазма и руснаците.

Направо ме гръмна Карташов с онази история за образоваността при болярските синове в Русия. Карташов е сериозен човек, неговата „История на Руската Църква“ е огромен, солиден, истински учен труд, а и последното нещо, в което може да бъде обвинен, е някакво пренебрежение към руския народ или към мисията на Русия. Но историята, дето я разказва, е направо невероятна. По сценография, по стилистика малко напомня нашите митове за набирането на еничари. [7.3.1] Само че отрицателните герои не са някакъв турски наряд, който откъсва невръстни рожби от многострадалните им майки, за да ги възпита в друга вяра, в друга религия. При Карташов злодеите са пратеници на царя, които искат да заведат болярските деца в специално за това създадените училища. Да се учат да четат, да смятат, да усвояват знания и науки, за да са полезни на държавата и на себе си. Обаче боляpките вият на умряло, болярите се чумерят и попипват ножовете (тогава шашки още нямало), децата пищят, ритат и не се дават, сякаш не да ги учат, ами да ги кастрират са дошли. Къде сме ние, ехее. И го казвам сериозно, с гордост. Нашите, дето сами си строели училищата, всяка къща по крина жито давала за заплата на учителя, от Деня на Кирил и Методий по-голям празник няма, а онези се дърпат, реват, за умрели ги имат ако ги

отведат да учат. И съвсем на място казва Димо Казасов, че когато руската армия освобождава България, в малка, колкото зрънце малка България има повече училища отколкото в огромната необятна Русия. И веднага можем да кажем – ами тъпи, безпросветни руснаци, дай им да пиянстват, да мързелуват и това е. Хем да ударим няколко заслужени помпи на националното самочувствие. Сигурно много често го е имало и това. Ноздрев, Собакевич, Коробочка едва ли са си представяли по-голямо зло от това да трябва да учиш. Но го има и другото – каква е ученатa им, рационалистична, подредена и целенасочена алтернатива? Чичиков. Точно както го описва Гогол. Със сюртука и въздебеличките бедра. Не знам вие, ама аз предпочитам който и да е, само не Чичиков. Отвратителен ми е. Купувач на мъртви души, хитрец, самият той мъртва душа. Сигурно са си искали майките чедата да са им едни такива болярчета, като влезе в кръчмата да поръча самовар чай, лакът блини и литър водка, познато ни е. Николчо от „Мамино детенце“, нали? Ама чак пък на умряло да вият, нещо прекаляват, бива ли толкоз? Бива, щото почне ли да се учи на западните науки, на ония чуждите, чак дяволски работи (има ли нещо по-дяволско от прекупването на мъртви души) детето вече е чуждо, вражо, загуби си душата. По-лошо от умряло. Може и да пресилвам цветовете. Ама по ми се струва така да е. Сещате ли се за онази песен на Висоцки, песента за Серьожка Фомин. Дето като избухнала войната момчетата от квартала, нарядная шпана, заминали за фронта, само Серьожка отървал службата. Пуснал връзки и го освободил баща му, професорът. Що пък професор? Да не са били с по-малки връзки разните партийни функционери, разните чиновници? Или Висоцки си затваря очите за тях? Щото е комунистически симпатизант, щото го е страх да уличи чиновниците? А-а не, само това не, не и Висоцки. Това не ти е Хайдегер, голям умник, световен авторитет, ама не закъсня да се нареди в редиците на Хитлеровата партия. [7.3.2]. Не и Висоцки. Да не забравяме, че чак в България милицията ни привикваше дето сме слушали записи на Висоцки. Тогава? Ами противна, дълбоко противна е професорската „ученост“, западният рационализъм на руското световъзприятие.

Защото едва ли някой ще отрече дълбоката руска религиозност, християнската им православност. Дори в най-новите времена, двадесети век. Какво ли не правиха на Сталин хората, кръстове махаха, свещеници заточваха, църкви на складове обръщаха, имяславците съдиха, Лосев отнесе десет години по обвинение в „идеализъм“. Те затова и така беснееха, обща им беше територията, една и съща. Вярата, вярата е основното, както за религията, така и за тоталитаризма. При Сталин и при Хитлер. По повърхността успяваха, ама дълбоко, в метафизиката, нищо не направиха. И май слава Богу, щото като опря яйцето до задника, като се забиха танковете на Гудериан дълбоко в земите руски изведнъж викнахме на помощ православието. Само погледнете – „Мать Родина

зовьот“ си е с иконно излъчване, чак прилича на Казанската Богородица, „Ставай страна огромная“ си е псалм, та дрънка, нали се сещате – „идьот война народная, свешченная война“, пред Москва другарят Сталин пратил танк да обикаля руските позиции, ама на него, кой знае защо, не бил портретът на Ленин или Маркс, а същата тази Казанска Богородица. И аз ги видях. В Петербург, пред Балтийский вокзал, свиреше един малък духов оркестър, все старци, явно пенсионирани музиканти от някой военен оркестър. Свиреха техните си маршове – „Марш Славянки“, „В путь“, еййй, хайде стига с тая война, бе, как не ви омръзна. Ами не им е омръзнало – хора, хора, хора, млади момичета, тежки баровци, момчетия, работници, пенсионери, всеки бърза, напира да си остави лептата. Една бабка, с тежки патерици, едва допълзя до шапката, ама дойде, пусна си рубличката. Такова нещо не се прави само по спомени, само по разкази, за някаква война преди хиляда години. Друго, друго има, дух някакъв вика тия хора, същият дух, дето ги накара така страшно, така саможертвено да се бият уж за един режим, дето толкоз злини им донесе. Глупости на таркалета. За режима, как ли пък не. Както пее Висоцки в същата песен „Кръв лея за тебе, моя страна“. Това вече да. За моята страна, за моята вяра. Гледах една документалка, за първите месеци, когато немците настъпват навсякъде, руснаците падат в плен на дивизии, на армии, отстъплението е напълно хаотично. И дават някаква рота, прашасали, отрепани, обезкуражени, отстъпват през някакво село. И на пътя ги посрещат и изпращат някакви жени, изплашени, загубили надежда, омотани в едни грозни, парцаливи шалове, стари ли са, млади ли, не се разбира. Стоят, вперили отчаяни очи в отстъпващите войници и държат високо над главите си икони. Икони. В средата на 20 век. След антирелигиозните кампании на Сталин, във времето на самолетите и танковете. Икони. Това само в Русия може да стане.

Карташов разказва една друга история. За паломничеството. За тая чудна склонност на руските хора да странстват, да обикалят най-невероятни места, на немислими разстояния. Ама не така, организирано, хаджилък, туризъм и разни такива с фирмата на Гошо Тодоров. Не, пеша, без ясна цел и посока, без програма, без средства, ресурс, удобства. По посока към някое свято място или просто така, към света. Имаше го и при Достоевски. В „Бесове“, там, дето Степан Тимофеевич непрекъснато ни в клин, ни в ръкав мърмореше за странстване, а накрая така и завърши – на някакъв нелеп път, в някакви нелепи дрехи, но на път, странствайки. И даже при Илф и Петров при отец Востриков имаше едно „Ходете, цял живот бродете“. Откачени руснаци. Но ако се озаптим малко ще можем да разберем стремежа към Света в най-истинския, най-християнския му смисъл. Не „Около света за 80 дни“, не разни палячовщини. И пак в същата песен на Висоцки го има. „Не обичахме Серьожка Фомин задето беше винаги съсредоточен.“ Точно обратното на бродник, на паломник. Даже

чисто пространствено.
За светлината е още по-видимо. Как отчаяно се напиваше Веня, Веничка – Венедикт Ерофеев, за да започнат да му пеят ангелите, да се извиси в светлия им свят. Ако нещо обединява княз Мишкин, Альоша Карамазов и Соня Мармеладова, това е тихата, невидима, божествена и абсолютна светлина, която излъчват. Оспорвате ли го?
Не знам, не знам исихазмът ли е създал тези дълбоки черти на руската народометафизика. Или просто ги е закрепил, канонизирал. Не знам. Но такава силна хармония между религиозна версия и смисловостта в живота на един цял народ не може да е случайна. Даже и според Дарвин.
7.3.1 Еничарският мит
7.3.2 Мигел де Унамуно и Милан Астрай

XVII. Киприан Болгарин

1.1 За очите – руските, западните, българските

На Любака

Други са я. Не че се правя на офталмолог (то ако беше така щях да ви говоря за японците, те всички са с очила), ама си държа очите отворени и то се вижда. Погледнете акварелите на Чудомир. И ще ги видите. Присвитите български очи. Очи, пълни с ирония, очи, които те мерят, преценяват и ясно ти казват – не се вживявай толкова, няма да си надскочиш сянката, не го вземай толкова насериозно света, нещата са така и не съвсем, всичко е преходно, гледай със смях, всичко ще отиде по реда си. Едни, едни само ококорени, чак ще изхвръкнат, очи има и те са на попа, изцъклен в щедрата пазва на изповядваната буля. А най ме възбужда оная, рисунката от 1947, казва се „Аврам вече си няма дюкян“. Хем героят ѝ не е българин, евреин е. Стар, сбръчкан евреин, с огромен, извит нос, дето а-ха, да опре брадичката му, побелял, с полу-селски, полу-градски дерхи, протегнал напред ръце с огромни длани, които с един много типичен жест казват една много типична за евреите фраза „Нямам. Нямам вече“. Ами няма, горкият. И на дядо ми, добруджанеца, взели лозята, инвентара, пресата и вече няма вино, няма бал-суджуци, няма търговия, тежко го преживял, парализирал се, горкият. Ама, хем че ми е дядо, едва ли е била чак такава космическа драмата като на Аврам, дето останал без дюкян. И ръцете го показват. Но очите, очите еврейски, присвити и прихлупени от тежки, космати,бели вежди, пущат едни типично български искри, бръчките около тях са на смях, мъдър, философски, ироничен смях и говорят, говорят – само да имаш уши да слушаш, „ееех, момче, измамно нещо е светът, колело, днеска е

тъй, утре иначе, един се качва, друг се спуска, ама не го мисли толкова, радвай се, смей се, пък каквото дойде“. Другата картина я видях в Будапеща. Бяхме тръгнали с Любака да минаваме австро-унгарската граница. Аз я бях минавал, поназнайвах някои пътеки и Любака ме глави да го преведа. Беше януари 1990 и много хора поискаха „да си изпитат съдбата“, както се казва в старите романи. Та и Любака. А пък и мен ме сърбяха петите. Само че ни хванаха. Лош късмет. Граничарчетата забелязали едни „нарушители“, тръгнали да ги гонят и налетели на нас. Взеха ни паспортите и казаха да дойдем да си ги получим след три дена. То, хубаво, ама три дена, посред януари как се карат? Хайде, дните остави, върнахме се в Будапеща, а там дните лесно минават. Ами нощите? Гънахме се на гара Келети, ама там голяма скотобойна. Пробвахме Дели, ама нея вечер я затварят и ха, тука два часа, там – два, дзиндзилик-дзиндзилик, нощта минава. А през деня – музеи, галерии отворени, още е социализъм и е вход свободен, а най-важното – добре отоплени. И хем се образоваме, окултурчваме се, дет‘ се вика, хем и има къде да подвиеш коляно, че даже и една бърза дрямчица да изкараш на топло. И докато в едно такова, полу-трансово, състояние зяпахме картините в едно огромно – полу-музей, полу-галерия, Любака направи световното си наблюдение. „Абе тия – вика – защо са все едни такива, опулени?“ И хем така си беше. Загледах се и аз, така си беше. Или ще се блещят с едни пуешки изражения в небето, или, издули бузи, оцъклели комбали, ще представят самата Гордост и Достоинство, или ще гледат с разширени, разгорени очи, та да изплашат кръвния враг, все едни такива, облещени, оцъклени, опулени, абе за комка едни присвити очи да търсиш, няма да намериш. А-а, не може да е случайна, току-тъй тая работа. Четири етажа картини и ни един ироничен поглед. И така е, не е случайна тая работа. Браво, Любак, че ми я показа.

А за руските очи прочетете „Москва – Петушки“. Колко хубаво разказва Веня, Веничка, за любовта си към изцъкления, разсеян поглед на руснака. Колко хубаво, не-аналитично, не-наблюдателски, споделя сърцатостта на идиотията, събрана в един такъв не-съсредоточен чифт очи. Как добре пасват тия очи на внучето, което засмукало чуждата водка, защото, видите ли, му се приял хляб с компот. Колко са на място в диалога между оня с ватенката, тъпия като галош и другия, интелигентния колкото си иска, с флаконето. „Мезенцето ни днес – започва ватенката – е мезенце „Моля заповядайте“. „Трансцедентално“ – отзовава се флаконето. Представете си един такъв разговор при присвити, иронични очи. Или ококорени комбали с надути бузи. Нищо такова. Всичко трябва да е на мястото си, там, където е душата. Очите най вече. Като светлият поглед на Швейк, когато психиатърът го попита „Идиот?“. „Да, идиот“ – отговори без да трепне Добрият войник.

1.2 Владимир Кръстител и Българската Патриаршия

Разказва проф. Карташов, изрежда хроники, тълкува събития и така излиза. Сериозно тръгнала да покръства Русия княгиня Олга (варяжка на име Хелга), имала акъл жената, разбирала, че потенциалът е голям – огромни територии, здрав, жилав народ, славяни, варяги, тюрки, фини и какви ли не, изпълненията обаче жалки, дивашки. Всичко ура-тута, всичко ден до пладне. Да останеш, да те има, да победиш летливостта на времето, са работи, дето искат култура, световност, не стават с ревове, кланета и грабежи. Колко и каква ѝ била вярата не знам, ама акъл имала. И се захванала. С царя напред, не така на дребно, страхливо, „малко и по-късно“. Грабнала се, отишла в Константинопол, приела кръщение от Василевса и си поставила условията. „Ще направя Киевска Рус християнска, но искам да се сродим – моите наследници да получат византийски принцеси за жени“. Представям си кривите сурати на Васлиевса и на хората му. „Бре – ще да са си мислели – миризливи диваци, още печена ряпа на идолите си принасят, императорски щерки им се прищели“. И не станала работата със сродяването. Тя и с християнизацията не станала. Олег изтръгнал с калъчка християнството из Киев, Игор си трайкал, не клал, не насилничил, но и християнизация, а-а, не. Синчето обаче, Владимир, да е жив и здрав на татка си и майка си (и на бабушка Олга също), дал от себе си, направил всичко, каквото може да се измисли. Цяла индустрия сега „хорори“ измисля и пак до Владката не може да я докара. Клал, разпарял кореми, изнасилвал, брат си убил, жена му в харема си взел, ах, широка е руската душа. Ама нещо станало. Омекнало му оръжието ли, писнало му от кръв и сополи ли, бабушка ли успяла да му обясни, че с тия дивотии продължава да си е едно голямо нищо [1.2.1], Христос ли му се явил като на Савел – Павел, оная, умната, измежду булките му, нещо го преобърнала ли, никой не знае. Но при всички случаи е имало от бабините амбиции за присъединяване към света, към християнството и културата на Византия. И както си бил див и необуздан езичник, така и станал див и необуздан кръстител. Ама се имал на голямо и имало защо, де. Поискал и си извоювал византийска принцеса, но и важно място за църквата си искал. Не така, между 64то и 71во място в митрополиите на Константинопол. Щото гърците точно за там го смятали. Те, мегалетата, за такива работи стигане нямат. Като им затрябва помощ хич не се стесняват, парички като е да им дадат, хич не се свенят, ама иначе носовете им с л…на клечка не се стигат. И нали са им много номерата, Владимир не може да се справи с всичките. И си потърсил подкрепа от друга, по-близка, по-родствена Патриаршия. Българската. Запомагали нашите, книжнината, църковната книжнина на славянски език пращали, свещеници и църковници за Киев пътували, наистина светлината на християнството да носят. И Владимир добре си правил сметката. Българската

Патриаршия е родствена, няма и няма как да има някакви крупни политически сметки, една достойна Руска църква може само полза да има от България. Така е било. Само че ползичката слабичка, според мащабите на Патриаршията. Къде е Охрид, къде Византия. Така е, няма нужда от пъченици, хич не е малко, дето сме били ние в началото на Руската църква. Ама Константинопол е с мащаба, там е центърът и много скоро, още при наследника на Владимир, през 1037 година, нещата си отишли по местата и Руската митрополия приела Константинопол. Е, ами така е, който иска да язди камилата, ще ѝ търпи пръднята. Като ще си световен ще им търпиш на гърците номерата. Само да не се забравяш и като ти докривеят българите да тичаш с турците да се прегръщаш. Понял, таваришч Путин?
1.2.1 Панчо Виля и полковниците

1.4 Пимен и архимандрит Феодор

На Диана Праматарова
То бива, бива, ама цял бивол за мезе не бива. Ех, че хубава, ех, че българска поговорка. За мярата. Ама нашите „старши братя“ [1.4.1] с мярата хич не са на ти, далечна им е, чужда, чак противна. Та бива, бива, ама митрополит и архимандрит (началник на православен манастир) при турците да хукнат, на тях да се оплакват от княз и патриарх и от турците помощ да търсят срещу своите си, а, туй наистина на нищо не прилича. Ама точно така станало. Не че успели нещо, не че ги реабилитирали турците, само дето за резил станали, че и православието орезилили. Те и сега нашите шапшали същите ги дрищят. Американците талибани в Афганистан въоръжаваха и „инструктираха“, че сега – организирани и инструктирани, да са им най-големия враг. Путин „Турски поток“ щеше да прави, шврък Ердоган в Москва, брък Лавров в Истамбул и накрая като им гръмнаха турчелята самолета писнаха и взеха да гледат изпод вежди. Ооох, ама, хайде, те са политици, полага им се да въртят кифлите. Но митрополит и архимандрит…
1.4.1 За моста на „Граф Игнатиев“

2.1 Сестрата в „Полет над кукувиче гнездо“

На Анна Димова
„Полетът“ ми е една от иконите. Не точно книгата, макар че и тя, ама филмът, пустият Джак Никълсън… Абе, великолепна работа… Най-много ми харесва там, дето МакМърфи окуражаваше Били Бибит и му каза, че хора като Били са прекалено добри за света отвън и затова са в клиниката. Красива, нежна, истинска работа… И, разбира се, мразех, както се полага Сестрата,

олицетворението на тиранията, символа на злото. Книга, филм, пиеса – важни, истински работи. Но се опитвам да си представя практическия, телесния свят без нея и пред погледа ми изниква някакъв страховит, извратеняшки хаос, някаква истинска лудница, шествие на герои от платната на Йеронимус Босх. И не че ми пада доверието в „Полетът“, но си имам едно наум.

2.2 Автокефалията и монокефалността.

На Стиляна и Лиляна Милкови

Нали помните дето ви разказвах за двете половини на кръста? Как при католиците отишла тази със свободата и индивидуалността, а за православието – любовта и универсалността, световността. И как западната половина предполага подреденост, организация, сила, а източната – смиреност, отдаденост, проницаемост, хаос. Ако не вярвате, прочетете Книга Естир в католическия и в православния им вариант и ще видите. Та тази подреденост, центрираност, сила ясно си казват приказката при монокефалната организация на католическата църква. Звучи засукано, ама е просто. Католическата църква е построена пирамидално, на принципа на единоначалието. На върха е папата, викарият на Божието паство, под него – кардиналите, после архиепископите, епископите, свещениците и т.н. Редом с тях са абатите, монасите и т.н., но и те са пак така, пирамидално, йерархически подчинени на папата. Силна, стегната, ясно управляема работа. Православната църква, оле-мале. Автокефалията означава, че всяка църква, която е получила статут на Патриаршия, се управлява самичка. Има такова нещо като „вселенски патриарх“, ама той е primus inter pares, пръв между равни и няма никаква реална власт вън от собствената си Патриаршия. Помните ли дядо Максим и Пименовия Синод? Помните ли Фори Светулката? Дето благославяше вместо с кръста със седесарското “V”. А веднъж, разправят, в тъмното нещо объркал диплите на расото и дал на една разпалена демократична бабка вместо кръста да целуне тирбушона. Ама може и измислица да е, туй с тирбушона, де, ама двата пръста на светиня му всички ги помним. И така, от едната страна дъртите комунистически ченгета, от другата – новизлюпените американски агентчета и срам, срам, срам. Че газови пистолети размахваха, със спрейове се пръскаха, срам, срам, срам. И няма сила да ги спре. Автокефални сме си, наш си е Патриархът (и двамата), каквото си искаме, туй ще правим. Тази сложна маса (че няма как да я нарека конструкция) се управлява трудно, неефективна е, често пъти се разминава с динамиката на социалните реалности, нееднократно става заложник на разни хулиганстващи индивидууми, много удобна е за прокарване на разни ченгеджийски схеми, така е. Но православието иначе и не може да бъде „конструирано“, тази му разлата, многозначна, противоречива структура не се е сложила така, случайно.

Метафизиката на православието, смислите, които защитава, няма как да бъдат въплътени в стройна, организирана, силна, единоначална, пирамидално структурирана Църква.

6.1 Жора

На Галин Нейчев
Нека да ви разкажа една, за разтуха. Че ми се сдърви ръката от митрополити, архимандрити, патриарси. Значи, дойде на кораба едно момче, русначе, готвач, Олег се казваше. Пълничък един такъв, кръгличък и готвач, та дрънка. Рядко нещо са готвачите, то не е същото като работник в кухня. Истинският готвач е като художник, трябва да го влече, да опитва, да експериментира, да си трепери на занаята. Та преди него имахме един българин, Жорко, същия. И кръгличък и мераклия, та на него кръстихме русначето. Жора. Подхвана си работата, всяка сутрин точно навреме, чист, спретнат, идва, взема си акуратно реквизицията, вежлив, уважителен, чисто злато. И мине се не мине, хоп, донесе някой специалитет, холодец, винегрет, техни си, руски работи, тъй, от мерак направени, чиста радост. И една вечер пристига в складовете, носи, ама носи един бюлюк работи, мезета, рибни салати, чудо. Рожден ден имал, миличкият, да почерпи. Е-е, ами ха честито. Честито, честито, ама само с честито не става, момчето празник ще има, ще черпи, а заплатката му… Пък ние сме складове, все остава по нещо и му викам „Жорка, а искаш ли някоя бутилка, нещо, да почерпиш“. „Не, сакън, мистър Стойчо, в никакъв случай“. Бре. „Не искам никакъв алкохол – заобяснява Жорко – нашите хора нямат култура на пиенето, ще се напият. Не, не, благодаря“. Хм. Вечерта отидохме до кабината, събрали се, сбутали се русначетата по легла, по табуретки, шкафчета, слушат нещо, похапват от мезетата, приказват си разни техни истории, посместиха се, седнахме, оставихме си подаръка – една бутилка ром, поприказвахме си малко и си тръгнахме. На сутринта приготвихме реквизициите, наредихме стоката по скарите, обаче Жората го няма. Не е бивало досега да закъснее, ама рожденик, може да се е поуспал. Да, ама времето минава, Жората не се задава. „Я, Ангелчо, скочи до кабината му, виж, извикай го“. Върна се Ангелчо и докладва – четирима са и тъкмо отварят рома. Бре, в осем сутринта? Скокнах, отивам и какво да видя, единият – голям дингил, рижав, луничав, се проснал напреки на леглото, отворил паст като пещера и хърка с пълна сила. Жорката, остъкленевший, гледа като разкопан фараон и ни приема, ни предава. Третият – викахме му Висоцкий, един смирен, с вид на санитар от психушка, беше сложил вратовръзка на голо, някакво бомбе и се беше развихрил като същински артист, чуплив, пластичен, неузнаваем. Четвъртият си беше типична „шпана“, дребен, захилен хулиган от махалата. Яснооо. „Слушай, Жорка, ще ти прибера

продуктите, да не се търкалят по коридора, когато свършите, мини, ще ти ги дам“. Ни дума, ни вопъл, ни стон. Минаха два часа – ни дума, ни вопъл, ни стон. „Я, Ангелчо…, че ще бере ядове момчето“. „Рижавият спи, другите излезли с някакво шише“. Бре, мамата-мечката. Времето си върви, вършим си работата, ама ме подпира, къде са, какво става. Че и съвсем на зле тръгна, има-няма един час до „ол он борд“, а от тях никакъв сигнал. Ще трябва да се пуска тежката артилерия, Веско, той е сериозен, има опит с такива работи, а пък и се меша с рускините, може да му подскажат къде ще да са юнаците. „Зарязвай работата, брат‘чет и виж, потърси ги, че голяма бела ще стане“. А пък сме в Тенерифе, град голям, къде да ги търси… Ама нали българин, нашият, съобразил набързо, има един руски кабак в Тенерифе, там ще са. И там се оказали. В началото не искали да стават, какво им приказвал, какво ги убеждавал, елем, тръгнали. Висоцкий обаче се запънал, не, трябва да намерим цветя. Намерили, купили. Кранът, аха, да вдигне трапа и ей ги, идват нашите. На гангуея ги чака шефката им, една запенена филипинка, огън пуща. Жората тъй и ни я видя, ни я чу, мина с вдървена стъпка и се загуби в търбуха на кораба. Висоцкий обаче подходи със сложна балетна фигура, па де дьо, свали с ритуален жест бомбето, сгъна се в дълбок поклон и ѝ връчи цветята, за нея били. За третия не искам да разказвам, чак компютъра ми се изчервява като му спомена… Само ще кажа, че завърши с „Понюхай, бляд“. На другия ден, все едно нищо не е било. Висоцкий си е все така иконен, няма вратовръзки, няма чупки, Жората спретнат, чист, само не иска да говори, думица не обелва, срам го било. Третият, е, него го изгониха. И това тия, дето знаят, че им липсва култура на пиене. А? Банална, руска история, знайна. Така е, чували сме ги, „Някой особености на руския лов и риболов“, така е. Ама аз я видях с очите си, а то не е същото.

6.2 Дембелханата

Нали се сещате за оная история с дядо Славейков и депутатите във Великото Народно Събрание. Първото, с Търновската Конституция. Предложил някой да ни е двукамарен парламента, да имаме и ние Долна и Горна камара, Конгрес и Сенат. Ама на селските деятели (голямата част от депутатите) тия понятия сложнички им идват. И се обърнали към учения човек, бай Славейков, да им обясни. „Абе, бай Славейков, какво ще да рече туй сенат?“. Славейков, виден демократ, хич не му била по сърце тази горна, аристократска камара и лееко тенденциозно я изложил чрез едно малко широчко сравнение. „Ама, нали знаете, дето султанът в Цариград си има дембели и ги държи в дембел-ханата си. Е, такава дембелхана искат да направят и у нас“. И двукамарното предложение се провалило с трясък. Вървят разни анекдоти, как веднъж се запалила дембелханата, ама дембелите не помръдвали, накрая един

промърморил „Бе, ши земим да изгорим, ей“ и другите го изгледали като предател. „Как не те мързи да приказваш, бе?“ засрамил го един и с достойнство си изгорели. Ами тъй де, воини са това, рицари, истински рицари на мързела. Има си светогледен смисъл тази история, не е прост калпазанлък цялата работа. Даже ако се напънем може и нещо от Платоновото съзерцание на света на идеите да проблесне.

XVIII. Св. Марк Ефески

XIX. Селинджър

1.1 Удобството на занаятчията

На Флорентинката
Разбирам го, хич не ми е чуждо, макар да съм един от най-несръчните хора, които познавам [1.1.1]. За малко работи ставам, ама понякога ми проработва късметът. Един талантец имам, дребничък, мижав - доста добре смятам наум. И се оказа цяла благодат за работата ми на кораба. Така и на дюкяна. Обичам да си общувам с хора, май не съм много алчен, поназнайвам малко езици „на плажно ниво“ и тия глупости чудесно се съчетаха, че да си продавам дребошлъците. И като почне от сутринта, денят весело, неусетно и здравословно се изнизва през пръстите ми и ей я, дошла нощта. С ясни, недвусмислени параметри. Вадя портофеля, изброявам оборота, знам си надценките, бърза сметка, вадя наема за деня и готово – денят беше чудесен, добър, приличен, м-м, уф, олеле майко и така по скалата на „ценностите“. Имам си половин час за ракийка и блещене в тъмното, сутрин цели два часа - един за плуване в морето, един за „съзерцателно“ кафенце на терасата и после пак – „Гут моргеен“, „Маме, пшистко маме“ и „Тусен так“. И времето си върви, няма мъчителни равносметки, няма Weltschmerz и разни питаници за смислите. Та ясна ми е, ясна ми е занаятчийската хава. Ама и тя иска вяра – елементарна, примитивна, неосмислена вяра. А си кривнал за малко, а си се усъмнил и фиииут, избяга занаятчийството. Времето пак става „двойно“ – на фактите и на смислите. И така…
1.1.1 Далматинецът на Живко

1.2 Ванка Тепляшкин

Има един детайл, мъничка подробност, в този разказ на Шукшин. Нищо работа, няма и едно изречение, ама направо ме съсипва. Рисува авторът една мирна, зимна руска картина, неделя е, комините пушат, хората си готвят и

минава едно дете – синът на Ванка Тепляшкин. И героят на разказа си дава сметка, че си спомня самия Ванка, като бил такъв. И си мисли, че този „такъв“ един ден ще си има и той „такива“ и на свой ред и те ще имат своите „такива“. Тази нескончаема редица „такива“ ми задава такъв безнадежден хоризонт, такова безлично и безсмислено време – просто някакъв „такъв“, който ще прекара живота си, за да отгледа други „такива“, чиито живот ще се завърти около отглеждането на още „такива“ и „такива“, „такива“ до безкрай, без някакъв смисъл, без някаква цел, някаква надежда…

2.1 Маито във Франкфурт

На Денко

Гледай нареди, гледай хорски чудесии. Тя случката станала (не в село Могила), а във Франкфурт. Ама започнала в България и даже още по-рано – в Куба. Съвсем пресноженци сме, има-няма 5-6 месеца и аз ще се прибирам за сезона на Слънчев бряг. Да си гледам сергийката, че с Маито, ако слушам Аспарух Лешников, „ще живеем във колибка, ще си пържим прясна рибка”, ама цивилният реалист Явор Михов логично заключава „и един ден рибката ще свърши”. Да, да. И Маито настоя – „и аз ще дойда”. Добре, бе Муци. И се разтичахме – документи, посолства, билети, визи, една любезна супернекъдърница направо ни разказа играта, после хотел, посрещане, абе, чудо на чудесата. Ама и това го наредихме и изкарахме едно чудно лято. Особено като го гледам от дистанцията на времето. През цялото време обаче Маито промрънкваше, че има някакво документче, някакво печатче, някаква таксичка, дето се плаща, ама къде, каква, не знае. Търсихме, питахме, ами... тайни и загадки на висшата администрация. Свърши лятото, натоварихме се на автобуса, София, другарчетата от кораба, сълзи, целувки, сополи и в последния ден от валидната си виза Маито си хвана самолета за Франкфурт и аз си отдъхнах. Ох, тровят ме тези административни подробности на всекидневието. И аз като Шукшин имам страх от чиновници. И седнахме с другарчето Ники, в неговата кръчмица седнахме, загледахме се любовно, сипахме си щедро от всичко и си заспомняхме кораба. И мина се не мина половин следобед, брън-трън-дрън, телефончето. Маито, кой ще е. Обажда се от Франкфурт да ми каже, че всичко е наред, че много ме обича и че с нетърпение ще ме чака в Куба. Да, така и не съвсем така. Маито беше, от Франкфурт се обажда, ама да ми каже, че я свалили от самолета и я арестували. А-а!!! А-а??? Ами по него време кубинците още имали такова нещо като „разрешение за напущане на страната”, дават ти паспорт за три месеца, но разрешението е само за един и после всеки месец трябва да ходиш в Посолството и да ти го удължават. Гледай ти чудесии, гледай хорски нареди. И, разбира се, никой не ѝ казал. Да не са луди. Нашите българи,

хора по-широки, по-смислени, хич и не обърнали внимание на соц-дивотиите – разрешение да си влезеш в собствената страна, пропуснали си Маито, качила се тя на самолета и бум, право в ръцете на зондеркомандите по немските летища. Къде така, ма наш'та, къде си ръчнала боса в тръните? Ми документче нямаш, документчеееe. Как така ще ходиш в Куба? Ама била си кубинка, че какво като си кубинка? Дай документа, шнел, льос, айн-цвай. Нямаш, а, нямаш. Дай, дай, дай портмонето, дай, че глоба има, марш в тая стая, какво, миризлива била, мръсна, че каква да е, то туй е затвор, ма оу, затвор. Ти как я мислиш, ще ми влизаш в държавата, ще ми я цапаш, пък аз ще ти се церемоня. Ужасно било, отвратително, разправя Маито, третират те като престъпник, ругаят те, дали ѝ право на едно обаждане и точка. И на другия ден – обратно за България. Тук пък визата ѝ изтекла, как да влезе. Ама България си е България. Разбраха хората, човешки се държаха, наредихме я.

И не съжалявам, е, олекнах с 1000 евро от цялата ура-тута, билета Франкфурт - София, нови билети до Куба, рейса София – Слънчев бряг – София, ама пък каква любов пламна. Тя, любовта, си иска трудностите, така е. И му сложихме пепел. Било каквото било.

Да, ама не. Германия е това, Европа, няма тън-мън, машината работи и ражда човешки права, ражда не, ами бълва. И тъкмо ни халоса Санди. Санди, бе, ураганът, дето разказа играта на Сантяго и потопи Ню Йорк. Разби ни къщичката, отвори не дупка, ами яма в семейните финанси и както дойде, така и си отиде. Прах и пепел. Прах на мястото на бившото ни къщенце и пепел в душата ми. И както си гледам шарено и се чудя каква да я хващам пристига пощальонът, ломоти нещо и ми пъха шарен плик в ръката. За Марйорис Мена Фаез. От властите в Германия. Брех. Отварям, вътре пет страници формуляри и някаква административна абракадабра. Пъшкам, каканижа, аз на български не мога да си го преведа, как да го преведа за Маито. А нещо за банкови сметки става дума, за някакви преводи, срокове, сериозна, страшна работа. И лека полека, дума по дума, абзац след абзац, пелената взе да се вдига от очите ми и вече черна и кървава да се стеле в душата ми. Обяснява съответният Ханс, плете език проклетникът, как тези деветдесет и не знам колко евро, дето ѝ ги взели на Маито не били глоба ами такса за административно обслужване. На майка ти... п…ическата, бунак с бунак, какво значение има? Ама, чакай, то сега започва. И като смятали таксата, съответните Гретхен и Льорхен направили грешка. Е, грешка, грешка, хайде, майната му. Изчислили 93.37 евро, а вярната сума е 93.26. Та да посочим банкова сметка, по която Германската държава, Империята, Райхът, да ни преведе надвзетите 11 цента. Демек, точност, акуратност, европейска администрация... А бе, а бе, ваш'та леля швабска, абе животни мръсни, гаврихте се, тормозихте ми Маито, лепнахте ни глоба за няма нищо (те това с входните визи кубинците го отмениха няколко месеца по-

късно), набутахте ме едно хиляда евро за нови билети, сега кършат превзето устнички, чупят пръсти, правят се на любезни, ама все така, прусашки излиза „Посочете сметка, ама, шнел, льос, че, щото, нали, иначе няма да ви преведем паричките. Фершеен?” Абе, наврете си ги тия 11 цента в... където ви се побират. Божееее, Боже. Кончита Вурст, какво да кажа. Теглих една майна и реших, че историята си струва деветдесет и няколкото евро (хилядата се изплатиха от пламналата в бедата любов). Такива работи.

3.1 Портсмутската история

На Румбака

Имам един приятел, дето видимо се дразни като му кажа, че, да речем, във Венецуела съм бил „много пъти“. Е, ами като за Венецуела пет-шест пъти са много, не са ли? Сега, ако съм бил в София пет-шест пъти тогава хич не е много, ама за Венецуела… Та, за негово спокойствие, в Портсмут съм бил само веднъж. Обикалях, обикалях до насита в дъжделивия следобед, ама само веднъж съм бил. Портсмут е бил град-късметлия. Намерил се някакъв гражданин, влюбен бил човекът, влюбен в Портсмута си и вложил енергия, време, сили, организирал цял Комитет, ходил, убеждавал. И успял. Успял да запази Центъра, Стария Портсмут, Старото Пристанище. Останали си такива, каквито били по времето на завладяването на Америка, на Френсис Дрейк (знам бе, знам, че е „сър“, ама нещо не ми се обръща езика), на онова чудовище, капитан Блай. И си е красив, романтичен, като от стара картинка слязъл, Портсмут. Ама да ви разкажа, да ви разкажа… От Старото Пристанище нагоре върви една естакада, на нисичко е пристанището и по тая естакада са спускали стоките от градските складове, че да върви търговията. И по стената на тази естакада градската управа е налепила едни мраморни плочи, големи, достолепни едни такива и на плочите са изписани по-внушителните „пристанищни“ събития. От там научих и за Френсис Дрейк (знам, бе знам…), за капитан Блай и разни такива. И гледам една плоча, чета, опитвам се да запомня (нищо не запомних, дърта кратуна) и какво излезе? На еди коя си дата, еди коя си година, от пристанището на Портсмут тръгнаха двата кораба „Негознам“ и „Негозапомних“, за да отведат еретиците еди кои си в отвъдморските колонии. При пристигането си в Австралия те, под командването на капитан Хичнезнамкой, основаха колонията Забравихя. Днешен Сидней. СИДНЕЙ?!? Представяте ли си? Сидней? Този прелестен мегаполис, този център на света, този концентрат на столичност, на непровинциалност. И това тук градче (хубаво, че му запази оня гражданин старините, че иначе на Полски Тръмбеш щеше да мяза) му е майката. От тук, от това умилително миниатюрно пристанищенце е тръгнала жалката флотилия – две гемии, за да създаде Сидней. Чудни са, Господи, делата твои.

3.2 Саул и Давид

Много работи не разбирам от Светото Писание. Сигурно защото не успявам да си надскоча ниската рационалистична мяра на разбиране. Ама все пак…
Хайде, остави го Саул. Макар че и там ме стяга обувката. Защо му отреди Йехова така гнусна съдба? Какво толкова прегреши? Ами не изпълнил дословно Божата заповед. Как да я изпълни? Тя сякаш не от Бог, а от някакъв пиян изверг е излязла – всичко живо да мине под ножа, виновни-невинни, мъже, жени, деца, че и добитъкът биля, под ножа. Даже чисто технически да погледнем пак не е чак такава вината Саулова. Тя, заповедта, изглежда толкова нелепа, че сигурно има нещо недоразбрано, нещо сбъркано, сигурен ли е Саул в медиатора си, да не са объркали нещо мейлите, да е влязъл някакъв вирус в компютъра, да не са разменили жаковете в Централата и т.н. Ама, хайде, остави го Саул. Дай да го видим Давидча. Толкоз ли е блестящ, съвършен, непогрешим, че да стане любимеца Господен? Ами, дрън-дрън. Колко му анатърдисваше Йонатан, мъдреца „Възгеч, Царю, остави се от този мерак, нечиста работа е тази“. Ама като вземе човек да мисли с другата си глава… Та, стоял си Давид, вече цар и половина, Голиати-Молиати били останали далееееч назад и благородно си скучаел. Втръснали му богатства, почести, преклонения, ни му се пие, ни му се яде, женорята само му докарвали блудкав вкус в устата, хм. И в това време, на един осветен прозорец гледа една жена, тъкмо излязла от банята, бърши се с хавлията, вчесва се и нали знаете колко могат да са въздействащи едни такива „таинства“ (абе, неслучайно са измислили арабите фереджето), Давид-воайорчето набързо глътнал въдицата и много му се прищенкало. И днеска така, утре иначе, позавъртял се накъм комшийката, поразговорили се, той, все пак цар, а нали знаете какъв афродизиак е властта и работата станала. Абе, преситен човек, измисля си занимавки. Така щеше да е, ама не свършва тук историята. Комшийката си имала мъж, а било далеч преди Калигула [3.2.1] и цар-нецар, мъж ѝ хич не бил склонен на time-sharing (тази толкова удобна съвременна форма). Какво правим? Отстраняване гоооо. Как? Ами по царски – подличко и безмилостно. Уредил му Давидий една мобилизационна заповед, инструктирал тайничко съответния командир и неудобният съпруг загинал още при първата битка. Колко му приказвал Йонатан, ама… Абе, остави го Йонатан, досаден мърморко. Ама къде гледал Големият Началник? Значи така, а, фаворитът се безчинства на воля, голямото батко гледа на другата страна? Ама чакай, в кое време сме, в коя митология? Ако беше за Зевс, там, за лееекичко дезориентирания Аполон, за оня, пияния Бакхус иди-доди. Ама Йехова, единият бог, всемогъщият, преблагият, всесправедливият, как да стане? Да замениш един храбър, верен, даровит, разумен и милостив човек с туй, извратеното, подлото, греховното… Не го разбирам. Божи работи, не ни е дадено да ги разбираме…

3.2.1 Калигула на сватба

6.1 Ол инклузивът

Пак ме надцака световният империализъм, пак се оказа по-прозорлив, по-далновиден и реалистичен от мене. Ама то, аслъ, аз какво си мисля.
Като си обикаляхме света с „Топчо“ разни разтропани дечурлига – румънчета, украйнчета, че и наши, откриха, че по сума ти места – от Таити, през Египет, чак до Мадейра, има курорти, където срещу нищо пари, а някъде съвсем без пари, можеш да ползваш плаж, басейн, чадърчета и т.н. Ол инклузивите. И си ги ползваха, покрай тях – и аз. И открих нещо направо зашеметяващо – ол инклузивът навсякъде е един и същ, няма никакво значение дали си в Индия, Финландия, Куба или Сейшелите. Навсякъде е едно и също – басейн, бар, стандартна хотелска стая, ядене до подуване, затворени комплекси, климатик и това е. Не казвам, че е лошо или тъпо, просто – това е. И побързах да направя едни много „умни“ изводи. „Това е туризъм за бедни хора – викам си – за хора, дето още не са си отяли, не са си отпили. Хора, дето искат за десет дена да не трябва да готвят, да мият чинии, да слагат и дигат маси, да перат и чистят. Искат да си хапват вкусно и до насита, чашата да им е на една ръка разстояние и всичко това гарнирано със слънчице, басейнче, организация и сигурност“. Лошо няма, ама това не може да е началото и края, хората, поне не много от тях, не могат да пътуват просто, за да пълнят несмущавани корема и черния дроб на слънчево и спокойничко. Истинският глад е гладът на сетивата – да гледаш, да виждаш, да чувстваш, да усещаш, да си даваш сметка за различното, новото, неочакваното. Да научаваш, ама не така, безразлично, от оня чичко, дето знае всичко – чичко Гугъл, а да научаваш преживявайки, да разпростираш Аз-а си в безкрайните пространства на света. По едно време се бе задала една абстрактна възможност за работа на китайски кораб, който плува нагоре-надолу по Яндзъ и това, да видя Китай отвътре, да стигна до сърцето на Поднебесната, така ме превъзбуди, че въобще не ме изплаши заплатата – 200 долара, нито липсата на столова – екипажът просто минавал през кухнята, готвачът плясва един черпак оризова каша и тичаш да си я излапаш на койката, даже плъховете в кабините за екипажа не ми се видяха сериозна пречка. Китай, самият Китай, такъв, какъвто е, такъв, какъвто е бил, е пред мене, аз ще мисля за плъхове, дрън-дрън. Та, без да очаквам всички да са толкова луди за света, все си мислех, че много и много ще са хората, които ще поискат да видят Индия, а не „Радисън – Индия“, Хавана, а не „Мелия – Хавана“, Порт Саид, а не „Континентал – Египет“. Даже споделих разсъжденията си с един от корабните индийци, Рандолф и той се запали да прави такъв, „познавателен“, туризъм в безкрайното многообразие на Индия.

И така, докато започнах да си давам сметка за страховитата мощ на корупцията. Не, не говоря за рушветчийство, „осребряване“ на служебно положение и такива банализми. Става дума за корумпирането на собствените ни преживявания, на собствените ни сетива, от демоните на удобството и сигурността. Готовността да се откажеш от интересното, необичайното, новото, за да избегнеш, да речем, жегата. Склонността да предпочетеш стандартните удобства пред екзотиката. Желанието да се обградиш с толкова стени от сигурност, че вече да не можеш да видиш нищо през тях. Винаги съм мислил, че ако ще е така, по-добре не пътувай. Ол инклузив има и на Слънчев бряг. Ама в Турция бил по-евтин, добре, иди в Турция. Що да си блъскаш блъските до Тайланд, ако ще видиш пак същото? И пак логиката ми се оказа с голяма дупка. Ами суетата? Къде забрави суетата, бе бате? Ами нали като веднат да си говорят застаряващите кокошки едната ще изкудкудяка „Сейшелите“, а пък другата ще я контрира с „Малдивите“. Само си представете колко жалка, бедна, непристижна, би изглеждала една „Анталия“, нищо, че е същата, че и по-добра (удобствено) от „Сейшелите“ и „Малдивите“. Мислите, че си ги съчинявам ли? С очите си го видях, с ушите си го чух. Две застаряващи двойки бяха дошли да „надзърнат“ във великолепната Хавана, засякоха се в един ден и аз реших да ги разведа с „червения автобус“ за два часа, та да почувстват многообразието, разкошните паркове, луксозните хотели по крайбрежието, да видят прелестното Ведадо, огромната Пласа де Революсион, палавото Марианао, Коли, Кубанакан и да ги сравнят с Малекон, Прадо, Капитолио, ажурения Национален Театър. Бях се заредил с истории, винаги съм мислил, че камъните оживяват, когато занадничат хората и събитията, запечатани в тях. Качихме се, веднахме и тъкмо да започна, двете лели замотолевиха, зазамерваха се точно със Сейшелите и Малдивите (произнасяха го МалАдивите), леко отскокнаха до Тайланд, после Мексико и в края на краищата поставиха нещо, което според мен, може да е световен рекорд – успяха нито веднъж да не погледнат Хавана. Нито веднъж, представяте ли си? Слязохме на Пласа де Сан Франсиско в Хавана Виеха, едните казаха, че бързат да хванат сьомгата на кораба, а след като се нахранят ще си поспят, а другите се отдадоха на опашката пред чейнджа и на дъъълги разсъждения колко картички да купят. Виж и едните, и другите поотделно посветиха по половин ден на пазара за сувенири, който прекараха в срамни пазарлъци за невероятни боклуци. Ужасно беше. Но поучително. Не, въобще не е само за бедни хора „ол инклузивът“. Обхватът му е много по-широк, създателите му са се целели, съзнателно или не, в продуктите на съвременната ни цивилизация – страхливите, самомнителни, разглезени търсачи на сигурност, удобства и примитивен престиж. В духовно бедните, а името им е легион.

6.2 „Мисля“ и „вярвам“

Не съм никакъв филолог. Нито имам талант, нито кой знае колко съм се старал да уча езици. Ама все пак ми прави впечатление, че в българския конструкциите „Как мислиш?“, „Мислиш ли, че…?“ се ползват много по-мощно от „Вярваш ли, че…?“, а пък „Как вярваш?“ съвсем я няма. Беше ми направило впечатление дето в английския много често вместо „Мислиш ли, че…?“ се употребява „Вярваш ли, че…“. Не ми се видя съвсем „невинна“ тази разлика. Обаче сега, в Куба, „вярването“ съвсем измести „мисленето“. Аз нали съм испано-новобранец (и май никога няма да стана старо куче), продължавам да си конструирам фразите на български и да се опитвам да ги превеждам, много често оставам неразбран, чужденец, „юма“ – както наричат всичко чуждестранно. Елем, като се опитам да кажа „Как мислиш?“, „Мислиш ли, че…?“. И си мисля (даже и го вярвам), че не е просто каприз на изказа тази разлика. И си се гордея с нашето „Мислиш ли, че…?“. Въпреки всичко.

6.3 Гимнастика

Стар виц е, ама е хубав. А и много подходящ. В класическото „мутренско“ време важен показател за „мутростта“ на дадена мутра беше големината на кръста, който носи окачен на дебелия си врат. Та отива една мутра при златар, поръчва му кръст, златарят – възбуден и разтреперан (хем пари ще падат, а пък хем, мутра е, знаеш ли какво ще му хрумне) решил да се постарае и направил едно истински хубаво Разпятие. Мутрата обаче останала направо потресена. Искали да му пробутат някакво си кръстче, има-няма десетина сантиметра?! Разтворил паст, Мутрьо, ревнал, че чак везната се наклонила – „Двоен го искам, двоен, ясно ли е?“ и небрежно добавил „И да махнеш Гимнастика, тоа не ми требва“.

6.4 „Лувр“ и „Севиля“

На Софийка Хлебарова

Много е красиво това Прадо. Май за него писа Маяковски „Рядом шла нарядное Прадо“. Започва от шеметно красивия Национален Театър (на времето Театър Такон), Сан Рафаел (първата пресечка) и веднага след това е Хотел Инглатера. Стар, баровски хотел още от испанско време. Спускаме се стремително надолу и след ъгъла с Анимас сме на Хотел Севиля. Много красив, много испански, много кубински. И много мафиотски. Тююю, де що минел мафиот през Хавана все там отсядал – Ал Капоне, Вито Дженовезе, Санто Трафиканте, Лъки Лучано, всички бе, всички. Ама не само мутри съставяли каймака на помията. Спортяги, начело с Джо Луис, големият шампион. Булевардни писатели, начело

с Жорж Сименон. Даже Че Гевара е играл шах във фоайето на „Севиля“. Свитата на единствения президент на САЩ, посетил Куба (преди Обамата, де) Калвин Кулидж, също разтягала мускули (и черни дробове) във великолепния бар на хотела. Изобщо пъстър, палав светски живот. С бандюгите начело.

Инглатера също се слави с отбрани посетители – Анна Павлова, Бейб Рут (бейзболната звезда на всички времена) и други светила. Но в Инглатера има нещо друго, лицето ѝ към Прадо е заделено за прочутото кафе „Лувр“. Хубав си е „Лувр“, дума да няма, висок таван, поне едно шест метра, прелестна гледка към Прадо, щедри коктейли (в „Севиля“ са възмикроскопични), чудна кубинска музика. Ама славата му идва от другаде. От „Момчетата на тротоара пред „Лувр“. Били са млади, хлапета, либерално настроени и силно привързани към идеята за независимостта на Куба. Събирали се пред „Лувр“, говорели разпалено, ръкомахали, властта, разбира се, ги следяла изкъсо, накриво ги гледали и парамилитарните дружини, дето ги събирали силните на деня из „белия боклук“ на испанските кубинци. А те никак, ама никак, не били безопасни. И въпреки това момчетата се събирали, приказвали, ръкомахали… Дърдорковци. Мислите си го, нали? И аз, да си призная, си го помислих. Ама видях една бронзова плоча, скромна, лаконична. Изброяваше имената на Момчетата от тротоара, убити във войните за независимост на Куба. Тридесет и девет имена.

Та вие си решете къде искате да отидем – в „Лувр“ или в „Севиля“.

XX. „Реч с открита глава“

1.1 Детският поход

На Васковците
Станало нещо, струпали се разни фактори, явно имало складирана гръмотевична енергия в избите и сутеренте на тогавашното общество и от всички ъгълчета на Франция, Германия, Белгия, Холандия се застичали деца, юноши, младежи, а тук-там и хора на съвсем зряла възраст. Тръгнали да освобождават Светите земи. Нито ги знаели къде са тия земи (казват, че при всеки нов град, който им се изпречил пред погледа, децата питали „Това ли е Йерусалим?“). Нито как да стигнат. Нито пари имали, нито оръжие, ама тръгнали. Нанякъде. На където и да е. Само да се махнат. От скотския живот, който водят. От скотския живот, който ги очаква. На път, на път, Бог е с нас и Той е достатъчен, за победата, за освобождението. И в някакъв смисъл е било така. Глад, оскъдица, несигурност. Ама това са дреболии, дето няма как да се

сравнят с вдъхновението, упованието, чувството за избраност, усещането, че твоят Бог е тука. Млад като тебе, окрилен като тебе, светещ, красив, добър. Самият ти. И се стичали, хиляди и хиляди. Имали новия си живот, имали младостта и радостта си. Също като бригадирите на Пеньо Пенев. После… После някои от тях се хванали на работа в градовете, през които минавали, други измрели от глад и болести, а тези, които стигнали мечтаното море били, разбира се, жестоко измамени от превозвачите. Не, не става въпрос за цената, де да беше цената. Мръсните камионаджии (бабордjии по-точно) натоварили децата, взели, каквото взели от тях и после ги откарали до пазарите за роби в мюсюлманските страни. Горките. Ама нищо. Важното е, че преживели звездния си миг. Били заедно с Бога.

1.3 Чичо Карекин и пишещата машина

На Каренчо – светлия ми ученик

Разправяше го Лорис този масал, така, за майтап. Ама наистина е много илюстративен. Доста ясно си спомням чичо Карекин, баща му, един, така, достолепен арменски адвокат. Ама не достолепен в смисъл на костюм със жилетка, джобен часовник със сребърен ланец, не, не, тъкмо обратното. Малко странна риза, тип рубашка, в тъмни цветове, буйни жилави къдри, мощен арменски нос, гарниран със сочни устни, бавна походка, вечно замислена, малко отнесена физиономия, лъхаше на нещо хем интелектуално, хем анархистично, абе човек от друго време, от друга географска ширина, от друг свят. Разбира се, беше авторитет от най-висока проба, особено за Лорис. И все пак, а може би точно заради това, историята е хубава. Не е кой знае каква история, по-скоро описание на един жест, как седял чичо Карекин, тропал с два пръста по пишещата машина, приличало на кокошка, която кълве зърна. Ама много мързелива, много преяла кокошка. Трак… трак… трак-трак… Перчемът събирал ситни капчици адвокатска пот, очите забити в клавиатурата, аха да изкъртят някое бутонче, езикът на една страна, прехапан наполовина… Много хубаво го имитираше Лорис, голям смях падаше. Какво напрежение, каква борба, какво чудо, за една пишеща машина. Да, ама време се мина, Лорис порасна, пишещите машини отидоха в историята и нали Господ връща всичко с лихвите, дойдоха компютрите, Интернет, електронна поща. И каква я свърши веднъж Лорис с електронната поща няма да разправям. Не искам да си сърдя другарчето.

1.4 Дъщерята на Хаджи Генчо

На баба ми Софка, най-добрия човек на света

Абе, много мъдрост има в тези „Българи от старо време“. И колкото по остарявам, толкова по-често откривам епизоди, дето са ми се стрували пълен абсурд, концентрирана архаична тъпотия, които, оказва се, си носят и мъдростта, и истината и реализма. Помня колко невероятна ми се виждаше историята за случаите, когато евреите отвличали някое християнско дете, пъхвали го в бъчва, набита с пирони, ножове, всякакви острия и търкулвали бъчвата по някоя урва. После изхвърляли трупа на кучетата, а кръвта ползвали за комка. Идиотска история. Особено гарнирана с дълбокомъдрото заключение на Тончо Славея - „Така е. При евреите причастието е кръв, при гърците – маслина, а при арменците – лайно“. Тъпотии. Ама…

Не знам доколко наистина евреите са се придържали към този обичай с кръвопийството. Ама знам,че стотици пъти са били преследвани из различните краища на Европа точно по такова обвинение. И бай ти Тончо (или който и да е там) най-малкото е повтарял едно дълбоко вкоренено европейско пред-мислене. Най-нелепо, разбира се, ми се струваше причастието на арменците. Хайде бе, кой е луд да счита за свещено някакво лайно, че и да го вкусва. Да, ама… После научих, че наистина има такъв обичай при арменците. Е, в много хуманизиран и естетизиран вариант, ама пак за лайно иде реч и пак ритуално се поглъща. Става въпрос за първото аки на новородения наследник. Взема се драгоценната субстанция, съхранява се грижливо, изсушава се, смесва се с кафе и най-близките роднини ритуално изпиват „ароматизираната“ течност. Пак не ни е излъгал пустият му Славей.

Та и щерката на Хаджи Генчо. Той нали хаджия, „Генчо поклонник“, както държи да го наричат, грамотен, дълбокомудрий човек, би трябвало да държи децата му да бъдат образовани. Бай ти Генчо, обаче, взима такъв завой, че мята всички (най-вече мен) в дълбоко недоумение. „Няма какво да ходи на училище – вика. – Жената трябва малко да знае и много да разбира“. Тъпанар. Ретроград. Да, ама дойде ред да учим Хераклит. Хераклит Ефески, „Тъмния“, „Плачещия“ и т.н. И бат Херо изстрелва една, съвсем по хаджигенчовски – „Многознанието не значи мъдрост“. Бре. И май наистина е така. Не че знанието не е важно. „Напред, народността не пада там, гдето знаньето живей…“, „Знанието е сила“ и т.н., знаем ги, нали? Ама без разбиране…? Ей сега, бързо и не-полека ни налетя нещо, дето с пълно основание можем да наречем Гугъл-култура. Точно както Елката изтри нуждата от аритметика, така Чичко Гугъл премахна нуждата от знание. „Какво? Какво било? Бурските войни? Чакай малко.“ Щрак-щрик и готово. Малко техника, едно лаптопче, че даже и по телефона става и ей ти я културката. И доволен нашият, захилен, хич не му трябва да чете, да помни, да се мъчи, малко умятност и готово. Готово, ама какво? За какво? За справки – да. Да приключим някой спор – да. Ама това ли е смисълът на знанието. Или го

има другото, от Еклезиаста – „И мъдрия и глупавия една съдба ги чака. Ама на мъдрия очите са му в главата“? Разбра ли, Хитрьо? В главата, не в компютъра. И бай ти Генчо го е знаел. Браво Генчо, браво Каравелов.

2.1 Делата на Филип II Август

На Александър Кизирян - Кизю

Много пъти споменавах френския монарх и май все в една такава, не особено благоприятна светлина. „Парижката хиена“, „Алчният Капет“, „Измаменият младоженец“, „Слабакът от Акр“ и все от рода епитети бележат, май, нишката на Августовия ми разказ. Не че не са верни, не че са измислици. Ама го има и другото и то не само не е за премълчаване, а е и по-важно от ветрогонствата и маскарадите на Лъва, Лъвското сърце, Големия Рицар и всякакви такива приказки подходящи за детско-юношеския отдел на едновремешните библиотеки. Защото, мисля, няма да е пресилено ако кажа, че от Филип Август насетне Париж става Париж, Франция става Франция. Помните ли историята с лудото-младо Луи VII, дето така успешно издъни Втория Поход? И за палавата му булка Елеонор Аквитанска? И дето херцогството на Аквитания беше във всяко отношение – икономическо, политическо, военно, по-мощно от кралството на мъжа ѝ? Е, след Филип Август това вече никога не се случва. Грабил от континенталните владения на Ричард, докато оня търкал пейките в австро-немския пандиз. По време на Албигойския поход се държал като пълна п…ическа, ту бил с папата, ту против папата, днеска тъй, утре иначе, ама в края на краищата Северна Франция минала напълно под контрола му, на юг опрял до Средиземно море.
Париж при Филип Август нарастнал близо 30 пъти. Е, как пък го измерихме? Много просто – преди стените заключвали територия от 25 акра, след – 675 акра. Ама колкото и важен да е размерът, другите работи са още по-важни. Париж получава канализация, улиците му за първи път са павирани (представяте ли си каква кална вонлива дупка е бил преди това), пазарът на Халите се превръща в търговския и икономически център на Франция. И най-важното – Университетът. Парижкият университет. Е, Филип Август му е бащицата. А пък дето си падал по вулгарни жени, ами то кой не си пада?

2.2 Сей Шонагон „Записки изпод възглавката“

На Викито – златната ми ученичка

Сей Шонагон е дама от двора на японския император някъде из X век. И

„Записките…“ ѝ са чудесни – елегантни, одухотворени, тихи и спокойни, като водите на любимите за японците малки езерца. Кратички етюди, сдържани разсъждения, пестеливи описания – същинска красота. И има една картинка, която започва така „Колко са грозни тези, които са различни…“. Бях съвсем млад, тъкмо започвах даскалуването си, когато си купих и с радост прочетох финитe „Записки…“ на придворната дама. И този ѝ етюд ме притесни. Някакси винаги съм бил „различен“. Не казвам, че непременно е било за добро моето различие, колко му е да го наречем вироглавство, своенравие, ама си бях различен. И държах да си бъда различен. Ама тази Сей Шонагон… И покрай нея си ми остана едно наум. Репча се, дърпам, хвърлям къчове, ама винаги някъде в ъгълчето на съзнанието ми стои тя, крехката япончица, скършила устнички и в цепките на очите ѝ чета „Колко са грозни…“ Кастри ме, кара ми се, ама си я обичам и никак не искам да я гоня. Пък и за добро го прави.

2.3 Професорът и певицата

На Жоретo Цацата

Сблъсках се в Куба с един стар състудент, сега професор от Университета. И както ми разказваше за доста скудните си преживявания в Хавана, се изсипа, че в „Бодегита дел Медио“ певицата на оркестъра поискала десет долара бакшиш за пеенето си. „Че тя така ще направи по-голяма заплата от моята“ вика. Недоразумение, ясно. Десет долара струва дискът, ако решиш да си го купиш. Това е обяснявала въпросната синьорита, ама не това ме стъписа. По-скоро естествеността, с която наш даскал Пеню реши, че в сравнение с някаква си певица той е просто на космическа висота и е редно обществото да отбележи това с немислима разлика в заплащането. Покрай тази комика се сетих за Пиер Абелар. Дето, вече бая попревтасал ерген, бил минал четиридесетака, се натъкнал на младата красавица, Елоиза и решил да я удостои с вниманието си. Точно така го пише. „Аз бях толкова съвършен, че за нея беше голяма чест да се свърже с мен“. Пръдльо. Абе ще му отреже вуйчото на Елоиза част от съвършенството, оная част, дето се носи отпред, на петнадесетина сантиметра под пъпа и тогава друга песен ще запее Абелар Философов, ама това – по-късно.

3.1 Отричането

На Тонко Фотев

Хич и хич не е лесна тази работа. Даже и когато изглежда съвсем невинна. Помня като започна „Възродителния процес“, когато Наим Сюлейманоглу стана

Наум Шаламанов, а Осман Дуралиев – Огнян Дуралуминиев (както се бъзикаха зевзеците), се чу, че ще променят и българските имена с турски корен. Баща ми я донесе вкъщи тази новина и с една така, скършена, усмивка каза „Е, ако ни натиснат много от Кьосеви ще станем Косеви. Един ер малък ще отпадне.“ Еййй, че ми докривя. Абе, ер малък, ер малък, ама как така ще се отречем от името си, от история, дядовци и прадядовци? Слава Богу, не се стигна дотам, ама няма да забравя гадното чувство.
Вторият път беше вече в залеза на комунизма. Почнаха да идват от Комитета на Желю Желев, запристигаха и други „неформали“ и къде-къде, в моето клубче, в „Сократ“-чето ми, си казваха приказките. Следяли са ни другарите, ама са си трайкали. Докато един ден май сме прехвърлили мярата и пак заради същия, възродителния процес. Явно бил е болна тема и май с право. Та тогава ни почнаха. И първо мене. Извикаха ме в МВР, влязох в някакъв кабинет, посрещна ме някакъв със служебни очи, гледа ме едно строго, студено. Мене, разбира се, ме избива от вътре, ама се правя на уверен. Уверен в какво, не знам. И почна да ме разпитва – какви са тези хора, дето идват, какво е мнението ми за възродителния процес, мисля ли, че турците са толкова безопасни и добри съседи и други такива. Аз си отговарям по устав, всъщност няма какво да крия, ама пак ми тупа сърцето, знам ли ги как ще ме сготвят пустите ченгета. Те после се навъдиха много храбреци-демократи, ама после. Тогава хич никой нямаше и знам ли… Такааа. Свърши разпитът, минахме през кратък курс по цивилен реализъм, светна ме Чингъо как стоят нещата и заключи – „Сега, като разбра истината по въпроса, ще си събереш учениците и ще им изнесеш една лекция, в която ще отречеш всичко, което се е приказвало на предната ваша сбирка“. Бреее. Не съм храбрец, никак не съм храбрец, шупе ме е, ножът в тях, хлябът в тях, каквото искат, това ще ми отрежат. Ама туй не мога да го направя. И започнах да обяснявам – няма как, напълно ще загубя уважението на учениците си и каквото ще да казвам, няма да ми повярват, никой няма полза от тази работа, хъката-мъката, главно –мъката. Те, ченгетата, много обичат да им се обясняваш, ама не знам защо, този път ми се размина. Размина ми се, не се наложи да си плюя на сурата. Ама чувството беше отвратително. Та разбирам го Амалрик.

3.2 Илюминатите и алумбрадосите

На проф. Доко Доков – Университетският „алумбрадос“

Разбирам ги, страшно, много страшно е било след Мюнстер. Изглежда много са се уплашили официалните - католици, реформисти, всякакви, а и тогава човешкият живот не е значил много, та де замирише на анабаптист или въобще

на някой така, по-различен, щрак, прангите и на кладата или в реката или където там падне. И кой както може, кой където може, се крие, маскира, дегизира. Ама напира, напира го - вяра ли го речи, инат някакъв ли или грамадна кухина в живота, или пък всичко заедно, като оня, сбъркания холандец - Еразъм Ротердамски. Абе сбъркан, сбъркан, ама цяла Европа от него терк вземала, станал много модерен, големците се изпотрепвали да го канят, тъй - иначе, след него светът вече станал друг. Изиграл си картите, човекът, до последното козче и хем добре си живял, хем си останал голямо име в голямата история. Та си продължават в следанабаптисткото време разни хора и да виждат, и да чувстват, а една група и да мислят различно. Знаели, мислели, светлеело им в главите, ама това, светлото, било много опасно, минали били веселите години на Еразъм, та хич не смеели да се покажат на светло. И си действали на тъмно.Писъмца, разсъждения, тайни дневници, кодове и изглежда добре са се справяли, защото при оная свръхчувствителност към всичко различно, не са ги спипали. А за тях е било важно, страшно важно, да си общуват, да укрепват един другиму вярата, че са прави, че светът се е объркал, че силните сега ще си платят един ден сметката, че Бог, християнският Бог, иска не някакво смътно ломотене на неразбираем език, а светла, промислена вяра, вяра на знанието. И се нарекли илюминати, осветени. Знаели си, че знанието е трудна, непосилна работа, реформисткият карнавал на масите ги бил научил да гледат без особени илюзии възторзите и тантрумите на тълпата, давали си сметка, че светлата, узната вяра е достъпна за съвсем малцина и тези малцина имат правото да се смятат за избрани. Едно поколение по-рано из прашните пътища на Испания започнали да се появяват разни хора с мътни очи, чорлави коси и невиждащи погледи. Имало мъже, имало жени, свързвало ги нещо, заради което кастилци, галицийци, каталани, баски и каквито там живеят в Испания, ги нарекли със същото име - осветени, само че на испански - алумбрадоси. И тях Църквата, елем испанската Църква, ги гледала с лошо око, забранила ги, запреследвала ги, ама те били друго тесто хора, не ония, много специалните, знаещите, дето верицата им един орех не струва, а пък нека си знаят, той още Хераклит им тегли една сентенция - многознаенето не значи мъдрост.Та тези, испанските осветени, не се скрили, носили си кръста, приемали страданието и не спрели да виждат, през мътните очи, сплъстените перчеми, сключенитe вежди, да виждат светлината на Бога, да я разнасят сред братята и сестрите си или те поне така си мислели. И тука идва моят проблем. По много работи - по страхливост, по недоверие към човешката природа, по хелиофилия, си принадлежа към ония "скритите светлоносци". Но сърцето ми принадлежи на алумбрадосите. Разбирам го, ако не друго, поне разбирам, че те са Божиите хора, че точно за тях казва Христос "и като запалят светилник, не го слагат под крина, а го вдигат нависоко, да свети", те са - и в действителност и в свещения текст, най-близо до

солта на земята.

Истории от Втората торба

I.Тибо дьо Шампан

1.2.1 Сибил Фландърска и хайнонският нашественик

На Катя Касабова

Били жестоки времена и даже Църквата - с цялата си духовна, икономическа и политическа мощ, ама съвсем истинска, не както звучи от клишираните фрази, не можела да се справи с алчната и размирна природа на светските владетели[1.2.1.1.] Че и на собствените си магистрати. Една от големите драми на кръстоносните походи, както и на всяко едно Боже дело, идвала от "тиловите герои". Значи едни се бият, страдат, гладуват, мрат за небесно признание, а други в това време лапат, трупат земи, власт, парички и всякакви земни благини. Да, ама и едните и другите живеят тук, на земята и хич не е приятно, какво ти приятно, направо ужасно е да се върнеш от ада, за да разберещ, че той, адът, сега започва, прибираш се и гледаш: какво ли няма – земите ти няма, замъците ти няма, слугите ти няма, всичко налапал безчестният ти комшия и ти можеш да се оплачеш на хм, не на арменския поп, ами амо щеш на католикоса им, все тая. Е, кой тогава е лудият да тръгне на кръстоносен поход? Та Църквата се ангажирала да гарантира неприкосновеността на кръстоносната собственост. Колко успявала е друг въпрос. Понякога роднините сами се справяли. Както станало във Фландрия. Алчната гадина от Хайнония решила, че щом Робер се е хванал на глупостите за освобождаване на Божи гроб и тям подобни, сам си е виновен, пък и в Светото писание нали се казва "който не си пази стоката, заслужава да я загуби" или нещо такова. И, ей го нашият, изтъпанен начело на роднини, васали и наемници, готов да се намъкне в чуждото имане. Обаче... обаче криво си направил сметката и сламената вдовица, Сибил Фландърска, му метнала такъв бой, ама такъв бой, че оня забравил и иманета и титли, че май и своите загубил. Кога и как е станало не знам, ама няколко поколения по-късно, писмото си до вкъщи Анри Фландърски, тогавашният император на Латинската империя, започва с "Колко чест, колко слава донесохме на земите Фландърски и на земите Хайнонски". А така, пада му се на гнусния вероломец.

Но понякога само чакали удобния случай та да се присъединят към лешоядния пир. Джон Безземния така си и останал в историята като безземен, макар че помагал на Филип Август да заграби континенталните владения на Ричард I. Филип Август си имал причини - и морални и материални, ама Джон, Джон? И

Църквата - нищо. Не е можела? Голяма хапка бил кралят на Франция и то не кой да е, а Филип Август? Не е искала? Не е бил между любимците на Инокентий III Ричард Лъвското сърце, не си е падал деловият юрист по лъвски сърца и разни там животински карантии? Само можем да се досещаме.

1.2.1.1 Историята на Клюни

2.1.1 Храбростта

По правилник тамплиерите не са можели да откажат битка ако врагът им не ги надвишава повече от пет пъти. Не знам как я правил Жерар де Ритефорд тая сметка, когато с деветдесет тамплиери и хоспиталиери и триста сержанти налетял на седем хилядна мюсюлманска армия в околностите на Назарет.

2.1.2 Дисциплината

В по-късните години Луи IX, свети Луи, попаднал в мюсюлмански плен и неговите хора тутакси хукнали при тамплиерите за пари. Е, от туй по-специален случай не може да се измисли - откуп за самия Луи. Но правилникът на тамплиерите е категоричен - пари могат да се дават само по решение на Великия Капитул (орган, съставен от 8 рицаря и 4 сержанта, който решавал най-важните дела на Ордена). И магистърът отказал, на негова глава да падне кръвта на светията. Но, за вечна слава на същия магистър, предложил на кралските хора просто да го ограбят, за това няма разпореждания в правилника. Готино, нали?

2.1.3 Воините-монаси

Правилникът им бил наистина свиреп. И как няма, наложил им го Бернар Клервоски, светото чудовище, ненаситно на строгост и лишения. Тамплиерът нямал право да погледне жена в лицето, нямал право да целуне дори майка си или сестра си, диетата им - диета на воини с 30-40 кила броня, била почти вегетарианска, ритъмът на молитвите съвсем монашески, можеш да отсъстваш само ако имаш кръвотечение или трябва да се погрижиш за конете. Спяли на светло, без да свалят колана или ботушите си. Нямали право да бръснат брадите си, но задължително се стрижели до голо, не можели да носят други дрехи, освен подарените им и какви ли не още не-та.

2.1.4 Богоотдадеността

При Хатин се случило нещо невероятно, повече от двеста воини-монаси паднали в плен. Нарочно казвам "паднали в плен", защото точно това се случило. Парвенютата на Ги дьо Лузинян, покой да не види душата му, успели да вкарат цялата, цялата християнска войска в безводните камънаци на Рогата и жаждата и слънцето решили съдбата на Отремер. Воините просто падали от конете и Саладин спечелил най-важната си битка ей така, от глупостта на противника си. Бог наказал западната надменност. Рейнал дьо Шатильон бил посечен веднага, но на Ги дьо Лузинян била предложена чаша студена, ароматизирана вода. Саладин си бил кавалер, а в случая имал и специални основания, въпросният френски лигльо му поднесъл целия Отремер на тепсия. Не, не, не бива да вулгаризираме жестовете на Саладин. Винаги е можел да бъде милостив. И жесток. Зашото за воините-монаси нямало никаква милост. Подготвил им специална гавра - който приеме исляма, приема и живота. За останалите смърт. Специално за случая моллите от лагера му "измолили" те да се разправят с неотстъпчивите. Щели да ги дерат живи. И нощта покрила света. Нощ на страшен избор, нощ на позор и на трепетен, възторжен героизъм. Един по един, един след друг, воините на Христа трябвало да кажат - Избирам живота или Избирам вярата, мъченическата вяра на Христос. Вън моллите виели, настройвали се за кървавата гощавка, Господ да им прости, аз в душата си не мога. Предстояло нещо ужасно. И ето ги, довчерашната слава на света, сега в прах, кръв, пленени, унизени, жадни - не вярвам Саладин да им е дал да пият - чаша вода означавало "Ти си мой гост и си неприкосновен в дома ми", трябвало да извървят своята Голгота. Или да се плъзнат по хладката писта към рая тук на земята - вода, храна, леки тюлени дрехи, почести в един нов, различен свят. Но Бог закриля чедата си. Цяла нощ вили моллите, цяла нощ продължила страшната конфесия. И тогава, точно тогава, в часовете на воинското си унижение монасите-рицари спечелили безсмъртието си, своето и на ордена си. Правото да носят не на гърба, а отпред, на гърдите си, кръста. Кървавочервен, наръсен с капки кръв. Христовата и тяхната. Един въпрос, двеста отговора. Двеста въпроса, един отговор - "Не, не се отказвам от вярата си". Шапки долу, пред подостойни стоим.

2.2.1 Странните роднини

На Христо Атанасов - Ицан

Бедничкият Юг де Вермандоа, много настойчиво го изпращал брат му в устата на лъва. Още почнал, непочнал Първият поход и нашият е вече в Константинопол. Не че му било зле, Алексий Комнин знаел как да угажда на важните си гости, ама все пак няма как да не се е усещал отстранен от двора,

изгонен от брат си. Той поначало ще да си е раснал малко особен. Ами майка му била руска принцеса и това било хем странно, хем опасно за другите от фамилията. Знаеш ли каква велика политика, бая по-грамаданска от делата на Ил дьо Франс, може да се завихри и тогава, гледай го колко важен става "чужденецът". И - колко често ще се случва - хайде, братче, да печелиш слава за фамилията, ние тук ще останем да се грижим за скучната работа по управляване на кралството. Хем е майтап, хем може и да не е. Ричард що не остана да си варди замъците, а?

Ама на Юг историята, колкото и ароматна да е, пари не прави на фона на блюдата, дето Съдбата сервира пред Робер Нормандски. Може и Робърт да е, ама много е близко до Хейстингс, Робер ще да си е бил. И той брат на братя, ама едни братяяяя. Първият е бил Уйлям /Гийом ще да е бил/ Руфус. Е, батко му е, син на Вилхелм Завоевателя, пада му се кралството. А и Робер не бил алчен за власт. Хич даже. С радост приел предложението да замине в неизвестното. Където и да е, само да не го занимават с чиновнически глупости. Хич го нямало, миличкият, в политиките. Нито можел, нито искал да прави мили очи на тоз и онзи, цар бил да си създава врагове, всякакви харталяци го отегчавали смертелно и въобще човекът не ставал и не ставал. А пък си е братче, можеш ли нещо да му кажеш? И вестта за похода дошла като мехлем - за него, за брат му, за целия апарат. А иначе човекът си бил добър, много добър, храбър, щедър, юнак и половина, отличил се при Антиохия, станал любимец на войската. Дотам, че след превземането на Йерусалим името му взело да се спряга между кандидатите за престола на Отремер. А-а, не, само това не. Пак чиновници, пак разни мазници, делегации, посланици, не прави туй, онуй не е прието и пак цялата тази гадост. И избягал човекът. Избягал, че чак петите го биели в задника. И къде-къде, пак в Англия, къде. Още не била "добрата, стара Англия", но си е home, sweet home. Да, да, ще види той един "сладък дом". Уйлям Руфус бил умрял, лека му пръст на човека и на престола се покатерила малката браточка, Хенри /по-скоро Анри/. И тъкмо се позакрепил, ей го, идва другият претендент. Обвеян със слава, закрилян от Бог, известен с пълната си безцеремонност. Ама не искал власт? Да, бе, да. Даже и да не иска, какъвто е глупак, кой знае кой Глостър, Есекс или някой ...-шър ще го надъха набързо и гледай какво ще стане с държавицата. Брат ми е, мъка ми е, ама държавните интереси стоят по-високо, ние, държавниците, не принадлежим на себе си и хайдеее, Робер го отнесе. Двадесет и кусур години пандиз. Дет' се вика "Като ти гледам приятелите /братята/, врагове не ти трябват".

2.4.1 Кирил в Хазарския каганат

На Тодорка Мурджева

Като заминали Солунските братя за Хазария имали един основен прицел - руснаците. Доколкото могат да се нарекът "руснаци" бандитстващите племена от славяни, тюрки, фини, варяги, парчетии хазари, готи, осетинци, таври и какви ли още не, дето се въртели по течението на Дон надолу до Черно море. Неочаквано и непредвидимо, пише го Патриарх Фотий, нападнали Константинопол, императорът с армиите бил далеч, разправял се с арабите и християнската Столица за малко да падне. Помогнала Богородица. Прострели ризата ѝ върху водите на Златния рог, внезапно се извила буря и пръснала скитските гемии. /Абе дали случайно се казва "скиф" най-леката лодка, единичката, в академичното гребане?/. Ама прав си е Императорът, прав е Патриархът, не трябва да се чака все на Богородица, човешките дела трябва с човешки средства да се решават. И изпратили братята в Хазария. Справили се блестящо нашите, с каганът бързо се уточнили, но свършили и по-голяма работа. Посели семето на християнството в руската земя. Е, тъничка се оказала почвата, избуяло, избуяло и бързо завяхнало семето, Олег го изтръгнал из корен като завладял Киев. Ама виж, другото, писмото се оказало по жилаво и си останало още от тогава. Та като говорил Кирил, големият Книжник, философът, пред струпалите се руснаци, изправили се някакви мъже и заговорили за вярата, която от сърцето излиза. Истинска, силна, безкнижна. Ще има пак да се връщам към тая вяра. Сега само искам да си споделя чуденето, дето Исляма поставя евреи и християни над другите хора, почти наравно със следовниците на Мохамед. И то не за друго, а защото са ... ал китаб "хора на книгата". Дали не се връща оня, софистическия сблъсък на "природа" и "закон", само че този път при вярата?

2.4.2 Грехът на Пилат

На отец Иван Драгнев

Като гракнали всички - Пилат, та Пилат. Такъв бил, онакъв бил, пък как си измил ръцете, как уж му било жал за смирения философ, колко много искал него да амнистират, ама като станало напечено, отстъпил на Ана и Каяфа и вместо гнусния убиец Вар Раван, на кръста увиснал - целият в кръв, лайна и мухи, Спасителят човешки, Йешуа Ха Ноцри, Христос. Подъл, безгръбначен чиновник, хак му е да го запомнят хората като голям грешник, голям предател.

Не е толкова просто, не е толкова плитка тая история. Не са толкова лесни и еднозначни персонажите, вплетени в нея. Ключ ѝ е оня епизод с чашата в Гетсиманската градина. Войниците вече идват, чуват се виковете на тълпата и

Христос моли баща си "Ако може, направи така, че да ме отмине тая горчива чаша". Ами човек е, човек е Христос далеч преди Халкедонския догмат и, разбира се, страх го е, ужасно го е страх от това, което има да се случи. Унижения - биели ми шамари диванетата от стражата, разигравали на зар дрехите му, мъките на бича, Боже, дано никога не ми се случва такова нещо, ама представям си каква разрязваща болка е, как изтръгва въздуха от дробовете ти. После нагоре по Голгота с ужасния кръст на раменете - питал ли се е някой как се мъкне дългият кръст, как, сгънат на две и вече, след бича не си човек, а кървава топка месо. Колко пъти е падал върху камъните и прахта слабичкият Исус, падал е върху раните си, смазан от тежкия кръст. И как с дръжката на копието, по-често с ритници на котурните от волска кожа го е изправял някой римски войник. После приковаването, ужасната болка когато квадратния гвоздей с хрущене пръска костиците на дланите, кръстосват краката един върху друг и с един грамаден пирон ги заковават за кръста. Ох, Господи. А страшното тепърва предстои, изправят кръста и увисваш на раните си. И те чакат часове, дни - вече нямаш лице, имаш гъста маска от мухи, оси, стършели; мозъкът ти е огнено гюлле, стърже черепа ти и върти само едно - вода, глътка, капка, поне капчица. И смъртта на кръста е ужасна, умираш от позата, все по-трудно дишаш, жежкият прахоляк къса смачканите ти алвеоли, кръвоносните съдове не издържат ненормалния натиск, пукат се един след друг, коремът ти се пълни с кръв докато най-после, най-после милостивата нощ на смъртта се спусне над страдалеца. Стражът проверява, мъртъв ли си наистина, с дръжката на копието пречупва пищялите ти, май тая болка и най-припадналият не може да издържи и ако тялото не трепне вече се е свършило, край. И нищо няма да спестят на Агнеца. Трънênият венец не е просто подигравка, капките кръв събират цялата гмеж от хвъркати и пълзящи гадини на Йерусалим; гъбата, напоена с оцет си е още един тон в грамадата от мъчения. Една милост ще изпрати Бог на своя унигенитум, бързо, до вечерта, вече ще призове Сина си. Булгаков не издържа всичко това, праща Леви Матей със скрит в дрехата нож по-бързо, по-бързо, всяка секунда е една вечност от мъки, да прекрати страданията на Учителя. Ох, Господи, не Го изоставяй, направи така, че да Го отмине горчивата чаша. "Но направи както Ти си решил, а не както аз те моля". Колко е великолепно, като една брюкселска дантела, като стъклописите в Нотр Дам, като лаписовия олтар в катедралата "Свети Йоан и Свети Георги" в Малта, като лабрадоровия цокъл на "Спась на крови" в Петербург, накрая като сребърната чистота на "Успение Богородично" на Нева, направо свети с бялата, ослепителна светлина на Планината Тавор Страдалецът от Кръста в този миг на избора Си. Защото иначе, без тази покъртителна свобода, Христос просто би бил една съдебна грешка. Една от многото, поредната съдебна грешка и толкова. В това изречение е събрана тайната на християнството - човекът, страдащият човек избира,

свободно избира любовта, висшата любов, изкуплението на човешката греховност и с това тръгва по пътя към единосъщия си Бог. Величава, Богочовешка работа.

Но тогава в друга светлина започват да изглеждат тук, на земята, и Ана и Каяфа. И Пилат. Значи всичко е трябвало така да стане. Бог така го иска, Христос така го иска. Тримата властници започват да изглеждат като инструменти на една по-висша воля. За вярващите - Божия, за мене - човешка. И тримата действат по съвест, по разбиранията си за дълг. Прави са върховните жреци, прав е и Пилат. Той има Империя да пази. И точно тогава в Юдея ври опасна, кървава лава, лава, която заплашва да залее провинцията, Империята, света. Неслучайно в Йерусалим е разквартируван цял легион - грамадна, организирана имперска сила. Но трябва много внимание, много мъдрост, много гъвкавост и голям късмет, за да се избегне кървавата гощавка. Защото евреите чакат Месията си. Не можем, не можем да си го представим. Каквото и да знаем, каквото и да научим за съдбата на евреите, за историята и вярата им. Човек трябва да има таланта на Яворов, да бъде "докоснат" като него, за да усети каква истерия, какъв възторг, какво страдание е очакването на Месията. Римляните не са от най-поетичните, но, безспорно, са най-великите държавници на света. И им е било достатъчно да знаят, че няма по-страшен воин от евреина, ако засегнат вярата му. А Пилат съвсем не е бил случаен, един от многото чиновници на Империята. Бил е на най-трудното място в най-трудното време. И е взел най-мъдрото решение. Ана и Каяфа си били вече свършили работата. Истерията се разгаряла, тези, дето до вчера викали "Осанна" сега неистово крещяли "Разпни го". Всички го знаем, ама май не всички се замисляме как така, защо. Ами няма по-страшно от един Лъже-Месия, наистина няма по-страшно [2.4.2.1.] Векове и векове страдания, какви ли не бяха - египтяни, асирийци, моавци и всички точат копията си, все за еврейска плът жадни, вечен ще е плачът на Рашел за синовете ѝ и "няма да иска да се утеши защото тях ги няма", без отговор ще останат воплите на Езра. И всичко това напразно и завинаги, празнота, нищо и за нищо. Не знам как са го направили, е, не случайно са първожреци, имали са си начини да го кажат на народа си, народът им го разбрал, почувствал го и с това кървавата участ на Йешуа била решена. Затова и ревяли "Разпни го", затова и трите пъти, защото три пъти ги питал Пилат "Кого да помилвам", правел и той, горкия, каквото можел, и трите пъти крещели "Варава". Не от глупост, не от кръвожадност, а от алчност, ама оная, особената алчност, най-голямата, най-безмилостната, алчността за Бог. Алчност, пред която големият враг на Маршала "алчността на света" наистина е невръстно пале. Ама за това после, а сега да си останем при Пилат. Не случайно петият прокуратор на Юдея се е опитвал да спаси философа с кротките очи. Не е случаен човек Пилат. Усещал е, че тука се започва нещо голямо, нещо истинско. Не от сенилна милозливост, не

от интелигентски хуманизъм е рискувал толкова много, даваме ли си сметка колко много, в опитите си да отклони "горчивата чаша". Но в крайна сметка е постъпил като държавник, като отговорен човек. По-добре един да загине несправедливо отколкото да бликне кървавата лава от всички краища на Юдея. Не бил дете Пилат, не бил някой книжен лигльо, мнооого добре знаел, че принципи, справедливост, закони са едно, а управление на хора, живи хора, в една корава, трудна, чужда зема - друго нещо. А голямото изкуство на управителя е да намери пътя между двете. И решил - нека съдбата на Исус остане в ръцете на Синедриона, нека невинната му кръв падне върху главите на народа му, начело с първожреците. Така и станало. И все пак грешник е Пилат, голям грешник. Вярно, осъден е бил да е грешник, не можело да се измени предначертаното, трябвало е да се изпълни Планът и Пилат - с отговорността, с опита, с чувството си за дълг и справедливост, е бил сметнат в него. Така е трябвало да стане, така е станало. Но грехът му си остава. Да тежи през вековете и хилядолетията. Грехът да не отговориш на света. Отговорил е на всичко бедният Пилат - на дълга си пред Империята, на изискването да спаси хиляди и хиляди живота, на простата, но "кървава" математика - едно е по-малко, много по-малко от хиляда. Все важни, преважни неща. Но точно тогава, точно пред него, точно с този Йешуа, Светът е предствял друга сметка, друг акт, Светът го е изправил пред Бог. Усещал е Пилат тази страховита среща, но не е имал сиалата "да се препаше като мъж" и да погледне Бог в очите. Бягала е душичката му като мускусен плъх по ъглите на стаята и накрая си измислила "измиването на ръцете", забила кобрата отровните си зъби в уплашената плът на душата му. Та на вечни времена да знаят човеците - справедливост, отговорност, дълг, всичко това е топъл вятър когато Светът поиска от тебе Бог.

2.4.2.1 Христо Георгиев и четата на Хаджи Димитър

2.4.3 Чака

На Митьо Попа

Хубавица ще да е било булчето на Кълъча. Може ли иначе? Баща ѝ бил изключителен, наистина изключителен човек. Има такива хора, появяват се в историята, колкото да има и от този разцвет фойерверки и колкото да ни накарат нас, всекидневниците, да осъзнаем посредствеността си. Та този Чака, таткото де, бил някакъв местен емир - юнак, каналия, жаден за власт, за плячка, за всичко. Дотук нищо особено, нормално. И нормално си го спипали, бух, в пандиза, да ти гният кокалите в гръцката тъмница. Човекът обаче си бил "пипнат", имал си Аллах нещо наум като го правил. Събрал очите на пенетициарните власти (ама че евфемизъм измисли времето ни за

тъмничарите) със скоростта, с която научил гръцки. А и няма да е било само това щом един нищо и никакъв пандизчия-разбойник честичко започнал да посещава двореца, а накрая получил и благородническа титла. Туй във Византия?!? Брейййй, той бетер Разпутин, бе. Бетер, я, хем гледай колко бетер. Щото историята едва сега започва. Чаката не само бил талантлив, ами си и го знаел. Щото тая благородническа титла хич даже не го смаяла, човекът се целел много по-високо, чак ми е неудобно да кажа колко. Искал василевс да става. Тц, тц. То луди под небето бол. Ама тоя не само мислел, ами и действал. И действал. Установил се в Смирна, сдружил се с някакъв корабостроител и взел да си строи флота човекът. И строял, та строял - биреми, триреми, бригантини, галери, сто и кусур кораба направил. Да се чуди човек с какви ли пари. Кой ли Комнинов съперник е извършвал преводите. Щото те, юнаците, то хубаво, ама без парички флота не се прави. Нищо не се прави. Та има нещо мътно в цялата работа, ама, каквото и да си говорим, дребна риба е Чака /с цялото ми уважение към невероятните му способности/, нямаме време с цаци да се занимаваме. Хубава му е историята, затуй я разправям, а не че нещо кой знае какво ще научим. Та правил флота, късал парчета от Егейската плът на Византия и здравата взел да главоболи Алексий. Особено напечена взела да става работата като се завърнал Кълъч Аслан от Персия. Там израснал след смъртта на баща си Сюлейман, султанът на Рум. Гост го речи, заложник го речи, ама свършило се, върнал се и Чака, басилевс-меракли, веднага заплел планове около него. Пък и прав бил. Тя, Никея, кажи-речи до Константинопол, колко му е, една съгласувана операция - Чака по море, Аслан по суша и готово. И работата изглеждала опечена, сродили се, взел Аслан юначната щерка /само че тия са турци, там такива Адели Завоевателови, дето ще пилят нервите на мъжа си и ще му скачат по корема, не вървят. Не Завоевателка, ами архи-Завоевателова да е, ще си седи на задника, ще прави мили муцунки и ще топли възглавничките на мъжа си. Ако оня пожелае/. Само дето след престоя в Персия младото султане било научило наизуст урока за трона и родните. И Чака заел първо място в списъка на лицата за отстраняване. Франки, нефранки, султанът поканил тъста си да го посети и да пообсъдят някои работи. Имало какво да се обсъжда. Пристигнал човекът, хапнали, пийнали и после зет му го убийнал. Собственоръчно. И си отдъхнал. Отдъхнал си и Алексий. Ами оня ми ти Чака само преди 5-6 години му бил обсаждал Константинопол и едва го изчушкали. Сега вече край, няма Чака, няма обсади. Щото със сина му Природата си била отдъхнала. Какво ти отдъхнала, направо си взела годишния отпуск. Нищо общо нямал наследникът с великолепния си татко. Съзнавал посредствеността си, бил от заешката порода, както би се изразил Уудхаус и кротичко се радвал на благата на дюнята. Все едно не бил султан ами интериорен архитект. Обаче и в живота е като във футбола - не вкараш ли, ще ти вкарат. Кум Лисан Комненов

като се договорил с Асланчо тихомълком да му предаде Никея "Щото иначе... нали разбираш...ония, дето миналата година шетаха из Ксеригордо, нали ги помниш... Ами ще ти влязат в градеца, в двореца, в харема... не мога ги удържа" взел булка му, приел я с императорски почести в Константинопол и после я отвел при братчето в Смирна. С ясното послание "Взимай си сестрата, води я при мъжа ѝ, където и да е из Анадола и повече да не съм те чул, да не съм те видял". Шут, син седесарски шут и гол. Пусти византийци, колкото са мазни като са слаби, малко да вземат връх и само стой и гледай - прах и пепел, прах и пепел. Така свършил Чака, така се разпилял Смирненския султанат, така си уредил сметките Алексий. И ако беше гръцка приказка трябваше така да свърши "И аз бях там, ядох и пих, по мустаците ми тече, по брадата ми капа, в устата ми нищо не влезе". Така и става. Само че не с мене, ами със западняците.Стоят завалийките, стоят и зяпат, брех, как ги изиграл мръсният му лисугер. Те свършиха цялата работа, той изпапа яхнията. И после Боемунд бил вероломен. Не че не е, де. Танкред бил алчен дебелоглавец. То и туй е верно. Раймон Сен Жил бил инатлив склеротик. Бил е, бил е, всички го казват. Ама и византийците са едни прасета. Но ще си го получат и те. Няма какво да ми плаче Аната.

II.Пиетро ди Капуа

1.2.1 Трите хиляди

На Тошики Окуяма /Тошко/

Тази история ми я разказа Бай Хй, китаецът Минг от кораба. Значи имало някога си един китайски император. Взел се за толкова велик, че решил да стане безсмъртен. Уверен бил, че някъде из безкрайната му империя ще има лекарство, билка, магия някаква, с която Смъртта може да бъде победена. Само трябва да намерят пустата джаджа и да му я донесат. Заели се сериозно с работата. Чиновниците замачкали главите, министрите гледали сериозно и начумерено, въобще… И го измислили, съвсем не зле го измислили. Решили да издирят най-добрите, най-умните, най-даровитите младежи, три хиляди на брой – момчета и момичета, да ги инструктират едно хубаво, да ги подготвят, обзаведат с всичко необходимо и да ги изпратят да намерят цяра. Сега, в тези времена преди SAT, TOEFL, как са ги избирали, какви изпити минавали, имало ли квота за деца на активните борци, политически изпит полагали ли са, не знам. Не знам как е било с връзките, ползвали ли са се „пищови“, не знам, много съм невеж в древнокитайската образователна система, признавам си. Но ги избрали. И били най-добрите, спор няма, ще видите. Минали подготовката, дали им номера на разплащателната сметка, няколко сандъчета кеш и тръгнали.

Обикаляли, ходили, търсили, малко по малко запреставали да са младежи, зер как се обикаля Китайската Империя? Пеша. И колкото по обикаляли, толкова по-ясно ставало, че няма да го намерят, няма го, не може да го има дяволското нещо. Че то ако го имаше, ако можеха да го намерят, Нобеловата награда им е в кърпа, големите компании … а-а, там е малко опасно, не, грешка, много опасно, представяте ли си какво ще стане с фармацевтичния бизнес, ми направо катастрофа, пък там са грамадни пари, а-а, не и да го има по-добре да не го намираме. Да, ама онзи…, в Пекин…, как ще се върнем с празни ръце? И нали били с високото IQ, нали били специални, бързо стигнали до логичния отговор – скришка-мишка. И за късмет тъкмо били попаднали на едни назъбени острови, само канари, около тях се блъска едно ноктесто, настръхнало море, идеално да се криеш и да чакаш да ти дойде времето. Събрали се, решили, сговорили се и останали. Е, тези острови са Япония. И като гледам резултата, хубава им била системата на китайците, качествени са им били активните борци (ако имало такива, че туй май в България го измислихме), добри са им били инструкторите щото от японците по-прекрасна нация няма.

1.3.1 Карнавалът на Копакабана

На д-р Воденичаров /чичо Любо/
Щеше да му хареса

Като си му върви на човек, върви си му и това е. Кой да ти мисли, че някога ще се озова в Рио де Жанейро, че и баш на карнавала ще се улуча. Сън, сън е този свят. Какво пееше онова маане „Дуня табир, руя табир, аман, аман” /Светът е сън, животът е сън.../. Ама не, не е съвсем така. Като наближих шестдесетака взех да се оглеждам – мене си, акраните и с голяма изненада констатирах, че всъщност всеки стигна там, за където беше тръгнал. Ама наистина тръгнал, без правежите и преструвките на младостта [1.3.1.1]. Кой го удари на удобства и самодоволство, кой на приключения и дивотии, кой избяга от света, та ни да го вижда, ни да го чува и какво ли още не – химични ли не щеш, биологични роби от най-различен калибър – кой на корема си, кой на оная си работа слугува, а някои така се отдадоха на правежа, че не се усетиха как той взе да ги прави. Един, Венцо, така говореше за Господаря си, „Аз тъй, аз иначе, ама Той, Алкохолът...”, като за някаква персона като че ли. Пустият му правеж. Ама, така-иначе, всеки стигна там, за където беше тръгнал. Та аз, някакси, стигнах до Рио де Жанейро /благодаря ти, Господи, не знам заслужил ли бях такава милост/ и надвечер тръгнахме към карнавала. Насам-натам, озовахме се на Копакабана. Не на „Самбо Дромио”, миришат ни чорапите за „Самбо Дромио”. Ама толкова по-добре. На Дромиото са професионалисти, състезание, труфила,

не че е лошо, напротив, ама аз по си падам по спонтанните, по уличните изпълнения [1.3.1.2]. По ъглите, по кръчмите накацали оркестри, ама какви оркестри – най-вече тъпани, барабани, тамбори и всичко що се бъхти и блъска, всичко що произвежда ритъм и по някоя тръба, някоя струна за мелодия. И напрежението расте, градусите растат – пустата кашаса и за кайпериня става и тъй, направо, си е хубава и най-важното, съвсем без пари е и бразилците си я цуцкат на общо основание. Премрежват се погледите, зачервяват се лицата, чак тъпаните загряват и червенеят. Май-май. И нощта, благословената нощ на Рио де Жанейро /а-ах, как го разбирам онуй земане, Педро, португалският престолонаследник, дето хич и не помислял да се връща в Лисабона си/, се спуска, леко и нежно, като всичко на Копакабана, за да зазвучат по-отчетливо ритмите, да засветят по-ярко цветовете, да станат по-изкусителни формите, защото... защото започва карнавалът. Карнавалът на Копакабана. Внезапно от горния край на митичния булевард се заизлива нещо грамадно, мощно, звучно и ароматно, сякаш някаква огромна машина заизлива кафе, гъст шоколадов крем по шестте платна покрай плажа. КАРНАВАЛЪТ. Най-отпред... едно нещо, ама за това – после. Следва един автобус, ама много шантав автобус, без покрив, без прозорци, целият една голяма платформа и на него оркестър, жици, тон-колони и тон-колонища. Ама това е така, за разкош. Истинският оркестър е след него, пеша и без усилватели. Няма нужда от усливатели, шестдесет и кусур разнокалибрени тъпана и тупанчета, трийсе-четирийсе тръби, тръбища и тръбета – думкат, крякат, кудкудякат, леле-мале. И вече си идват хората, ама хора, каквото се сетиш – млади, ама направо дечурлига, баби, дето едвам пристъпват, студентчета – буйни, бясни, кабайероси от най-шарен калибър, бели, черни, кафеви, жълти, какаови, ананасови, абе, каквото се сетиш, каквото се сетиш. Да говоря ли за мадамите, мале каква щедра плът, мале какви форми и как дъхти туй нещо, да говоря ли за костюмите, е, не, не ми стигат думите, Господи с какво заслужих такова чудо. И всичко танцува, весели се, пие и пее, момчетията извиват един змей, блъскат се в хората, заливат се от смях, е, как един не се намери да се намръщи, да погледне лошо, да каже крива дума. Няма и няма. Смях, танци и една такава младежка радост, дето няма значение на колко си години, все си млад. С Танас си измислихме забавление, а пък и някак и ние да участваме, не да пъшкаме като Остап Бендер „Чужди сме ние, Писанчо, на този празник на живота”. Купихме си по една панамена шапка и де що мине хубавица, шапки долу, поклон и тя се радва, кипри се, а ние – е, то, кажи-речи все в поклон стояхме, то що красвици, що чудо, „разноок станах”, дето викаше Танас. Най-хубавото дойде като мина една бабичка, ама съвсем немощна, почти на ръце я носеше фамилията, една крехка, порцеланова такава, ще да е последният ѝ карнавал този. И като да се бяхме сговорили, свалихме шапки, поклонихме се, а аз чак ръка ѝ целунах. Защо? Ами, знам ли... И една висока

негърка, не беше млада, дъщеря ще да ѝ беше, се откъсна от групата и като ме зацелува, ама така, братски, човешки – по ръцете, по раменете, ей така, като едно хубаво, човешко „благодаря” го направи. Два километра, три, да е Копакабана. Два часа се спуска карнавалът по нея. И а поспре, а веднага се появяват търговци, светкавично монтират столчета, масички, появяват се изневиделица бирички, шишченца, лапа народът, пие и пак почват самбите. А най-отпред, дойде ред и за това, „най-отпред” една грамадна скара, на колелца, десет души я бутат, няколко готвача размахват ножове, тракат с машите и на скарата цяло прасе-прасище се пече, цвърчи и разнася ароматни пушеци. Да не забравяме, „карне” „вале” – печено месо, печено месо, това му е началото на карнавала.

1.3.1.1 Смисълът на Преструвките
1.3.1.2 Тангото на „Сан Телмо”

1.3.2 Мисирката

На Охеда

Наближава Коледа и ще се купува мисирка. А днеска, а утре – ами кубинци са ми хората, не са много по организациите, елем планирането им е направо смърт. И тръгнахме с Ангел навръх Коледа мисирка да купуваме. Ангел е фамилният отворко, всичко знае, типичен сантиагеро, докарва малко на Пол Нюман в кафеен вариант, шармантни чепици, златен часовник, джиджини дънки и изобщо. Мисирката ни чака на „Троча”, пазарлъкът е бърз – колко-толкоз. И тръгваме обратно. Ох, наобратно е един баир и в тая декемврийска жега... Ангел, душата, настоява той да носи мисирката. На мене ми е неудобно, чувствам се като някой експлоататор. Ама не мога да измисля как да му я взема. По пътя, разбира се, го спират какви ли не бамбини, все едни такива, месести, ами, пада си по месце, човекът. И аз взех повод, викам му „Абе, Ангел, гледай що дами, що чудо те спира, неудобно е така, с мисирката. Дай, аз ще я нося, а пък ти си уплътнявай социалните контакти.” Туй, със социалните контакти, аз ли не го казах хубаво, той ли не го разбра, ама трябваше да го конкретизирам. Като вдяна, че говоря за мадами, се засмя, тъй, пичовската, кубинската и вика „Слушай, мисирката не ми пречи. Обратното, спират ме заради нея. Щото онуй, в дънките, всеки го има, ама мисирка в ръката носят само баровците. Та, остави ме, сега съм важен човек. Като наближим твоята улица ще ти я дам, щото там ти трябва да си важния.” Аъйиии, гледай, гледай... каква била работата.

2.1.1 „Елзе, злато мое…“

Стар е, ама е хубав. Вицът за Моше. Било при една от поредните акции, когато от Съветския съюз пускали еврей (ами, евреи, хазари ще са били, жиди) да отиват в Израел. Ама много внимавали властите какво изнасят бъдещите израелци. Че, зер, национално богатство е то и т.н. И, вече на летището, Моше пита митничаря – така и така, таваришч, мога ли да изнеса 120 килограма злато? Облещил очи съветският служещ и с достолепна категоричност заявил „Не!“. „Елзе, злато мое – обърнал се Мошето към жена си – не може. Ти оставаш“.

2.3.1 Окръжните на другаря Димитров

На Димитър Вангелов

Имаше такава дисциплина едно време - „История на БКП“. Разбира се, специално фризирана, напудрена, щедро наръсена с „Тройной“, „Ромашка“, че, дето се вика, на другаря началник и пръднята на парфюм мирише. Ама въпреки дебелия слой грим и от нея имаше какво да се научи, стига човек да има вкус към четене между редовете. Та съм запомнил едни работи, свързани с дейността на другаря Георги Димитров по време на антифашистката борба в България. Сега, тая борба ние я знаем. Жалка работа – акциите са главно срещу мандри, където единствения „враг“ е нещастния мандраджия, дето ще му задигнат кашкавала. Или запалване архивите на кметството в някое село, дето кьорав стражар няма, че да се чудят после хората как да си намерят документчето я за схлупената къщица, я за мършавата нивка. Тъпотии. Ама пак дупе се иска. Да си оставиш къщата, да хванеш гората, да си нелегален, да те гони жандармерия, да разкарват майка ти и баща ти по участъците, не е лесна тая работа. Не е като Сърбия, Полша, дето загубиха войната, ама армията им цяла в нелегалност мина, цялата им държавна машина се обяви срещу немците, не е същото. Ама това е друга работа. Да се върнем на „окръжните“. Значи, по време на войната другарят Димитров е в Москва и от там, на вълните на радио „Христо Ботев“, окуражава съпротивата и ръководи антифашистката борба. Раздва заповеди, демек. Магистралните насоки идват от най-високото ниво на „заповедност“ – окръжните. В периода май 1943 – септември 1944 другарят Димитров издава четири окръжни. Три от тях са посветени на една и съща тема: „Да се пристъпи към овладяване на властта по места“. Забележете – май 1943. Все още изходът на войната е непредсказуем. България – със или без пряко военно участие, е съюзник на Германия, държавната машина е напълно работоспособна, войска, полиция, жандармерия, са си по местата, въоръжени, подготвени, оборудвани. Партизанското движение се свежда до гореупоменатите мандри и селски кметства, основната задача на партизанските

отряди е да останат незабелязани, че иначе става като „Антон Иванов“ и толкова. И в тази ситуация българският Вожд заповядва „да се пристъпи към овладяване на властта о места“. Този луд ли е? Щото не може да бъде толкова глупав. Не, не е толкова глупав, нито е луд, щом все пак я докара до Министър-Председател. Друг му е проблемът. С моралчето е зле, моралецът му куца. Няма как да не знае, даже хлебарките в опърдяната му канцелария го знаят – в България партизански сили няма. Камо ли сили за завземане на властта. Няма, ясно е. Ясно е, че е трябвало много усърдно и много предано да се подмазва на другаря Сталин. Оня хич не си поплюва и разни интернационални комунисти, дето са на неговата хранилка, ги трепе като мухи. Само да му скимне. Ама, я да видим, с каква валута се разплаща другарят Димитров? За собственото си гъзенце, а и за бъдещото властвуване. Кои са по горите, да гонят Михаля на комунистическото бъдеще? Настрана от няколкото професионални революционера, за тях нямам ясно мнение – просто авантюристи ли са, съветски агенти или с дълготрайно идеалистическо умопомрачение, всичко друго са дечурлига, които имат силната нужда от вяра, от нещо пламенно и истинско, което да ги измъкне от низостите на редовото ежедневие. Тези момчета и момичета нито имат представа от политикономия, нито истински ги вълнува формата на управление на бъдеща България. Те са чисто и просто възторжени хлапета, поети, наивници и даже по високите етажи на полицията са си давали сметка за това – спомнете си онзи епизод от „В името на народа“, където Гешев обясняваше, че иска да ги прибере по лагерите, че да ги опази да не правят глупости. Гешев, професионалният полицай, интерпретиран в един суперкомунистически филм. А наш Гошо, Георги Димитров, де, призовава да се сражават с полицията и жандармерията. Да бъдат избити като кучета. Ни повече, ни по-малко. За да се подмаже, за ди подсигури дупето, Другарят без капка колебание заизпраща своите си, най-добрите, най-пламенните от своите си хора на смърт. Негодник. Добре, че все пак е България и прочутата, вродена и унаследявана с поколения, ироничност на българина го кара да се отнася с насмешка към всякакви такива „височайши“ разпореждания и никой, никъде и никога не откликнал на щуравите „окръжни“ на Вожда. Дори и на 9.09. Тогава пак военните свършили работата. Ама това е друга драма…

3.1.1 Смъртните грехове

Абе май не е толкова невинна пустата плюскачка. Гледах веднъж една гнусна кримка, претенциозна такава. Някакъв сериен извратеняк убиваше жени, ама мизансцените възпроизвеждаха по един от смъртните грехове. Според някакъв класик беше тази „смъртногреховна“ класификация, ама му забравих името. Банални тъпотии. Това, което ме „умисли“, беше лакомията. Ама не някаква

метафорична лакомия за власт, пари, почести. Не, не, съвсем директната лакомия за храна, манджа, мамбо. Мачкане, огъване, тъпкане, плющене. Абе, знам си – грозно е, вредно е, пречи и т.н., ама чак пък „смъртен грях“. Хайде сега, моята малка, симпатична, даже естетическа склонност към чинията да е смъртен грях. И ме „умисли“. Като си „отмислих“ май разбрах – точно така си е, смъртен и още как, хем недвусмислено смъртен си е. Нека да разкажа. Познавам комарджии, там просто празно няма, замирише ли на комар всичко друго изчезва, всичко – достоинство, приятелство, съчувствие, разбиране, всичко, всичко се стапя и остава едно-едничко – зарчето, ръчката, как свърши мача. Човекът изчезва, няма го, мъртъв е. Така е и с чашконти. Боже, какви чудесии е способен да измисли алкохоликът, какви лъжи да спретне, колко предателства да извърши, децата си да забрави (да, знам такъв случай) само и само да се потопи, да се накисне, да се удави в пиячката. Женкарството не отстъпва. На гости сме, хубава маса, чудесна компания, богати масали и по едно време, посред нощ домакинът изчезна. „Абе, къде е – попитахме по едно време жена му. - А, скрил се е в кенефа и говори по телефона с поредната си…“ Приятели, семейство, приличие, някаква естетика все пак, кенефа, ега ти пейзажа за любовни разговори, няма, нищо няма значение. И лека-полека започнах да си давам сметка, че „смъртността“ на тия грехове не идва от евентуалната смърт на някакъв друг. Не, ти самият си жертвата, ти загубваш образ и подобие, ти загубваш човечността си, ти ставаш роб, недостоен, долен роб на някакво идиотско пристрастие. И макар лапаницата да изглежда доста невинна тя е от същия шкаф с човешки изпитания. Веднъж поканих един приятел на импровизирано гости, ей така, да си поговорим, да си разкажем това-онова, имам пресни попчета, ще си ги пръжнем и с бяло винце… „А-а, не – отряза ме приятелят – попчета ядох вчера. Виж, ако беше, да речем, агнешка главичка, бих дошъл…“. Засегнах се, разбира се, оскърби ме пренебрежението към приятелството ми, какво, една агнешка главичка по-важна ли е от мене. Но не това е истинската греховност на лакомията. Не засягането на другия, не пренебрежението към него, не подмяната на човечност с „агнешка главичност“, това дотук си е най-обикновен, невинна дебелащина, спонтанен изблик на позамазана селяндурщина. „Всички сме от село“ както се подхилкна Тодор Колев в „Опасен чар“. Истинската лакомия не опира във възпитанието, финеса на маниерите и т.н. Истинската лакомия е опустошаваща, безпросветна впитост в плюскачката, напълно лишена от естетизмите на Братовчеда Понс, напълно идентична с безпросветната, безпаметната страст към зарчето, чашияни, онаямитиработа и напълно убийствена за всичко що е човешко в теб самия. В мен самия. Никита Хониат разказва една история. За всемогъщия чиновник Йоан от Пуце. Бил толкова властен, че си позволявал да къса заповедите на самия император и то не кой да е император, не някой от измислените Ангели,

а на самия Мануил Комнин. Имал си качества Йоан, твърде дълго успял да се опази от проказата на корупцията, но лакомията почнала на части, на части да го превзема. Почнало се с лакомията за власт, в един момент прерастнала в лакомия за пари, докато накрая се стигнало до дивашка, необузадана, животинска лакомия за ядене. И разказва Никита как един ден, минавайки със свитата си през пазара, деградиралият Йоан видял някаква женица да продава някаква манджа ли, туршия ли, разсол някакъв. Скочил нашят от коня, без да пита, без нищо, бръкнал в съдината, лапал, гълтал, накрая така се отдал на свинщината си, че се пльоснал по очи и заврял муцуна в гърнето. Първият човек в Империята, представяте ли си? Е, ей това е лакомията в чистия ѝ вид. Ама не бързайте, не бързайте да се самоуспокоявате, нищо, че чак дотам не сме я докарали. Почне ли веднъж образът на манджата да измества образа на тези, с които ще я споделяме, вече сме при него, при Йоан от Пуце. В младшите, долните рангове, едва ли ще се „издигнем“ до маршалския му жезъл, но сме там, при него. И не при себе си.

3.2.1 Tabula rasa

На Вивиана Ернест

Попадна ми една книга, всъщност, купи ми я ученическата ми любов. С малко закъснение, четиридесет години по-късно. Луксозен том, някой си професор, странно име Джордж Райнов, някакъв американски университет нещо… Написана на отвратително поамериканчен български, може би дълги години живее в Щатите, а може би просто се прави. Я Лили Иванова навремето, като изкара няколко месеца в Германия, как се върна с тежък чуждестранен акцент, аууу. Не помня каква му беше специалността на професора, но не беше история. И въпреки това есетата му бяха исторически. Колко бяха наука, май не много, горе-долу колкото моите, ама какво значение има, разказа ми разни работи, дето ми свързаха разни работи. Проговори ми картинката му, а нали това е идеята, другото е ала-бала, важни пози. Впечатли ме историята му за преноса на Венеция на британските острови. Как Венеция отесняла, как възможностите на венецианските пари, венецианските структури, венецианските позиции били да управляват Европа, а и света, но Риалто, барабар с Лидо, били вече мънички, омешани в един ареал, където ни политически, ни икономически, ни духовно е можела истински да се разгърне венецианската мощ. И как венецианските плеймейкъри се заоглеждали, затърсили по-подходящо място и го намерили в Англия. Колкото е имало Англия по него време. Какво е било, що е било, едва ли някой знае точно и едва ли някога ще научим, но идеята за излизането на един социум, култура, цивилизация извън географията, още повече, извън

историята си, ми е много близка. Мислил си го бях това за Щатите, Австралия, Канада, изобщо за английския Нов свят, ама за самата Англия и през ум не ми беше минавало [3.2.1.1.] А то, гледай, гледай…
И си мисля, че точно така е станало с антична Гърция. Не че се правя на по-голям от Франсоа Шаму, напротив, ама точно малкият размер (моят, не на Гърция) ми дава свободата да си строя хипотези. Ако някоя от хипотезите ми развърже някоя от визиите ви, ха, постигнах си целта. Има смисъл картинката ми. Ако не, е, изслушали сте една история и толкоз, нищо страшно. Та дошли „дивите дорийски племена“ (изразът е на Франсоа Шаму), населили Пелопонес и островите, смачкали разни минойски, критско-микенски и т.н. и си заживели – по мярата си, по тертипа си. Явно тази мяра, този тертип, са устройвали големите, истинските на тогавашния свят и те потърсили бъдещето на цивилизацията, на света си в този доста малък, твърде незначителен гръцки свят. Кой ще да са тези големи, тези истински, за мене е ясно – египетските жреци [3.2.1.2]. И започнали внимателно да си го формират, да си му разгръщат възможностите, според вижданията си за бъдещия свят. Идеална работа ми върши Питагоровата теорема. Хайде да видим. Знайно е, че отношението между квадратите на катетите и хипотенузата при равнобедрения триъгълник за били известни на египетските жреци мнооого преди Питагор. Школска истина е, че поради ежегодните разливи на Нил земята е трябвало ежегодно да се преначертава и това е стимулирало натрупването на нещо, което сега бихме нарекли геометрически знания и че тези „знания“ естествено са били създавани и натрупвани от кастата на жреците. Труизъм. Знайно е, че Питагор честичко е посещавал Египет и посещенията му не са били от туристически характер. Лесно е да се досетим, че батко Питагор някакси е докопал катетните отношения и си ги е промоцирал в Гърция. Хайде да видим, плагиат ли е Питагор. Отношенията ги е установил Института по геометрия на тогавашната Египетска Академия на Науките. Колективът си е бил възнаграден, откритието патентовано, Питагор го гепва, представя го като свое, прави силна промоционална кампания и теоремата остава като Питагорова. Чист, класически случай на плагиатство. Да, ама не е точно така и ако погледнем малко по-широко лесно ще видим. Отношенията са известни, питанката обаче е математически ли са били въпросните отношения. Какво значи математически? Ами значи общовалидни, независими от времето и пространството, емпирически ориентирани. Тезата ми е, че просто в Египет от него време, в затворено-кастов Египет, такова нещо като общо-валидно няма, а емпиричеката насоченост е достойна единствено за долната каста на занаятчиите и изобщо не може да се отнесе към разреда „знание“. Едва когато бъде поставено в контекста на гръцкото техне, идеологема, която високо цени емпирическото знание, едва когато заплува във водите на гръцката

„демократичност“, общовалидността на гражданина, отношението между катети и хипотенуза получава условията на „математичността“. Та Питагор не е откривателят на отношението, неговата роля е далеч по-важна – да ги „математизира“. Не че съм се захванал да браня Питагор, той не се нуждае от моята защита. Друга ми е мисълта – разни работи просто не могат да станат в условията на египетската цивилизация. Жреците, тези големите, истинските, чудесно са го разбирали и са си подготвяли нови територии, нови бази, по-подходящи, по-удачни за формиране на света. Както след това е станало с Венция, а по-после с Англия.

3.2.1.1 Английските и испанските колонии
3.2.1.2 Кастите на Шарма

3.2.2 Homo Ludens

На Тошко Хънков – с признателност

Не мога да гледам футбол. И мразя китайците. А толкова обичах (да гледам футбол, китайците ми бяха безразлични). Като дете баща ми ме водеше на стадиона и аз се чудех на случайните минувачи – как така не отиват на мача. А сега – не мога. Най-много харесвах английския футбол. Винаги в атака, борба докрай, дълги пасове, игра с глава, свирепи шутове от всякакво положение, това е, това е моята игра. Сега – какво да им гледам? В целия „Манчестър Сити“ има един англичанин, а собствениците му са някакви араби. Същата работа „Челси“, само че вместо араби, Абрамович. „Манчестър Юнайтед“ щял да има нова концепция, начело с Гуардиола. Че нали му знам концепцията от „Барселона“, дребна, дребнава, скучна игра – на ти, дай ми и най-важното, да не играят другите с топката. Хубаво че го махнаха. А пък сега – „Манчестър Юнайтед“? А, сик…

А китайците ги намразих от Олимпиадата им, от историята с оня, хърделиста, дето се контузи. Голям атлет, спор няма, сигурно и шампион щеше да стане, ама се контузи човекът, още преди старта разтегна нещо. Е, разтегнал, разтегнал, случва се, онази страхотната газела и тя разтегна и се размина с четвърти златен медал, ама от цялата работа остана само идиотската реакция на мъжа ѝ, пролича си, хич не му пукаше, че жена му пострада, че я боли, неее, яд го беше за пропуснатия медал, за изтърваните парички. Трътлю. Ама при китаеца работата взема друг завой – контузен, влачи се, ама пак излезе, нагъзурчи се, гръмнаха, хукна уж и още на първото препятствие се свлече. Не може човекът, няма как. И стадионът онемя, китайците гледаха сякаш атомна бомба е паднала, някакво световно нещастие се е случило. После, на пресконференцията, треньорът му се задавяше в хлипания, журналистите-китайци дружно изливаха

потоци сълзи, откачена, извратеняшка работа. И се сетих за оня, полу-нелегалния документал за една школа по гимнастика някъде из Китай. Какво мъчене беше, как ги усукваха горките дечица, как ги опъваха, да добият гъвкавост ставите, да могат да правят разните фигури по висилките, по халките така, както другите хора не могат. Пропаганда – мислех си, някой американски шпионин ново поколение се мъчи да замаца спорта им. Ама не, не е така, като видях как цялата нация беше готова да си направи харакири защото един атлет се контузил, разбрах, че не е никаква пропаганда. Самата истина е. Положили са спорта на жертвеника пред Велик Китай, шибани жълтури. Като онзи, откачения, на Берлинската Олимпиада. Ама хубаво го начука Джеси Оуенс. А и Джо Луис как размаза Макс Шмелинг. Фашаги гадни. Германски. И китайски. Добре де, какво от това? Що се заяждам с хората? Така го разбират, така им харесва – така да си спортуват. Ама не е така, съвсем не е така и Йохан Хьойзинха съвсем на място ми дойде с неговия „Играещ човек“. Той си е сериозен, истински голям учен, истински голям познавач на античността и му имам доверие. И как хубаво навърза спорта със свободата. Как за разлика от труда спортът се движи по свои и само по свои правила. Как човекът и само човекът е автора на тези правила, как това авторство е съвсем конкретен, съвсем плътски израз на свободата му. И как – най-важното – гърците прекрасно са разбирали тази невероятна красота на спорта и са били толкова влюбени в свободата, че за тях спортът е бил най-важното нещо. Дойдат ли Олимпийски, Истмийски и още едни имаше, ама ги забравих, игри, зарязват война, оставят оръжията и вкупом – на стадиона. Войната – после, не е толкова важна, може да почака. Та затова толкова ги мразя тия идиоти, дето обърнаха спорта на политика, на шоу и на търговия. Не мога да ди гледам.

3.2.3 Гражданин и полис

На Надеж

Дъвкана е тая тема, дъвкана и предъвкана. Ама едно, че ми е важна за тезата, а и второ – в някакъв смисъл на живо я видях, наистина, при нашите гърци на кораба. „Гражданин и полис“ си е схема, няма какво да мижаме. Едва ли всичкото атинянин е умирало от радост да се нарича „народ от транити“, едва ли всичките кожари, бербери, обущари и какви ли не от чаршията, са примирали да си оставят занаята, клиентелата, поръчките и да хукнат на агората, че да слушат усукните на разни гяволета, дето накрая все тяхната става. А пък и тия, на агората, дали все разпалени от свободата са стояли, слушали, викали, гласували или по-скоро ги е тикала нуждата да сменят някоя клюкичка, да поважничат сред апапите, да убият някой час, да заобясняват за десния бек и

левия инсайт, въобще да се почувстват като кубинец в събота, насред кварталната бръснарница. А пък и накрая, „хм, аз не затова, ама…“ и едно оболче те чака, хич колкото за кафедакито след тежките парламентарни занятия. Тъй ще да е било, няма как да не е било таман така.
Ама в дългото бягане времето поизтрива всекидневните контури, Коремис, Гъзурис и Доколенкос започват да избледняват, започват да слизат във все по-долните, по-тъмните и непроницаеми пластове на историята, докато накрая се закачат на някоя ДНК-витка и вече ни сурати, ни имена, ни прах даже не остане от тях. А схемите остават. И не само колкото да ги човъркат разни „професионали“ и да оправдават с тях заплати и конференции. Остават, за да си осмислим миналото, всъщност настоящето, на ония хора, дето сме всъщност ние. Е, щом за нас става дума, за нас самите, струва си да пожертваме половин час четене.
Чудни, пречудни хора били гърците. Кой знае от къде, кой знае как, си изработили и твърдо си държали за две нива на идентичност. Едното – елиникас, били всички гърци и както винаги се случва, на това ниво ги свързвало не това, което са, а това, което не са. Не са барбарос, това, което били всички останали. Като барбарос си е значело това, което и сега значи варвари. Нецивилизовани, полу-диви полу-хора. Прочетете „Анабазиса“ на Ксенофонт, ще видите каква странна фауна са не-гърците. В очите на гърците. Имали си обаче и още едно ниво – полиса. И то било важно, важнисимо и заредено с толкова енергия, че най-тежката присъда ще се окаже не смъртта, а остракизмът – изгонването от полиса. Сократ, като му предложили да избяга, за да предотврати несправедливата присъда, с възмущение отказал. „Какво? Да отида в беззакона Тесалия само за да избегна смъртта?!“. И ей така, наситена с кръвта на реални човешки животи, става трудна за разбиране схемата на тази невероятна връзка. Гражданин – полис. Колко идиотски интерпретации получи Аристотелевият „зоон политикон“ заради проклетото неразбиране. Та „политическо животно“ ли не беше, та „обществено животно“ ли, а то си е полисно, полисно животно, полисно същество. Щото то и сега, в глобализирания ни уж свят, „камъкът“ продължава „да си тежи на мястото“, „на ябанджийското куче опашката му все между краката“, „у дома и стените помагат“, а „в чуждо село и керемидите бият“. Иначе чел съм му на Георг Зимел учените бръщолевиници, за „чужденеца“, за „откритостта“, хубава работа, учена, ама някакси не върши работа. На, в Куба, не мога да свикна с табихета им да гледат и обсъждат женски задници. Хем колко ми обясняваха, това си било знак на внимание, на възпитание, ако щеш, ти, какво, искаш жена ти да е грозна и никой да не ѝ обръща внимание, ама не мога и не мога. Като забие някой мазньо очи в задника на жена ми, че като заизвива, че като замърмори „буееено, ай, мама миа, ке буено“, че като ми забучи в ушите македонската кръв, да го

удуша ми иде. Ама мога ли с цяла Куба да тръгна да се бия, пък и някак не се виждам овардалян в прах, псувни и сополи, да разменям чифтета с мазния криойо и после да обяснявам в полицията що. Хем сега, хем в Куба. Представете си преди 2500 години. Ама на гърците чудесното им не е, че така, общностно, са преживявали същността си, то това и сельо от Трапоклово го прави, а че са го разбирали, осмисляли, превръщали във великолепни културни форми. Прав беше Ксенофон, корабният, дето нашите му викаха Касетофон. Прав беше като казваше „Абе вие още сте били по дърветата, когато ние сме имали философия, литература, история“. И Логика, ще добавя. И Логика. При това толкова естествено възникнала от здравата, очвидна, обичана и обожавана връзка на гражданина с полиса, че дори Аристотел пропуснал да я учлени като принцип на Логиката. Единството на единичното и общото. Така, стъпила на връзката гражданин – полис, се е родила, разгърнала, развила цивилизация и култура, които са направили гърците „елиникас“, а всичките останали „барбарос“. Затова и загуби ли тази връзка, човекът става нищо, ни елиникас, ни барбарос и е по-добре да умре. Това е важното. А бръснарските приказки, жалкото оболче, „тотото и мача“ са така, между другото, пълни-плоча, колкото да мине времето, хиляда-две хиляди години, че да засияе невероятно красивата, невероятно силната схема. Гръцката връзка гражданин – полис.
Споменах в началото, че някак си с очите си го видях това. Трудно ми е да го опиша, да го аргументирам, но, повярвайте ми, истински демократи са гърците, на клетъчно равнище си носят демокрацията. Хич не им пука от началници, в края на краищата всички са равни, човекът си е човек независимо от службата си, всички трябва да ядат, всички трябва да почиват. Всички са равни, само дето гърците са по-равни от другите (с разрешението на Оруел). Като един французин, дето ни дойде на гости. И с типичен френски хумор каза „И французите, като всички други, смятаме, че сме най-забележителната нация. Само дето ние наистина имаме основание…“.

3.2.4 Елефсинските мистерии

На Вангелис

Бре, мама му стара, счупи се работата с японците. Прекалиха нашите гърчуля с надувките, япончетата са търпеливи, търпеливи, ама и на тях им писна и като изтече контрактът, хайде, чао и ние останахме като мокро под плет. Ама намериха му лесното нашите, нали слепите птички Господ ги храни, ще ходим в Канада, ще го играем плаващ хотел за Зимната Олимпиада. Абе, не е същото като с японците, ама пък Канада, Ванкувър, Олимпиада, ураааа. Събраха ни в Пирея, стари пушки, стари другарчета, ех, че хубаво. Първо ще изкараме три

седмици сух док, е, не е точно Пирея, ами Елефсина, не е точно Елефсина, на час пеша е от Елефсина, ама кой ти гледа. Нали пак сме на път. Боже, жив съм, Боже, дишам. И още първата вечер – бегом към Елефсина. Глътнахме го пътя като Карамел Му, купихме си от един магазин ципури, една такава серт ракия от Гръцка Македония, малко сушени маслинки и хайде, да обикаляме света. Че аз си имам в торбичката и нещо друго – Елефсинските мистерии, е-хеее, от ония, истински старите времена, преди още Платон и Сократ (нали там започва „Държавата“ на батко Платон). И наистина са си там пустите мистерии – едни камънища, едни чудесии, съвсем, ама съвсем истински декор на съвсем истински мистерии. Вярно, опасани с огради, мрежи, ама на мене не ми пречи, нали ги гледаме, нали сме пред тях, абе какво пред, съвсем сред тях сме си. Седнахме си с ракийцата на един древен хромел, дето са млели маслините за зехтин. Е, не е ли прекрасен Светът, не е ли велик Господ? Седим си, цуцкаме си, зяпам аз свещените камъни, а гръцката нощ меко и нежно е кацнала на раменете ни. И си я скътах тази картинка в сърцето. И още на другия ден бързам да похваля гърците, еййй, голяма работа имате, ама е хубава тази Елефсина. „Хм – сумтят – какво ѝ е толкова хубавото“. Е-е, ами Елефсинските мистерии? „А, това ли? Няма ги, няма ги вече.“ Гледай, сега, хора, нямало ги, е, то остава и да ги има.
Работата стана ясна като ни покани на гости Василаки, един такъв, малко глиганест електришън, ама сърцат и със сърцато семейство. Покани ни, целия екипаж покани, така се правело, е, колкото можахме, толкоз отидохме, ама за всичките имаше и храна, и вино и добра дума, ашкоолсун. И после ни заведоха на кафене, узи-музи и какво ли не. И аз пак, Мистериите, та Мистериите. И стана ясно защо се хилъотели корабните гърци. Ами „Елефсинските мистерии“ се кзавал най-големият публичен дом в района. Навремето Гърция център на корабоплаването, сума ти и сума ти кораби в Пирея, много си правели ремонтите в Еелефсина и за всички имало хляб, за момите също. Вече няма – ни хляб, ни моми, ама за гърците, елем за моряците, Елефсински мистерии значи едно съвсем определено нещо. А Платон, Сократ… а, минали работи. И си мисля, мисля си…

3.2.5 Tea – teatron – Theos

На капитан Хасапис – за човечността

Знам, че често са насилени тия езикови прескачаници. И съм съгласен, че е пресилено да се възприемат като аргументи. Ама нали се разбрахме, аз само рисувам картинки. Ако покажат нещо картинките ми, ако прояснят нещо – прекрасно. Другото – тежки аргументи, големи науки, са фръцни. Та като знам

колко театрален е Пантеонът на гърците, колко изобилен е макиажът по лицата на богове, полу-богове, четвърт-богове, колко са изразителни мимиките и жестовете им, много по-изразителни от скованите просопони на професионалните актьори, ми се струва, че не е случайна звуковата близост на думите театър (teatron) и Бог (Theos). По ми е интересна другата препратка, дето следва от естествената връзка театър (teatron) – гледка (tea).(На сръбски театър е позорище, ама хааа) И от там вече логично следващото разбиране за Бог като гледка, визия, нещо, което е извън нас (иначе как ще се види, справка Ортега и Гасет за погледа на художника). И за да добавим малко контраст не е лошо да си дадем сметка, че в мюсюлманските храмове е забранено изобразяването не само на хора, но и на животни. Останали са им цветя и най-вече естетиката на геометрията, на линиите. Тя така е възниканал и арабеската, де. При юдаизма дори това не съществува. Монотеизмите са много ревниви към възможността Бог да бъде изобразяван, овъншняван. А гръцкият Пантеон…

3.2.6 Френ

Хубава история разказва Калин Янакиев. Много хубаво навързва хтоничността, ниската, страстната, землистата основа на човешкия ни свят със светлата, извисената, небоустремената човечност. И хем не е такава, усуканица, измислиница, ами си е и мъдра и основана на езика и всичко. Става въпрос за гръцката дума френ. Буквално преведена си значи диафрагма. Обаче ни в клин, ни в ръкав (от анатомична гледна точка) в българския се появява думата френетичен, в английския frantic и то с идентични смисли – бесен, възторжен, неудържим. И много на място си идва трактовката – точно френа, диафрагмата, е границата между изначалната, животинската, страстна и неудържима част на човека и възвишената му, свободна, красива и хармонична цел. Точно когато се „скъса“ френа истинската страстност залива сърцето, ума, човечността придобива силата на земята, непредвидимостта на животното, жаждата за небе на птицата и човек се отърсва от страхливите сметки, от дребните хитрини, от безкрайните съобразяваници. Може би тоба има пред вид онзи арабски лъже-Аристотел, когато говори за запазване на животинското в човека.

3.3.1 Мармеладов

На Дора Николова

Много ме мъчи това повсеместно, всемогъщо и отвратително извиване на мозъци. Хем че става с безусловното съгласие на същите тази мозъци. На, туй му е най-лошото я. Намериха начини пустите баровци да бръкнат - нежно и

настойчиво, с похвата на истински обигран изнасилвач, в мозъчетата човешки и така, отвътре, като в онзи епизод, дето Ричард Гиър го играеше, пееше, танцуваше, кукловод в "Чикаго", ни дърпа ръчичките, опъва ни краченцата, казва ни какво искаме да обличаме, кого искаме да събличаме, какво да ядем, с кого да пием и изобщо... Не че нямаме нужда от информиране, ръководене, насочване, артикулиране. Аз поне категорично имам и даже си мисля, че е съвсем хлапашко изхвърляне, така, а ла Мел Гибсън, с подчертано див и разсредоточен поглед, демонстрирането на тотална независимост и неуправляемост. Та нека си ни ръководят. Ама истински ме вбесява потайното, разбойническо пробутване на готови тези, взети без мен решения, ментараджийски ценности, които уж са добри за мене, а всъщност ме третират като безгласна мишка, като статистическа единица без никакво лице, като абстрактен потребител или гласоподавател. И дето ме забиват като някакво габърче с чука на мнозинството. Така ли е, така е. Третират ме, забиват ме и всичко.

Добре де, как го правят? Какъв им е инструментариумът? Технологиите са си технология, масмедиите - масмедии, ама дали няма нещо по-така, по-древничко, по-фундаменталничко, с което от край време ни отварят черепчетата и си ровичкат как си искат вътре? Има бе, има и даже си е съвсем добре познато. Образът. Негово величество Образът. Еееее, не е интересно, знаем го още от студентските банки, там за мита, за Платон и т.н. Ама чакайте, чакайте, аз тази работи ги разказвам за ранобудните Ученици, за тези с широко отворените очи. На онези, другите, с изтърканите сетива, май кой знае какво нямам за казване. А че е от времето далеч преди Античността съвсем не значи, че сме на ясно и на чисто с дяволските възможности на образността. Особено когато са "енергизирани" от технологиите. Не знам доколко си даваме сметка за точността, с която се придържа оперирането с образността към софистическите argumentum ad verecundiam и argumentum ad hominem. Не са нито тъпи, нито абсурдни тези аргументуми. Защо и от къде на къде аргументите трябва да обитават единствено стерилно мраморните зали на хладната и безразлична Логика? Защо вярванията на хората да не играят когато иде реч за реалност и убедителност? Защо личността на говорещия да е безотносителна към защитаваната теза? Кой наистина, особено в модерното ни съвремие, дава пет пари за логиката? И тези въпроси, истински и основателни, са на равнище метафизика. А на ниво физика въпросните аргументуми са направо Енакови синове - бързи и яростни шорткътс в плътта на жизнените ни реалности. Категорични, самоочевидни, самодостатъчни. Образи. Сещате ли се за онзи епизод от "Дванадесетте стола" където Остап Бендер влезе в теологичен спор с ксендзовете, които бяха на път да отмъкнат душата на бедничкия Козлевич (заедно с колата му, незабравимата Антилопа Гну)? Единственият аргумент

(впрочем повече от достатъчен) на Великия Комбинатор беше "Няма бог" и с него, весело и нахално си върна и Козлевич и Антилопата. Бързо, реалистично и резултатно. Какво повече трябва?
Е, аз съм голям почитател на Остап. Да не говорим за просто невъзможно талантливите Илф и Петров. Ама ми трябва нещо повече, едно много важно "нещо повече". Особено когато не става въпрос за веселата философия на Илф и Петров, а за "цивилния реализъм" на мозъчните хирурзи от масмедиите. Ами вбесява ме мръсотията. Наглото отсъствие на елементарна хигиена. Нечисто, подло и потайно, като в онова описание на Джо Лемптън, дето си харесваше стаята в Уорли, как нямала запушени тръби под умивалника и лъхала на чисто и спокойно. Не знам разбирате ли ме. Задушава ме тази подла и нечистоплътна операция - образче, рекламка, лозунгче и всякаква свястност, човечност, честност, е отправена към графата "утешения за неуспели". Залива ме с мръсната си пяна тази "успялост" на ежедневници сред всекидневници. Искам чистота. Искам аз да съм Аз в света си, не някой да им подпъхва образчета, настроения, харесвания и омрази. Готов съм да бъда поучаван, наставлявам, ръководен, но със зачитане на личността и човечността ми. Не да ме "обработват" като някакъв зеленчук, да ме лашкат като някакъв празен сандък. Искам чистота. И покрай тази "чистота" започнах да разбирам (или поне си мисля, че разбирам) това-онова около пуританите. Ония, с тънките, вечно стиснати устни, обитатели на мъгливия Албион. И хич не им се зарадвах, нищо че провидях едно-друго. Дето викаше поп Григор "а пък аз на протестантите не ща и ер-малъка да им знам". Е, мисля си, по-дълбок ми е мотивът от поповия, ама накрая е все тая. Не им ща ер-малките и за това си мисля, че много са ни различни "хигиените". Вместо да стискам джуки и да се кипря като щипана англичанка искам да хвана бика за рогата. Образът. Там е заровен мишокът, от там долита гнилият дъх на манипулативна мръсотия. Образът трябва да бъде дезавуиран, за да изгоним пълчищата манипулатори от света си. И така, най-неочаквано, се озовах в православието. При Достоевски, при "Престъпление и наказание', при Мармеладов. Е туй пък какво общо има? Нерде шам, нерде Багдад? Що нехаресването на пуританската чистота да ни препраща при православието, че и в достоевска интерпретация? А? Ще се опитам да обясня. Образът. Образът. Както и да го въртим, с каквото и да го сучем все си остава готов смислов концентрат и все ще предопределя изборите ми. Хич, ама много, направо съвсем хич, не са глупави, не са неоснователни, бесните реакции и на мусулманството и на юдаизма към образността. Нали знаете, ислямът не допуска изобразяване на хора, животни, само една ледено-абстрактна геометрия краси образния свят на мусулманина, а на евреина и толкоз не е дадено. Никакви, никаквички образи. Там е положена основата и на иконоборството. От там стърчи и главичката на липсата на икони в католическите храмове. Ндаа,

сериозна работа. Ама от всичко изброено точно православието е най-"образно", нали точно там иконоборството претърпя категоричния си разгром и иконите не само красят църквите ни, а и най-пламенно, най-истински и най-сърцато връзват православните човеци с Бог. А бе по-сложна, по-заплетена е историята с иконата и забраненото идолопоклонство. Не е рисунка на човеци в плът и кръв иконата. Не е художническа некадърност нито "сбърканата" перспектива, нито стилизираната плът, старателно прикрита под диплите на мантии и туники. Неслучайно, съвсем неслучайно иконата е светлина и очи, абсолютната светлина на златния фон и горящите страстно-всепоглъщащи очи на светията. Другото - сюжет, тяло, поза, лице, изражение, са отличителни спецификации, които си имат мястото, но далеч, далеч не са иконността. Особена, много особена образност. А Достоевски отива още по-далеч. Неговият Мармеладов развява знамето на без-образността. Наистина безобразен е Мармеладов, наистина отвратително, нечовешко, свинско е бездънното му пиянство при гладните му, наплашени и жални дечица, на охтичавата му жена, при болезнено саможертвената Соня Мармеладова. Поразяващо грозна е сцената с парцалите, дето беше навлякъл Мармеладов след като пропи "сюртука на надеждата". И, отнесени от вихъра на западничеството, веднага започваме гнусливо да бърчим нос и да навързваме Мармеладов, Сталин и Путин. В смисъл "ами, руснаци, какво искаш". Ама все пак да попитаме, малко да попитаме, защо свинства така Мармеладов, защо, все пак пропи сюртука, защо хукна да се крие някъде из Василевските острови, защо загуби човешки образ и подобие? Ама Достоевски да попитаме, не собствените си филистерски предубеждения. И ще се окажа, че е от любов. Някаква абсурдна, нелогична, неразбираема и всепоглъщаща любов. Такава, каквато е всъщност любовта. Не онази страхлива смесица от полово влечение, удобства и конформизъм, каквато масово практикуват разумниците. Дето вика Павел Вежинов "недей да бъркаш любовта със склонността си към дебели задници". И ще се окаже, че любовта, истинската светая светих на православието, се навързва някак странно с радикална анти-образност - с безобразността. А май не само Мармеладов е знаменосеца на безобразността. Погледнете княз Мишкин. Ама Мишкин от "Идиот". Че то и друг ли има? Има, я, оня от анализи, литературни интерпретации и всякакви спекулации върху Достоевски (каквато е и настоящият екскурс). Княз Мишкин е много удобна мишена и в суматохата рядко прочитаме романа докрай. До там, където ентропията буквално изяжда всички герои и изповръща нещо наистина ужасяващо безобразно, неистово, лудо. И точно затова истинно, човешко, любовно.

Добре, хубаво, разбрахме. Ама какво стана с чистотата? Това ли е чистотата - безобразниченето на Мармеладов, грозотиите на Рагожин, палячовщината на Лебедев и татарската пустиня след княз Мишкин? И ето че опряхме до онази

странна хигиена, проповядвана от Христос. Попитали Христос защо учениците му не спазвали ритуала на миенето преди хранене. И той отговорил (за ужас на всички майки и възпитателки) "Нищо, което влиза в устата ви, не може да ви омърси. Но това, което излиза от устата, наистина омърсява". Хм, ще изсумти всеки чистник, увъртни. А бе, как няма да си измиеш ръцете? Помните ли онази картотека на тъпанари, дето си водеха Джо Лемптън и приятелите му в Дафтън? Сещате ли се за "миещия се тъпанарин", оня, дето постоянно четеше лекции за чистотата, за това как не е нужно да си богат, за да си чист? Тъпанарин, тъпанарин, тъпанарин. И колкото повече дърдори, колкото повече сапунена каша бълва устата му, толкова по-мръсен, по-отвратителен става светът наоколо му.

3.3.2 Догмата

На Боряна

Много дивотии направиха Волтеровите устатници. Абе тя работата започна от оня холандски сибарит със затисната сексуална ориентация, ама, хайде, друг път. Та Волтеровите. Успяха да превърнат догма в нарицателно, пеоративно нарицателно, пфу, че гнусен жаргон. Не съм аз човекът, дето ще съди Волтер, ама за догмата ще си кажа мнението. Четох един материал на Кеворк Кеворкян, изгря му пак звездата на човека и почна да кеворкира по всички въпроси. Нека, поне има слово. Та беше нещо за паметника пред Двореца на културата. И г-н Кеворкян се възмущаваше, че меродавно станало мнението на разни случайници, минавало за "глас народен". Ох, г-н Кеворкян, не се ли напатихме достатъчно от автентичния vox populi? Кой слуша чалга, да не са измислените лекета, които с право ругаете? Кой прати Чочолина в Парламента? Кой чете "Шок"? Та, да, лекетата са си лекета, ама искам да попитам кой държи монопола на истината, кой и как казва кое трябва и кое не? И тука я загазваме. Не много, не съвсем надълбоко я загазваме - много важно с какво се развлича Генчо Гунчев в неделя сутрин. Ами негова си работа, така е. Чалга ли ще слуша, мач ли ще гледа или с жена си ще се кара - негова си работа. Има обаче работи, с които шеги не се правят. И там пак сме без ориентир. Гледах по телевизията как Гошо Туката нарече Ложко Бозанов "пингвин". По повод на някакво рапче, дето нещо химна оскърбявало, на мене пък ми стана обидно за пингвините, виждал съм ги, по ледовете на Антарктида, как, само да докоснат водата, се преобразяват и от нещо трогателно тромаво се превръщат в най-елегантното, най-устремното нещо, което можем да си представим. И тия двамата пуяци се наричат "пингвини". И някакси ми стана неудобно. Пред мене си. За пингвините ми е мъчно, за химна - не. Е, ще го преживея и химна, ама има, има

важни, истински работи, които не могат да потънат в размазнята на "ами, не ми харесва". Или "кефи ме". И там без ориентири не може. За голямото, най-голямото нещо и християнството, а и другите монотеизми - юдаизма и исляма, са намерили решението - Бог е Абсолюта. [3.3.2.1] Неслучайно всичките му снизхождания са "пре" и "все" - всеблаг, премъдър, всевиждащ... Обаче тук, на земята, в човешкия ни живот, има толкова други важни неща, на които се крепи човечността ни. Кой и как ще сведе божествената абсолютност до тях, до нас? И Църквата е създала великолепното си оръжие - догмата.
Много сериозно нещо е създаването на една догма. Само да си представим как се свиква вселенски събор. Тогава, не сега. Няма телефони, факсове, самолети, трудна, мъчна, прескъпа работа. И само на такова нещо може да се приеме догма. И си представете патриарси, епископи, богослови, колко езици само са тропали и как се постига разбирателство? Десетилетия подготовка, най-добрите умове, най-горящите сърца... И, да ме извиняват волнодумците, ама догмата е точно обратното на туй, дето ѝ вмениха. Догмата не е край на съществуването на проблема. Не е Не dicho, caso cerrado, дето сега го превърнаха в телевизионно забавление. Напротив, догмата назовава истински болното място, дава определеността му, измъква го от блатото на "ми, не ми харесва" или "кефи ме", осветява го и го натоварва с истинската му жива енергия - колкото и да не я обичам тая дума. Само дочетете Халкедонския догмат и ще се убедите.
[3.3.2.1 Абсолютът и проклятието на относителността]

3.3.3 Скептикът и Университетът

На Донка Салакова

Ама че хубаво, възторжено-пияно време беше като се правеше Университетът. Какви ли не хора участваха. И имаше един, свестен човек беше, стоеше малко настрани, един такъв комунист-песимист-реалист и веднъж рече нещо, дето много ме опари. Беше в смисъл "Не се ли много изхвърляш, какво си въобразяваш, Университет, за твоята уста лъжица ли е". Така е, има право. И все пак и все пак. Даже и да не беше станал, щях да мога да застана до МакМърфи, "поне се опитах", нали така. Има си закачки в тази теза, малко фалшиво, егоистично звучи, хайде сега, защо е цялата работа, Университет ли ще правим или душицата ще си спасяваме? Така е, знам. Ама пък кой ми е съдника на живота? Така искам, с този полет на авторството, така го изживявам. Съюзници са ми, ехеее, от софистите до Христос, не само Кен Киси. А на оня, реалиста, в най-добрия случай Пилат Понтийски му стои зад гърба. В най-лошия - Конда

Койчев, който и да е той от безименните редици комфункционери.

3.3.4 Църковните корнизи. Flatline

На Пешко Калоянов

Много обичам да зяпам църкви. То какво ли не обичам да зяпам, ама църквите са ми в челните места, някъде между пазарите и небостъргачите. И зяпам, зяпам чудните католически храмове, най са ми на сърце, разбира се, готическите и все се стряскам. От какво, от улуците. Хм. Да, ама кой знае защо, точно тези невинни технически съоръжения, да се оттича дъждовната вода колкото, все са едни страховити фигури, все едни фантастично грозни животни, все едни озъбени фавни, бррр, елем ако е сумрак. Много пъти се питах защо, защо баш тия чудовища са налепили по корнизите си метафизиците на католическата архитектура. Още повече, че вече взе да узрява представата ми за католическата "небо-устременост". Ами не се връзва, уж небето търси католическият човек, уж върхът на кръста е топосът му, а пък рече ли да вдигне поглед нагоре и насреща му - бау, грух, пръх - чудовищните фигури, накацали по корниза. Най-после, един ден, в любимия ми Гибралтар, еееx, че е пъстър и разноцветен този Гибралтар и наблъскан, наблъскан с история, а и тия ми ти делфини, дето почти винаги ни изпълняват "Лебедовото езеро" около Стълбовете на Херкулес, ама да не се отплесквам. Та обикалям си една стара, хубава, английска църква, пулят се чудовищата, пуля им се и аз и изведнъж... Хаааа, ами разбира се. Съвсем на мястото си са грозотии-страхотиите. Пространствено и метафизически. Точно там, по пътя на погледа между масива на църковния кораб и въздушната възторженост на кръстатия връх, трябва да застанат, за да напомнят - небесността, божествеността са само ПРИНЦИПИАЛНА ВЪЗМОЖНОСТ, хич не ми бързайте с Богоподобие, че ей го де е Сатаната, ей, къде е кацнал и само чака малко да се позабравите, малко да вдигнете поглед и да скочи отгоре ви. По православните храмове такива "улуци" няма, не че по-малко космати и рогати са православните чудовища, ама там няма нужда да ги страхуват, богоподобието е мноооого надалеч, още Символ Веруюто се е погрижило. Ще видите по-нататък. А сега ще ви разкажа за един филм, филмче. Флатлайн. Малко такъв измислен, фантастичен, нищо особено, ама имаше едно особено нещо, затова и ще го разкажа. Значи едни студентчета-медици се заиграха с живота и смъртта. С разни инжекции, хладилни камери и т.н. се докарваха до да ти спре сърцето - флатлайн, правата линия на ЕКГ. И после с дефибрилатора, с други разни симуланти, се връщаха обратно. Идеята беше, че при тая минутна среща със смъртта преживяваха отново най-тежкия грях на живота си и се връщаха пречистени. Дотук - нищо особено. Обаче като

се опитах да схвана тежките грехове, дето изкупуваха, уравнението ми нещо не се получи. То въобще никакви грехове не бяха, детиснки работи. Едно момиче, момиченце в мъртвешкия си сън, случайно влезе в стаята, докато баща му, пресен ветеран от Виетнам, си биеше някаква дрога. Детето тъй и не разбра какво е видяло, но бащата се вживя, хукна навън и някаква кола го блъсна. А, де. Най-греховният беше един пикльо, дето тайничко си записваше с камера бледите сексуални приключения. Божеее, момче, какъв грях, бе, питай съдийката, доктора Аполо от Касо Серадо, да ти обясни, че няма нищо лошо в порнографията. И така? А,а,а сериозна работа е. Невинни, невинни, ама първородният грях виновна работа ли е? А за протестантите /"Флатлайн" беше американски, протестантска геджуря, разбира се/ първородният грях направо трагически предопределя живота, че и след-живота им. Да не се самозабравят, да не се помислят прибързано за Богоравни, че с тезите на Лютер и котерия, са много близо до тоя най-смъртен грях. Нали му видях навирената мутра насред Дом-а в Хелсинки.

3.3.5 Хаитянинът и СПИН

Много силно ме впечатли, с много работи ме впечатли този брой на „Тайм“ отпреди 30 години, дето беше целият посветен на новата чума – СПИН. Нали знаете, американците като правят нещо, го правят суперпрофесионално – с хубавите и с лошите страни на професионализма. Да-да, има си лоши черти професионализмът, спомнете си само Холивудските исторически суперпродукции от 60-те години, ауууу, каква смрадлива сладкарница бяха. Та в броя, редом със снимки на Саркомата на Капоши, мнения на разни докторски светила и не знам какво още имаше по едно интервю с представител на основните тогава рискови групи т.е. заболелите бяха групирани по принципа на брой заболели. Групите бяха четири – хомосексуалисти, твърди наркомани, хемофилиаци и хаитяни. И всеки си имаше историята, всеки си беше с лицето. Хюмнето най тъгуваше, че от кобалтовите инжекции му окапали прекрасните коси, дрого разказваше каква взаимност било да споделиш иглата с някого, хемофилиакът, горкият си беше невинна жертва, няма как, винаги има такива. Но истински ме стъписа хаитянинът. Завалията, имунната му система вече беше напълно срината, беше изкарал седем пневмонии една след друга, нагазил го беше и паралич, изкривил гръбнака му и му докарал нетърпими болки в гърба. И човекът беше абсолютно спокоен, абсолютно ведър и равновесен. „Знам, казваше, че Бог ми изпрати тези изпитания, за да ми даде възможност да докажа вярата и любовта си към него и съм щастлив, че преминавам през тях без ни на сантиметър да се отклоня, без ни за миг да се усъмня или обезверя“. Хаитянинът.

А спомняте ли си оня чуден филм с Робърт де Ниро, „Мисията“? Там, дето Римската курия беше нарочила йезуитския орден за изгонване и папският пратеник трябваше да направи съответния доклад. И мисионерите бяха подготвили нещо като концерт. Едно индианче пя, църковна музика пя и беше толкова красиво, сякаш небето се бе отворило и ангелите бяха слезли. Колко много човечност, красива, божествена човечност носеха новопокръстените диваци.
И накрая – Plen’y Good Room. Пеят я групата на жена ми. Сега, аз съм пристрастен, нали съм председател на фен-клуба им (майтап, бе Уйли), ама остави колко хубаво я пеят. Самата песен, някакъв негърски госпъл, е така заредена с вяра, че искам да я кажа. „Има много място в царството на Отца ни, има много място. Така че дойде ли ми времето ще съм готов да умра“. Е, кажете коя осигурителна полица може да даде такова уверено спокойствие?

III.Фулк дьо Нюйи

1.1.2 Тафурите

На "19 ноември"йци

Все си мисля, че ще да са го свършили тафурите. Имало ги е при Антиохия. Барабар с Петър Отшелника. Ама може и да не са те. Виж при Ма'ара са те, грешка няма и антиохийските обяснения - глад, сплашване, ги няма. И все пак са ядяли хора, смучели са мозъка от костите им, глозгали са черепи не от глад, не за назидание, а защото така искат, така трябва. "Да знаят гнусните неверници, че до един ще ги изядем". Като че ли някакси мога да си представя този много особен слой на тафурската смисленост. Работата не е толкова проста - зверове. Тафурите са си изградили някакъв свой свят със свои правила, свои стойности, свой морал, дори свои закони и управление. Разсъждавайки за онези времена ние доста недомислено ги гледаме през очилата на съвременните ни реалности - смислови или технологически. В сравнение с XI в. сегашният ни свят е едно направо клаустрофобически тясно място. Всичко е буквално на няколко часа път, образите и информациите се движат със скорост някъде между тази на звука и светлината. Екзотиката има стойността на научно откритие, а куриозите са всъщност недоразумения. Тогава едно пътуване до Светите места може толкова да разтегне връзките с домашните очевидности, че те просто да се разсеят в необхватното време-пространство. И то в основите си. Много, много обяснима е бясната, паническа, задушаваща криза на идентичността. Шизофрения. Естествено, битката за идентичност е свирепа, кървава, пълна с ексцесии озовали се във вакуум на традиции и ценности, а

сигурно ще е правилно да кажем "свободни от традиции и ценности", тафурите започват да си ги създават по своите си нови мери и прастари инстинкти. Далеч не само в социално-икономически аспект. Разбира се и в него. Но пак със силен акцент върху идеологияеския му екран. Прагматиката е силно подценена, идеите властват. Тафурите не просто са бедни, истерично бедни. Те ТРЯБВА да бъдат бедни. В лагера непрекъснато се претърсват торби, вързопи, джобове и ако някъде дръннат монети виновникът тутакси и завинаги е изгонен. "Да върви да си купи оръжие и да се сражава по богаташки, заедно с богаташите". За тафурите копия, мечове, шитове са забранени. Воюват с тояги, набити с гвоздеи, с криваци украсени със свински челюсти, с разни невъобразими сечива, а нерядко с голи ръце и зъби. Даже в израз на някакъв особен тафурски шик, влизат ли в бой тракат със зъби [1.1.2.1]. Ама че глупаво. Дали е така, дали е толкова просто? Я да видим, колко пъти в историята на Япония забраняваха употребата на пушки. Не е, не е толкова очевидна прагматиката. Види ми се толкова изгърбена под натиска на времето ни, че се изкушавам да перефразирам Августин от Хипо, св. Августин "Господи, колко немощни са в своята старост, които мислят така". Тафурите, може би, въобще не мислят, но не са стари, поне не в смисъла на Августиновия /а и съвременния ни/ вопъл. Хранят се с корени, треви и кора на дървета. Човешкото месо е короната на менюто им. Бият се боси и голи до кръста [1.1.2.2] Правят лагерите си до лагерите на кръстоносните войски, но ако някой кръстоносец реши да ги посети трябва да отиде с много солидна охрана. Тази култова бедност, показното разграничаване от нормите на нормалността, мисля, далеч надхвърлят раните и синините, нанесени от социално-икономическите неравенства в предишния свят. Казвам го с пълно съзнание за тежестта на тия неравенства - само jus prima nocti стига. При тафурите има нещо от бедността на старите християнски общини, има някаква реакция срещу преобразуването на Христос в държавен символ, някакво изначално отхвърляне на диктата на разума. Нелепите оръжия, неестествените облекла, гротескните диети звучат като атавистичен крясък срещу бездушната логика, като извратен зов към небето да спусне благослова на вярата си върху тези чада, изпълзели от пръстта на Майката Земя - помните ли сцената в която диваците от върха на Водопадите наобиколиха мисионера-йезуит Джеръми Айрънс, омагьосани от песента на флейтата му, помните ли страхотната сценографска работа, наистина излизаха от земята, с цвят, мимика, фон, всичко. Защото те, оскърбените и унизените в предишния свят, са истинските, изначалните, първите и първичните. И тяхно е царството небесно. Нищо че ядат хора, а може би и защото ядат хора, онези, неверниците, поругателите на Божия гроб. Нима са по-добри ония, от другия лагер, благочестивите? Дето с всяко причастие ядат плътта на Бога си, на Агнеца си. Ама то било само символно. Още по-лошо. Към отвратителното богоядство се прибавя и гнусно лицемерие.

При тафурите такива работи няма. Всичко е буквално. Разкъсва се живата плът - тяхната и на неверниците, враговете на Христос са техните врагове, омразата може да бъде заситена както се засища глад, с буквалното им изяждане, жертвата им е буквална, жертвата на собствената плът. Да, такива цветя поникват от семето засято от Петър Отшелника. Жестока е историята им, жестоко е битието им. Ще видите след малко.
1.1.2.1 Гурките при Малвините
1.1.2.2 Кинтин Бандерас

1.3.1 Григор и залозите

Не я разбирам тази страст, хазарта, не е моята, ама съм се нагледал каква болест е. Боже, Боже. Ама колкото и да е сляп, колкото и да е тъп човек за страстите, които не го люлеят, все съм си мислил, че в основата си комарджилъкът не ще да е толкова сложен, толкова екзистенциален. Искаш да спечелиш наведнъж едни пари, залагаш едни други, горе-долу си наясно с шансове, съотношения залог/печалба и това е. И после разбрах, че хич не е така. Имахме на кораба един Григор, комарджия с история, дето викат комарджиите – през цепчицата на „едноръкия бандит“ поне една кола ще да е прекарал. Миличкият, разтреперваше се като види тото-пункт. Ама няма значение какъв – на Филипините, в Таити, в Индия, усуче се, измъкне се и после почва да тормози Доктора да търси по Интернет какви числа са излезли. Ама горното фа го постигна като почна Световното по футбол. Хем не е да не е стажувал в Еврофутбол, не е да не знае за шансове, коефициенти и т.н. Поназнайва футбола, има представа за отбори, история и т.н. И успя да заложи на КНДР срещу Бразилия. „Що, бе, стават изненади“ ломотеше като корейците загубиха с 4 : 0. Така е, ама странното е, че залогът му беше 1 към 1. Хич поне равния да беше взел. Не, не, така не е интересно. И продължи в същия героичен петостъпен ямб до края на първенството. Филипинци, индонезийци бързо го надушиха и си го взеха за редовен клиент. А той колкото повече губеше, толкова повече се настървяваше и толкова по-невъзможни залози правеше. Накрая чак азиатците го съжалиха и започнаха да измислят разни начини за компенсация. Заложи нашият 200 евро, загуби ги, и оня, печелившия му подари старите си маратонки, да има, да си носи. Аз, в началото, се опитвах да обяснявам, да вкарвам малко сметки, веднъж даже заедно спечелихме, щото настоях да вземем хикса. После, като се убедих, че с пресметливите си приказки само наливам масло в огъня, спрях и се концентрирах в опитите си да разбера защо. Защо така самоубийствено наш Григор прави залози против логика, математика, против себе си? И един ден той сам избоболи „Губя. Губя. Какво като губя, така усещам, че живея…“ Според мен не каза истината докрай, не че имаше какво да

крие, ами сам не си го е артикулирал. Едва ли чак загубите са мечтаната му точка на равновесие, но рискът, парливото усещане, ясното „преди –по време - след залога“, което така недвусмислено оразмерява бездната на времето му, са работи толкова по-важни от шансове, коефициенти, печалби, че цяла една огромна индустрия се храни от неосъзнатото желание на Гришо да запълни живота си.

1.3.2 Бостонският чай, бойците на Сан Мартин и Боливар

На Васковците

Абе, не ми е много ясна историята на Американската революция. Ама знам каква трепаница е било, каква немотия, зъзнене, мизерия. И бая години някакви ловци и фермери са се трепали с английската редовна войска. И някакси все ми е трудно да повярвам, че всичко това е започнало заради някакъв налог върху чая. „Чаййй…?“ нали помните погнусата, с която Моцарт отхвърли „развлекателното“ предложение на жена си? Няколко търговеца може и да са го отнесли заради по-високия налог, няколко „благородни“ дамички може и гнусливо да са притиснали дантелени кърпички към носовете си при новината за посегателството върху „файв ъ-клока“ им, ама революция, пожарища, смърт заради такива глупости хич не ми се виждат вероятни. Не, никак не оспорвам началото на Революцията, просто мисля, че съвсем други са истинските мотивации. Колкото и хулигански да звучи. Ама, наистина, хайде да не оскърбяваме благородния американски слух. Да отскочим до другите американци, тия от южната страна на континента. Значи, седя си аз, чета си кротичко за походите на моя герой, Сан Мартин, за оня, другия герой, Симон Боливар – Аякучо, Карабобо, против лянеросите, с лянеросите, насам-натам, първа кампания, втора кампания, трета, четвърта… И все по-силно започва да ме човърка въпросът, абе, как, аджеба, става, как всеки път успяват да намерят нови и нови бойци? Кое ще да кара хората да се хвърлят с главата надолу в една бездна, дето силно, много силно вещае глад, безкрайни походи – и двамата са били страховити „пътешественици“, на Боливар чак са му викали „Железният гъз“, толкова неуморен ездач е бил, рани, болести, смърт… Отново, и отново, и пак и т.н. И колкото по си мисля, тъй, кротичко, присметливо, си мисля, толкова повече придобива плътност образът на Великата скука. Спомняте ли си оня епизод от „Преди да се родя и малко след това“ на Ивайло Петров, дето ставаше дума за разказите на добруджанските селяни като седнели на големи черпалки – сватби, кръщенета, погребения, без разлика? Как все за едно и също, все за войната си спомняли. Абе, война, какво ще ѝ е хубавото – мъки, глад, смърт, а

те, все за войната. И то не да кажеш за разни подвизи, геройлъци, да се надуват перки и т.н, не, не, най-честичко си разказвали за снайперистите. Как по едно време се навъдили толкова, че станало опасно да излезеш от окопа да се изсереш дори. И си серяли в окопите, а „продукцията“ изхвърляли с лопати. Ама, истории, амааа… Особено подходящи за угощения. Ама по-добре лайна, отколкото скука. А то иначе какво да се случи? Само си представете Макондо? Хем там идваха циганите, носеха разни чудесии, минаваше понякога Франсиско Човека. И пак хукнаха мъжете след една пълна небъдница на Аркадио Буендиа Първи – да търсят галеона насред колумбийската джунгла. Ами истинските Маконди, където ни цигани, ни Човеци минават? Как се живее, а? И, ей го, идва човек на Сан Мартин. „Тръгваме ли? – Тръгваме. – Ох, слава Богу.“ Ами казаците? Дето ги приказва Шевченко (ама и Сенкевич ги разправя, така ще да е било) как като им писне мирният живот и почват да трошат съдините из къщи, значи война ще има. Ураааа, край на Скуката. И който е трябвало я е познавал тази Госпожа, който е трябвало е можел да я управлява. Тук бутонче, там ръчка – и ей ти го Майдана. Или Донецк – все тая. Рубличка, доларче, без това не минава, ама само с рублички, доларчета, така, урбулешката, не става. Скуката, скукицата трябва да се впрегне, нейните кончета да се използват. Е, хайде – И нейните. Та да ме извиняват бостонци, ама и техните селяндури (хайде, фермери), контрабандисти (пардон, търговци), бракониери (ох, извинете, трапери), че даже и Мел Гибсъните им са страдали от подлудяваща скука (не от неутолима жажда за чай) когато почнали туй, дето хич не са знаели, че ще завърши с „Банк във Америка“ [1.3.2.1]

[1.3.2.1 Странните сметки на „Банк във Америка“]

1.3.3 Походът и народът

На студентчетата, дето извоюваха Университета

В крайна сметка, чисто фактологически, народът наистина не е изиграл никаква роля в Похода на Инокентий III. Вече стана дума как на Лидо папският нунций, Пиетро ди Капуа, съвършено хладнокръвно и жестоко не е позволил на нито един „народник“ да се качи на корабите, просто е изритал народа от Похода, така, както години по-рано изрита Короните от него. Ама има и нещо друго – нали Фулк насъбра маса пари при проповедническите си кампании, нали „бизнесменът“ Лотарио ди Сеньи постави във всяка църква отделен дискос за набиране на средства за Похода. Кой попълваше тези авоари, че да не се окаже Походът сан-авоар? Народът, нали? Народът, да, но както ще стане ясно по-нататък, нито стотинка от Фулковите, нито стотинка от дискосовите и т.н. не стигат до Похода. Ей, и там ли Цветан Василевци, Илко Ешкенази, Милен

Велчевци и т.н. успяха да паланджосат всичко? Е, не, да не бъркаме Лотарио ди Сеньи с родната ни ситна фауна. Не, парите са си там, педантично описани, осчетоводени и всичко. Само че отиват за други благородни каузи, не за Похода. Ами тогава? За бойци не стават, за пари – отиват другаде, тогава, за какво му беше на Инокентий тази мътна черн? Защо нареди на Фулк да се заеме с тази мащабна операция? Защо разпореди и белите и черните монаси (тези от Сито и тези от Клюни) да му помагат? Това са сериозни работи, не ти е някаква игра. Ами Папата е голям, истински Управник, много добре знае да смята и знае колко важни работи са вдъхновението, религиозният плам, много добре знае къде са погребите с барута им, как да го разпали, кога да го угаси и всичко това, дето се нарича управление. И то на такива „неуправляеми“ неща. Да, да.

1.3.4 „Мейн“, „Лузитания“, Пърл Харбър

Понякога е много дразнеща липсата на въображение. Ясно, поводите за война са сериозен ПР проблем и трябва да се обмислят внимателно. Ама като се заповтарят шаблоните почва да ства дразнещо-прозрачно. Все някакъв външен враг-злодей заплашва начина ни на живот (какво точно значи „начина ни на живот“ не е ясно, ама те, клишетата, са за това – да не е много ясно). И все ни уязвява с помощта на технически средства. Тия сръбски пищови, дето докараха Първата световна, изглеждат някак твърде постни за кинематографираното американско съзнание. И техническите средства са все кораби, а напоследък и самолети. На, как влезе САЩ във Втората световна? Ами коварните японци нападнаха базата в Пърл Харбър и потопиха сума ти и кораби. Тъй ли? Вашшшта мама жълта. И хайде. Как влезе в Първата световна? Ами подлите немци атакуваха и потопиха лайнера „Лузитания“ и сума ти невинни хорица се издавиха. Тъй ли? Вашшшта леля швабска. И готово. Ама не знаех и че Испано-Американската война така, „корабно“ е започнала.
Много я обичам Хаваната. От Хавана най-много обичам Ведадо. А от Ведадо, онова място, където се срещат Линиа и Малекон. Наблизо е кацнал старият луксозен Хотел Насионал, океанът диша съвсем като живо същество, в далечината светят куполите и покривите на Хавана Виеха. А точно отпреде ми е Мемориалът на „Мейн“. Мемориал по всички правила на изкуството – красив паметник, огромни корабни оръдия, бронзови плочи с имената на загиналите и всичко. Горките момчета, жертви на Голямата Политика. Играйкал си е с живота им някой Майлоу Майндърбайндър и хич не се е поколебал да ги избие. Своите да избие. Само и само да се съгласи НВ Общественото Мнение САЩ да обяви война на Испания и да си лапне Куба. Бил си „Мейн“ в пристанището, момчурляците се стягали за голямото приключение Хавана (тя винаги си е била приключение) и изведнъж буууум-тряс, разгърмели се снарядите в търбуха на

кораба и той набързо потънал со все екипажа. Няма как, сценографията го изисква. Не че е невъзможно някой да си е изгасил цигарата върху някой снаряд (ама не, от това не може да избухне) или да е цапардосал с чук някоя от запалките (е, ама те запалките се държат отделно) или каквото там решим да уйдурдисаме. Ама като съберем едно, и едно и едно („Мейн“, „Лузитания“, Пърл Харбър) вече много става и трябва да си решил да бъдеш много глупав, за да продължиш да вярваш на случайни грешки. (Абе, имам си аз една теория, че за да бъде велика, една нация трябва да носи солидна доза глупост в кръвта си. Ама, хайде друг път)

1.3.5 Китайските истории на Бай Хй

Не ми се сърдеше китайчо, че така го прекръстих. Той пък ми викаше Лао Ган, което значело същото и бяхме квит. Не беше тъп, учил си беше уроците в училище и ми беше интересно да слушам китайски истории. То, аслъ, кога друг път ще ми падне. И не беше скъпчия. Една, най-много две бири в крю-бара и откъртвах един час истории. За културната революция ми разказваше, за императорските времена, за Тзъ Тци и за какво ли не. По едно време започнах да се усещам, че историите, всичките истории, бяха някак изобилно обзаведени с атрибутите на ония, „летящите“ китайски филми. Ония боклуци, дето героите все летят, все кияйкат и все едни такива фантасмагории за малки деца. И наш Бай Хй, дето съвсем прагматично, съвсем западнярски разсъждаваше, ми ги разказва, хем сериозно, наистина ги разказва. Поопипах го, така, да не ме пързаля нещо китайчунът, не, това е историята, това е представата им за история – летящи филмчета, фантастични приказки за малки деца, някакъв такъв, до-Херодотов концепт за историята. На, чуйте сами. Имало навремето един прочут специалист по военно изкуство. Забележете, не военачалник, не генерал, а специалист по военно изкуство. Да го кръстим Жи Гао. И във войната с Жи Гао войските на малката слаба провинция потърсили услугите на Жи Гао. „Ще те плесна“ – прекъснах го. „Как така във войната с Жи Гао ще търсят услугите на Жи Гао“. „Няма да ме плеснеш – реагира Бай Хй – този е друг Жи Гао. И ако искаш да знаеш и името му е друго. Пак се чува Жи Гао, но се пише по друг начин“. Аъййй. Чудни работи, китайски работи. Малките провинциалисти (както винаги се случва с малките провинциалисти) били сърцати и храбри, но нещо с оръжието били зле. Особено с дългобойното. Закъсали били за стрелички. И Жи Гао (кой Жи Гао, вие си решете) бръкнал в торбата с хватките и ги спасил. Как? Ами вземал две джонки, по обемнички, по-големшки, обвил ги в памуци, платове, кечета и всякакви такива произведения на високо развитата китайска лека промишленост, подбрал по-гласовитите [1.3.5.1], снабдил ги с гонгове, тимпани и други такива смъртоносни оръжия [1.3.5.2] ,

натоварил ги на джонките и рано-рано, още преди разсъмване, в тих раван подкарал джонките към вражеските позиции. Пляс, шшшшш, кап-кап-кап се чувало само от внимателните тихи весла, пляс, шшшшш, кап-кап-кап и като почти се изравнили с врага Жи Гао заповядал „атака“ и гръмнали гонговете, затрещяли тимпаните, ревнали гороломно китайските боримечки. Направо изкарали акъла на врага, спукали му тъпанчетата и той, без акъл, без тъпанчета, грабнал лъкове, копия, арбалети, мортири и миномети (опааа, отнесох се, последните две ги зачертаваме, зачертаваме ги) и шат, кют, пат зашибал по звуконосните джонки. Стреляли, шляпали, плющяли, докато джонките заприличали на таралежи и тогава Жи Гао свирил отстъпление, донесъл несметни количества от така липсващите амуниции и си спечелил място в Залата на военната слава. Дали все пак не трябваше да плесна Бай Хй? Ама от друга страна и Анна Комнина започва Алексиадата с един чутовен подвиг на татко още от доимператорския му период. Как някакъв франк-бунтовник причинявал големи главоболия на Империята, как изпратили Алексей-храбрецо да го укроти, как Алексей сговорил турците да хванат бунтовника, а пък той ще им плати такива и такива пари, как турците му предали заловения франк ама тате нямал пукнат франк, как ги позаплехосал да почакат и успял да накара гражданите на някакъв град да платят вместо него. Така да се каже, изпреварил с хиляда и кусур години Доналд Тръмп, оня нали ще строи стена, а пък мексиканците ще я плащат. Пръц-пръц. Та май по-хубаво да бях плеснал Анка, ама дама е, няма как, та по-добре още една бира за Бай Хй, ами така разбират китайците историята, така я разказва нашият.
1.3.5.1 Гласовитие истории на Анна Комнина
1.3.5.2 Смяната на караула в Лима

1.3.6 Лотарийните успехи на дон Анхел Кастро

На Рикардо Мирет

Опитвам се да проумея „чудото Кастро“. То си е чудо, някак все против шансовете върви Фидел (а и Раул с него) и накрая все му се нарежда пъзелът. Знам, давам си сметка, че има изключителни качества човекът – харизма, упоритост, храброст, интелект, ама все нещо не ми се връзва сметката. И при Монкада, и през следващите няколко години, и в Мексико, и с „Гранма“, и после, на Сиера Маестра, а и при стотиците опити за покушения след Победата, каквото и да хванем все шансовете са десетки, стотици срещу едно и все… Дали няма Господ и Той да е все с него? Дали някой не нарежда картите, не държи магнитчето под рулетката на Съдбата? Дали си е чист, сляп късмет…? И като неверник се опитвам да чета между редовете и да търся единствената

рационална възможност, тази с мощния помощник. И „с него под вежди се гледаме строго и боря се с него доколкото мога“. Щото не мога много, нито ми е основна задача, нито имам такъв ресурс, че да надникна под масата за хазарт. И така, чета това, чета онова, текстове, разбира се, грижливо вчесани и гледам, няма ли да се изтъркаля някое парченце, да проблесне някоя люспа в коритцето ми. И, ето го, в една романизована история за родителите на Фидел дрънна нещо метално. Ама малко предистория, съвсем мъничко. Дон Анхел, бащата, бил беден, истерично беден галициец (гайего), който се продал като заместник на един мобилизиран богатски син. Пристигнал в Куба, участвал във войната със САЩ, загубил я и се прибрал в Галиция. Има-няма година по-късно пристигнал отново в Куба, този път като мирен преследвач на щастието си. Бачкал, блъскал се, миньорствал, накрая организирал една бригада, с която се нает да работи за Юнайтед Фрууст Кампъни, да изтръгват дърветата от благословената кубинска земя, защото на територииите на бившите гори в следващите няколко години захарната тръстика направо полудявала. Та коренил гори дон Анхел, секли дървета хората му, дружно обезлесявали райската Куба, пестил, трупал парички, взел да купува земица, също като оня, с ябълката – забърсва, лъскал, продавал, купувал двойно, забърсвал, лъскал… и така докато се оженил за милионерска дъщеря и станал милионер. Само дето дон Анхел не се свързал с милионерша. Жена му Лина също била от бедно семейство и също като него била неграмотна. На дон Анхел звездата проработила по друг начин – има го в книгата. Два пъти спечелил Голямата награда (в Куба се казва Дебелата награда) на лотарията и земевладелските му амбиции получили мощен тласък. Имал си качества дон Анхел, бил корав като желязното дърво, с което подпрял къщата си в Биран, храбър – никой разбойник не посмял да безпокои стопанството му, умеел да печели признателността на хората си, знаел е как и кога да бъде щедър, абе, имал си качествата. Ама без Дебелата…, не знам… За съжаление на знам каква е била, какви ще да са били шансовете да се спечели, ама нещо не ми дава мира това „два пъти“. Познавам човек, който е печелил кола от лотарията (същия Григор от преди малко), чувал съм за големи джакпотове, даже веднъж в българското тото печелившата комбинация излезе два пъти последователно, ама човек да е печелил два пъти джакпота не съм чувал.

А то ще е съвсем лесна задача за един професионалист – историк да я сметне. Вариация, пермутация, по толкоз и готово. И тогава всеки да си избира – или са потомствени късметлии Кастровците, или има Бог и той е от Биран (по формата на Мичмана „Господ е българин“) или някой намества топчетата, подпъхва асаците. Да си избира по вкуса

2.1.1 Кубинските прегонероси

На Лилянчето - с голяма благодарност

Много я обичам кубинската утрин. Малко е като началото на "Красавицата и звяра". Нали помните, виковете на продавачите, занаятчиите, цяла една опера, както я обясняваше Моцарт в "Амадеус". Обикновено започва с громоленето на един камион от епохата на Форд Т, бърза човекът за първите пътници и натиска газта по нагорнището, жена ми мърмори насън, но за мене си е като "Кабуки" - ЗАПОЧВА СЕ. И тръгват, първи е масларят - теноровo "Мантекиииия",едно, две, три "Мантекиия" и току го смени "Буенпан, Буенпан, Буенпан", продва и хляб човекът, едно мецосопрано се включва със "Ай сапоооote, ай няме, ай няме, ай фооонго мадуро", от различни краища настъпват хлебари с колички, познава се по свирките, запазили са си за марка съдийската свирка и току добавят "ай пан, а песо пан, буен пан". Един мощен баритон продава нещо, дето не можех да разбера, докато не ми го разтълкуваха - яйца, яйца било това "айвоооо, айвооо", долита и камбанката на боклукчийската кола, далече е още, но трябва да ставам, ей сега ще се разкиска папагалът на комшиите и може да пропусна най-интересната ария - продавачът на хлор. Той си е изработил един маниер, дето просто ти залепва за ушите - кара я теноровo "хлоро, хлоро, хлоро, хлоро" и после отива в басово "ай хлоро", ама е толкова ниско, че направо опира в профундото. Друг е номерът на манисерото, продавачът на фъстъци. Те са запазили друг музикален инструмент, чукат начесто по тенекията. В нея има тлеещи въглени за да пазят фъстъците топли и чуе ли се трака-трака-трак, ясно. Нашият обаче добавя и силата на словото. Съвсем като в православна черква каканиже - "Манисерото минава, манисерото, съседът ви, да не кажете после що го няма манисеротоооо". В понеделник задължително минават купувачите на бутилки, в понеделник ами, кога. Нали събота и неделя са за празнене на бутилки, в понеделник му е времето "Компро ботееееяс, компро ботеяяяс". Много им се радвам. Хем те да си вадят хляба, хем аз да започвам деня си като в приказна опера.

Тя, после, жена ми ми обясни. Нарича се „прегон“ и навремето всички улични продавачи били „прегонерос“, демек, всеки си имал песента, мелодията си и така ги разпознавали хората. Ама с времето се поосъвременили, измързеливили се, демек и сега само викат. Май наистина е така. Чух го като започна сезонът на мангото. В Куба казват, че мангото не е хубаво докато не го „окъпе майският дъжд“ (много са ми поетични кубинците), само че аз май вече съм на дюкянчето в Слънчев бряг. Ама, като се обърка калимерата с Путин, се обърка и моят график. Цените на билетите изведнъж полудяха и трябваше да остана до средата на май, само на 19ти имаше един „човешки“ полет. И хванах мангото. Каква чудесия е няма да разправям. Ама тогава чух първите истински „прегони“. Пеят, ама пеят, пустите мангасеровци. Водят едни карикатурни

каручки, с едни дръглясали кончета, ама накичили кончетата с палмови клонки, украсили си шапките с цветя и като си запеят „прегона“ не ми дава сърце да не купя и влача в къщи камари мангота – дребничките, сладки като мед „де Толедо“; плоските „де корасон“, дето наистина на сърце приличат, а как миришааат; едни направо като рисувани „де пиня“ с дъх на ананас; сладките и едри „де Мамей“ и безспорният цар на мангото „Бискочуело“ (сладкиш, демек). Глееда ме жена ми, върти пръст около слепоочието, ама свикнала ми е вече, явно цял живот ще си остана „туристо еступидо“ и не се сърди.

2.1.2 Клетвопрестъпничеството на Коломан I

Изклал ги е като кучета. По-лошо от Кълъч Аслан, друговерецът. Голяма войска, петнадесет хиляди души, пехота и конница. Конница, забележете. Много рицари са вървели с войнството на свещеника Готшалк. Коломан сключил договор, скрепил го с клетвата си – да им осигури прехода през земите му, да им прави пазари, да помогне с каквото може. Само поискал да си предадат оръжието, че да не стане някоя беля по пътя. Христовите воини му повярвали, зер как християнски крал ще посегне на кръстоносци. И той ги изклал. Мир да не види душата му.

IV.Енрико Дандоло

V. Бонифас дьо Монфера

1.1.1 Мозарабите при Лисабон

На Цецо Якия

Оцапали я големите баровци при Дамаск, крале, графове, барони. Титли, титли, титли, да напълниш кола с ритли, дето вика Чудомир. Ама я оцапали. Виж, другите свършили работа. Малко така пътем, странично, я свършили, ама никак не била дребна работата, че и съвсем кръстоносна си била. Освободили Лисабон, приключили Португалската реконквиста. Брейййй. Било по време на Втория Кръстоносен, онзи, дето крал Луи и чичо Роджър се скараха за една там, Елеонорина работа и за малко с това да се запомни Походът. Хубаво, че бяха тия, другите. Значи, така – иначе, стигнал и до северните морета кръстоносният ентусиазъм, разпалван от шампиона по разпалване, ван дер Любе на всички времена – Бернар Клервоски. Чак мокрите и студени земи около Ламанша, разните Фризии, Пикардии, Земите Васко (баските) пламнали и се застягали.

Прехвърлил и Канала барутът на свети Бернар и даже хладният английски темперамент се оказал податлив на толкова ентусиазъм. Е, това е схемичка, малка шеговита схемичка. Ясно, че е имало хиляда други работи, имало е печалбарски сметки, нейно превъзходителство Скуката, татко ѝ – Гладът на сетивата, много разбираемото желание да промениш живота си. Като оная кокона на средна възраст дето споделила с приятелката си „Толкова съм си омръзнала, че съм готова да се сменя даже и с теб“. Но едно е да искаш, друго е да можеш, трето и четвърто… Щото как се стига до Светите земи, а? От Ламанша до Палестина? Те, морските апапи, са свикнали с вълни, бури, не ги плаши морето. Ама си трябват кораби, сериозни кораби, не флотилията от детски корита, дето тръгна да евакуира окаканията експедиционен корпус при Дюнкерк [1.1.1.1] Трябва си храна, оборудване, екипажи, парички, пари, парища. Хайде, откъм континента се намерили малко барони, стари, скътани пари, благородни пари [1.1 .1. 2], ама при англичаните такива работи няма. Търговци, мореплаватели, пилоти от задругите, бандюгите от крайбрежието (бъдещите капери на Елизабет), дангалаците от градските еснафи (много се проявили при Лисабон „момците от Ипсуич“, кажи-речи „Седмината от Тива“) и все такава неблагородна стока. Не-благородна, ама, види се и парици са имали, организацията, структурата им въобще не отстъпвала на баронската, хъс и пламък, че да тръгнат от Англия и Фризия чак за Палестина, въобще всичко си имали, не било някакъва „калтак миллет“. И тръгнали. Можем да си представим каква пъстра картина е била, можем да чуем многогласната какофония на англичани, фландърци, уелсци, корнуолци, можем само да се опитаме да помислим как се дирижира този хор, как се ръководи тази многоглава хидра и само от мисли и представи ще ни свърши скатулката с аналгина. А ония там наистина трябвало някакси да го вършат. Представете си един кораб и екипажът му се състои от малничаря Симкин, двамата схолари от „Кентърбърийските разкази“, Кола Брьонон, Тил Уленшпигел, бащата на Мери от „Моята прекрасна лейди“, Фейгин, Бил Сайкс и отец Тък. Ами той тутакси ще потъне. Имало и такива, ама рядко, знаел е този народ как да борави с морето и един ден кажи-речи цялата флота се изтъркаляла пред Лисабон. Тука ги чакало бизнес-предложение. Хем реално, истинско, тук и сега, не в мъгливото бъдеще като обичайните „бизнес“ предложения [1.1.1.3], хем с гарантирани пари на ръка, хем, на всичкото отгоре и богоугодно. Бре, че има ли такива предложения? Оказало се, че има. Португалците, по-ръбати, по-чапрашик даже и от испанците, се били здравата захванали да отвоюват Португалията си от сарацините. И, няма лъжа, докарали я до Лисабон. Ама, поучени от историята с маймунката и маслината, премерили, премерили настръхналите крепостни стени и хич даже не отворили уста да ги налапат. „Ще я глътне, хубаво, ами по-подир“, дето казва Димитър Подвързачов за мъдрата

врана. И точно тогава, ама съвсем навреме, се задала северняшката флота. Хооо, добре дошъл, бе аретлик. Набързо ги сговорили, виж за цената не станало толкова лесно, на много турове минали преговорите, много връц и тръц, много напред-назад имало, особено откъм англичаните, ама натъкмили се нещата. Предложението наистина било от типа „Дон Вито Корлеоне“. И се започнало. Здравата се пердашели и англичани, и фландърци, индивидуалните немци и всичко що имало по корабите. Тази войска съвсем не била като тафурските банди на Сан Авоар и Петър, но обсадата се затегнала, проблемите идвали главно от липсата на единодействие, англичаните постоянно били „на верев“ (защо ли не се учудвам), налагало се на място да се импровизират какви ли не монстри на обсадната техника, все нещо не се получавало, ама при обсадените било още по-зле. Там властвал Принц Глад, довел със себе си свитата Болести и ето че част от обсадените започнали да си дават сметка, че по ги устройва верската, отколкото народностната идентичност. С тая уплетена формула искам да въведа в миманса мозарабите, арабите–християни. Имало такива, не малко, е, от коя точно деноминация били – несторианци, якобити, копти, кой знае, а и на кой ли му пука, във всеки случай не били католици. Но си били християни, християни си били. Та като съвсем се напекло положението, въпросните мозараби започнали да напущат сънародниците си и да бягат при единоверците си. Няма да е било лесно, как се бяга от обсаден град, ама кубинците океана преплуваха, с дъски, автомобилни гуми, служебни бюра го преплуваха, за пустата Флорида, че там…, нали… А пък тука за живота си се борят, а и хич няма да е било розово сред сънародниците-друговерци. Християни обсаждат града, християни са и мозарабите, абе, уж са араби, наши са, ама са християни, техни ще да са. Като руските германци през Отечествената война [1.1.1.4]. И бягали, бягали хората. Чужденците-едноверци ги чакали с отворени обятия. „Арабиииии? Ама били християни? А, не може да бъде. Араби, а пък християни, лъжат нещо“. И вместо да спретнат една комисия, да си представи всеки родословието, да положи изпит по катехизис и владеене на немски език, градските момци, свободните граждани, пред-ренесансовите хуманисти обявили всички бегълци за шпиони, тука вече трудните булки да не четата, както би казал Боримечката, отрязвали им ръцете, окачвали им ги на врата и ги подгонвали обратно към стените. Там пък ги пребивали с камъни сънародниците им друговерци. Е, сега разбирате, нали, нямаше как да я схвана тази история, ако не бях видял как са расли „свободните граждани“, дечицата на Ханзата в Берген.

1.1.1.1 Странният Дюнкерк
1.1.1.2 „Старите“ пари
1.1.1.3 Бизнесът на Станимирчо
1.1.1.4 Екатерининиите немци

2.2.1 Фиатчето на Пенко

На Васил Каравасилев

Още бяхме млади, макар и не толкоз, още имахме сили за дивотии, та с Пенко двамата се хванахме издателство да правим. Дребно такова, повечко по поръчка работехме, нямахме куража да се пуснем във водите на свободния пазар. А и тиражите ни такива бяха, в една „Волга“ се побираха и с тая „Волга“ си ги вземахме от печатницата, с нея си ги разнасяхме, с нея всичко. Горе-долу, Лъжлив Съби, Нено Сенегалеца и магарето им Тропчо. Криво-ляво хранехме къщите, ама колко се забавлявахме, какви приключения бяха с тая „Волга“… И двамата – пишман шофьори, и двамата – пишман^2 (на квадрат) механици, ама имаше барут още в барутниците, та се спущахме. И сме в София, свършихме каквото там имахме за вършене и бързаме да си тръгнем, че с този таралясник, при туй ми ти софийско движение… И по едно време Пенко се запъна. Така, по неговия маниер, кротко, тихо се запъна – да сме минели през църквата „Света Петка“, искал от там светена вода да вземе. "Бе, Пенко, бе другарю, ми тя „Света Петка“ е баш на центъра, в най-голямата бъркотия на „Дондуков“ и „Витошка“, Пенко бе, чадо бе, не можем ли от другаде да вземем светена водица?“ Ама си знаех, че е загубена кауза, много ми е добричко другарчето, ама като каже… Как стигнахме, къде паркирахме, как излязохме, няма да разправям. Ама стана работата и отпрашихме с баба Волга за Бургас. Минаха два-три дена и стана дума за светената водица. А-а, ползвал си я Пенко, по предназначение си я ползвал. Наръсил с нея „Фиатчето“ си, дето не щеше и не щеше да тръгне. Уби ме, смаза ме, смля ме. Не толкоз за треперането и потенето около църквата, то мина и замина. Ама някак богохулно ми се стори – светена вода, от точно тази църква и да си къпеш колата с нея. После прочетох, но някак и до ден-днешен не мога да го приема, да се съглася, за там, дето Бог казва „Оставете всичките си грижи на Мене“. Всичките. Не възвишените, не духовните, не специалните… Разбра ли, Стойчо? Ама и до ден-днешен не мога да го приема… Пък и нали е казано „Не споменавай напразно името Господне“. Уффф.

2.2.2 Норвежките наблюдения на Радостин

На Надето Атанасова

Вече ми бяха попорасли учениците. Ония, чудните, от клуба. Студенти, големи, оправни, демокрацията вече беше „избухнала“ и даже Бургаският Университет го имаше. И взеха да замислят едни по-така, големи работи. Най-разтропан

беше Светослав (той после до евродепутат го докара), още като студент тръгна по едни крупни чужбини, по едни конференции. И от едно такова „норвежко мероприятие“ сговорил една цяла тумба норвежци да дойдат и с нашия клуб да направим една хубава философска конференция. Речено-сторено. Взехме разрешение за една университетска аудитория, уредихме спането по къщите си, храненето в стола на Университета, опънахме един голяям трансперант над входа „Международна…философска и т.н.“ и я проведохме. Хубави деца, умни приказки, нов-новеничък Университет. Приказка. В една от почивките ме приближи Радостин и с много нетипична усмивка ме заговори. Оказа се, че той не само слушал, ами и гледал – физиономии, фигури, носове и така, на майтап, нетипично за него, си направил малка теорийка. За природата и човека. Слушайте.

В норвежката група имаше едно момиче, високо, снажно, бяло, русо – какво да бъде, хубаво момиче, но с един смешо мъничък нос, едно такова чипо, миниатюрно нослененце, „което природата специално е правила, за да се показва съвсем пестеливо от парката, че да не замръзне, хем да си диша, хем да не замръзне“. Хайде, сега, природата, ами чипоносичко е момичето, какво толкова. „Да, ама я виж Бахаолата“. Така викахме на един от норвежците, чиито родители били имигрирали от Ирак. Опитваше се да ни запали за някаква странна, бахайска, религия. „Виж с какъв уред го е снабдила природата. Остави дето е с половин метър пиперка, ами и виж как са му обърнати ноздрите навънка. Не е случайна тази механика, с туй нещо не само диша, и диша и диша парливия пустинен въздух, ами и изпарява, изпарява, изпарява, та да се поразхлади и да овлажни туй, дето влиза в дробовете му. Цял радиатор, направо климатик. Обърни сега внимание на фигурата, дето я е изпраскал Юн“. Юн наистина изглеждаше странно – тесни, увиснали рамене, широк, ниско разположен таз, дълга, проточена напред шия, малка глава с хлътнала брадичка. Е, не можем всичките на Филип Киркоров да мязаме, слава Богу. „Не-е, въобще не става въпрос за това“. Вярно е, той Радостин винаги си е бил деликатен, истински толерантен човек. „Просто си го представи на ски. Направо идеалната аеродинамична структура“. Вярно бе, така е. „И забележи походката“. Юн наистина ходеше много странно, сякаш все в кал газеше. „Нелепа е за асфалта, но е точно походката за снегоходки“. Да, видях, вдига високо ходилото – отлепя снегоходката, след това устремно, с акцент, стъпва – сложи снегоходката, приплъзва задния крак – придвижва другата, вдига високо ходилото… точно така, походка правена за дълбоки, северни снегове. Та от тази конференция това ми остана споменът. Това и хубавото чувство за младост, за новост, за свястност.

2.2.3 Разказите на ибн Мункид

На Мариана Малинова

Този Усама бил политик, посланик, служил на управника на Дамаск. И като тънък човек, начетен, културен, не можал да сдържи удивлението си, по-скоро отвращението си от варварските порядки на „франдж“ – така наричали арабите европейските нашественици. Историите му са наистина бая раздрусващи и през призмата на съвременната ни цивилизованост прилича да ни правят много по-близки до арабските друговерци отколкото до собствените ни кръстоносни корени. Ама почакайте малко. Първата история е за ал-Акса, където дипломатичните тамплиери оставили потенциалния си съюзник да се помоли според обичаите на религията му. Отнякъде обаче изникнал някакъв явно новодошъл грубиян, сграбчил финния дамаскинец, обърнал го на изток и изсъскал „Така се молим ние“. Дотичали няколко тамплиери, укротили новобранеца и помолили ибн Мункид да продължи молитвите си. Да, ама оня се отскубнал, пак грабнал културанчо и пак… Гледай диванета, гледай простаци – е явният контекст на разказа. Представя още някаква дивашка сцена, където две старици трябвало да се надбягват, а солдатите всячески им пречели, препъвали, бутали в калта, докато най-накрая едната достигнала финала и спечелила наградата – цяло опушено прасенце. У-у, диваци, у-у руфияни. Най-абсурдна е като че ли историята с чудовищното непознаване на медицината и ултра-тъпанарското настояване, не, така ще ги лекуваме, а пък ако ще и да мрат. Вярно, така е. И жената с главоболието и мъжът с абсцеса са си чиста жертва на олтара на простотията и тъпанарщината. Но дали е толкова просто? Че арабинът така ги вижда е не само ясно, но и напълно логично. Значи ли това, обаче, че и ние трябва съвършено безуговорчно да приемем „цивилизованата“ интерпретация? Нека за малко да си представим западнякът, измъкнат от дъждовлива Пикардия, студена Фризия или блатистия Райнланд. Захвърлен в чуждия пейзаж на Сирия, обграден от чужда и често неразбираема култура, потопен в морето на враждебни племена, с враждебна, агресивна религия. Даваме ли си сметка колко фатално важен за него е въпросът за идентичността? Колко лесно може да се размие световъзприятието му в този съвършено различен, съвършено друг свят. Колко лесно е да изпадне в едно шизофренно раздвояване, направо анихилиране на личността и ориентирите му, ако се подаде, ако отстъпи пред повиците на прагматичността, удобството, „разумността“.

Нали ви разправях за религията йоруба в Куба? Ако не съм, ще ви разправя. И колко спокойно и толерантно се отнася католическата църква към нея. Сега де, навремето едва ли е било точно така. Тезата е, че робите, дето са ги мъкнели от различните краища на Африка, са губели всякаква идентичност, всичко – език, обичаи, бит, начин на съществуване. И единствено им оставали религиозните

ритуали, оришите – африканските им богове, които тихомълком подбутвали под официалните католически светии. Е, добре, защо с такава готовност приемаме една такава „толерантна“ позиция спрямо робите от Африка, а така решително я отказваме на собствените ни предци? Да, тъпа е сцената с „Така се молим ние“, грозна е гледката на оваляните в кал старици, жалко е за глупашки погубения живот на жената с главоболието и мъжа с абсцеса, но дали са прекалени тези жертви щом става дума за най-важното, за запазването на идентичността, на смислеността на съществуването? Не знам. Знам само, че нещата не са толкова прости.

2.3.1 Йерусалимската история на Саладин

На Махмудчо - бачкатора

Сигурно я е смятал цялата работа Саладин. Ама добре я смятал, с далечен прицел. Хубаво, Ибелин тъй, бръснари, мелничари, дюкянджии (намеквам за Камило Сиенфуегос, той нали в някакъв праматарски магазин работил) иначе, паднал Йерусалим. Пак дълго се държал като знаем какъв му бил гарнизонът. И вече свиваме уши, сърцата ни почват да бият в тъпанчетата, като си спомним каква я вършиха Жофроа де Буйон и другите когато завладяха Йерусалим, леле-мале, що ли кръв се е проляла, що ли зверства са били като е дошъл ред друговерските кучета да си отмъстят. Ама Салах ал Дин е голяма работа, човек с истински голямо чувство за История, с истински тънък ум и наистина си изваял „паметник нерукатворний“ при Йерусалим. Никакви кланета не позволил гениалният кюрд, паднал Йерусалим, паднали в плен гражданите му и толкова. Даже и икономически не се възползвал Слънцето на правоверните от победата си. При толкова много пленници бая пари е можело да се изкарат по пазарите за роби. Саладин обаче наложил една съвсем минимална цена за откуп на пленниците – по една жълтица за жена, за дете, по две – за мъж. И плащали, който можел плащал и се откупувал. Ама много не можели, две жълтици, много пари са за градската беднотия. И Саладин започнал да си измисля какво ли не – петстотин души освободил без откуп, ей така, по милост. Други петстотин получили свободата си заради рождения ден на брат му. И така нататък. А в това време Хераклий, Иерусалимският патриарх, бягал, натоварен с църковното съкровище и ни жълтица не му се откъснала от сърцето, ей така, едно дете да откупи. Срамота.

2.3.2 Историята с епископа на Бовез

Абе знам ли го, знам ли кой е „поръчал“ Конрад дьо Монфера? Ама като събера

две и две… Слушайте и смятайте с мене. Като паднал в плен Ричард, нали помните, имаше си един специален мъчител – епископът на Бовез. После, като се обърна палачинката и Ричард пипна Бовезкия, Пиетро ди Капуа се възползва от страданията на епископския задник, за да държи тон на Лъва и окончателно да го изкара от равновесие (и от Похода). Защо бе, какво толкова се скараха тия двамата, та толкова кърваво си мъстяха? На, дойде време да ви разкажа. А и да поразсъждаваме. За историята и за Историята. Заклали асасините Конрад, ама как станала работата. Те, асасините, си имат специални теркове на колене. Остави дето не колят кой да е, ами не го колят и кога да е, ни къде да е. Любимото им време било петък, денят за голямата молитва на мюсюлманите, когато много хора се събирали, голяма публика да има. А мястото трябвало да бъде такова, че всички да видят. На мегдана, на чаршията. И било петък. Изабелка, Конрадовата, решила да иде на баня, зер, трето поколение е в Отремер, византийска щерка, била вече научила хигиената, а пък и кеф си е банята и Конрад, фук-фук, до хубавицата, до „кралския си печат“, чатка с копитата на коня по калдъръма. Потънала Иабелка в пазвите на хамама, поразходил се Конрад из чаршията, повъртял се из сука като Обама из Хавана Виеха, хванала го скуката и отскочил до банята да види какво става. А-а, Кони, не се излагай, как я мислиш ти тая работа с женското къпане, с женското гиздене, аз, като каже жена ми „Ще си оправям косата“, знам, че денят отиде. Хем с щипците му, със сушоарите му, а пък ти… Скършил устнички Конрад, мота се нещо Изабелка, а той тъй и си скучае. И решил да отиде, да похапне при един стар приятел. Речено-сторено. Ама, за бела, точно него ден приятелят бил решил „да поумори чревека си малко по-рано“, както казва дядо Либен и замисленото похапване пропаднало. Пфу, да му се не види. Поприказвали, почесали езиците, ама само с едни клюки колко време ще убиеш. И се връцнал отегченият Конрад да види не се ли най-после набани неговата Изабелка. Че после трябва и „баня да се взима“, само дертове, само дертове. И, потънал в досада и черни размисли, така и не си дал сметка, че нещо не е наред тая, дето го спират няколко чалмалии нещо да го питат. И докато се усети, докато си спомни, че днеска е петък, че са баш на чаршията, че тия… вече било късно. Ооох, колко ли се тюхкал после епископът на Бовез – щото точно той бил гладникът дето успял да се натъпче рано-рано, колко ли проклинал „алчущето си чрево“, как пък не можа да измисли нещо набързо, да предложи някаква хапка, някаква пивка на приятеля си, да го позабави малко, че „да го отмине горчивата чаша“. Ама късно било, нямало го вече Конрад. Е хубаво, късно, няма го, разбрахме. Ама какво общо има това с лютата ненавист към Ричард? Вие как мислите? Дали има нещо общо? И като се питаме „кой поръча Конрад?“ Дали да вземем под внимание мнението на Бовез? Или това не е доказателство? Да каже Евгени Мосинов.

3.1.1 Думата на кубинците

На Пипо - Думата

Не знам, наистина не знам, защо думата на кубинците тежи толкова малко? Може би така се живее по-леко (и по-дълго, те докарват средно до 78 години). Може би робското минало си казва думата. Какво зависи от роба, че да дава обещания, да поема ангажименти? Че и да ги спазва? Не искам да кажа, че са лъжци. Лъжата предполага злоумисъл, предполага умишлена изопачаване на истината. А при тях думата не се спазва така, някакси естествено, саморазбиращо се. И се чудя защо толкова се дразня. Ами такива са си хората, крайно време е да свикна. И то не само така, по навик, не мога да се примиря, а защото и метафизически ценя думата. Думата е нещо, което свързва времето. Думата, дадена в миналото и изпълнена в настоящето, свързва минало с настояще и ги прави предвидими, овладяеми, светли. Дума, дадена сега, с ясното намерение да бъде спазена в бъдещето, навързва сегашно и бъдеще и задава едно предсказуемо бъдеще. Hic Rhodos, hic salta. Яж, пий, носи си новите дрехи. Много ми е противна тая идеология. Не че в оставащото ми парченце живот имам кой знае какво за постигане, ама категорично отказвам да бъда сведен до късчета усещане, до връхчетата на нервните ми окончания. Искам смисъл, искам възторг, искам вяра. И искам време. Те да правят каквото щат. Аз ще си спазвам думата. Доколкото мога.

3.2.1 Възцаряването на Балдуин дьо Булийон

Лятото на 1100 се оказало много криво и кисело за франките в Сирия. Сен Жил, крив и кисел, както винаги, жестоко се разминал с очакваната Йерусалимска корона. Че нещо и другите му завоевания хич не се получавали. Дали защото бил чуждоезичен, неговият ланг д'ок го правел чужденец сред свои, дали щото се смятал за голям важняга - наистина бил богат, обвеян със славата на Реконквистата, бил старо другарче на силния човек в Похода, Адемар де Пуи, дали щото бил вече бая дърт и вкиснат, но някакси успял да обърне всички барони срещу себе си. И сега, вбесен от всички, хукнал да си оправя бакиите в Константинопол, при Алексий. Намерил църква да се прекръсти. Точно пък Алексий ще забрави какви главоболия му създаде Тулузкото старче с дебелоглавието си. Ама това е друга история. Та Сен Жил се омел от Сирия. Най-внезапно сцената напуснал друг голям, много голям играч - Боемунд. Данишмен "Мъдрият" си го изработил по оня, турския сценарий. Обсада /в случая на познатата ни Малатия/ - оксиденталите хукват да се разправят /в случая на една седмица езда от Антиохия/ - засада - готово. Нещо не го рабраха

тоя номер прочутите бойци от Запада. Не вярвам да са толкова тъпи, всички твърдят, даже и арабите, че са опитни и предпазливи във война. Нещо друго, някакви по високи, по-мета-схеми ще да работят, за да влизат все така урбулешката в турските капани. Но, така или иначе, голямото име Боемунд сменило рубриките - от хорор към комикс. Случило се и трето нещастие. Загинал Жофроа дьо Буйон, "адвокатът на Христос". Версиите са различни. Най-"християнската" е, че го помел го тифа при Акр /абе много удобни са тия Акрски епидемии/. Най-"мюсулманската" - пронизала го стрела. Пак там, пред Акр. Нещо ми казва, че третата, средната е най-близо до истината. Разправят арабите, че някакъв палестински емир почерпил Жофроа с отровен плод. Не че има някакви доказателства, ама все ми се струва, че от високо християнско място е дошла поръчката за пикантния плод. Онова "Йерусалимитанус" по монетите на Жофроа, сечени още преди Похода, не ми дава мира. А и Адемар де Пуи, как удобно се спомина при Антиохия. Иначе кой знае дали нямаше да е Сен Жил... и т.н. Все ми се струва, че е подреждал някой картите. Ама слушайте, слушайте сега. Споминал се Жофроа, овакантил се престола, хайде, нека е "адвокатурата" и веднага почнали плетките. Тоз-оня, чак Робер дьо Фландър се заспрягал като "следващия", обаче Съдбата решила друго. Балдуин, Едеският, въобще не губил време, грабнал петстотин души - рицари и пешаци /нарочно го казвам, да е ясно, че мъничък му е ескорта/ и беж, към Йерусалим. Ама с тия петстотин души си бил хапка, да я глътне онова, лудото, Дукак от Дамаск. Тъй ли, иначе ли, Танкред и Жофроа здравата му били яли задника на Дучето, че на всичкото отгоре взел да става за смях из суковете - наперените му турчаци зърнат ли франк тутакси от пауни се превръщат в кокошки, мокри, проскубани кокошки. И сега бил момента... Три хиляди армия замъкнал Дукак и зачакал Балдуина. Зачакал го на знаково място, проходът при Реката на Кучето. Знаково си било мястото, старата граница на Фатимидите близо до Бейрут, абе направо Къщата на Биг Брадър чак от древността. Щото много трудно за минаване било мястото. Минел ли го някой, изписвал си името на скалите. Четял Дукак докато чакал - Рамзес II, Навуходоносор, Септимий Север. Тоз, последният, направо си ядосвал Дучко. Надписът бил в прослава на храбрите галски /амен-амен франкски/ войници. Да, бе, да, ще видят те. И "те" си вървели и си свиркали. Внезапно една делегация ги пресрещнала. От Триполи. Носели хората медец, сушени смокинки, емиш едно-друго. Балдуин бил нащрек, зер данайците и като ти носят дарове... нали. И имал право, не била в емиша работата, новият управител на Триполи му изпращал тайна, претайна вест. Съобщавал му за Реката на Кучето и на панагон, давал някой мъдри съвети как се опитомяват кучета. Имал си причини човекът. Франки-мранки, ама най-опасен за Триполи е Дукак. И "мюсюлмани сме, ама първо сме триполитанци". Особено щом се касае за трончето ни. Балдуин благодарил, турил си едно наум и весело

продължил. Дукак и той весело го чакал. Веселостта му се поизпарила, когато оня точно преди да налапа въдицата, да я налапа като скорпид, до корема, изведнъж взел да се прави на лапина, пощипва стръвта, дразни те, ама дръпнеш ли - никой няма на въдицата. Добре, станало ясно, някоя мишчица е изпяла за засадата. Ама за разлика от рибата, която адресна регистрация няма, море широооко, Балдуин бил с еднозначна посока - Йерусалим и на мнооого тесничък път, пустия Проход. Хубаво, изненада няма да има, ама пак са си 3000 срещу 500, ложите са заети от турците, а нашите са долу, в партера, в позиция партер. Дукак има всичкото време на света, Балдуин трябва да е Юсеин Бол, че другите са с летящ старт, а него още го няма на пистата. Кофти кекс. И най-внезапно турско-арабският легион отстъпва, пръска се, стапя се. Също като преди две години пред Антиохия. Уж сега всичко е различно, Дукак тогава правеше мръсно на мосулския Кербога, че да не му лапне Дамаскчето, сега няма Кербога, няма дявол. Уж много му е нужна победа, че дамаските сукове кипят и тронът се клати ли, клати. Ами тогава къде се ометоха Дукаковци? Не че е невъзможно просто да са се скапали. То с такъв побъркан предводител... Възможно е. И ако беше само това щях да го приема. Ама, пита се, откъде е знаел Балдуин, че така ще стане? Щото само да си стои Дукак при Кучето, нищо да не прави, само да стои и на франките им е спукана работата. Ни напред, ни назад, ни наникъде. Хайде, да кажем, че ал-Мулк, триполитанецът, му е нашепнал и други данни "Не бой се, уредил съм работата, арабите там - мои хора са, ще се размъркат, ще си тръгнат, турчаците ще ги последват, няма страшно". Първо - откъде-накъде да му вярва. И второ - откъде ще ги знае тия работи още като е тръгвал от Едеса. Боемунд с 500 рицаря /а това значи поне 2000 войска/ яде хурката на 3-4 дена път от Антиохия, а Балдуин с 500, всичко на всичко, ще хукне през две седмици турски земи. Балдуин може всичко да е, ама нито е тъп, смята като елка и никакви вери, митове, религии не му мътят погледа. Нещо не ми се връзва. Не че знам нещо, нищо не знам, ама не ми се връзва. А и ако не беше оня, арабина, да ги разкаже работите за ал-Мулк и толкова нямаше да знаем. Та затуй ми се струва - една ръчичка ще да ги е гласила. Всичките нагласи. Първо - "Йерусалимитанус"; второ - Адемар де Пуи, лека му пръст; трето - Сен Жил, чао за известно време; четвърто - лека му пръст на праведния "адвокат"; пето - Реката на Кучето; шесто - Балдуин пристига навреме, коронясва се и управлява Отремер цели осемнадест години. Много, много успешно. Браво, блестящо проведена операция. Не ли?

4.2.1 Убийството на папа Бонифаций VIII

На д-р Стоян Златев

Въпросният Гийом дьо Ногаре си е бил съвсем хладнокръвен и безскрупулен убиец. Те, диктаторите, си обичат такива персонажи. Ама чуйте историята. Здравата се счепкали Крал и Папа. Той, кралят на Франция, от време оно си има традицията много да не базари Светия престол. Нали помните историята с интердикта, дето го наложи Инокентий на Филип Август? Е-е, заради онази история с датската принцеса, Ингеборг. И дето Филип Август пък скръцна зъби на кюретата и те хич и не го збаелязаха този интердикт. Ама това са заигравки, нормални ританици между породисти атове. При Филип Хубавеца игрички няма. Тръгнал нашият да се прави на Елизабет Първа, да прави абсолютна монархия и, разбира се, една от първите му работи, да уточни Who's Who в кралството. Папата, естествено, подскочил – миряните са си на краля, ама свещениците, особено висшето духовенство са си папски, да си знаем. И за да няма недоразумения изтресъл една хубава була по въпроса. Кралят показал зъби и работата си тръгнала към обичайната практика на компромисите. Връцнал малко кифлата Бони, очаквало се от Фифи да направи „ някои изключения" и да се поуталожат работите. Вместо това Фифи, Ноги и другите тролове спретанли един гръмовен процес на един от папските епископи, обвинили го, че и го осъдили не само за държавна измяна, ами и за ерес и така изгорили мостовете. Запукал ги папата с були, почнал да заплашва с отлъчване, а онези отговорили с конкретни, физически действия. Натоварил крал Филип Гийом „Правния" с мисията, връчил му малък отряд все отбор убийци и го изпратил в Рим да арестува папата. Да арестува… Папата… Дьо Ногаре въобще не се поколебал, тъгъдък-тъгъдък в Рим, папата го няма там, скрил се бил в Ананьи, някакво селце из района. Скрил се, пък се знаело къде се скрил? Как става тая работа? Е, не всички знаят, де. Ама който трябва, знаел. Имал си папата един голям личен враг. Колона, големите благородници Колона. И въпросният Колона бил научил скривалището. Издал го на Ногаре и двамата дружно потеглили натам. По традиция мишоците били напуснали потъващия кораб, папското обкръжение се било разбягало и „пратениците" сварили стареца сам. Сигурно се е изплашил, горкушинкият, изплашил се е, няма как, но запазил достоинство. Протегнал напред глава и заявил „Ето главата ми, ето тиарата, ще ме убиете, но ще умра Папа". При тези думи Ногаре се засрамил (глупости, юрист срам има ли, измислил я е после тази история), но високоблагородният Колона хич не се поколебал и с все сила праснал Светия Отец с някакъв жезъл. Човекът се струполил, загубил свяст. Чудното е обаче, че селяните, които, разбира се, се досещали какво става, се засрамили, хурнали се към папската вила и озаптили развилнелите се убийци. Брееей, гледай, имало хора тогава. Щото това сега не може да стане, сигурен съм. Отървали стареца, но той така и не дошъл на себе си, бълнувал, не познавал никого и до месец се свършил. Че да може после

Филип да премести Светия престол в Авиньон. И Климент V да стане „авиньонската папа“. Да. Кръвожадни са били тез времена, жестоки, ама чак толкова безсрамни едва тогава почнали да стават.

4.2.2 Бернар Клервоски и папа Евгений III

Петата контеса на Гибакоа била голяма красавица, по него време още нямало телевизия и мъж ѝ хич не се помайвал. Произвеждали дъщери като за световно. Осем ли, девет ли ги нароили, ама всички на мама хубостта взели и всичките така успешно се изпоженили, толкоз „шекерена аристокрация“ (така наричали испанците новопръкналите се креолски благородници) наскачала изпод полите ѝ, че на Контесата закачили прякора „Бабата на елегантна Хавана“. „Шекерена аристокрация“, вярно, ама пък като гледам мустакатите испанки от портретите, да са живи и здрави „шекерените“ щом хубавици въдят. Дето викаше дядо Либен „Хм, вземи куче от копаня, а жена от добър корен. За какво ми е нейния корен като месечината ѝ надупчена като решето“. У дяда Либена – продължава авторът – всичко трябваше да е хубавичко. И снахите, и децата и кокошките „Закалям ги ако не са хубавички“. Естет. Ама няма да продължаваме по Хашек („те, естетите, са хомосексуалисти“) щото за дядо Либен въобще не е вярно. Та, както за Петата Контеса на Гибакоа казвали, че е „Бабата на елегантна Хавана“, така за Бернар Клервоски можем да кажем „Таткото на Светия престол“. Извинявай, Берни, ама само със свети работи ще доскучаем на читателя. А пък както казват поляците „Клиент – наш пан“. Трябва да угаждаме на читателя… Колко папи са излезли изпод неговото наставничество забравих – трима ли бяха, четирима ли. Ама Евгений III, папата на Втория Кръстоносен Поход, е „негов“. И от него си издействал Бернар една важна привилегия за любимата си рожба, Тамплиерския Орден. Не, не била единствената, имало други, ама тия, другите, са си от сферата на духа – носенето на кръста на гърдите, например. А тази, за която говорим, е от света на, хайде не на плътта, но, да кажем, от света на костите. Защото, мисля си, можем да наречем институциите „скелета“ на обществената плът. Извадили Орденът изпод юрисдикцията не само на барони, графове, крале, а и вече ни архиепископи, ни епископи, ни абати можели да държат сметка за делата на тамплиерите. Единствено на папата и директно на него били подчинени монасите-воини. Защото били най-преданите, най-богоугодните.

4.2.3 Луи XVI и Мария Антоанета

Не я обичам тази, австрийката. И не само заради „хляба и пастите“. Макар никак да не е малка работа тази „аристократична“ арогантност. Ама най ми се

повдига от примитивния, долен шпионаж при войната с Австрия. Разбирам, австрийка е, разбирам, Мария Терезия ѝ е майка, брат ѝ е Йозеф II, музикалният император. Ама има неща по-важни от народността, роднинството, има неща като дълг, благородство, приличие, най-малкото, не отива на една кралица да шпионства, наистина. Ама ми е жал за оня, нелепия Луи. Той, човекът, просто не ставал за крал. Не го влечели нито интригите, нито политиката, аристократичните важниченета въобще не са му били по вкуса. Обичал да майстори разни работи, падал си по механиката и просто така се случило, че станал крал. Никой нито го питал, нито нещо могъл да направи. Такъв се родил човекът. Капет. Ама го убили, гилотинирали го. Защо? Ами защото е крал, защото е Капет. Долу кралете, смърт на Капетите, да, точно така е станало. Онази, хилядоглавата хидра, публиката, тя пожелала да изпие кръвчицата му. Да загризе черепа му, да пръсне вътрешностите и… А-а, какво било? И кой я роди тази публика, кой я институционализира в Генерални щати, кой я насъска, кой се правеше на неин слуга, кой заграби абсолютната власт с нейна помощ? Филип Хубавеца. А сега, бери ѝ плодовете. Никой, никой не е успял да излъже Публиката. Да я ползва – да, да му свърши работа – да. Ама в края на краищата тя винаги ще те смачка, ще те унижи. Така стана с Хубавеца, така стана и с Робеспиер, че даже и Кинтин Бандерас накрая го заклаха неговите войници. Жал ми е за Луи, ама злорадствам задето си го получи оня, таткото на Генералните щати.

5.1.1 Падането на Антиохия

Официалната история всички я знаем. Фируз-арменецът бил оръжейник в гарнизона на Яги Сиян. Хванали го да мошеничества нещо, арматурно желязо ли изнасял, електроди ли крадял (опааа, обърках се с Куба), абе гепал нещо, пипнали го, десет на голо, обидил се Агопчо и беж, при Боемунд. Приказки за малки деца. Пари са играли, парииии. Сега пък приказки за големи деца. Чуйте и ще се убедите. Добре, с пари, с много пари, не е важно как, важното е, че Фируз обещал да помогне. И сдържал обещанието си. В уречената нощ, в уречения час, отворил едно Жулиетино прозорче на една от кулите и командосите на Боемунд се закатерили по стените. Ясно, нали – маскировъчни дрехи, специална вакса на лицата, гумени подметки, малки „Узи“ на гърба, завити в парцали да не дрънкат, разни нин-дзя джаджи . Пет-шест „тюлена“ и готово. Да, ама на кофтите филми [5.1.1.1]. При Боемунд е съвсем друго – петстотин бойци в пълно бойно снаряжение. Пуснал им Фируз въженце и започнали нашите – с мечовете, щитовете, броните, олеле-майко, какво дрънчене, какво стържене, какво тракане е паднало, все едно валяк мачка цинкови варели. И никой нищо не чул. Никой нищо не чул? Айде, бе? А я да го

сметнем (тя хубаво жена ми ми викаше „сметкаджия“). Колко ще да е била стената? Три-четири метра. Най-малко. Колко време му трябва на един „тежкотонажник“ да се изкатери? Хич да не е две минути. При идеална, оттренирана организация. Петстотин парчета – 1 000 минути. Хайде, да са пуснали две въжета – 500 минути. Какво прави това? Осем часа. Бреееe, ми то ще да е съмнало, бе. И никой нищо не забелязва? А-а, само с един Фируз не може да стане работата. То не е като във футбола – броиш една сума на вратаря, пуща той два гола и готово, другите за какво са ти. Тука трябва не целият отбор, ами целият стадион „да хапне“, за да стане работата. Сложна логистика. Ама тя цялата операция е сложна. Как така Фируз баш последния възможен ден се „обиди“ (тя тая дума след голямата турска екскурзия доби един доминантен втори смислов пласт), кога се сговориха с Боемунд, кога Боемунд си постави условията, кога ги приеха, кога Агопчо отвори балкончето… Щото един ден по-късно Кербога вече ще е пред Антиохия и ще размаже западното воинство по антиохийските стени. Да, така е. И какво, пак ли вярваме на случайности? Ясно, Боемунд си е имал „арменската връзка“, държал е асото в ръкава, изчакал е да се нажежи до бяло ситуацията, разчистил е сериозните пречки – главнокомандващия, Татикиос с византийците и когато вече … си поставя условията. „Ще я превзема Антиохията, ама за мене ще си бъде“. И другите клякат. Туй, ясно. Ама как става с петстотинте, как никой не ги чува, не ги вижда, как вездесъщият Шамс ал-Давла, синът на Яги Сиян, се оставя да му пробутат петстотин тежко въоръжени войника през някакво прозорче – тайни и загадки.

5.1.1.1 Тюлените в Сомалия

VI. Симон дьо Монфор

3.1.1 „Аспарух“ – филмът

На Виолета Здравкова

Така беше с филма. Ей, да му се не видеше, обидно ми стана. Абе, целият български народ все от идиоти ли е съставен? Всичките от футболната агитка ли сме или все чалга слушаме? Пък и да я слушаме, от агитката да сме, толкоз ли за пет пари акъл нямаме, че ще ги вярваме тия измишльондреници? Дошли византийците в Онгъла, пуснали ги зад оградата и какво да видят? Тадж Махал, Вилата на каскадата, Градините на Семирамида, Боже, Божкеее, плеснали с ръце и се заудивлявали на строителите /старо/български, на родните инженери, де са учили тия момчета, де са се така изфинили? Хайде, стига глупости. На кого ги разправяте и за какво ги разправяте тия? Не е ли очевидно, дошли от

степите, диви са били, кривокраки, вмирисани на конска пот и кобилешко мляко. И са носели, по някакъв си тайнствен, чуден, възхитителен начин, държавността в сърцата си. Не че чак толкоз ги вярвам филологическите упражнения на Иван Божилов. Ама си е така. Много ли са народите, способни да създадат държава? Една орда, каквато и да е - войнствена, юнашка и не знам си каква, в едно море, море от славяни. И способна да създаде държава. Държава, дето и днес я има. Все още. Къде са аварите, скитите, сърматите, къде са хуните, хазарите? Стопиха се, няма ги, прах и пепел. А българите останаха, държава създадоха и хем къде - на ръба на Византия, насред пътеките за Азия, петстотин години турска, после досами Русия, а-ха Съветски съюз, ама не, все я има и я има, хубава-лоша, ама я има. Да-а - ще кажете - ами под турско? Добре, нека да ви разкажа една хаслия, дето вика Подвързачов. Една, дето ми я разказа Диана, блестящата ми ученичка. Всички знаем Митхад паша, русчушкия валия, дето от Христо Георгиев бил научил за четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа. Тя и там е една голяма несправедливост историческа, ама добре, че е Университета, че си имат, каквото заслужават братята. Ама май не всички знаем, че после станал садразамин Митхад ефенди, велик везир по нашему. Умен, много умен човек ще да е бил, цялата империя да управлява. И знаете ли какво направил? Другото и аз не го знам, ама за училищата знам. Разбирал го човекът, много добре го разбирал, силата си е сила, храброст, свирепост - добре, ама бъдещето е на образованите. Не знам, с Франсис Бейкън ли се е съветвал, сам ли си го е разбрал, дали пък не са си го винаги знаели турските управници - "Знанието е сила", не ще да са били толкова прости, колкото ги изкарваме, я, какъв корпус създали. Неее, не оня, еничарския, него всички го знаем, другия, другия, кой, а? А? Не знаееем. Имали са корпус от чужди момчета, точно като еничарчетата, само че ги готвели не за ятагана, а за перото, чиновници да стават, държавата да управлявт. Гледай ти, гледай ти. Та хем си бил в традицията, пашата, хем си бил новатор. Минало било времето на корпусите, хората, хората трябва да се образоват. А с тези уж училища, дето ги има към джамиите, питайте Никос Казандзакис Браимчо на какво го учи ходжата... И тука идваме ние. Гледал внимателно русчушкия, не ще да е бил като тъпите ни ченгета, дето само на Нашия човек в Хавана се правиха, гледал и с ужас следял как един миллет, дето кой го имаше за миллет, прави училища, ама училища, момичетата чак взеха да учат, храни даскали, че в Елена и Университет си направи, даскалоловница.

Бях в Бостън, момчето ми ме покани. И рано-рано, докато то си доспиваше, уморен е горкият, тежка му е работата, аз се измъкнах и набих към Харвард. Е-хеее, Харвард. И гледам, пред входа, стария, оня, истинския вход, една хубава, мраморна плоча от ония години. И на плочата пише "И понеже не искахме свещениците ни да са неуки, създадохме този Университет". Свещениците. А

нашите хора даскали правят, светско образование да пръскат, в главите на хората да свети. За нищо време толкова напред скочили, че най-доброто, което можал да измисли садразамът, било турчетата да се учат в българските училища. Пустите българи, не можем ги стигна, както са тръгнали един ден ще ни управляват, ами да вземем, каквото можем, да се качим на техния влак докато властта е наша, та да ни пренесат в бъдещето. Не знам така ли е, не е ли така, ама така ще да е мислил великият везир щом е тръгнал да създава образование по нашия, българския терк. Анадън му, другари патриоти, оставете измислиците, истината е по-чудна, по-великолепна от това, дето ще го роди някой нагаждач с въображение на кълвач.

3.1.2 Оръжията на Малта

На Емилиян Байрактаров

Ама че е красива тази Малта. Сиииня, синя, средиземноморско синя, че и отгоре, кацнала върху скалите Ла Валета като дантела, същинска дантела с цвят на старо злато. Търпение нямам да наближим и рано-рано, да хвана изгрева, тичам на палубата. Ами така е, каквото видя, туй ще ми е за цял живот, а пък и за после. Гледам, радвам ѝ се, ааах, миличката ми. И по обед - въз. Имам четири часа, ще ги направя пет, ще си го отработя, а пък ме чака Малта, Малта. Като към любовница тичах за пустата Малта. То там има какво ли не. И най-вече история, история, от тази, дето най-много я обичам, да е край мен, да е в мен, като оня монах, дето по цял ден "предъвквал" Словото Божие. Точно така, да я чувствам в очите си, по кожата, по небцето си. Малтата ѝ с Малта. Нямало, нямало къде и настанили пощата в Абиерго де Прованс, странoприемницата на провансалците. Виждам ги коравите побойници, дето от нищо не им пука, нищо не ги плаши, храбреци са и в този живот и в оня. С Бога са и Бог е с тях. Голяма им е наградата, ама я заслужават, избраха живот на войници и монаси. Хоспиталиерите, рицарите на Йоан Кръстител от Йерусалим, Родос и Малта. Това им е пълното име и не се фръцкам, че го знам, ами е важно. Странна е историята на Ордена. Родил се е преди тамплиерите, ама тогава не бил точно орден. И тогава, както и сега, всеки търси нишичка, дупчица, да свре я дюкянче, я кръчмичка, да върже двата края и търговците от Амалфи се специализирали в туроператорска дейност - разхождали мераклии из Светите места. Чиста работа, не е като португалците, дето монополизирали търговията с роби,чиста, че и дообре платена, не се става лесно хаджия, скъпо струва. Само че опасна и все по-опасна ставала. Тя търговията си е търговия, не признава религия, не признава граници. Бият се бароните, Нур ед-Дин джихад стяга, ама парица-

царица. Плащаш си тук-там, вършиш някоя услугица, (я Майлоу Майндърбайндър как бомбардира собствените си самолети) и керваните си вървят. Е, случи се някое диване, като онуй шугавото, Рейнал де Шатийон, да нападне, да ограби, ама туй са си рисковете на професията. Реинал си напада, керванът си върви. Ама взели много да стават мюсюлманските Шатийоновци, дю шеш им идва джихадът и търговията взела да страда. А-а, няма да я бъде тая. И си наели амалфитяни охранители, мутри. Събрали пари, пообадили се тук-там, намерили се хора да я вършат. Но, както си е бил адета в него време, си ги вързали и с клетва пред Бога. Не че много ще я спазват, ама все си е нещо. А пък и е малко като любезността - пари не струва, пари носи, що да не ги кръстим хулигантията "рицари", ще им спретнем един правилник, устав го речи и хем ще служат на свети Йоан, хем на нас. Е-е, чак пък на свети Йоан. Не, бе, не оня, Кръстителя, на нашия си, местния, свети Йоан от Амалфи. Кръстителят ще го оставим за Созопол, те там са по-мегале. А, добре. И заедно с ордена една друга, по-сериозна работа захванали амалфийци, да построят в чуждите земи един Хоспитал, да има къде да си почиват изтощените богомолци насред пътя, да получат болните помощ и сега с ордена ще има и кой да го пази. И го построили. А рицарите от Ордена кръстили хоспиталиери. Заизгрявала звездата на хоспиталиерите след като Бернар Клервоски здраво се захванал да вая другия, по-специалния орден - тамплиерите. Закрепнала, разпространила се, заякнала идеята за рицари-монаси и хоспиталиерската структура се оказала добре дошла. Придобили си монашеския статут, то още преди свети Бернар станало, папа Паскал Втори им го дал, свети Йоан Амалфийски смирено отстъпил пред по-именития си адаш, сдружили се с тамплиерите и заиграли съвсем важна роля в Отремер. Дошъл обаче Саладин, после се заизреждали султани-мамелюци, един от друг по-свирепи, един от друг по люти, Отремер така и не можал да се съвземе след Хатин и накрая Байбар измел латинците от Изтока. И хоспиталиерите прехвърлили централата си в Родос. Бил съм в Родос, виждал съм им крепостите - перфектна, западняшка работа, внушителни, красиви, яки. Само че много близо до пустата Турция. С просто око се вижда. Стояли там, стояли година след година хоспиталиерите, отбивали набезите. Година след година, десетилетие, столетие, накрая не устояли, измели ги турчолята, самият Сюлейман Великолепни повел 200 000 читака срещу им. И им дали Малта. То, много странно, туй Малта. Насред морето, посред Европа и Арабия, езикът един такъв италиано-арабски, населението едно размешано, объркано, ничия земя. И за нула време рицарите въвели дисциплина, заплющял западняшкият камшик, населението пушка и мъкне камънаци, крепости строи. Той хубаво, че камъкът е мек, кехлибарен варовик, лесен за работа, с някой гранит душата им щяха да изкарат. И направили крепости, замъци, опасали със стени целия залив, църкви - много, много красиви, богати, разкошни, в техен си,

малтийски стил. И всичкото им красиво, ажурено, камъкът си е камък, на стара лула от морска пяна докарва, ама и майсторлъкът, организацията, всичко - евалла. И тичам, тичам - какво ще да е този път, с какво ще ме гости любимата ми? Е, този път беше дворецът, м-м, от там каква история лъха, ама сега искам да разкажа за арсенала. Намира се на първия етаж и е изумителен, да му е светла паметта на оня англичанин, дето се сетил да запази, каквото може. Щото имало много, ама много. Структурата на Ордена включвала около 400 рицаря, благородници, хора на честта и на вярата - сами се въоръжавали, сами се издържали. С тях вървели около 2000 сержанта, имали си собственото оръжие, но издръжка и заплата били грижи на Ордена. А в случай на нужда се свиквало опълчението, 10 000 гъргорещи на местния език рибари, селяни и какви ли не. Заплата не получавали, но оръжието си било грижа на Ордена. И няма разни самоделки, копия от коси, мечове от сърпове. Десет хиляди комплекта редово оръжие, пууууу, изброяване няма. И като дошло новото време, като му видели англичаните сметката на Ордена (първо Наполеон, после англичаните), оръжието си останало ничие и всеки си вземал - кой да си прави коса, кой сърп, кой просто ей тъй и хубаво, че се сетил оня... Та сега го има Арсеналът и толкова истории може да разкаже. Само да ти се слуша. Като почнем от онази, венецианската броня, през миланската алебарда, хусарският шлем, дето така добре го знаем от Вавел или поне от "Пан Володьовски", германски палаш, испански нож, че да свършим с оръжията, дето ги пратил Хенри VIII заедно с кръгличка сума. За защита, че турците се готвели. Ааах, Хенри, ааах, другари англичани, да ви имам оръжийцата. Потайнички, гаднички, подлички. Щит, щит като щит, ама с една малка, незабележима дупчица в средата, колкото за една цевичка да се намъкне. И, нали, джан-джун, джан-джун със сабите и изведнъж бууууум, съпрааааайз. И сабля има такава, сабля-фрингия, ама англичаните я направили сабля-пищовлия. Та се сетих за японците, дето не искали да допускат пушки в страната си, гадно оръжие, подло, от далеч бие, иска сръчност, не кураж. Пфууу. Та и това свари да ми разкаже Арсеналът, ама най-вече с арбалета ми взе сърцето. Малко оръжие, метър дълго, две педи му е лъкчето, ама каква работа свършило, каква работа... Орденът бил отскоро на острова, Ла Валет е едва третия по ред Велик магистър, но вече бил готов да се брани от турците. Тежък момент, решителен. Източна Европа цялата турска, Западна на сто парчета от делото Лютерово, не че Рим нямал вина, ама...,абе въобще - сега или никога. И турците дошли, с грамаден флот, със славата на страховити завоеватели, насъскани, люти. И се почнало. Редова обсада по правилата, редова отбрана по правилата. Едните настъпват, катерят се по стените, другите пушкат, отблъскват, дим, миризма, ревове. И по едно време заваляло. Валяло, валяло и паша-адмиралът потривал ръце, айде, намокри им се барутът, ударихме ги. И като се изваляло тръгнали "с викове сърдити". Обаче и Ла Валет можел да смята

и си имал един коз в запас. Арбалетите. Приготвили били грамадни запаси, разполагали с отлични стрелци, организацията била многократно проиграванa - един стреля, трима-четирима зареждат. И като ги запукали, а арбалетът си е страшно оръжие, та ордите, дето юнашки тичали нагоре, така юнашки хукнали надолу, че спиране нямат. И Малта удържала. Арбалетът си е символът на Малта. Като калашникът и катюшата за Русия.

3.1.3 Фабриката за сънища

There is no other business like the showbusiness. Every business is business and the show business is show-biz. И други такива крилати фрази. Крилати, че чак хвъркати. Глупости на търкалета, ама все пак уважението към Езика изисква да се запитаме, поне да се запитаме, защо все пак се нароявят разни такива. Или защо толкова често имената на продуцентите завършват на –виц? Има май наистина нещо много специално в този бизнес. Помня като се вихреха АББА. Дума да няма, пипната работа. Хубавички, простички мелодии, две дългокраки красавици, два невзрачни мишока в дъното на сцената, прекрасни аранжименти и се харчат, харчат, харчат. Ама, каквото и да си приказваме, си беше бюргерска, вчесана и пригладена музика. Нищо общо с революцията на „Бийтълс“, „Стоунс“, „Пинк Флоид“ и т.н. Ама, по едно време казваха, че приходите на АББА надвишацат тези на „Волво“. Да не говорим за шеметните цифри, които сега се прехвърлят при съвременното ни кино. Как във „Властелинът…“ били вложени 75 милиона, а пък той дал 430 (да речем). И разни такива. Дори само от такова едно, „цифрово“ ниво, работата изглежда много сериозна.
Едно момче, свястно, интелигентно, пруспяващо младо момче, съвсем пресноженец, ми се похвали, че с жена си не гледали телевизия. Намирали си други занимаия – слушали музика, четяли, разговаряли, но до телевизора прибягвали в специални случаи. Много хубаво, просто чудесно. Ама това се случва толкова рядко, че наистина човек има основание да се похвали.
Даваме ли си сметка каква част от живота ни преминава в сянката на шоу бизнеса? И съвсем не говоря просто за физическо време, посветено на телевизия, риалита, филми, реклами, клипове и т.н. Говоря за ужасното робство, в което изпадат смисловите пластове на живота ни, при това без наше участие, без наше знание дори. Какви непробиваеми стени от образи поставя „фабриката за сънища“ между нас и смислите на съществуването ни, колко ни отдалечават образните схеми от възможността да избираме, наистина, актуално да избираме, кое си струва, кое е смислено от живота ни. Как и с кого да го споделим? Колко важност да му придадем? Или всичко се оказва пред-зададено и то на типично пред-съзнателно, образно, митологично равнище.
Имахме на кораба един Ангелчо, спретнато, стегнато, работливо момче. Е,

малко беше стиснат, ама то си е нормално. Блъска по цял месец, десет часа на ден, няма събота, няма неделя, за петстотин долара – ще си ги къта, как няма. И един ден пристига, целият свети, купил си часовник, хубав, лъскав часовник, двеста долара. Двеста долара!? Абе, Ангелчо, абе чедо, ми то за пет долара има всякакви часовници и пак вършат същата работа, пак имат фаца, как така изсипа двеста долара за туй? Ангелчо, обаче, е скала. „Кефи ма“ и точка. Няма аргументи, няма сметки, кефи ма. Миличкият, сигурно се мисли за свободен автор на решението си (е, не чак така изразено, де) и даже го кефи да ми отреже, така ясно и сбито, цялата аргументация. Кефи ма, гледай си работата, ти ли ще ми кажеш, бе дъртак? Ооох, кой знае на коя реклама, кой знае кой мъжкар (най-вероятно гей) е запретнал снежнобял (или епископско виолетов – същата работа) ръкав и на грижливо обезкосмената китка е лъскал-лъскал такъв един… Намъкнал се е гейчо, напътстван и „поставян“ от някоя дърта, алчна рекламна хиена, в мозъчето на моя Ангелчо и от там се разпорежда „Бачкай, бачкай, кътай, трупай, че един ден, като си купиш…“ И така. Имахме един Росенчо, дребничък, компактен, симпатяга. И един ден тури очила. Бе, пукнаха го да го бъзикат. Аз, нали съм бате, се спуснах да го защитавам. „Абе, не го закачайте, момчето. Вие съвсем като в детската градина, хайде сега и „очиларко“ да вземем да му викаме“. Ама пак съм се изказал неподготвен. Оказа се, че очилата са без диоптър. Тъй ли, че защо ги носи тогава? Ами да изглеждал интелигентен. Ох, Росенчо, ох, котарачето ми (така му викаха Бате Росен Котарака), кой пак те изкомандва? Кой мазен тъпанар се намърда в мозъка ти и ти дрънка глупости – „с очила изглеждаш като колежанина от ей онзи филм. Там, дето всички мацки си падаха по него…“.
Ама тя, историята си има и обратната страна. Но за това друг път.

3.1.4 Кирилов от „Бесове“

На Анета

Тежички са текстовете на Достоевски. Човек трябва да узрее за тях, ехее, колко време мина докато започнах истински да го чета. А пък един съученик реши на млади години да прочете целия Достоевски, да стане един културен такъв. И си го изчете човекът. И после стана върл русофоб и противник на сериозната литература. Мачове и Биг Брадър – толкоз. „Бесове“ я четох с настървение, четох я и препрочитах на кораба, вече на четиридесет и пет. И пак ако не беше онзи прекрасен коментар на Камю нямаше да мога да оценя Кирилов. Не, не че съм съгласен с интерпретацията на Камю, имам си мое мнение, но ако не беше той, Кирилов щеше да остане някъде между Шатов, Свидригайлов и другите. Камю ми навря в очите философското самоубийство, бунтът на Човек срещу

Бога, отказът на Кирилов да се примири с едно съществуване без изначален смисъл, специалният начин, избран от него да оспори Бога и със самоубийствения си бунт сам да стане Бог. Много ме впечатли на времето тази ажурена екзистенциалистка конструкция. Ама, „време се мина, Стойчо порасна“ и взе да си харесва Достоевски повече от екзистенциалистките му интерпретации. Страшен, отблъскващо пустинен и самотен е пътят на Кирилов. Хладното решение да се самоубие е много по-разтърсващо от смъртта на Ромео и Жулиета. Конфликтът му не е с разни скарани благородници, а наистина с Бог. И не е толкова проста работата – Бог е мъртъв, животът без Бог е безсмислен и аз никак не приемам един такъв живот. Много по-дълбока е драмата. Кирилов сам, в собствения си живот, по своя си път е влязъл в конфликт с Бога и се е разочаровал от сляпото следване на Божиите заповеди и забрани. Сам, в неистовото си Боготърсачество, се е отрекъл от Бога, оспорил е неговата абсолютност и така е изпразнил живота си от смисъл. И единственият изход е да завърши сам, по свой избор, този, станал омерзителен, живот. Кирилов е герой и жертва на времето си. Домогнал се е до най-горната точка на възвисяване на времето си – личното, персоналното търсене на Бога. И с разраненото си сърце, с оголените си нерви е докоснал ужасната празнота при отсъствието на Бога, отсъствието на Абсолюта. И понеже е руснак, стига до крайност – философското самоубийство. Ако беше ироничен, присметлив българин, щеше, може би, да пише нечетими разсъждения по въпроса.

VII. Алексий IV Ангел

VIII. Конон де Бетюн

4.1.1. Сан Мартин

На Росен Петров

Искам да я разкажа тая история. Много е хубава. Не му е много чист косъма на тоя герой. Не на него, на някоя майка, баба, много му са индиански чертите, съвсем на гуарани докарва. Ама, халал ѝ на бабата въпросната лудория, страхотен човек се извъдил. По много работи на нашия Левски прилича, хем в едно време, в едни нрави, дето хич не е лесно да си скромен, верен, човечен. Я, Боливар, Симон де Боливар. Хубаво, че е онова книжче на Маркес, да му поизмие малко очите, че съвсем антипатяга щеше да ми бъде. Креолски аристократ, хм. Храбър, добре, издръжлив - спор няма. И... и друго не мога да измисля. Лайно си бил още от малък, конте, сваляч, какъв ти сваляч, най-обикновен пръч, те, майките сами водели щерките си при прочутите началства,

елем, при Боливар, креолски табихети. А пък и надуууут, не мога да му простя историята с Гуаякил. Хосе де Сан Мартин, Хосе де Сан Мартин е трябвало да оглави цялата революция, ама онуй конте като се нацупило, като се нахъхрило, а не са го признали за баш, я се е отцепил, каквото щат да приказват, самолюбието му било по-голямо от патриотизма, абе пуяк. Хайде, да не разказвам за Мануела Сайнц. Че направо се разболявам. А Хосе де Сан Мартин, евалла, имал си своята Ремедиос, там, далееч в Мендоза и не давал да му издумат за друга жена. Виждал си я веднъж на две години и му стигало, ама я да ги видя големите пичове, а да намекнат нещо на тема мъжество за него, да, да. Скромен си бил, даже когато станал съвсем голям баровец, то и туй е един тежък изпит, който му се размина на Дякона, най-обичал да си похапва на крак и да си бъбри с готвача, стара пушка от трансамериканските му походи. И вече като станал съвсем цар, губернатор на Перу, вицекралство е било Перу, важното вицекралство на Латинска Америка, продължил да си носи вехтия мундир от войнишките години. Представям си я креолската аристокрация от Лима. Неслучайно е било вицекралство Перуто, реки, морета сребро са се изливали от мините му и през Лима, от там Каяо и потегляли за Испания. Не че много е оставало в Испания, де. Карло V, Филипе II и т.н. все били с кинтонемия и сребърните слитки тутакси хващали пътя за Долните земи, Аугсбург и т.н. - гъзоболна работа е империя да поддържаш. Но през Лима минавало, сребърен прашец ще е полепвал по пръслетата на местната аристокрация, ръсилсе е по разните търговци, надолу към кръчмарите и т.н. Весел, пъстър, фееричен живот, като паунска опашка. Вицекралете, охооо, попрочетох туй-онуй за оня, чилийския либертадор, късокракия герой със странното име О'Хигинс. Татко му бил вицекрал, направо крал, при това латиноамерикански крал на Перу, уф, ама задник, полазват ме санкюлотски тръпки. И мога да си ги предствя. Креоли, при това с парички, в началото на XIX век, ауууууу. Като гледам сега нашите, кубинските креоли, нямат кинти да се усмихнат, завалиите, ама ела в събота вечер, на б
улевард "Гарсон", стой и гледай - пайети, трандафори със златни кръстове, дънките - патладжан-електрик, фанелката - лимон гиби, мирииишат, хубаво миришат, на парфюм, ама не един, три парфюма пръскат, часовника - половин кило и бляска, бляска, питах веднъж един колко е часа, отде да знам, вика. Аслъ, то, той, часовникът, да не го мъкне, за да показва колко е часа. И туй мъжете. Да разправям ли за жените? Та си ги представям ония. И новото баро, губернатор му викат, ама те си знаят, крал си е той, крал си е, с някакъв омуфкан, набит с прах мундир и чухте ли, по ръкавите разръфан. И въпреки това, синьорита... де... му предложила услугите си. У-у, пък и тя не се насити. Ама той взел, че отказал. Откааазал?!? Абе, май е някакъв див селянин от аржентинските провинции. Шушукали са, шушукали, ама нищо не смеят да

кажат, че пустото гуарани голям кибритлия. Намерил се един надувко, хем да се изпъчи, хем да се подмаже по един такъв, много специален начин и без да пита, без нищо, направо купил един топ скъпарски плат и изпратил шивача си да взема мерки на Сан Мартин. "Какво ще желаете", ще да е попитал губернаторът без да вдига поглед от книжата и онуй животинче, нали е слуга на голям батко, те слугите по цял свят бъркат възпитание с мекушавост, без да пита, без да обяснява, разгънало метъра и взело да опипва войнишката фигура. Че като ревнал оня ми ти лъв, само дето не издухал шивашката куха тиква през прозореца. "Веднага, веднагически да ми доведеш тоя, дето те прати. Беж, да не те гледам". Син-зелен, домъкнал се отворкото, зер оня, както е побеснял ще го скъси една глава, ясно. Ама оня е Хосе де Сан Мартин, истински герой, истински човек, не е някакъв си шибан латинотиранин, да си робува на инатите. Поуспокоил се и го измислил. "Слушай, добре ме слушай. Часовник имаш ли? Значи всеки ден, точно в дванадесет, ще идваш на площада тук, отпред и ще викаш, можеш ли да викаш силно, ще викаш по три пъти "Сан Мартин няма нужда от нови дрехи. Сан Мартин няма нужда от нови дрехи". Ясно?" И го пуснал. Вечна ти памет, велики, скромни човеко. Видях ти паметника в Ушуайа. Като тебе е, величав и скромен.

IX. Алексий V Мурзуфул

1.1.1 Немската окупация

Иванко го играли шведите. Такъв, гадничък Иванко – не че са в съюз с Райха, ама дали коридор на Вермахта да мине и удари Норвегия. Ама мене най ме е яд на датчаните. Щото те пък свариха и с лаври да се окичат. Не стига, че легнаха от кокошки по-тихо на Хитлер, ами и големи юнаци се изписаха. По еврейския въпрос. Заповядал някой от извратеняците около Хитлер – Химлер-Мимлер, евреите да носят жълти значки (да се разпознават, демек) и кралят на Дания, кой знае защо, се засегнал точно на тази тема. Те, горките евреи, на сапун ги направиха, от кожите им абажури майсториха, той точно за значките се хвана. Ама, значките – значките, пак е нещо. И какво направил? Умна, интелигентна, европейска работа. Понеже си дал сметка, че не може да се пребори с Химлер-Мимлер, измислил умен, интелигентен, европейски ход – призовал датчаните да се окичат и те с жълтите значки, закачил и той една. Брееейййй. Като оня, дето насред някакъв партиен банкет гръмко заявил, че ще критикува другаря Живков, защото „нито яде, нито пие“. Тъпа, балканска история, ама… [1.1.1.1] Обаче норвежците… Хем са норвежци, много са родствени – и по език, и по фасон и по религия с немците. И съвсем си имат основания да се страхуват от болшевиките. Че и много спретната, добре подредена нацистка партия, начело с

оня шлякатурник Кизлинг си имали. Ама слушайте, слушайте… Дали коридор шведите, англичаните нещо здравата я оплескали [1.1.1.2] и немците влезли в Норвегия. Кралят обаче посрещнал нещастието със скандинавска твърдост, никакви капитулации и глупости (хем е датски принц с шведско потекло, пустият Хакоон VII) и свикал Парламента, за да решат, вече наистина цивилизовано и по европейски, как да действат нататък. Обаче в Осло се били нагнездили гнусняpите на Хитлер и кралят свикал Парламента в нелегалност, в някакво градче на г…лакътя на географията, снегове, зими и т.н. И всички депутати се събрали, нямало ги само четирима, всички успели да дойдат и единодушно да решат – съпротива. Евалла.

1.1.1.1 Евреите в България
1.1.1.2 Дарданелската история

1.1.2 Рибният пазар в Берген

На Красо Гошев

Чуден град е Берген. Триста дена в годината вали. Бзззз. И, естествено, основният тон в цветовата му гама е сивото. Ама като си има сиво вещество човек и на сивото намира колая. Заливът на Берген е съвсем тесничък, но едно триста-четиристотин метра е дълъг и навремето си е бил идеално естествено пристанище. Той и сега е такъв, ама за яхти, гемии, шхуни и накичен с тия платноходи си е направо филигранно красив. Голямо нещо са платноходите, това е истинското мореплаване. Елегантна, хармонична, чудна работа… Ама още има, с тия платноходи норвежците само започвали да си красят града, да го правят пъстър и цветен. В дъното на залива, там, дето е било площадчето на Старото пристанище, направили рибен пазар. Е, чудо голямо – ще си кажем, (хич ни няма нас, българите, по рибата) [1.1.2.1] – риба, мръсен лед, воня и мерлузи с убит поглед. Да, ама норвежците знаят, норвежците разбират… Боже, колко е красива, разноцветна, разноформена, вкусна и дъхава рибата им. И наистина са най-големите майстори да я солят, пушат, мариноват. На първо място, разбира се, сьомга, чудната, оранжево-червена лакса, както я наричат. Скъпичка е (има си хас, ама цигарите им са още по-скъпи и с десет минути треперане се обзавеждаме с 40-50 евро, нали се сещате), доста по-скъпа от супермаркета, ама пазарската е пушена със стърготини от вишна, правена е риба по риба и хич да не я ядеш, само да си я гледаш и да я душкаш, с половин хляб се наяждаш. До нея е халибутът, пушен халибут. Тя тая риба е от рода на калканите, ама не баш. По-малко скатеста и по-рибеста, с дебело, сочно месо и може да стане много голяма. В Сийуърд, Аляска, видях халибут 90 килограма. Абе, май и в татковината я има, в руските магазини, палтус ѝ викат. На цвят е една

кехлибарена, на дъх е мека, на вкус, ауууу, понеже е мазничка, далеч превъзхожда даже сьомгата. Ама няма риба като пушената змиорка. Ние, завалийките, нали такова нещо не сме виждали, слушаме тоз-оня и честичко я наричаме желирана змиорка. На и преводачът на Уудхаус така я кръстил. Не че е много важно, ама все си е хубаво да знаем – пушат я, пушат я баба змиорка, ама понеже ѝ е много фина, много благородна масчицата, като я опушат на желенце става, та изглежда желирана. Ама туй не се яде, то само ти влиза в устата. На времето дядо ми (другият) като станала Добруджа румънска, семейството избягало и пристигнали в Бургас. Да са си в България. Ама бежанска работа, сиромашка и вкъщи само хляб, български, ама възсухичък хляб имало. Баща му, като купи солена риба, не дава да се яде, само да си поблизват, така, децата, че да могат да преглъщат залците. Близнат, близнат и дядо ми току отхапе. „Ми, тато, аз я ближа, тя се хапе“, оправдавал се. Някаква солена сардина. Представете си змиорката. Сега, колко струва, няма да коментираме, ама какъв вкус, Боже, окапах се… Хайде, назад по стълбицата на вкуснотиите. Раци, нашите прави раци, варени раци, дето едно време по 6 стотинки парчето ги продаваха в „Полуготова храна“. Ама тия, не знам как са ги варили, как са ги гласили, на цвят са дълбоко винено червени, почти вишневи. Крррасота. И като отхапеш устата ти направо с море се пълни. Скумрията я пушат разцепена през средата. И я ръсят с едни подправки, на градинка, на цветна лехичка мяза. И нали си е мазна рибката, така подправена и опушена, амен-амен до сьомгата се нарежда. Херингата, особено пък онзи номер, „кипър“-а е гъсто кафява и хайде, стига, че ми се доплаква. Бързо – два-три рака, парче халибут, за змиорка ни миришат чорапите, едно скумрийче и с Батьо, Танас, Красо, който се улучи, бам, на масичката, ох, по една биричка и само гледай, само слушай. Че пустите норвежци още една я измислили, специално за Рибния пазар разрешили всякакви работници да идват, да си работят, да си печелят хората. И на пазара, какви ли не – италианци, аржентинци, мароканци, испанци, че и българи (как, може ли без българи) цветно, разнообразно, пъстро, шумно. Хубаво, де, норвежци няма ли? Има, има. Те са на баш специалните места – лавката за салами от лос, сергията с ягоди, праскови и едри, черни сливи и най-разкошното – шатрата с кожи. Ама красота, ама чудо – меки, кадифени кожи от северен елен, сребърни лисици, прелестни тюленови кожи, коя проблясва като сребро, коя на старо злато бие, коя е изпъстрена с черни петънца, като лунички по лицето на норвежка красавица. По едно време се появиха кожи от северен вълк. Ама голямо чудо ще да е тоя звяр, съвсем като лъвската кожа на Херкулес докарва, те така са и я обработили – с главата, с лапите. Имаше и кожи от бяла мечка, ама тия, вълчите бяха по-страшни, по-мощни. И на вид и на цена. Абе и там му се намери лесното… Много му се пийваше на норвежеца, та бутилчица-кожичка, ама до вълк не можах да докарам. Ох, още колко работи имаше –

пълнени раци, рачи крака, ама грамадни, разкекерчени, като от филм на Лукас слезли, пресните риби, ммм, сушената треска, прочутото бакалао, разноцветните хайвери, ами норвежките сукнени якета, бродирани, шарени, красиви, ония, техните шапки с папулките и наушниците, а от другата страна, в супермаркета, на касата работеше една негърка, ей, те когато са красиви негърките, стигане нямат, чудното занимание да храним птиците – войнствените чайки, хитрите и сербез врабчета (не случайно в Одеса им викат „жидочки“-еврейчета), кротките гълъби, ама, хайде да не ви досаждам, да остане нещо и за друг път да разкажа.
1.1.2.1 Ганка и омарите

2.1.1 Калвиновото "И понеже обикна човек повече от Бога"

Разбирам го, абсурдно е, но го разбирам това френското диване, Калвин. Мноооого мъничко, така, на връхчето на лъжицата, съм вкусвал и аз от тая каша. С идеите и хората, усещал съм от горчилката й, правил съм и аз щуротии. Та не толкоз за Калвин ми е думата, ами за протестантството. За протестантството и човека. Разправял се е Калвин, мачкал е опозицията и хич не се притеснявал да убива. Ама най ме порази табелата на един от обесените, хем от запалените му привърженици беше. "Понеже обикна човека повече от Бога". Нда. Така е при бат' протестантина, човеколюбието се наказва. Със смърт. Хубав край, хубави хора.

2.1.2 Санта Рита, Юда Тадей - адвоката на невъзможното

На Васето - невъзможната красавица от "Топаз"

Аз съм на „Рей Пелайо“, първата успоредна е „Санта Рита“. Това, разбира се, са старите имена, ама новите даже и в пощата не ги знаят. То и в Хавана е тъй, като си кръстят кубинците нещо, държат си на името и това си е името. Та веднъж стана дума и жена ми каза, че Санта Рита е светицата на невъзможното. Гледай ти. После, по Коледа някъде беше, се затюхка, че сме пропуснали празника на Юда Тадей, апостол Юда, апостолът на невъзможното. Абе аз отдавна си го мислих това невъзможно, ама… Вярно, не можах да намеря никой да ми разтълкува смисъла, в който католическата църква говори за невъзможното, нито разликата между невъзможното на Санта Рита и на Юда Тадей. Хубаво щеше да го зная – за вяра в чудото ли става въпрос, за непредвидимостта на живота ли, за всесилието на Бог ли? Щото „моето“ невъзможно е в малко интелигентски, леко префърцунен план, умозрително и непрактично. Аз съм си българин, даже се дразня като кажат „вие в Куба“, закърмен съм с българския

скептицизъм, всякакви мистики, езотерики и ветрогонства са ми противни, смятам като „Елка“, твърдо и самосъзнателно вярвам в рационалността, убеден съм, че филтърът между съновидения и реалности са именно вероятностите, т.е. би трябвало с куклите и парцалите да съм на страната на възможното. Така е, ама това не значи, че трябва да съм тъп и сляп и щом нещо ми е присъщо, непременно то да е вярно, истинно, единствено възможно и други такива тъпотии от склада с вехтории на инженерско-агрономическия светоглед. Все пак, останала ми е малко смелостчица, колкото да пристъпя една-две крачки и да се погледна отстрани.
Възможното, постижимото в този реален, предметно-човешки свят, е винаги плод на компромис. Неизбежен компромис. Спомняте ли си в „Името на розата“, онзи напет французин-детектив, дето във филма го играеше Шон О‘Конъри, как по повод на една невинна пикница приведе цяла почти-библейска мъдрост – „за да можем да подчиним Природата, първо трябва ние да ѝ се подчиним“? За една нищо и никаква пикня. Ама си е така. А да те натисне простатата я в трамвая, я в асансьора и гледай как се изпаряват човеколюбие, толерантност и т.н. Ами гладът, ами зъбоболът? И това само нашето тяло. Ами суетата? Ами суетите? И телата? Ами ресурса? Хубаво, много искал еди-кой си да промени света, ама възможностите му мънички. Попаднал си на крещяща несправедливост, ама силичките ти мижави и най-добре да си затраеш. Иска ти се да го играеш благородник, ама не ти стигат паричките да си платиш сметката. Като бате Петьо Пандира, дето се гмурнал да търси изгубения часовник на разплаканата софиянка. „Гълтам – вика – два чувала въздух, ряз, към дъното и на има-няма десетина метра чувам, там е, цъка. Грабвам го, сядам на един камък и мисля. Петьо, вика ми един глас, върни часовника, забърши сълзите на момичето. А пък и то, ще ти е благодарно, довечера в „Казиното“, туй-онуй… Да, ама обажда се другият, това са 100-200 лева, каква хава ще стане с момчетата в „Приморец“, години ще я помнят“. И млъква. Това си му е номерът и винаги се намира някой нетърпеливец да се върже – „И какво стана, бате Петьо, върна ли го?“. „А, сиктир, бе пишлеме – забива Пандира вдигнатата топка – ши ти изхакам една, ши та направя на китаец. Върнах го, ами как, бате ти Петьо е благороден човек“. Да, така е, ама оная, тарикатската несебърска песенчица за сафрида пее, „че със цира (чируз) и бутилка бира, софиянце лесно са намира…“. А благородникът бате Петьо няма ни за цира, ни за бутилка бира. Ндааа. Всяка реалност е подчинена на компромиса. Ще рече компрометирана. Хем въобще не е игра на думи. Точно така си е. Всяко едно реализиране така оплесква, така оцапотва идеята, че ни можеш да я познаеш, ни после можеш да ѝ избягаш. Е, имаше един стар филм – „Солунските атентатори“, почти нищо не съм запомнил, много отдавна беше, ама едно няма да забравя, в устава им беше, че постигнат ли целите си, всички те трябва да загинат. До един. Като дете си

мислех – за да не цапат делото си с консумиране на привилегии и аванти. Сега си мисля – за да не оцапа реализираното дело идеализма им. Да, да. Хайде, да не пипаме социализма, че е много гнусна история. Да си представим само Левски и Радославов, Ботев и Константин Стоилов и веднага ще застанем твърдо на страната на смъртта. Пазителката на невъзможното. И истинските, големите хора, поетите, богоносците, революционерите, го усещат, знаят, горят в тази смъртна невъзможност. Колко странно поетите се стремят към смъртта – Ботев, Яворов, Вапцаров, Пеньо Пенев, Петя Дубарова, Федерико Гарсия Лорка, Маяковски. Дали е само въпрос на мода дрогата сред големите музиканти? Дали просто „им е такъв занаята“ на революционерите, та толкова богата жътва взема смъртта сред тях? Защо лудостта, тази посестрима на смъртта, е толкова честа гостенка на тия, изключителните? Заради невъзможното, заради чистотата на невъзможното. Все си мисля – затова е.
Ама аз съм си българин, чак се дразня…, това вече го казах. А съм и малка мишка, нямам си дарбици и затова „Ще продължавам да смятааам…“ както бих изпял, ако можех, песента на Лили Иванова за пеенето.

2.2.1 Посрещането в Килунг

На Миро

Имаше един голям баровец в корабната ни фирма, който беше с малко рядка националност. Като ония с АБ- кръвната група. Турски евреин. Ами, такъв си беше човекът, лошо няма. Лошото беше, че все вървундеше разни турчоля да работят, че и да управляват. А те, турците, не стават. Не стават, бе, не стават. Толкова нещо се извървя, един не става. От баровците. От бачкаторите имаше едно свястно момче, оказа се кюрд, после един Уфкунчо, ама той съвсем хлапе и докато порасне сигурно и той ще се овълчи като другите и една жена, кабин-стюардеса, кротка, работлива, човечна. И това беше. Всичкото друго – нагло, мързеливо, некъдърно и още веднъж – нагло. И мине се не мине, хайййде, оберат ги и да ги няма. Ама еврейчо прави-струва и до една година пак ги навървунди. Не знам, национална солидарност ли, рушвети ли пускаха или просто щото му бяха лично предани и човекът си е падал по метаните, не знам. Най-вероятно от всичко по малко. Или по много. Като ми разправяше Уфкунчо колко пари е платил на агента, няма как бат‘ Сами да не е топнал човчица. Ама това са по-сетнешни събития. Сега, да ви разправям за Килунг. Не е оня, Тайванския. Този е някъде из Индонезия, още нямаме пасажери, пътуваме празни от Сирос към Токио и на мене сърчицето ми играе, Божичко, какви чудесии има да видя. Знам, че в Килунг ще спрем в морето, ще дойде някаква шалана с продукти и това ще бъде, нито ще слизаме, нито нищо, ама Индонезия,

Индонезия, само водата ѝ да видя, миризмата ѝ да вдъхна, пак стига. Та приготвили сме се, отворили сме място в складовете за каквото там ще идва, не е много и помощ не ни трябва, сами ще се справим. Обаче като наближихме, започнаха от всички дупки и кишета да се стичат турци, турци, турци. „Абе, комшулар, тешекюр едерим, ама няма нужда. Не е буюк стоката, тайфа челик, не щем помощ“. Хич не ме и чуват. Докарали един блясък в очите, като хипнотизирани пристъпват. А, не ще да е за нас този сбор. Така се и оказа. С шаланата щели да пристигнат и двама турци – ресторант-мениджър и заместникът му, бре-бре, баровци. Турски баровци. И цялата турска кааза се струпала да ги посреща. Гледай ти, браво, това се казва солидарност. Солидарност ли? Не, няма как да си го представите. Аз бях там, с очите си го видях и пак ми е трудно да го опиша. Наистина чувствам речника си беден. Дойде шаланата, изтъркулиха се двама, нарисувани, че сбъркани, единият кривоглед, със селски перчам в очите, другият – едно изсушено джудже, ама не съм аз, дето ще търся кусури по телата на хората (имам си причини). И като се почна – то поклони, то целуване на ръце, то предани погледи, батко, бащице, взеха им багажа, а тях самите вдигнаха на рамене и ги помъкнаха из коридорите. Едни нищо и никакви келнер-башии. Дето и месец не утраяха. Ама после една година им оправяха бъркотиите. Представете си какво лазене е било пред еничарите.

X. Никита Хониат

2.1.1 Индивидът на Мишел Онфре

Чета един Мишел Онфре, човекът е истински учен, видимо голям познавач на античната философия, бих искал и аз да знам толкова, ама късничко е вече. На всичкото отгоре, като за мен пише, рисува картинки, споделя визии, ако видиш – добре, ако не – здраве, все си научил нещо, не си си загубил времето. Та гледам да си го използвам. Като науча това, дето го е написал и аз доста ще знам. Чета за Антифон, софистът-психоаналитик, много хубави неща е изровил Онфре, много хубаво ги е навързал, ама… Чета за Аристип, просветват ми работи, просветват ми връзки, хубаво, ама… За Епикур да не говорим, ама… ама… и ама… И докато си ам-кам (по ми харесва от ом-кането на индийците [2.1.1.1]) почвам постепенно да схващам. Чуйте… Голяма война води Онн-чо с Платон. Де що завърши някоя главица (те са такива, кратички и много хубави) слага епилога – „още един камък в градината на Платон“. Ще каже човек, „бута си главата там, дето не му влиза пръста“. Къде Платон, къде Ончо, нерде Шам, нерде Багдад. Остави ги тях, античните, да се оправят помежду си. Ти разкажи, просветли, ама не се тикай в техните разпри, не се мешай в тяхното

време. Обаче, докато си ам-ках взех да разбирам – не за тяхното време говори Мишел Онфре, не в античността го стяга обувката. Като истински философстващ човек отговорността, болката, драмата му е в неговото време. Сиреч – в нашето. Търси опори в софисти, киренайци, атомисти, блещи се и се звери на Платон, защото в тяхната битка, в техните приказки и мълчания, вижда някаква опора, някакво отчаяно и храбро решение за нас, хората на съвременната ни европейска култура. Като си дадох тази сметка, започнах да намирам и корените на моите „ама“, взе да ми се прояснява разминаването между нас. (Абе, къде е Мишел Онфре, къде съм аз, ама щом той си позволява да говори за Платон като за равен, що пък аз…?) МиОн просто е приел смъртта на християнството, решил е, че сегашното ни ужасяващо безверие е окончателно – край на Църквата, край на християнството, край на вярата. И, мисля си, съвършено правилно се е насочил към анти-Платоновите тежнения в античността. Особено при разпада ѝ, в елинизма. Нали точно тогава индивидът се сблъска с полиса, нали точно при разпада индивидът загуби духовните си опори и за да заобиколи шизофренното си разложение, започна да търси опори – в тялото, в упорството (само по себе си, не упорство в името на нещо), в цинизма на разума. Точно както и ние, точно както сега. Съгласен съм с всичко, всичко е умно, сериозно и отговорно. Ама ако приемем основната предпоставка, окончателната смърт на вярата.

А аз точно с това не съм съгласен. Няма как да бъде така. Вярно, времето ни е заредено с безверие, как, защо – друга тема. Вярно – започват да изчезват истории, народи, идентичности. Все по-невъзможно става за мислещия човек да си отговори на вечните въпроси – кой съм, какво трябва да правя, как има смисъл да проживея живота си. Така е. Но това вече се е случвало в европейската ни култура. Точно така се разпадна античността, точно така умря вярата във философията, точно така мислещите хора затърсиха някакви опори на идентичността си, изстрадаха шизофренността на времето си и… И после дойде великолепното, прелестното, зашеметяващото християнство. С Абсолюта, с вярата, с Бог и най-вече с Богочовечността си. Защо трябва да мислим, че сега е различно, че сега – вече край, смърт, пустош и хора, разбягали се с викове (като в оная картина „Викът“) или сврени в пещерата на тялото си? А духовникът, философът да е в ролята на утешител (Мишел Онфре), психоаналитик (Антифон), лекар (Епикур) в една вечна лудница, в едно вечно отчаяние? Даже да послушаме един „богоборец“, сухарчето от Кьонигсберг, пак ще знаем – човек не може да остане в тялото си, в някаква тъпа самодостатъчност, човек има нужда от Бог. Както и Бог от човек [2.1.1.2] Каквото и да става, както и да е, човек няма да остане тяло, административна единица някаква, лишена от хоризонта на света, без стремеж към авторство, свобода и всичко това, което в нашето време може да означава „Бог“.

Само вижте какво означава „индивид“ в картините на Мишел Онфре. Нещо, което е противопоставено на „колектива“, „колективността“, не-колектив. Ама, мосю Онфре, на мене чак ми замирисва на таваришч Суслов, какви колективи, какви глупости? Тя, тази идиотщина, умря даже преди социализма. Няма никакъв смисъл, глупаво, грозно е, да възраждаме разни монстри от едно монструозно минало, за да определяме чрез тях индивида. Истинският проблем не е какво НЕ Е индивидът, а кое е мерилото за индивидуалността. Дали е достатъчно да хвърля банкноти - от носа на кораба (Аристип) или в бар „Астория“ под звуците на „Лунната соната“ (Тодор Колев), за да е индивид? Дали да си индивид означава да ходиш парфюмиран на агората (Аристип) или да си останеш неразбран като се из…ш на масата (според вица за двете екстравагантни приятелки)? Дали „натуралността“ (Антифон) е израз на индивидуалност или по-скоро „категорическият императив“ го прави? И ако погледнете с повече вяра собственото ни време, ще откриете в античността действителния, прекрасния, наистина искрящия критерий на индивидуалността, свободата, авторството – Светът.
Гледам корицата на „Мъдростите на античността“, така се казва книгата. Художникът е проявил невероятна интуиция при оформлението ѝ. От там ни гледа, с остър, нагъл и хищен поглед, точно индивидът на Мишел Онфре. Стилът на портрета отправя някъде към XVII-XVIII век, точно времето когато Западна Европа, хората в Западна Европа, започват да осъзнава разпада на християнството, смъртта на вярата. Човекът е полуизвърнат, сякаш е дочул, усетил нещо враждебно, нещо обидно зад гърба си и с поза, поглед, изражение, заявява, че не се страхува, готов е да посрещне предизвикателството, да се бие, да победи. Носът му е правилен, но гърбав, точно като на граблива птица, очите, малки, кръгли, остри, подсилват впечатлението. Брадичката е заострена и издадена напред и в комбинация с носа чертае един контур, който напомня за дявола. Устата е малка, но с подчертано сладострастни устни, а ухото детайлно, прекомерно обработено, сякаш е взето от друга рисунка, от друг автор. Но като че ли най-ужасна е косата. Въобще не прилича на човешка коса, по-скоро е нещо средно между птица перушина и животинска грива. Нима този грифон, този кентавър е свободния, „автономен“ (много често употребява това определение Онфре) индивид, човека на новото време? Да, ако останем при „натуралните“, „обонятелните“, „вкусовите“ и „слухови“ разсъждения на френския професор. Ама не му вярвам. Много знае Онфре, много е начетен и културен, дума да няма. Ама ми напомня за оня писател, дето го споменава Сю Таунзенд в „Капучиновите години“. Най-богатият речник в Англия, ама романът му се отнася до някакъв клошар, който имал секс с умряло куче. Или беше обратното – куче, което имало секс с умрял клошар (инверсията е на Сю Таунзенд). Даже и по-зле. [2.1.1.3] Мерси, мосю, но нямам никакво намерение да

се поучавам от грифони, кентаври, Минотаври. Нямам никакво желание да бъда свободен и независим, „автономен“ по тертипа на Волове, Мечки, Боги, Чапли и всякакви такива „природни“ същества, следващи „натуралните“ си инстинкти. Те да си живеят както искат. Но Вие, Вие, професор Онфре, не би трябвало да ги възпявате.

2.1.1.1 Храмът в Кочин
2.1.1.2 Защо Бог създава човека
2.1.1.3 Ной

2.1.2 Историята на царица Астин

Сготвили са го Артаксеркс, дума да няма. Напили са го, подшушнали му да доведе жена си, да видят всички с каква красавица спинка. После му пробутали някакъв фалшификат, уж била отказала царица Астин да дойде, нашият се хванал и се заканил да ѝ отвърти два шамара, още на сутринта да ѝ кръстоса сополите. Да беше така, е, нормална, битова история. Ама „готвачите“ от кухнята на световната политика черпака си няма да вдигнат ако ще готвят нормални битови истории. Друга била идеята, далечен бил прицелът и царица Астин трябвало да се прости с живота си. Лош късмет. Ама как да стане? Как заради някакво вироглавство се убива човек. При това любимата царица на Артаксеркс? Ама и това било сметнато. Вкарали тежък коз в играта. Този отказ, това непокорство Астинино, хич не е някаква си женска въртоглавщина. По-дебела, много по-дебела е работата. Опира до „нашия начин на живот“ (а-а, откъде била измъкнала американската пропагандна машина това гадно клише). „Щото сега – заусуквал го един от велможите – никой мъж в Империята няма да е вече господар в къщата си. Ще се разчуе, че на Царя думата не тежи в къщата му и край, никоя жена няма вече да се подчинява на мъжа си“. Н-дааа, щом засяга „начина на живот“, работата няма да се размине с два шамара на разсъмване. И докато се усети, мат пияният Артаксеркс вече подписвал смъртната присъда на жена си. За един отказ. Е, ама така е, „начина на живот“…

2.1.3 Сатанизмът на тялото

Попрочел съм туй-онуй, поназнайвам за тялото при Аристип, при Епикур и разни такива. Ама едно е да попрочетеш, съвсем друго да ти се стовари един такъв „телесник“ на главата. Че да видиш, да разбереш, по гръбнака си да усетиш какъв лют, зъл, груб тиранин е тялото. Помните ли онзи чуден филм (английски, разбира се), „Остатъкът от деня“? С Антъни Хопкинс и Ема Томпсън. То, на хубавите филми, готиното им е в детайлите. Там нали се бяха

събрали едни големи, тежки баровци, от стари, благородни фамилии, да оправят света и теглеха към Хитлер, че да възродял Германия и разни такива щуротии (хем по истински случай е филма и хем къде-къде по-дебели работи са ставали в този дух [2.1.3.1]). Заседават, държат речи, фръц-пуф, големи работи, високи отговорности и френското благородно гевезе да вземе да обуе едни твърди обувки и му излезли пришки. И мине се не мине, вика майордома да му бърка хладка вода с разни соли, да му облекчи страданията. Планове правят, Германия ще възраждат, европейската цивилизация ще спасяват, а на френчо акълът само в пришките. „Ох“, „ах“, крачетата ми, петичките ми. Пфууу. Хем на филм. Ама аз и на живо го видях. Ще гледаме Куба, ще се радваме на Карибско море, ще слушаме чудната кубинска музика, ще опитваме екзотични плодове и напитки. Че като се почна - „топло ми е“, „уморих се“, „прах има“, „запечен съм“, „гладен съм“, „искам кафе“ и само тялото, организмът, краката, червата, бреее, грам местенце не остана ни за коприната на морето, ни за нежността на болерата, ни за екзотика, ни за дявол. Всичко, всичко, всичко изтрепа този Сатана – тялото. Ама си мисля, нещо недоразбрано има. При Епикур е ясно, тялото е „необходимият звяр“, хвърли му там каквото иска, да те остави на мира. Ама и при Аристип „лови момента“ не означава идентичност с тялото, не означава разпадане на времето на точки, в които тялото безпрекословно налага капризите си. Наслаждението не е робия, наслаждението е готовност да оцениш това, което можеш да изпиташ. И Аристип съвсем директно си говори за подготовка, за шлифовка на духа, за изфинване на сетивата така, че когато се представи моментът, да не го изпуснеш, да му се израдваш, да изпиеш елегантния му сок. Не че съм много съгласен с такава „насладителна“ идея за „лови момента“ [2.1.3.2], но важното е, че човек не е просто тялото си дори и в насладата. Че времето не се свива до точката на абстрактното сега, а го има и в насладата, в чисто телесната наслада. И не бива да се бърка наслада с робия. А ако човек е темерут да не си измисля философски оправдания.

2.1.3.1 Рудолф Хес в Шотландия

2.1.3.2 Момичето във Виетнам

2.2.1 Предателството на Петър

Предал го е, предал Го. Хем колко пъти му каза Учителят. Ама той не, "не мога да направя такова нещо", "аз - не, никога". И после докато петелът пропее за втори път, три пъти сварил да се отрече Петър от Него. "Не го познавам", "Не знам кой е" и колкото с върха на езика да го е казвал, пак си е предателство, пак си е отстъпничество. Уплашил се е Петър, стъписал се. Страшни са били легионерите, колко ужасен е Марк Плъходава по описанието на Булгаков. Ама още по-страшна, по-бясна, по-отвратителна ще да е била разсвирепялата се

тълпа. Дошла с колове, брадви, вили, да дири лъже-Месията, та да се разправи с Него, да Го затрие от света. С учениците му и с всичко. И Петър се уплашил. Дали защото веричката му била слабовата? Като оня път дето понечи да ходи с Учителя си по водата. И мигом пропадна в слабоверието си. Или за друго го е гласил Агнецът, стига една кървава жертва, не за юнак му е трябвал Петър, а за камък, за скала върху която до основе Църквата си, да опре Тялото си. Или в слабостта си Петър е трябвало да добави още една тежест в страшната съдба на Исус, тежестта на самотата? Като Левски, дето две-три пършиви заптиета го водели през Балкана и толкова не се намери една дружина, един комитет, да се хвърли и да освободи Апостола. Не знам. Ама си мисля, че каквото и да кажем все ще е вярно. И все пак си е предателство, предателство си е.

2.2.2 Балконът на Веласкес

На Оскар де ла Круз

Надолу, малко след Катедралата, е Балконът на Веласкес. Полу-туристическа полу-забележителност. Прилична тераса с прилична гледка, към нея нещо като полу-музей във вечен ремонт, някакво полу-служебно барче, изобщо „нещо като нож, нещо като риба, изобщо като нищо на света”. И изобщо нямаше да ви занимавам с него ако не беше заради самия Веласкес. Ама преди това, да ви кажа. От Катедралата до Балкона са няма и сто метра, ама в тия сто метра през 1722 година отец Херонимо Валдес успял да сбута първия Университет на Куба. Е, Университетът си бил по западен терк, за образоване на свещеници, не като нашата великолепната Даскалоливница в Елена (така е, не могат всички да бъдат като нас, българите), ама си е Университет, про-светена работа, хем светлина да пръска, хем святост в ония, пък и в нашите тъмни и страшни времена. Та не мога ей така, безразлично, безстрастно да мина покрай него и хич да не ви го спомена. А от Балкона надолу е една стръмнина, една урва, двеста-триста метра и е пристанището. Сега. Ама навремето не е било така. Всичко това, пристанище, магазии, къщи, улички, цветя и миризми, чак до Балкона, е било море. Баията е била по-голяма, по-дълбока. После морето се заотдръпвало, заотдръпвало и направило място за сиромашията да си струпа криви-леви къщета, а баровците да направят Аламеда – широкия и равен крайбрежен булевард, пристанището, фабриката за пури, прочутата спиртоварна на Бакарди и разни такива. Научила го Маито от майка си като тръгнала да търси да си купим и ние къшле. „Сакън, там няма да купувате. Че един ден морето може да се върне.” Ти да видиш.
Та на този Балкон, дето тогава бил досами морето, излизал всеки ден Веласкес, ама този е друг Веласкес, не оня, художника. Този е бил първия губернатор на

Куба. Излизал човекът по работа, не така, да се радва на гледки и изгреви, ами да оглежда положението – идва ли кораб, какъв е, що е. Щото тогава корабите много са значили. Търговията, бабам, търговията и тогава, както сега, е движила света. Дойде ли кораб със стока, за всички е добре – и търговците ще налапат здрави комисионни, и захарта, дето жълтясва по складовете, ще си вземе цената, кръчмите ще живнат, за момите ще има по някой реал, ще се появят по чаршиите джиджени дрешки, а те, кубинците, мрат за джиджи. И изобщо... Ама ако е търговски корабът. Щото я има и другата. Голяма напаст са били пиратите. Баията е плитка и с много тясно гърло, идеално естествено пристанище. То така се е родило и Сантягото, де. Ама като всяко удобство си има и неудобствата. Много лесно го ползват и пиратите. Съберат се няколко корита диванета, промъкнат се под юргана на нощта и призори, юруш и се почва – грабеж, кървища, пожарища. Горяло, горяло Сантягото, докато накрая на испанците им писнало, лепнали една крепост на входа на баията, накичили я с оръдия и „прощавай, Гергино", Джони Деп другаде да си прави панаирите. Ама това станало бая след Веласкес. Та си излизал човекът, всяка сутрин си излизал, оглеждал морето, та да е готов – за добро ли, за зло ли, да е готов. Ама пиратите му били малкия дерт на Диего (говоря за Веласкес, не за тигъра от „Ледена епоха"). Имал си голямо, истинско главоболие и, както се полага, това му главоболие си идвало от своите, от испанците. И то не от испанците в Испания, ами от оная сган, дето заприиждала от гладните спечени земи на метрополията и дето гледала на Кубата му като на кокошка за скубане. Страховити ще да са били тия кастилци, арагонци, галеговци [2.2.2.1], каталунци, баски и какви ли не чудовища, дето като стършели се забивали в Острова и грабели, избивали, насилвали, разпарчосвали и амен-амен съвсем да унищожат прелестната Куба, в която, като всеки истински държавник, Веласкес е бил истински влюбен. И водил, и водил и водил истинска война, по всички фронтове – с войска, с административен ред, с двора в Мадрид, дето били покровителите на развилнялите се конкистадори. Хич не са лесни тия войни, видях го в Катедралата в Лима. Там е погребан Писаро. Ама главата му е погребана отделно. Отрязал я един от офицерите му като спряло да му харесва да го командва Писаро. Да, да. Ама справил се Веласкес, умен, сърцат, куражлия мъж бил и се справил. А пък и ресурс имал. В двореца му, (хм, дворец, една хубава двуетажна къща с дебели зидове и толкоз), друго не е останало от него време – купували я по-сетне разни богаташи, престроявали, обзавеждали, ама в приземието и досега си стои една примитивна пещ с голям пръстен казан, където хората на Веласкес топяли златото. Злато на казани, а? Е, така е, само с голо сърце не става работата. Кубинците имат една крилата фраза „Има ли мъж, друго не трябва" ама хем честичко я повтарят, хем сами много не си вярват. Мъж, мъж, ама без парици туй мъж ли е? А Веласкес и мъж бил и парици имал,

слава Богу, та удържал Куба, не я потурчили конкистадорите [2.2.2.2].
Хайде да ви разкажа още една хъслия. От Бернал Диас, оня, на Кортес войника, я знам. Тръгнали нашите да „цивилизоват" Мексико, че ония, местните били диви, че и боговете им били диви, човешки жертви искали. И както си шетали насам-натам, джиткали си, както е модерния термин, попаднали на току-що извършени жертвоприношения. Човешки жертвоприношения. При тая гледка, тя наистина ще да е била потърсваща, дълбоко християнската същност на конкистадорите така се възмутила „че намерихме поселището на индианците, дето са я извършили тая гнусотия и ги избихме до един". С жените, децата и всичко. Конкистадори, човеколюбци.
И още една. Повели падретата, вече истински християни, борба с безсъвестните конкистадори. Ония гледали на индианците съвсем като на добитък, а падретата добре разбирали мисията и отговорността си пред Христос. Особено ревностен бил Бартоломе де лас Касас. Бил добродетелен човек, истински – със сърце и ум, обичал индианците, не се страхувал да се опъне на чудовищата, за да защити хората, да защити Бога и с това си спечелил вечна почит и признателност. Той е светеца на Латинска Америка. Ама и той бил с времето си, във времето си. А времето било такова. Няма как, трябва работна ръка и то работна ръка евтина, почти безплатна, послушна, безпрекословна, накратко и директно, робска. И лас Касас го измислил – добре, ще има роби, ще ползваме робски труд. Ама не индиански. Те, индианците, са слабовати, разболяват се, мрат, ще изчезнат. Вместо тях роби по плантациите ще бъдат негрите. Е, малко по-скъпо излиза, трябва да се внасят, да се купуват, ама, като размисли човек, в дългото бягане по-евтини излизат – здрави са, повече работят, плодят се. Та оставете индианците, хора са, не ги поробвайте. А такааа, индианците са хора, това добре, а негрите, те са животни, така ли? Еееx, лас Касас, лас Касас. Ама разбирам го. Нито е бил тъп, нито безсърдечен, напротив, ама времето е било такова, ресурсът му мъничък, просто няма как и колкото отвоюваш като човеци, толкова. Индианците – индианците, малко ли е. Лас Касас толкова може. А май и друго има…[2.2.2.3]. Само Христос е можел да спаси всичките. Ама той е Бог, съвършения човек, а лас Касас е „просто човек" (съвсем по Кирил Маричков) и силите му не стигат за всички. Те и падретата толкова постигнали. Писали до Мадрид, обяснявали, плакали, тръшкали се, накрая успели. Конкистадорите си имали един хитър номер, грабели и поробвали под претекст, че покръстват и трепят само тия, дето се опъват и пречат на святото начинание. Обаче падретата се наложили, от Мадрид пристигнала инструкция никой да не бъде покръстван насила и още, никой да не бъде тормозен, ако не знае, че не трябва да пречи на покръстването. И за да няма тън-мън Инструкцията била придружена с Правилник за приложението ѝ. Чиста, прегледна чиновническа работа. И в Правилника се пояснявало „Когато предстои покръстването на даден народ,

племе, поселище, предварително им се прочитат основните положения на християнството, както и условието за доброволно приемане на новата вяра”. На испански. На испански, представяте ли си. Чиста, прегледна чиновническа работа. Все едно пристигат марсианците, събират ни на едно място, джуболят, пиукат нещо по тяхному, след това включват лазерите и ни стопяват. Защото не сме отговорили хорово на въпросите им. Конкистадори.
2.2.2.1 Дон Анхел Кастро
2.2.2.2 Преди и сега
2.2.2.3 Историята на Каукубу

2.2.3 Арбол де ла Паз

Абе не е случайно Сантягото единствения град-герой на Куба. Всички важни работи тука са ставали. И първата столица е бил, ама от лошата страна се случи, откъм Хаити. А пък Хавана е откъм Щатите и нали се сещаш. Та и голямата патаклама по време на Испано-американската война пак тука е била. В края на Снатяго, току до Зоологическата градина, има една местност Лома Сан Хуан, демек Баирът Свети Иван. То колко баирче е, ама не ги обичат кубинците тия работи, баирите. Като кажат „лома” чак обувките им настръхват. Та в ниското има едно паркче, цялото накичено с оръдия, мортири и по-дребни пушкала. В центъра им едно хилаво дръвче, на недоизкусурен бонзай мяза, а се оказа, че е много историческо. Казват му Дървото на мира. Щото в гъстите му сенки навремето испанците подписали капитулацията и с това войната свършила. И после, както си му е реда, признателните кубинци и организираните американци издигнали паметник на загиналите, наобиколили го с бронзови плочи и старателно и отчетливо написали имената на жертвите, чина, военната част и т.н. Лека да им е пръстта на юнаците, мир и светлина на душите им. Обаче, нали и аз нося греха на Иван Белин, все ме тегли да забелязвам разни работи, даже се изсилих да запомня имената на оръдията, гледай ти, друга чудесия, всяко оръдие си има име. Имената не можах да ги запомня, изветря ми паметта с годините, ама една особеност забелязах. На американските плочи след името, чина, военната част и т.н. е уточнена още една подробност. „Убит” или „умрял”. И умрелите бяха повече от убитите. Е какво ще да значи това? Сещате ли се? Ох, миличките, мряли са като мухи. Кой знае какви дезинтерии, жълти трески, денгета, маларии, холери, че и прокази са ги тръшкали. И то в една все пак цивилизована Куба. И то все пак в едно цивилизовано време, с доктори, лазарети и т.н. Представете си конкистадорите. После четох за английското нашествие. През 1762 пристигнала една флота с 20 000 войска в нея да завзема Хаваната. Тя, Хаваната, накичена с фортове, с оръдия, ама те англичаните, още от Дрейк насам, им знаят на испанците цаката. И пак ги

изненадали. Стоварили войските към Кохимар, тогава още далеч от Хавана, атакували по суша един от фортовете, превзели го, после от там задумкали с топове по другите фортове и докато губернаторът туй, тениенте рей онуй, Хавана паднала. Абе не са много по битките хаванчани, туй не ти е мачетеното Сантяго. Ама не продължила много инвазията, има-няма година и кусур, споразумели се империиите, англичаните върнали Хавана, испанците се отказали от Флорида и тъй. Отдъхнали си хаванците. Ама си отдъхнали и англичаните. Що ли? Ами защото уж кой знае какви патаклами нямало, кой знае какви жертви не дали и пак се натръшкали 4000 британци. Жълтата треска, барабар с дезинтерии, денгета, маларии, холери, че биля и проказа, ха честито.

2.2.4 Коренното население на Тенерифе

На Ван – с признателност

Добре, че му се припишка на Ванко, че да влезем в музея. Беше ни подкарал да ни черпи, ама замотахме се, набутахме се в едни обезкръчмени стари улички и къде-къде, а, музей, не може да няма тоалетна. И докато Ванко туй-онуй аз се рязнах в стаите, щото стаи си бяха, едно такова малко музейче, в някаква стара буржоазна къща. Къща, къща, ама какви работи видях, какви работи научих... Значи, дошли испанците, конкистадори и т.н. и... Би трябвало набързо да изколят и поробят местните индианци. Обаче... Обаче остави, дето въобще не се получила историята с бързото изколване, ами и хич не били индианци местните. От къде са дошли, кога са се заселили никой не знае, ама били бели, рижави, с гълъбови очи. Айде бе, ти пък откъде знаеш? От музея знам. И не от някакви си измислени картинки ами от черепите, наредени по рафтовете. Като в магазин. Те местните имали техен си погребален обичай. Завивали мъртвите в прясно одрана кожа (забравих от какво животно беше) и я зашивали. За да се побере мъртвеца се налагало да счупят едната му ключица, е, кървавичко си звучи, ама като са изкормвали фараоните да ги правят на мумии да не е било по-изискано? И, гледай ти, коженото погребение имало почти мумфициращ ефект. Като дошло времето на археолози, кокалолози и архиоптерикси, като почнали да порят кожите, гледай ти, отвътре занадничали съвсем запазени лица, с коси, парчета кожа, полепнали по черепите и си били бели, европейски лица. По рафтовете ще е останала съвсем третокачествена стока ама пак се виждаха ръждиво-рижави коси, русоляви перчеми и все такива келтско-нормански признаци. А били страховити воини, въдели някаква свирепа порода кучета (то от там идва Канари, от canis – куче, не от канарчетата), които се сражавали заедно с господарите си и на испанците съвсем дохак им дошло. А тъй, а иначе, не става бе, не става работата. И гледай какво измислили. Изчислили, че

сивооките наистина са непобедими в тия гъстърлаци, в тия горища и шубраци и решили да ги унищожат. Първо горите, после горяните. И им дали огъня. Изгорили ги като едното нищо. Най-после се справили, то и там е една героична история, ама няма да я преразказвам, че прилича малко на нашия мит за девойките, дето си сплели плитките и скочили в пропастта. Че да не ги потурчат. Уффф. Та с горяните се справили. Ама с горите и до ден днешен не могат. Какви ти гори, то едно дръвче да има, една декоративна палмичка и веднага гледаш, до нея маркуче, пуска й капчици, та белким се хване, горкушинката. А някъде хич и тоя труд не си правят. На Ланзароте ми се прииска малко природа, малко зеленина да помириша. Нямааа. Ами като няма, няма. Ама ей там, гледам малко пръстчица, ще отида, викам си, ще поседна, че от туй корабно желязо чак кокалите ми ръжда хванаха. И отивам, ама какво да видя, не пръст, не земица, ами един вулканичен пепелчук, една сгурия, сякаш от завод „Вулкан" излязла. И туй им е то земята, туй им е почвата. А Ланзароте съвсем на лунен пейзаж мяза, едни конуси, голи-голинички конуси като подпряли небето, един празен, извънземен вятър като задухал, ни листенце да завърти, ни мушица да долети... Ааах, конкистадори, конкистадори. Чудех се аз защо Мадейра е такава гориста, с тези дебели, зелени шапки по върховете, а Канарите, едни голи чукари, дето и храсти няма, а то, гледай какво излезе. Мадейра е португалска, а те, португалците, не че по-цивилизовани, по така, екологични, са били, ами по-селски народ, земеделски и им се досвидяла гората. Тя затова Мадейра, всъщност Фунчал, е толкова цветна и мине се не мине година, хоп, печели Конкурса на цветята. Ама, да бъда справедлив – и Канарите са страшно красиви. Само че по друг начин, едни такива по градски красиви. И всеки по свой си начин. Чудесен е, чудесен Тенерифе, всъщност Санта Круз де Тенерифе. Любимият ми е Лас Палмас, всъщност Лас Палмас де Гран Канария, сякаш е слязъл от някой екзотичен филм от шестдесетте. Когато бях дете и всичко ми се струваше фантастично и загадъчно. А какво чудо е Ланзароте, всъщност Аресифе, с тия арабските бели къщи със зелена или синя дървения, с тази лагуна в центъра на града, накацана от лодки със странни, високи носове и тежки квадратни кърми, берберски тертип. И в мързеливия заспал следобед от един „Лемън бар" се носи... Моцарт. Моцарт, бе, Моцарт, не е ли чудо на чудесата? Дуня табир, руя табир, аман-аман.

2.2.5 Дувър и саксонската църква

На Колет, Холдън, Рийд, Смит и Фарингтън

Не ги разбирам и не ги разбирам тия островитяни, англичаните. Хем съм им фен. Още от английската гимназия. Беше време на див, селски социализъм с

мирис на айтоски чорапи и странджански цървули, дето с чугунения си калпак беше смазал всичко свястно, светло, свободно и даскалите ни, горкичките, много свестни хора имаше между тях, ама отговорните идеологически фактори, дето думата идеология трудно я казваха на един път, им бяха изпили сърцата и те, хъката-мъката, толкова и научихме – хъката-мъката. И ония ми ти английски даскали, как въобще ги измислиха тия английски гимназии в него задръстено време, времето на Суслов, бррр, кой ги прекара през ситното сито на идеологическата диверсия, вечна му памет, та ония ми ти момчетии на по 25-26 години, боже, какви великолепни даскали, какви храбри пичове бяха, хич не им пукаше от директори, началства, сами си бяха мярката, сами си бяха програмата, на съвестта си служеха и на нас, учениците. Пееха, свиреха, пиески ни представяха, по квартирите си ни събираха и ние растяхме, наистина с дни растяхме. И в езика и в човечността. Та от тогава си ги нося в сърцето тия сърцати англичани. И после на кораба, ех, че хубави бяха. Едни такива, свестни, човечни. Хем пиеха, ама пиеха, хем се посбийваха – и мъжете, че и жените. И пак си бяха свестни, човечни. Ама за някои работи не ги разбирам и не ги разбирам. Ей го, Дувър. Пристанището от другата страна на Канала. Най-близкото до Европа. Наблъскано е до ушите с история. Ами то май няма нещо голямо да е станало в историята на Великобритания и Дувър да не е някакси набъркан. На, Хенритата им и най-вече оня, кървавия сластолюбец, Осмака, честичко са отсядали в страховития замък горе, на хълма. И до ден днешен можеш да ги видиш, пък и чуеш из замъка. А-а, чувам ви, чувам как си викате, ей, тоя съвсем се чалдиса бе, как така ще ги чуеш. Ами не сте били, не знаете. Влезте, например, в тронната зала и лекичко, така, с половин стъпало, настъпете подиума на престола. И ей го, Хенрито, сърдито, по царски, крещи, грачи, вряка „Махни се, дръпни се, да не си посмял” и докато се усетиш сърцето ти вече тупка някъде долу, под кръста и едни ледени мравки ти пъплят по гръбнака. Мамка му и крал. Не стига, че кой знае какво е крал, ами и крещи. Оня, Томаса им Бекет и той там си имал стаиче. Нищо и никакво стаиче ама в замъка. Ама Томас Бекет. На, и на Елизабет хората там започнали да пристигат, там забъркали, там замислили англиканството, та и до ден-днешен да си кипазят църквата с монарха за патриарх. Там, в Дувър, лорд Киченър тъкмо се качвал на кораба за Индия, да си поеме вицекралските задължения и го застигнала телеграмата, да обръща назад и да тича за Лондон, че се отваря голямо мурабе (Първата световна) и той ще оглави Министерството на войната. Завалията. Да не говорим за Наполеоновите войни, за Втората световна, то там е друга история. Друга, друга ама всичко това все в Дувър става, все Дувър е на ачика. И като заслизахме първия път, бързам, пърха ми, пърха сърцето, зер във фокуса на английската история отивам, какви ли чудесии има да видя. Бързам, бързам и какво да видя. Боже, ми то едно село, един Айтос, че и толкова няма.

И лъха, ама лъха на дивотия, на простотия. Кръчмата в центъра, центъра на Дувър, не на Айтос, една никаква, с едни флипери, дето ги заблъскали местните дънгалаци, грозотия до шия. Малко по-нататък „Ъгълът на Дикенс", стара английска къща, с бялата мазилка, с боядисаните греди, традиционният чай се сервира в порцеланови чайници, придружават го чинийки с малки сладки, стар дървен под, красота, стара, буржоазна Англия и... и като курдисали едни пластмасови маси и столове, ум да ти зайде. Гледаме се с Доктора, блещим се, „бе туй, вика, по сбутано от Карлово, бе" (той е от него край, та не се сеща за Айтос). А-а, не може да е така, дай да пообиколим, да видим. Че и задача имам, жена ми, тогавашната де, много си падаше по ресторанти (не че сегашната не си пада) и трябваше да проуча, да разузная, да намеря. Намерихме, намерихме, светнал я някакъв разбирко за една типична кръчма с морска храна, голи охлузени маси, груби чворести столове и т.н. (много са странни тия английски кръчми). Хубава, много хубава си беше храната, за бирата да не говорим, е, скъпо, ами Англия, как няма да е скъпо. Само дето накрая излезе, че кръчмата всъщност е полска. Дошъл някакъв поляк, те къде ли ги няма, в Дъблин цели квартали, хем в центъра, са наджипкани с поляци, ценоразписите в магазините са на полски, рибните фабрики по фиордите на Норвегия са поляк до поляка, да не говорим за Исландия, чак на Фарьорските острови и в Гренландия се чува запазената им марка „Курррва, я пердоле". Та дошъл полякът, погледал се, пооослушал се, забелязал, че в английските пъбове храна няма, счита се унизително да смесваш храна и бира, направил си сметка, че бира, бира, ама все си е хубаво да сложиш нещо в стомахчето, наредил на едно блюдо сардинки, калмарчета, прочутите уелкс, морските охлюви, дето според Сю Таунзенд на умрели пи..ки мязат, да им курдисаш една полска келбаса за красота, а пък и така, по да хване място в изтормозеното от бира стомахче и бизнесът тръгнал. Да пребъде полско-английската дружба [2.2.5.1]. Бре, Дувърът му с Дувър, една свястна кръчма има и тя полска. Та въртяхме се като обрани евреи с Доктора, въртяхме се и решихме да го изкатерим хълма, да видим ще ни пуснат ли в замъка, няма ли, че то в туй село, добре уредено, къщички, дворчета, ама село... Пуснаха ни, хубав, интересен, стар замък, Хенрита и т.н. Обаче акълът ми изкара една, една, как да я кажа, църква ли, кула ли, една голяма, кръгла, мощна и страховита – хем църква, хем кула, саксонска, отпреди Уйлям Завоевателя. Много камък, много сила, много дух. Друг свят е, усеща се, чувства се. Хем див, хем морски, хем силен. Друго християнство ще да е никнело тука, много му е различен пейзажа, нищо общо няма с Гръцкото училище в Созопол. Различни ще да са били и хората, друго тесто, друга закваска. И в кръга на тази първична, дива и силна църква, сякаш видях кръга на келтския кръст. Знам, бе, знам – едно е келти, съвсем друго саксонци, ама пак тази земя, този въздух, тази сол и влага ги е кърмила, че и до ден-днешен ги прави едни такива различни,

особени, трудни за разбиране британците. Та да си кряка Осмака, да се вглъбява Бекета, хубав замък, много история, ама оная кръглата, саксонската църква най ме покътри.
2.2.5.1 Полските летци в РАФ

2.2.6 Знамената на Маракана

На Ники – кроткият пътешественик

Лош късмет. Приставаме в Рио де Жанейро. Ама в неделя. Всичко затворено, около пристанището – мъртвило, жалко. Ама Господ си знае работата, точно тогава на Маракана ще се играе финалният мач от първенството на щата. Ипииии. Да живее Интернет, че ни го открехна. За моята роля, да се сетя и да проверя, „скромно“ ще премълча. Мачът е следобед, идеално, беж Костика, че си най-оправен, да търсиш билети. На бяло, на черно, няма значение, ама без билети да не се връщаш. Върна се момчето, те, румънчетата, са много свестни момчета, носи билетите, на черно ги взел, ама нищо страшно, нещо към 15-20 долара излизаше единият и следобед, накипрени, наежени, с билетчетата в ръка, напред към Маракана. То сега, Маракана не е каквото беше (то какво ли е каквото беше, ама…), по някакви съображения за сигурност, някакви инженерни изисквания… и вече не е за 200 000 зрители, 90 000 места са останали, ама Маракана си е Маракана. Наистина е много особен, като котел един такъв. Ама за това после. Сега – по реда. Наближаваме стадиона, отвсякъде се стичат тълпи, тълпи, тълпи. Аз обичам да гледам хора, прави ми впечатление, че почти няма гадни мутри, все едни прилични момчетии, на студентчета мязат, весели, запалени, ама нито псувни се чуват, нито „кой не скача…“ и такива отвратителности. А за Рио специално ни четоха инструктаж – колко е престъпен, как, ако попаднеш във фавела (така се казват сиромашките квартали тип Клондайк, дето даже полицията не влиза) казваш, че търсиш дрога, иначе спукана ти е работата. Та… И продължаваме да наближаваме. Ето ти и друго откритие – за футбола като национален спорт всички знаем, ама май има и още един, неолимпийски, ама един ден, знаеш ли… Пикането на открито. Току под естакадите на стадиона всичко живо пикае, ама пикае, сякаш някакъв ритуал изпълнява. Ако щете вярвайте, жълта рекичка се стичаше надолу по улицата. И си смърдеше, как иначе. Може би, за да позамаже „аромата“ стадионът беше опасан с цяло градче от тенти, палатки или просто сергийки, скарички, котлончета и какво ли още не, които бълваха апетитен дим, навсякъде се отваряха хладилни чанти или просто бидони с лед, от които стърчаха гърлата на бири, коли и чудесии и народът лапа, смуче и пак тича да пикае. Подгрява се за мача. Ще играят „Фламенго“ и „Ботафого“. „Танас, ние за

кой ще викаме, бе?“ „Ами в чийто сектор се случим“. Точно така. Желязна логика.
Не знам, обичате ли сумо? Аз съм му голям фен. Ама на онова, истинското сумо, дето го предаваха пряко от Япония, преди още да се усетят и да го поамериканчат спортните канали. С всичките му ритуали, с парадните престилки, с танца на сумистите, с всичко. После го „динамизираха“, отрязаха му цялата красота и предаваха само схватките – две буци месо се джаснат за малко, едната се търколи или изхвръкне от татамито и толкоз. Какво да му гледам?
Ама бразилците са си запазили всичко от футбола. Той, мачът, започна поне час преди съдийската свирка. Оркестрите, ама оркестри – по едно двеста човека, забумтяха, забучаха от двата сектора и агитките, ама агитки – целият сектор, заподскачаха, въртят кифли, мятат бюстове, танцуват хората, хем си подкрепят отборите, хем се състезават с другите, че и хем си танцуват до насита. После почнаха „вълните“. Ама като казвам после, да не си помислите, че бумкането е спряло? Нищо подобно. Че тя каква „вълна“ ще е без бумкане? После почнаха да разгъват ония, гигантските знамена, дето покриват цял сектор от стадиона. Почват от горе, спуска се надолу, расне и набъбва пустото му знаме и докато стигне основата става като платно на някакъв фантастичен, извънземен кораб. После от горе го пускат и започва да се набира, сгъва, стапя флагът, докато съвсем изчезне в основата. И дойде моментът, решителният момент от състезанието – шествието на знамената. Колко ли време го репетират туй чудо, колко ли пари отиват за пустите знамена? Ама туй е Рио, сметките са си сметки, футболът – футбол и Царят е Цар Футбол. От входовете на централните сектори заизвираха знамена, ама знамена – то цветове, то гербове, то фигури и големи, по едно десет квадрата имаха. Ветрецът ги бърчи, пърхат-пърхат, пустите знамена. Знаменосците подредени, марш го кажи, танц го кажи, обикалят по пътеките между секторите, веят знамената, правят едни фигури, сякаш в гигантски калейдоскоп си попаднал и тълпата пее ли пее, всеки пее химна на отбора си и знамената гордо и напето кимат „Да, да. Победа. Победа“.
После, какво да ви разправям? От мача нищо не видях, да не съм луд мач да гледам? Да не съм дошъл на Маракана да гледам как се надбягват потни негри. Хората гледах, стадиона гледах и най-вече гледах да не падна. Защото на Маракана мач се гледа прав, стъпил на седалката, кой ще ти седи, то това си е обида към футбола. А пък седалките нестабилни, клатят се. Как издържах първото полувреме – аз си знам. Тъкмо се позакрепих и точно зад мен две негърки заврещяха, ама съвсем като че ли ги колеха или деряха. Боже, какво става? Нищо. Просто „Ботафого“ влезе с топката в половината на „Фламенго“ („ние“ бяхме от „Фламенго“). И така, всеки път щом „Ботафого“ мине центъра. Ама посвикнах и пак се закрепих на седалката. Тогава пък един наду

цугтромбон, цял, истински цугтромбон, точно в ухото ми. И аз пак, а-ха, да падна. Хубаво, че първият гол го вкара „Ботафого“. Гробна тишина. Сякаш неутронна бомба цъфна в сектора ни. Около минута и после почнаха да пеят, всички почнаха да пеят химна на „Фламенго“. Браво, бразилци, така се прави. Не Ганювските псувни, не „кракът ми повече няма да стъпи“, даже не „и да паднем и да бием пак ще се напием“… Пеят и с това си казват на отбора – „С тебе сме, верни сме ти, вярваме ти“. На полувремето смених тактиката. Отидох на пътеката. Пак прав, пак отвсякъде обгърнат с тълпа, негърки и тромбони, ама поне стъпил на твърда почва. Слава Богу. Щото като вкара „Фламенго“ тълпата така се люшна, че сварих да падна. Ама поне не паднах от пейката. А и на обратното люшване пак същата тълпа ме изправи на крака. А като вкараха втория гол такова прегръщане и целуване, такова мачкотене падна, че чучнал на седалката нямаше да го издържа. На връщане гледахме как охраната охранява реда. Ако щете вярвайте, поне пет чешита войска имаше. Даже и бронирани части. Ама най ме впечатли конната жандармерия. Беше със саби, голи, извадени саби и видях как ги пуснаха в действие. Пердашеха непокорната тълпа с плоското и, както ги гледах, хич нямаше да се поколебаят да обърнат „другия край“, ако се наложи. Ами Бразилия, Рио, Маракана…

2.4.1 Песничката за Бинго Бонго

Има една американска група, в годините малко след войната, „Андрю‘с Систърс“ (звучи почти като полската група „Ню Джърси Систърс“, дето ги даваше за пример Георги Мамалев в „Оркестър без име“), била е много популярна по него време, едни такива грозновати, кокалести, ама много нахакани три каки – татко норвежец, мама гъркиня, барут с тиквички. Много им са готини песните, звучат си много шик и сега. Имат едно песне, те малко го играят бак-вокал, а пък един модерен тогава, така малко с глас на американски Георги Кордов (помни ли го някой тоя) е певача и в това песне става въпрос за Бинго-Бонго, дето хич не щял да се цивилизова, да се озападнява. Не искал да го мачкат автомобили, не искал да живее на …найстия етаж и най-вече не виждал смисъл да работи по цял ден. „Чувам – пее ББ (Бинго-Бонго, не Бате-Бойко), че белите по цял ден работили, за да могат веднъж в годината да си вземат отпуска и да я прекарат в риболов. Ами аз – продължава маймунякът - без да работя, си прекарвам цялата година в риболов“. Логично. Сякаш не Бинго-Бонго, а Аристотел Стагирит или Ръсел-Уайтхед го пее. Ама, разбира се, само хора с акъл колкото една цаца ще го приемат буквално, като внезапно откровение на истинското жизнено верую. Честно казано, не съм чул някой, вдъхновен от Бонговата логика, да е хукнал към джунглите, та да си живее в целогодишен рибарлък. Остави жегите, комарите, жълтата треска и човекоядците, на всичко

туй му се намира колая. Ама скуката, безсмислената протяжност на безкрайния ден, седмица, месец… (чак ме е страх да продължа), седнал на някой дънер, потопил червея в близката локва, вперил безумен поглед в плувката, лениво попляскващайки с някое тлъсто листо комарите по врата ти. А-а, не. Не. Мерси – и на Бинго, и на Бонго, че и на Боб Марли. Бонговото Бонгу, европейското – за мене. А в това европейско се включва и песенчицата с логиката Бонгова (пак измислена по европейски), идеята за нотно писмо, равноделните тактове, звукозаписната техника и т.н. Както и желанието на всяка цивилизация да се пооплаче от себе си.

5.1.1 Лекцията на Йордан Василев

На Пройко Михалев – за старото време

Абе аз ли съм ексик кафалия, светът ли е крив, ама някак все се разминавам с реалността. Помня като почна СДСто. Първо направихме един Клуб "19 ноември". Тогава още нямаше СДС, та в Устава на клуба се казваше, че ще подкрепяме Демократичните сили. Ама те едни други сили бързо се усетиха и наджибкаха Демократичните сили с едни силови елементи, не ти е работа. Че и нахални. Партийната му книжка стърчи от джоба, той Председател на СДС. И Бургас не се размина с тая зараза. И се почнаха битките. Неравни битки. В Координационния съвет повече от половината бяха партийци, с книжки, с всичко. И ето че ще идва Желю Желев. Е, най-после, един свестен човек. Да види какво става, да вкара ред. Застягаха се партийците, зер, голямото началство идва. И те си знаят, ритуално посрещане, тържествен обяд в ресторант „България“, а после малко вътрешнопартийни инструктажи. Слушам ги, потривам доволно ръце и си викам „Ох, партийни тъпаци, а така, действайте като при другаря Жишев, че да ви лъснат едно хубаво маймунските задници. Какви посрещания, какви тържествени обяди, това да не са ви вашите опърдяни партийци, човекът идва работа да върши.“ А познайте, кой излезе прав? Посрещнаха си го, хрантутиха си го, после на „срещата с актива“ „инструктажът“ беше „вижте, там, помирете се, пък кой партиец, кой не – няма да гледаме“. Нелсън Мандела. Браво. То тъй се почна я. За да я докара СДС до 2%.
Ама за Йордан Василев. Демокрацията вече беше понапреднала и някой даде сигнала – има далавера в тази работа, равнис, мирно и мутрите – напред към овладяване на СДС. Нали помните бай Ганю като щеше да прави бизнес и Данко Хаирсъзина предложи да направят банка. „Хм, банка – изръмжа бай Ганю – не е то за твоята уста лъжица. Ще се намерят по-курназ хора да я направят, а ние все ще успеем да си проврем гагата“. Тъй де. И се започна с

овладяването на Клуба за гласност и демокрация, Желювия клуб. И ей ти ги – два клуба. Единият легитимен, другият още по-легитимен, иди го разбери. И долетя новината, че ще идва Йордан Василев. Голям човек, истински интелектуалец, голямо име – първият главен редактор на „Демокрация“, съпруг на вицепрезидента, Блага Димитрова , един от създателите на Клуба, изобщо голяма работа. Че и идва да изнесе в новичкия ни Бургаски Университет лекция на тема „Симеон Радев…нещо си“. Идва денят, наближава часът, залата не е много голяма, кой ти разбира от Симеон Радев и все пак трудничко се пълни – няколко седесари, няколко от членовете на стария Клуб и… по едно време взеха да се намъкват едни типове, едни чешити, дето на кино не можеш да ги заведеш, камо ли на лекция за Симеон Радев. И едно такова, люто гледат, начумерено, чува се едно обертоново ръмжене, абе, кои са тия? Ами новият Клуб.
Ей, големи глупаци. Абе, бива ли да докараш тия, нечленоразделните, при Йордан Василев? Ами той още по миризмата ще ги познае. Може и да ги е познал. Ама не си пролича. Свърши си лекцията, умна, тънка, хубава работа, а за вътрешнопартийния инструктаж сякаш с бат‘ Желю си бяха плюли в устата. „Вижте там, оправете се някакси“. Е, оправиха се. Мутрите овладяха СДС, хората се отвратиха и от 50% СДС я докара до 2%. И да не ми се правят на божи кравички. Не е само Ванката Костов. И Желю е в кюпа, и Йордан Василев, и Блага Димитрова. Хайде, Ванката, той задачи изпълнява, ами вие къде гледахте, другари интелектуалци, а?

XI. Балдуин дьо Фландър и дьо Ено

1.3.1 За Светата Дева и Богородица

На Маито – с обич

Няма спор, никой не спори, че са една и съща. Мария, майката на Христос, непорочната девица, заченала от Бога и дала на света Спасителя. Каква е тогава разликата между католици и православни? За протестантите не говоря. Те, засилени по надолнището на solo scriptura, ad fontes, отричат статута на всякакви светии и покрай тях и на Мария, жената на Йосиф, майката на Исус. Имат си хората аргументи, моите уважения, не е за моята уста лъжица да се впускам в софистицираната материя на мариологията. Та – католици и православни? Един плитък мозък, по-плитък даже и от мене, ще реши, че е някакво недоразумение, някакво църковно-старческо заяждане, в края на краищата, за един персонаж става въпрос, „що се хващаш за думата…“. Е, ама не е така, „персонажът“ може да е един и същ, но значенията, смислите му са много различни в зависимост от гледната точка. Голяма е разликата, която дават

акцентите. Един образ рисува девството, съвсем различен майчинството. Помните ли „Името на розата“ – филма? Дето имаше един францисканец-менорит, дето се криеше, по-скоро полу-легално обитаваше в манастира. Страшно сполучливо бяха избрали актьора, носеше нещо перверзно-сладострастно старецът и хич без да го споменават ставаше ясно, че нощите, които прекарваше проснат на мраморния под пред статуята на Светата Дева носеха някакъв смущаващо-неясен, религиозно-сексуален привкус. От другата страна на гамата е историята с фелдкурат Ото Кац и проверяващия го по-висш военен свещеник. Дето Ото Кац поръча на Швейк да отиде в кухнята и да отвори требника на страница трета. От кухнята се чу трикратен звук от отваряне на бутилка, а фелдкуратът обясни „Леко литургично винце, колега“. Историята приключи с песента на пияния инспектор:
„Милата си я обичам
Със най-нежен плам
Дева тя Мария се нарича“
Сега, да се разберем, съвсем не ви разказвам едни такива полу-свински истории за католически духовници. При нас са къде-къде по-сочни. Само си спомнете какви комбали беше оцъклил светиня му в щедрите пазви на валчестата булка от онази скица на Чудомир – „Изповед“. Или попът, дето в „Помен“ беше седнал до „набитата снаха на наместника“ и дето по едно време на полуглас започна да подпява „Що не мога, мила мамо, две жени да водя…“. Не, не, съвсем друго искам да кажа, не ми е за полу- и съвсем свински истории, католически и православни, думата. Просто на каквото и да е равнище към Света Богородица такова, затиснато като в „Името на розата“ или съвсем разпищолено като в „Швейк“, любовно-сексуално отношение не може да има. И няма. Не девството е във фокуса на православния, даже не непорочността на зачатието. Не че ги няма, има ги и още как, но не са във фокуса. Както и майчинството си е съвсем налице при католицизма, но девството е силно подчертано, затуй и за рицаря е допустимо да има Нашата Дама за посредник в любовта си към дамата на сърцето. Затуй е въобще възможно да бъде означена Света Дева Мария като Дама.

1.3.2 Песничката на Мерлин Монро

На Бахчата

Пустата полякиня, от едно нищо каква звезда стана, чак Вивиан Лий засенчи. Ама има си, има си жената. Както казваше Тони Къртис в „Някой го предпочитат горещо“ „ходи като желе на пружинка“. А, знаете как е в Америка, сбараш ли веднъж Господ за габардина, вече всичко можеш, тъй де, докрай

трябва да се изцеди успешната инвестиция. Филми, шоута, турове, танци, песни, кампании, всичко, всичко. Та ми попадна една песничка, запис на Мерлин Монро, не знам, за нея специално ли е писана, ама цяло си е Мерлин Монро, песнето, а и цялата Мерлин Монро е това песне, ни повече, ни по-малко. Става дума за скъпоценни камъни и най-вече за диаманти. Ама да не вземете да си въобразите някакви химични страхотии, берили, кристални решетки, разни такива. Не, много по-човешка е историята. Просто пее момичето, че няма по-добри приятели за една млада дама от диамантите. За това колко е ласкателно да ти целунат ръка, „но диамантите са най-добрия ти приятел“. А най-впечатляващо е въведението. Как французите били известни като най-галантните кавалери на света, как били готови да дадат живота си за ухажваната дама, но… „ние предпочитаме мъжът, който ще живее и… ще купува скъпи бижута“.

1.3.3 „Парфюмчетата“ на Буров

Уф, видяла жабата, че подковават вола и тя си вдигнала крака. Нашият селю понатрупал парици, крал, разбойничествал, правил се на маймуна – нали с няколко още такива аръм-богаташи яхнаха БЗНС, политическото недоразумение, дето на плещите на ония, най-сиромасите, най-убитите и облъсканите, взе властта и дето после пак тия, облъсканите, в пещи ги гориха, в шлепове ги давиха, че да могат разни бандюги да си множат милиончетата. Ама нейсе, запуши я… И като се усетил важен Бурю реши, че той го знае живота, така, изтънко го разбира и взе акъли да раздава. Така, умни, дълбоки, проникновени акъли. Най-вече по светските въпроси. И като натъркалял няколко довчерашни слугини, като се поразшетал из треторазредните шантани (те какви ще да са били тогава из София) и натрупал, дет се вика, „международен опит“ с някоя молдованка, еврейка, каквото там дойде, се взел за авторитет по „женските въпроси“ и гледай каква сентенция измъдри. „Като ще ставаш сутринта да си тръгваш, остави на възглавницата някакво подаръче, хич едно парфюмче така. Винаги си трябва.“ Ми, толкоз може, толкоз казва човекът. Ама, барем да не се има насериозно, да не ги дрънка наставнически тия щуротии. Селяндурин. Поне да бяха „скъпи бижута“, той – парфюмчета. Ама нерде Шам, нерде Багдад.

XII. Асеневци

XIV. Рене дьо Три

2.1.1 Ричардс Бей

На Ники - Варненския

И бързаме, бързаме, бързаме. Към Кения, към Момбаса. Момците пресъхнали, направо ги сънуват ония черните красавици от Флорида и Казабланка. Пардон – от „Флорида“ и „Казабланка“. Ние, дъртичките, пресъхнали, направо го сънуваме оня пират, от етикета на „Олд Смаглърс“, с пашън фрут, под сенките на магнолиите в Моряшкия клуб. Огромни дози и за нищо пари. Ама нали Господ най се забавлявал като чувал хората да си правят планове… И измисли някакви граждански размирици, някакви смутове из Кения и хайдеее, замина ни Момбасата. Ама пък ни запрати в Ричардс Бей, един пристанищен град, нагоре по крайбрежието на Южна Африка, доста преди Кейптаун. И цели три дена ще стоим. Уха. Още на пристанището, на сергийките със сувенири налетяхме на една хубавица, ама хубавица. Пустите негърки, много, ама много са красиви. Елем тая, с едни петролено-зелени очи. „М, лещи“ – прави се на скептик Танас. И какви са им силни антените, веднага усети за какво иде реч „Не, не, мои са си, от мама и татко си ги имам“. А пък и стоката ѝ, много странна, много интересна, купих си един пепелник, ама въобще не ме интересува „пепелникостта“ му. Беше във формата на женско ходило, с една странна форма, палецът силно извит навътре и прави една такава африканска, хем невероятна, хем експресивна, хем страшно елегантна фигура. Представете си – кафява, бляскава кожа, петролено-зелени очи и това женско ходило. Ама с този елегантен напън явно се поизчерпаха силиците на Ричардс Бей защото от там нататък започна една експозиция, едно дефиле, една инсталация, която май най-подходящо е да бъде наречена „Гигантските Задници“. Не е да не съм виждал сериозни изпълнения в задничавото изкуство. Американците, например, са бая дупест народ. Че на всичкото отгоре имат табихета да въвират какви ли не обемисти и тумбести неща в задните си джобове. За мама Куба какво да говоря. Ама на фона на Ричардс Бей в най-добрия случай могат да го играят „подгряваща група“, колкото да се подготвят зрителите за същинското представление. В Ричардс Бей формите и обемите са такива, че само до определено ниво могат да бъдат означени с анатомически термини – задници, дупища, гъзуняци. От там нататък на помощ трябва да дойде географията, в раздела морфология. С пълно право можем да говорим за хълмове, възвишения, планини, ждрела, каньони и така да добием все пак някаква доста бледа представа за страховитите гледки. При това съвсем не-расистки, без разлика на пол и възраст. Черни, бели, млади, стари , слаби, дебели, ниски, високи, всички, всеки един поотделно и всички заедно мъкнат впечатляващите си придатъци и изглежда даже като хич да не им пречи. Честно, поуплаших се малко, да не би нещо въздуха, водата… Че и цели три дни ще стоим, да не взема да прихвана, щото само туй ми липсва – огромна гъзурина за гарнитура на шкембето. Ама –

страх, не страх, в почивката хукнах към града. Уф и тука американският стил дал от себе си. Някакъв нелеп център, хипермаркет, някакви офиси, ливадки между тях и една, ама една истинска работа – кварталче, къщички, кръчмичка, няма. Ще речеш, че в Ричардс Бей хората се раждат, за да си купят нещо от „Уолмарт“, да вземат на изплащане скъпа огърлица от бутика в галерията и да се запишат на екскурзия в офиса на местната туристическа агенция. Добре, че между фестивала на дупищата тук-там се виждаше по някоя хубавица, че да си струва ходенето. Ама ден така, втори – пак така и престоят се свършва, а от Ричардс Бей нищо. И ето го, идва Спасителят, облечен в малко нелепите три-четвърти гащи на Дочко, корабният лекар. „Ставайте, пичове, ще ви водя в най-долната и опасна негърска кръчма“. Бре. А, да видим. И ни поведе. Подминахме захаросания център, влязохме в града, е, нищо особено, но поне е истински, не мяза като центъра на някакъв холивудски декор. Насам-натам, ей я кръчмата. Хм, нито е съвсем негърска, нито изглежда опасна. Вярно, клиентелата беше изцяло черна, ама хората кротко си чукаха билярд, смучкаха си биричка, всичко кротко и прилично. На това отгоре персоналът беше изцяло бял. При това бял-бял, не испанското сивкаво-бяло или латиното слонова кост. Оказа се фамилна кръчма, собственост на шотландци, хората си държат бара, обслужват си негрите и хич не се впечатляват. Вижда се, някога е било само за бели, събирали са се шотландците от околността, разказвали са си юнашки истории, държали са се за ръце, така, кръстато, когато по Нова година пели Auld Lang Syne и са се вдъхновявали от картините по стените. Най-шотландската се казваше „Тънката червена линия“ и наистина беше покъртителна. Едни мършави жилести мъже, в червени окъсани униформи, окървавени, опушени, забили едни свирепи очища изпод рунтавите вежди, гледат на кръв не, ами направо на лимфа и кръвна плазма. После научих, историята била от Кримската война. Тогава, нормално, пехотата стреля в няколко реда. Гръмва първият ред, отиват най-отзад и почват да пълнят пушките, стрелят вторите, третите, четвъртите и в това време първите вече са натъпкали шишанетата и е техен ред да гръмнат. Ама като се поразредят редиците ритъмът се обърква и или се прегрупират или се изтеглят, щото няма как да сварят да зареждат. Та в една Кримска битка шотландците останали толкова малко, че даже и за една линия не стигали. Ама нали са шотландци, нали Уйлям Уолъс туй-онуй, ни отстъпват, не се предават. Гледат люто, пушкат колкото могат и се стягат за бой с байонети. Гледал ги руският генерал отсреща, чудил им се на акъла, чудил се, чудил се и по едно време му светнало – ахааа, клопка е туй, пунтират го, че са малко, за да атакува и тогава да изскочат скритите шотландци и да го изненадат. Да, ама не са познали. Ще си изтегли той частите, а те да стоят и да се чудят какво да правят с войските, дето са ги струпали в засада. И се оттеглил. А шотландците били само тези – тънката червена линия. Хубава история, хубава картина, хубава гледка – шотландци

обслужват негри, всичко хубаво, ама къде е долната и опасна кръчма? А, намерихме я и то пак Дочката ни заведе. Ама за това друг път.

6.4.1 Руснакът и Фиренце

Та зареждаме, тъпчим търбуха на кораба, тонове, тонове брашна, замразени меса, млека, салами, захар, тоалетна хартия, белина, вина, уискита, водки - аааx, туристическата индустрия е чудесен фокус на фалшивото ни време. Всичко това са боклуци - пилешки бутчета, брррр, сини, настръхнали кожи с проскубани пера по тях; водка "Petroff" - 90 цента бутилката. И т.н. Ама хората боклуци искат. Това и получават. Всичко е в декорейшьна, във фацата. "Здравей, Джон / или който там е/, вече приготвям твоето "Блъди Мери" /или каквото там е/" - имахме едни такъв феноменален индиец, от пръв поглед запомняше името и питието на пасажера. Луди бакшиши правеше. И с право. Джон /или който там е/ се чувства важен, познат, централен човек. Какъв ли мишок е горкият в северното си каунти. И това е. Кой ти гледа каква е водката в коктейла. А бутчетата са на корем и ол араунд дъ клок, 24 часа. Точка. Та зареждаме, тъпчем, потна, тежка работа и пращат помощници от целия екипаж. Някой работят добре, други мишкуват, филипинците откровено кръшкат. Един руснак, леко шашав, ама те, руснаците, са си такива, закъсня. Добър работник е и се правя, че не виждам. Пиян е, видимо, той затуй и закъсня. И разправя. Мята чували и разправя. "И излизаме, бляд, такси, бляд, отиваме и там, ух, ти, един кабак, ама шикарний, люкс и виски, ух, ти и видиш, бляд, какие там девочки, шикарние..." и в този дух. Ама къде бяхте? "Ой, бляд, от куда мне знат. Пътувахме, пътувахме.... А, да, нещо Фиренце, бляд, пишеше...". Еееи, уби ме. Бил във Флоренция. И така и не разбрал къде е. Защо, Господи? Ама, хайде да не се правя и аз на Езра, Трета книга.

XV. Две истории, две мълчания

XVI. Св. Григорий Палама

4.1.1 Лозунгите

На Петя Георгиева

„Къпе ме нещо май този“ е естествената реакция колчем вземеш да обясняваш нещо, да убеждаваш. Демек, лъжеш го, ментиш го, нещо много приказваш, а това значи, че нещата въобще не са така. И няма сила в този ни съвременен свят, която да сближи тези два пласта – на фактите и на думите. Думите са или лъжа

или просто, ей така, „бъбрене“, както изискано се изрази един съученик, когато обсъждахме младежките си мечти. Еййй. Даже и Мери Хигинс в „Моята прекрасна лейди“ отряза обясненията на влюбения младеж. „Покажи ми, покажи ми“ зачурулика омайницата от предградията. Покажи ми, недей дрънка. Дела, дела ми дай, не приказки.
То не че словото не дава от себе си. Я какви ги мислеха в словоливницата на социалистическата пропаганда. Всяка петилетка си имаше лозунг, колкото по-безсмислен, толкова по-добре. Известно време се беше закрепила модата на инверсията: „Труд и дръзновение, дръзновение и труд“, „Модернизация и ефективност, ефективност и модернизация“, докато зевзеците измислиха „Майката си и…о, и…о си майката“. На това словоинженерите отговориха с друга форма, ама пак така стакатова, акцентирана: „Дела, дела и пак дела“. И подозирам, че даже не си даваха сметка, че това всъщност са думи, думи и пак думи. Можеше да има и дела, нищо не казвам, но тия си бяха думи, думи и пак думи.
И словото си отиде от живота ни. Противопостави се на делата, подмени ги и смисленото говорене изслуша реквиема си. Сега на мода са клишета, ръмженици, операционална реч и мазни ментета. И то, Словото, се мъчи, горкото, извива се, търси светлина, като някое упорито стъбълце между съвременния паваж. „К‘во ми са прайш, бе, к‘во ми са прайш“ кряка някой пъплив тийнейджър и хич не си дава сметка, че Словото пак изби, пак показа възможностите си. Защото, наистина, хич, ама хич не е важно на какво се правиш. Важното е, че се правиш и Словото идеално го закова. Ама си е мъка, мъкица. Нищо, ще почакаме. Хиляда, две хиляди години ей сега ще минат и нещата ще си дойдат по местата. Потърпи Словце.

7.3.1 Еничарският мит

На Бахарчето

Хич и съвсем, никак, ама никак не съм привърженик на новодемократичните тези за „османско присъствие“, едва ли не културно присъединяване към братята турци, дето ги заизмисляха безсрамните турски мекерета в поредицата демо-критични правителства. Съгласен съм, неточен е терминът „турско робство“. Ние никога не сме били роби в същинския смисъл на думата, никога българин не е бил собственост, така както предметът е собственост, на някого. Кубинците са били (негрите, де) та знам какво приказвам. Роби не сме били, ама държавата ни смляна, първите ни хора систематично избивани. Какво, не вярвате ли? Идете в Жеравна, в къщата на чорбаджи Вълко, ще видите. Култура, история, националност – няма, всичко изтрито. На, до нас в Сантяго е

кварталната църква „Санта Лусия“, осветена в 1761 година. Една година преди „Историята“ на Паисий. Когато още нищо не е имало, нищо не се е случвало, направо са ни затрили времето, затрили са ни от времето.
Ама с измислици, с митове, с небивалици няма да го върнем. Най-много да донасъскаме някоя агитка, аман от глупаци.
На кораба имаше една страшно хитра система за стимулиране на любезността. Никакви снимки пред строя, социалистически съревнования и глупости. Хитра, умна, резултатна система. Казваше се „Оскар“. Значи ден преди да си замине поредната смяна туристи върху масичките в кабините им оставяха по едно спретнато, красиво картонче с място за четири имена отпред и четири отзад. Отпред беше за тези, които с нещо са впечатлил пасажера – усмихнати били, приветливи, добре се грижели за него и т.н. И всяко отбелязване, всяко „оскарче“ носеше два долара на отбелязания. Не е кой знае какво, ама като те отбележат петнадесет-двадесет пъти, ей ги тридесет-четиридесет долара. Седмично. И хората се стараеха. Салфетки сгъваха, та да са много специални, много красиви, от хавлиите кученца правеха, със свои пари цветя купуваха и какво ли не, че да са доволни пасажерите, да ги забележат и да ги писнат в картончето. Дотук добре. Ама има една подробност. Хубаво, старал си се, обслужвал си, приветничел си, ама като ти е името Цветомир как да го запомни англичанинът, как да го изпише на картончето? В последния ден. Когато багаж трябва да стяга, стековете с цигарите да прибере, да смукне последните безплатни водчици и уйскинца и въобще, бай Цветомире, забрави. Ни кученца, ни цветенца, нищо няма да ти помогне с това име. Че и Думитреску е на това дередже, Гжегош и той и въобще. Ама има лесно. Всички си имаха тъй наречените нейм таг, значка с името. И всеки сам си избира името. Проста работа. Цветомир става Джеф, Атанас – Боб, Пламен е Грег и готово. Хем и за шефовете по-лесно, представете си как метр д‘ ито дискретно подвиква „Цветомирррееее“. А пък тъй „Джеф“ и нашият припка. Ама най-важното са си „оскарчетата“, че всяко „оскарче“ на две „джорджвашингтончета“ се равнява. И момците сменяха ли, сменяха именцата. Не им се сърдя, разбирам ги. Ама си мисля, може да си мисля, нали? Не са малко, ама не са и много стотина-сто и двадесет долара. Сервитьорите правеха по хиляда и петстотин-две, барманите и те, там някъде бяха и камериерките. Не съм им душманин на парите, с кървав труд ги правеха, само да погледнеш ръцете на някоя от камериерките и ти става ясно колко струват тези две хиляди долара. Ама си мисля. Щом на хиляда и петстотин, стотина са толкова важни, че да си смениш името, какво ще да е било по турско. През 1630, да речем. Хиляда и петстотин гроша? Хиляда и петстотин има пашата, раята дали има за брашно? И си никой, никой си. Разправяше ми дядо ми, бежанец от Македония. Идва турчинът, заколи ми кокошка, направи баница, ама с много масло да бъде „От тавата дор до муцка

деват пъти да капне“. И колят кокошки, месят баници, какво да правят. Турчин е, властта е с него, оръжието е в него. Абе, дялнал да дядо ми брат му един такъв с брадвата. Ама после чак в Америка избягал, а дядо ми с челядта оставил къща, оставил всичко, трябвало да бяга, че от турците отърване няма. И това в двадесети век. Представете си 1630та. Да, не е хубаво да ти вземат детето, хем повече няма да го видиш. Ама като еничарин човек ще бъде, по Цариградските сокаци ще влачи чепици, глад няма да знае какво е. Пък може и да се издигне, бей, паша да стане. А в къщи? На село? В махалите? Боже, колко отчайващ ще да е бил животът тогава. И хич не бих им се сърдил, напълно бих ги разбрал хората, ако в разрез с измишльондрените постановки на некадърните исторически сценаристи, си преглътнат естествените чувства и съвсем по корабному закачат на детските ризки нейм тагове „Сали“, „Яшар“, „Уфкун“. Няма какво да пищят. Сега никой не ни кара, ама пак на дядо Грую внучето Ричард се казва, нали? А пък като се възмутят много нашите аръм-националисти от тези ми приказки да вземат и да ми обяснят феномена „Цветомир – Джеф“ и ще си ги взема обратно (приказките, не националистите).

7.3.2 Мигел де Унамуно и Милан Астрай

На проф. Аристотел Димов – първият ректор

Прекараха ни Интернет на кораба. Леле, че хубаво, вече няма да тичам из разни сбутани кафенета, да чакам и да се чудя ще сваря ли, ще стигне ли времето, че да се вредя и аз, да прочета, че децата ми са живи и здрави и така. Сега пак се чака, ама в библиотеката на кораба, свършил е работният ден и мога да си чаааакам, за никъде не бързам, никой не примира за мен, кеф… Че и бая книжки има в библиотеката, повечето са глупости, ама си има и съвсем хубави. И докато чакам разлиствам една, особени такива есета за Гражданската война в Испания. А пък аз нищо не знам, чувал съм това-онова, ама всъщност нищо не знам. И чета за един престранен човек, истинският създател на Франко, един Милан Астрай, голям герой, пълен идиот, мъченик – няма му едното око, отрязана му едната ръка, на гърдите му голям звездообразен белег, колко пъти раняван, по колко фронта се бъхтал. Ама най ме смая историята с женитбата му. Бил младо офицерче, вземал си булка от сой, дъщерята на полковия му командир, сватба, всичко и вечерта след сватбата жена му му съобщила, че тя се е обрекла на Христос и разни такива шушу-мушу няма да има. Всъщност шушу може, ама за мушу хич да не си и помисля. Представяте ли си? И той уважил решението ѝ. Тъмна, неразбираема, идиотска кастилска история. Че на всичкото отгоре май години наред не потърсил наш Милан някакво, така, странично решение. Бреееe, бре. И после какво няма да е чудовище, какво няма да създава

Франковци. Че и испанската версия на Чуждестранния Легион пак била негово отроче. И, като всичко испанско, била далеч по-свирепа и ужасяваща от френския оригинал. Легионерите били все обесници, престъпници от кол и въже, най-отблъскващата сган на Испания и бившите ѝ колонии. И любимият възпитателен похват на командира им (наш Милан) бил да им обяснява, да натяква, да натъртва какви изроди са, какво чудо е, че земята още ги търпи, колко недостойни са въобще да съществуват и какъв рядък, огромен, просто невъзможен шанс са получили, постъпвайки в Легиона. Не, не да отърват присъдите, нито пък все пак да живеят. Нищо подобно. Големият им шанс е смъртта. Смъртта в боя ще ги извиси, ще ги превърне в човеци, ще им даде достойнство. Затова не просто да се готвят да умрат, това при всички случаи ще стане, а да се гордеят, да преливат от щастие, да бъдат благодарни на Съдбата, задето ще срещнат достойна, честна, мъжка смърт. И неизменно завършвал лекциите си с „Да живее Смъртта“. Скоро този грозен вик, този противен грак, се превърнал в лозунга на Легиона, както и прочутото „Легион – при мен“, който всеки легионер можел да извика и всички, които го чуят, се спускат да му помагат. Независимо дали в бой или в някоя кръчмарска свада. Разбира се такъв човек, с такава сила като Легиона в джоба си, не можел да остане задълго извън политическия живот. Бил и отчаян националист, идеята за някакви сепаратизми – каталунски, баски, направо го подлудявала, а по време на Републиката си били съвсем на дневен ред, Каталуния била на път да се отцепи. Та разни Примо де Ривера, фаланги, Франковци му дошли като локумче, метнал се Милан Астрай в кашата и я сготвили. Всички знаем как свършва Гражданската война в Испания. Там за интербригадистите, ескадрилите „Кондор“ (така сега се казва една от германските авиокомпании, сладури), „Фернандес лежи зарит…“. Ама не знаем една история, дето сега ще ви разкажа. Та вихрил се Милан, свирепствал Астрай и къде седне, къде стане, все неговата си знай. Да живее Смъртта, та да живее Смъртта. И понеже се имал много на сериозно, взел че се отбил и в Университета в Саламанка. Нали знаете, единият от върховете на университетския триъгълник на Средновековието – право в Болоня, богословие в Париж, медицина в Саламанка. Голям, стар, почитан Университет. Организирали му фашагите лекцията, напълнили залата с фалангисти, пристигнал Мильо с обичайната си свита – четирима легионери с картечници и я метнал. Испании, патрии, силни ръце, мама им на сепаратистите, елем на баските и т.н., обичайният репертоар на много мускули и малко мозък. И си завършил, верен на себе си, с „Да живее Смъртта“. Фалангистите пощурели, ура, да живей, ний сме с тебе, простотии. Една обаче слабовата, бледа, неизразителна ръчичка стърчала вдигната, някой искал нещо да каже, имал въпрос ли, що ли. Кой, бе, кой е тоя? Оказал се ректорът на Университета. Мигел де Унамуно. Кой не знае Унамуно, кой не е чувал за него, е, още при

социалистическо му издадоха едно томище, дето да го носиш е тежко, камо ли да го четеш. Ама тая история не я знаете. А тя му е големия паметник, на големия испанец, всъщност баск. Та изправил се Унамуно, взел катедрата и като го зачаткал кастилеца, дар-перушан го направил. И особено оная безсмислица „Да живее смъртта“. Ама не така, атомарно-логически, как така „да живее“, а пък е „смъртта“. По същество, по смисъл, го разпундил и нищо не му спестил. Фалангистите настръхнали, легионерите почнали да опипват спусъците, Милан Астрай хапе устни, а Унамуно нарежда. Насял го, навял го, даже не е интересно какво точно казал, как точно го наврял на кучето в сенчестото място. Важното е, че се осмелил. Щото това не ти са някакви абстрактни, измислени ситуации, дето ще седнат няколко важняги при Антон Хекимян и ще започнат да „конструират“ ценности, да се замерват с цитати и авторитети. Тук са легионери, истински зверища, това е Милан Астрай, обезобразеното чудовище, а е изсъскал „Легион – при мен“, а са го направили на конци и копчета ректорето. Ама не е ректоре, не е, истински, голям, величав Ректор е Мигел де Унамуно и не само акъл, ами и сърце има да си защити Университета, да си защити идеята за Човечността. Шапки долу.

XVII. Киприан Болгарин

1.2.1 Панчо Виля и полковниците

Толкова ли беше хубав този филм, не знам. И не искам да знам. Навремето така ме беше впечатлил „Лудостта на величията“ с Луи де Фюнес и Ив Монтан. И когато ми падна да го гледам пак, десет години по-късно, разочарованието беше люто, лютисимо. Ама Панчо Виля, оня стария, с Уолъс Бири, ми се е запечатал много силно. Имаше една сцена, дето Панчо, още само един юначен разбойник, беше в затвора и там попадна на един учен, такъв, с идеи и концепции и какъвто си беше сърцат и природно даровит, бързо попи патоса на революцията. После дойдоха неговите хора, бамта-бумта, превзеха затвора и освободиха Панчони, с него и смачкания интелигент-революционер. Естествено, Панчо държа реч, благодари, всичко по реда си, ама завърши малко странно – обяви, че от сега нататък хората му вече не са някакви разбойници, а войници на революцията. Бандюгите се смълчаха, де да знаят, горките, какво ще да е това – „войници на революцията“. Панчо схвана проблема и реши да онагледи новото положение. „Абе – вика – вие какво си мислите? Че като убихте двама полковници кой знае какво направихте? Сега ще избием всички полковници“. Че като ревнаха пеоните, че като забумтяха с пищови, шишанета, като хвръкнаха шапки във въздуха, гледай радост, гледай възторг. И Панчо обяви всеобща мобилизация. Идват пеоните, записват ги, дават им оръжие, революция ще правят. Пристига

един – „Как се казваш?“, „Хуан“, „Хуан кой?“, „Само Хуан“. „Добре, идваш да се запишеш в Армията на Революцията?“. „Не. Чух, че Панчо събирал хора. Затуй дойдох.“ Е, толкова.

1.4.1 Мостът на „Граф Игнатиев“

Че нашите потуранковци, селските ни пишман-комунисти, я дялнаха тая работа, съмнение няма. Те колко можеха държава да коланят не знам, ама за подмазване – еша им нямаше. Ама и руснаците са набъркани, не ще да е без тяхно съгласие станало. Хич, културното аташе, хем в ролята му на културно аташе, не на официалното ченге, каквито обикновено бяха културните аташета, би трябвало да знае и ако малко акъл е имало, да се намеси, да възрази. Ама тя, културата, винаги е била на второ място, а пък от ченге акъл, май много искам. И си ги чучнаха, че май и до ден-днеше стоят двете селянки – руската и българската, двамата работници – руският и българският, двамата инженери и още една някаква двойка имаше. В стила на соц-реализма [1.4.1.1], уверени, едни такива, устремени към светлото бъдеще и всички тия пургативи на култовото изкуство. Аз не съм привърженик на разрушаването на паметници, русофил съм на генетично равнище и ако бяха само естетическите недостатъци хич даже нямаше да му обърна внимание на тоя мост. Ама едно нещо ме вбесява и вече няма филство-фобство, толерантност, паметници – руснаците винаги са по-така, по-едри, по-високи от нашите. И все едно такова покровителствено, малко снизходително гледат. А нашите все с „усмивки, разпрали лицата им“. А-а, тука вече се засягам. Абе, тъпанари с тъпанари, какво ми се пъчи тая с баницата на главата? Чунким не им знам колхозите, чунким цъфтеше и процъфтяваше селското им стопанство. Или оня, с пергела в джоба. Да не им помня жилищните комплекси или „Запорожците“? Или вица за „Правено в понеделник“? Хайде, да не си отварям устата. Хем съм русофил. Ама ония – все по-високи от нашите, а-а.

1.4.1.1 Социалистическият реализъм

XVIII. Св. Марк Ефески

XIX. Селинджър

1.1.1 Далматинецът на Живко

Истински творец е Живака, истински художник. В негово присъствие за други на може да се говори. I, me, mine и това е. Така е, при хората на изкуството самоиронията е неуместен лукс. Та разправяше Живака за кучето си, имаше

един такъв бамбашка далматинец. Бил толкова смотан, че за малко да излезе от къщи и вече не може да си намери пътя обратно. Нищо и никаква история, ама добре я завършваше. „Щото – казваше – кучето ми е благородник. Нормално е благородниците да са несръчни. Я, уличните мастии колко добре се справят.“ Почти като оная история за „орловците“ (има, оказва се, такава порода коне). Дето някакъв кон постоянно печелил състезанията. Измамата обаче се разкрила в сезона, когато всички орловци започнали да сменят цвета си, а вечният победител – не. Оказал се пребоядисан мелез. „А, както е известно – завършва разказвачът – мелезите са много по-бързи от орловците“. Разбра ли, Гандера? По-бързи, ама мелези.

3.2.1 Сватбата и Калигула

Не помня вече къде я четох тази щуротия, ама така беше, сигурен съм. Гадно било временцето, отвратително, всички зависели от прихватничавостите на Малкото Ботушче (Калигула) и разните патриции се чудели как да му угодят. Щото за живота ставало дума. За чест, достоинство, такива работи, хич никой и не питал. А имало и такива, винаги ги е имало, дето гледат да напипат хлъзгавата риба в мътните, диктаторски води. Та някакъв придворен подмазвач (не знам от кой бичим бил) се заженил и побързал да покани малък лудньо на сватбата. Младоженката била рядка красавица и Кали-Гули честичко насочвал нататък шлифования смарагд, който му служил за монокъл. Младоженецът с растяща тревога отбелязвал нарастващата фрекуенция, ама какво да направи, дадеш ли си веднъж задника под наем, ще траеш… И неизбежното се случило. „Ей ти – извикал по едно време Лудко – я престани да прегръщаш жена ми“. И му я взел. За малко. После я изритал.
Хубаво, че Касий Херея излязъл по-чапрашик, ама… това е друга история.

XX. „Реч с открита глава“

Истории от Третата Торба

I.Тибо дьо Шампан

1.2.1.1 Клюни и Сито

На отец Купен Михайлов, с поклон

Невестата Христова всякога е съществувала мъчително, като самата християнска вяра. Колко лесно, че и весело е било едно време, в езическите векове. Раждаш се, да речем, атинянин и с това си имаш и боговете, и ритуалите, и вярванията, и историите и всичко.Че даже и тесалиец да се родиш пак ги имаш. Колко вярваш, колко не вярваш, ама защо пък да не вярваш, удобно, сигурно, общоприето, уютно като в обор. А и боговете не искат кой знае какво, винаги могат да проявят разбиране, да се спогодите. Те на теб - закрила, ти на тях - каквото там можеш, златна статуйка от по-богатите, малко жито, вино, восък от по-бедните. И те са като тебе - понякога лакомички, понякога добрички, внимаваш да не ги ядосаш, скришом хихикаш за измамената Хера, айде бе, ще ми спира тя мъжа си да не хойка, принасяш жертви на Атина, е, няма как, неин е градът, ама по си падаш по Арес, допада ти буйството на размирния бог и т.н. Ей сега, зададе се празникът на Санта Барбара и жена ми нареди една масичка - постла червена покривчица, наслага плодове, чаша бира, чаша вино, статуйка на светицата, една чашка със стотинки, запали свещ и ме остави да се блещя. "Абе, душа, тя е светица, безсребърница, защо ги дрънкаш тия стотинки? Ами тая бира, тя не пие, бе?" "Много знаеш ти. Тя не пие, ама Чанго пие. И обича бира." А така. И сега този празник на кого е, на Санта Барбара или на Чанго? Ами и на двамата, не ставай глупав. И вече съвсем ме довършиха със Сан Лазаро, той пък бил Бабалу Аджей, вземал в долари и си падал по ром и пури. И ми дойде на гости един германец. "Имаш ли пури?" "Нямам, ама ще изпушим тая на Бабалу" "А-а, не, не се закачай със Сан Лазаро". Хубаво, пъстро, весело, екзотично. И няма тъй, ама не тъй, един Бог, ама с три природи, че май не са точно природи, ами първо просопони, а по-после хипостази и изобщо - трудна работа, неразбираема. Колко е мъдра историята за Христос, дето ходил по водата. И как Петър го последвал, но веднага се уплашил, усъмнил се и тутакси пропаднал. Колко е трудно да вярваш в Бога в себе си. И колко е великолепно. Вървиш по водата със светлината на планината Тавор /"и видя Петър, че Христос свети..."/, а не с тъмата на първозданието /"И Дух Свети се носеше по водата"/ Но колко е мъчително да носиш Бог в себе си. Не можеш да се скриеш, не можеш да се пазариш. Малко е като диетата, не

можеш да кажеш "Хайде сега, ще хапна една пастичка, никой няма да разбере", или "Е-е, ами уморена съм, гладна съм, няма ли малко милост за мене, нека изям един сладолед". Изяж, хапни, но всичко на задника ти ще се лепне, няма отърване. И тялото се гърчи, гъне се. Човешкото и Христовото, Църквата. Духът си отиде, възвиси се при Отца си. Но тялото, тялото Христово, Църквата, остана, остана тук, на Земята, сред съблазни и изкушения, сред хората и с хората с разядени души и алчущи тела. Мисията му е тука и тука трябва да решава задачите си, на първо място да съществува. Да съществува, хапано от острите зъби на човешките необходимости и да посреща колкото може и както може наистин основателните укори на донатизма[1.2.1.1.1] и смъртоносната логика на анабаптизма[1.2.1.1.2.] И е трудно, направо невъзможно да съвмести светските дела със светостта на мисията си. А защо да не ги раздели? И наистина. Колко много от душата на един абат ще отиде за решаване на проблемите около управлението на манастирските имоти. А няма как, трябва да се управляват. И защо да ги упрвлява абатът? Той има други задачи, задачи много по-близко до небето от счетоводните книги и наказанията на мързеливите сърфове. А и толкова много богати, знатни фамилии са сред дарителите, сред благодетелите на манастира, нима няма някой с повече опит, с повече връзки и най-важното, без духовни скрупули и ангажименти, да се наеме с тежката задача на всекидневното управление. И така, логично, възниква системата на командорите, управителите, хора от мощни, благороднически фамилии, заети с управлението на грададни имения и богатства. Логично, нормално, естествено. Стига да не беше така корумпирано, още с порочното си зачатие, човешкото естество. Много бързо става ясно, че който има имота, има и властта. При това не просто властта да се разпорежда със земи и с пари, а да определя абатите, да влия върху правилата на манастира, от допуска на монаси та до йерархията в самия манастир, че даже и да пренарежда ритуалите на богослужението. И много бързо от служители на Бога монасите се превръщат в служители на богатите фамилии. Петната на "римската корупция" избиват по най-чувствителната, най-светата част от Тялото Христово, по манастирите. И това го разбира не само висшият клир, но и мнозина от благородниците. Трябва промяна, не само Църквата, цялото западно общество е узряло за промяна. Така се появява Орденът на черните монаси, монасите на Клюни. Няколко благочестиви велможи дават земи и пари, но с ясното условие - няма да се месят в делата на манастира, курията прави всичко, за да осигури независимост на монасите от силните на деня, абати на Клюни са все благочестиви, умни и силни мъже и скоро, като символ на обновлението на Църквата, манастирът в Клюни процъфтява, манастирската черква расте грададна и прекрасна, литургичните ритуали стават все по-изтънчени, все по-сложни и натруфени. Хоп, ето я, появи се думичката. "Натруфени". Да-а. За съжаление и клюниаците

са хора и на тях съвсем не им е чужда човешката природа, а и те съществуват сред хора. Как да респектираш хората, как да изискаш смирението им пред Бога? Нима всички са светци, които ще се впечатлят единствено от благочестивост и богоугодност. А и нима може човек да затвори хорските уста, кой знае какво ще задрънкат за монасите и манастира ако не са респектирани от демонстрацията на манастирската сила и значимост. И е така. Но това е и края на мисията Клюни. Краят на самия Клюни. Не, не че е разрушен, разграбен или нещо такова. Боже упази. Но скоро се превръща в символ на застоя, на безсмислеността, на отпадане от Христовия пламък. А това е по лошо от разрушение и разграбване. Боже, разбирам ги, със сърцето си ги разбирам. Защо винаги един благороден замисъл, една красива идея трябва да затихва в жалки конвулсии, обвита от слузестата тъкан на плътта на "хората"? Просто няма спасение, няма изход. Животът е една низа от компромиси, това е ясно за всеки, дето "очите са му в главата". А една идея, подчинена на компромиси е... компрометирана. Няма как, няма изход. Дори в манастира.[1.2.1.1.3] и [1.2.1.1.4]

1.2.1.1.1 Донатистката ерес

1.2.1.1.2 Анабаптистките страхотии

1.2.1.1.3 Орденът на Сито

1.2.1.1.4 Нестяжателите и Йосиф Волоцки

2.4.2.1 Христо Георгиев и четата на Хаджи Димитър

На дядо ми Стойчо - "работяга, юначага, гордост за мен"

Отърваха разни интерпретации на соц идеолозите, правеха си ги, пълнеха учебниците и главите на поколенията с тях. Пропаганда, нормално. Ама сега, като вече всички, на първо място „столетницата“, публично се отказахме от наследството на Тато, защо не си дадем труда да разсеем лъжливите мъгли и поне да се опитаме по справедливост, наистина, да погледнем историята си. Ей ги братята, Евлоги и Христо Георгиеви, тежки, сериозни, внушителни, седнали пред Университета, едно от най-красивите неща, дето има България и се радват на един от най-хубавите възпоминателни ритуали – дето студентчетата там си бият срещи с гаджетата. „Ще те чакам в 6 при Евлоги“. Аз си предпочитах Христо, по-закътан е. Хубаво, чудесно. И точно за студентчетата, за по-светнатите хора (другите хич не са чували, биля) се промъква една отровна мъглица, една гнусна соц недомислица, за „предателя“ Христо Георгиев. Историята е следната. Застягала се четата на Хаджи Димитър и Стефан

Караджа да минава Дунава. Ние и туй май много не го дооценяваме. Покрай митовете за „народните закрилници“ де що се намери хайдутяга всичките на един кантар минават и кой с кърджалиите грабил и насилничил, кой с „отбор юнаци“ (десетина хайдуци) шавал лете по друмищата, всички са „народни закрилници“ и дали ще е Панайот ти Хитов или Хаджи Димитър – разликата е в мустаците, я, какви къдели е развял бай Панайот. А то съвсем не е така, от никъде не е така. Първо – четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа съвсем не била някаква банда, съвсем чета си била. Сто шестдесет и седем четника си е съвсем сила, има си съвсем не-бандитски цели, това не са ти разбойници някакви, съвсем друга логистика, съвсем друг смисъл. Второ – времето вече е съвсем друго, „народните закрилници“ винаги си стават за епос, ама хората, сериозните хора, си давали сметка, че друго, друго ѝ трябва на България. И като съберем две и две (в случая първо и второ) зад четата започвало да се мержелее нещо друго – мащабно, героично, опасно и кърваво нещо. Въстание. Съвсем по теорията на Раковски, дето една чета щеше да тръгне по билото на Балкана и по пътя от Ком до Емине да прерастне в стохилядна освободителна войска. Абе не е много сериозна тази теория, ама това го знаем сега. Предполагам че и тогава тежките търговци, богатите българи из Влашко, тези, дето направиха Добродетелната дружина, са се досещали, ама знаеш ли. А ако е имало нещо, дето са го знаели, то е, че България не може да се опъне на Отоманската империя, че едно въстание ще има смисъл ако даде повод на Русия да се намеси. Както и всъщност стана, да не се лъжем. И са знаели, че моментът не е подходящ. Русия никак не е готова за война. Нататък логиката е проста. Кървава, но проста. Влиза четата, подбутва хората, приплямват тук и там огънчетата на бунта, само че вместо повод за война между Русия и Турция се оказват само удобен повод турците да се разправят с българите, дето напоследък нещо много взеха да вирят глава. А виж, това турците го умеят. Само си спомнете какво направиха с арменците през Първата световна по някакъво измислено обвинение в про-руски шпионаж. Що хора ще изколят, що села ще подпалят, що зверщини ще извършат. Спомняте ли си „Мяра според мяра“? Там имаше един списък с изкланите, изгорените, изнасилените – в десетки хиляди беше списъкът. И всичкото това защото едни юнаци, родолюбци, герои – спор няма, но без ясен анализ, без истинска подготовка, без преценка на реалностите, решили да освобождават България. А и другата я има. Ще изколят турците десетки хиляди българи, ще затрият хиляди села, там, където се осмелил българинът да въстане. И за следващите двадесет-тридесет години за въстание и дума няма да може да се издума. Как, тогава, ще се намеси Русия, как, наистина, ще се освободи България? И за неопределено време се отлага свободата. Не, откъдето и да го погледнеш, делото на Хаджи Димитър и Стефан Караджа само зло ще докара. От където и да го погледнеш по-добре е „да загине

и този юнак“ отколкото да пламне България. Да пламне и да угасне за десетилетия, а може и за столетия напред. И Христо Георгиев се обадил в Русе, за да очакват и обезвредят четата. Ама, а това също е много важно, на кого се обадил? Като ще му викаме „предател“ би трябвало на турците да се е обадил, нали? Само че не е така, от училище го знаем, на руския консул се обадил. А онзи пък се обадил на Митхад паша, тогавашния русчушки валия (по-късно велик везир) и… продължението го знаем. И защо нито веднъж не се запитахме, ама, чакай, как така, защо ще известява руският посланик турците? Какво, Русия на страната на Турция ли е? На страната на Турция срещу българите? Дрън-дрън. Просто човекът е бил на себе си (както Христо Георгиев) и чудесно е разбирал истинските интереси на българите, чудесно е разбирал надвисналата опасност. Е, вие решете, предател ли е Христо Георгиев. Аз, с това си текстче, му поднесох едно букетче теменужки на паметника. На него и на скъпото ми Славче, дето все там ни бяха срещите.

II.Пиетро ди Капуа

1.3.1.1 Преструвките

На Лорис

Та по повод на правежите, на суетата. За първа година съм на кораба. Каква ти година, три-четири месеца имам. И е Нова Година. И какво като е Нова Година? Нали се сещате за вица – по какво си приличали работещият в туризма и гинекологът? Ами и двамата работят там, дето другите си правят кефа. Та голям кеф за едните – голямо бачкане за другите. Ама не се оплаквам, такъв занаят ме застигна. Още повече, че Ванко, шефът, ме освободи от следобедна смяна, ще кълцам салати, ще буча шишчета. Ама за по-късно, за нас си. Хасан и той хора, нали. Като мине юруша, ще му седнем и ние. Та, седя си и си нижа – месце, патладжанче, лукче, сланинка, месце, чушчица, доматче. Посолил съм ги, стиснал съм лимонче, малко лютичко, черно пиперче, нижа си и си мисля. Абе, каква е била тази превземия, тази халосия – отвъдморските подправки? На, на кораба имаме какво ли не, какви ли не кърита, кардамоми, шафрани (имитация, де), индийско орехче, пимиента, черен пипер с люспи, без люспи, зелен черен пипер, карамфил, канела – на прах, на кори, ванила на пръчки, кимиони, кимове, един има – звезден кимион, ригън, дето гърците душа дават за тази тежка миризма. И от всичките тия измишльондрености на шишчето ми ще отиде малко черен пипер, най-обикновен, на зърна и ще го счукам, на кьопоолуто – малко чесън и горе-долу това е. Дали ни е толкова провинциална и зачукана кухнята или май, май не е така. Щото гледам и на кораба какво ползват. Ами,

горе-долу същото, понякога се лигавят със зелен пипер за стекове, гърците с техния вечен риган, е, босилек за разните италиански манджи и май това е. Хем англичани, немци, все, божем, световни кухни. Та си мисля... Ама какво чудо е било с тия подправки, просто да не повярва човек. Колко ревниво пазели навигационните си дневници португалците. Най-важната им държавна тайна. Сакън, да не вземе някой да стигне до Гоа, че да почне да им изпомпва бизнеса. Хм, бизнес, чудо голямо, един черен пипер, 50 стотинки пакетчето, малко канела и това е. Другото – кърита-мърита, чътнита и не знам какви, кой ли ти ги ползва. Ами холандците! М-м, какви хитреци, разположили се на Молукския архипелаг, ама не на целия, не им трябва целия, а само там, дето вирее карамфил. Карамфил!? Туй пък кой го купува? Купува ли са го, купували. Подправяли вината си европейците, ръсили го на манджите си, ръчкали го в сладка и пасти. Изобщо, борили се със скуката. И за етикетче ги имали подправките, означавали си социалния престиж с тях. Чунким сега колите за друго ги ползват. Хем фръц-фръц, хем като ѝ легнеш отдолу на пустата... „Лада" ли ще е, „Фиат"ка или каквото там дойде, че да пъхнеш ръце във вала, да те покапе масло, ееех. Хем си си ти, хем ѝ разбираш, хем си недосегаем за булката, а пък и оня, страшният враг, свободното време, няма да опули мъртвите си очища насреща ти и да почне „хайде, де, хайде да те видя, хайде, осмисли ме, напълни живота си...". Нааа, ще ме хване, нямам, НЯМАМ свободно време. А пък и с приятелите имам какво да си приказвам, в сряда трябва да се обадя на майстора, въобще днеска-утре и един живот колко е, ще го избутаме. Никой не си го признава, ама е така, така е. И все пак, какви велики работи е родила лакомията за подправки. Ами те, великите географски открития, от там са дошли. Ами че нали знаем, Колумб хич никаква Америка не искал да открива, за какво му е Америка-Мамерика, виж да му намериш чалъма така, лесничко и бързичко, от другата страна, да стигнеш Индия, че да текнат ония ми ти подправки... И така се надянал на Америка. Муш, шишче. Муш, още едно. Та и правежите. Боже, колко млади, колко по-свестни бяхме като се „правехме". Кой болни ще спасява, кой хора ще просвещава, кой ще знае разни страшно важни, страшно интересни работи и така хубаво ще може да ги разказва, кой вестник ще издава, ама така, не заради печалбата, ами да узнаят хората разни работи, кой в театър ще участва, кой ще пее и ще живее с музиката. Изобщо млади, прекрасни, красиви. И лека-полека остаряхме, силите да се правим ни занапускаха, легнахме на дрейф, така да се каже и накъдето ни духнат навици, привички и най-вече онова, проклетото, ДНК ли да го кажем, някакви предопределености ли, разни неразличими работи, дето кой знае как сме попили още в детството, като ни зашепнат едни мързеливи, приспивни напеви и, ей го, животът свършва, отива си, нямаме сили да се опитваме да бъдем каквито трябва, каквито мислим, че трябва да сме, отпускаме се в ленивата

дрямка на остарелите си, отслабнали тела и змията захапва опашката си. Всеки стигна там за където всъщност беше тръгнал. Завеса. Муш, шишче...

1.3.1.2 Тангото на „Сан Телмо“

На Уляна – все едно е била

Знаех си, знаех си, че го има, че някъде го танцуват това, истинското танго и все упорствах, все натисках някакси да го видя. Не ми стигна другото, официалното, дето го гледах в прочутото кабаре на Буенос Айрес „Сеньор Танго“. Нищо си му нямаше на кабарето – грамадна сцена, историческа постановка, дето чак жив кон изкараха за представлението, поне три оркестъра свириха, стековете – вас лъжа, мен истина, по четири пръста дебели, бутилка вино, певци, танцьори, светлини, всичко, всичко си имаше и пак усещах, най-важното, духът, чувството на тангото не ще да е това. И ето че ми се отвори парашутът. Чиииист късмет. Дълъг, досаден лоудинг, времето бая напредна, таксиджиите, както обикновено, свиват рамене като стане дума за танго, ама така, на улицата, на живо, не ща кабаретно шоу. Докато Анжелка, наперената одеситка, не доприпка да каже, че един, не бил сигурен, ама май…, на „Сан Телмо“… Давай. „Сан Телмо“ е поочукано, старо площадче в стария Буенос Айрес, с кафененца и амбулантни сергии наоколо, в горния ъгъл свири оркестър, вярно, танга свири, ама нещо не се виждат танцьори, таксиджията гузно свива рамене, хай, да му се не видеше. От другата страна стягат нещо, някакви тон-колони, ама и там не е ясно. Една млада жена, с леко налуден вид, ярко бяла кожа и скромно причесани оранжеви коси, които силно контрастираха с поизбелялата черна рокля, пристъпи, заби поглед в небето и заговори на отвъда. Ох, хубаво, ама не дойдохме за поезия на испански. А то не било поезия. Просто разказвала нещо жената, ама с този странен поглед, с тези неочаквани цветове каквото и да кажеше все като поезия ще изглежда. И какво разказвала? Ами за тангото, за магията и стихията, за елегантността и вдъхновението му. Защото след малко ще започне самото танго. На този ден, в този час тука се събирали няколко школи, частни, непретенциозни училища, където хората учат стъпките и най-важното, усвояват духа на тангото, за да си потанцуват под открито небе, да порадват хората наоколо и да се радват самите те на това красиво и вълнуващо нещо. Е, тогава само се досещах, ама бях, видях и наистина имам представа колко красиво и колко вълнуващо нещо е. Свърши си момичето поезията, отстъпи назад, пуснаха музиката и започна – чудото, приказката, феерията. Много красиво танцуваха, много е експресивно тангото, пълно е с неочаквани ъгли, преплетени фигури, резки линии, дума да няма. Ама истинската магия, възторженото му чувство идва от другаде. Не са просто

каскади от фигури, водопади от фокуси, не. Аз не съм никакъв танцьор (с този си недостатък в Куба съм направо полу-мъж), класическият балет ми е скучен, нямам око на ценител, ама пак можах да видя. Тези хора не танцуваха, те сякаш летяха. Не само не се съобразяваха, направо вървяха срещу законите на физиката. Нали най-устойчива е двойката когато центърът на тежестта е добре разпределен между двамата. А особено за танц с такава шеметна смяна на фигури това би трябвало да е основно правило. Ама не е така. Жената изнася тялото си напред, подпира се на гърдите на кавалера си и този жест е толкова интимен и толкова елегантен, че надмогва всички рискове, даже и риска да паднат, да се струполят и двамата. Мъжът отговаря за опазването на двойката, той носи собствената си тежест и тази на дамата си. И някакси това не му пречи да бъде вихрен, светкавичен, картинен и експресивен. Жената го следва с притворени очи, тя не следи стъпките му, усеща ги, чувства ги и сякаш нейната задача е да откъсне двойката от земята, да я пренесе горе, във въздуха, там, където е единствено възможна съвършената елегантност, чистата геометрия, умозрителната хармония. Приличаха на някоя от картините на Марк Шагал, там, дето хората си летят под някакви странни ъгли към небето. И, слава Богу, няма грам професионализъм, нито секунда безразличие, нито нотка на задължителност. Момичето, което така вдъхновено говореше, сега се беше опряло на гърдите на кавалера си, оранжевите ѝ коси ярко блестяха на фона на черната му риза, бялата ѝ кожа контрастираше с маслиновия му тен, мекият ѝ профил сякаш обвиваше острите испански черти и даже плешивината му изглеждаше съвършено уместна за чудния им дует. Тя беше пак така небесна, пак така въздушна и притворените очи я правеха точно така неземна и вечна като мадоните на Модиляни, просто бяха прекрасни. А най-хубавото беше, че съвсем не бяха единствените. Имаше съвсем млади двойки, други доста възрастни, един от кабайеросите (оказа се преподавателят в една от школите) откровено куцаше, но всички си бяха на мястото, за всички важеше магията на тангото. И беше толкова красиво, толкова изключително, наистина веднъж в живота. Дано Алцхаймер ме остави по-дълго да се радвам на спомена за щастието, дето ми го дари Господ като съвсем неочаквано ме отведе на „Сан Телмо“.

3.2.1.1 Колониите на Англия и Испания

На Кирил

Абе, замяркаха ми се разни работи от практиката на кораба. Разни такива, английски работи. Аз, нали завърших английска гимназия, нали имахме едни наистина великолепни даскали – сърцати, оригинални, запалени млади

момчета, а и нали раснахме под оловния калпак на сусловата идеология, естествено си ме тегли към англичаните. А пък и пет години пътувахме с английски пасажери, евтинички, от долната класа и пак много си ги харесвах, та си ме тегли, силни са ми симпатиите към Том, Дик и Хари. Ама взех да забелязвам разни работи. Маниерът на управляване е малко странен, малко необичаен за нашите вкусове. За рационалност – рационални са, дума да няма. Царе са да подреждат, да степенуват, да разпределят структури, дейности, задачи, отговорности. За ефективни, ефективни са, няма тън-мън. Ама като техен симпатизант, честно казано очаквах повече. Очаквах да са и справедливи, човечни, заинтересовани. А това някак не се получаваше. Бая се чудих, бая го мислих и май полекичка почнах да разбирам. Хората действат по принципа на „черната кутия“. Интересува ги какво е нужно, за да зафункционира „кутийката“ и какъв ще е резултатът. Задоволителни ли са резултатите, съответстват ли на вложението, другото не е важно. Как действа механиката, как се въртят колелцата, кой какво прави в кутийката – не е важно. Чиста, хубава, рационална механика. Да, ама когато става въпрос за колелца, трансмисии, смазки и т.н. А когато става дума за хора? И започнах да си давам сметка, че той, този начин на мислене, се е утвърждавал и утвърждавал в имперското време на Британия. Какво правят индухите, как си ги мислят работите, дали е справедливо да се фаворизира едно африканско племе за сметка на друго, какво ще стане с китайците, които получават опиум срещу коприната си, са неща, които не интересуват нито Короната, нито Ост-индийската компания, нито… Важен е резултатът. Не че е било много различно със самите англичани [3.1.1.1.1], ама все пак там е имало Магна Харта, трейдюниони, парламент, партии, не че е кой знае какво, ама истинската „черна кутия“ е била в колониите. И започнах да се заглеждам в колониите. Абе, има нещо странно. Различни, много различни са английските от испанските колонии. И то в полза на испанските. Не би трябвало да е така. Уж е била гнила, ретроградна испанската монархия, абсолютистка Испания, а пък… Бил съм в Санта Лучия, в Тринидад, много пъти в Ямайка, още повече в Кения. Ужас, истински ужас. Сиромашия, хаос, престъпност, мръсотия, ужас. Не казвам, че Мексико, Гватемала, Перу, елем Колумбия и Венецуела, са рая тук на земята. Но си е друга работа. Да не говорим за Куба, която си е направо друг свят. Има държавност в бившите испански колонии, има някакъв ред, функционират институции. Не, въобще не е Европа, но има цивилизация, живеят човешки хората. Не е като в английските колонии. А да не ви разправям за Папуа, бившата австралийска колония [3.1.1.1.2]. Да-а, веднага ще възразите, ами Щатите, ами Австралия, ами Нова Зеландия, ами англоговоряща Канада… И с право ще възразите. Не ми се връзват нещо „колонизаторските“ наблюдения. Ама имам си обяснение. Сега, там, приказките за протестантския морал, за

реформаторските ценности, не ги оспорвам, не ги отричам. Нещо повече, вярвам ги. Ама има и друго има. Смятали са ги, изчислявали и планирали тези земи. Кой? Кой ги е смятал? Плеймейкърите, кой. Не са били просто колонии, пиле за скубане. За плацдарм са ги мислели, за плацдарм към света. Какво пишеше (и още си го пише) на доларчето, там, под пирамидката с оченцето отгоре (едни типични християнски символи, нали) - Novus Ordo Seclorum. „Нов ред на света“. А-а? А-а! Ми то не беше ли, там, дето, нацистите…? Там, там беше. Ама и тука го има. На доларчето. И нещо хич не ми се вярва да е просто естетическа приумица на дизайнера [3.1.1.1.3]. И вече по започва да прилича теорийката ми. Плацдармите – по един начин, дойните кравички – по друг. С едните – умно, внимателно, с ресурс и всичко. Другите – лапаш, фъргаш. Испания пък си ги е имала като част от своя си свят. Не че е бил кой знае колко хубав испанският свят, особено в латиноамериканския си вариант, но си е европейски, цивилизован свят. Заселвали са, присъединявали са отвъдморските си колонии испанците. Личи си по населението – я колко са белите в Латинска Америка? Пукнат бял няма в Ямайка, в Тринидад или в Санта Лучия. Личи си и по монетата, дето си я купих в Сингапур. Две големи колони, колоните на Испанската империя – Испания и испанския отвъдморски свят.

3.2.1.1.1 Бащата на чичо Сам
3.2.1.1.2 Папуа
3.2.1.1.3 Рибката и Слънцето

3.2.1.2 Кастите на Шарма

На Мелвин

Пристигна един ден, дотъркаля се в Лас Палмас едно цигане, мършаво, никакво, за нова перка от бригадата на хамалите го помислихме, с пембяно яке. А то се оказа голяяяма клечка, зам-управител на всичко що е хотел на кораба. Управителят беше една селска гад, швейцарец-примитив, беше писнал на всички с простотиите си и много скоро го изритаха, а индийчо стана баш. Баш-башът на кораба, над него – небе. Оказа се на 31 години. И вече баш. Ама, свалям му шапка, толкова години прекарах по корабите, толкова управители се смениха, като този друг нямаше. И колкото външно си беше цигане, ама цигане, толкова ни по поведение, ни по управление, ни по образованост мязаше на стотиците индийци, дето минаха през кораба. Точен, уравновесен, справедлив, решителен, храбър, самодисциплиниран, с чувство за хумор, с истинско достоинство, че и поет на всичкото отгоре – направо да му се неначудиш. И лека-полека работата започна да се изяснява. Индиец си е наш Далджит (Далджит Шарма се казваше), ама от кастата на брамините, най-високата каста.

Кастаааа? Че има ли ги още тия работи? Има ги, още как ги има. Като го гледах що за човек беше, съвършено различен, като от друг свят, от друга планета. Различаваше се не само от другите индийци, а и от безкрайната редица англичани, немци, гърци, канадци, швейцарци, австрийци, новозеландци, дето се извървяха по високите служби на кораба. А и какви работи ми разказа. За семейството, как той бил черната овца, как избягал още като дете от къщи и отишъл да живее при вуйчо си, адмирал от флотата на Индия. Какви истински хора на духа били другите му вуйчовци – единият писател, другият директор на колеж, „а пък аз завърших менаджерски курсове и рано започнах работа в туризма“. „Ама печеля четири пъти повече от всички тях взети заедно“ – добавяше с детска усмивка. Разказваше каква мъка било ако се развали нещо вкъщи. Щото изключено било човек от кастата на занаятчиите (една от най-ниските касти, оказва се) да влезе в къщата на брамин. Даже само да върви в квартала на брамините, занаятчията трябва да има вързано палмово листо на задника, че да замита следите му в прахта, да не вземе някой брамин да настъпи нечистата следа, че ще се омърси за дни напред. „Ама сега правителството на Индия има програма за приобщаване на занаятчиите, дават им възможност да си купуват къщи в самия град, а не в гетата, като едно време.“ Да, бе, да, туй са пикантерии. Ама самият Шарма беше най-доброто свидетелство за реалността на кастите. Просто други хора, други хора населяват върховете и низините на кастовото общество. И то сега. При научно-техническата революция, при световната глобализция. Представете си времето на Питагор.

3.3.2.1 Абсолютът и проклятието на относителността

На Пенко

Просто е невероятно колко много хора не си дават сметка за проказата на относителността. Умни, интелигентни, образовани хора. То, европейското ни време сега е заредено до пръсване с относителност, така е. Модата на безразличието, на „толерантността“ е много силна, така е. Удобството и страхливостта са проникнали дълбоко в костите на цивилизцията ни и от там пръскат раковите клетки на избягването на всичко истинско – от храната та чак до общуването, вярно е. Но все пак не се изискват много усилия, нито кой знае какво IQ, за да си даде човек сметка, че веднъж допусната, където и да е, в която и клетка на човечността ни, относителността бързо я разгражда и клетка по клетка убива всичко що е човечността ни. Ако нещо е красиво в зависимост от вкуса, на мене ми харесва, на тебе не, то тогава остава само една крачка до заключението, че няма такова нещо като красота. Има харесване. На мене ми харесва „Амадеус“, а на един от героите в едно „риалити“ му харесваше да души

л…на. Така е, красота няма, л…на има. Ако нещо е добро в зависимост от това удобно ли ми е, доброто изчезва, стапя се, анихилира се. Любовта се превръща в инстинкт – полов или за продължение на рода, Бог става средство за поддържане на обществената дисциплина, приятелството е приятно прекарване на времето и наистина от човечността ни нищо не остава. Относителността ни превръща в аморфни барбарони, отичащи се в едни или други форми според обстоятелствата.
Мисля, че това са очевидности, но спокойно биха могли да изглеждат и като мои, твърде произволни разсъждения. Съгласен. За да направим нещата сериозни нека погледнем сериозните религии, монотеизмите. Лесно и бързо се вижда как централната им драма, централният герой – Бог е на първо място, преди всичко друго, носител на Абсолютността. От Бог тръгва и в Бог опира всичко, което ни прави човеци. Бог е премъдър, всеблаг, прекрасен, всесилен, всемогъщ, всеопрощаващ, за да даде санкцията на Абсолюта, гаранцията на съществуването и истинността ни като хора. Абсолютът е толкова важно нещо, че Ислямът по никакъв начин не допуска човешко присъствие в Божествеността. На първо място защото човешката природа е относителна т.е. склонна да замени Абсолюта с временни, относителни идоли.Толкова е ревнив Ислямът (и си има основанията) към Абсолюта, че не допуска дори изобразяване на човека, та да не се появят идоли. Изображенията остават в света на геометричните фигури. От там се появява и „арабеската“, я. Юдаизмът стига още по-далеч – всякакво изобразяване е забранено, даже виждането е забранено. Красотата се вижда умо-зрително, по-точно веро-зрително. И тази „слепота“ бележи цели цивилизации, толкова е важно, фатално важно, запазването на Абсолюта. Християнството е великолепно в храбростта си да допусне човечност в Бога. Но Христос изрично подчертава „Баща ми и аз едно сме, но Баща ми е по-голям от мен“. Което за мен (признавам несигурността на тълкуванията ми) означава ясно – Абсолютът е основата на човечността. И ще трябва да си я изстрадаме относителността, трябва да мине времето ни през тази геена огнена, където бащата на Пипи Дългото чорапче ще замине далеч-далеч, ама не за да стане „негърски крал“, за да не обиждаме хората с друг цвят на кожата, където ще наричаме определена етно-културна общност с името на алкохолна напитка, че да не се обиждат циганите и ще наричаме чуждоверския ярем „присъствие“. Бели кахъри са тия, ама да не вземем така да се оплетем в относителността, така да затънем в калищата ѝ, че да загубим смисъла на съществуването си, красотата и възторга му. А, барбарони?

III.Фулк дьо Нюйи

1.1.2.1 Гурките при Малвините

Имаше една странна война по едно време, войната за Фолклендските (Малвинските) острови. Да им се чудиш на англичани и аржентинци, какво толкова има на тия острови, че чак война, истинска война, имаше. Бил съм, ама нищо по-така не видях. Сигурно за друго се бъхтаха имперци и аржентинци – за принципи разни, за национални достоинства и такива работи. Хубаво. На мене друга ми е историята. Значи има едни непалски племена, дето от векове се препитават като наемни войници. Прочутите гурки на британската армия. Нещо като швейцарците навремето. Нямали, горките, какво да ядат по голите си чукари и намерили прехрана във войнишкия занаят [1.1.2.2.1.] Те и до ден-днешен руснаците викат „швейцар“ на разните пазачи-охранители, а папската гвардия е съставена от швейцарци. Те, хубаво че се появиха Цвинглита, Калвини, че да цъфне капитализмът, хубаво че на Хитлер бандитите там си сложиха парите, та банки-манки, часовници, едно-друго и сега тънат в дебелашко охолство, ама на времетооо… Гурките, завалиите, няма как да дочакат Цвингли, друга им е религията, а и Райхът им идва твърде далеч, та и до наши дни туй им е занаята, туй им е хляба. Британската армия си ги има за екзотика, много са джазови с кафявите зурли, кинта и двайсет, ама свирепи, кепета, чорапки, едни традиционни техни си ножове висят от коланите, изобщо – филм и половина. Обаче, гледай ти, дошло и тяхното време, Фолклендската криза ги превърна от снимков материал в бойци. А те това си го могат, това си и искат. Та, бамта-бумта, бахта-бухта на Малвините, англичаните си имат и други атракции – Scotland the Brave и сега му е времето да си развъртят войсковото оперение. Значи гърмят шотландците, пукат насреща им аржентинците, изкопали си хората окопи, по правилата, по устава, бият си се цивилизовано, по европейски. Минало известно време и режисьорът на шоуто решил да пооживи действието, да вкара малко екзотика, че нещо почнала да задрямва световната публика. Изтеглили шотландците и на тяхно място натаманили гурките. Нова булка, нов късмет. Само дето, захласнат по специалните ефекти, пропуснал една подробност – булката идвала малко късичка. Гурките, колкото и да са гурки, трябвало да се бият в същите окопи, в които преди тях били шотландците. Гурките са кинта и двайсе, шотландците – два кинта. И се оказало, че храбрите джуджовци просто нямало как да стрелят, дълбочки им идват окопите. Бре, ами сега? Хайде, изложихме се, хайде ще ни кастри високото командване, отиде ни имиджа, рухна ни кариерата, все страшни, далеч по-страшни от някаква си война, работи. Но на помощ се притекло прочутото английско хладнокръвие. И още по-прочутата бруталност. This is nothing! This is nothing! - ще да се е провикнал режисьорът пред стъписаните щабни плъхове. Тъй де, какво ще ми стоят гурките в окопите. Там, вътре и без това камерата не ги хваща. Я бързо една атака, за атака стават нали, не им пречи, че са ниски? Стават, стават. Е, ще ги поизтрепят малко, ама каква им е работата, пък и за тях ли да мисля сега… И

по правилата (на кино продукциите, в действителност не знам как става) – команди, свирки, специално приготвени стълбички за излизане от окопите и гурките се хурнали. Четох, че имали някакъв много специален боен вик, нещо тънко, пронизително, дето гарнирано с грозните кафяви мутри, славата на свирепи войници, половинметровите ножове и не знам какво още немедлено убедило аржентинците да прибягнат към италианската тактика от Втората Световна Война. Т.е. масово и безусловно предаване в плен, така че победилият ги враг да преживее истински трудности при доставянето на продукти за такова количество пленници. Или нещо такова. Важното е, че Майлоу Майндърбайндър тържествувал, вече никой няма да мърмори за дълбоките окопи, оперетната атака се увенчала с такъв успех, че имиджа…, кариерата…, ясно, нали? Войната свършила, гурките затвърдили славата си на страхотни войници (осигурили надника за едно-две поколения напред), а на мен мира не ми дава оправданието на безславно предалите се аржентинци – „А-а, ние сме дошли да воюваме, а не да ни ядат човекоядците“. Някаква страшна магия носи канибализмът, така ще да е.
1.1.2.1.1 Фондюто

1.1.2.2 Кинтин Бандерас Бетанкур

Тази история с Кинтин Бандерас е много прясна, съвсем когато деветнадесети прекрачва в двадесети век. И пак съвсем неочаквано изникват тафурите. Тя, кубинската революция, оная, първата, дето започва с Цеспедес и завършва с Испано-американската война, е сложна и разнослоеста история. Пълна е с юнаци, има си хас, Масеовците, Максимо Гомес, Гилермон Монкада, богати, издигнати креоли – самият Цеспедес, Аграмонте, редови военни – е-е, цяла каскада са наредени по „26 юли“ в Сантяго, мислители и поети – Хосе Марти, Перучо Фигередо, а има и съвсем диви, необузадни храбреци като Бандерас. Кинтин Бандерас Бетанкур си бил класическа печка, …надесето дете в семейството, съвсем малък, на единадесет години се главил да работи на някакъв голям кораб, въобще… Бил изключителен храбрец, запален и безогледен патриот, не си знаел мярка ни на постъпките, ни на устата и с тези си качества бързо станал лидер на най-долния, най-истерично бедния слой, екстремно лумпенизираните чернилки от пъстрата гама революционери. Бързо се издигнал в ранговете на революционната армия, поне на два пъти го връщали на изходна позиция – редник, голямата му уста и тигърският нрав, пустият Бандерас, много го бивало да издава заповеди и хич – да му заповядват. Ама ниграта него слушали, него си искали и мине се не мине Кинтин пак полковник. Естественият терен на действията му е Ориенте, той самият е сантиягеро, а и мамбисата (бунтовниците-хайдути, предимно избягали роби) си

е естествено в Сиера Маестра. Прочут обаче е походът на неговите негри към Хавана. Хавана – хиляда километра са това и негрите ги минали боси. Те поначало се сражавали боси, голи, някои напълно голи и сякаш нарочно, зле въоръжени. Срещу маузерите на испанците. Усещате ли тафурския дъх? Не се е чуло да ядат хора, те, в Куба и най-големите диваци не са толкова диви, ама нелогичният до абсурдност стремеж към бедност, към страдание, към смърт – на врага, а и собствената, дето така ярко го имаше при тафурите, го има, силно го има и при бунтовниците на Бандерас. Кажи-речи в двадесети век. И за да не изпадаме в лигаво сиромахомилство, нека си довърша историята. Загубила Испания войната, американците наложили три годишна административна карантина, те управлявали Куба докато заработят институциите [1.1.2.2.1] и през 1903 предали властта на първия кубински президент – Томас Естрада Палма. Кинтин Бандерас си останал беден, някак не се включил (не искал ли, не успял ли, то си е винаги загадка) в пост-революционната лапаница и както си му е реда, лека-полека започнали да го забравят. Даже някакъв бръснар отказал да го подстриже „Черни не обслужваме“ изфъфлил надменно и после цял живот продължил да фъфли, избил му зъбите Тигъра. Не го забравил обаче Томас естрадния. Някак не можел да се примири Кинтин Бандерас, че някакъв цивилен плъх, някакъв скришка-мишка, ще яхне революцията му, ще се разположи като въшка на чело и така, готино, ще си приватизира делото, за което толкова кръв се ля [1.1.2.2.2.] Оох, паднал и той в капана на всички свестни хора. Мислил си, че свестните дела трябва да водят до свестни резултати. Ооох, ох. Пък и нали бил Тигър, не само си мислил, ами къде седни, къде стане, ги приказва. Хем едно такова гръмко, с акцент ги приказва. Писнало му на „Томасито“, така го наричал нашия и тихомълком „поръчал“ Кинтин. Поръчал, изпълнили, отишъл си един герой. Лошото е, че изпълнителите, мачетеросите (с мачете го заклали бедния) били от неговите войници, от тафурите.

1.1.2.2.1 Писмото на генерал Каликсто Гарсия и генералите-мамби
1.1.2.2.2 Томас Естрада Палма и трамваят

1.3.2.1 Странните сметки на Банк ъф Америка

Разказва Гор Видал една много зплетена и малко вероятна история. Как вицепрезидентът Бър застрелял на дуел шефът на Първа Американска Банка (която бая прилича малко на Първа Частна Банка - Американската също е частна) Алекзандър Хамилтън. Не, не е менте - дуелът е истински, стрелбата е истинска и Хамилтън съвсем истински се тръшнал и после съвсем истински го заровили в мъничкото гробищенце, там, зад Ню Йоркската Фондова борса, дето ми го показа момчето ми, Димцата, като си джиткахме двамцата из Голямата Ябълка. Ами тогава кое му е "малко вероятното"? Обяснението, обяснението.

Както обикновено. Фактите са си там, какво-как, си е там, обаче със "защо" сме зле. "Със жилището, другарю Попйорданов... много съм зуе" - помните ли "Двойника"? Защото не става въпрос за някой Растиняк, някой Дантес или друг някой поръчков благородник или хусар. Вицепрезидент и шеф на Националната банка (нищо, че е с частни капитали, ама за това, след малко) и не на Буркина Фасо, а на Съединените Американски Щати. Поскарали се, сдърпали се, бум, няма го Хамилтън. Остана само на банкнотата от десет долара. Ама, я, я да бръкнем малко по-навътре, да се върнем по-назад, към Американската революция, към Войната за независимост, да погледнем малко цифри, да посмятаме, да видим. И сигурно ще лъснат малко истиници, малко златни зрънца в коритцето.
Започнало се, ура-тута, а-у, Бостонски чай, царевично уиски, после бахта-бухта, бам-бум и гората пламнала. Години, и години и години война, кръв, героизъм, прокламации, декларации, вдъхновение, подвизи, гнусотии и най-вече пари, пари, пари. И за разлика от другите литератури, това вече е математика. Да видим. Истината е, че по време на войната (както при всяка война) настъпил пълен финансов хаос. Всеки генерал, командир, интендант, вземал каквото му трябва, издавал някакви разписки, обещавал някакво забавено (а хората си знаели, че ще се окаже забравено) плащане, революционното правителство въртяло печатарската машина и парите летяли като луди. Съвсем като луди. Помните ли "Цар Плъх"? Как най-надеждната валута официално се казваше "фалшиви сингапурски долари"? Ама онова е роман. А това - реална икономика. Като реалния социализъм. И се завихрила невиждана инфлация, която за дълго време се настанила в американската икономика. Та не е лесно да се сметне какво точно е струвала войната. Едно е сигурно - каквито и хартийки да са се вихрели между граждани и военни власти в североизточните щати, парите, които са дошли от Европа като заеми за революционното правителство, са си били чисто, хубаво злато. И са си били десет милиона златни долара. Чиста, ясна, точна сума. Още нещо е сигурно - въстаналите американски колонии са имали свой икономически и финансов потенциал, който ако не е бил глътнат изцяло от нуждите на затегналата се война, вече бил пометен без остатък от хартиената инфлация. Изчисляват го на приблизително шестдесет милиона златни долара. Ако теглим чертата ще се окаже, че за нормалния икономически живот на нововъзникналата държава са необходими седемдесет милиона златни долара. Т.е. това е дефицитът. И никакви хартйки. Златни, истински седемдесет милиона долара минус. От къде може да дойде плюсът - напълно неизвестно. И ето че се появява Първата Национална Банка на Америка. С капитал десет милиона хубави, златни американски долара. Частни. Почти всичките частни, почти всичките хубави. Два от десетте са държавни и същите два са фалшиви. Съществуват само на хартия, дадени на хартия от същата тази Първаа

Национална на държавата, за да има държавата дял в Банката. Фокус-мокус. Ама по-интересно е от къде идват частни капитали, достатъчни да финансират една война (нали не сте забравили десетте милиона заеми за революционното правителство по време на войната). Е, частни са, кой както си иска, тъй ги дава. Ама питанката е защо. Защо? На една съсипана икономика, на държава с напълно изчерпан финансов ресурс? Без никаква перспектива за възстановяване, да не говорим за печалба, в предвидимото бъдеще? Явно нито възвращаемостта, да не говорим за печалба, нито обозримото бъдеще, са истинските мотиви на гигантската финансова операция. А това означава, че въобще не става въпрос за нормално мотивирана финансова операция. А има и още. Няколко години по-късно император Наполеон подхваща гигантска гео-политико-финансова операция- продажбата на Луизиана. Само едно уточнение. Казва се Луизиана, ама има много малко общо със съсременния щат. Всъщност включва територията на дванадесет от съвременните щати на Америка. Уау, какво ще кажете? Сделката на всички времена, нали? Наполеон плискал дванадесет милиона златни долара. Разумна цена за такова чудо. Горе-долу милион на щат. Сега, той, Наполеон, си знаел работата. Луизиана е неудържима, парички си му трябват и готово. Ама, сега идва интересната част, кои са купувачите? Банкрутиралите САЩ. Те са още за мустака, но някак успяват да приготвят исканата сума. Кеш имат три милиона. За останалите пускат облигации. Облигации на банкрутирала държава в условията на тежка инфлация?! Ама хората си имат номер - облигациите са гарантирани от една английска банка и от една холандска като младши партньор. Паричките са събрани, сделката е реализирана, Щатите удвояват територията си, Наполеон получава мазната буца и веднага започва да се готви за война с Англия. С паричките получени с решаващата помощ на английска банка. А Щатите затъват все по-дълбоко в неизплатими борчове. Е, някой още да се съмнява, че работите са нагласени и преследват цели далеч надхвърлящи нормалния стремеж към печалба? Сложна, дълбока, дебела игра с далечни и трудно предвидими последици. И начело, като вършка на чело, се разположил оня, десетдоларовият, Хамилтън и се държи сякаш е хванал Господ за шлифера (да ме прощава Господ, че му се ровя в гардероба. На, скоро гледах едно от онния предавания, дето потвърждава анекдота, че по света имат бизнес, а ние - бузинес. "Да на българската икономика". И там се изтъпанил някакъв младок, представлява някакъв турски тръст,
дето бил купил болницата на "Токуда" и възнамерявал да разшири инвестициите сидо двеста и петдесет милиона евфо. И малкият бърза да се перчи, как "отдавна се бил ориентирал към инвестиции в здрасеопазването" и такива разни салати. А бе, дьонме, на кой ги разправяш тия? Продал си си младото дупе на турчаците и както ти свирнат, тъй скачаш. Толкоз.Какво ми ги дрънкаш

"Инвестиции в здравдопазването"? Че и Хамилтън. Имената на истинските играчи тъй и няма да научим, ама поне да си дадем сметка къде е Хамилтън в играта "Who is who", а, още по-важно, да изкараме на очи грубата тропоска на големите батковци. Пък и за Бър, вицепрезидента, там някъде, в големите диригенти се е целил, Хамилтън просто се изпречил пред куршума. Tough luck. Sorry.

1.3.5.1 Гласовитите истории на Анна Комнина

Има си, има си нещо Анка, нещо така, за психоаналитик. Де що почне да описва някой мъжага – цезар ли ще е, бунтовник ли, франк, нормандец, все с фацата почва. Ама какъв бил красив, пък лицето, пък косите, елем плещите, а пък… и все в този малко неприятен стил от булевардните романи я кара. Абеее… ясно, тури му пепел. Ама и едно друго нещо се набива на очи и тука вече „вдовишките“ обяснения не са уместни. Значи като се умори от телесно-лицевите детайли, византийската порфирогенита почти неизменно преминава към една твърде унифицирана характеристика. Викът. Викъът? Ама туй пък какво общо има? Донякъде, ясно, в дотелефонното, дотелекомуникационно време си е хубаво бимбашията да си е гласовит, да му се чуват заповедите, да не стават недоразумения. Ама май не за това говори Анка. Викът е някакво страшно оръжие, някакъв всемогъщ лазер, който излиза от устата на героите ѝ малко в стила на Апокалипсиса. Само чуйте какви ги дрънди за Робер Гуйскард (на Боемунд таткото). „Беше човек, който с вика си обръщаше хиляди в бягство“. Кога, ма Анке, ги видя тия, хилядите, да бягат? И как разбра, че от Робертово бас-профундо са хукнали? Че то така ако ставаше Фьодор Шаляпин сам щеше да спечели Втората световна война. Май и ти много книжки си чела, там, оня слепия, дето разказва как викът на Ахил приличал на гръмовния рев на цяла армия. Хубаво, Омир, хубаво, гръцка класика, ама недей възприема буквално чак и детайлите. Оми гради художествени образи, ти разказваш за плътски хора, недей се вживява. Ама ако така е прието в твоето време, ако това ви е образността, карай тогава, не се стеснявай. Да си викат хората. Китайците как летят.

1.3.5.2 Смяната на караула в Лима

Все уж сме в Лима, ама не сме баш. Приставаме в Каяо, то се води пристанището на Лима, ама има едно тридесетина километра и изрично ни предупреждават – никакви автобуси, камионетки и т.н. Таксита и то такситата, които са вътре в пристанището, със специална регистрация и всичко, че Каяо е сред най-престъпните места в света. Хубаво, ще внимаваме. Ама така се забавя,

затлачва работата и само веднъж сварихме да стигнем до Централния площад за обедната церемония по смяната на караула. Латино история, Президентският дворец, разкошна градина, караулът е мощен, едно поне тридесет души, с лъскави шлемове, многоцветни униформи, развяти плащове, всички на коне и конете обучени, така, в такт с музиката пристъпват, въобще „Лебедово езеро“. Обаче от всичко най-интересно, най-впечатляващо беше въоръжението на караула. Няма майтап, не само не съм виждал такова чудо, ами не съм си го и представял. Перуанските гвардейци бяха въоръжени с… духови инструменти. Първо реших, че това ще да е оркестърът, ама не, гвардейците си бяха. И не е да кажеш да свириха някакви маршове, бая разнообразни ритми имаше, а по едно време я обърнаха на „Ел Кантор“ („Кондорът“) и съвсем на популярен концерт замяза. Хубаво, лошо няма, нека си свирят хората, а не да гледат в една точка изпод мечите калпаци. Само дето не можах да разбера как ще действат, ако се наложи да бранят президента – ще свирят разни пачанги та да разконцентрират нападателите или ще предложат букет от болера и шансони за размекване и омилостивяване. А може да го ударят на какофония и ония безредно да се разбягат, а? С тия тръбища, тръбаци и тъпанчуги? „А, това ли? – обясни шофьорът – При нападение ще действат ей ония, с белите ризи и тъмните очила, ония дебеловратите“. Хм, много разбира той. Я да пита АК (Анна Комнина, не Автомат Калашников) какво оръжие е звукът. А тия, дебеловратите, са за фасон, да мяза работата на мафиотски филм така, да лъска, да лъска.

IV.Енрико Дандоло

V. Бонифас дьо Монфера

1.1.1.1 Странният Дюнкерк

На Шошо

Абе имали са договорка, кой каквото ще да казва. Не може да са толкова тъпи, толкова безотговорни, по горните етажи на английската държава, когато е „къкрила“ Втората световна. Германия трупа танкове и самолети, английското разузнаване ги мисли за трактори и детски хвърчила. Германия си взима Рур, английските държавници се възхищават от патриотизма на немеца. Почва войната, вече наистина си почва, немците дънят Полша на поразия, англични и французи срамежливо гледат настрани и хич не забелязват, че на техния фронт са със значително числено превъзходство и чакат немците да приключат с Полша, да прехвърлят тежките си дивизии на Запад. Цял месец продължава

т.нар Странна война. Когато Германия, Англия и Франция са във война, ама военни действия няма. И после се почва – заобикаляме „Мажино“ през Белгия, Франция рухва за 21 дена, точно колкото са необходими за една младежка разходка с античен „Ромел“ от едната граница до другата. А из Белгия започва мачкотенето на Експедиционния корпус на Англия. Този корпус е бил сериозна работа, кажи-речи цялата континентална сухопътна сила на Англия. С разните френски, белгийски и други части към половин милион е отивал. Ама, види се, големите сметки, тайните договорки, не били сведени до оперативното ръководство на вермахта и ония ми ти печени генерали, ония ми ти дисциплинирани войскари като метнали Корпуса, от тук, от там, насам, нататък, за нула време му обули двата крака в един ботуш и го сбутали на едно пространство, около пристанището Дюнкерк, дето англичаните едва се побирали. Буквално, физически, едва се побирали. За военни действия, за съпротива и дума не можело да става. И после? После изведнъж странен маразъм обхванал цялата немска армия. Ни артилерийски обстрел, ни танкови удари, ни действия на пехотата, нищо, нищо. Просто спрели и толкова. В това време от „облачния Албион“ тръгнала възможно най-шарената и смехотворна флотилия, която може да си представи човек, имало, разбира се, военни транспорти, барджи, шалани, ама редом с тях газели водата и най-различни рибарски шхуни, увеселителни корабчета, лодки за разходки, водни колела и какво ли още не. Да спасява горките момчета. И ги спасявали, евалла на англичаните, корави хора са. Кураж се иска да тръгнеш със смешната си черупка под бомбите на Луфтвафето хора да спасяваш. Цяла седмица продължила операцията, цяла седмица идвали и се връщали чудатите мореходни приспособления. И през цялото време нищо, нищичко. Луфтвафето уж прави едни такива полети, ама то е за да регистрира присъствие. Артилерия, танкове, пехота, всичко мълчи и си трайка. Да свърши операцията, да се евакуират 340 000 англичани, пък после ще видим. А пък аз се казвам Шаран Толстолобов Кротушкин, приятно ми е.

1.1.1.2 „Старите“ пари

Има една такава, „кафанска“, песен, дето Кара Колю (отявлена дърта бандюга) седял на високи чердаци и броял пари [1.1.1.2.1]. Ми те какво друго обичат да правят бандюгите? Ама въобще нямаше да ви занимавам с Караколювите дивотии, ако не бяха малко по-особени, по-специални броените пари [1.1.1.2.2]. „На високи чердаци седеше, стари пари броеше“. Хааа, прекарал се Кара Колю, пазил си, пазил пачките, дошла обмяната и сега Кара Колю да си направи снимка (или дагеротип, че повече да му отива на времето) с вече непотребната плява. Ама не, не за подигравките, които си прави макроикономиката с

дребните мишоци, пее песента. Друго нещо значат „старите“ пари. Ключенцето към проблема го е стиснал Платон и с половин уста го показва в началото на „Държавата“. Кое е хубавото богатство – спечеленото от тебе или наследеното от родители и прародители? Формовани от протестантската ценностна система, а и от трудолюбивия българско еснафин, веднага сме готови да зяпнем – твоето, твоето, това дето с твой труд го спечели. Широканов (нали това значи Платон, а пък и нали по едно време пехливанин бил философът) обаче е на обратното мнение, защитава си го и този път, по изключение, съм съгласен с него. „Старите“ пари значат традиция, предполагат образованост, дават достъп до култура, дават възможност автономността от ежедневната борба за хляб да се превърне в норма, в принцип. Новориши, новите богаташи, винаги си е било презрително означение. Винаги е намеквало за простащина, парвенющина, подражателство [1.1.1.2.3]. Ама пък едва ли има нещо по-революционно, по-динамично от новите пари. И кой, Платон ли не го знае? Платон, дето ясно отличи структурата на държавата си от кастовите общества точно с динамиката ѝ, с възможността да се прескачат структурните нива благодарение на способности, труд, лични качества. А това, във фундамента си, означава нови пари. Тези нови пари създали Северната флота, дето освободила Лисабон. И много от съвременния свят. Ама са други, други пари са и няма да ги месим със старите. Нали?

1.1.1.2.1 На мене, на тебе
1.1.1.2.2 Парите
1.1.1.2.3 „Табакерото“

1.1.1.3 Бизнесът на Станимирчо

Имахме едни такъв готвач на кораба, българин, Станимирчо. Млад, едър, с редки зъби и вечно потен. То в кухнята е такава жега, че как няма да си потен, ама той се потеше някак особено, от всякъде и демонстративно. Не беше от най-интелигентните, сериозно обмисляше възможността да стане „мутра“, но беше добро момче и ми беше симпатичен. Веднъж ме заприказва на палубата с руданите (там можехме да излизаме и да гледаме морето) и ми изскочи с едно неочаквано предложение. Но ме предупреди „виж, не мога да видя твоята изгода от цялата работа“. Нищо де, кажи. „Ами, като ти падне сгода да извадиш от складовете едно шише водка и да ми го дадеш.“ И млъкна. Добре, продължавай. „Ами, това е“. Брейййй, гледай ти какво бизнес-предложение бил формирал нашият.

1.1.1.4 „Екатерининте“ немци

На Ирена Патулова

Лятото бачкам на Слънчев бряг, вземам една сергийка под наем и продавам „дефицитна радост за населението“. И се натъкнах на тази фауна, за която бях чувал, но за която почти нищо не знаех – руските немци. А ги има. И при Достоевски ги има и в нашата история ги има. Кой докара обсадата на Плевен до успешен край? Тотлебен [1.1.1.4.1] Кой беше първият министър на войната след Освобождението на България? Ернрот. Да ви звучат руски тия имена? Ама, учихме ги по история, изпита ни даскалицата, писа там по еди петак и отидоха, та се не видяха, кой ще да ти мисли какъв е бил Тотлебен. И, ей ги сега, накупчени пред сергията, забили едни рачешки очи в цените на сапунчетата, парфюмчетата, смятат, мърморят нещо и както си „айн-цвай"кат, току изтърват някое „Бляд“ или „Пасматри“. Аз съм любопитба сврака и няма да ги пусна да си отидат без да ми разкажат нещо, без да поразбера туй-онуй. И ми разказват. Как след като паднала Берлинската стена Германия признала немците в Русия за свои граждани, как се юрнали – Пьотр Иванович Баумгартнер, Юлия Владимировна Мьолке и всички такива, към матушка Дойчланд. Там си ги посрещнали, помогнали им, дали им работа, после нещата се позатегнали, криза и не е лесно, но си е Германия, добре са си. Аз, нали съм русофил, малко, лееекичко така, съскам вътрешно „Ах, вие, такива-онакива, като ви приемаха в Партията, като се катерехте по постовете на държавната администрация, се кълняхте във вечна преданост, в истинска вярност към Родината, към Съветския Съюз. Още по-преди, като ставахте генерали в Руската армия и действителни статски съветници в апарата на Царя, Русия беше свята за вас. Ама като се обърна палачинката, като се оказа, че в Германия се живее по-леко, по-богато, по-организирано, забравихте клетви, забравихте Русия и със същата страст, с която прегръщахте Родината, сега се метнахте на врата на Фатерланда.“ И, нали все пак съм попрочел туй-онуй, дойде ли някой такъв „айн цвай бляд“ веднага му заковавам етикета „екатеринински“. Щото той, Петър Първи, започна да ги вървунди тия немци из Русия, но истински ги надокара Екатерина Велика, как няма, нали самата тя си е чиста германка. Ама не го правя със злоба, разбирам ги хората. Щото то е много лесно да се правиш на „моралник“ – а-а, преди…, пък после…. Ама е тъпо, примитивно, пък тия работи са ми противни. Не е само изгодата, авантата, да си германец. Мъча се да си представя какво им е било на душичките на тия два милиона германци, дето са в Русия от пра-дядово време, когато е вървяла Великата Отечествена. Те какво са виновни хората? От тях никой не е гласувал за Хитлер (не като немците в Германия, дето масово си го избраха), не вярвам някой злорадо да се подхилквал на милионите руснаци, избити от Вермахта. Колкото и да са немци, по дух, по възпитание, по гени, пак са си руски. В Сантяго има един китаец, ама китаец – мутрата му китайска,

цветът му китайски, името му китайско, дето се слави като най-добрия бъркач на бетон. Малко скъпо взема, ама е истинска бетонобъркачка. И като се лее плоча, честичко го викат. Хем че добре бърка, хем и да се посмеят с него. Умират да се забавляват с непроизносимото му име и постоянно „Чино, Чино“ туй, „Чино, Чино“ онуй. Той търпи, не се сърди, ама от време навреме натъртва „Аз съм кубинец“. Както и Арито от махалата. Аристотел Гризулакис – грък, та дрънка. Ама не ще и да чуе, „Българин съм“ и толкоз. Да, ама как са ги гледали Сталиновите власти тия, руските немци, през войната? Ами колегите, ами комшиите? Само си представете Ленинград. О-ох, изстрадали са, изстрадали, горките. Та, халал им Фатерланда, нека си подреждат живота. Те не че американските японци не го отнесоха и те, горките. Хем къде е Америка, къде Русия.
1.1.1.4.1 Тотлебен и Скобелев

5.1.1.1 „Тюлените“ при Трухильо и в Сомалия

Голяма работа са „тюлените“. В игралните филми – квадратни ченета, къси подстрижки, служебни очи и им дай с кухненски персонал да се разправят. Имам предвид „Бодигард“ с Кевин Костнър. Щото по документалните е друго. Гледах два, по телевизията, нещо „Дискавъри“ ли беше, нещо такова. И направо ми се изкара акъла. Първият беше за Трухильо. Въобще не става дума за законност и такива работи. Тя, законността, не е „тюленска“ грижа. Заповядват им, действат и точка. Та при „Операцията Трухильо“ голямата драма дойде от там, че двигателят на една от мини-десантните лодки не запали. Те и в казармата една трета от камионите на палеха при „тревога“, ама ние сме обикновени „къртици“ (сапьорен батальон), а онова са „тюлени“. Ама и на тях двигателите не хващат. Ега ти тюлените. Ама това нищо не е. Второто филмче беше за някакъв африкански преврат, мисля че в Сомалия. И задачата на „тюлените“ беше да евакуират хората, събрани в посолството. Благородна задача, опасна задача. Вертолети, въжени стълби, обезопасяване на околността, абе трудни, опасни работи. Да, ама въобще не се стигна до там. Командосите просто не можаха да намерят посолството. И как да го намерят. Оказа се, че в щаба им никой няма картата на Могадишу. Ашкоолсун, Тюли, машаалах

VI. Симон дьо Монфор

VII. Алексий IV Ангел

VIII. Конон де Бетюн

IX. Алексий V Мурзуфул

1.1.1.1 Българските евреи

На Емил

Абе, значки, значки, пак е нещо, пак не е малко. Ама ме е яд щото с тия значки проглушиха света, а ние пак в ъгъла, пак „по милост“. Хем къде са глупавите им значки, къде е нашето чудо. Един евреин, един-едничък български евреин няма пострадал за това, че е евреин. И не е била никак лесна, никак безопасна тая работа. Цар Борис Трети, вечна му памет, живота си заложил, не знам, не знам дали за това или за оная история, дето не прати войски на Източния фронт, не знам, ама му изпи кръвчицата онзи австро-немски побърканяк. Нали не вярвате на глупостите за сърдечната недостатъчност и прочие. Сталиновите мекерета пък разстреляха брат му, принц Кирил – най-обикновен, добросърдечен бонвиван, пфууу. Ама да се върнем при евреите. Заповядало онуй, комплексираното, заплюнченото – българските евреи в Бухенвалд. Съюзници сме, ония са Вермахт, къде ще ходим. Обаче… обаче скочила църквата, православната българска църква скочила да брани евреите. Представяте ли си? В София патриархът заплашил, че ще отвори всички църкви и ще пусне евреите вътре, да видим как ще се осмелят немците да вадят насила хора от църквите. В Пловдив композициите вече били готови, а-ха, да тръгнат с човешкия си товар към ужасиите на немските концлагери. Пловдивският митрополит излязъл и легнал на линията, да видим кой ще се осмели владика да гази. Намерили се и курваз политици. Депутатът от Кюстендил, Пешев, се опънал на немските власти, организирал подписка в Народното събрание срещу депортирането на българските евреи. Хората, обикновените българи, приемали евреи в къщите си, криели ги, помагали, България е това, хората са свестни, нормални. Баща ми ми разправя как криели Жакото Дългия. Имали един такъв евреин в отбора по баскетбол и вечер, след тренировка, сядали да изпият по един сайдер в някое кафене. Ама нали има вечерен час за евреите, нали е опасно… Та скупчвали се около Жакото, той подгъвал колене, снишавал се да не го видят и го прибирали вкъщи. А, виждали са го, виждали, ама той „наш Жако, бе“, кой ще прави гадости, чудесии, България е това. Та всеки помагал, кой с малко, кой със страшно много, а Негово Величество, дето бил организирал цялата работа, сигурен съм, платил с живота си, ама спасили евреите. Влаковете не тръгнали, в Бухенвалд не пристигнал никой от България. Нито един евреин в България не пострадал за това, че е евреин. А ония – значки. И с тия значки проглушиха света, а ние пак в ъгъла. Ама майната му, нали се спаси Жакото. И Нефталито, Йоско, Рубен, Бенци. Даже и да не си спомнят. Майната му. Важното е ние да си

знаем.

1.1.1.2 Дарданелската история

Било като ставало голямото мурабе, Първата световна война. Турция вече съвсем я била вапцала с много напредничавия си феодализъм, даже „младотурците“ не помогнали. И започнали да я „смятат“. Турцията. Чак се заговорило Цариград да го дадат на Русия. В книгата, дето ги четох тия работи, имаше една снимка, която най-добре ги даваше нещата. Снимка, такава, любителска, от някой домашен албум измъкната. Някакъв форт по Дарданелите, един читак, ама на Чарли Чаплин мяза, Чарли Чаплин с потури, фес, пояс, едни изшилени еминии на трета позиция, въобще трагикомичната фигура на „малкия човек“, засукал мустаки пред една пирамида от гигантски гюллета за топовете на форта. Насълсън бе, Сабри, амма дели гиби? А гюллетата каменни. В началото на XX век, оръдия с каменни снаряди? Е, това е. И правилно са си точили зъбките – руснаците за Цариград, гърците за Смирна и каквото падне, за арменците не знам, тя там е много уплетена, много страшна история [1.1.1.2.1]. А пък англичаните даже и много зор не си давали, с английските кораби направо като баклавичка, като рахат-локумче ще я лапнат Туркията. По него време баш на флотата бил Уйнстън Чърчил. Оня, същия, дето така твърдо и мъжката спечели Втората световна. Е, Червената армия я спечели, ама и англичаните дадоха, съвсем не малко дадоха и заслугата май е на Чърчил. Само че те били два Уйнстън Чърчила, в едно тяло, с един паспорт, ама двама. В Първата бил лорд, лорд Марлборо, във Втората – най-нормален Уйнстън, в Първата – консерватор, във Втората – либерал, само дето и двамата – гърми-вали все са начело, все са в едрата власт. Е, ами така е в едрата политика. В дребната е още по-така. И Уйнстън-лорда подкарал флотата, едри, мастити корабища, английска работа, през Дарданелите. Турчата, завалиите, тракат зъби по фортовете, анааа, даяк еме. И колкото за честта на пагона насложили един ред мини по протежението на пролива. Те тогава още не се били изучили в Уест Поинт бимбашиите им, тя тая мода по-после излезе, ама колкото за един ред мини все си знаели. Те и два, и три реда биха сложили, ама от къде толкоз мини. И тръгнали на Уйни корабите, наредили се в една линия, един зад друг, класическата постройка (то от там излиза и термина „лайнер“), класическа, ама отпреди поне един век и като почнали – първият се надянал на първата мина, буууух, потъва, вторият продължава – буууух, на втората мина и така докато се свършат мините. Да, ама се посвършили и корабите, браво Уйнстън, браво Чърчил, ашкоолсун Марлборо. Гледат турците, чешат се по келявите кратуни, не могат да повярват. То не е за вярване. Чак пък такава некадърност. Хем, дето за некадърност турците еша си нямат и пак. Какво е било, що е било, дали не е

имало малко така, прекурсор на Пърл Харбър или си е била чиста некадърност, не знам. Ама знам, че гърците се хванали на въдицата, заналапали турски земички и после, като се съвзели турците страшно клане било, елем в Смирна. Виж, за това много ги бива турчата. И друго знам – че си умират по Марлборо комшиите, дълго, узун, линейно така, Марлборо.
1.1.1.2.1 Арменците

1.1.2.1 Ганка и омарите

На Сезар Лаго Каморо

Абе, странен е този свят, много са му чудесиите. На кораба, както си му е реда, здравата се внимаваше за т.нар. фуудкост. Разходите за храна. Летвата беше сложена на 6 долара дневно на пасажер. За толкоз пари продукти, не повече, трябваше да влязат в менюто и пасажерите да бъдат доволни и щастливи. Храната на екипажа и тя беше включена в тия парици, та много трябваше да се внимава. Не, в никакъв случай не беше оскъдица, ама трябваше да се внимава. По едно време измислиха, правилно го измислиха, за гала-вечерята да включат омари. Ами престижно нещо си е омарът, пъстро, впечатляващо, луксозно. Пълнят го, правят му едни сосове, слагат му едни гарнитури, разкош. И за да стигне разкошът горното фа сервираха само опашките, най-богатото, най-шикарното парче от омарското месо. Щипките ги махаха. А омарите са като боксьори, в щипката колкото за едно кюфте месо има, бяло, суперделикатесно месо. Транжористът, един оперен филипинец, събира цели контейнери щипки и ми вика „Мистер Стойчо, не знам за тебе, ама аз такова богатство не мога да изхвърля на боклука. Виж, прибери ги във фризерите, че да видим после какво да ги правим“. Правилно, как ще изхвърляме омари. Ама гали-те минават, контейнерите се множат, а никой дума не издумва какво ще става. Шефът, един гаден побърканяк, германец, хич не ще да чуе, той е от голямото добрутро и с такива долни неща, щипки, не се занимава. „Да се изхвърлят“ – изквича по свински. Странна работа – пестим от марулите, омарите ще ги изхвърляме. И отидох при баш шефа, той комшия, грък, чеса се по носа, мисли, накрая реши – за екипажа, дайте ги на екипажа. Е, това е работа. Хубава, чиста, умна, скопосна работа. Лесно се приготвят, кипваш ги във вода и готово. Ултралуксозни са – омари, ехеййй. Има много, всеки ще си хапне. А и някакво разнообразие, някаква грижа за хората. Виж, за това ги бива гърците, истински, на всекидневно ниво, си носят демокрацията. И се почна. Първият понеделник – омари. Бре, радват се хората, лапат, радваме се и ние с филипинеца, че спасихме хубавата стока. Вторият понеделник – омари. Хапва си народът, доволно

мъркаме с филипинеца. На третата седмица гледам нашето Гане, бургазлийката, върти кифлата, бърза към столовата, надникна под капаците и като видя омари, непринудено и гръмко извика „Ауууу, пак л…на“. Омари?! Ами селянчета сме, селски ни е вкуса. На нас ни дай „мазну шишче, припекану“. Хубаво че бяха руснаци, филипинци, украинци, индонезийци, те отбират от риба, та си ги изпапкаха целокупно омарите.

X. Никита Хониат

2.1.1.1 Храмът в Кочин

На Далджит Шарма - с възхищение

Ако щете вярвайте, веднъж, един ден преди да стигнем Индия, усетих индийската миризма. Нямам предвид миризмата на индийци. Те си миришат, сигурно от кърлитата, те без къри не сядат на масата, ама си миришат. Тази обаче, „презокеанската“ миризма не беше на индийци, беше си на Индия. Една такава, далечна миризма на тежки парфюми, на непривични благовония, на мускус (туй само си го представям, никога не съм душил мускус). И един друг път ми се случи, подуших Япония от един ден път разстояние. Ама Япония миришеше на липи и наистина в Йокохама бяха цъфнали едни дървета, не точно липи, ама съвсем на липи миришеха. Та сме в Кочин за не знам кой път. Кочин е интересен град, има някакво влияние от Китай, ловят риба с едни грамадни арпаи (имаше ги едно време по вълнолома в Бургас, вадеха карида с тях, ама тия са десет пъти по-големи), спускат ги и ги вдигат с едни допотопни дървени скрипци, бил китайски този чалъм, кой знае как дошъл. Британската империя още е тук, мостът е от тогава, най-хубавият ресторант, „Тадж Малабар“, е стария английски клуб и така. Та ходихме на „Тадж Малабар“, наистина е хубав, хем е елегантен, хем е в един фин далекоизточен стил, ама фин, всичко е истинско, няма нищо „уж“, с басейн, с прелестна градина. Има и друг, „Казино“, там няма нищо такова, ама пък кухнята е разкошна. Веднъж пък попаднахме на една много странна лятна градина. Първо, индийците кой знае защо, си падат по затворени, засенени, направо тъмни ресторанти и барове. А това си беше градина, малко приличаше на едновремешните летни кебапчийници. Второ – музиката беше на живо, при това истинска индийска музика, с техните инструменти, техните напеви и извивки, техния глас. И много ми хареса. Не от толерантност, наистина много ми хареса. Странното беше, че музикантите не се виждаха, музиката долиташе от един павилион, висок, дървен, целият в резба, едно скулптурно произведение, което никак не се връзваше със скара-бира атмосферата. Стана ми много интересно и попитах

келнера може ли да погледнем. А-а, не, забранено било. Едно доларче. М-м, имало полиция. Още едно и вече нямаше полиция. Надникнах – вътре едно съвсем младо момиче, в сари [2.1.1.1.1], с гарвановата лъскава коса, с изгарящите черни очи, с всичко и един слаб възрастен мъж, баща ѝ, бащата свири, момичето пее, поздравих ги, приветливо кимнаха хората, оставих няколко доларчета, с достоинство благодариха. Красива, радостна работа. Добре, ама все по кръчми ли ще ходим, това ли да ми остане от Индия? И този, „миризливия“ път, реших да хвана друга посока. Близо до пристанището има едно друго, вътрешно, едни барджи го играят ферита и прескачат залива до отсрещния бряг. Реших да се пъхна в едно от феритата, да видим. Барджите са омуфкани, зацапани, абе, Индия, ама си вършат работата и таксата е нещо като два американски цента. Бързо се пълнят, ражда майка Индия, не си играй, само гледката на толкоз индийци на едно място си е вече впечатление и за има-няма двадесет минути сме отсреща. И съвсем до пристана, просто от другата страна на шосето, се издига стар, масивен храм, с обширен двор и една кула насред двора. Хаааа, знаех си аз, знаех си. Храмът ми се видя много странен (има си хас). До кулата стоеше някакъв човек, който беше наредил около себе си кофички от пясък, точно каквито правят децата на плажа. По-нататък имаше един нисък разлат павилион, много открит – просто колони и покрив, с много статуи, олтари, обсипан с цветя и покрит с бая дебел слой мръсотия. Стара, отгледана, поддържана мръсотия. Изглеждаше не полепнала, а направо поникнала от статуите, олтарите и колоните. Такова нещо не се получава случайно. Хиляди и хиляди индийци трябва да са пипали камъните, мазният дим от десетки кандилници трябва да се е стелил с години, истински индийски прахоляк трябва нежно да е обвивал павилиона и пак индийци, пак кандилници и така нататък. Не знам дали успявам да го предам, но усещането ми беше за някаква достойна, философска мръсотия, нещо като прахът и паяжините по бутилка петдесетгодишен коняк. Или т.нар. „благородна плесен“ по оня, испанския саламбак - фуета. Да речем. По нататък, пак в двора, си имаше друг, отделен, голям храм и стените му бяха целите във фигури, големи – двоен ръст, с дълбок релеф, оцветени в тебеширени цветове, изпъкнали комбали, гротескни носове, рога, нокти, всичко. И точно като Нощта Бургаска на Христо Фотев, върху всичко се спускаше една миризма, един упойващ, зашеметяващ, сладко-свеж аромат, който превръщаше цялата тази вакханалия в някаква приказка на Шехерезада. Жасмин. Боже, как мирише жасминът в лятната бургаска нощ. Представете си какво чудо е в душната индийска жега. Божичко. От една будка продаваха гирлянди с живи жасминови цветчета. На лакът, пет рупии (около 12 цента) лакътя. А от друго място, в близост до басейнчето, продаваха лотуси. Купуваш си лотуси, те са едни едри, затворени пъпки, продавачът с обигран жест ги разтваря, лист по лист и изведнъж пъпката изгрява като богат, разкошен

цвят в който има и форма и аромат, но най-силно е чувството за плът, изобилна и все пак много фина плът. Е, дано усетихте поне малко от аромата на Индия, аз май главно за туй я разказвам тази история. А пък странните кофички на човека до кулата били пак свещена работа. Не било пясък ами някаква взривна смес, плащаш пет рупии, човекът пали фитила и след малко се разнася оглушителен трясък. Да стресне боговете, да ги „забележи“ и да ти изпълнят молбата, която си си намислил. Божичко, как ли живеят хората в блоковете наоколо?
2.1.1.1.1 Сарито в Сингапур

2.1.1.2 Защо Бог създава човека

Наистина, защо? Бог няма дефекти. Става дума за единия Бог, този, на монотеизма, другите имат и още как. Но Бог,“Този, който Е“, все-благият, пре-мъдрият, все-могъщият, Абсолютът, няма как да има дефекти т.е. да се нуждае от нещо. Ще рече, няма защо да създава Света, особено пък Човека. Тогава? Ами тогава явно има нужда от нещо, има нужда от Света и най-вече от Човека. Скучно ли му е станало на миличкия Дядо Боже, самотно ли, нещо май не го влечал „волния пенсионерски живот“ и си намерил занимавка. Вая форми, вая фигури, отделя мрак от светлина, земя от вода, пуска разни животинки, тамагочита, развлича се. Хубаво. Ама Човекът. Божеее, колко главоболия си създаде Дядо Боже с човека. Уж всичко почна на игра – направи си го от кал, вдъхна му душа, после реши да му даде другарче, да не му е скучно (виж, по скуката е експерт Божето), измъкна му едно ребро (защо пък ребро, защо ли, ами реброто е единствената кост без мозък) и сътвори Ева. Да си играйкат, да се занимават там. Както казва Валери Петров
„Не искал да играят на дама двама
Искал с дама да играят двама“.
Да, ама после? Грехопадения, скришки-мишки, братоубийста, потопи, масови изтребления, после египетски пленове, потоци от кръв, жертва на единосъщия ти Син, разпъване на кръста и работата съвсем загубва развлекателната си стойност. Друга, друга ще да е причината, друг ще да е „дефектът“. Я да послушаме какво наставлява Христос? Какво да правиш, като се молиш на Отца му? Е, какво, отиваш в църквата, палиш свещ, казваш си дерта и Той, ако си му драг, ти свършва работата. Шт, млък мутрьо, не се обаждай… „Като отидете при Баща ми не му казвайте за какво го молите. Той по-добре знае кое е добро за вас.“ Тъъъй ли? Ами тогава защо да ходя в църква, да паля свещи, да казвам молитви? Той щом знае, ако поиска ще ми помогне и толкова. А-а, не е толкова просто. Ти пак само себе си гледаш – да ми помогне, да ми помогне, а ти какво правиш или ще направиш за Него? Ми к‘во да направя, той няма нужда от нищо. Не бързай мутрьо, чакай да доизслушаме Сина Му. Та „като отидете при Отца

ми само ще казвате „Вярвам, Господи“. Толкоз. Е-е-е, че то било лесна работа – оживява се Мутрьо – щом пари няма да иска. Пляс, една шпинга. Пари няма да иска, не му трябват, ама ще иска това „Вярвам, Господи“ със сърцето си да го казваш. И да не си посмял да го лъжкотиш, чу ли? Знае Мутрьо, знае, който лъже Шефа рано или късно намазва въжето.
И още една помощица. „Отче наш“ – какво се казва там? … да се свети ИМЕТО ТИ… И какво ще рече ИМЕТО? Ами второто ти Аз. Това Аз, с което, всъщност, присъстваш в Света. И Бог си иска името. Произнасяно, огласявано, освещавано. С вяра, с надежда, с любов. И това е мъдростта. Мъдростта на Света.
Не че му трябва нещо на Бог, не че има някакви дефекти. Но именно чрез създаването на Човека Бог е получил съвършенството си. Получил е движението си, творчеството си, Името си. Гледай, гледай, колко сериозна работа се оказа имяславството. Ами да, Името, Името е нашия дан към Бога. С Името си, с отзвучаване на Името си Бог става Живот. Иначе е една застинала буца, изпълваща цялото време-пространство. С Името си Бог получава посока, става Път. С Името си създава Истината – връзката между имената и нещата. Нали? Хем поразбрахме някои неща и за Троицата.

2.1.1.3 Иов

На Янко, за спомен от „Лемън бар“

Има една работа в Светото Писание, дето не мога да я разбера. Ами, една, хиляда са, ама тази ме притеснява, тормози ме. Става въпрос за старозаветната книга Иов. Значи поразбирам някои работи и то от заплетените. Сещам се защо Бог може да е на страната на Иов, а не на „боголюбивите“ плямпала - Елфаз, Вилдад, Софар. Други работи пък са ми криви. Не че толкоз не ги разбирам, но ми идват криви, бунтува се душицата ми, налита да възразява. Как така, например, Бог реши да даде любимия си „богочестивец“ Иов в залог на Сатаната? Какви са тия комарджийски номера, как така заради някакъв облог, някакъв бас, ще подложиш верния си човек на такива мъки? Нали? Ама най-много се запъвам на възнаграждението, дето го получил Иов в края на краищата. Добре, разбирам, гноясал, въшлясал бил Иов, Бог премахнал всичките му болежки. Изгорели му оборите, измрял му добитъка – Бог му върнал десетократно загубеното имущество. Къщите му върнал, палати му построил, добре, заслужил си ги бил Иов, зер, с каква твърдост стоял при Бога. Как обаче го възмездил Всемогъщият за избитите му деца? Ами дал му жени и намножил децата му. А-а, туй е такава тъпотия, такава идиотщина, че не може да е Божие дело. Хайде, за кравите и овцете, ясно. Там истинската питанка е „Колко?“. Ама

за децата? Как така, какво значение има колко нови ще ти даде? Кой нормален човек обича децата си на бройка? Кой нормален човек ще се съгласи да заколят едно от децата му, за да му дадат две други? Сега, разбирам една или друга реакция – един може да бъде твърд (поп Минчо Кънчев за смъртта на сина си Георги; Цеспедес), друг да го приеме като нещо, което е в реда на нещата (писмото на бащата на поп Минчо Кънчев за сина му Михаилчо), някъде може да са от значение икономическите параметри („Преди да се родя…; „Черна котка, бял котарак“) [2.1.1.3.1], но всичко това е пост(-фактум,- хумус), след като се е случило страшното и връщане назад няма. Има и други, такива, дето ще пожертват децата си за нещо, идея някаква, вяра – за Рашел вече споменахме, оная Гьобелсовата, чудовището ѝ с чудовище, ама може и да е права. Кочо Честименски собственоръчно изкла децата си в църквата в Батак, ама то беше, за да ги спаси от нещо още по-лошо, турските гаври и жестокости. Страшни, гнусни, отвратителни работи. Ама разбираеми. А туй, с Иов, не мога и не мога да го разбера.
Имам си някаква обяснение, ама пак не мога да се съглася, да го приема. Та, обяснението:
Онази, Божията заповед „Не пожелавай жената на ближния си“, дето в неграмотното ни съвремие се цитира под път и над път, придружена с многозначителни намигвания. Щото, нали…? Хи, хи. И хич не пречи, че за „хи, хи“ има друга заповед, „Не прелюбодействай“. Ъ-ъ, тъй ли? Чи що тъй? Ами щото не е лошо да се прочете, ДА СЕ ПРОЧЕТЕ заповедта. И там веднага става ясно, че жената е разбирана като предмет, като собственост. Одушевен предмет, но предмет. Редом с осела и вола. И-и, вярно, бе. Ми как така? Виж, тука и аз се дивя. Как така? Ама е старозаветно време, Христос още го няма. Христос-спасителят, та да ни спаси от това животинско, количествено съществуване. Да донесе индивидуалността, неповторимостта на човека. Да ни свърже с истинската любов, която центрира целия свят в любимите ни – деца, съпрузи, приятели, дори идеи. Та и Иов. Избран е, дума да няма. Неслучайно е избран. Ама не е любим. Тогава още такова нещо няма, просто го няма. Затова Бог така безотговорно си позволява да го направи залог в световния си облог със Сатана. И затова го възнаграждава така нелепо с „още повече синове“. Както с „още повече добитък“. Горкичкият Иов. Спасението му е, че НЕ Е ЗНАЕЛ. Още е нямало как да знае. Любовта, истинската Бого-човешка любов, още не е съществувала. Ако не вярвате прочетете „Песента на песните“ и ще видите какво от любимата си възпява влюбения. А като я няма любовта, няма как да го има и индивида. И отношението става количествено – „колко“, а не „кой“.
Ние обаче би трябвало да знаем. И да не приемаме така повърхностно, така тъпанарски, удобствата на аналогичното мислене, на атомарното съществуване. За нас спасение няма. Има невежество или оправдание.

2.1.1.3.1 Историите с децата

2.1.3.1 Рудолф Хес в Шотландия

Като рече науката да си затваря очите… На, никой не се хваща да я разнищи тази история – странното бягство на Рудолф Хес. В Шотландия. Хем не е да не се знае, знае се и още как, ама… Сега, Хитлер го разбирам. Как да обясни едно такова престранно нещо на електората си, на „фюрваните“ си хора? Не е кой да е. Хес е това, най-близкият му, този, дето му изографиса „Моята борба“. Гениалният министър, дето успя да изкопчи заем от Англия току преди да започне войната. И изведнъж – хврък, в Шотландия. И машината на Гьобелс започва да повтаря „Полудял. Луд. Луд. Полудял“. И така сто хиляди пъти, да държи влага за сто години напред. Да, ама Хес се появява на Нюрнбергския процес. Свидетел, не обвиняем. Нищо, че писа „Моята борба“, нищо, че финансира военната промишленост на Германия с паричките на Англия. Ама, хайде, те и Шахт го оправдаха. Нищо не знаел за концлагерите. Ама, хайде. То, протестантското лицемерие, еша си няма… Обаче другото, другото. Хес бил напълно във владение на менталните си способности т.е. напълно нормален. Нормално. Ама защо тогава никой не задава нормалния въпрос „Защо избяга Хес?“ И защо в Шотландия? Ами защото отговорът е еднозначен. Имало е договорка. Големите плеймейкъри (сигурно някой от тях е бил в Шотландия) са "договаряли" войната, сериозната война не е трябвало да се води между Райха и Империята, нещата са се „объркали“ и Хес е тръгнал да ги „оправя“. Кои са се договаряли, дали наистина на друго място е трябвало да бъде войната, дали е било по силите на Хес да оправя грешката – това са други, сложни и уплетени въпроси. Но едно става очевидно – договорки е имало, Хес е бил една от фигурите в тях, на някакво ниво е било договорено войната между Англия и Германия да е бутафорна. И започват да изсветляват разни работи – нелепият пацифизъм на Чембърлейн, судетското предателство, идиотската позиция на Великобритания при преговорите със Сталин за анти-хитлеристка коалиция, проспаната милитаризация на немската индустрия, бясната реакция на Хитлер при назначаването на Чърчил за министър-председател и т.н. А това не ни отърва. Не отърва на престижа на Империята, на имиджа ѝ в очите на света и най-вече на самите англичани. А пък за такива работи бият през пръстите. Лейди Ди как я катастрофираха. Ама тя беше Лейди Ди – хем висока позиция, хем човек, неслучайно толкова скърбиха по нея британците. А пък на бай Учен колко му трябва – спри му монографийката, отрежи го от една-две конференции и гледай колко бързо започва да мисли „правилно“. Дето викаше Алеко Константинов – един Топачоолу да му се изблещи насреща и…

2.1.3.2 Момичето във Виетнам

На Маруся – би разбрала

Случи ми се и тази история. Колкото да разбера какво ще рече „лови момента“. Във Виетнам сме за първи път и направо изгарям от любопитство и нетърпение да видя това чудно цвете на Далечния Изток (извинявайте за клишето). Поназнайвам някои работи, давам си сметка колко жилави и корави са виетнамците, какви юнашки сърца носят под пилешките си ключици. Имах един приятел, който по социалистическо се беше омешал с някаква виетнамска мафийка за износ на лекарства, елементарни лекарства, витамини, аспирини, аналгини, ама службите се бяха усетили и в аптеките на виетнамци лекарства не даваха. Та нашият купуваше хапчетата, виетнамците му ги плащаха двойно и си ги изнасяха за Виетнам. Аз само като чух и изтръпнах. „Абе, човек, с кой акъл? Ще те хванат и ще те олепят в пандиза. Заради стотина лева.“ „Не бой се – вика – виетнамците са железни. Когото хванат, той гори, няма случай да са издали някого.“ Какво ще кажете, а? И хем ми е страшно любопитно, хем ме издува шубето. Ами как? Трябва да отида на пазара, да купя домати, краставици, плодове – около половин тон, да намеря кола, да ги закарам до пристанището, да мина контролата на входа. И това във Виетнам, в социалистически Виетнам. Добре, че японският провижън мастър, приятелчето ми Тошики, също трябваше да ходи, та като си имам дружка – по съм куражлия. Взехме и склададжията Махмудчо, той е корав, ще носи, смених сто долара, изсипаха ми една торба донги (17 500 донги за долар)и тръгнахме. Моторчета, бъбриви виетнамци с малко тежък дъх, бррръм, към Дананг и мине се не мине повтарят „Джиги-джиг?“, „Джиги-джиг?“. По-късно разбрахме какво ще рече, по-късно. Моят се случи по на възраст, говореше английски и се оказа много полезен. Пазарът беше прелестен, огромен, какво ли нямаше – пъстри туники, красиви килими, чудни цветарски магазини, малки магазинчета за чай, рикши, моторчета, някаква полусрутена сграда без покрив беше приютила десетки закусвалнички и от казаните на вълма, на вълма се стелеха пикантни миризми. И всичко това още преди същинския пазар. На пазара стотици виетнамки – млади момичета, лели, баби, всякакви, продават дребни червени доматки, ситни люти чушлета, едри семести краставици, какви ли не треви, най-различни плодове, дето за пръв път ги виждах и всичко по 2, 3, 4 000 донги килото. Без пари работа. Че като ни награцаха, като се разкудкудякаха, прах и перушина почна да хвърчи. Хубаво че беше моторкаджията, че вкара ред, купувам домати, краставици, Махмудчо ги носи към изхода, взех дъхави, зрели ананасчета, 30-40 кила банани, много са хубави, ама както са зрели няма да утраят и два дена. Въздържах се от джак фрут, много особено, с груба месеста част и едри семки,

няма да го ядат нашите, ама виж драгон фрут купих. Толкова разкошно изглеждаше, сякаш не плод, а някакво специално, розово-пембено цвете беше. Вътре изглеждаше като киви, сочно, с мънички черни семенца и бяло, захарно месо. В това време гледам, Тошики и той купува. Много са интересни японците. Хич не им е стихия бързото мислене, бързото смятане, нашето „да са ти очите на четири“ хич не им приляга. Обичат всичко да е отработено, подредено, методично, а на виетнамския пазар такава стока няма. И наш Тошко обесил на врата един тефтер, стиснал един калкулатор и смята, записва, а в това време виетнамките мятат разни работи на кантара, един абуш гледа стрелката и съобщава – толкова кила туй, толкова кила онуй. А с крака натиска паланцата и кантарът отчита някакви фантастични числа. Тошко записва, смята, виетнамците го лъжат, правят го разноглед горкия. Дожаля ми за приятелчето, ама наистина голямо приятелче ми беше, приближих се изотзад и ритнах виетнамското копито, дето натискаше кантара. „Уйч“- възкликна Виетнам, „Гуйт“ отговорих аз и така ментенето се приключи. И тръгнах да разглеждам пазара – риби, сурови и сушени, плоски, изсушени до шперплат сепии и калмари, прасенца – цели и на части, малки петлета с оксиженови опашки, бели ярки, кафеви кокошки, разни неразпознаваеми яйца, всичко дъхти, „цвети“, квичи и кудкудяка, врява, олелия, воня, всичко. И през цялото време, още от самото начало, усещам нечий поглед по гърба си. Обръщам се от време на време, едно малко странно момиче, цялото зачулено (много се пазят от слънцето виетнамките) върви на десетина метра подире ми и ме глееда, гледа. „Проститутка“ – реших набързо и си рекох да не ѝ обръщам внимание. Ама не, не беше проститутка, очите му едни такива, леко кривогледи, като на нашите икони. Лицето издължено, с малко отсъстващо изражение, като Модиляни да го беше рисувал. Не, не е проститутка? Просякинче може да е, тъй ще да е. Я, ела, моето момиче. Бръкнах в балата със служебните донги, набарах една от дребните банкноти и я подадох. Момичето кротко я взе, благодари ми на един хубав английски, с един звучен дълбок алт и ми изкара акъла. Бре. И докато се усетя тълпата я глътна. И започнах да си чукам главата. А бе ти, такъв-онакъв, колко даде на момичето? Пет хиляди донги. Туй пари ли са, как не те е срам. Е, ами служебни са, не мога току-така да ги пръскам. Бреее, голям съвестник се извъди, служебни били. Ми дай му на момичето сто хиляди, после на борда сложи 7-8 долара от твоите и готово. А бе, обърках се, пет хиляди – прилична сума ми се видя. Я стига си се правил на смахнат, объркал се. Скръндза, мизерник. Добре, де, добре, ще се реванширам, още колко пъти ще сме във Виетнам. Ще я срещна, ще я потърся и ще си ѝ дам стоте хиляди. Да, да. Ще я срещна ако Господ реши. Ама той реши да я скрие. Пет години, пет години обикалях пазарите и дюкяните на Дананг и „нейните“ сто хиляди си стоят в джоба ми. На колко други давах, белким се смили Господ и ми покаже онова, с

иконните очи, че да си изкупя греха, ама не. Изтървах момента и така ще се отида с тоя грях от света. Е, не е кой знае какво, колко по-лоши неща ми тежат на душата, ама на, това също.

2.2.2.1 Дон Анхел Кастро – галициецът

Фидел – красавец, Фидел – харизматичен, „Искаме деца от Фидел“ викали студентките във Варна при първото му посещение в България. Хубаво. Ама мене по ме впечатлява татко Кастро. Като му гледам снимките по разни книги почвам чак да вярвам глупостите на Казандзакис. Е-е, там дето капитан Поликсингис се засмял, а капитан Михалис изръмжал на син си Трасакис „Засмя се. Не го е срам.“ Те и сега гърци и иатлианци усмивката я смятат признак на мекушавост, ама не знаех, че и при галицийците така било. Грррр, бе гайего, а така – мъжката, мъжката, на теслата дръжката, дръжката.

2.2.2.2 Преди и сега

На чичо Стоян Шестаков

Завършихме май последното строене на къщата. Нали ни я разби Санди, ураганът, дето размаза Сантяго, удави Ню Йорк и т.н., та като я метнахме – аз печеля парички на сергията в Слънчев бряг, Маито строи, пахта-пухта, вдигнахме я пак. И с една терасаааа, най-отгоре, ама гледка, ама ветрец, ама чудо. Най обичам залеза, като се окъпе оная ми ти Сиера Маестра в пурпур, като замята едни виолетови веери върху баията, Боже, благодаря ти, от все сърце ти благодаря, дето ми даваш да гледам такива красоти. Така си мислех и сега, като седнах да се порадвам на ветреца, на хладинката и на Божията благодат. Ама първо имаше бачкане. Нали ви казвам, свършихме май последното строене, тераската и нашите хора, нали са им широки пръстите се засилиха да изхвърлят парчетиите, дето останаха от греди, дъски, клечорляци по кофражите. „Стоооой, викам, как така, ами тази скара, дето я направихме, тя с какво ще пече?” „А, ще купим карбон (дървени въглища, демек)”. Абе, вярно, много им са хубави дървените въглища и за нищо пари – левче една газена тенекия. Ама нали съм си балканец, а и дядо ми бежанец беше, от Македония, ни къща, ни земица и пет деца с една докерска заплата как се гледат, пука по две смени, горкия... Та някакси разфайлъкът на клетъчно равнище ми е чужд и запънах крака. Не, ще си ги нацепя парчетиите, ще си ги нарежа и ще си печем с тях чушчици, патладжанец, шишчета и пържолки, че много им са хубави прасенцата на кубинците. Нали много плод, много нещо, прасенцата с плодове и зеленчуци ги хранят, с кори от репи, тикви и какви ли не кореноплоди и имат такава палма,

ражда едни като жълъди и от тях на прасенцата маста направо зехтин ставала. Тц, тц. И като докара Гошо 40-50 кила, айдее. Ние му викаме Гошо, те Мачо. Толкова за мачизма. Та в най-силното време, към три следобед, бай Балканец кълца, реже, цепи дървата, сортира си ги – подпалчици, по-едрите за огъня, а най-коравите – бял дъб, кагуайран, каоба, за жарта. Към пет свърших, докато измета, измия, стана 6 и времето се смени, настъпи приказният залез. Чучнах се на тераската, гледам Сантягото в краката ми и си мисля. За Веласкес. Горкият, колко ми е по-лесен, по-уреден животът сега. Ами той, завалията, ни хладилник, ни бая един вентилатор си е нямал. Вярно, прислугата сигурно краката си чупела да му угажда. Ще да са му вели с някоя китка паунови пера, че да го разхлаждат. Водата от някой по-така кладенец, а може и от извор да са му я носили. Сигурно са я държали на хладно в приземието, там, между дебелите зидове. Сигурно. Ама паратико работи са тия. Къде са перата – къде вентилаторът. Къде е кладенчова вода, къде ледена, направо от фризера. Те, кубинците, умират за ледено. Малко да се постопли водата хич и не я поглеждат. Бирата трябва да е с „Вестидо де новия” (Булчинска рокля), демек, да има скреж по бутилката. Разправях аз за чехите, за стайни температури и разни такива, ама ме глееедат, гледат и току някой завърти пръст около слепоочието си. Ясно, нали? А Веласкес – ни биричка, ни сладоледец, една студена вода не може да пийне човекът. Ами – по рецептата на Мария Антоанета, като няма вода, да пие ром. Ром поне, ехеее. Да, да. Да, ама не. Щото ромът, този, дето сега го пием (е, не „Атлантик”, де, говоря за истински ром), го измисли Факундо Бакарди преди сто и кусур години. Айде бе, ами пиратите тогава какво са пили? Ами прочутият грог с какво са го правили по корабите? Ами Нелсън, като го гръмнали при Трафалгар, за да се запази трупът му и да си го погребат на английска земя, както заслужава човекът, нали в бъчва ром го напъхали, а после като я отворили се оказала празна. Е, не съвсем празна, де, трупът си бил вътре, ама консервантът липсвал. Пробили си дупчица жадните моряци и целокупно си го изцъцъли. Ами тъй де, на Нелсън защо му е, той вече ни яде, ни пие, а ние пием, пием, обаче нямааа. Все си мисля, някъде там ще да се е зародил прочутият английски прагматизъм. Ама това е друга история. И за да си довърша моята, в Уйкепедия пише, че оттогава започнали да викат на рома „Кръвта на Нелсън”. Хубаво, ама Трафалгар е много преди Факундото, дето измисли Бакардито и взе да го произвежда в Сантягото, на няма и километър от къщата на Стойчото. Ей сега ще ви разправя. Светна ме сеньор Карлос, директорът на „Музея на рома”. Значи всичкото туй, дето са го лочили пиратите, цуцкали английските моряци, поркали островитяните по карибските острови, Куба, Ямайка, Хаити си е най-долнопробен спирт, само дето са го добивали от захарна тръстика. Изстискват тръстиката, излиза един сладък, лепкав, зеленикав сок, викат му гуарапо, много е вкусен, ама хората искат

спиртец, алкохолец, не разни детски лиготии. И оставят гуарапото да втаса, бам, в казана и от спиралата капе, тече, шурти благословената бистра течност. Абе, за бистра, бистра е. Ама как вони, как вони това чудо. Кезап. Кезап не, ами и оттатък. То, вярно, хора всякакви, един герой от разказите на Шукшин обичаше водката да му мирише на бензин. За „коктейлите" на Венедикт Ерофеев да не говорим. Та и този, гуараповият „ром", викат му ром агрикола и до ден днешен си го произвеждат, че си го и пият в Гваделупе, Мартиника. То и в Кубата като закъсат, съвсем като я оцапат „бароните", като вече и за спирт няма парички, варят едно подобно, викат му „чипатрен", насекат малко тръстика, изстискат я, ръгнат мая за хляб и както е горщо, за един ден втасва. В казана и я мятат. Ама как вони, как смърди туй нещо. Имахме на кораба един гватемалец, много свястно момче беше. Та той ми разправя, че там пък правили една „чича", някаква спиртяга, ама в материала слагали всичко – плодове, домати, краставици, боб, каквото дойде, само да втаса и да пусне малко алкохолец. Много хващала. Има си хас. Ами китайската ракия как смърди. Но ми се струва, че те нарочно си я усмърдяват, така си я харесват хората. Въпрос на вкус, както казало кучето като се облизало под опашката. Ама, хайде, стига смрадливи истории. Така решили и баровците измежду кубинските креоли и учредили награда за този, който измисли начин да произвежда нещо по-благородно, по-изискано и някак по-малко смрадливо. И хем пак да е от захарна тръстика. Щото грозде няма. Ама ще се върнем на това [2.2.2.2.1]. Наградата спечелил батко Факундо, браво Факундо, браво Бакарди. Започнал с това, че ромът ще се прави не от суровото, простовато гуарапо, а от тръстиков мед. Варят, значи, гуарапчо, изпаряват му водицата, сгъстява се нашият, дига му се захарта, мирииише, ама сладко мирише, тя сега така мирише кафявата им захар, мед, истински мед. Ама не я обичат кубинците, проста им се струва, нерафинирана една такава. И като дойдат гости жена ми вика „Дай от другата захар" и за да не стане грешка уточнява „Не от оная, дето ти я обичаш, а другата – дето всички я обичат". Та ще се прави вече ромът не от гуарапо, а от меласа. Нещо като „Метаксата", чувал съм, че от стафиди я правят. И турската „Йени ракъ" също. Не знам, така съм чувал. Хубаво, меласа-меласа, ама нали съм варил и аз ракия, та питам „Ами как втасва тая меласа, нали е почти мед?". Ха – хили се Карлос, това е първият секрет. Разбира се, слагат ѝ дрожди, ама какви, колко – тайна. Факундо само си знаел и после учениците му. Нататък – от меласата излиза агуардиенте, едно такова, на ракия прилича, ама си личи, че от захар е. (То, чунким, нашата е от грозде, ама, нейсе, запуши я). Отлежава агуардиентето една година , отварят го, опитват го, ако е много силно го разреждат, ако е слабо му капват спиртец. Спиртец, ама пак захарен, първак, един вид. Отлежава още една година и от тук нататък започва майсторлъкът. Всяка бъчва, всяка изба (те не са изби, постройки са, навеси, ама не ща да кажа

склад – грубо, просташки звучи, в склад се държи олио, брашно, складът е колкото да не се развали, да не го откраднат нещото, а да зрее, да придобива вкус, цвят, аромат, това си е изба, пък ако ще в космоса да е. Кубинците му викат „Наве" кораб) дава ром с различен букет, градус, профил. И маестрото (да, да, точно маестро, той е по-скоро артист, отколкото занаятчия или, пази Боже, инженер) решава – този и този ще се смесят, от този ще се добави толкоз и така първичният ром фреско (нещо като нашия делиборан) се превръща в изискания кубински ром-лигеро. После идват дегустаторите, в Сантяго са предимно жени – загадъчно се усмихва Карлос, на този липсва това, на оня му идва вповече онова, този трябва да отлежи още и нататък влиза в бутилките. „Само недей да вярваш на годините – 7, 10, 20. Ами ти ако сложиш един ром в бъчвата и я отвориш след 20 години вътре няма да намериш нищо." Реших, че малко се изсилва, но като проверих в Уйки (педия, не лийкс) се оказа, че ако за уйскито, да речем, „ангелският дял" (това, дето се изпарява, докато зрее) е 2% годишно, при ромът е 10%. Бре. „Ама, чакай – гледам да се поизпъча и аз – щом ромът е възникнал в Куба, това, дето съм го пил в Ямайка, във Венецуела, в Санта Лусия, в Пуеро Рико, в Доминикана, какво е? Че и прекрасен никарагуански ром съм пил." „Знам го – нежно ми запуши устата Карлос – „Флор де Каняс", нали?" Бре, пустият Карлос, всичко знае, бе. Ама и аз, тръгнал съм с мечка дренки да ям. „Така е, много бързо се е разпространил ромът. Хубаво нещо, фино, красиво (ей, като за жена говореше, обича си работата човекът) и не е много скъпо. Запродавали лицензи Бакарди, занаизниквали фабрики и ей сега, колко чудни, пречудни ромове има по света. Ама кунята (детската люлка) си е Сантяго. И няма по-хубав ром от нашия." Обичат си рома кубинците. Елем, ако се случи някой по-така, по-отлежал, по-тънък, веднага му лепват името „Бисте де камаронес", филе, демек, ама не какво да е, не свинско, телешко, не даже от дивеч, а филе от скариди. Хе, хе. А горкият Веласкес, кой знае с какви ужасии се е наливал, че да разхлаби малко нервата, да поразвесели изстрадалото губернаторско сърчице. Щото прочутите испански вина едва ли са стигали до Куба. Няколко месеца лъчкане в корабния трюм и в тая кубинска жега, отваряш и гледаш, м-м оцет за чудо и приказ [2.2.2.2.2]. И това – Веласкес. Представяте ли си надолу – Хосе, Хуана, да не говорим за Зулейма, Руфиня и Кандомбо? Ох, ох, ох. И за какво го разправям това? Да съжалявам Веласкес, да се правя на по-голям баровец от него? Виж, виж, аз какво имам... Не, въобще не. Друга ми е мисълчицата и на два клона е стъпила. Единият – не знам, такава ни е природата ли, толкоз ни е акъла ли, ама постоянно забравяме да се радваме на каквото имаме. Все си казвам „Спри, огледай се, виж какво ти поднесе Животът, мислил ли си някога, мечтал ли си толкова пъти да обиколиш света, да живееш на тропика, да гледаш, да слушаш, да вкусиш толкова работи. Забрави глупостите – този ти се намръщил, оня не те поздравил, абе я... Радвай се,

радвай се на това чудесно приключение – живота”. Хем си го казвам, хем постоянно го забравям. На, там много ми куца образованието. И май на всички ни. Не сме се научили да се радваме. Така е. Ама има го и другото. Историята на Августин, Августин от Хипо,св. Августин Блажени. Бил от известен сенаторски род, римлянин, та дрънка, блестящо образован, само мозък и биотокове. И, както си му е реда, метнал се в голямата политика, заседания на Сената, тънки игри, нежни интрижки, стъпка наляво, поклон надясно, всичко по правилата. Ама по-сложна ще да е била направата на младия Августин, някакси усещал, че ей така, в глупости и закачки ще се изтъркаля живота му и за разлика от всички нас, милионите всекидневници, тази сметка не го устройвала. И един ден, след някакво дълго, гадно и досадно сенатско джамбуре, като се прибирал към къщи, мярнал един просяк как си брой заработката за деня. Ха, стигала за кана вино. И такава усмивка заляла грозния сурат, такова блаженство се изписало на беззъбата муцуна, че Августин видял, с очите си видял, как животното в миг, за миг, засияло с ангелска светлина. „Брех, мама му стара – усетил се някак прекаран патрицият – че аз, дето всичко имам, дето с тая помия, която ще му дадат на тоя в кръчмата, краката си няма да измия, май никога, никога не съм бил така щастлив. И май никога няма да бъда”. Да-а, банална история, принцът и просекът, Марк Твен, знаем я. Да, ама не знаем как завършва. Не случайно станал Августин Августин Блажени. Мислил, мислил по разтреслата го случка „и накрая разбрах, че нито той, нито аз сме били истински щастливи, защото нито при него, нито при мен си бил Ти, Господи.” И това ми е второто клонче за Веласкес. Нямал е, нямал е губернаторът ни хладилник, ни телевизор, ни компютър, ни биля един ром като за пред хората. Ама ако е правил, каквото е правил за Куба, за Испания, за собствената си съвест, осенен от Бога, ако ги е мачкал ония бандюги със съзнанието, че служи на божественото – каквото ще да е, предначертание, мисия, призвание, каквото ще да е, даже да не е божественото, човешкото да е, ама да е дело, да е великолепно и смислено, тогава, аман ни и хладилниците, со все фризерите, ледогенераторите и течния хелий, дето с него разни изчанчени десерти правят. Нищо не значат, нищо не компенсират, ако го няма Него – Бог или човечността. Да, да и това го има.

2.2.2.2.1 Уйскито в Обан
2.2.2.2.2 Мадейрата

2.2.2.3 Историята на Каукубу

На обичното ми Славче

А-а, по-специална, по-сплетена е историята на Лас Касас. Не е просто така –

дотъркалял се някакъв поп, забил набожен поглед в небето и с глупостите си взел да мъти водата на бедните конкистадори. Има си историята предистория и някои работи (като например туй с негрите) се поизясняват. Ама нека да ви разправя.
Лисенсиадото (демек висшиста) Бартоломе де лас Касас дошъл в Куба от Еспаньола (демек Доминикана и Хаити) заедно с Веласкес, бил един от хората му. И на общо основание се разконкистадорствал, че и отгоре, нали бил с висше образование бързо се превърнал в един от башовете. По едно време, с другото старшо, Панфило Нарваез, се запиляли чак към Оксидента – из Хаванско, Пинар дел Рио и т.н., а Веласкес бавничко ги следвал из Централна Куба. Около днешен Тринидад били земите на касика Гуамухана и той като благородник, изискан, фин човек, предложил на гостите такова посрещане, така сърцато се грижили за умирисаните пенинсулари, че на Веласкес хич, ама хич не му се тръгвало. И нали е най-голямото баро си дал ваканция и останал. И нали му е такова, европейско, глупаво мисленето, някак не му било удобно да се така търкаля и разлага в измамните прегръдки на удобствата и грижите, си измислил занимание – да вземе да основе едно поселище в това райско място, че да си е готово като се върнат Нарваез и Лас Касас. Разправят, че така възникнал Тринидад, един от най-живописните градове на Куба. Върнала се експедицията, ха, живо-здраво, ха, добре дошли, вижте какво сме ви приготвили, чудно място, а хората колко са добри, какви манджи въртят лелите, какво ни дават да пушим касиците, абе, рай. А-а, много благодарим. И така… Останал Нарваез, останал Лас Касас и като висшист успял да се уреди с Тринидад. Ама човек предполага, а Господ разполага. Слушайте какво станало нататък. Шетал тогава из него район един хайдук, един от тия дето на снимка да го видиш, шамар да му удариш. Един дърт пърдухал Васко Поркайо де Фигероа. Юнак бил, спор няма, храбрец и кръвник. Ама и на голям дон Жуан се правил. Де що се появи на бял свят индианче със светли очи, все бай Поркайо бил в дъното. Разправят, че населението на Камагуей все от неговата семка тръгнало. Хм, митове и легенди. Ама нали знаете, най-важното е сам да си повярваш на глупостите. Та вярвал си нашия, развявал си оная работа и нали дрънкали зад нея конкистадорски саби и копия, все му се нареждали далаверите. И взел, че се дотъркалял в Тринидад. А касикът Гуамухана имал чудно красива дъщеря. Казвала се Каукубу, имала си любим и нали хората си били спокойни, хармонични, изобщо не им били необходими декорите на Монтеки и Капулети, за да се превърнат в тогавашния символ на любовта. Обаче, взело че я мярнало онуй прасе със свинското име (може и прякор да му е било това Поркайо, заслужен прякор) и веднага налетяло да я насилва. Толкоз му били сваляческите техники. Каукубу не се дала, изтръгнала се, избягала и се скрила в едни пещери. Слухтяло прасето, грухтяло наоколо, дебнало, но Каукубу не излизала. Готова била да умре, но да

не омърси любовта си. Тогава съвсем се развилнял Поркайо и решил да си го изкара на баща ѝ. Тъй де, как така ще му отказва дъщерята. Баща ѝ е виновен. Събрал си хората, повикал и други и нападнали. Бранил се касикът, в първите редици се бил любимият на Каукубу, но срещу испанското желязо как да устои благородство, любов? Справил се набързо Поркайо, изклал индианците, на първо място любимия на Каукубу. Самата тя също избрала смъртта, не се показала повече навън от пещерите. Всичко това станало на територията на Лас Касас. И колкото да не е за вярване, потърсило се сърцето на конкистадора, преобърнала се душата му, изпратил хора, намерили трупа на Каукубу, разпоредил се да отделят трупа на любимия ѝ и ги погребали в един гроб. После сритал земи, пари, енкомиенди и тръгнал към новия си живот, към истинското си аз, станал Бартоломе де лас Касас, големият духовник, защитникът на индианците. Вечна му памет.

2.2.5.1 Полските летци в РАФ

На Хелена Митева

Разправя ми я Динчето тази история. Като почнала Втората Световна немци и руснаци (те тогава още били съюзници) за месец прегазили Полша. Ама поляците са корави, не са тъй, като кокошки да легнат, дърпали, драскали, били се като дяволи, ей така, да не се предават, за едната чест се били [2.2.5.1.1]. И много от военните им пилоти отишли да се бият в английските Роял Еър Форсис (РАФ). На англичаните тия поляци им дошли като локумче. По него време Луфтвафето така мачкало Острова, че британската авиация направо се задъхвала за самолети и най-вече за пилоти. Само дето поляците много-много не се съобразявали с правилата и инструктажите на началството. Британският летец трябвало да открие огън по гадните „щуки“ от не по-малко от 300 метра. Поляците почвали да думкат от 100. Разбирате ли? Колко по-точна, по-сигурна е стрелбата от 100 метра. Ама колко кураж се иска, че да приближиш на 100 метра и тогава да откриеш огън. Храбреци са били, истински герои, пустите поляци. За благодарност, след войната англичаните ги върнали, силом ги върнали, в Полша, а там комунистическите мекерета на Сталин набързо се разправили с тях. Както и с героите от „Армия Крайова“. Е-е, ами така е, английска политика.

2.2.5.1.1 Варшавското въстание

XI. Балдуин дьо Фландър и дьо Ено

XII. Асеневци

XIV. Рене дьо Три

XV. Две истории, две мълчания

XVI. Св. Григорий Палама

XVII. Киприан Болгарин

1.4.1.1 Социалистическият реализъм

На Яворчето

Имало едно време един цар. Цар като цар, ама нещо много братовчеди ли били мама и татко, циката ли жилнала мама докато…? Не било в ред, момчето. Едното му оченце малко, свитичко, една ръчичка – съсухрена, едното краче по-късичко, изобщо – кусурлия, дет‘ се вика на старославянски. Иначе умът му – бръснач. Добре смята, трезво преценява и така, въпреки кусурите, дочакало да стане цар и то цар и половина. Само дето оченцето…, ръчичката…, страдало момчето, терзало се. Ама вече като цар решило да си поръча един портрет, ама портрет – хем да си е той, той, същи той, хем недостатъците му да не се много, ако може хич, виждат. И нали бил умен и разумен, обявил конкурс. С ясни правила – хем да си е той, хем да е хубав, е, не чак хубав, ама поне кусурлия да не е. И нали било още времето на абсолютната монархия, разгласил – голяма награда, много пари и титла за който успее. Не успее ли, обаче, клъц, тиквата. И се застичали – реалисти, баталисти, кубисти, експресионисти и най-вече опортюнисти. Всеки се имал за най-умятен, всеки си мислел, че един цар, колко му е, ще го заплехосаме с едри приказки и ще лапнем наградата. Че като захвърчали кратуни – реалисти, баталисти и най-вече опортюнисти, хаа, хич не бил глупав царят. Тоз го нарисувал на Лионардо ди Каприо да мяза, онзи го издокарал ка Арнолд Шварценегер – клъц, клъц. Друг, от школата на Йеронимус Босх, си го направил какъвто си е, а-а, аз терапия ли ще провеждам или съвсем самочувствието си ще губя – клъц. Докато най-накрая – имаме победител. Дошъл някакъв незнайник, с артистично кепе така, на главата, ама иначе с потури. Подръпвал си уиски докато рисувал, ама замезвал със сланинка. Гледали го с насмешка колегите, ама най-хубаво се смее, който… нали? Обърнал платното, видял се царят и чак ахнал от почуда. Ами да, той си е, точно той, ама един кусур няма. Сюжетът бил ловен, припкал някакъв елен, царят опъвал лъка, здравата ръка изпъната, жилите ще се пръснат от напрежение, а другата, съвсем естествено, сгъната, невзрачна, държи тетивата. Болното краче стъпило на един камък, за опора, че как се опъва такъв ми ти лък и така се

изравнило със здравия крак. Болното оченце присвито, присвито, разбира се, нали така се цели човек. И ей го, Царят, ама един кусур няма. На картината. „Ашкоолсун, браво, отлично. Печелиш“ – възторгнал се царят и заповядал веднага честно и почтено да се разплатят с кадърното момче. После, на банкета, в дружески разговор, се поотпуснал и поискал да научи повечко за момчето. „Кое си ти, бе момче? От къде си, към коя школа?“. „А-а - суховато отговорило талантчето – без лични данни. Не за друго, ами не ни е „присъщо“ царе, господари и разни такива да рисуваме. Парите ще взема, ама титлата не я ща. У нас титли носят ватманите, така че… А школата, да, нея ще я кажа – Школата на Социалистическия РЕАЛИЗЪМ“. Това е.

XVIII. Св. Марк Ефески

XIX. Селинджър

XX. „Реч с открита глава“

Истории от Четвъртата Торба

I.Тибо дьо Шампан

1.2.1.1.1 Донатистката ерес

На сестра Мария Петрова

На времето си, е-е, много отдавна, когато още християнството е било близо до съществуването си в апостолски общини, дошли властници, които не си падали по новата религия. И за християните станало опасно. Та, както си му е реда, мнозина побързали да се откажат, ами заблудили се, объркали се. Също като комунистите в СДС. Другите го отнесли - грабежи, затвор, мъчения. Горките. Но дошъл Видовден, властта се обърнала и "объркалите се" побързали да се върнат в правоверните редици. Да, ама появил се проблем. И с основание. Чакай сега, наравно ли са пред Бога, еднакво ли са християни отстъпниците и твърдите във вярата? Не е честно, наистина не е честно спрямо истинските, спрямо тези, дето не с устата си, а с делата си, със страданията си платиха мястото си пред Разпятието. И най-огнен, най-гръмогласен бил един Донато. Е, той все пак получил наградата си, името му останало в историята, като еретик, но останало, но за другите Църквата не решила случая по справедливост. И по-късните, много по-късните времена, ще покажат колко мъдро, макар и несправедливо е постъпила. Ригоризмът се прехвърлил върху въпроса за свещеничеството. Правилно, с основание хората очаквали лична святост от свещениците. Тъй де, на какво прилича, божиите хора, тези дето не просто проповядват Словото, но и са овластени да извършват тайнствата, да превръщат хляба в плът, а виното в кръв Христова, да правят от двама едно, да очистват от грехове, самите те да тънат в грях. Църквата обаче казва друго - да, свещениците трябва да бъдат пример по добродетелност, но не делата им, а тайнството Ръкополагане ги прави наместници Христови. За добродетелите им тук ще ги съди началника им, на небето - Бог, но докато не бъде отнето свещеничеството, докато не бъде отменено Ръкополагането, свещеникът си остава пазителят и извършителят на тайнствата. Пак звучи тъпо, пак е несправедливо. Боже, какви страхотии ражда "римската корупция". Така е, но има и по-страшни работи. Разпадането на еклезията при протестантството е една от големите причини за болестта на съвременния ни дух. А това е истински страшно, много по-страшно от греховността на този или онзи свещеник, от неморалното опрощение на "отпадналите" в ранните християнски времена.

1.2.1.1.2 Анабаптистките страхотии

На Весела Йосифова

Анабаптистите се родили с вихрите на протестантската карнавалност. Вековни, вековни основи на вяра, на свят, на живот, пращели и се срутвали пред "горския пожар", подпален от покровителите на Лютер. Ad fontes си значело и "всичко е позволено". И се случвали случки, какви ли не, в Рига замервали с камъни статуята на Божията майка, Цвингли участвал в ритуалното плюскане на кремвирши насред пости, пророците от Цвикау си го отнесли, подценили Лютер и ги избили като кучета самите протестанти, един пък обявил любовницата си за Светата Дева и какво ли още не. Но анабаптистите имали основания, истински, сериозни, метафизически основания. Нали за християнството най-важното нещо е свободата. И то къде другаде, ако не в избора на вярата, нима нещо друго има значение? Нали не само от езичеството, но и от другите монотеизми - юдейството и исляма, християнството се отличава на първо място по свободата. Защо беше жертвата на Христос, каква беше благата му вест, нали да освободи човека, да го освободи от греха, от страха му. Е и какъв е свободният избор на тридневното бебе, когато го кръщават? Какво е конфирмацията ако не още един ритуал колкото да се потвърди, конфирмира, абсолютната власт на Църквата над човека? И двете - и кръщенето и конфирмацията, са фалшиви. Не само че нямат нищо общо със свободния избор на вярата, ами са истински затвор за човешката воля. Измислила ги е Църквата когато от апостолска и мисионерска се е превърнала в официоз на светската власт. Ad fontes, назад към времената на истинското християнство, назад към свободния избор, избор не заради, а въпреки и против официалната власт. Долу цялата църковна иерархия - папи, епископи, абати, монаси, свещеници, долу фалша и корупцията, християнската вяра не е за ситите и доволните, тя е избор, всекидневен, мъчителен избор, в който трябва да бъде заслужена, тук, сега, от свободни във вярата си хора в свободните им общини. Боже, колко ми е близко това. И колко са страшни резултатите. Именно страшни, не тъжни, не жалки, а страшни. Засъбирали се от целия Запад следовниците на истинската вяра, разчуло се, че Мюнстер ще е истинския Втори Йерусалим, градската управа пропуснала момента на критическата маса и се оказала безсилна пред скитниците с изпити лица и блуждаещи очи, за които нямало нищо страшно, ами те сами търсели страданията, нали така ще потвърдят свободния си избор на Христос. А и Христос бил с тях, нямало как да не е с тях. Всичко друго е без значение - правила, закони, благоприличие, дори и храна. Защото скоро доприпкали войските на епископа, подкрепяни от всичко що е власт - католическа или протестантска. Не ме впечатлява толкова смъртта на първия

им "цар" Забравихмуимето, той си бил убеден, че куршум не го лови и докато да разбере грешката си вече не можел нищо да разбира, така си отишъл блажен от тоя свят. Но пировете, пировете в обсадения град, когато храната съвсем очевидно си свършва, дванадесетте невести на новия Христос - Ханс Боекелс, когато чумата вече вършее сред верните, за това наистина кураж се иска, ами кураж, много повече. Вяра, вяра, истерична, луда, ненормална вяра. И после ... де що се появи реформистка църква, първата й работа е да заяви, че няма нищо, ама нищо общо с анабаптистите /ана значи отново, баптизъм - кръщение, нали така/.

1.2.1.1.3 Орденът Сито

Робер дьо Молесме, да се свети името му, намерил кураж и вяра, откъснал се от Клюни, отвратен от топлата си абатска служба и се отправил към гората Колан, да учи отшелниците как да живеят според правилата на Бенедикт от Нурсия, идеологът на монашеското общежитие. Чуден човек ще да е бил този Робер, душата му все не намирала покой, вярата все някак му се струвала недостатъчна. Ето, минало малко време и гората Колан му отесняла. Втурнал се към имението на рода си и там, в Молесме, създал манастира, в който вярата, вярата, а не ритуала, Христос, а не литургията, да обземат и владеят трескавата монашеска душа. Там го намерили двамата му големи ученика – Бруно и Стивън Хардинг. Бруно бил преподавател в Реймс, в катедралното училище. Страстното му боготърсачество бързо катастрофирало в църковната бюрокрация и след жесток конфликт с архиепископа Бруно намерил себеподобни в Молесме. Но не задълго. Още и още, искал богословът, по-строга, по-пламенна, по-изгаряща вяра жаждала душата му и из хълмовете на Шартрьоз заченал своя си, жесток и аскетичен Картузиански Орден. А Робер, чудният Робер, ставал все по-мрачен и затворен. Манастирът му преуспявал, Светият Престол чудесно разбирал колко нужно е това огнено възраждане на вярата и всячески поощрявал аскетите от Молесме. Помощи заприиждали отвсякъде и … монасите се разглезили. Отвратен, Робер напуснал собствения си манастир, рожбата си и затърсил ново убежище, та да не угасне искрата, да не помръкне вярата. Намерил го в Сито, където заедно с верния си Стивън Хардинг основали манастир със строги правила и пареща вяра. Монасите прекарвали деня си в суров труд, сами обработвали земите си, крепостни и слуги били забранени, молитвите били прости, но искрени, братята се държали настрани от всякакви светски дела. Решили в знак на преклонение пред праведността да променят монашеските си роби от черни в бели. И така, както клюниаците били наричани „черните“, цистерцианците станали „белите“ монаси.

Най-после Робер намерил себе си. Но монахът не принадлежи на себе си. Без него манастирът в Молесме съвсем западнал и през 1096 година папа Урбан II лично разпоредил Робер да се върне в манастира си, та да сложи в ред делата му. В Сито останал Стивън Хардинг. Този човек бил преживял много. Принадлежал към знатен саксонски род, след завладяването на Острова бил преследван от хората на Уйлям Завоевателя, избягал в Шотландия и гонен от жаждата си за Бог пристигнал във Франция, за да срещне учителя си Робер дьо Молесме. Всичко това направило Стивън Хардинг твърд и неотстъпчив, научило го, че всичко, което не е вяра, е глупаво и недостойно. И колко странно наистина, точно тези му качества го направили неудачен абат. Местните благородници го намирали за надменен и бързо го намразили. Славата му на чудак и грубиянин бързо се разнесла, стигнала до Светия Престол и Сито постепенно изпаднал в изолация, влиянието му закреяло, монасите ставали все по-малко[1.2.1.1.3.1.] И за едното чудо Сито да загине докато един ден…

1.2.1.1.3.1 Компромисите

1.2.1.1.4 „Нестяжателите“ и Йосиф Волоцки

На Атанас Чорбаджиев

А може и да не е съвсем така, може бедността на тялото и огнеността на вярата да не са единствения път, дори да не са верния път. За тази, другата възможност, очите ми отвори Йосиф Волоцки, игуменът на Волколамския манастир. Много е странно, а може съвсем и така трябва да си е, но в православна Русия много, да не кажа всичко, което се случва на Запад се повтаря, ама под индиго се повтаря. Сблъсъкът между белите и черните монаси - цистерцианците и клюниаците, се повтаря с всичките му руски крайности, между нестяжятели и стяжятели. Основата е все същата - трябва ли манастирите да имат имущества, земи и т.н. Не, не, земи въобще, а земи, обработвани от крепостни. Разгорял се цял филологически спор какво точно казва Номоканона и точно ли е преведено каквото точно казва. Еееx, тези руснаци, то тъй, от запетайката, ще се роди и старообрядството, ама за това после. И нестяжателите, Нил Сорски и другите "леви" екстремисти, съвсем правилно си настояват, че апостолското битие на Църквата не може да има нищо общо с крепостници, имоти, богатства и т.н. Така си е - и на Запад и на Исток. Обаче Йосиф Вололамски, знамето на стяжателите, самият той много строг, апостолически последовател на монашеският устав, прокарва една теза, много силна и с много далечни последствия. "А как ще привлечем културни хора /не са били рядкост князете сред тогавашните монаси/ и как ще развиват култура, ако трябва с тежък, земеделски труд да запълват свободното си от молитви време?" Вярно, вярно,

сега културата като че ли няма нищо общо с манастирите. Ама сложим ли окулярите с корективите на времето Йосиф става страшно, фатално прав. И слава Богу. Никак не искам да вярвам, че достойните, много достойните абати на Клюни, са едни самодоволни защитници на литургичните дипли. Ама го има и другото

II.Пиетро ди Капуа

3.2.1.1.1 Бащата на чичо Сам

На Кен Форд – Спасителя в снега

Ама беше хубав чичо Сам. И жена му – Шейла. Бях по него време клинър, чистач демек и чистех коридорите в пасажерската част. Хич не го имах за унижение и си измислях забавления. Като съм нощна смяна се кефих с прахосмукачката да „вчесвам“ килима на фигури, ту на квадрати, на квадрати – като на готините стадиони, ту на издължени ромбове, като фона на някой рицарски герб, а от време на време като котленски таван го издокарвах. Забавлявах се. Ама най-много обичах изгубени бабки да упътвам. Те, нашите пасажери, бяха от по-бедничките, по-старичките и понякога много ми напомняха на нашенски санаториум от ранния социализъм. Елем, бабките. С едни домашно плетени жилетки, с едни разлати обувки, с едни розови бузки и бели къдрици, златни, златни бабки. А „топографията“ на кораба никак не беше лесна, коридорите уплетени, едни вътрешни ръкави, едни чудесии и бабките се губеха. То наперените англичанки честичко заплитаха пътеките (в буквалния смисъл, не дето викаше Йотата- Декито „ах, тези криви пътеки-деки“), че бабките… И още като я видя, с изражение на виновно дете, с ключа тъй, че да се вижда номера, работата ставаше ясна и хайде, към коридорната плетеница. Ами, правя се и аз на спасителя в ръжта. И един ден идва един масивен мъжага, попрехвърлил годините, ама си е як, изправен, червендалест. Гледа ми табелката, името не може да го произнесе, ама националността „А-а, българин, знам ви, силни борци имате“. Излезе, че чичо Сам бил борец, има го в справочника на каунтито им, веднъж даже печелил някакво моряшко първенство в Индия, показа ми снимка и така. Много работи ми разказа чичо Сам, дълги години си поддържахме приятелството, доста работи разбрах за Англия и за истинската ѝ, човешката история. И никога, никога, нито той, нито леля Шейла не се оплакаха от живота си. А не е да няма от какво. Той започнал работа на седемнадесет години на някакъв австралийски кораб. С деветнадесет паунда заплата. Босунът [3.2.1.1.1.1](#) го завел до кабината му и чичо Сам не видял легло. Попитал, босунът му показал един склад със слама и му казал да си вземе

два наръча. Малко по-различна била историята с баща му. Били от Йоркшър и баща му бил на девет години когато трябвало да започне работа в мините. Ами то звучи съвсем по Чарлз Дикенс. Само дето не е в Дикенсово време. Смятам го, смятам го, някъде през тридесетте ще е, тридесетте на двадесети век. В Англия, в апогея на имперската ѝ мощ. То някъде по него време и вуйчо ми е почнал работа на нея възраст. Ама като градинарче. И дядо Митко и той. Ама като чирaче в някакъв магазин. Не казвам, че е било лесно, ама къде са мините. Мините на Йоркшър, представяте ли си? И не в сиромашка България, а в имперска Англия. Зверска история. И не се оплакват. Евалла [3.2.1.1.1.2]

3.2.1.1.1.1 Босунът
3.2.1.1.1.2 Манджите и историята

3.2.1.1.2 Папуа

На Била

Що пък да не ви разкажа за Папуа? Какви са хубави папуасите. Не, на вид не са хубави. Даже са страшновати. Едни големи лицеви кости, очите святкат от дълбоките ями между тях, а челюстите са направо грамадни. И обичат да дъвчат бедел ги прави да изглеждат съвсем като човекоядци. Не че съвсем не е така, последният официално регистриран случай на канибализъм е през 1955, ама… [3.2.1.1.2.1] Беделът е една комбинация от зелен лист, гасена вар и едно като жълъд, това чудо се дъвче, замайва те, кара те да се чувстваш по на хладно и забравяш чувството на глад. Все предимства. Недостатъкът му е, че като се омеси със слюнка придобива кърваво-червен цвят и мощните зъбища по чудовищните чейнища изглеждат като че ли току-що са гризали някое човешко ребро. И както са големи и тромави, стъпват така леко, че нищо не се чува. Веднъж реших да „изследвам“ брега нататък от плажа и както си вървях и зяпах пъстрите водорасли, от джунглата, току зад гърба ми, се измъкнаха два такива орангутана и акълът ми затуптя някъде около пъпа. Досрамя ме, ама не толкова задето се уплаших, а задето хората учтиво изпяха по едно „Гуд морнинг“ и си продължиха по пътя. А аз им викам орангутани. Срамота.
Нещо не ѝ върви на тази раса. Знаете ли, например, че това е било коренното население на Виетнам?[3.2.1.1.2.2] И като дошли жълтурките изтрепали бедничките папуаси до един. Видях ги и във Фиджи. Пустите индийци, завладели са всичко. То не че е кой знае какво – дюкяни, ателиенца, някоя и друга корабна агенция, ама всичко що носи печалбица е на индийците, всичко що е бачкане, примитивно, физическо бачкане, е за папуасите. На и в Папуа. Живеят си кротко хората, има някакъв туризмицец, мършава търговийка, едно-друго. И един вулкан в околностите на Рабаул като изригнал преди двадесетина

години, направил всичко мати-маскара и оттогава не спира да ръси, и ръси и ръси пепелчук и да зарива всичко, къщи, пазар, кръчмета и миличките папуаси западат, западат, западат. Нищо няма вече в Рабаул. Един магазин за хранителни стоки – скъп, прескъп и го държат някакви филипинци. А единственото място, където се продава бира е един китайски хоремаг. Това е. А пък хората са добрички, мили, непринудени. Хем не са само мои наблюдения. Надушили са ги сектите, усетили са, че тези хора, както са далеч от цивилизацията, така са близко до бога и побързали да се наместят. Не знам доколко в душите им, ама няма квартал без я баптисти, я методисти, я свидетели и не знам какви. Него ден, дето ме изплашиха и засрамиха папуасите-джунглаисти, покрай плажа попаднах на едно неделно училище. Дечурлигата навлекли някакви бели хитони върху дрешките си, на ангелчета приличаха. Даскалиците, едни момета на по 18-20 години, се струпаха заедно с децата около мене, интересно им е, кой знае от кога не са виждали чужденец. Директорката, важна леля с един-едничък черен зъб в устата (беделът въобще не прощава на зъбите) зачупи английски, моментата се поотпуснаха, заразпитваха ме – мой ли е корабът, аз ли съм капитана, ама така, незаинтересовано питаха. Много се учудиха като им дадох, така, за училището, една банкнота от десет долара. Разглеждаха я, обръщаха я, най ги впечатли онова „В Бога е нашата вяра“, дето точно на доларите са го лепнали протестантските лицемери. Не можаха да се начудят защо им я давам. Просто златни бяха.

Друг път пък отидох до Кокопо. Хубаво отидох, много чудни работи, хем човешки, всекидневни работи видях, ама как ще се върна. Уж има едни като маршрутки, ама кога идват, кога заминават, има ли ги изобщо… Че като се притесниха пустите папуаси като ме видяха – потен, грозен, безпомощен чужденец, насред джунглестата Папуа и не се знае ще може ли да се прибере. Един Боб Марли заразпитва хората един по един, няма ли някой да пътува за Рабаул, че да се погрижи за горкия човек (аз съм „горкия човек“). Една Упи Голдбърг се обади, за Рабаул била, ако има транспорт ще ме придружи. Слава Богу, дойде маршрутката, папуасите се разстъпиха, аз първи да се кача, Упи се настани до мене и по пътя ми показваше, разказваше… Като наближихме беше започнало да се стъмнява и аз я попитах иска ли да я изпратя до тях. „А – засмя се тихо и кротко – до нас има още два часа“. Бря. Как така два часа? Ами, последната спирка била до входа на пристанището, тя ще ме придружи до там, а после продължава пеша, минава по пътеката край вулкана, еййй там, виждаш ли я, заобикаля вулкана и си е вкъщи. Два часа път. Изкара ми акъла. „Ама, чакай, чакай, - - запелтечих - ти, нали, доколкото разбрах, всеки ден пътуваш до… как…?“ Да, всеки ден пътувала и всеки ден два часа пеша до спирката и после два часа пеша на връщане. Отделно пътят с маршрутката. И една такава кротка, спокойна, нито се оплаква, нито нищо. Божееее. „А-а, не – заинатих се – може

всеки ден да бъхташ по четири часа, ама днес ще си отидеш с кола“. Не можа да разбере, как така с кола. „Ами ще ти взема такси“. В Рабаул таксита нямало. „Ще хвана някой от тези абуши, с колите, ще му дам 20 долара и ще те откара.“ И туй не можа да го разбере. Как така съм готов да дам 20 долара, за някой, дето дори не го познавам? Хубаво, че докато се препирахме мина един камион, бил на братовчеда на мъжа ѝ та срещу един долар я взе за до тях. Миличката Упи. Всъщност се казваше Била, Господ да ѝ помага.
Била австралийска колония Папуа. После се „освободила“ и сега е на туй деред же. Пука им на австралийците…
3.2.1.1.2.1 Магазинът във Фиджи
3.2.1.1.2.2 Марбъл Маунтин - Виетнам

3.2.1.1.3 Рибката и слънцето

Не помня откъде и как се появи Филип Димитров. Не, не че съм против човека. Вярно, много приказки се изприказваха, на много тюрлии го разнасяха, ама, според мен, си остана достоен, човекът. Доколкото може политик да е достоен, де. Само казвам, че не помня от къде се появи. И едно нещо ме драска щото не мога да си го обясня. Реформираха се разни работи, реформираха се и парите. В смисъл банкнотите и монетите. Правилно, няма все Георги Димитров бащински да се усмихва на жалките ни покупки. Е, вярно, много удобно беше. За ония, със специалната професия, оная, древната. Питаш някой чичак „Имаш ли син Георги?“ и той, ако е ценител на услугата, веднага се сеща, че става въпрос за десетачка, а не за името на наследника му. Ама това бяха ниските етажи. По високите си бяха на щат (жриците, не чичаците), че някои даже и със чин бяха. Смениха се паричките, появи се металното левче, едно жълтичко такова, мътничко. Появи се десетолевка. Бяла, лъска, меджидия. И с някакви странни знаци по тях. Рибка някаква, слънце стилизирано, та чак стерилизирано. Що, бе хора? Откъде се пръкнаха тия символи? Кой ги реши? Какво общо има България с рибите? Че ние рибата даже и в менюто я нямаме. Я кажете една типично българска манджа с риба. Няма. Какво търси тогава тази риба на левчето? Никой не казва, никой не пита, ама си ми остана едно съмнение. За Хубавото Косе не вярвам, а пък и не ме интересува. Ама за масоните, за сектите и наш Филип взех да се замислям.

III.Фулк дьо Нюйи

1.1.2.1.1 Фондюто

На Сава Масларов - европееца

Един познат, стара кримка, дърт печеняк, увлечен от посткомунистически устрем, забрави Принципа на Питър и с едра крачка се засили към нивото си на некомпетентност. То тогава кой ли не се засили кръчма да прави и трябваше да мине известно време преди широките непмански маси да осъзнаят Принципа на Сава Масларов – че то да пиеш в кръчма и да въртиш кръчма са различни работи. И познатият ми отрезня, набързичко закри предприятието, но, така или иначе, въпросният кръчмак не беше някаква пивница, а ресторант „Фондю“. Аъййй. И какво е това „Фондю“? Ама въпросът се задаваше с онова, специалното произношение, с което Георги Русев попита поувлеклия се Тошко „И знаеш ли колко ще струва на държавата това твое „Ме Уй“?“ Хааа, оказа се швейцарска работа. Бреее. Разни сирена се нижат на шиш, на шишчета, по-точно, тънички шишчета с разноцветни дръжки, топят се в един меден съд, дето ври вода, омеква сиренцето, туй-онуй, вадиш и лапаш. Хм, не звучи много примамливо. Че то едно сирене по шопски къде-къде по сочно изглежда. Ама туй е швейцарско, ей! Тогава още не беше придобила гражданственост оная френска лакърдия как можеш да познаеш, че си пресекъл френско-швейцарската граница. Ами като видиш, че кравите са по-красиви от жените, значи там си, в Швейцария. Бреее, те много красиви тия швейцарски крави, бе. Та и сиренето хубаво, швейцарско. Хубаво, швейцарско е, ама тъй и не можа да завладее въображението на населението и кротичко си отплува в небитието („Фондюто“, не познатият ми, пази Боже).
И после си дадох сметка. Фондю, голям прас, ами и то си е продукт на швейцарската сиромашия, на швейцарската стиснатост. После нашите били вариклечковци. И защо? Ами защото си варяли месото в един казан, за по-икономично. Ама за да няма туй-онуй всеки си привързвал белязана клечка към мръвката и после всеки си ядял неговото. Та и фондюто. Общо казанче, за по-икономично, всеки със сиренцето си, на неговата белязана клечка, цър-пър малко в казана и всеки си нагъва неговото. Ни по-добро, ни по-лошо от нашите. Ама ние като кажем „вариклечко“ най-черен, най-мизерен го изкарваме човека. А швейцарците на гурме го изпидепсаха. Вариклечковци с вариклечковци.

1.1.2.2.1 Писмото на генерал Каликсто Гарсия и генералите-мамби

Нали си обичам Сантягото и го кръстосвам, че да научавам разни работи, честичко ходя до Лома Сан Хуан, по-точно до Дървото на мира, там дето подписали капитулация испанците и дето станала свободна Куба. И редом с дървото, с топовете, с плочите има и един мраморен мемориал, като стена от

мрамор и на нея бронзови плочи с изографисано на тях писмото, което пратил главнокомандващият кубинските части при превземането на Сантяго до американските власти. Със сричане, плюнчене, пенявене успях да прочета бронзовите скрижали и да науча, че нещо американците са се държали бая грубо, бая арогантно с довчерашните си съюзници във войната. Не се съобразявали, даже хич не ги питали за мнението им по отношение устройването на нова Куба, не пускали кубинската войска да влиза в Сантяго и връх на нахалството и неуважението, назначавали в новосформираните институции разни от доскоро управлявалите испанци. И генералът с основание се възмущава, гневи, с основание се обижда. „Ние сме достойна армия на достойна нация и никога не бихме цапали ръцете си с отмъщения и преследвания“. Не знам, наистина май не е имало преследвания на испанци. Браво за това. Ама, нали не си падам по овчата доверчивост, си запазих едно наум и ето, че изскокна зайчето. Ку-кууу. В една много хубава книга „Сто часа с Фидел“, интервюта на един много грамотен, направо великолепен френски журналист, Фидел Кастро разказва, че баща му управлявал огромни парцели земя. Но неговата, собствена, била не повече от 10% от цялата. Истински едрите парчета принадлежали на двама генерали от мамбисата, които му я дали да я стопанисва, докато те се наслаждавали на живота в луксозните апартаменти на Ведадо, Хавана. В друга книга се споменаваха даже имената на въпросните генерали и с изненада установих, че един то тях познавам от бюста му на булевард „26 юли“. В същата книга даже в прав текст се казваше, че генералите закупили тази земя на изключително ниски цени, ползвайки се от позициите си в нова Куба. Брррм. А такааа. Значи туй, значи онуй, достойна армия, достойна нация и в същото време, лап, мазните мръвки на нищожни цени. И това при тригодишната карантина, наложена от американците. И това, истинските герои от независимостта. Ами ако бяха ги оставили буща още от самото начало? Ами ако бяха просто изритали испанските институции и оставили мамбитата да се шетат как си щат из новата държава? Не, не. Вярвам на героите, но съм преизпълнен с подозрителност към пост-героичната им реализация. Помня колко се възхищавах на Емил Кошлуков, а пък то… Та така.

1.1.2.2.2 Томас Естрада Палма и трамваят

На Светлана Ковачева - Катеичката

Абе не можем ги разбра ние кубинците. Друг свят, друга направа. На, да вземем обувките. Обувки като обувки, добре, хубаво е да са лъснати, почистени. Ние, дребните риби, си ги лъскаме самички, вакса, четка и готово. За по-мераклиите, на времето имаше ваксаджийчета, със сандъчетата, с маслата, с големите

рошави четки, подлагаха специални кори под кончовете, че да се изцапа чорапът, пичовска работа. Даже салон е имало в Бургас, държал го Порторикото, щото „Порто Рико“ се казвал салонът. А на по-богатите, по баровците, обувките им ги чисти и лъска прислугата вкъщи. В Порт Саид пък минава специален човек по кафенетата, отнася обувките на желаещите, дава им по едни подложки, да не газят боси по пода и след десетина минути ги връща чисти, лъскави, мекички – майсторска, изпипана работа. В Куба обаче нещата са още по-така, много по-така. Баровците, най-големите баровци, министри, президенти, супербогаташи, считат за престижно да посещават модните салони. Е, какво чудно, навсякъде каймакът на помията си пада по модните салони. Само че не навсякъде, всъщност никъде, освен в Куба, не става въпрос за модни салони за лъскане на обувки. Я-я. Та имало си по него време, началото на века, на „Нептуно“, малко зад „Прадо“ един такъв моден салон и там държал да ходи лично и да му лъскат обувките Томас Естрада Палма – първият президент на независима Куба. Види се не ще да е бил много зает „екселенцията“ щом може всеки ден да излиза от Двореца на капитан-генералите, да ходи до Нептуно (а то не е много близо), да сяда на ваксаджийския стол и после пак да се връща. Ама, разбира се, не е ходил пеша. Те, кубинците, не обичат да ходят пеша, някак каяфетът им пада. И си е тъй от време оно. В края на осемнадесети век едно преброяване посочва, че в Хавана се е падал по един файтон на всеки шест души. Представям си каква блъсканица е било по тесните улички на Хавана Виеха. А в 1959 Куба е била на шесто място в света по брой автомобили на глава от населението. Далеч преди Франция, Испания, Италия, за Швеция и дума да не става. При тогавашната пътна мрежа си е било кон до коня мила моя майнольо, ама но импорта, няма да ходим пеша, я. Особено пък президентът. Тогава още нямало ни правителствени самолети, ни „Бистришки тигри“ да ги разхожда ББ с тях, ама си е имало и коли, и луксозни екипажи и всичко. Томас Естрада Палма обаче ходел до салона с трамвай. С трамвай? Боже, колко демократично, че той почти един Фидел, бе, пустият Томас. Полека, спокойно. Трамваят бил правителствен, специално за президента и Томи се возел сам в него. Е, това е. Буууум, плясъяс в тавана. Разбрахте ли доморасли милионери, разбрахте ли посткомунистически мишоци, жалки Корейковци? Ей това се вика лукс. Трамвай. Ама за еднолично ползване. И Евгени Минчев да ти е ватмана. Е това се вика въображение и рицарски замах. Браво Томас, ашкоолсун Естрада, евалла Палма. Неа паим.

IV.Енрико Дандоло

V. Бонифас дьо Монфера

1.1.1.2.1 „На мене – на тебе“

Седнали две мутри да делят плячка – рекет ли било, обир ли, ама чисти пари, кеш, в брой, та работата изглеждала лесна. По-отраканият, по-гяволът разпределял, другият следял да не стане някоя грешка. И започнали. „Не мене – на тебе. На мене – на тебе. На мене, на мене, на мене“. „Ами на тебе?“ – провикнал се контролиращият.

1.1.1.2.2 За парите

Не се притеснявайте, няма да ви държа морално конско за парите – пък как никога не стигат, пък как са луд кон, пък… Не, искам да си споделя едни наблюдения за имената на парите, ей така, за спорта. Не знаех, например, вие знаехте ли, че ескудо означава герб. Гледай ти, как си кръстили португалците парите – гербове. Английските паунди всички ги знаем, ама даваме ли си сметка, че „паунд стърлинг“, както всъщност се казва английската лира, означава фунт (452 грама) стърлингово (проба 925) [1.1.1.2.2.1] сребро. Божкее, като знам, че пакет цигари е пет паунда, завалийката пушач, трябва двадесет и пет кила сребро да домъкне до супермаркет, че да си вземе един стек. А-а, те за туй така купували цигари англичаните на Слънчев бряг. Майтапче. Песосите пак мярка за тегло са, ама колко – не знам. Аз си мислех, че английската мерна система е най-уплетената, ама като понаучих туй-онуй за испанската, ми настръхна косата. Чували ли сте за мерна единица за повърхност „кабайерия“? Или „пеатония“? Или за обем „ароба“? Хайде, да не я зачеквам тая, че е главоболна, а ние само се забавляваме, нали? Кроните и те малко на ескудосите бият – корони, демек, спеицални държавни занци. Динарите си значи пари, динеро. Ама много ми е интересно рубла откъде идва. Рубить значи сека. Ясно нали, говорим за „сечене“ на монети. Ама руското „рубить“ май повече смисъла на посичам носи, че не знам. По-хубаво да ви разкажа една „парична“ история, дето я знам. Значи, някъде през четиридесетте години на вече миналия век в Куба парите са си имали стойността. Песото е значело горе-долу долар, а това в него време никак не са малко пари. Естествено страшно много работи във всекидневието са били в гамата на сентавосите. Но и много работи са си стрували песо, десет песоса, сто песоса и горе-долу дотам. Такива са били и банкнотите. За разлика от сегашните парични потоци обаче, това, което го пише по банкнотите - „обезпечени със злато и всички активи на банката“, още е имало някакъв смисъл (е, не много голям). То това си и значи банкнота – банкова бележка, удостоверение, един вид, че в банката имаш толкова и толкова злато (и други активи) и като плащаш с банкноти, все едно че със злато плащаш. Те тия работи са били някога, в двадесети век инфлациите и финансовите кризи

доста били поразсеяли тия холивудски митове. Кубинците обаче, като артистичен народ, много насериозно вземат митовете и през четиридесетте действително пуснали една банкнота, която нямала никакъв смисъл във всекидневното обръщение, няма такова нещо на пазара, което да има цена поне мъничко съизмерима с банкнота от 1000 песо. Тази банкнота действително си била удостоверение за вложено в банката злато и имала смисъл при големи транзакции.
Било по времето на второто правителство на Грау Сан Мартин. На кубинците им било писнало от гадни, гнусни, корумпирани политици, с думата „политикерия“ обозначавали точно това безогледно крадене, маскирано зад високи думи и празни обещания. Само не ми казвайте, че ви звучи познато. От къде ли? На Грау Сан Мартин гледали като на Месия. Човекът бил професор по физиология, проявил се като демократ в борбата срещу диктатурата на Мачадо, ясно заявил позициите си против нахлуването на американските монополи в Куба и на изборите през 1944 година кубинците си го избрали за президент.[1.1.1.2.2.2]. Четири години по-късно, наследникът му на президентския пост, Карлос Прио Сокарас, (при това от същата, партията на Грау Сан Мартин) предизвикал разследване, което прераснало в шумен процес, завършил с осъждането на Грау Сан Мартин за присвояването (по-скоро за изчезването) на 173 000 000 песоса. Тя, нататък е заплетена история, Сан Мартин не отрича изчезването, но твърдо отрича присвояването, доживява живота си в истерична бедност, години по-късно прокурорът по процеса в писмо да Сан Мартин казва, че обвиненията са неоснователни, въобще, латино-история, манджа с грозде, както би казал бай българин. Като Жан Виденов. Кой знае защо имам чувството, че този човек не крадеше. И имам твърдото чувство, че тия около него крадяха като…като… за световно, не, ами като за Олимпиада. Та и Грау Сан Мартин имал в кабинета си един министър, министър на образованието. На образованието?! Пфуу, най-нищожният мишок, че то какво може да се открадне в образованието. Казвал се Алеман (германец значи на испански) и бил прочут с това, че в горните джобове на гуаяберата си (кубинската национална риза) винаги носел снопче банкноти от по 1000 песо, които щедро раздавал. Веднъж отпразнувал рождения си ден във Флорида, ей така, за по-джазово. И в доклада на Кубинската Пощенска Агенция е отбелязано, че в него ден до Флорида били изпратени малко под 43 000 поздравителни телеграми. Имал приятели, човекът. Ихуууу. Я да го видя, колко ще получи Делян Пеевски. Пак ни удариха в земята кубинците.
Чак на Батиста му се изкарал акъла. „Абе, този налог, за образованието, свързано със захарната индустрия, аз го създадох – споделил в задушевен разговор с журналисти бат‘ Фулгенсио (Батистата, бе). – Да лапна някой лев. Ама от къде да знам, че толкова пари имало в тая работа?“. Но се поправил,

човекът, коригирал се.
1.1.1.2.2.1 Стърлинговото сребро в Малта
1.1.1.2.2.2 Търговците от Мурая

1.1.1.2.3 Табакерото

На Сашко Кинов

В ония луди години, когато „захарната аристокрация“ в Хавана правела щури пари, толкова луди, че останали в историята като „la danza de los miliones“ (танцът на милионите), когато парите така се въртели из въздуха, че хаванци окончателно зарязали работата и решително се отдали на Съдбата (в смисъл, на комарджийството), когато Серафина Монталво, Третата Кондеса на Фернандина, раздавала бакшиши задължително по-големи от бакшишите на Ротшилд, разорила мъжа си в състезанието по блясък с Евгения, Императрицата на Франция, но накарала Император Наполеон Трети да лази пред ажурените ѝ пантофки, а мъжът ѝ философски приел повратностите на Съдбата и потърсил (и намерил) утешение в прегръдките на Сара Бернар, в тях шеметни години внезапно много на мода станал кварталът-предградие Серо. Цяла „елегантна Хавана“ се надпреварвала да си купува солари (жилищни парцелчета) и да си строи „кинти“ (луксозни вили-дворци – дали не произлиза от там този елегантен български жаргон за пари) със задължителния символен знак – два каменни лъва пред входния портал. Всички – Фернандини, Ломбийовци, Каньонговци, Виянуеви, Сантовении и т.н. си имали кинтите и прекарвали живота си в „каретите между Хавана и Серо“, както го уйдурдисали устатите хаванци. Но, ето че се появил и „пришълец“. Не знам знаете ли, най-хубавият тютюн за пури расне и съхне в Пинар дел Рио, най-западната провинция на Куба. Някакъв апап правил-струвал, купувал-продавал, организирал, инвестирал и най-накрая се оказал един от най-просперищите фабриканти на пури в Пинар дел Рио. Натрупал големи мангизи и решил да се мери с аристократите. Купил си солар не, ами соларище в Серо, построил си кинта не, ами цяло палацио и го ударил на приеми, балове, шампанско (за малко да добавя „и сълзи“, пустия му циганин). „Елегантна Хавана“ ходела на приемите, тръскала трътки по баловете, лочела шампанско до подуване, с други думи, както казва Стайнбек в „Благодатния Четвъртък“ „момчетата изпиха уйското, да не са луди да откажат, но…“, точно по Стайнбек, твърдо отказвала да приеме новобогаташа в редиците си. Хихикали зад гърба му, внезпно прекъсвали разговорите щом се появял, измислили му прякор – Табакерото и никак не искали да го наричат по друг начин. Човекът лял шампанско, харчил по балове и щуротии, но, мълчаливо и много, дълбоко страдал. Но те, дейните натури, не са

по дългото страдане, грабнал се един ден, заминал за Испания, там потрошил цяло състояние, но успял да получи от Крал Фернандо Седми титлата „Конт на Пинар дел Рио“. Хааа, а да видим сега. И какво видял? Пак същото. С още по-голяма злоба. Финалният акорд в Борбата на този титан на новите пари били лъвовете. Нали споменах за каменните лъвове пред „елегантните“ портали. Заръчал и той да му направят, само че от мрамор, не от някакъв си камък. Направили му, поставили му и… всички махнали своите. Татататамммм.

1.1.1.4.1 Тотлебен и Скобелев

На Владо Зротев

Всички знаем, в училище сме го учили, за страховитите атаки на 30 и 31 август. На Плевен. От „белия генерал“, генерал Скобелев. Страховити, с много жертви, много храброст, много кръв и… двете неуспешни. Много корав излязъл Плевен, много здраво се отбранявали турците, умно и сърцато водил отбраната Осман „Гази“ Паша и жертвите отишли напразно. Руските и румънските, да не забравяме. Имаме дълг и към румънците. И върховното командване сменило тактиката. Наместо храбрия, вдъхновен, харизматичен Скобелев, начело на обсадата сложили един доста скучноват, в някакъв смисъл безличен и в никакъв смисъл харизматичен, военен инженер с много специалното име Тотлебен. Остави дето е немско, ами и смисълът му, малко така, тот – мъртъв, лебен – живот, хм. И си подхванал човекът с особено име обсадата, водил си я търпеливо, по правилата, без храбрости, но и без пропуски, грижлива, методична, немска работа. Краят го знаем, накаканите турци, Газито чупи сабята си и вече става ясно кой ще спечели войната. Ура. Гооолямо благодарско на Тотлебен, хубаво е, че кръстиха село на неговото име, заслужи си го, човекът, задължени сме му. Само да не бързаме със заключенията, малко да помислим, преди да бръкнем в сандъчето с оценките. На повърхността е много лесно – Скобелев – бунак, храбър, юначен, красавец и половина, ама бунак, токоз жертви даде, а Плевен не падна. Тотлебен – браво, няма шеметни акции, няма изхвъргачки, ама накрая работата стана и то на съвсем поносима цена. Поносима за кого? За руската армия. Правилно. А турската армия, изгладняла, измръзнала, омаломощена, предаде Плевен. Така е. Ама в уравнението има и трета страна и точно на нас никак не ни приляга да я забравяме. Населението, българите в Плевен. Признавам си, не съм чел достатъчно, но, някакси все не успявам да попадна на някаква работа, на нещо, което да третира тази страна. За населението на Сантяго по време на Испано-Американската война има – колко били, колко останали, колко струвал оризът и бобът в началото и в края, колко болни били настанени в болници и т.н. За Плевен не знам. Ама като знам

в какво състояние е бил низамът когато Гази се правил на Лешникотрошачката, като знам границите на турското човеколюбие и верска търпимост – мога да си представя. Щом войската е била изгладняла и изтощена до степен да се предаде, можем да си представим населението, хората. Нищо не казвам за Тотлебен, човекът е военен, инженер, задачата му и то задача от най-високо значение, е да прземе крепостта, той се справя и с това решава войната. Сега, ако беше от Червения Кръст, Лекари без граница, Туристи без раница или някакво такова НПО, тогава да, ама с турците, с Плевен, място за лигавщини няма и човекът прави, каквото трябва да направи. Думата ми обаче е за Скобелев. Дали само игличките на суетата са боцкали шармантния генерал, че да поведе войниците на смърт? Дали това си баба знай, това си бай – ами храбрец е човекът и не са му по вкуса разни инженерни упражнения, бункери да прави, апроши да копае, къде е да яхнеш коня, шашки вън, да развее белия плащ и т.н. прашасали аксесоари от Холивудските складове. Я, Будьони как твърдеше, че с казашката конница ще смаже танковете на Гудериан – това си баба знай, това си бай. Сигурно е имало и от това, от другото, от третото и четвъртото. Ама може да е имало, вярвам, че е имало и още нещо, не знам как да го кажа, грижа ли, жал ли, май най-добре сърце, за хората, за българите, за братушките. Давал си е сметка какво става, какво ще става в обсадения град. Нали знаете какво е ставало в Стара Загора след оттеглянето на Гурко? Защото не всичко е сметки. Не всичко опира да грижливите плетки на другия със странно име, Гирс, министърът на външните работи на Русия. Не всичко опира до „вековната мечта на Русия за излаз към топлите морета“. Има я и сърцатостта, има го и съчувствието и най-вече онази жалост, за която така хубаво говори Шукшин.

VI. Симон дьо Монфор

VII. Алексий IV Ангел

VIII. Конон де Бетюн

IX. Алексий V Мурзуфул

1.1.1.2.1 Арменската история

На Манук

Бях попрочел туй-онуй, ама Ончо ми я разказа истински историята. Ончо Читакян, мир и светлина на душата му, дето изчезна като потъна яхтата на връщане от Истамбул. Много са кадърно племе арменците, прилепнат някъде,

бачкат, търгуват, хък-мък и мине се не мине, хоп, на баша. Нека, лошо няма, от тях само добро сме видели. А пък и цветни са, забавни, интересни. Само да влезеш в арменското кафене, с ония носища, комбали, ушаци, все едно в картинна галерия си влязъл. А масалите, а манджите, Господ да ги поживи. Ама не мислели така турците. Те, нали, калпава направа, арменците много бързо и много масово взели връх в османлъка и почнали да стават опасни. Тя отдавна ще да е била решена тази работа, ама сгодният момент дошъл през войната, Първата световна, измислили една шпионска история, всички арменци били шпиони на Русия, ей и шпионските им истории са такива, груба, сшита, турска работа и дали знак- тутун. Кротките и дружелюбни турчаля това чакат и се почнало – страшно, немислимо клане. Войска, башибозук, всичко, от всякъде настъпва и клане, кръв, пожарища, насилия. Стотици хиляди. Хукнали, горките, да бягат, ама накъде, пак през турска земя . Разправяше ми Ончо, дядо му, добре че имал жълтици, бутнал рушвет на някакъв низам (те, турците, не са по рушветите, ама…) и оня му показал откъде да мине, че иначе… Като знам как страшно са бягали нашите от Тракия, майките бебетата си оставяли, та представям си завалиите арменци каква са я патили. Ама стигнали. До България. Много продължили нататък, много останали тук. Посрещнали ги българите, хич не било лесно време, война, недоимък, ама ги посрещнали, посместили се, от земята си им дали, от занаятите [1.1.1.2.1.1], държавата се погрижила, ама и хората ги приели, никога, никога в България не е имало проблем с арменците, никога не са били чужденци тук. И така, кои избягали, кои изклани, обезлюдила се Армения. Най-страшно било в областта около езерото Ван. От няколо стотин хиляди население оцелели седем. Не седем хиляди, седем, 7, души. Били се скрили в някаква камбанария и оцелели. Тези седем се заклели да отмъстят и направили оная, арменската организация, дето и до ден-днешен я има. От тях били арменците, дето застреляли Абдул Хамид, абдикиралият султан, в Париж. От тях били и тези, дето шейсет години по-късно застреляха турския консул в Бургас. Пичове са арменците, не си оставят магарето в калта. А и умеят да бъдат благодарни, я, какъв чуден паметник извъртя Харито Арабян в Морската градина. С надпис „На българите. От признателните арменци“. Поклон, Хари, поклон, арменци.

[1.1.1.2.1.1 Бостонската история]

X. Никита Хониат

2.1.1.1.1 Сарито в Сингапур

На Дочко

Уф, Сингапур е „мама си джаса“. Не, не градът, градът си е даже чудесен. Ама там е най-евтиното място в света и нашите гърцули (с пълно право, де) гледат да натъпчат търбуха на кораба така, че да изкара два месеца. До Пирея. А миличкият ни Топчо („Топаз“ се казваше корабът ни) е мой набор и разни механизации, автоматики не са представени та всичко се товари на ръка. Седемдесет, осемдесет, до сто тона за един ден. Добре, че стоим до късно, че понякога остава време и да отскочим, да видим. Метрото е направо фантастично и за едно десет минути сме в Чайна Таун. Истински, далекоизточен Чайна Таун, гирлянди, фенери, накичен, пъстър, весел и двадесет и четири часа пълен с народ, гъсти тълпи обикалят стотиците сергийки, купуват си китайски салами (всичко хубаво, ама сладки, дяволските, със захар), прочутите пекински пуйки – пушени, ама до черно пушени, има и една лафка, където истински длъгнест и белезникав австриец продава истински австрийски вурстове и е написал „Най-южните австрийски колбаси“ и си е така, Сингапур е на 2 градуса от екватора. Има стотици антиквариати, където мършави китайци продават всичко – от стари фотографии до сребърни лули за опиум, от разноцветни порфирени съдове до масивни статуи от мрамор с преплетени жили в меки, топли цветове. Там си купих сребърни монети, истински, масивни сребърни монети, по две унции монетата, от цял свят, китайски, тайвански, английски, южноафрикански, австрийски, чак една от Унгария, една от Куба и една от Еритрея (от италианското ѝ време) намерих. Цените му бяха такива, че няма как да не бяха фалшиви. Ама Бай Хй, корабният китаец, ме научи на един китайски чалъм как се познават сребърните монети. Хващаш монетата с два пръста, ама много нежно, с върха на ноктите я хващаш, духваш рязко и силно и ако е истинска се разнася един звънлив, прелестен, „сребърен“ звук. Та духам аз, кикоти се магазинският китайчо, ломоти нещо в смисъл „Истински са бе, истински“ и продължава да ми ги продава на тия никакви цени. Колкото пъти ходих, без монета не се връщах. Ама най обичах онова площадче, съвсем леко встрани от Търговската улица, дето гъмжеше от сергийки с храна, приготвят я за секунди, струва едно нищо и е прелестна, просто прелестно екзотична, интересна и неочаквано вкусна. Лелее, какво ли не опитах, чак бадемова супа ядох (е, тя ми дойде малко множко необичайна, сладка, една такава) [2.1.1.1.1.1]. И хора, хора, хора, ама било посред нощ, хич не ги спира, обичат да си хапват азиатците и ми беше толкова интересно да ги гледам. На две спирки по-нататък е Литъл Индия. Свиди ми се, не искам да си пропускам Чайната, а няма време и за двете, ама нали съм любопитна сврака два пъти ходих и до там. Брех, Индия, същинска Индия – и тъмнилката, и малките сбутани магазинчета, чак на миризма я бяха докарали. Веднъж тръгнахме за Чайна с доктора. Ама този е друг доктор, доктор Трифун, велик пътешественик и велика капия. Той не бил ходил и аз умирам от желание да му

я покажа. Метнахме се в мравуняка, добре, че Дочко е едричък (аз двойно) та да не се загубим. Водя го при китайчо, Дочката не се впечатли особено, показвам му Южния Вурст, хм. Бре. А тя каква била работата, докторът си търсил капачка за фотоапарата. Капачка… за фотоапарата… Намери си, намери, всичко има в Чайна Таун, ама като казвам, че е велика капия, не лъжа. И на връщане, в метрото, гледаме три момичета, млади, хубави момичета, индийки, ама едни такива, цивилизовани индийки, колежанки някакви ще да бяха. И си бяха със сарита. Боже, Божичко, колко чудесни бяха в тия сарита, колко разкошни и в същото време деликатни бяха гънките, колко прелестни цветовете на плата, който бяха увили около младите си фигури тези момета. Ако искате вярвайте, грам неприлично щение нямаше в погледите ни, просто бяха толкова красиви, толкова естествени, че някак нямаше как човек да се направи на бай Ганю и дори да си помисли „да я похване, че и да си извърти ръката със стиснати зъби“ по великолепното описание на Алеко. А сарито е просто едно парче плат. Бая парче, де, към 6 метра има, ама парче плат. И толкова. И май поразбрах нещо за сарито като видях, че момичетата бяха и боси. Просто нещата бяха естествени – парче плат и боси момински ходила, може това да му е секретът на пустото сари. И даже тази супермодерна джаджа, метрото (много ме вдъхновява този цивилизационен връх, метрото, даже съм готов да простя на Бат Байко всичките ченгиджийници заради метрото в София), не може да смени пейзажа така, че да направи сарито неуместно. Пустите момичета, сякаш не стъпваха, а опипваха пода на метрото, галеха го с босите си ходила. Хубаво, че Дочката ги снима (нали си носеше апарата, заради капачката), че да си ги имаме завинаги.
2.1.1.1.1.1 За манджите в Тайван

2.1.1.3.1 Историите с децата

Карлос Мануел де Цеспедес, „бащата на Отечеството“ на кубинците. Бил си богат човекът, имал си и хасиендата, и робите и всичко. И вместо да си гледа пъпа и да си брои жълтиците, взел че рипнал срещу испанците, обявил робите си за свободни и набил гората, както казваме ние, кубинците казват „отишъл в безлюдната провинция“ – много им са изискани изразите. И се почнало – Десетгодишната война, Малката война, мамбисата, сблъсъците с камагуеяносите, целият списък от щуротии, които разорили половин Куба, ама накрая завършили с независимост. Гръмнали го Цеспедес, някой казват, че сам се бил хвърлил в една урва, ама тъй или иначе, свършил се земният му път. Преди това сварил да се влюби в едно дванадесетгодишно момиче, любовта му се увенчала с взаимност (пустите кубинци), а още по-преди това испанците гръмнали един от синовете му. Като пристигнало съобщението Цеспедес възкликнал „Няма значение. Аз имам толкова и толкова (колкото били

кубинците тогава) милиона синове“. Какво друго да каже, завалията? Като поп Минчо Кънчев, дето като се върнал след Освобождението от Диарбекир наизлезли синове, семейство, съселяни да го посрещнат. Радва се той, радват се всички, ама гледа, едно от момчетата му го няма. „Ами къде е Георги?“. Охх, как се отговаря на такова питане? Ама, няма как „Ами Георги го заклаха турците при Стара Загора“. Охх, тежко, ох, страшно. „Е, така е – отсякъл попът – свобода без кръв не се взема“. Какво друго да каже, завалията? Тежко, страшно, но разбираемо.
Другата история, обаче, историята с друго дете на поп Минчо Кънчев, е тази, дето съвсем ми вади въздуха. Баща му на попа, човек светнат, грамотен, динамичен, оправен, поел цялата челяд като изпратили попа-революционер в Диарбекир. И, мине се не мине, пращал известия, писма на сина си, че да смекчи, доколкото може, тежката затворническа участ. Писмата дълги, подробни, цели вестници, не бил прост човек бащата. И в поредния хабер надълго се изреждат домашните събития – какъв бил урожаят, как се наплодили овцете, какво станало с еди коя си крава, нарежда, нарежда, нарежда и накрая с едно изречение съобщава „Син ти Михаилчо, който много ни разсмиваше с дяволиите си, се разболя и умря“. Точка. Не знам, може и психологически трик да е, да не се натъжава много заточеникът, да го приеме като нещо от разреда на другите, „животинските“ събития, не знам. Ама по ми се струва, че така си е било, така се е възприемал в тях свирепи времена човешкият живот.
Ивайло Петров разказва друга история. Е, вече художествена. Малко преди да се роди в „Преди да се родя и малко след това“. Когато баща му (бъдещият) бил кандидат-жених и го нагиздили с кожух назаем, тънък, шикарен бастон и го изпратили в съседното село на сгляда с бъдещата проектомайка на Ивайло. Ама, нали казват „В чуждо село и керемидите бият“, местният Ромео-Отело хич не се поколебал и с помощта на другари верни-сговорни кавалерски пребил другоселеца със собствения му тънък бастон. Докарали жениха ни жив, ни умрял, кожухът на ивици, за нищо не става, заколили две овци, да наложат с прясноодрани кожи неуспелия любовник (ами така се лекували тогава). Обаче нещо не изглеждала добра „прогнозата“ (както се изразяват сега докторята) и старият взел да ръчка дъските над плевника. Смъртта не го толкоз притеснявала (!?), не му било за първи път да погребва някое от децата си, ама сметките не излизали – две овце отишли за пресните кожи, още две-три щял да струва зяносаният кожух и цялата работа замирисала на икономическо разорение, та затуй бърчил чело старият и се чешел под калпака. Какво ще кажете, а?
Като онзи, старият циганин от „Черна котка, бял котарак“, дето реши „абсолютно елегантно“, както сам се изрази, да отърве внук си от нежеланата сватба. Сложи си новите дрехи, облече бяла риза, замърмори разни тайнствени цигански заклинания, напъна се и… умря. Брейй, писнаха циганите, „Милият

ми дядо – заплака внука – заради мене го направи, мене да отърве“. Синът обаче, в това време запроклина стария, занарежда отчаяно „Защо, бе мизерник, защо ми правиш тая работа? Сега колко пари ще хвръкнат. Колко работи трябва да купувам – обувки, одеало…“. Всеки с дерта си.
Лошо, тъпо, гадно. Но всичко е „след това“, СЛЕД ТОВА. И никой не се тръшка, че едва ли не облагодетелства, едва ли не възнаграждава пострадалия. А Бог някак самодоволно, някак Бат‘ Бойко стайл, гледа снизходително към Иов – „Видя ли сега, доволен ли си, демек?“.

2.2.2.2.1 Уйскито на Обан

На Асенчо – с благодарност

Като се щурахме из фиордите на Норвегия, не, глупости дрънкам, изобщо не се щурахме, напротив, Господ, в безкрайната си милост, ни разхождаше из едни от най-красивите, най-изисканите места от пъстрилото на света, отвреме-навреме в програмата се намъкваше и Шотландия. Друга красота, друг пейзаж, други цветове. Едно такова дълбоко, мокро зелено, гарнирано със сребристите мъгли и миризма на море. Абе, не мога да го опиша, какво съм взел да се правя на Айвазовски. Много си беше интересна тази Шотландия, едни малки градчета, две улички накръст, черквица, сладки бабки с плетени шапки. Та няколко пъти спирахме в Обан. Да ви разкажа какво видях, какво научих. Съвсем в центъра на Обанчето е курдисана стара, достолепна спиртоварна. И хората, шотландци, в сметките нашите габровци задминават, се сетили да дърпат парички, ама не от уйскито – там ясно, не от пушека на кебапчетата, като в оная история с Хитър Петър, ами от нещо още по-безплътно, още по-имагинерно, логистично и т.н. От славата на уйскито. Оказа се, че в Шотландия има седем района със собствено, специфично уйски. Ние, нали сме си селянчета, едно знаем, едно си баем – хайланд крийм, бленд и толкоз. А тя работата е къде-къде по-уплетена. Остави, че освен блендовете има и сингъл молтове, демек не е в смесването майсторлъка, ами в произвеждането, щото при сингълите мешане няма. Е, туй май го научихме покрай „Гленфидих”а. Ама районите са ни тъмна Индия, няма какво да се правим. Та, обяснява екскурзоводът в спиртоварната, Обан е най-малкият, уйскито му се произвежда само в тая спиртоварна и има рядката комбинация от вкусове на сол, портокал и мед. Бря, гледай ти – сол, ама какво ще рече, солено ли е туй уйски, откъде портокали и защо на мед. Ооох, ще ви разкажа, малко търпение. В цената на екскурзията влиза и дегустация, ще опитам, ще разбера. Уйскито се прави от покълнал ечемик (туй го знаем), после ечемикът се суши на торфен огън и от това как се суши зависи колко ще мирише на пушек (а-а, каква била работата), смила се, кисне се във вода, втасва –

заповядайте в първия цех, да видите. Влезнахме, опулили зъркели, протегнали шии, зер в светая-светих на благородната напитка влизаме. И малеее, какво беше казал Алеко – Господи, грешен съм, наказвай ме, само, моля ти се, не с английска кухня. Да, щото не е влизал в цеха за подготовка на материала за уйски. В едни месингови казанища се върти бавничко и достолепно, пръскано с водица иззотдолу, специално вентелирано едно нещо дето и на цвят, и на консистенция и на дъх прилича, абе какво прилича, направо си е повърнато от ламя. Досега не вярвах в измислиците за Лох Нес, шотландски геджури, викам си, да дръпнат туристи, че иначе кой ще им иде в мочурливия Инвърнес. Ама сега повярвах. Да, да. Идва Неси (има си договор с Обан), буау-буау в казаните, бъркат го, втасва и бам, на уйски. Не, хич не се шегувам. Божеее, Божке, къде са нашите джибри, нашето грозде, сливи, джанки (каква вълшебна джанковица съм пил, на пъпеш миришеше) така непоетично наречени „материал", къде е тази гадост, това кучешко изверженuе. Ама, наистина, какво да очаквам – къде е грозде, сливи, круши, плодова захар, къде ечемик. И ме заизпълва, заизпълва една ракиена гордост, едно алкохолно самочувствие, само дето не запях „Стани, стани, юнак балкански". Ами ноти нямах още, не бяхме стигнали до дегустацията. И това ще стане. Напред към аламбиците, казаните, дето се вари, шушне и буболи, спиртецът. Напред, накъдето и да е, само да се махнем от тази воня на змейска бълвоч. Там вече по се диша, един грамаден меден казан излива спиртлива течност като пожарникарски маркуч. А-а, ми то така не се прави, ракийцата трябва съвсем тъно, на конец да тече, че да не се меси много метил в нея. И като падне на 37-38 градуса, да се спира, другото е патоки и отива в бидона със следващия „материал". Падне ли патоки в ракийцата става кисела и вече бива за разтривки или да си размразяваш стъклата на „Московеца" през зимата. Ама те си знаят, няма да им се меся. И какво излезе? Знаете ли на колко градуса им излиза „първака"? От оня големия казан? Двадесет и шест. Двадесет и шест, че то туй и патоки не е. Ха, уйски. „Стани, стани, юнак балкански". Обаче, те, шотландците, дотук само са разгрявали и сега вече почват да набират скорост. „Първакът" отива директно за преварка, и от втория казан вече излиза на достопочтните 67 градуса. Бре-бре. И точно 67 градуса. Как пък го докарват, бе? Е-е, британци. Нали знаете как се прави английска ливада – садиш, поливаш, косиш. И така 500 години. Та и уйскито. Търсили, пробвали, правили, гласили и я нагласили – точно 67 градуса. Обаче... обаче изчислили, че най-добре зрее уйскито на 64 и половина градуса. На, с туй „и половина" ме убиха, направо ме застреляха. Стига бе, шотландци, чак пък толкова. Толкова, я, толкова, потвърждава гида и ме гледа през очилата като войник въшка, дето вика Хашек. И от тук нататък започва истинският майсторлък – зреенето. Първо бъчвите. Шотландското уйски зрее в три вида бъчви – от бърбън, от шери и втора употреба от шотландско уйски. Аййй, горкото, ми то няма ли си

собствени бъчви, че все в чужди го свират. Ей, големи циции тия шотландци. Дайте го на нас, да видите какви черничеви бурета ще му изтипосаме, какви дъбови стърготини ще му наслагаме, че и орехови черупки, тъй за цвят, като истинско уйски да стане. Ииии. То затуй и никой не ни знае ракията, я. Все на измислици ни тегли, все рационализации. А те, хората, пробвали, гласили, смятали и излезли със закон „Шотландското уиски не може да зрее в нови бъчви", нови ли са бъчвите не се брои за уйски. Американците пък решили, че бърбънът заслужава само нови бъчви. Ползваш я един път и после...си я завираш „където се побере", както деликатно се изразяват кубинците. И нашите шотландци си ги закупували, евтинийка, брат, а пък и за американците все си е по-добре някой доларец отколкото „където се побере". Дали пък там, някъде не се е зародил американският прагматизъм? Между долара, уйското и „където се побере". Тъй ще да е, тъй. Нататък - не знам как решили да ползват бъчвите от шери, а пък втората употреба – ясно, пестеливи са си хората. И обанчето зрее 12 години. И по 2% годишно отива за ангелите. Пу, да му се не види, много бе, много. Те и в Куба отворят ли бутилка, задължително отливат на земята – за умрелите, за духовете, за туй, за онуй. Отливат, ама много внимават, да не се изсипе много, че ще се напият – и умрелите, и духовете и туй-онуйто. И остави загубата, ами и градуса на уйското пада, затварят го 64 и половина, вадят го 47. А-а-а, на кораба Танас вареше ракия, най-отлежалата беше на три дена. Ами тъй де, да не ѝ пада градуса. Да, на туй градусът му паднал ама цвят, дъх, огън – хубаво, хубаво нещо. Виж солта не можах да я усетя, да не говорим за меда и портокалите. То, по колкото бяха сипали за дегустация не три, ами едно нещо не можеш да усетиш, абе, циции са си, ама си мисля, че и бутилка да изпиеш пак същото, хубаво, дъхаво, загрява ама чак сол, мед, портокали – измислици. Хубаво нещо е уйското, спор няма, изпипана работа, ама чак пък толкова. Неее, ама му хванали цаката, реклама, приказки, думи, снимки, масали и накрая – от Искъро по-дълбоко нема, от уйското по-хубаво няма. Ама и на него ще му види сметката световната корупция. Не, въобще не говоря за рушвети, далавери и разни такива. За човешката гадновата природа си мисля. Как заради някое малко удобство, да е тъй, по-лесничко, зачертава хубавото, достойното, радостта и насладата. Мислил съм си за тютюните. Какво наслаждение е лулата, какъв ритуал, какво чудо. И какви аромати ръсят пустите лули. Ами самите лули. На, в Истамбул продават и евтино ги продават, лули от морска пяна. Той е един такъв мек, бял камък, лесно се дяла и правят едни лули, направо скулптури. Ама най-хубавото е като поостареят, като се натрупат години дим по тях, направо кехлибарени стават. Светят, светят. Ами наргилето? У-у, имах си едно кафене в Порт Саид, на пазара. Насърчо, собственикът, още от вратата отваря едни мечешки прегръдки, едни щедри целувки, един целофан от ухото до веждата ти хваща. Стените покрити с гледжосани плочки, със сребърни букви изписани

сури от Корана, ама са красиви арабските писмена. И наргилетата наредени, ароматен – ябълков, черешов тютюн за туристите, натурален за местните, слугата – много приличаше на тогавашния ни областен управител, с голи ръце разнася въглените и ти намига, гордее се с майсторлъка си човекът. И то си е ритуал, то си е наслада, то си е музика като забълбука туй ми ти наргиле, стари египтяни насядали по миндерите, с достойнство, бавно, мераклийски отпиват от наргилето, тихичко и полека си приказват, минава ваксаджията, някой му кимне и оня подлага едно картонче, събува му обувките и ги отнася да ги лъснат в работилницата, е-е, занаят е това, не е така – набързо-набързо. И какво – да дойде някоя жена, да си потърси мъжа, да му се скара, че пак не е... нещо си, а-а, да си ги нямаме такива. Никой, никой не може да развали кефа на агата като си пие наргилето. Ами пурата, Боже, само да отвориш кутията и такъв аромат лъха. Разправяше ми Нанкиса, бил на някакво такова, гевезанско, за художници в Хавана и в ресторанта минава чичо негър, както си му е реда, със смокинг, с бели ръкавици, поднася кутия с пури, взимат си баровците, дошъл ред на Нанкиса, той тогава още млад, не ги знаел баровските пачове, бръкнал срамежливо в кутията и си взел една. Негърът само дето не го цапардосал по ръката. „Не така, бе, момчее – забърборил на испански (не че Нанкиса разбира испански, ама това ще да е казал оня) – то е все едно да ти предложат един вагон с жени и ти да дръпнеш коя да е. Не се прави така, опипват се, миришат се, ще ги слушаш как пукат между пръстите ти и така ще си избереш. По вкуса ти.” И му разправил как се правят пурите. В Сантяго, дето е най-горещо, най-хубаво зрея големите листи „Вирджиния”. Млади момичета, по на петнадесет-шестнадесет години, свиват пурите на бедро. Бисерна пот се стича по шиите, раменете, тръгва надолу между гърдите и разквасва бедрата. Попива пурата ароматната пот, точно колкото трябва да овлажнее и да погълне щедрата млада плът в дъха, във вкуса си. „Е-е-е, а ти, брък и толкова”. Да-а-а. Умрели работи. Къде са тия тютюневи глупости, къде е цигарения бизнес. Глупаво нещо е цигарата, фабрична, мързеланска работа. Ни ритуал, ни удоволствие, ни поезия. Нищо, нищичко си няма, ама лесна, удобна, няма да сядаш в кафенето, няма да чистиш лула, не ти трябва половин час, че да я изпушиш. Нервно ти е – паф-паф за пет минути и уж те поотпусне. Чакаш някого и докато чакаш – пуф-пуф и пет минути минали. Проста, лесна, тъпа работа, тъкмо като за нас. И милионите, милиардите се сипят в цигарените гиганти, а ония да си се лигавят с наргилета, лули, пури. Та и уйскито. На едно летище ми попадна някакво списание, такова, аерофлотско и там една статия за някакъв джоинт-венчър дето ще прави шотландско уйски за Русия и руска водка за британците. И шефът съвсем откровено споделя, че на, отива си, умира уйскито – много са му ритуалите, тежат му традициите, кой ще ти го пие, така, на малки глътки, с капчица вода, колкото да му разцъфти аромата. Глупости. Сега е времето на водката – бърза,

проста, лесна работа. Можеш да я месиш с каквито боклуци искаш – сокове, есенции, пръдни и тя не се сърди, не е претенциозна, всичко преглъща. Можеш да я пиеш както дойде – на едри глътки, залпом (на един дъх), да отпиваш по малко от ароматизираните смесици, веднъж даже гледах едно предаване как се пие с око – модерна, извратеняшка хава. И хората я предпочитат – бърза, проста, лесна работа. МакДоналдс.

2.2.2.2.2 Мадейра

Их, че е красива тази Мадейра. Приказна е. Ама само с приказки трудно се живее. Запристигали португалците, зер, ония камънаци откъм Атлантика трудно ще изхранят толкоз народ и всеки си търсил лесното. Ама в Мадейра не ще да е било много лесно. Земица няма, земица. Едни чукари, едни скалища и като ги заблъскало онуй ми ти предтуристическо море, ела гледай. Туй пробвали, онуй опитали, гладория. И нали сиромах човек – жив дявол, опитали се и вино, така някакси да поизнесат. Към колониите. То в ония баири какви ли лозя има, едно такова диво грозде, кораво и кисело и от него едно вино правяят, „Вино Секо“ му викат, също като гроздето – кораво и кисело. Та опитали от тази продукцийка да изнесат. Виното калпаво, ама и при транспортирането – оле-мале. Няколко месеца в трюма на кораба – лъъъч насам, бух натам, какво да зрее, какво да отлежава, то на горкото винце свят му се завило, изповръщало си червата. Че и жега, че и задуха, изобщо – само оцет да правиш. Стигнали, където стигнали, знаели си португалците, селянията, не били вчерашни, че тъй вино не се прави, обаче като отворили – какво да видят. Пустото вино секо не само не се развалило ами като направило един цвят, като пуска едни аромати, като се засладило, чудо, чудо… Продали го набързо байовците, добра цена му взели и беж, назад за следващата порция. Че келепир има в тая работа. Ама ние си знаем кои са световните шампиони на келепира. Кои го надушват от хиляди километри. Англичаните. Подушили авантата, метнали се към острова, заизкупували „секото“, измислили да лъчкат винцето на моторни платформи – кой ще ти го товари в кораби, ще му прави морски разходки, ще го чака… Изникнало и едно неудобство, хубаво било виното, дъхаво, сладко по един много специален начин, ама не траело, не траело достатъчно, че да му спретнеш една хубава интернационална мрежа и с една хубава реклама да яхнеш света. А, това не е пречка, добавили му спирт и готово. Та затова някак странно звучат етикетите на прочутата Мадейра – Бланди‘с, Пийкок‘с и т.н.

2.2.5.1.1 Варшавското въстание

Много му беше хубава книгата на този Роман Братни, за много работи ми отвори очите. Хем с едно такова, малко бригадирско заглавие „Колумбовци набор 20“. Като „Строители на съвременна България“ на Симеон Радев. Руснаците вече били на Висла. Германците отстъпват, варшавяни гледат и не знаят да се радват ли или още по-лошо ги чака. Ама, така или иначе, войната свършва, няма да има вече разстрели по улиците, погроми по квартирите, вижда се краят на глада, на мъките… И точно тогава Армия Крайова вдига въстание. Сега, поназнайвам – Бур-Комаровски, задграничното правителство в Лондон, али-бали. Той и другарят Димитров призоваваше от Москва партизаните да вдигнат въстание, ама кой ли му обърна внимание. А във Варшава въстанаха. И аз по вярвам на разказа на Роман Братни. Как стоели момчетията от съпротивата, как гледали отстъпващите немци и си мислели „Това са последните часове, в които още значим нещо“. Да, това, виж, го вярвам. И въстанали. Ама не само Армия Крайова, цяла Варшава въстанала. Немците спрели отстъплението, руснаците спрели офанзивата и за десетина дена варшавяни дали 250 000 жертви. Четвърт милион убити?! Ей така, за нищо. Щото после, сякаш нищо не е било, руснаците подновили настъплението, немците продължили да отстъпват. Но двеста и петдесет хиляди живота били просто угаснали. На ония, Лондонските, майната им, да се задавят дано с жалките си награди. Армия Крайова навеки ще си остане в историята, видях ги в парка в Гдиня, били са се още пет-шест години. След края на войната, герои. И поляците си останаха поляци. Ама бил ли Лех Валенса от службите? Много важно. И да е бил. Не Лех Валенса, поляците свършиха работата.

XI. Балдуин дьо Фландър и дьо Ено

XII. Асеневци

XIV. Рене дьо Три

XV. Две истории, две мълчания

XVI. Св. Григорий Палама

XVII. Киприан Болгарин

XVIII. Св. Марк Ефески

XIX. Селинджър

XX. „Реч с открита глава“

Пета Торба

(бре, свършване нямат тез торби)

I.Тибо дьо Шампан

1.2.1.1.3.1 Компромисите

На проф. Иван Анастасов

Всеки човек с малко опит знае, че компромисите са неизбежни. Искаш ли да направиш, да създадеш нещо, дори и най-малкото, най-нищожното, едно дръвче да посадиш, трябва да си наясно с компромисите. Но и пак от опит знам, че най-важното е да си наясно с мярката, границата на компромиса. Докъде, колко, защо. Иначе се разлагаш, размазваш се. Има хитранчовци, дето успяват да убедят себе си, че тия, малките всекидневни гадорийки, дето ги правят, не са компромиси, неее, съвсем нормално си е и даже не си струва човек да се замисля над тях. Да са живи и здрави, харесва ти да си живееш без лице, действай. Но ригидната безкомпромисност е също така опасна. Опасна за идеята, на която служат. Безкомпромисният герой бързо ще изведе идеята вън от света на човеците и ще я върне – бледа и безплодна, в родното ѝ убежище (Божествеността, света на идеите, няма значение как ще го наречем). Повратливият умейко пък така ще я зацапа и осакати, така ще я компрометира, че ще я накара да се погнуси сама от себе си. В шарения човешки свят, слава Богу, има и от едните, и от другите, от третите и четвъртите… Но истинските, отговорните и съвестните, си остават мъжете, дето с вяра, твърдост и смелост посрещат компромисите, преглъщат грозотата на плътта, устояват на пристъпите на отчаянието и не губят от поглед идеята – очароватeлната, искрящата, великолепната. Толкова по-привлекателна, колкото повече плът носи по костите си, колкото повече кръв тече в жилите ѝ… Стивън Хардинг нямал късмета да бъде от тях.

II.Пиетро ди Капуа

3.2.1.1.1.1 Босун

На Али

По нашенски е боцман, старши на моряците. Винаги съм си мислел, че от бот,

боте, боут (лодка) и ман (човек) произлиза. Има си и логика – човекът на лодката, старшият на лодката, точно, каквото си е и боцманът. Ама излезе друго – хем тривиална, хем комична история. Навремето нали ни фризери, ни хладилници имало, на корабите здравата се запасявали с жива храна. Най-удобни, разбира се, били свинчугите. Не случайно анатомически са ни най-близки. (Ама предшественици имаме, ааа, маймуни и прасета) И като са толкова важни трябва специален човек да се грижи за тях. Хм, специален. Свинар. Почакайте, ще видите. Той, наистина си бил свинар, смърдял си на помийка и на свинско каку, наръсен бил с четинка, речникът му бил на висота и изобщо – най-кирливия шматарок на кораба. Абе, така е. И не е съвсем така. Щото мине ден, мине два и хайде, ще се коли прасе. Кой ще го коли, свинарят, кой. Грух, квиии, клъц и Гошо вече е месо. Ама и още много работи – ушенце, опашчица, краченце, зурличка, кръвчица и цял списък такива лакомства, дето не са предназначени за корабната кухня. А на кораба това са важни работи. Помня старанието, с което транжористът-филипинец отделяше кожата от свинските бутове. Бутовете отиваха в кухнята, кожичката обаче я варяха, после пържеха и с оцет и соев сос сладко-сладко си я опапваше филипинската аристокрация (а-а и там имаше аристокрация, да не мислите, че всеки младок със сраснали ушаци получаваше достъп до кожичката). Такава ще да е била историята и по английските кораби. Само че в много по-гладен вариант. И, разбира се, примъквали са се – готвачът-артелчик, кърмчията, началник вахтата, старши топчията, ще се примъкват, ами как, през ден, през два – банкетче. А-а, значи този старши, онзи началник, само главният герой, босунът, последен в йерархията, така ли? А-а, така не може. И лека полека заизраствал корабният Ивайло. Е, чак до цар не знам да е докарал, ама в корабната аристокрация влязъл и с тия мръвки, дето хвърчали наоколо му, лесно се оказал началник на моряците. Босун, свинар ще рече.

3.2.1.1.1.2 Манджите и историята

На дядо ми Сотир, моят герой, приказният разказвач на приказки

Имам си една теорийка. Голям майтап с тия мойте теорийки, ама чуйте, чуйте… Веднъж в Мадейра се случихме на нещо като „Месец на традиционната кухня“. То толкова пъти бяхме в Мадейра, благословена да е, че май на всичко се случихме. За короната на португалската кухня след малко ще ви разправя [3.2.1.1.1.2a], сега думата ми е за друго. Та в този месец по супермаркетите направиха специални щандове за традиционни за Мадейра колбаси. По него време бях чистач, заплатата малка, ама си има едно предимство, ясна е границата между парите за вкъщи (цялата заплата) и джоб парасъ (бакшишите

като разнасяме багажа по кабините). С Емо бяхме комбина, събирахме си бакшишчетата и дружно си ги хапвапийвахме на някоя пейка. Та звънка някое паундче (много хубава монета е паунда, една такава масивна, тежка, имперска работа) в джобака, винцето ще е от най-евтиното, онова, в кутиите. Ама с мезето ще се погевезим, ще си вземем от саламбаците на специалния щанд. И като пътешественик-изпитатели с ограничен ресурс си купихме по един представител от трите основни ценови категории. Седнахме си на пейката в парка, отворихме винцето и зарязахме мръвката. Хм, странна работа. Единият (най-евтинджака) беше някаква странна микстура, някаква мляна сланина с каша, навряна и полуизсушена в свинско черво. Емо е музикант, по социалистическо изкара една година в братско ГДР и набързо го определи – теевурст, да бе и немците имали такова нещо. Вторият по стълбицата беше лишен от каша, а сланината беше заменена с нещо жилесто, ама жилесто, сякаш не от прасе е правен, а от някакъв шампион на 10 000 метра за ветерани. Ултраветерани. Лапахме и от него, къде ще ходим. Като оня македонец, дето се подлъгал по шарената опаковка и си купил сапун за обяд. И още като го близнал, оня се запенил. Опитал да дъвче, оня вече се задавил в пяна. Гледа го македонецът, блещи се насреща му сапунът и накрая опряло до честта (и скръндзалъка, те, тези работи често вървят заедно) „Пениш се не пениш – скръцнало със зъби макето – ке те ядам, пари съм дал“. Че и ние. С третия, най-скъпия, обаче, никак не се справихме. Не знам от какво го бяха правили, ама на ипоксидна смола мязаше, твърда смола, ни нож, ни зъб (и това опитахме) можеш да вкараш. Черно, ама не е кървавица, охооо, аз кървавиците им ги знам, с едни бели парчетии с червеничко по края. Гледаме се с Емо, някак не щем да си признаем, че сме се прекарали, мълчаливо се разбрахме, че ще минем разхода в графата „Опознаване на екзотични феномени“ и кротичко си допихме винцето със сланинестата каша от мадейренския теевурст. Тогава ме смъдна мислата, дето после прерастна в теорийка. Проста мисла, проста теорийка – за добруването на един народ през вековете можеш да съдиш по кухнята му. Тя, наистина, Мадейрата от дотуристическото време, е едни зъбери, едни чукари, пръстчицата оскъдна, немотийката в изобилие и какво да правят хората, ще лапат, ами, ще лапат, ще кууууват, ей тъй, с крайчеца на зъбите, от луксозната сланинеста каша, колкото да преглътнат кукурузения залък или каквото там имат, ще чоплят с нож, с вилица, с тесла, да откъртят парченце от жилестия спеченяк, колкото да си засолят. Че то иначе, ако е мекичко, сочничко, вкусничко, за два дена ще замине и после… Не вярвате ли? Чуйте следващата история, тя е от един филм. Много хубав беше филмът, с един много хубав актьор, дребничък един, слабичък, със щръкнали коси, ушаци, е-е, оня, дето игра във „Фул Монти“. Действието се развиваше в някакъв ирландски градец и там постоянно валеше. Нашият човек беше млад татко, децата му го обожаваха,

голям артист и страхотен разказвач на приказки беше, ама все, завалията, без пари, а паднат ли му, не може да се удържи (ами артист е човекът, не е някой спартански воин), влиза в кръчмата за едно и излиза нашербетен до песни и танци пред къщи. И вкъщи, разбира се, немотия, гладория… По него време ирландците от градчето, от няма и къде, ходили по гурбет (гурБет, не гурМет, много са различни, повярвайте ми), бачкали по строежите в Англия и пенитата, които успявали да изпратят си били направо пара, истинска пара. Като оня долар и половина дневни, дето даваха на моряците от „Океански риболов“. Та веднъж една съседка викаше децата си на вечеря, ама така, гръмко, с апломб ги викаше, да подчертае добруването на семейството. Зер, мъж ѝ праща пари от Англия, нали… „Хайде, идвайте, елате да си хапнете от богатата манджа с грах“. Богатата манджа с грах!? Чакайте сега, дядо ми и баба ми също прецапаха живота си в немотия. Бежанци от Македония, ни къща, ни нива, дядо ми цял живот е блъскал докер на пристанището, хем в ония години, преди НТР (научно-техническата революция, че по-младите не я знаят тази абревиатура) ооооx, през войната немците минирали пристанището, добре че държавата се погрижила, разпратила докерите по дунавските пристанища, че да има парче хляб за вкъщи. Ама граааах? Разправяше ми майка ми, да, бедно били облечени, шушонки, галошки, басмени роклички, баба ми сменяла чаршафите от чеиза си за сапун, домашен сапун, дето го правили селянките, ами война, така е. Ама граааах? А-а, да си ги нямаме такива. Баба ми икономии не признавала – солена скумрия, бяла, лъскава, черноморска скумрия от бай Неделчо, домашна кокошка с трахана, баница със спанак, как се е справяла, докъде стигали кървавите левчета, дето ги пращал дядо ми, че четири деца и едно на път свъртала и за една стара майка се грижила. Ама справяла се и за грах даже не давала да се чуе. А ирландецът от филма скастри „луксозната“ комшийка „Как не те е срам, жено, не знаеш ли, че добрият ирландец вечеря хляб с чай?“. Е тоя ме уби. И почти съвсем убит се замислих. Абе винаги съм смятал, че чаят е възникнал, а после така мощно се е разпространил, заради водата. Водата им не става за пиене, трябва да я преваряват (както правим сега в Куба), ама преварена вода пие ли се, пфуу, а като ѝ метнеш две-три листенца си става напитка и половина [3.2.1.1.1.2б]. Ама взех да разбирам, че си е и манджа. Ръц, две-три чаши топла вода, бам, един краешник сух хляб и спасихме положението. Не вярвате, нали? Тогава, а кажете ми защо до ден-днешен, до ден-днешен, в английските кръчми не се предлага храна. Никаква. Ни мезенце, ни дяволи. Как се лочи пустата бира на гладно. Елем като метнеш една-две, хуууубавичко да ти остърже корема, как се даяни? Ама не и не. Хааа, знам ги, знам, непомерен разкош им се е струвало на сиромашките англичани хем бира, хем храна. Че тя бирата си е храна, какво повече. Хем пълниш тумбака, хем замайваш главата. Хем дюшек, хем юрган. Какво ще се гевезим с грах? Граааах?!

Ами прословутата „английска закуска“? Дето цял свят превзе, че и в Япония я сервират под името „европейска закуска“. Няма да се правя на Алеко Константинов, талантец не ми достига, ама за един социално-икономически анализ на „английската закуска“ все ще събера сили. Щото зъбките ѝ познавам, нали десет години аз ѝ купувах продуктите. Значи, пържено яйце, дотук добре, няма лошо и в задушените гъбки и печените доматки. От тук нататъка обаче потъваме в мазутестите отвратителности, които не малко са дали за изкилифенчването на горките англичани. Виждали ли сте ги на Слънчев бряг? Познавам ги, обичам ги, особено тия бедничките, слънчевбрягските, ама вече съвсем на нищо не мязат горките – то целулити, то варикозиси, то разчекрантени стави, то петнисти кожи, разказала им е играта гадната Империя. И продължава, пфууу. Та боб, добре, какво му има на боба? Нищо, само дето задължително е от консерва, твърд, с едно недосварено доматено пюре и само вековните рекламни кампании на „Хайнц“ успяват да го направят смилаем. Нататък – пържен бекон, сланина откъм корема (онзи, бак бейкъна, пушените пържолки е нова придобивка, класиката си е осмянка), пържена, бррр. После – бритиш бангерс, чиста смляна мас, натъпкана в черва за кремвирши, също пържени. А върхът на сладоледа е бляк пудинга – ситно смляна мазнина, смесена с кръв, натъпкана в изкуствено черво и също се пържи. Не, въобще не им се подигравам на хората, разбирам нуждата да набухаш колкото можеш повече мазнотии, гадории в търбуха, да ти държи топличко във вечната английска мокротия, ситичко във вековната оскъдица. Особено ако алтернативата е грах. Или чай. Разбирам ги, жал ми е за тях. Ама не мога да се сдържа и да не ударя няколко помпи на националното самочувствие, както казваше Марко Семов в „За Япония…“. Къде сме ние, ехеее. Баба ми, другата, от заможния род, също понякога ни правеше попара. Чай с хляб. Да, така е, чай с хляб, ама и със сиренце, с масълце и чаят беше колкото да се омешат другите, „хранителните“ съставки. Ами кървавиците? Кой ти прави кървавици в България? Къде е месестото, луксозно бахурче, къде е убийствено вредната кръв. Плис, върху снега, да я лочат кучетата. Ами теевурст? Да бе, да, ще си цапаме луканчицата с каша. Такива помии да ги плющят сиромасите германци. А майка ми разказваше как в петък, като дадяли докерската плата, дядо ми минавал през колбасарница „Прага“ и поръчвал за два лева мешано. Вкъщи събирал децата, отварял дъхавата кесия, разнасял се божественият аромат, пълнел сиромашките стаички и децата лапали, лапали. За дядо ми не знам, той сигурно така, от хартийката е попивал малко „сиропец“, от дървената кутийка с горчица ще си е топвал, за себе си страшно стиснат беше милият ми герой.

3.2.1.1.1.2а Бакалао

На наш‘то Пене

Много е известно по света това бакалао. Даже в Куба на всяка сушена риба викат бакалао. В действителност е сушена треска. Треската е една риба с бяло месо със ситна, мрежеста структура. Бая голяма става (по нашите, черноморските мащаби), до кило и половина-две стига и голяяямото ѝ предимство е, че съхне до остъкленяване, можеш да я държиш с години, можеш да я разнасяш по краищата на света и на нея нищо, нищичко ѝ няма. Върди се в студени води и на времето е била основния бизнес на Норвегия. Чак интернационален бизнес станала, немската Ханза пуснала пипалата си из фиордите пак заради пустата треска. Ами, гладорийка и една такава „обтекаема“ стока си значила много навремето. За голямо мое удивление – и сега. Чуйте историята. Имахме на кораба един началник, малко странна птица беше, много го биваше в изкуството да отбягва отговорности, ама си имаше една малка слабост и с нея ми беше симпатичен. Като се напиеше обичаше да се търкаля по мокета, ей така, като малко дете – търкул насам, търкул натам и на лицето му грееше блажена усмивка. Беше португалец, по-точно от Азорските острови, викахме му Болната Мечка, лепна му го една от нашите, че „като болна мечка“ се търкалял. Веднъж реши БМ да почерпи екипажа с „короната на португалската кухня“, ама корона, ама чудо, появи ли се пред някой ресторант табелка „Днес имаме бакалао“ мигом се струпва опашка, хората се бутат, пререждат се, чак до бой се стига за това невиждано чудо на кулинарното изкуство. Ба?! Да видим. Купил човекът сушена треска, със собствените си пари я купил и, а днеска, а утре да я сготви, ама нещо се бави. А то каква била работата. Ами тя, треската, за да стане за готвене четири (4) дена трябва да се кисне във вода. Че иначе как се готви туй стъкло. Минаха дните, сготви я, разнесе я по „градчета и паланки“, опитахме я, абе, не е страшно, може да се яде, една яхния, пикантна такава, с винце, с маслинки, доматено пюре. Само да не беше пустото бакалао, един дъх на старо, на престояло идваше от него, ами кой знае колко време е съхнало, стояло по складове, щом четири дена трябва да го киснат, абе на дърта мърша си понамирисваше. И не е да я е объркал нещо манджата, че затуй, не, ходеше си наоколо да събира овации, с една горда мутра, такава, щастлива, на разрязана тиква мязаше, та това ще да си е била манджата, яхния с дърта мърша.

И сега, в Куба, по телевизията въртят разни блудкави бразилски сапунки и в една се появи някакъв готвач. Гей, малко така, ама в добрия смисъл на думата, дето казал Соломон за Мошето, по мъже си падал, не че не си връщал заемите. Та този весел готвач отвори малко ресторантче и коронното му блюдо беше… бакалао. Бре, пустите португалци и Бразилия заразили с тая отрова.

3.2.1.1.1.2б Занха Реал

На инж. Пенев, верния ми читател Петърчо

Голяма прелест е Хавана, прекрасно, разкошно нещо, с пари, със замах, с въображение и вкус правено. И от петстотин години я има. В началото била мъничка. Столицата по него време било Сантяго. Сантягото, бе, моето Сантяго. Ама бързичко започнало да отстъпва. От лошата страна на Куба се улучило горкото. От към страната на Хаити. А пък Хавана е откъм страната на Щатите. Кисметини зедя олмаз – дето викат духовните ни отци. А още в до-Щатско време до Хавана достигал Гълфстрийма и била много удобна за море-ходене. До Сантяго нищо не стигало и така Хавана раснела, Сантягото… И като си раснала Хаваната, раснали и нуждичките ѝ. На първо място – вода. Ама не морска, морска колкото искаш, другата обаче, тая за пиене, готвене и други такива, била кът, много кът и един от първите губернатори, Ангуло, се хванал с гигантски проект – инженерен, финансов, технологически, да докара вода, прилична, сладка вода от река Чорера. На 11 километра от Хавана?! По него време, без водни кули, без акведукти, единадесет километра. Много сериозно предизвикателство. Справил се бай ти Ангуло, ползвали наклони, копали канали, но докарали, до центъра, центъра, до Площада на Катедралата я докарали. Е, Ангулачко, за благодарност, го разследвали за злоупотреби, ама нищо. Малко като по времето, когато се родил Симеончо, престолонаследникът на цар Борис и за да отпразнуват събитието добавили за нея година по една единица в успеха на учениците. Та да няма двойкаджии, да няма оставачи. И госпоза Калиопи пита госпоза Пепица „Как бесе тас година? Твой Йорго мина ли?“. „Мина, мина – отговорила ѝ кира Пепица – с двойка мина, ама нищо, нали мина“. Нали я има Занхата (каналът), нали блика благословената водица в самия център на Хавана. Ама се появила друга драма. Тропици, комари, маларии, жълти трески – знайни, обичайни работи. Но в Хавана нещо много се засилили. Само за справка, когато англичаните превзели Хавана през 1762 година били 20 000 души. На следващата година, като си тръгвали (разменили Хавана за Флорида англичаните), били 16 000. Бре, 4 000 за една година, страховита ще да е била испанската съпротива. Ами, дрън-дрън, хич даже не се съпротивлявали, много готина е била тази година, година на свободна търговия с английските колонии, текло злато в джобаците на баровците, лепнел златен прашец по пръслетата на госпойчките, пращяли от стоки магазините, хем не разни испански ментета, а все Made in USA. А като има мъни има и фъни. Средно дневно по него време в Хавана имало по 50 (петдесет) бала. Петдесет бала всеки ден. При население 40 000. Пропорционално сметнато все едно в Стара Загора всеки ден да има 120 (сто и двадесет) бала. Всеки ден. Ндааа,

тежка е била съдбата на завладяните хаванчани, как се издържа толкоз тропане? Тъй, обаче тропическите болести не бръснат файди, далавери, фъни-мъни и за една година обръснали 20% от нашествениците. И заслугите на „Занха Реал“ съвсем не били малки. Кубинците и тогава си били кубинци, Занхата си течала на открито и през тези 11 километра ѝ се случвали какви ли не неща. Хвърляли вътре трупове на умрели животни, ползвали си я за сметохранилище, за отводнителен канал, за мръсен канал и все такива симпатични предназначения. И можем да си представим какво чудо е достигало до Калехон дел Чорро, отпред и малко отстрани на Катедралата (както пееше онази песничка на Богомил Гудев за снимката, която гледала „напред и мъничко встрани“ – хаааа). И как няма да я вариш? И как няма да ѝ слагаш каквото ще да е, само да можеш да пийнеш без да повърнеш. От тогава им е останало на кубинците подозрителността към водата. Тъй ами, вода. Ром няма ли?

3.2.1.1.2.1 Магазинът във Фиджи

На неуморимата пътешественичка Теодора

В безкрайната си доброта Господ реши да ми покаже и Фиджи. И това чудо беше. Застягахме се да излизаме с доктора. Доктор Пешко. И той българин, и той корабен и той като всички ни луд за връзване. Ами така е, те, свестните, си стоят вкъщи, под юргана с дебелите булки. Та Пешката бил чул, че във Фиджи парфюмите били много евтини. Парфюмите… във Фиджи…, разбрахте ме, нали? И се набутахме в един магазин. Ехее, на два етажа. Собственикът – индуха. А, да ви разкажа. Навремето Фиджи, един Господ знае как, пак Той знае защо, го играло Австралия. В смисъл, че като Австралия, било място за заточение на престъпници. Гледай ти. Ами тогава? Защо е такова омуфкано, защо не прилича на Австралия? Ами различни били престъпниците, по-точно, произходът им. В Австралия идвали от Англия, във Фиджи – от Индия. После тия от Англия строили фабрики, пътища, железници, тия от Индия – дюкяни. Иначе и едните и другите успешно се справили с местното населени. Набутали го на Кънда в кътния. За Австралия как точно станало не знам, един абориген не видях ни в Сидней, ни в Кайрнс, ама във Фиджи индийците търгуват, алъш-вериш въртят, папуасите мъкнат, влачат, теглят, изобщо вършат всичко що е гадна, тъпа, противна работа. Та, собственикът на магазина беше индиец. Като видя доктор Пешко с униформата, веднага долови мирис на мангизи (еша им няма на индухите да надушват парички) и прикрепи една от продавачките, да ни показва, да ни развежда из магазинските дебри. То едно симпатично момиче, папуасче, със ситно къдрава бухлата коса, с малко едра челюст, но с такава кротка и хубава усмивка, че хич да не искаш, пак ще купиш. И купи, купи

Пешката. Нито бяха евтини, нито бяха парфюми, ама така, за честта на пагона, купи… Аз през цялото „парфюмено“ приключение зяпах една странна експозиция от разни предмети, издялкани от някакво сивкаво-черно дърво, дето на инструменти мязаха. Момичето се приближи и ми заобяснява, това били папуаски оръжия, вярно, после видях някой от тях по монетите им, от желязно дърво, много корави, тежки и ефикасни. А част от експонатите били прибори за хранене. „Ей това, топчестото – продължи кротичко да се усмихва – е за разбиване на черепа. С тази пъпка се удря слепоочието, а после с този цилиндричен тризъбец, през дупката се похапва мозъчец.“ Ауууу, колко изискано, направо гурме. И имаше, ама имаше какви ли не още прибори, уреди, улеснения, все едно в палатата на „Мулимекс“ на Пловдивския панаир ги излагаха. Не, не си купих, някак сърце не ми даваше да си купя. Иначе Фиджи, какво, слънце, море, мрачни, сбутани магазинчета с индийци със шавливи очи вътре, огромни папуаси, нахвърляни като ютени чували по пристанищните рампи и толкова. Виж, на връщане си взех една риба-тон, синьо-сребърна, прелестна, колкото едър паламуд беше, Сакай-сан я направи на сашими и сладичко си я изпапкахме. Без специални прибори от желязно дърво, бррр.

3.2.1.1.2.2 Марбъл Маунтин - Виетнам

На Туи

Ех, че е красив и пъстър този Виетнам, ех, че е ароматен, ех, че е вкусен. А колко красиви, колко ювелирни са виетнамките. И всеки народ някакси си е намерил дрехите. Особено за жените. Вече ви казах за кимоното. Ще ви кажа и за сарито. Ама сега слушайте за виетнамската туника. Моите уважения към виетнамците, знам ги колко корави и храбри войници са, знам как умеят да мълчат и да не предават. Ама облеклото им е скучно до … не знам каква е границата на скучното облекло, ама те са доста близо до нея. Панталон, риза, сандали и евентуално каскет. При виетнамката обаче работата е съвсем друга. Природата я дарила с чудна гъвкава миниатюрна фигурка, осъразмерила е раменца, кръстче, крачета и от дрехата се иска само да не пречи на красивото творение. Туниката наистина се спуска гладко по раменете, гърба, вие се нежно около кръстчето и като щедър водопад се сипе по стегнатите бедра. Отстрани е сцепена дълбоко, но не за да разголи неприлично краката, а да даде възможност на клошираният панталон и той да допълни елегантната гледка. Гиздавите ходилца са стегнати в сламени чехлички, а коничната сламена шапка завършва нежно и решително контура. Мислите, че си измислям ли? Имам вкъщи една непретенциозна рисунка, оригинална, виетнамска, две момичета в гръб, елате, ще видите колко важна е шапката. Най-красивото обаче идва от опашката

лъскава черна коса, която се спуска по гръбчето и се поклаща в такт със ситните стъпчици. Прелестни са. И са стотици. Хиляди. Още с пристигането на кораба ни чака цял ансамбъл, момичета, момчета, изпълняват танци, фигури, даже прочутите драконови ритуали, после в магазинчетата и ресторантчетата пред пристанището е пълно с грациозните хубавици, а в града е стълпотворение. Никъде не съм виждал такова чудо, такова движение, шумотевица, жужене. И навсякъде – хубавици, хубавици, хубавици. Ама като са нежни и грациозни, не ги смятайте слаби, мекушави. Видях ги на пазара, леле-мале. Как воюваха, ама направо воюваха, да си продадат вързопчето домати. Горките американци, аз на виетнамките кураж нямам да им се опъна, те с мъжете трябвало да се разправят. Та бая сили се искат, за да се отлепиш от тази туптяща прелест и да отидеш да зяпаш забележителности. Хубаво, че всеки три месеца бяхме във Виетнам, че остана време и за това. Винаги спирахме в Дананг. Дананг, мястото на страховитите сражения по време на Американската война. Не че личи нещо, виетнамците са като мравки и веднага са заличили раните по града си, ама някакси още дъхти на кръв, ще видите. Наблизо, на по-малко от час път, се намира Марбъл Маунтин, Мраморната Планина. Не е точно планина, по-скоро на Пловдивските тепета мяза, ама всяко тепе се състои от свой си вид (и цвят, и шарка и всичко) мрамор. Пет тепета, пет бичима мрамор. Един от друг по-фини, един от друг по-красиви. И от стари времена, разбира се, свещени. Как ще изпуснат точно виетнамците такава красота, как няма да я отбележат с печата на отвъдното, божественото? Нали току що ви разказах колко много грация носят в себе си. И накичени тепетата – храмове, пагоди, екзотичен, далекоизточен пейзаж, като от гравюра слязъл. Най-голям и най-впечатляващ беше храмът, поместен в една грамаданска пещера, влизаше се през един страничен стръмен тунел и не знам мястото ли си беше такова, свещите и благовонията ли идваха много ама още докато се спускаш по тунела главата ти започва да се мае, дишането се учестява, абе, една такова особено става, хем дето аз въобще не вярвам на такива работи. На тавана на пещерата има отвор, три-четири квадрата, заслонен от клоните на едно дръвче ли беше, голям храст ли… През войната виетнамците направили болница там, напълнили храма с походни легла, надонесли бинтове, спиртове, разтвори, каквото там дали руснаците. И американците бръмчали с хеликоптери отгоре и думкали с картечници през отвора, ранените трепали, ох, завалиите виетнамци. Иначе храм като храм, каменни фигури, боядисани в яркото китайско червено, клепала, свещници и хубаво, че беше шофьорът да го играе екскурзовод, та да ни обърне вниманието на един камък, нещо като част от олтара беше, на който беше изобразен човек, дето въобще не приличаше на виетнамец. Какъв ти виетнамец, чист папуас си беше, с къдравата коса, с буйното брадище, с грамаданските чейнета. А! Да, да, такова било коренното население на тези

земи. Жълтите инати по-късно се появили. „И къде е сега туй коренно население“. Амиии, срамежливо се подхилква шофьор-екскурзоводът и става „безпощадно ясно“, избили са ги, „измрели“ са ги. До крак. Бедничките папуаси.

III.Фулк дьо Нюйи

IV.Енрико Дандоло

V. Бонифас дьо Монфера

1.1.1.2.2.1 Стърлинговото сребро в Малта

На Феодора

Ще ви разкажа, после ще ви разкажа за Малта. Чудната, дантелена Малта. Сега само ще спомена, че коренното население е много, ама много странна смесица, езикът също – нещо като арабски с италиански думички и затуй официалният е английски. Като едно време, когато са били хоспиталиерите, горният слой си приказва френски, провансалски (били са различни), испански, населението си гъгне и гжъшка арабоиталианския. Ла Валета (столицата) си е франсе, на името на великия магистър, Ла Валет, героят от обсадата 1565. Но съседното островче се казва Гозо, а близкият град Мдина. И кой да ти знае, че тази Мдина била центъра на европейската търговия със сребро. Е, до Мдина не можах да стигна, не само дето нямах време, ами и Валета е толкова приказна, че не бих си харчил оскъдните часове за друго. А пък и среброто преливаше по витрините на Валета. У-у, ама колко красиво, какви накити, какви филигранни верижки, абе, чиста красота. Кой знае защо среброто ми въздейства много повече от златото [1.1.1.2.2.1a]. И гледам, навсякъде, всичко си има етикетче, цената и пробата сребро. Някъде 900, другаде 925, има и 950. Но на някои, вместо проба, беше отбелязно „Стърлинг“. Питам продавачката, едно мършаво, издължено италианче „Ама каква проба е „стърлинга?“. „Деветстонин двадесет и пет“. „Ами тогава каква е разликата между тази верижка 925 и този комплект „стърлинг“?“. „Хмммм, „стърлингът“ е… „стърлинг“, нали разбирате?“ Досрамя ме да си призная, че не разбирам, а пък и май поразбрах. Абе, „стърлингът“ си е „стърлинг“, това е.

1.1.1.2.2.1a Златото и среброто

1.1.1.2.2.1a Златото и среброто

На Емил Димитров

Знам я, четох я тази статия на Аверинцев. За иконописството. Как основата на иконата, фонът, е изцяло златен, как по-нататък цветовете се нанасят върху това златно, как въпросът далеч не е само художествено-естетически, как съвсем не е за пренебрегване богословско-метафизическия аспект – златното е символ на Божията светлина, как светлината В иконата е най-важното, най-същественото условие за изобразяваното „събитие“. Четох я, вярвам я, развързва ми един бюлюк чуденки. Например за „сбърканата“ перспектива на иконите. Разбира се, Божията светлина е в иконата и, разбира се, пространственият център е В иконата, а не в случайното място от където ние я гледаме. И т.н. Радва ме и живото злато, да го гледам, особено на монети, кичилата не са ми нещо слабост… Как грее, каква му е топла светлината по витрините на Капълъ-чарши. Радва ме, позапознах се със символиката му, ама среброто е, дето истински ми грабва очите. Не знам защо, може би заради чистотата, заради бяялата светлина. А може и да е заради сребърните куполи на онази, по-скромната, по-прибраната, но пък толкова прелестна, толкова исихастка църква на Нева, „Успение Богородично“. Май това ще да е. Щото с камъните е друго. И от къде ми идва тази привързаност към злато, сребро, благородни камъни? Никак не съм по гиздилата, меракът да имам разни скъпи работи ми е съвсем чужд. Тогава… Не знам. Може да е заради светлината. Е, в Рио де Жанейро, на пристанището, има един бутик за камъни, накити “HStern” и ме светнаха, че ако кажеш, че искаш да отидеш в Централата им, специална кола безплатно те откарва дотам. Опитах, сработи. И там, на една витрина има хиляда турмалина, точно, не фигуративно и няма два с еднакъв цвят. Представяте ли си? В Колумбия пък таксито е евтино ако се съгласиш да те закара до магазини за емералди. Кой да ти знае, че в Колумбия били основните находища на емералди в света. Мале, каква красота, мале какво зелено. В Австралия пък се изтрепах да гледам опали. Знаете ли как се образува опалът? Утаява се силицият във водата. За един сантиметър опал отиват два милиона години. А? А? И какви цветове, какви преливания, какви чудесии е изваяла водата в тия опали. В Шри Ланка, там се продават много камъни, на пристанището, един апап ми предложи четири опала за осемдесет долара. Не са от първокласните, много са си като тези, дето ги познаваме в България, ама гяволът си знаеше занаята, беше ги наредил върху едно черно кадифе и като мръдне кадифето опалите хващат някоя слънчева прашинка и целите пламват. Ух. Ама аз май се поувлекох. Исках само да кажа, че диамантите не са ми от любимите камъни. Хем какви диаманти гледах в Кейптаун. А диамантът е най-чистият, най-прозрачният камък. Ама не. А пък среброто… Та може и заради църквата да е.

1.1.1.2.2.2 Търговците от Мурая

На Оскар де ла Круз

Нали бил „надеждата на Нова Куба“ Грау Сан Мартин го играл (пък и май си бил) много демократичен, достъпен човек. И веднъж търговците от „Мурая“ (една от главните улици на Хавана Виеха) поискали ауденция, за да им разреши президентът някакви техни проблеми. Назначили им час, нещо като десет сутринта, пристигнали търговците, настанили ги в приемната и зачакали. Кубинците са известни с либералното си и артистично отношение към времето. Отдавна усвоих привичката да уточнявам „Кубинско или европейско време“ когато си назначавам някакъв ангажимент. Десет часа, кубинско време, спокойно може да значи някъде към дванадесет. И за това търговците никак не се учудили когато часовникът отчел 12, а те все още си били в приемната. Отброил 1, после 2, следобедът минал, спуснала се вечерта. Меката, теменужена хаванска вечер. Вечерта преминала в нощ, в кафенетата вече почнали да „падат“ първите „жертви“, в театрите публиката бясно аплодирала парливите диалози с ясен политически оттенък, фамилиите с деца напускали модните сладкарници с най-различни сладоледени фантазии, прибирали се вкъщи, а „мурайците“ така си и стояли и чакали. Сладкарниците затворили, в кафенетата започвали пиянските скандали, падали завесите в театрите, улиците започвали да стават опасни, даже в белите квартали, наближило полунощ, а „мурайците“… Въвели ги при президента в 1 след полунощ. „Ох – уморено се усмихнал Сан Мартин – виждате колко ми е натоварен графикът. Вие за колко часа бяхте?“ „За десет, сутринта“ – почтително подчертали търговците. „А, чудесно – започнал пируета си Сан Мартин. – Значи можахте да видите как портрета на генерал Менокал (един от предшествениците му) сменя изражението си в различните часове. Ама как, не забелязахте ли?“ и хукнал към приемната. Търговците го последвали, „Ето, вижте“ размахал ръце Сан Мартин (той бил мършав и висок) и изчезнал в дълбините на президентските покои. Повече не се появил. Търговците не потърсили втора ауденция. И после Симеон Сакскобурготски бил изкуфял безхаберник. Питали го „Колко е часът?“, той отговарял „Мм, рано е да се каже“. Я вижте Грауто, „надеждата“…

VI. Симон дьо Монфор

VII. Алексий IV Ангел

VIII. Конон де Бетюн

IX. Алексий V Мурзуфул

1.1.2.1.1 Бостънската история

Хич не го харесвам тоя филм „Бандите на Ню Йорк“. С онова, напомаденото, Леонардо ди Каприо, тъпи, бабаитски, клиширани изпълнения и най-важното измишльоторис, лъжорис, дръндорис истории. Кой да ти знае, че тя, в основата си, историята била истинска.
Много е хубав Дъблин, хем си е един такъв дивичък и дръпнат, британски, хем е пъстър, жив, шумен и вече здравата, по европейски, омесен. Пълно е с украинци, руснаци, а поляците са завзели целия център и в сума ти магазини ценоразписите са на полски. Веднъж се улучихме в петък вечер и беше направо някакъв врящ котел. Кръчми, площади, кейчета, всичко залято от пъстър, пиян, разноезичен народ, песни, кикот, едни млади момчета му намерили лесното и разхождат в рикши разни пияни баби – десет минути, десет евро, бабушкерите се окичили с пепрудени крила, квичат, викат, ирландюгите надигат едни мощни пайнтове „Гинес“, по кръчмите свирят едни чудни банди старфайтери, хубави ирландски парчета, тоалетната е „на открито“, в един старинен тунел и шуртенето се чува отдалече. Свободаааа. По едно време се вдигна сериозна олелия, пиуу, пиуу, пиуу, записукаха сирени, полиция, пожарни, някакъв паднал в реката, не че бил пиян, не че бил руснак, просто така, паднал… Ама го извадиха, публиката щедро аплодира храбрите огне (в случая водо)борци и масовият гуляй пламна с нова сила. Прибрахме се покрай реката, там, дето е онзи странен паметник, едни издължени мършави и мизерни фигури, мъже, жени, един нарамил някакво безжизнено дете, едно дръгливо куче едвам се мъкне и там е била старата митница. Иди го разбери. Ама отидох и поразбрах. Тя, Ирландията, винаги е била гладна, недоимъкът винаги бил на дневен ред, ама точно в средата на деветнадесети век, се наредили шест години с провалена реколта и станало страшно. Над един милион ирландци умрели от глад. Ох, майко Българийо, миличката ми Българийка, никога, никога не е имало такова чудо при нас. Имало недоимък, имало кърпени галоши и варени картофи с корите, ама да умре човек от глад, да не говорим за един милион… ох, горките ирландци. И се застичали, от градчета, села, махали, измършавели, гладни, обезумели, засъбирали се на пристанището, да ги водят в Америка, да избягат, да спасят децата си, себе си от гладната смърт. Как точно е станало, как са го уредили, не знам, ама нямало накъде, натоварили ги на кораби и ги откарали в Америка. Най-много дошли в Бостън. То, хубаво, дошли, ама как ги посрещнали. Струпали се ония ми ти американци, блокирали пристанище, пътища, изходи. Не ги щат. Разбирам ги, тежко е времето, ирландците за паница леща са готови цял ден да бачкат, ще им подбият цените, ще им вземат хляба. А

и те, американците, деца имат, къщи хранят. И не ги щат. Така и не могли да излязат от пристанището. Копали земята, землянки си правели, какво са яли, как са оцелели, ама корав народ са ирландците, устискали, надмогнали и сега там, където е било пристанището, има паметник с надпис „На ирландците, които дадоха толкова много за изграждането на отечеството ни. От признателните американци“. Та толкова за дивите балканци. И за толерантните американци.

X. Никита Хониат

2.1.1.1.1.1 Манджите в Килунг

Поназнайвах нещичко за Тайван – Чан Кай Ши, американската флота на пролива, даже гледах един чудесен филм (английски, разбира се) за трите изключителни сестри, дето се оженили съответно за Сун Ят Сен, Чан Кай Ши и някакъв голям китайски индустриалец. Ама едно е да поназнайваш (и то едно нищо), друго е да го видиш. Та с голямо нетърпение го чаках този Килунг и Господ реши да ми го покаже едно 5-6 пъти. И вече старо куче, беше ми четвъртия път, реших не само да гледам, а и да подуша, да вкуся, да почувствам този ми ти Южен Китай. Викито, великолепната ми ученичка, свари да ми напише за южнокитайската кухня, как била по-мека, по-дъхава [2.1.1.1.1.1a] и с Дочко се договорихме да отидем и да опитаме. Знаех къде е Улицата на манджите, само дето Дочко можеше да излезе по-късно та имах около два часа за „свободни занимания“. Бях забелязал един Салон за масажи (ама наистина за масажи, не това, което в света на пристанищата се разбира под „масажи“) и реших да отида, да видя. Отидох, видях, най-интересен (а пък и с поносима цена) ми се видя „Масаж на ходило“. Добрее, платих си, седнах на нещо като бръснарски стол и един пъргав китайчун на средна възраст ми накисна краката в някакъв леген. Хубаво, приятно, хладка водичка, лемън грас – оная тяхна билка, дето на малки сазове мяза и дето така хубаво, лимонено мирише. Ама минаха пет, десет минути и нищо „Айде, прекарах се – викам си. То, аслъ, те мене ако не прекарат, кой?“. Махам към ки-тай-чун, оня си приказва с едно моме и гледа през мене, точно като ресторантски келнер по времето на социализма. На двайстата минута дойде, махна легена, поцъка с език при вида на крачищата, с които предстоеше да се разправя, попи водата с бяла хавлиена кърпа и пристъпи. Към инструкциите. Чупеше малко английски и ми заобяснява, че този масаж на моменти може да бъде болезнен, няма какво да се правя на юнак, заболи ли ме веднага да викам, хем на китайски да викам, думичката била, е-е, забравих я. Да бе, ще викам, как ли пък не, да ми се хилят китайчуните. Започна нашият, ако щете вярвайте, по половин час на ходило

отиде, знаят си занаята хората[2.1.1.1.1.1б] . Пък и си боля, елем като метна пръстите, стисне пръстче между кокалчетата на ръцете си, че като почне да го усуква, да го тегли, да го мачка. Аз, уж нямаше да викам, ама си виках, Чан Чун се хилъоти, ама какво да правя, не съм юнак [2.1.1.1.1.1в]. Вярно, боля малко, вярно, гадничко беше да ти се кикотят на китайски, поолекнах малко с джоба, ама наистина след това ходилно масажене излизаш чисто, чистак нов, чувстваш се като левче, току-що напуснало Монетния двор [2.1.1.1.1.1г]. Вървя не, ами летя, фъркам-фъркам, към пристанището. Дочката вече ме чака и поехме към манджената уличка. Каква ти уличка, то цял булевард и целият наблъскан, наджипкан, нагъчкан с мънички ресторантчета, четири-пет маси, а на всичкото отгоре по тротоара, пред ресторантчетата навсякъде пушат скарички, димят уокове, а на места цели казани са инсталирани, две пейки до казана, един плот за маса и готово. Жега, гъста, лепкава, азиатска жега, ресторантчета, скари, уокове, казани, всичко туй бълва дим и аромати, тълпата е гъста, шумна, „дъхава“ и аз, дето хич не съм лигав за такива работи, ама пак взе да ми трепка маранята. Хубаво, че беше масажът преди това. Вървим с Дочко, обикаляме, надничаме, той беше решил да яде жаба, а не навсякъде я има. И стана малко като в оня виц „Като ми дъхна и ме почерпи“. Толкова манджи изгледах, толкова аромати погълнах, че аха да се откажа да ям. Ама Дочко не случайно ме е избрал за спътник, знае, че при мене „за едно пиле място винаги ще се намери“. Намерихме и ресторанта. Много са интересни китайците, такива разни санитарни-манитарни, не ги признават. Пред всяко ресторантче е изложено менюто и то не някакви фото-цапаници, а самите продукти – шишчета, пържолки, бутчета, а в нашия случай какви ли не водни и земноводни. Всичко туй сурово, наредено на едни дъски, в нея страховита жега, ама не им пука на китайците, така е било, така е и така ще бъде. Много са дебелоглави, от кораба ги знам. А и гледах един чуден филм (английски, разбира се) за един доктор, дето се бореше с холерата в някаква китайска провинция. И най-големият му проблем беше да убеди местните да не държат умрелите вкъщи. Ама май не успя много. Така е било, така ще бъде. Назад към жабите. Жабите бяха одрани, много приличаха на нестандартни бройлери, Дочко заби пръст в една, тутакси я накълцаха на мръвки и докато седнем вече беше готова. Бяха я пръжнали в уока, с цели скилидки чесън, едри парчета джинджифил и някаква трева, дето малко на спаначени стъбла мязаше. Мнооого вкусна, царе са китайците, дума да няма. Аз, за разнообразие, си избрах нещо, дето приличаше на мозък, обикновен, телешки мозък. Него го направиха в едно саханче, нямаше видими подправки, но съвсем отчетливо се чувстваше вкус на морска храна. Мозък… с морски вкус… [2.1.1.1.1.1д]. Тъй и не разбрах какво ядох, ама много беше вкусно, ох, окапах се. Друг път, пак в Килунг, си поръчах раци. Много странни, меки черупки, пържат ги цели и си ги хрупкаш барабар с черупката. Дванадесет за четири

долара. В Ню Йорк попаднах на същите – три за двадесет и два долара. Дето викаше Танас – каква е тая демокрация, една водка седем долара? Демокрацията е във Виетнам – два долара бутилката. В ресторант.

2.1.1.1.1.1а Битката на Дракона с Тигъра

Нашите, корабните китайци, всичките бяха от провинцията Хан. Всички без Шуе, „Снежната череша“. Веднъж попитах Бай Хй коя е най-известната им манджа. „Битката на Дракона с Тигъра“ отговори без да се замисля. Чакай – викам му – не те питам за филм, пиеса, исторически роман. За манджа, манджа, става дума. „Битката на Дракона с Тигъра“ повтори и поясни „прави се от змия и котка, затуй се нарича така“. Бзззззък.

2.1.1.1.1.1б Японската баня

На Евгени

И това чудо беше. Разбрах, че в Йокохама, не много далеч от пристанището, имало традиционна японска баня и при това доста евтина. Те, в Япония цените са неразбираеми. Обясни ми Хиро-сан, той всичко знае, къде точно се намира, как се стига до там и тръгнах. Добре, намерих я, там си е, платих си таксичката и влязох. Съблекалня, обикновена съблекалня, чистичка, прегледна, със шкафчета, пейчици и всичко. Само дето не мога да свикна с този японски табихет. Не подскачам така, като първия път, когато една жена се намъкна в мъжката тоалетна и започна да мие пода точно когато една сюрия самурай бяха наизвадили оръжията и кротко си пишкаха. И продължиха да си пишкат все едно никой не е влязал. Знам от тогава, не би трябвало да се притеснявам, ама… Та и тука седеше някаква леля, късаше билетчета, заключваше шкафчета, а посетителите си се разхождат по пищофи и хич не им пука. Абе, кривих се, крих се някакси, стана работата. Японците ме гледат през цепките под веждите си, „нищо не виждат“ ама всичко забелязват, аз гледам да се изнижа тихомълком и в това време лелята гръмко ме извика. Имала проблем. Обувките ми не се побирали в шкафчето, та ще имам ли нещо против да ги сложи върху него? Пууу, изкара ми акъла, слагай ги, ма леля, слагай ги където щеш, само по-бързо и да се свърши по-бързо „мъката в съблекалнята“. Вътре, японска работа, чисто, поне едно пет различни басейна, до всеки басейн указана температурата на водата, водна пътека тип „джакузи“, да ти разтрива табанчетата, душове с различна височина – кеф ти прав, кеф ти седнал, да се плицикаш, отделение с пара, че хептен да ти излезе душата и вътре японците „чинно разтягат мускули“. Ама вместо да им покажа аз как „се плува по гемеджийската“ си се кисна

кротичко в басейнчетата, радвам им се на японците и си мисля. Гледай сега, туй нещо пари иска – персонал, вода, ток, поддръжка, пари иска, а билетчето по-малко от една бира струва. И защо, защото си пазят традицията, хората. Свещено нещо е банята в японската култура и хората са намерили начин, измислили как да я направят евтина, та да си ходят японците когато кеф им дойде (голямата навалица била около 9 вечерта, преди да се приберат вкъщи след работа). Мисля си, мисля си, колко ще си мисля – час, час и половина. И тъкмо да си тръгвам, от парата изплува един руснак, ама от много време работи за японците и вика „Ама, Стойча, ти сега дойде, къде тръгна?“ Е-е, вече кажи-речи два часа съм тука, колко да стоя. „Как сколька, ами цял ден“. Някои особености на руската баня.

Голямото банско приключение обаче беше в Кърклареli. Чувах, че и в България вече се появила Turkish Bath. Има на Слънчев бряг. Една позната пък разправяше за някакъв сан.комплекс някъде в Източните Родопи ли беше, къде беше и за как „масажистът“ (хм, масажист, някой теляк-манафуга) ги карал мадамите да се съблича голи ама всъщност целите били покрити с пяна и той ги разтривал, така, под пяната и нямало нищо неприлично. А „по устните му сладострастна лига. Стига.“ Само един такъв разказ може напълно да ме откаже от гадния Turkish Bath. Пунтажи. Обаче като ми разказа Евгени (едно старо другарче от хандбала) за хамама в Кърк… бързо (изненадващо бързо за мене) схванах, че онова там е оригинал, че няма тън-мън и че ще си е изживяване. Евгени организира, осигури всичко и една събота кацнахме насред Лозенград и напред към банята. Хамамът, разбира се, е в центъра, баш в центъра на града (ами как няма, хамамът е един от основните табиети на турската култура, тъй де), в една масивна, тутлеста сграда, дето едно време барабар с хамама е била и канцеларията на валията, а сега е… пазарче. Пазарче, осъвременяват се, цивилизоват се турчата… Хамамът наистина е за филм. Обширно, сводесто фоайе, със сто чифта чехли, да си избереш за в банята, автомати за минерална вода и една стара, скърцаща стълба, която води към галерията с малки стаички – кушетка, закачалка, перденца, чисти кенарени пешкирчета те чакат, да се загърнеш от кръста надолу като влизаш в банята, зер, Турция е това, не е Япония, да не стане някоя грешка, че да се гледаме после с наведени очи. Платихме си пълната програма – баня, теляк, масаж, не е евтино, ама добре, че лирата падна, та не е страшно. Вътре банята е невероятна, ниска, разбира се, гореща, цялата от мрамор и направо невъзможно чиста. Да легнеш на пода няма да те е гнус. Помня, едно време, бях дете, нямахме още бани по къщите и всяка неделя баща ми ме водеше на баня. И-и, че ме беше гнус, да седна ме беше гнус. А тая, в Турция… По едно време се показа телякът, с жестове обясни да продължаваме да се киснем, тя, кирта, иска хубаво накисване. Водата гореща, минерална, въздухът трудно се диша, взе да ме избива

шупето, с тази клаустрофобия. Ама изтраях. Пристигна теляк-терапевтът, като червеи от ябълка ни заизмъква един подир друг от сепаренцето където така уютно си се бяхме свили и се почна. Първо – изтривалката. Груба, черна изтривалка, нарочно кисната в студена вода, та по-лесно да измъкне спотаената в загрятата кожа мръсотия. Аз тия номера ги помня още като Салито почваше да трие баща ми, почне от гръбнака, по плешката и докато докара до рамото вече се е навил един тлъст макарон, Салито с очи го показва на баща ми (демек, виждаш ли колко се старая), а баща ми пак с очи му показва сребристата монетка в сапунерката (демек, готов ти е бакшишът). Фина, деликатна работа. Джентълмен в обществото на джентълмени върти своя мъничък бизнес. Салито, обаче, колкото и да беше отракан, все пак си беше копие. Тука сме при оригинала. Стърже нашият, натиска и току повтаря „Чир! Чир!“ (кир, демек). Стърже, залива с вряла вода, щави, мамка му стара. И тъкмо решаваш, че повече не се издържа, изведнъж – плииис, една кофа ледена вода. Ще рече теляшката работа олду, масаж гиби. Плъооос, на пода, едно тасче студена вода под темето, да не ти прилошее и такова дърпане, извиване, осукване пада, че в един момент ти се струва, че си замязал на портрет на Пикасо, едната ти половина няма нищо общо с другата, от лявото ти рамо стърчи дясната ти ръка, а носът ти се е раздвоил и всяко око има свой нос. Терапевтът не пропуска случая – тупа се в гърдите и вика „Меемет! Меемет!“ (а-а, откъде бил на бай ти Ганя табихетът да се тупа по гърдите в банята). После те обръща да легнеш по корем. Опааа. Ама няма страшно, те и за тая ситуация си имат отработен чалъм. Пищималчето, дето ти закриваше мъжкото достоинство, сега е навито на суджук и с този суджук деликатно се закрива онази черта, дето за много хора е най-добрата в харктера им. Че да не стават грешки. Повтаря хеким Меемет процедурите, ти стискаш зъби, грухтиш под сурдинка и с нетърпение чакаш студената кофа. Плиииис и се свършва. Меемет идва с нов кат чисти кърпи, ти подаваш двете лири бакшиш, „тешекюр…“ и беж, навънка. Ох, прохлада, ох, въздух. Слугата (в Турция още я има тая фауна, пазят си обичаите хората) те отвежда до кабинката ти, постила свеж бял чаршаф на кушетката и те завива с две дебели хавлии, да кабарясаш. След малко се появява с шише одеколон, сипва ти на дланите и ти ръкомаха да си го разтриеш по тялото. Лежиш си колкото си искаш, никой не те притеснява, оставят те спокойно „да си вземеш банята“, ама колко ще стоиш в нашето забързано време. Дианка, чудната ми ученичка, разправяше, че в турския имало едно време, граматическо време, което не било нито сегашно, нито минало, нито бъдеще. В това време събитията се развивали във вечността. А-а, мъдра работа, услу миллет [2.1.1.1.1.1б1]. А ние, поизсъхнем и айде, навънка. Че Евгени и на кебапчийница ще ни води. Кебапчийницата – турска работа, табиетлийска. Хлябът, например, не се плаща. Пък той, турски екмек, мекичък, дъхав, поръчахме по порция кюфтаци, една рехава лютеница с чорбаджийски

чушки и след „Приключението Меемет“ такъв апетит ми се отвори, че четирите кюфтенца доникъде нямаше да стигнат. Не са скъпи, мога да поръчам още едни, ама… И мачкам хляб, поотчупвам от кюфтенцето, то вкусно, овнешко, мераклийски правено, мераклийски печено, абе, нямат грешка турците за манджите. Няма измислици, няма експерименти, не са като нашите пишман-кръчмари, дето менюто им на „Под игото“ мяза, а манджите им пълни щуротии – „Македонче весело“, наденица с ементал и броколи. Даже веднъж беше „Пиле по манастирски“ – печено пиле с парче ананас от компот. Сигурно в Бачковския манастир отглеждат ананаси, за свое ползване. При турците такъв кръчмар от глад ще си умре. И гледам, излапа си Евгени кюфтенцата и мигом, като от въздуха, се появиха още четири. Гледай скопосия, гледай чудо, тя, порцията от осем кюфтенца била, ама нали овнешко, бързо лоясва и турците му намерили ишерета – сервират ти четири, излапваш ги топли-топли и другите четири идват директно от скарата. Е, такова нещо не бях виждал никъде по света. Евалла, братя турци. За манджите, евалла. И както се бях задънил с екмек, че и с осем кюфта, ожаднях. Бира не се предлага, алкохол е, ама и аз не ща бира. В Турция айрян ще пия, айрян ами, какво друго. Една чашка колкото четири кюфтя струва. Въх!? А-а, те и други чалъми си имали братята турци. Е-е, така е, кефовете се заплащат. Както викал на Галин дядо му „Мерак, моето момче, с пари се гаси“. Така е.
2.1.1.1.1.1б1 Турското кафене в Свищов

2.1.1.1.1.1в Думата „юнак“

На Иринхен

Много думи има, дето ги знаем за изконно български, а пък те… Колко звучна, колко сочна е думата „манджа“. Казарменото „мамбо“, например, пари не прави. И си е българска, българска, та българска. От времето, когато се строяла Хиршовата железница и италианските инженери подканяли нашите бачкатори да ядата „Манджааа! Манджа!“. Н-да, от манджаре.
Че и „юнак“. „Българи, юнаци! Българи, юнаци!“ и откъде да ти знае Йочко и Бочко (то аз не знаех, на Бочко кусур връзвам), че ѝ е библейски произходът на тая думичка. От на Енак синовете. Ония, гигантите, дето, като стане дума в Стария Завет за някоя битка, за танкове ги броят. „От едната страна толкова и толкова хиляди войска имало и дванадесет от Енаковите синове. А от другата – толкова и толкова хиляди и осем от Енаковите“. И туй аз си го открих, никъде не съм го чел. Брейййй, голям откривател.

2.1.1.1.1.1г Масаж на око

На Панделаки

„Хайде, бате, да ходим на масаж“. Във Виетнам, на пристанището, „масаж“ може да значи само едно нещо. Не че съм против „нещото“, ама… Тц, викам, не ща. „Ама, слушай, само два долара, бе“. Бъркаш нещо – поправям го – първо, няма такава цена и второ, не ми е в цената проблема. „Не бе, бате, този е масаж, наистина, масаж на око“. Е, сега ме уби. Ама ти, сериозно ли, масаж на око? Да, ей на оня дюкян, една мадама прави масаж на око. А-а, такова нещо не мога да изпусна и хайде, към дюкяна. Една млада жена, малко странна за виетнамка, нещо полу-Виетнам, полу-Европа, без хич да изглежда проститутка, седи пред нещо като зъболекарски стол и през очилата тихо се усмихва. Добър ден, добър ден, приличен английски, добре облечена, дълга, тежка, гладка коса. „Нещо, ъ-ъ, масаж…“. Да, предлагат масаж, на око, цената е два долара. Може ли? Може. Седнах на стола, приготви си момичето инструментариума, разтри си дланите и започна. Челото, скулите, веждите, очните ябълки, приятно, освежаващо нещо. Мазна някакъв крем и продължи. Таман да се отпуснеш и аха, да замъркаш. И в един миг направи нещо, дето направо ми изкара акъла. Шат-шат и ми обърна двата клепача. Ау, страшно гадна работа. Не че боли, но се чувстваш ужасно безпомощен, просто ти е невъзможно да си ги врътнеш обратно. Момичето благо ме погладипо челото – „не бой се“ демек, тук съм, няма страшно. Бръкна между инструментите си и изкара нещо, дето приличаше на онова, с което зъболекарите бъркат между зъбите като ги преглеждат, едно такова тясно, дълго желязце, само че това имаше топче на върха. Малко метално топче, колкото съчма за зайци. И с това нещо започна да разтрива вътрешната страна на клепача. Не знам, никога не съм имал такова усещане и не знам на какво да го оприлича. Само ще кажа, че с това топченце момичето сякаш улучваше точно тънката линия между болката и върховното удоволствие. Цялата манипулация продължи минута-две, после Мими (така се казваше виетнамката) върна клепачите на мястото им, погладиги отгоре, след това веждите, скулите, челото и масажът свърши. Не знам за вас, ама на мене като ми хареса, като ме впечатли нещо, искам на всички да го разкажа, всички да го видят, чуят, опитат. На времето, с този си табихет сума ти книги изпоизгубих. Нали знаете как става? Та и сега. „Тука да стоиш, Мими, след малко се връщам“. И беж към кръчмата, дето нашите плющят скариди с виетнамска водка. „Пичове – викам – страхотно преживяване, веднъж в живота. Аз черпя (тогава имах парички и два долара хич не ме плашеха)“. Малко зор видях да ги отлепя от кръчмака, ама дойдоха – наши, гърци, румънци. И викам на Мимито – толкоз клиенти ти докарах, няма ли нещо за мене? Тя ме погледна с малко разочарован поглед и бръкна в чекмеджето. А-а, викам, душа, ама не ти ща паричките, грешка имаш. Тя посветна, ама като не разбира… Една целувка, викам, ей така, от сърце, нищо

повече не искам. Засмя се, ама не можело, мъжът ѝ бил отсреща, виждало се… „Но – имам, имам нещо за тебе. Сядай“. Седнах пак на зъболекарския стол и тя пак запригответя инструментариума. Ама този път като заизвади едни сериозни щипци, едни отвертки, едни железа, сякаш на доктор Менгеле от шкафа излезли. Накрая, за капак, нахлупи един рефлектор точно като на „Уши, нос, гърло“ и съвсем ми изкара акъла. „Масаж на ухо. Безплатно“ – обяви като цирково конферансие. И като почна, ама направо миньорска работа. Разпъва, чисти, бърка, масажира, разтърква, капа разни масла, попива, кой да ти знае, че и такова имало – масаж на ухо. Накрая си получих и моето, целуна ме момичето, щедро и от сърце, види се мъж ѝ си беше отишъл и с това сеансът приключи. Е, после бая време влачих конюнктивити и ушни възпаления, ама кой ти гледа. Все едно да не ядеш череши, защото можело да имат червеи. Нали?

2.1.1.1.1.1д Морските продукти във Валпарайсо

„Един го яде болест, друг немотия…а мене ме изяде „Бакиш“ - помните ли я тази фраза на Хайтов? Че и Валпарайсо. Пострадало, горкото, заради Панамския канал. Едно време, в пред-каналния период, когато корабите трябвало да заобикалят Южна Америка отдолу – през Магелановия проток, покрай нос Хорн и все такива страшни работи, Валпарайсо е било първото истинско пристанище „оттатък“ и корабите се тълпяли – да си заредят храница, да напълнят водица, екипажите да хапнат човешка храна, да обарат някоя месеста индианка и въобще да се посъвземат от мъчителната обиколка. А където има кораби, хора, търговийка, дрънкат и парички и животът е весел и хубав. Така е било, с небцето си го разбрах. Нали помните, „уникалната“ ми теория, че за историята на един народ, на един град, много може да се разбере от кухнята му. Във Валпарайсо има един ресторант „Годзила“, с нескопосна годзила скулптирана на входа му. Малко минава за маркинг поинт, та се отбихме, да видим. Имаше си хубава жива бира, прилично обслужване, обаче храната, храната изглеждаше много странна. Една купчина мазнини и протеини, наблъскана в чинията без никакво въображение, без никакъв шик – пържен лук с яйца, бекон, свинско месо, парче наденица и всичкото това омешано, накамарено, сякаш с лопата трупано. И колко му е да пуснеш едно презрително „пфу“ и да се направиш на европеец. Ама ако се дошъл не да се „правиш“, а да поразбереш нещо, много лесно ще се усетиш, че точно това е „традиционното“ блюдо за Валпарайсо. Точно за такова нещо са жаждали моряците, изтерзани от червясало брашно и солено спечено месо по време на безкрайната обиколка през Магелановия проток. Точно тази вакханалия на пържено, топло, мазно, питателно се е вихрела в моряшките сънища, конкурирана от месестата индианка. Ама няма ги вече – ни моряците, ни корабите, индианките и те бая се

разредили (е-е, ами така е, но мъни – но фъни) и само традицията все още кара готвачът в „Годзила“ да ползва бетонджийска лопата вместо модерна тефлонена шпатулка.
И дошло времето на рибата. Представям си какво отвращение би предизвикало у някой едновремешен, додиетичен Ларсен или Томпсън предложението да му сервират риба. „Рибааа?! Абе давай мръвката, сланината, яйцата, втръснала ми е тая риба“. Сега, обаче, рибата е на мода. И Валпарайсо е наистина цяло чудо. Рибарският квартал е току до пристанището. (Е, има си хас да е някъде в планината) И веднъж хванах нататък, да видя. На първата сергия един ухилен чичак продаваше нещо, което много приличаше на сланина, дълги, белезникави белове сланина. Ама, от къде накъде сланина в рибарската махала? „Сеньор, ало, какво е това, бе?“ „Каламарес“ – вика. Ама, как така калмари, няма такива калмари. „А-а – вика – това са каламарес хихантес (гигантски, ще рече)“. Будалка ме нещо. Ама след малко ги видях цели и наистина бяха „хихантес“ – кажи-речи метър дълги, месото на тубата два пръста дебело, диаметърът – едно петнадесет сантиметра. Бам, дай едно парче, ще си го опитаме довечера на кораба. После едно странно, нещо средно между скариди и раци, дай едно кило. Ама най-хубаво стана там, дето се бяха събрали няколко рибари и в един казан си варяха рибя чорба. От осем чешита риба. Ама не е само риба, ами и разни молюски, мекотели и хем чорбата много вкусна, хем хората добри и щедри, купих бутилка писко (чилийската гроздова ракия, много хубава, само дето е малко по-слаба от нашата), че иначе щях да се чувствам авантаджия. Те пък почнаха да отбират разни странни работи от улова си и да ме черпят с тях. Най-странното беше едно ръждиво-кафяво, много приличаше на оная пяна, дето я ползват да опушват разни процепи – на климатици, прозорци, сещате ли се? И си стоеше пустото нещо в големи пластмасови касети и точно като пяната ги беше изпълнило и чак преливаше от тях. Някакви жени режеха от „пяната“, стържеха ръждивата повърхност и от долу изгряваше един направо невероятен цвят, нещо средно между панджар и алжирка. Един от „чорбарите“ улови погледа ми, припна, отряза парче от странното нещо и ми го подаде. „Ама – попитах „очно“ – така, направо ли?“ „Така, така“ – отговори ми на същия език човекът. Захапах незнайното нещо, имаше консистенцията на месо и страшно силен морски вкус. Така и не разбрах какво ядох. Тъпак.

2.1.1.1.1.1б1 Турското кафене в Свищов

На Веселинчо

Разправяше го бате Цочо този таатлъ мухабет. Баща му, навремето, бил студент в Свищов. Тъй, както го смятам, ще да е било горе-долу „когато се наливаха

основите“. Ама героите са турци, а за тях такива преходни работи – наливане-маливане, основи-моснови, не важат. Те живеят във вечността. Та посред лято било, Бояджиев-старши (тогава още –младши) се мотал нещо из Института, ама нямало занятия и той имал време бол за убиване. И се отбил в турското кафене, ей така, „без цел и посока“. В кафенето имало двама клиенти и кафеджията – трети. Мухите описвали лениви кръгове сред прашните снежинки в слънчевите снопове, кафеджията, изул калеврата си, небрежно бръкнал между пръстите на краката си, навивал „топче“, а двамата клиенти се били отдали на практическа философия. По турски. Играели табла. Само не бъркайте турската игра на табла с туй, дето сега го прехвърляме по компютрите, като ни е нервно. При турците наистина е философия. Слушайте. Хвърля Осман зара, пада се шеш-беш. „Ашкоолсун“, поздравява го Октай. Осман доволно пали цигаро. Цигаро, забелязахте ли, не цигара. Цигарата е нервна работа, автоматична, глупава – драс-пал, смук-смук и гас. Цигарото е ритуал, ехеее. Първо цигарето – чисти се с клечка, изтупва се да няма полепнал тютюн. После цигарата – мачка се да омекне, навлажнява се с език, посплесква се на върха, че да влезе в цигарето. После пунгията – вади се чакмака, кремъка, праханта. Чат, чат, един-два пъти за загрявка. После вече се удря сериозно, захвърчават искри, праханта хваща, пак поздравления „Ашкоолсун, атеш-гиби“. И тогава се пристъпва към пушенето. Пуши се бавно, с наслада, „душата ми с Господа разговаря“, както казвал на един приятел баща му след като с гръм освободял напрежението. Помните ли я оная реклама „Освободи напрежението“? За някакъв парфюм беше, хи,хи. Та дърпа от цигарото Осман, оглежда таблата и мисли. Цигарото свършва, той още мисли. И на никой, на никой, най-малкото на Октай, му минава през ум да го припира, нещо зор да му дава, ааа, не, как така. Най-накрая решението е взето, пуловете са преместени и идва ред на Октай. Той лъчка зара, духа в шепа, приказва му нещо, ниже невнятни заклинания и тъй… цял следобед. Цял следобед една петица. Лелеее? Една петица на табла? Да. И накрая – имаме победител. И да не мислите, че така, за нищо, на максус, са играли Авероес и Авицена? Хааа, има си залог, сериозен залог – един локум. „Дай си му локума на човека“ достойничи Авероес, кафеджията изстрелва с два пръста бая набъбналото „топче“, със същия стерилен инструмент измъква „трофейния“ локум от кутията и го подава на Шампиона. Няма думи (според бат Цочо), които могат да опишат щастието и доволството, изгрели на лицето на Победителя. Турци.

XI. Балдуин дьо Фландър и дьо Ено

XII. Асеневци

XIV. Рене дьо Три

XV. Две истории, две мълчания

XVI. Св. Григорий Палама

XVII. Киприан Болгарин

XVIII. Св. Марк Ефески

XIX. Селинджър

XX. „Реч с открита глава“